Iudoci Clichtouei NEOPORTVENSIS,

DOCTORIS THEOLO-
GI, ET CARNOTEN-
ſis canonici Sermonum To-
mus poſterior, Sanctorũ
vitam continens.

*HOMILIAM PRAETER-
ea & libellum De compaßione Beatæ Mariæ.
Exhortationem ad moniales. De ſentẽtia excõ-
municationis. De miſſarum valore. De modo ſe
habendi ingruente peſte. Exhortationem aliã ad
ſacerdotes. Conciones inſuper ſynodales nouem.*

OMNIA SINCERIORI QVAM
hactenus lectioni reſtituta.

PARISIIS,

Apud Hieronymum & Dioniſyam de Marnef, viduã ſpe-
ctab. viri Ambroſij Girault, ſub Pelicano, via Iacobæa.
1548.

OMNIVM ET SINGVlorum Sermonum in posteriori Tomo contentorũ per annotationem paginarum, Index ac ordo.

DE S. Andrea Mart. Sermo. pagel. 1
De cõcept. B. Mariæ Sermões 4 pag. 9. 13. 16. 20.
De S. Ioãne Euangelista Sermo pag. 30
De SS. Innocentibus Sermo pag. 33
De S. THom. cãtuariẽsi Sermo pag. 39
De S. Syluestro papa Sermo pag. 45
De S. Genouefa virgine Sermo pag. 52
De S. Hilario episcopo. Sermo pag. 59
De S. agnete martyre. Sermo pag. 67
De S. Vincẽtio martyre. Sermo pag. 75
De conuert. S. Pauli Sermo pagel. 82
De S. Paula mãtrona Sermo pag. 91
De S. Ioãne Chrysosto. Sermo pag. 97
De purificatiõe B. Ma. Sermones iiij. pag. 107. 110 113. & 117
De S. Matthia apst. Sermo pag. 125
De S. Thoma aquinate Sermo pag. 134
De S. Gregorio papa Sermo pag. 146
De S. Benedicto alb. Sermo pag. 153
De annũciatiõe B. Marię Sermo 1 pag. 160
Sermo 2 pag. 163
De S. Eutropio marty. Sermo pag. 167
De S. Philippo & Iacobo Sermo pag. 175
De inuẽtione S. Crucis Sermo pag. 180
De S. Ioãne ante por. lat. Sermo pag. 186
De S. Ioãne Baptista Sermo 1 pag. 195
Sermo 2 pag. 205
De S. Petro & Paulo Sermo pag. 213
De visitatione B. Mariæ Sermo pag. 221
De S. Theobaldo Sermo pag. 228
De S. Magdalena Sermo pag. 235
De S. Martha Sermo pag. 242
De S. Germano Episco. Sermo pag. 250
De inuẽtione S. Stepha. Sermo pagel. 257
De S. Laurentio Sermo pag. 265
De assumptione B. Marię Sermo 1 pag. 270
Sermo 2 pag. 275
Sermo 3 pag. 278

Sermo 4 pag. 281
Sermo 5 pag. 287
De S. Bernardo.
Sermo 1 pag. 299
Sermo 2 pag. 306
De S. Ludouico
Sermo 1 pag. 319
Sermo 2 pag. 329
De S. Augustino.
Sermo pag. 340
De S. Egidio.
Sermo pag. 347
De natiuitate B. Mariæ.
Sermo 1 pag. 351
Sermo 2 pag. 353
Sermo 3 pag. 357
Sermo 4 pag. 360
De S. Michaele.
Sermo pag. 368
De S. Hyeronimo.
Sermo 1 pag. 378
Sermo 2 pag. 388
De S. Francisco.
Sermo pag. 399
Da S. Dionisyo Mart.
Sermo pag. 407
De S. Simone & Iuda
Sermo pag. 414
De omnibus Sanctis.
Sermo 1 pag. 424
Sermo 2 pag. 427
Sermo 3 pag. 430
Sermo 4 pag. 434
Sermo 5 pag. 441
De cõmemoratiõe aĩarũ.
Sermo 1 pag. 445
Sermo 2 pag. 447
Sermo 3 pag. 451
De S. Marcello Episco.
Sermo pag. 458
De S. Martino Episco.
Sermo 1 pagel. 464
Sermo 2 pag. 478
De S. Elizabeth vidua.
Sermo pag. 486
De præsentatiõe B. Ma.
Sermo pag. 494
De S. Cæcilia martyre.
Sermo pag. 501
De S. Catharina mar.
Sermo pag. 507
De cõpassione B. Mar.
Homilia pag. 517
De compassiõe B. virginis Mariæ lib. vnus pag. 533
Ad religi. dirigendã in vita monastica. Ser. pag. 568
De sentẽtia excomunic.
Sermo pag. 575
De valore missarum.
Sermo pag. 582
De modo se habendi ad deum tempore pestis
Sermo pag. 589
Ad sacer. vt digne se gerãt.
Sermo 1 pag. 595
Sermo 2 pag. 601
In synodo episc. Paris.
Sermo 1 pag. 615
Sermo 2 pag. 625
Sermo 3 pag. 634
In synodo Episc. torn.
Sermo 1 pag. 645
Sermo 2 pag. 655
In synodo Episc. Carn.
Sermo 1 pag. 668
Sermo 2 pag. 673
In cap. ꝓuinciali carmel.
Sermo pag. 685
In cap. generali Cluniac.
Sermo pag. 695

FINIS.

RERVM PRAE CAETE-

ris obseruandarum in hoc posteriore Tomo, serie alphabetica per annotationes paginarum Index.

ABacuc propheta ab angelo in Babylonem trãslatus 295
Abimelech Herodis figura 35
Abraham mysticè 161
Abrahæ obedientia 697
Achab & Iezabel à quo reprehensi. 689
Accusatus Hieronymus ꝙ Ciceronianus esset 381
Adam primus figura secundi 18.& 22
Adæ & Euæ delectatio per doloré Christi & Mariæ, abolita 557
Adolescentis cuiusdam cõmendatio 212
Adolescẽtum iustitia quomodo corrigenda 47
Aegeas procõsul Achaiæ. 6
Aegeæ mors 8
Aegidius tria mõstra in hac vita conculcauit 365
Aeneas cuius merito sanatus 217
Aesopi apologus de cancro 702
Agathæ dictum 46
Ager in quo abscõditur thesaurus 181
Agnes quomodo manum miserit ad fortia. 68.& deinceps
Agnes quomodo triplicem suæ virginitatis inuasioné superauerit 69
Agnes triplici dei præsidio conseruata in sui nudatione 71
Agnetis mors. 74
Alexáder vt gestorum magnitudine ita sceleris immanitate patrẽ superauit 133.& 20
Alexandri strenuitas 27
Almachius tyrannus 505
Amam mysticæ 354
Amator antisiodorensis episcopus 252
Amazones & cæteræ mulieres corpore potẽtes. 501
Ambianorũ apostolus 173
Andreas multipliciter à Christo iustificatꝰ per dodona gratiarum 3. & deinceps
Andreas in quibus Chisto similis 8
Andreæ vocatio triplex 1.& deinceps
Andreæ fructuosa prædicatio, gloriosa passio, & præciosa mors 6.& deinceps
Angelorum denominatio,

vnde 207
Angelos creaturas dei rationales mira dispositione voluntatem dei hominibus nunciantes 370
Angelos hominum custodiam habere eosdémque honorandos. 374. & deinceps.
Angelorũ Hierarchiæ tres 371
Anglia à quo ad fidem conuersa 151
Anima ex Aristotele quiescens fit sapientior 318
Animas à purgatorio per missam liberari 588
Animæ sanctæ secundũ merita anteactæ vitæ in cælo collocantur 284
Anna venerabilis vidua 109. & 113
Auselini ad Mariam dictũ 355
Auselini de compassione B. Mariæ sententia 545
Antimaritæ, qui 27
Antiochenus episcop⁹. 219
Antiqui statuas in perpetuam memoriã erigebant 306
Antiquorum mos in conuiuiis 329
Apostoli Christo charissimi tres, qui 219
Apostolis omnibus regio propria ad predicandũ. 173
Apostolorũ numerus in veteri lege figuratus 130
Apostolus Gallorũ S. Dionysius 411
Aquensis episcopus 240
Aquilę cur Ioan. euangelista assumiletur 193
Arborij factum 469
Arca typica in Hierusalem à Dauid translata quid significet 288
Archadius in Chrysostomum 104
Aretæ filia cuius vxor. 202
Areopagum primus Solon cum Atheniensibus leges ferret, instituit 409
Areopagus curia iudiciaria apud Atheniẽses vt parlamẽtũ apud Parisios. 408 & 409
Argumenta dolores Mariæ, comprobantia. 529. & deinceps
Aristipi & epicuri doctrina 484
Aristotelis sentẽtia de sciẽtiarũ inuestigatione 391
Arnulphus cuius pater. 230
Arrij hæresis eiusque dãnatio. 50. & 64
Asinus Hieronymi perditus 384
Assumptio Mariæ ĩ cælum triplici ratione honorabilis 270
Assyriorum rex mysticè. 19
Attilia rex 57
Audientium verbum dei diuersitas 214
Augustini vita à possidonio scripta est. 261. & seq.
Augustini de doloribus B.

Mariæ ſententia 546
Auguſtinus melitus 151
Auguſtinus quo pacto ex Manichæorum hæreſi reſipuerit 358
Auguſtiuus à beato Ambroſio Mediolani baptiſmũ ſuſcepit 360
Auguſtin⁹ in hæreticos ſui temporis acerrimus propugnator extitit 362
Aurora conſurgens 354
Aurum quid deſignet. 487
Author & pater carmelitarum 687
Author ſeruandæ virginitatis prior quis 690
Axioma Ariſtotelicum de perfecto bono 270

B

Balneum B. Ceciliæ 505
Baradach factum. 420. & deinceps
Baſilij cum Chryſoſtomo colloquium 120
Baſilienſe conciliũ de puritate B. Mariæ virginis. 15
Baſis omnium virtutum. 10
Beatitudinis humanæ varia opinio 125
Bella quæ pro Chriſti nomine geſsit beatus Ludouicus 327
Belli incommoda 559
Benedictio domini, q̃d. 153
Benedictio domini ſuper Benedictum multipliciter effuſa 155
Benedicti parſimonia ac caſtitas 156
Benedicti regula ac miracula 157
Benedictus re benedictus 154
Benedictus fuit propheta 159
Bernardi ſoror relicta ſeculi pompa monaſticã vitã profeſſa eſt 303
Bernardi mira continentia declaratur 311. & ſeq.
Bernardi de doloribus B. Mariæ ſententia 542
Bernardus relicta paterna familia monaſticã vitam eſt amplexatus 299
Bernardi recitantur quædã virtutes & miracula. 301 & 302
Bernardus quibus cibariis in clareualenſi cœnobio educatus 304
Bernardus mellifluus doctor quare appellatus 305
Bernardus ad religionem monaſticam parentes & cæteros cõſanguineos vocauit 313
Bernardus ex illuſtri Burgundiorum familia originem duxit 309
Berſabeę impetratio à Rege Dauid quid ſignificat 286
Berſabeæ myſtica 359
Bethaniæ domina, quæ. 243
Bini incedere 111
Blancha Ludouici francorum regis mater 332
Blaſphemiæ à beato Ludouico

douico reprehenderetur 324
Boetij versus de parsimonia antiqua 210
Bohemorum hæresis 660.
Bona improborum pastorũ in quos vsus absũpta 673
Bonauenturæ de cõceptione virginis sententia 12
Bonauenturæ de doloribus beatæ Mariæ sentẽtia 543
Boni & mali sacerdotes idẽ offerunt 585
Boues xij. sustententes mare æneum 130
Britanorum de saxonibus victoria cuius merito parta 254

C

Calamitas quorundam prelatorum 703
Cambysię regis Persarum elegantissima historia 335
Candelabri officium 177
Candelas gestare, quid 111
Canticum sanctorum Ambrosij & Augustini quod 360
Caput & caudam in sacrificium offerre mysticè 32
Cardinalis hieronymus à liberio institutus 365
Carmelitani ordinis exordium excellens propter tria 687
Carmelus mons vbi sit 688
Carmelitarum ordo & religio omnium antiquissima 691
Carmen mantuani de beata Maria 124
Castellum in quod Iesus ĩtrauit quid significat 278
Catharina ab vxore maxẽtij & porphyrio visitata. 513
Catharina in carcere cælitus pasta ac curata 514
Catharina multipliciter à deo honorata 516
Catharinæ nobilitas ac certamen contra carnem 509
Catharinæ aduersus l. oratores pugna 510
Catharinæ martyrium 512
Cauilli de conceptione beatæ Mariæ solutio 29
Cauilli in prælatos solutio 665
Causæ tres visitationis spiritualis expetendę 227
Causæ tres cur debeamus sanctos rogare 431
Causæ cur pro defunctis orare debeamus, tres 433. & 445
Cęciliæ armatura, ad deuincendum hostem domesticum, triplex 502
Cęciliæ triplex victoria ibidem & deinceps
Cęciliæ & viri sui mors 505
Cæsaris de Herode dictum 34
Celticus popul⁹ quibus hæresibus infectus 101
Cerinthus, ebio, martio hæretici quo tempore fuerint 681
Certamen inter turones & Pictauos

Pictauos de corpore beati Martini 466
Certamen Catharinę multiplex 508
Chameleonis natura 688
Charitas ac dilectio Petri 216
Charitas eximia cordis Stephani fuit prærogatiua sexta 261
Christianorum nomen vnde exortum habuerit 219
Christi paupertas 563
Christi natiuitate quibus reuelata 265
Christum deus pater multifariam mirificauit 407
Christus granum frumenti 265
Christus in cruce pro suis inimicis orauit 261
Chrysostom⁹ quomodo ministrauerit Christo 99.& deinceps ibidem
Chrysostomi patria ibidem
Chrysostomi exilium & mors 105
Ciceronis eloquentiæ cum Bernardi eloquentia comparatio 314
Ciceronis præcepta duo pastoribus in attendēdo suo gregi obseruanda 680
Ciuitas Ierusalē, mysticè 19
Ciuitatis supernæ fundamēta xij, quid 131
Claræuallis cœnobij descriptio 302
Cleophe beatæ Mariæ soror 520
Cleophes varia denominatio, vnde 417
Clericorum officia 676
Clitomachi labor inmodicus in literis ediscendis 393
Clodoueus primus regum francorum Christianus 54
Colūbas obtulit maria 114
Columbæ proprietates 420.& deinceps
Compar apostolis dicitur Martinus ob tres causas 469.& deinceps
Compassio beatæ Mariæ 520.& 544.& deinceps
Conceptio Iohan.bap. qualis 197
Conceptionis gloriose virginis puritas 10.& 15
Conceptionis theobaldi prænuntiatio 229
Concilium Basiliense depuritate virginis Mariæ 15
Concilium nicenum quare & à quibus congregatum 50.& 64
Concilium lugdunēse quid decreuerit 692
Cōcinnitas capitis ad membra 464
Conciues & fratres nostri quomodo dicantur angeli 375
Confutatio rationum conceptionem Mariæ infamantium 19.& 26
Constantia imperatoris filia quomodo sanata. 463
Constantij in Christianos sæuitia

ſæuitia 64
Conſtantinus à quo baptiſatus 182
Conſtantini victoria. 185
Cophini xij. quid 130
Corona gloriæ ex quibus componitur 259
Corona ſignum honoris 486
Corpora & reliquiæ ſanctorum honoranda 463
Corporis fortitudo hominibus & brutis communis 501
Corpus Stephani à viris catholicis vbi & quomodo ſepultum 262
Corpus Stephani qualiter inuentum 263.& 264
Crux Chriſti vbi fuerit defoſſa 182
Crucis Chriſti ab alijs diſtinctio 183
Cubicularij regis celeſtis 425
Cultus dei in duobus eluceſcere 608
Cur Maria cum ſole & luna conferatur 154

D

Daciani immanitas 77.& deinceps
Damaſceni de compaſſione beatæ Mariæ ſententia 541
Dani qui dicantur 476
Dauid myſticè 19
Dauid adulter 331
Dauidis optio 590
Deambulantium & cõfabulantium in templis increpatio 324.& 681
Decij Romani cupiditas 268
Decor virtutum in quibus ſit 177
Defenſor æmulus Martini 468
Defunctorũ triplex diſcrimen 447
Delbora victrix 363
Democriti & anaxagoræ cum Thoma aquinate, collatio 145
Dæmones in S. Martini obitu 276
Dęmoniorum ſeptem eiectio, quid 236
Dęmonis verba ad B. Benedictum 156
Dei cultus in duobus eluceſcere 608
Deo ſoli debetur latria 364
Detractores de ſuo paſtore, peccare 664
Deus trifariam in ſuis ſanctis mirabilis 228
Deus cur aliquem diligat 245
Deus dicitur trifariam pater noſter 568
Dexteræ filius, quid 30
Dianæ commendatio 212
Didymus Alexandrinus cæcus omni arte peritus 380
Dies domini incertus 294
Dionyſius ante conuerſionem ad fidem philoſophię ſecularis peritiſſimus 408
Dionyſius quare dict⁹ Areopagita

pagita 409
Dionysius in Galliam à Clemente papa missus est 411
Dispersio apostolorum 178
Dissolutio animæ & corporis describitur 296
Doctores quatuor ecclesiæ per quatuor ostia fluminis paradisiaci significantur 388.& seq.
Dominicus & Franciscus ambo socij ad procurandam hominum conuersionem destinati 404
Domitiani mors 194
Duarum mariarum exempla nobis proposita 235
Dulcedinis crucis Christi figura 185
Dulia quibus debeatur 364
Duodecim abusionum vna 483
Duodenarius & vndenari⁹ numerus quid 130
Duplex incendiũ voluptatis 484
Dupliciter sanctos honorãdos 363.& deinceps

E

Ebionitarum hæresis à quo extincta 178
Eburneus thronus, mysticè 10
Eclipsis in dominica passione à beato Dionysio rationibus astronomicis deprehensa 408
Educatio in teneris annis recta, & pia multum prodest 333
Efficacia crucis Christi 184
Egesiæ philosophi & oratoris mira facundia describitur 314
Egesippus apostolorum vicinus 179
Eiectio septem demoniorũ quid 236
Eleonora quæ, à quo repudiata, cui deinceps nupta 44
Eliæ dignitas & excellentia 689
Elieser mysticè 161
Elizabeth humilitas 225
Elizabeth cui⁹ merito prophetauerit 226
Elizabeth origo, castitas, ac ab ipsa infantia austeritas, deuotio 488.& deinceps
Emulorum Hieronymi factum 381
Energumeni sanitas vnde 470
Enoc & Elias vbi nunc sint 175
Ephesina ecclesia à quo instituta 193
Episcopatus nomine quid 131
Episcopos tres tantũ remãsisse in fide catholica 62
Episcopus hierosolymitanæ ecclesiæ primus 179
Ester mystica 354
Enagrius episcopus 100

Euãgelium in pectore portare, quid 502
Eucharistiæ sacrificium omniũ perfectissimũ 585
Eucharistiam non solum à sacerdote offerri 586
Endoxia &angusta in Chrysostomum 104
Euæ primæ & secundæ differentia 22
Eunuchi qui dicãtur 698
Eusebius Cremonensis in morte molestiis & terroribus perculsus est 297
Eustella cuius filia 171
Eutropij natales ac cupido 169
Eutropij mors, ac eiusdem triplex corona 173
Eutropius à quibus baptisatus 170
Eutychij hæresis, eiúsq; per Gregorium resipiscentia 149
Excõmunicatio quid sit, & quotuplex 576
Excommanicatio ob quinque formandanda 577
Exemplum beati Andreæ nobis imittandum 3
Exemplum beatæ Genouefæ puellis imitandum 54
Exemplum Annæ memorabile 113
Exordium, medium & postremum vitæ B. Martini bonum ex tribus constare 465.& deinceps

F

Factum Mariæ nobis imitãdum 108
Farina viduæ cuius merito multiplicata. 249
Ferrũ ĩ scriptura, quid. 541
Fesceninus præfectus à Domitiano in Galliam missus, vt Dionysium à proposito religionis auocaret 412
Festa B. Marię quomodo diuidantur 270
Fidelis quis dicatur 167
Fides petri 215
Figura cõceptionis gloriosæ virginis 10.& 18
Figura visitationis B. Mariæ 223
Figura non semper veritati respondere 225
Figuræ cõpassionis B. Mariæ 518.& 548
Firmamentum omnium virtutum 498
Flagella dei formidabiliora, tria 589
Flores duplices 37
Florum primitiæ 33
Fluminis multiplex acceptio 59
Fluuius ille è paradiso voluptatis fluens sacra scriptura est 388
Fonsebraldus à quo extructus 44
Fõtes.xij.ĩ helin, quid. 130
Forma & figura excommunicationis 578
Fornax Regis Babylonis describitur 312
Eortitudo corporis hominibus

nibus & brutis communis 501
Francisco interpretatio no minis Dauid cõuenit.400
Fraciscus ex Asisio vrbe Italiæ originẽ duxit. 401
Frãciscus quibus verbis cor pus suũ est allocutus.401 & seq.
Frater domini cur dicitur Iacobus 178
Funda dauidica 28
Funiculus triplex 375

G

Gabionitæ 518
Gallia trifida 700
Gaudia beatæ Mariæ in sua purificatione,tria 114
Gaudium natiuitais B.Mariæ.356. & 358. 360. & deinceps.
Gaufridus de bello loco S. Ludouici cõfessionalis auditor 332
Gazophilaciũ Christi. 366
Genealogia B.Mariæ 362
Genouefæ sanctitas multis indiciis ostensa 53
Genouefæ abstinentia ac eius erga beatos Dionysium & Martinũ:deuotio 54
Genouefæ laus multiplex 56.& deinceps
Gentis hebraicæ fundamẽta 362
Germani ante episcopatũ status 251
Germani de S. Genouefa prophetia 255
Germani mors 256
Germanus tripliciter magnus.252.& deinceps
Germanus quomodo trifariam deo placuerit.254.& deinceps
Germanus episcopus quid Genouefæ dederit 53
Gladius cõpassionis B. Mariæ.517.& deinceps
Gloriandi ratio 558
Glorię cælestis quinque proprietates 428
Gorgias Leontinus quid de sciẽtia sua polliceri est ausus 393
Gotthi à quo conuersi. 151
Gracchorum nobilitas.504
Gradus sex throni Salomonis mysticè. 10
Granum frumenti mysticũ tripliciter mortuum dicitur 267
Gregorij humilitas 151
Gregorij scripta ac quomodo nomen magni sibi sit sortitus 152
Gregorij pietas 153
Gregorius Naziãzenus Hieronymi præceptor 380
Grex dominicus à quibus dispergatur ac dilaceretur 669
Gubernatio ecclesiæ quando petro cõmissa 217
Gulæ & crapulæ imcommoda ex Hippocrate 315

H

Hebreorũ de defunctis opinio 456
Helenæ ad Christum de-

uotio

uotio 184
Heliotropij natura 500
Henrici secũdi regis angliç genealogia, crudelitas, Imperium ac pœnitẽtia 43 & deinceps.
Herbarum vis diuersa 658
Hæresis pelagiana. 53
Hæreticorũ error insan⁹ de sanctorum cultu no tatur. 262. 263
Herodis ĩmanitas ac mors. 34. & 35.
Herodis mors 203
Herodis & Herodiadis adulterium 202
Herodiadis responsum. 203
Hester, quod virũ suum Assuerum regem Iudeis reconciliauit, quid significet 286
Hierapolis á quo fidem edocta. 178
Hieronymi doctrinæ sanctæ testes sunt permulti 394 & deinceps,
Hieroymi de doloribus B. Mariæ, sententia 542
Hieronymus vnde oriundus 380
Hieronymi raptus ibidem.
Hieronymi austeritas 382 & deinceps.
Hieronymi in bethleem pfectio 383
Hieronymus triũ linguarũ præcipuarum peritus. 385
Hieronymus psaltérium totum per ferias distinxit 386
Hieronimus in declarandis sacris literis seculari eloquentia est vsus 392
Hieronymus ab eremo ad Bethleemiticum sólum se contulit 367
Hilarij scripta 65
Hilarij oratio quid effecerit 66
Hilarij in conuiuio status. 61
Hilarius quomodo sit dei flumen 60 & deinceps
Hilarius quò missus in exilium 64
Hilarius Martino contẽporaneus 467
Hippolytus à sancto Laurẽtio ad fidem institutus. 268
Hominis cum l. gallinis cõparatio 271
Honorandorum sanctorum tres potissimum causæ. 431. & 442
Horatij verbum nunc locũ habere 672
Hore xij diei, quid 130
Hortus conclusus mysticè 496. & deinceps
Hospitalitatis commẽdatio. 248
Hostis triplex 501
Humilitas Ioannis baptistæ 211
Humilitatis commendatio 123
Hymene⁹ & alexãder quales 659
Hyperdulia cui debeatur 364

I

Iacobus minor cur dicitur minor 178
Iacobus cur dicitur iuſtus 179
Iacobi minoris mors 180
Iannes & Iambes venefici 420
Ianua inferni 485
Ieremiæ cum Iohãne bap. collatio 225
Ieremiæ verbum nunc locum habere 671
Ieruſalẽ interpretatio 116
Ieſus omnibus communis 542
Impietas infamantium conceptionem Mariæ quò ducat 27
In domo Iacob regnare, quid 165
In morte noſtra viros probatæ fidei & virtutis accerſere debemus 272
Incarcerati pro debitis, qui 428
Incontinentiæ mater 678
Innocentes pueri vnde 35
Innocentes pueri quando occiſi 36
Innocentij decretum de honeſtate clericorum 676
Inſignium aliquot virorũ memoria 76
Intentio omniũ votum vouentium, qualis 571
Intereſſe miſſæ quantum vtilis 586
Inuentrix crucis Chriſti, quæ 182
Ioachim à pontifice reiect° 363
Ioachim & Annæ votum 495
Iohannis euangeliſte mors 194
Iohannis Euangeliſtæ ab exilio reuocatio à Dionyſio prædicta 191. & 410
Iohannes euan. ſupra cæteros dilectus propter duo 32
Iohannem euan. habitaſſe confidenter in domino ſigna tria ibidem & deinceps
Iohannis euan. in Chriſtũ amoris multiplex oſtentio eiusque pietas in proximum 31
Iohannes euan. quomodo fuerit deo dilectus 188
Iohannes euan. cur ſcripſerit euangelium 193
Iohannes bap. cur in carcerem coniectus 202
Iohannes bap. cur eliæ conferatur 689
Iohannis bap. multiplex magnitudo 197
Iohannis bap. conceptio vbi celebris habeatur ibidẽ
Iohannis bap. auſteritas 199. & 208
Iohannis bap. mors 204
Ioannis & Bernardi in vitæ ſanctitate conformitas 308. & 309
Ionas cuius filius 690

Iosephi patriarchæ castitas commendatur 312
Iouiniani, vigilãtij, valdonis, viclefi hæresis à quo resuscitata 682.& 484.
Isaac mysticè 161
Iudæ Machabæi pietas 456
Iudæi disputantes in Stephanum 260
Iudith Mariæ figura 160
Iudith viduam Holofernis caput amputasse quid significat 285
Iuliani imperatoris ferocitas 467
Iulius Cæsar ad imitandum Alexandrum magnum se totum contulit 329
Iustitia originalis, quæ 13
Iustitia sacerdotum triplex 598
Inuenti versus de Iohanne bap. 211

L

Labor corporis ad quid vtilis 234
Lacedæmoniorum ortus in educandis pueris ex lycurgi decreto 311
Laicos missam audientes quodammodo eucharistiã offerre & recipere 586
Lantgrauius thuringius Elizabeth maritus 489
Lapides xij. sublati, quid 130
Latinorum librorũ in gallicum translatio, quid 661
Latria soli deo debita 364
Laurentij festus dies cur ieiunio celebretur 269
Laurentius granum frumẽti mysticum dicitur & quare 266
Laurentius Romanæ ecclesię archidiaconus 267
Laurentius granum mortuum quare fructus attulerit 268
Lazarus missiliensis episcopus 241
Leonis pape elogium 250
Leonis B. Hieronymi factũ mirabile 384
Lepræ & excommunicationis similitudo 577
Libanius cuius præceptor 99
Libertas paulæ 95
Libri de cælesti hierarchia à beato Dionysio editi à Michaele imperatore Cõstantinopolitano ad Ludouicum regem Francorum missi 410
Lignum Sethim imputribile 15
Lignum vitæ 184
Litteræ Gregorij ad Mauricium imperatorem 150
Lolium errorum 659
Loth quorum merito liberatus 249
Lucerna ardens fuit beatus Bernardus 300
Lucillus Gentilis à beato Laurentio ad fidem instructus 268
Ludolphus carthusiensis 541

Ludo-

Ludouici bella ac eius obitus 320
Ludouici Francorum regis abstinentia 325
Ludouicus pueros edocuit ne sexta feria serta rosea capite gestarent 323
Ludouic⁹ Xenodochia monasteria ac multa templa construxit 324
Ludouicus Asiam, Africam & Aegyptum à Machometica impietate vindicauit 353
Lugdunense conciliũ quid decreuerit 692
Lupinici serui mors ac resuscitatio 470
Lupus trecensis episcopus 254
Lutherana opinio de veneratione sanctorum reprehenditur 359
Lutherana impietas quãdo exorta 660
Lux noua, quæ 354
Lux gregis, quæ 666

M

Maccabæi sub Antiocho martyres 258
Magdalena apostolorum apostola 239
Magdalenæ amoris in Christum signa tria 237. & deinceps
Magdalenæ austeritas ac mors 241
Magdalum castellum 240
Maior & minor excommunicatio 576
Mala tria incurrimus per peccatum originale 17. & deinceps
Mandibula asini 363
Manlij torquati factum 708
Marath fluuius 185
Marcellus quid, more samuelis prophetæ, fecerit 459
Marcellus tripliciter à deo honoratus 461. & deinceps
Marcionis hæresis à quo expulsa 102
Maria virgo confertur speculo propter tria 9
Maria concepta sine peccato originali 11
Maria vniuersas mulieres supergressa tripliciter 13
Maria ob tria purificationis legem subijt 107
Maria non fuit subiecta legi 114 & 121
Maria cur desponsata 163
Maria cum accessit angelus ad eam, quid ageret 164
Maria quandiu manserit cũ elizabeth 223
Maria Paradisi eleemosynaria 270
Maria virgo super omnes choros angelorum collocata 272
Maria virgo sine dolore spiritum emisit 283
Maria post Christi ascensum in oratione & contempla-

templatione cum apostolis permansit 291
Maria quinque modis dicitur mater nostra 358
Maria cleophe ex Alphæo quatuor filios genuit 416
Maria, virgo & martyr fuit 542
Maria ab angelis sæpe visitata 499
Mariæ virginis mors preciosa 276
Mariæ virginis ortus prænunciatus 367
Mariæ & serpentis veteris inimicitia 285
Mariæ ætas quando præsentata 497
Martha cum cæteris nauigio remis destituto, imposita 245
Marthæ virtutes 243
Marthæ & Magdalenæ ex speciali priuilegio licuisse docere 246
Marthæ miracula ibidem
Marthæ mors. 247
Martini in mensa imperatoris factum 472
Martini austeritas 473.& 482
Martini mors 475.& 486
Martinus tripliciter à deo gloria & honore, coronatus 464.& deinceps
Martinus propter tria apostolis compar 469.& deinceps
Martinus luther hæreticus 681
Martyrum primitiæ 37
Martyrum genera tria .ibidem
Mater Christi optimam partem elegit 276
Mater ecclesiæ, Maria 494
Mater sanctæ Luciæ cuius merito sanata 463
Matris dominici somnium 230
Matthias multipliciter à Christo electus 126.& deinceps
Matthias quibus prædicauerit 133
Matthiæ assumptio multiplex 131
Mauri & benedicti factum 708
Mauricius imperator 150
Maxentius tyrannus sæuissimus 510. & deinceps
Maximila à quo conuersa 8
Maximini cum Lazaro, Magdalena & Martha nauigium 240
Melchisedech sacrificium 583
Menses duodecim, quid 130
Mercurij idolum colebatur in monte quo Dionysius interfectus est & ,h odie

hodie mons martyrum dicitur 413
Michaelis interpretatio ac pugna cum dæmone 373
Milites regis cæleſtis 425
Miniſterium dei multipliciter honorabile 98
Minoritanorum obſeruatio à beato Franciſco propagata 403
Mirabile miraculum per ſanctum Simonem & Iudam factum 422
Miracula in corporis Stephani inuentione 264
Miracula à beato Martino nolentibus facta 477
Miraculum beatę Mariæ in die purificationis factum 115
Miſſam quis primus celebrauerit 179
Miſſæ valor & dignitas 582 & deinceps
Modeſtia beati Martini 466
Modi decem ſubueniendi defunctis 448
Monachus quid ſonet 482
Monaſteria tria à beato Martino extructa 472.& 481
Monaſterij ſancti Martini de campis fundator 231
Monaſterium fontiſebraldi à quo conditum 44
Monaſterium monialibus à beato Hieronymo conſtructum 383
Mons carmelus vbi ſit 687
Monſtra vitiorum quando in cœnobiis eſſe cœperūt 700
Mors Iohannis euangeliſtæ 33
Mors matris Bernardi 310
Mortis dolores ſecundum communem legem grauiſſimi 284
Mortuorum tria genera 446.& 451
Moyſes à deo in conſpectu regum glorificatus 319.& deinceps
Moyſi cum Iohanne euan. conformitas 186
Moyſi ſoror cur leproſa 577
Mulieres quædam Mariam repreſentantes 359
Mulieres cum Maria iuxta crucem ſtantes, quæ 520
Mulierum aliquot inſignium exempla 67
Mulierum conſortia periculoſa 488

N

Nadab & abiu mors, vnde 603.& 675

Natiuitas B. Mariæ cũ magno gaudio celebranda 356.358.360 & deinceps
Natiuitas B, Mariȩ cum natiuitate B. Iohannis baptistæ conuenit 357
Natiuitates trium personarum celebres 355
Naturalis ratio docet mariam sine peccato conceptam 16
Nauarrhici gymnasij laus 330
Nero Christianorum persecutor 90
Neronis sæuitia 220
Nicanor cuius pedagogus 169
Nicenum concilium quare & à quibus congregatum 50. & 64
Nilus flumen 61
Ninus rex Assyriorum primus multa dominandi libidine exæstuauit 330. & 331 75
Niniuitarum pœnitentia 594
Nobilitas vera 231
Nobilitas beatæ Mariæ 362
Noemi dolor eiusdemque nois interpretatio 31
Nomina tria sacramenti Eucharistiæ, dignitatem eius explicantia 585
Nomen Mariæ ante conceptum de cælo delatum 367
Nominis denunciatio 197
Nouæ legis sacrificium, quod 584
Numerus septenarius, quid 236
Nuncij curiæ cælestis 425

O

Obedientiæ commendatio 665. & 708. 108
Obliuisci domum patris, quid 573
Obseruationes religionis ex euangelio collectæ 698
Ocij incommoda 677
Octo beatitudinum gradus 439. & deinceps
Odilonis abbatis cluniacensis institutio 433. & 445
Officium ecclesiasticum à quo ordinatum 151
Officium pastorum 684
Oleum quid designat, eiúsque proprietates 176
Oliuæ proprietates ibidem
Omnium virtutum fundamentum 498
Operum misericordiæ triplex vtilitas 242
Opera à Dionysio conscripta enarrãtur 411
Ophni & Phinees mors 605. & 679
Oratio beati Andræe ad crucem euntis 7
Orationes viuentium quibus defunctis prosint 452. & deinceps
Oratores 50. à Catharina superati 511
Ordo ecclesiæ 657

Origi-

Originale peccatum quid sit 14.& 17
Originale peccatum grauiᵒ quam veniale 12
Originalis peccati tria mala 14.& 17
Origo virginis Mariæ 687
Origo carmelitarum 688
Oues suum pastorem tribᵒ modis debere cognoscere 663
Ouis centesima perdita 659
Oziæ superbia quid sibi ac quisierit 577

P

Palea & zizanium ne simᵒ cauendum 267
Palma martyrij non defuit Martino 473
Parentes quo pacto filios instituere debeant 301
Parentes ni curauerint filiorum vitam, rationem pro illis reddent in iudicio 359
Parentes beatæ Mariæ ob tria honorificatos 365. & deinceps
Parentum in filias indulgẽtia, quid 489
Parisiorum apostolus 173
Parisiensis ciuis à beato Ludouico ob blasphemias capite mulctatus 324
Parisiensis præfectura ante Ludouici tempora venalis 326
Pastores veteris testamenti, vt Abel, Abraham, Ioseph, Dauid, Moyses & reliqui Christu adumbrabant 143
Pastores mali, verbo, vita & lucri cupiditate: gregẽ domini dispergere ac dilacerare 614. & deinceps
Pastores trifariam sibi & gregi attendere debere 675
Pastores ecclesiæ quid representent 675
Pastores mali quid gregi suo conferant 668. & deinceps
Pastoribus subsidia ex vtroque iure, deberi 661
Pastorem ante oues ire, quid 667
Pastorum congregatio quotannis facienda 668
Pater mysticus, quis 663
Patrum veteris testamenti successio, quid 143
Paula quinque filiorum mater 92
Paulæ genealogia, ac peregrinatio 92. & 93
Paulus ante sui conuersionem, cuius discipulus 83
Paulus tripliciter vas electionis 85. 87. & deinceps.

Paulus quibus prædicauerit 87
Paupertatis commendatio 706
Pelagij mors 149
Pœna in adulteris Ludouici tempore 336
Pœna recalcitrantium suis pastoribus 665
Persis à quibus ad fidem conuersa 420
Pestis origo 589. & deinceps
Petra 215
Petri ad Christũ adductio 3
Petri nomen vnde sumptũ & quid 214
Petri dotes præcipuę 215
Petri & Pauli mors eodem die peracta 219
Petri crucifixio & mors 220
Petrum habuisse principatum supra cæteros apostolos 216
Petrum multipliciter ecclesiam dei ædificasse 218
Philippi bourgoyni vigilãtia 702
Philippus quam prouinciam sortitus 178
Philippi mors 179
Philippus à spiritu rapt. 295
Philippus sancti Ludouici primogenitus à patre moriente instruitur 328
Philippus rex Macedonum uafer 331
Plantatio mystica 697
Populum aliquem ob tria honorificari 362. & deinceps
Porphyrij conuersio 513
Porta latina 194
Porta per quam Iesus intrauit in castellum, est fides 279
Portæ ciuitatis xij. quid 131
Pręcones regis cælestis 425
Prelatorum periculum 684
Presbyteri duplici honore digni 664
Præsentatio beatæ Mariæ commendabilis propter tria 495. & deinceps
Prima in Christianos persecutio à quo excitata 220
Priscilanus hæreticus 471
Priuilegium sanctorum 134. & 593
Priuilegium Martino concessum 474
Pro quibus defunctis orandum 429. & 446. & 451
Processio quatuor venerabilium personarum 111
Prophetarum pater, quis 689

Prophe-

Prophetia Symeonis quãdo completa. 116 & deinceps.
Prudentij carmen de Innocentibus. 38
Puerorum huius ætatis delicatam & mollem educationem reprehendit. 310 & 311.
Puerperia apud Thraces luctuosa. 360
Purgatorij ignis qualitas. 446
Purificationis Beatæ virginis Mariæ figura multiplex 110
Purificationis Beatę Marię die, tria peracta. 111. & deinceps.
Puritatis sacratissimæ virginis Mariæ triplex ostentio. 15
Puteus aquarum viuentium est beatissima virgo Maria. 289

Q

Quadruplex andreæ iustificatio. 3. & deinceps.
Quando excommunicatione vtendum 582
Quatuor venerabiliũ personarum processio. 111
Quatuor modis animas solui á pœnis purgatoriis, 446. & 455
Quatuor hominum genera ad orandum pro defunctis obligari. 449 & 453.
Quatuor nobis necesaria vt Christum cum Symeone suscipiamus 116
Quatuor in annunciatione Beatissime virginis mariæ consideranda 161
Quatuor causæ cur non liceat cum excommnicato conuersari. 580
Quatuor sacrificiorum genera 593
Quæstionum dolores Mariæ negantium solutiões. 550. & deinceps.
Quid ex solutionib[9] rationum Mariæ dolores negãtium, colligendum. 566
Quinquaginta oratorũ contra Catharinam disputantium conuersio ac martyrium 511. & deinceps.
Quinq; glorię cælestis proprietates 428
Quinque gaudere de natiuitate B. Marię. 357
Quintiliani de parentibus querimonia 47
Quintuplex andreæ magnificatio. 6. & deinceps.
Quomodo Beata virgo Maria sit soror Christi & sponsa. 495
Querũdã impiorũ de dolorib[9] Mariæ sentẽtia. 549

R

Rachel quomodo dicitur mater innocẽtum. 36

Radices religionis tres 698
Rama, quid. 36
Rationes aliquot ostendẽtes Mariam alienam à peccato originali. 18
Ratio physica generationis & corruptionis. 267
Reatina ciuitas intestino ac spirituali bello à B. Francisco liberata 197
Rebecca mystice 161
Rebellio carnis ad spiritum quomodo se prodat. 17
Regina cæli 287
Regula militibus à B. Ioanne baptista tradita 466
Regula S. Benedicti 698
Relegatio Ioannis euangelistæ in pathmos 191
Religiosa tribus modis filia dei appellatur 568
Religionis obseruatio in tribus esse religionum omnium prima, quæ 691
Religiosæ & vxoris lot similitudo 572
Religiosæ tria obseruanda. 573
Reliquiæ Sancti stephani sub honorio ĩperatore diuina prouidentia hominibus inotescere cęperũt. 262
Rephæ in filios pietas. 519
Responsio Mariæ ad angelum. 166
Responsum Beati Andreæ. 7. & deinceps.
Rete, mare, nauis, pisces, mystice. 3
Rex assyriorum mystice. 19
Rex regum & domin⁹ dominantium Christus. 290
Rex reginaque cæli 424
Romanorum mulierum abstinentia. 209
Romanorum principatus 219
Rotarum horribilium confractio. 514

S

Sabbacha cuius pater, & visio. 687
Sacerdotalis potestas inequalis contra hereticos. 217
Sacerdotum dignitas, 596
Sacerdotum regula. 679
Sacramentum eucharistiæ cur tribus nominibus insignitum. 582
Sacrificij nomine quid. 595. & 28
Salomonis de filio viuente iudicium. 548
Salomon amore mulierum captus. 331
Salutaris pœnitentiæ exemplum, 236
Sancti à nobis quare sint honorandi. 364 & deince
Sanctitatis Ioannis Baptiste triplex ostentio. 211 & 38
Sanctorum cuique aliquid proprium. 134

Sanct.

Sanctorum antiqua veneneratio 156
Sanctorum ordines nomĩ ad similitudinem curiæ regis terrestris 424
Sanctorum honore deũ honorari 430.& 443
Sanctos dupliciter honorare debemus 363.& 364
Sapiens mulier, quæ 91
Saturnia regna tempore S. Ludouici 336
Saul cur regno pulsus. 665
Scala Iacob ostensa, quid 431
Scala B. Mariæ 498
Scipioni Africano statua equestris extructa est. 305
Scribæ gregorij visio 152
Scriptor apostolicæ historiæ, quis 673
Sedes duodecim, quid. 130
Sedes apostolica à quo & cur romam translata. 219
Semiramis sumpto virili cultu regnauit 331
Senecæ sententia 209
Serpens æneus 186
Serpentes natura veterem pellem angusto foramine exuiit 416.& 418
Serui. & ancillæ regni cælestis 425
Seruitus dei ob multa honorabilis 45
Seuerus treuirensis episcopus 255
Sex ĩ B. Maria virtutes præcipuæ 11
Signa primi pastoris inesse posteris 657
Simeonis iustitia, ac ardor. 108 & 122
Simonis Oniæ cum gregorio, collatio 146
Simonis interpretatio. 214
Simonis & Iudæ simplicitas 420. & deinceps
Sixti papæ de peccatis indulgentia 24
Sobrietas S. germani 252
Sobrietas sacerdotum triplex 603
Socratis monitio 10
Solis proprietates 148
Somniis nocturnis nõ esse leuiter credendum. 264
Somnium matris Bernardi cum ipsum in vtero gestaret 308
Sorbonæ parisiorum decretum 24
Sorte an ĩdiscrẽter sit vtẽdum 133
Speculi proprietates tres 90
Stellæ. xij. in corona sponsæ 131.& 542
Stellarũ nomine quid intelligatur 136
Stephani mortui corpus à Iudæis feris & auibus expositum 262
Stephano vtebatur spiritus sanctus vt organo. 260.& deinceps
Stephan⁹ à domino multipliciter coronatus 257
Stephanus triplicẽ aureolam consequutus 259

Sterilitas frugũ, vnde. 662
Subdiaconorũ votum. 678
Supremæ, mediç, & infimç hierarchiæ ordines 372
Syluester quorum nomina descripta habuerit. 48
Syluester tripliciter super dei familiã constitutus. ibidem & deinceps
Syluestri patria, seruitus ac hospitalitas. 46. & dein.
Syluestri statuta 51
Symbolum nycenum 51
Symonis magi mors 220
Symphorosij petulãtia. 69 & deinceps
Synodus Basiliensis quid decreuerit 228

T

Tarquinij sæuitia ac mors 47. & deinceps
Templorum prophanatio 683
Templum Salomonis mysticè 15
Tempus nubendi mulieribus determinatum 504
Terentij dictum 102
Terræ & Mariæ conuenientia 16
Terræ Bethlemiticç sanctitas 36
Tetradius miraculo cõuersus 469
Thecnite mystica 359
Theobaldi vienensis episcopi prophetia 229
Theobaldi genealogia. 230
Theobaldi nobilitas duplex 231
Theobaldi austeritas eiusque labores. 233. & deinceps
Theologorum Parisientiũ institutio 24
Theophilus Alexandrinus 104
Theophrasti eloquentia 205
Thesaurus absconditus mysticè 181
Thomas caut. quomodo se tripliciter abnegauerit. 40 & quomodo crucem suam portauerit. 41. & quomodo tripliciter deum secutus sit 43
Thomæ aquinatis rationes tres probantes Mariã præseruatam ab omni peccato veniali 12
Thomæ aquinatis & stelle collatio 137. & deinceps
Thomæ aquinatis ingeniũ 141
Thomæ aquinatis ad sacramentum altaris affectio & oratio 144
Thraces natiuitates hominum flebiliter celebrare soliti 360
Thronus Salomonis mysticè 10
Titus euangeliorum explanator 117
Tres linguas nouit Hieronymus 380
Tres modi quibus pastor debeat suas oues cognoscere 658

Tria nos ad Christũ sequẽdum hortantia 39
Tria nobis purificanda 109 & deinceps
Tria potissimũ insignia cõpleta in die purificationis beatæ Mariæ 111
Tria responsum Mariæ sequentia 162. & 167
Tria mysteria in visitatione beatę Marię pacta. 224
Tria potissimum religiose facienda 571
Tria precipua dei loca. 445
Trifariam deus in suis sanctis mirabilis 424
Trifariam sanctos honorãdos 443
Triplex in Iohanne euan. virtutum eminentia 188
Triplex Elizabeth corona 488. & deinceps
Triplex Ceciliæ victoria 502. & deinceps
Triplex sacerdotibus viuẽdi præceptum 601
Triplex ex sanctorum veneratione vtilitas 426
Triplex in regno cælorum status 427
Triplex excellẽtiæ religionis carmelitarum ostẽtio 690
Triplex religionis obserua tio 698
Turonum episcopus. 173

V

Valentiani imperatoris superbia 471
Valerianus B. Ceciliæ vir 504. & deinceps
Valor missæ, quantus. 587
Vasis auri cũ Hieronymo collatio 378
Vasorum nomine quid intelligatur 82
Venerationis dei & sanctorum differentia 364
Veneris simulachrũ cur in mõte caluarię extruct. 182
Verba ãgeli ad Mariã. 164
Verti in statuã salis, qd. 572
Vęstales deæ cur olim honoratæ 212
Vestium ornatus, quid. 211
Veteris legis sacerdotes typus summi sacerdotis. 479
Via perueniendi ad beatitudinẽ 438
Victoria catharinę de multiplici hoste. 509. & dein.
Vicus leprosus 469
Viduitatis exẽplũ in B. Elizabeth. 491. & deinceps
Vigilantij hæresis à B. Hieronymo diligentissimè repbata. 263. Vincẽtius qũo trifariã vicerit dacianũ. 77
Vĩcẽtius qũo tripliciter colũna in dei tẽplo fact°. 81
Vincẽtij mors. 80. Vini vsus, quid. 209. Vini inhibitio. 675. Virga de radice Iesse, quæ 362
Virginis eiusdẽ vestalis deprehẽsę ĩ stupro mors. 705
Virginitas pauli ac mors 90
Virginitatis Mariæ ostentio 165

Virginita-

Virginitatis votum primū, à qua muliere deo oblatū 499
Viri sancti nouæ legis statuas emerētur potius quā gentiles 307
Virtutes Mariæ tres, tribus euæ vitiis oppositæ 162
Virtutis vis ac natura 48
Virtus vna quæque est gēma præciosa 259
Visio quatuor animalium, mysticè 193
Visio Stephani mentalis & spiritualis verius quàm corporalis 261
Visitationis B. Mariæ causæ tres 222. & deinceps
Vita actiua & contemplatiua per Martham & Mariā designatur 279
Vitæ B. Martini scriptores 477
Vndenarius & duodenarius numerus, quid 128
Vnum & idem non omnibus conuenire 658
Vocatio B. Andreæ triplex 1. & deinceps
voluptatis incendium duplex 484
Votum Mariæ de seruanda virginitate 499
Votum castitatis vouere sacerdotes 678
Vrbanus pōtifex huius nominis primus 502
Vxoris maxentij mors. 514
Vxor Herodis, qualis. 202
Vxor Loth cur versa in statuam salis 57?

X

Xantonici agri fertilitas 171
Xantonum apostolus. ibid.
Xerxem à Themistocle fugatum 28
Xerxes cum vxore & filio à quo conuersi. 170. & 423

Z

Zacharias merito filij prophetauit 199
Zarres & arphaxat venefici 420. & deinceps
Zizanium ne simus, cauendum 267

FINIS.

LVDOVICVS LASSEreus presbyter, piis lectoribus, S.

SCripſit ætate noſtra vir eximiæ virtutis & doctrinæ, Iudocus Clichtoueus Neoportuenſis, Sermones de rebus diuinis: varios, faciles, eruditos: quorum aliquos (pro familiaritate, quæ à multis annis mihi cũ illo viro intercesſit) quũ nobis communicaſſet, & quaſi guſtum quendam aliorum præbuiſſet: cępi monere illum, adhortari, accẽdere: vt opus hoc tam egregium, tam multiplex, tam copioſum, in lucem emitteret. Arbitrabar enim facturum me, rẽ vtilem & ſalutarem noſtræ reipublicæ Chriſtianæ: ſi ad id perficiendũ ipſum impulliſſem. Multos quidem, & magnos in eo genere ſcriptores habemus: ſed qui rẽ propoſitam pertractet maiori luce & facilitate: qui digerat materiã ordinatius: qui ſacras

ſacras literas interpretetur accõmoda-
tius: neminem quidem eſſe puto. At ve-
rò quũ ille (qua modeſtia preditus eſt)
facere iſtud frequenter recuſaſſet: affir-
mans nõ eſſe hoc opus editione dignũ
(præſertim quum tot ſermonũ autho-
res paſsim inueniantur) acrius hominẽ
& vehementius exagitaui: ita vt tãdem
illum in meam ſentẽtiam perpulerim:
& mihi commiſerit prouinciam: vt ſer
mones eius q̃ emendatiſsimi prodirent
in publicũ, Quod meo ſane iudicio per
fectũ atque abſolutũ eſt. Adhibui enim
ad illorũ editionẽ viros doctiſsimos at-
que diligentiſsimos, quorum opera ni-
hil prætermiſſum reor. Itaque me ſuaſo
re & impulſore, fulgebit mea quidẽ ſen
tentia, in hoc opere Clichtoueus: tãquã
lucerna accẹnſa, nõ ſub modio, ſed ſu-
per candelabrum poſita: vt luceat om-
nibus, qui in domo dei ſunt, claro ſalu-
taris doctrinæ ſplendore, & verbi diui-
ni plana elucidatione. De quo reuera,
plura

plura in illius commendationem dicere posse: sed quia superest (vt beati Hieronymi verbis, de sancto Ambrosio loquẽtis, vtar) meum iudicium subtrahã: ne in alterutram partẽ, aut adulatio in me reprehẽdatur, aut veritas. Nemo tamen est, qui ignoret: quanta vir ille & doctrina, & morum integritate, & vitę sanctimonia emineat. Caeterùm commẽdabo precibus vestris, & authorem horum sermonum, & eum: qui (ne tale periret opus) diligẽtissime prouidit Valẽte. Ex Nauarra Parisiorum, quarto Calend. Maias. M.D.XXXIIII.

Iudoci Clichto-

VEI NEOPORTVENſis, doctoris Theologi & canonici Carnoten.

SERMONES DE SANctis, & primum de ſancto Andrea apoſtolo.

Q*Vos vocauit, hos & iuſtificauit. quos autem iuſtificauit, illos & magnificauit.* In *epiſtola ad* Romanos 8. *cap. continentur hæc verba.*] Et in præcipuam ſermonis eius propoſitionem nunc aſſumuntur. In quibus oſtendit beatus Paulus apoſtolus admirãdam Chriſti dignationẽ & gratuitã bonitatem, vocatione eorum quos elegit ad ſui agnitionẽ, & iuſtificatione eorũ per huiuſmodi vocationẽ, atque in eorũdem magnificatione ac glorificatione poſt iuſtificationem. Inter cæteros autem, quos dignatus eſt dominus noſter benigniter ad ſe vocare, & vocatos inſigniter iuſtificare atq; magnificare, B. Andreas apoſtolus merito numeratur & reponitur. Nam ex euãgelica lectiõe dignoſcitur eũ Chriſtus ter ad ſe vocaſſe, & diuerſo quidẽ tẽpore. Siquidẽ primo vocauit eum Chriſt⁹ ad ſui notitiam & primã agnitionẽ: quãdo B. Iohanne Baptiſta hoc teſtimoniũ perhibẽte de Chriſto in præſentia S. Andreæ, qui tũc diſcipulus erat S. Iohãnis, dicentis: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mũdi: ſecutus eſt ilico S. Andreas cum altero ei⁹ cõdiſcipulo Chriſtũ dominũ, & ab eo cognouerũt vbi habitaret, & mãſerunt apud illũ die illo. Poſtea tamẽ ambo reuerſi ſunt ad B. Iohannẽ Baptiſtã, cuius diſcipulatui prius adhæſerant. Et in hac prima vocatione ſan- *Iohan. 1*

ctus Andreas per huiusmodi testimonium à B. Iohāne de
Christo auditu, transiuit quodāmodo à lucifero ad solem
iustitiæ, à lucerna ad verā lucē, à milite ad supræmū regē,
à seruo ad dominū, à præcone & præcursore ad iudicem.
Iohan. 5 Erat enim Iohānes Baptista, lucifer, lucerna, miles, seru⁹,
præco & præcursor: Christus vero sol iustitiæ, lux vera,
rex, dominus & iudex, imò & verbū dei, cuius Ioānes e-
rat vox. ex quo protinus euadit dilucidū, quantū ad salu-
tē prodest bonorū societas, & verbum salutis à viro sapiē
te auditum. Nā ex societate & conuersatione cum B. Io-
hanne Baptista, & ex præconio eius audito de Christo,
beatus Andras occasionem habuit perueniendi ad primā
Christi cognitionē, & ei postea fideliter adhærendi. Hinc
salubriter nos omnes admonet Ecclesiasticus, & eius ad-
Eccl. 37 monitioni libenter aures patefacere debemus & obtem-
perare, cum ait: Cum viro sancto asiduus esto, quemcun
que noueris habere timorem domini. Secūdo, vocauit
Lucæ 5 beatum Andream Christus ad suam familiaritatem, quan
do scilicet turbis irruentibus ad iesum iuxta stagnū Ge-
nezareth, ipse intrauit nauim beati Petri & andreæ, do-
cens ex ea turbas, & postea ex præcepto Christi laxatis
ad capturam retibus, concluserunt magnam piscium mul
tudinem, qua duæ nauiculæ impletæ sunt. Attonitúmque
& obstupefactum beatum Petrum Christus confortauit,
& prædixit ei quod in posterum esset homines capturus
in salutem. Tunc enim subductis nauibus, Petrus & An-
dreas secuti sunt dominum, sed postea tamen ad propria
sunt reuersi negocia. Tertio vero vocauit beatum An-
dreā Christ⁹ vnà cū Simone fratre suo ad suū discipulatū
Matth. 4 quando videlicet (vt refert Matthæus) ipse ambulās iu-
xta mare Galileæ, vidit illos ambos fratres mittentes re-
te in mare ad piscationis opus. Et vocauit eos, dicens. Ve
nite post me & faciā vos fieri piscatores hominū. Et illi
continuo relictis retibus & naui, secuti sunt eū, & in disci
pulatu ei⁹ cōstanter pmāserunt, nec amplius ad ppria ne-
gocia sunt reuersi. Admirāda certe fuit illa domini nostri
vocatio, qua nō solū exteriore voce pulsauit aures eorū
corporales, sed & interiore inspiratiōe mouit aures cor-
dis eorū, & reddidit intrinseca illa motiōe ipsos ptin⁹ sibi
obsequētes. Sublimis etiā fuit & admodū digna illa cōmu
tatio

tatio officij piſcationis piſciū ad mortē & interitū eorū, in op⁹ piſcatiōis hominū ad vitā & ſalutē. Vbi rete ſpirituale fuit eorū prædicatio:mare,mūdus:piſces,homines ex fluctibus ignorãtiæ & vitiorū educti:nauis eorū,eccleſia ſancta:in quā inducti homines per eos,ſalui facti ſunt. Et hāc ſpiritualem piſcationem ambo poſtea diligenter exercuerunt,atque per retia ſua myſtica copioſam hominū multitudinē ſunt expiſcati. Cæterum vt hanc de S. Andrea materiā vtiliter proſequamur,cōuertamur ſupplices ad exorandam dei genitricē hoc angelico alloquio: Aue Maria.

¶ *Quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & magnificauit. Ex loco prius adducto.*] Præſens ſermo in duas diuidetur partes. Prima declarabit, quomodo Chriſtus B. Andream multipliciter iuſtificauit. Secunda vero, quomodo dominus noſter eundem multifariam magnificauit & glorificauit. Pro prima parte deducenda, Chriſtus primo iuſtificauit B. Andream, quādo ipſum primū inter apoſtolos ſuos vocauit, tanquā ſacras quaſdam primitias ad ſui agnitionem, & per ipſum etiā B. Petrū fratrem ei⁹,ad ſe deduci curauit. Nēpe B. Andreas, gratia dei iuſtificante adiutus, non fuit cōtentus quòd ſolus Chriſtū agnoſceret,ſed acceptam illā gratiā ſtatim ſtuduit & aliis cōmunicare, & in primis fratri ſuo ſecundum carnē S. Petro. Vt enim ſcribit B. Iohannes, beatus Andreas poſt teſtimoniū Iohannis Bapt. primo Chriſtū ſecutus, & domum eius ingreſſus, poſtquam manſerat cum ipſo die vno: regreſſus ab eo, inuenit primū fratrem ſuum Simonem, & dixit ei: Inuenimus Meſsiā, quod eſt interpretatū Chriſtus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus autem eum Ieſus, dixit Tu es Simon filius Iohanna tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Ecce quomodo per B. Andreā S. Petrus ad Chriſtū eſt adductus, & peruenit ad primā redemptoris noſtri notitiā. Et hoc ſane p̄clarū eſt iuſtitiæ opus in S. Andrea, quod ipſū principem apoſtolorū, & cui (vt teſtātur Matthæus & Iohānes) dominus claues regni cælorū erat traditurus, & oues ſuas commiſſur⁹, perduxerit ad Chriſtū. Et multū tunc debuit B. Petrus fratri ſuo Andreæ ob hoc ſingulare beneficiū ab eo acceptū: cui deinceps fact⁹ eſt frater atq; german⁹ nō ſolū carne, ſed & fide, & demū paſsiōe. Nos quoq; id inſigne S. Andreæ imitātes exē-

Rom. 8

Ioh. 1

Mat. 16.

Ioh. 21

 plum,

plũ,ſi quã à deo gratiã accepimus: elaborare debemus illã protinus aliis communicare, vt noſtro etiam ductu perueniant ad ſalutem. Nam dicitur in Apocalypſi: Et qui audit dicat, Veni. Qui audit, ſcilicet deum vocantem intus per ſuam gratiam, dicat proximo ſuo. Etiam veni mecum ad dominum, & ſis mihi ſocius. Quod & beatus Petrus faciẽdũ admonet in prima ſua epiſtola canonica cũ ait: Vnuſquiſque ſicut accepit gratiã, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ dei

Apo.22 · *1.Pet.4*

Secũdo iuſtitiæ gratiam adauxit Chriſtus in B. Andrea quãdo in tertia & poſtrema vocatiõe ſua, de qua prius ex B. Matthæo facta eſt mentio: contulit ipſi promptitudinẽ obediẽdi ſine dilatione illi vocationi, & abſque mora omnia ſua relinquẽdi, Chriſtũque vocantẽ ſequẽdi. Plurimi nanque in ſancto illo viro cõmendanda eſt illa alacris & prompta terrenorũ omniũ relictio, etiã cum affectu animi ad illa: & ad vnius vocis auditũ, integra adhæſio ad Chriſtum vocantem. Sane nonnulli in euãgelio vocati à Chriſto vt ipſum ſequerentur, quaſi tergiuerſantes, dilationem expetiuerunt, vt qui apud Matthæũ reſpõdit ei: Domine permitte me primũ ire, & ſepelire patrẽ meũ. Cui ait dominus: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Similiter & alius apud Lucã, qui dixit Chriſto: Sequar te domine, ſed permitte mihi primũ renũciare iis qui domi ſunt. Cui reſpondit Chriſtus: Nemo mittens manũ ſuã ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno dei. Et adoleſcens ille diues, poſtquã audiuit à Chriſto hãc ſacrã admonitionẽ, Si vis perfect⁹ eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me: abiit triſtis, & non ſecutus eſt eũ, vt teſtatur Matthæus. Demũ, & diſcipuli illi qui dixerunt id quod habetur in Iohãne: Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eũ audire? Et abierũt retro, & iã nõ amplius cũ Chriſto ambulabant. Beatus autẽ Andreas nõ ſic quæſiuit ſubterfugia, & procraſtinationes ad ſequendum Chriſtũ, ſed protinus expediuit ſe omni ſarcina & affectu rerũ terrenarũ, & cõfeſtim ipſũ comitatus eſt, & perſeueranter cũ eo permanſit. Sic & nos imitãtes ſãcti huius apoſtoli exemplũ, cũ vocamur à domino inſpiratiõe ĩteriore aut exteriore viri boni admonitione, ad vitæ noſtræ emendationẽ, aut aſſumendã viam arduam tendentem ad maiorem

Matt.4 · *Matt.8* · *Luc.9* · *Mat.19* · *Ioh.6*

rem perfectionem: nõ obsurdescamus voci domini, neque procrastinemus bonũ opus in futura tempora, sed incunctanter accingamur ad illud, posthabita omni mora, peragendum. Quod & Ecclesiasticus faciendum esse admonet *Eccle.* 5 cum ait: Non tardes conuerti ad dominũ, & ne differas de die in diẽ. Subito enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ disperdet te. Tertio gratiã iustitiæ adiecit dominus beato Andreæ, quãdo inquirens modũ de satianda turbæ multitudine in deserto, ipsum fecit vt nuncium explendi *Ioh.* 6 illius operis per idipsum, quod denunciauit illic esse puerum qui habebat quinq; panes hordeaceos & duos pisces Sed quoniã hæc tantilla non sufficiebant secundum naturæ viam tantæ hominũ turbæ, reliquum petiuit per dei potentiam & misericordiam suppleri, cũ ibidem ait: Sed hæc quid sunt inter tantos? Acsi diceret: Si ad naturæ legem respicimus domine, hæc quidem non sufficiunt huic numerosæ hominum congregationi. Verum diuina tua virtute potes facile quod deest supplere, tuámque miseratricem gratiam in hoc opere impendere. Et ita in suis verbis non omnino diffisus est de satianda ea per Christum multitudine, sicut visus est beatus Philippus diffidere: sed denũcians adesse aliquot panes & pisces, prouocauit diuinam Christi virtutem & gratiam, vt quod residuum erat expleret: hoc ipso suo facto nos edocens, cum quippiam occurrit quod nostra fieri virtute non potest, ad diuinam opem nos semper debere confugere. Quarto vero loco, iustitiæ ampliorem gratiam præstitit Christus sancto Andreæ, quando ipsum fecit ducem & directorem quorundã gentilium ad ipsum. Cum enim (vt refert Iohannes) gentiles *Iohan.* 12 quidam venissent adorare in Ierusalem in die festo, primum venerunt ad sanctum Philippum apostolum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre. Philippus autem illud denunciauit Andreæ suo condiscipulo. Et demum illi ambo apostoli hoc ipsum retulerunt Christo. Qui deinde de sua morte & futura gentium vocatione, verba habuit ad turbam tum præsentem. In eo autem opere beatus Andreas quasi internuncium agebat, ad ducendos in Christi agnitionem gentiles, etiam ante ipsius passionem Quod sane præsignificauit, ipsius eiusdem apostoli opera & ministerio multos ex gentilitate ad fidem Christi post re-

gressum eius in cælũ, adducendos esse ac dirigendos. Itaq; in sancto Andrea completum perspicue videmus, quod in themate nostro prius est assumptum: Quos vocauit, hos & iustificauit & cætera.

¶ Pro secunda parte præsentis sermonis expedienda, magnificauit primum Christus apostolum suum Andream in fructuosa prædicatione sui euangelij, gentibus facta post triumphalem suam in cælos ascensionem. Nam facta dispersione apostolorũ in omnes terræ plagas, ad annunciãdum verbum dei B. Andreas sortitus est, & in suæ prædicationis sortem accepit Achaiam, regionem Græciæ amplã, spatiosam & percelebrem. Eamque totam sua assidua cõuertit prædicatione, atque rete suum spirituale expandẽs ac laxãs in capturam animarum, omnes regionis illius incolas conclusit intra illud, eosque in naui sanctæ ecclesiæ reposuit, fonte baptismatis sacri illos abluẽs à pristinis idololatriæ sordibus, & sacramentis ecclesiasticis eosdem imbuens atque cõsolidãs. Certe deus dedit verbũ B. Andreæ euangelizãdi virtute multa: & voci ipsius dedit vocẽ virtutis, vt ex huiusmodi diuina gratia illi assistente, tam copiosus animarũ fructus prodierit in eo loco. Sed & nos ipsi pro facultate nostra, conemur sequi tam sancti viri vestigia in hoc salutari opere, & quoscũque possumus secundũ indultam nobis à deo gratiam, trahamus ad deum & verbo sacræ exhortationis, & exẽplo honestæ cõuersationis: quando quidem & bona opera magnã habent alios ad bonum incitandi efficaciam. Et sic etiam multum afferemus fructum & lucrum animarũ, pro quo recipiemus tandẽ à deo amplissimam cum apostolis in cælo mercedem. *Psal. 67*

Secundo magnificauit B. Andream Christus in constãti & fortissima fidei Christianæ defensione, contra Aegeã proconsulem regionis illius, à Romanis in eo magistratu constitutum. Qui cum superstitionibus & spurcitijs idolorum totus deditus, persuadere niteretur B. Andreæ, quod abnegato Christo idola coleret more Romanorum, neque in eum qui crucifixus à Iudæis fuerat, crederet: B. Andreas fundatus supra firmam petram, & vt rupes immota perseuerans in stabilite firma, eidẽ respondens, ostẽdit luculenter Christum non inuitum, sed sponte sua & bona voluntate crucis patibulum subiisse pro nostra redemptione.

ptione. Ipſumque ſanctæ crucis trophæum atque myſteriũ præclaris extulit præconiis, & miris laudibus prædicauit, nihil veritus iudicis illius ac præſidis rabiem ac inſaniam. Sic & noſipſi, cum inſurgunt in nos inimici veritatis, oblatrantes in ſacræ fidei documenta, in ſacroſancta eccleſiæ myſteria ac ritus: debemus cũ B. Andrea in faciẽ illis reſiſtere, ſtare ex aduerſo, & (vt inquit Ezechiel) opponere nos murũ ꝓ domo domini, vt nõ præualeat inimicus, nec obtrectator maledicus in deũ. Et tũc demũ cũ Pſalmographo læti decantabimus id quod ſcripſit Pſal. In deo faciemus virtutem, & ipſe ad nihilũ deducet inimicos noſtros. *Eze. 13* *Pſal. 107*

Tertio magnificauit B. Andreã dominus in hilari ac læta tormentoru pro fidei cõfeſsiõe ipſi illatorum perpeſsione. Nam cũ Aegeas verbis B. Andreæ contradicere nõ valens nec reſiſtere, comminaretur tandem eidem, quod niſi verbis eius obtemperaret, crucis in ipſum myſterium, imò ſupplicium retorqueret, reſpondit intrepide S. Andreas: Ego ſi crucis patibulum expaueſcerem, crucis gloriam nõ predicarem. Cúmque grauiſsime flagellis cæſum iuſsiſſet Aegeas in cruce ſuſpendi, vt ignominioſa illa morte interiret, beatus Andreas ad locum vbi crux parata erat, alacriter & lætanter eſt profectus: eámque à longe conſpectam deuotiſsima oratione ſalutauit, dicens: Salue crux, quæ in corpore Chriſti dedicata es, & ex membris eius tãquam margaritis ornata. Antequam in te aſcenderet dominus noſter, timorem terrenum habuiſti: modò vero cæleſtem amorem obtinens, pro voto ſuſciperis. Et nonnullis interiectis, demum ſubiunxit: Accipe me ab hominib⁹, & redde me magiſtro meo. ſuſcipe me diſcipulum eius qui pependit in te, vt per te me recipiat, qui per te me redemit. Et hæc dicens, ſe exuit veſtibus ſuis ſpontaneè, & veſtimenta ſua carnificibus tradidit, qui eũ in cruce (vt iuſſũ ipſis fuerat) ſuſpenderunt, funibus extentum ac ligatum. Hæc autem admiranda beati Andreæ paſsio, nos profecto debet impellere ac incitare, vt & ipſi pro veritatis ac iuſtitiæ defenſione libenter & gaudenter aduerſa patiamur, cum ſcriptum ſit: Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et à beato Paulo ad Romanos dictum eſt: Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram glo- *Matt. 5* *Rom. 8*

 riam,

riam, quæ reuelabitur in nobis. Idem quoque in Actibus
Act.14 apostolorum ait: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. Quarto magnificauit beatum Andream Christus eo ipso, quòd in multis persimilem illum sibi reddidit, in ipsa passionis suæ conditione. Siquidem Christus noluit suam passionem à discipulis suis impendiri, & iussit conuerti gladium beati Petri in vaginam. Sic cum fieret concursus populorum clamantium, Innocens eius sanguis sine causa damnatur, rogauit eos apostolus (vt totus erat mitis & mãsuetus) ne suum impedirent mar-
Mat.27 tyrium. Rursum Christus in cruce pendens, salutaria pro-
Mar.15. tulit documenta, septem verbis singularibus (quæ describ-
Luc.23 bunt sancti euangelistæ) expressa. Sic & beatus Andreas
Iohan.19 in cruce pendens, non destitit à sacra prædicatione. Nam de ipso sancta canit ecclesia: Biduo viuens pẽdebat in cruce pro Christi nomine beatus Andreas, & docebat populum. Et tũc numerosa populi multitudo legitur ab eo verbum salutis accepisse. Denique, Christus de cruce noluit descendere ad inclamationem scribarum & pharisæorum, dicentium inter cætera: Si filius dei est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: sed nostræ redemptionis opus in ipsa cruce manens voluit consummare. Ita & B. Andreas noluit viuus de cruce deponi, quãuis ad hoc venisset Aegeas proconsul, impulsus clamore populi, ægreferentis tam diuturnum & immeritum B. Andreæ supplicium. Sed ad deum orationem fundens, petiuit ne viuens de cruce tolleretur. Quinto, magnificauit hunc sanctum apostolum Christus in gloriosa eius morte. Nam postquam prædictam orationem deo fecisset, splendor clarissimus de cælo veniens, dimidia hora B. Andream circundedit, ita vt nullus eum videre & contueri potuerit astantium. Et abscedente illo cælesti lumine, simul cũ ipso lumine æthereo spiritũ deo tradidit, qui protinus perpetuæ lucis atria subiit. Maximilla autẽ vxor Aegeæ, ad Christũ per S. Andreæ prædicationẽ cõuersa, acceptum eius sacrum corpus preciosis condiuit aromatibus, & cum summo honore decentissimè sepeliuit. Ipse vero Aegeas, cum domum regrederetur, arreptus à dæmonio in via miserabiliter mortuus est, exoluens pœnas suæ impietatis, quam in sanctum dei apostolum exercuerat. At nos ita glorificatum

à

à deo B. Andream ſic veneremur, vt tandem ipſius patrocinio æternæ gloriæ participes effici mereamur. Quod nobis concedat deus omnipotens. Amen.

DE FESTO CONCEptionis beatæ Mariæ virginis. Sermo primus.

SPeculũ ſine macula dei maieſtatis. *Sap. 7. cap.* Quanuis hæc verba intelligãtur ad literam de æterna dei ſapientia, tamen apte etiam applicantur ad beatam virginem, propter conformitatem & identitatem ſubſtantiæ eius cum Chriſto: qui eſt ſapientia patris & carnem ex ea accepit. Quemadmodum quæ in prouerbiis dicuntur & in Eccleſiaſtico de diuina ſapientia, in officio eccleſiaſtico etiã attribuuntur ſacroſanctæ virgini, quæ vnum quodã modo eſt cum Chriſto homine. Dicitur autem ipſa ſpeculum myſticũ & ſpirituale, propter tria. Primo, quia ſicut ſpeculum recipit imaginem rei repræſentatæ ſine ſui fractione aut diruptione, ita beata virgo dei filium concepit intra viſcera ſua ſine ſuæ virginitatis læſione. Secundo, quia ſicut ſpeculum bonum, terſum eſt & politum, non habens aliquam labem vel maculã, quia illa impediret clarum contuitum imaginis obiectæ, ſpeculo: ita beata virgo Maria tota lucida eſt, tota fulgida, nullam habẽs in ſe peccati ſordem. Canit enim de ipſa eccleſia catholica: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Tertio, quoniam ſpeculum materiale cuiuſque rei oblatæ habet in ſe ſpeciem efformatam, & omnium rerum potentia & virtute gerit in ſe imagines: ita beata virgo, omnium eſt virtutum idea, exemplar & forma. Si humilitatem inuenire cupis, ſi puritatem, mãſuetudinem, paupertatem ſpiritus, & amorem dei: contẽplare hoc ſpeculum, & inuenies in eo omnium exempla virtutum, quemadmodum ipſa de ſe dicit apud Eccleſiaſticum: Ego mater pulchræ dilectionis & timoris & agnitionis & ſanctæ ſpei In me gratia omnis vitę & veritatis, in me omnis ſpes vitę & virtutis. Sicut

Prou. 8
Eccle. 24.
Eccle. 24.

cut igitur Socrates admonuit ſuos diſcipulos, vt frequenter ſe in ſpeculo conſpicerent, ad diiudicandum de forma ſui corporis: ita & in hoc propoſito ſpeculo debemus ſæpe nos contemplari, vt cognoſcamus ſtatum & qualitatem animæ noſtræ. Aue Maria.

Sap.7. ❡ *Speculum ſine macula dei maieſtatis. Ex loco & cap. ſuperius adductis.* In prima ſermonis huius parte, figura & autoritate oſtendetur puritas conceptionis glorioſæ virginis Mariæ In ſecunda verò idem fiet rationibus. Quantũ ad primam partem, inter cæteras figuras beatæ Mariæ virginis repræſentatiuas, vna ponitur in tertio libro Regſt, nunc myſtice explicanda: Dicit enim ibidem ſacra ſcriptura: Fecit rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus. Nõ eſt factum tale opus in vniuerſis regnis. Per illum autem thronum. intelligitur myſtice (ſicut ibidem exponit Nicolaus de Lira in expoſitione morali) beata virgo Maria. In cuius gremio ſedit verus Salomon, & rex pacificus Ieſus Chriſtus, tanquam in regali ſolio. Vnde illud Eccleſiaſtici ei recte accommodatur: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Grandem autem fecit illum thronum ſuum noſter Salomon ſpiritualis, quoniam thronus ille myſticus cælo & terra fuit capacior. Quem enim cæli capere nõ poterant, ſuo gremio nobis contulit ſacratiſſima virgo. Iſte verò thronus eſt eburneus, ratione puritatis & candoris virginalis: Quoniam vt ebur cãdidum eſt & frigidum, ita in hac ſacra virgine eſt candida virginitas, & vis repreſſiua concupiſcentiæ carnalis. Idem quoque thronus, veſtitus eſt auro fuluo feruentis charitatis, qua virgo ſemper fuit adornata. Ordinauit (inquit in Cãticis) in me charitatem. At vbi omnimodus eſt ſplendor puritatis, vbi igneus ardor charitatis: quomodo ibi locum habebit peccatum originale, omnino repugnans charitati, inimicum deo, & faciens filios iræ? Porro ſex illi gradus ſignant nobis ſex præcipuas in virgine ſacrata virtutes, quibus ad ſummum perfectionis culmen conſcendit.

Margin notes: *3. Reg.10.* — *Eccle.24* — *Cant.2*

Primus gradus eſt humilitas omnium virtutum baſis, & in glorioſa virgine ſumma, quæ filium dei de cælis ad nos deſcendere fecit, quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Secundus, ſingularis virginitas, inter omnes mulieres

ucæ.1

res primum deo in beata virgine Maria consecrata, & fœcunditate admirabili, natura stupente, cælitus adornata. Tertius gradus, paupertas spiritus: quam in tota vita sua amauit, labore manuum victum quærens, hostiam pauperum pro filio suo in templo offerens, mundique contemptrix. Quartus, orationis assiduitas. Cum enim adhuc puella versabatur in templo, quotidie ab ipso diei exortu vsque ad horam tertiam Hebræorum, id est, nonam apud nos ante prandium, orabat. Quintus, in opere sedulitas. Nam post orationem ipsa aut lectioni vacabat sacrarum literarum, aut operi manuum in aliquo honesto puellari ministerio. Sextus, benignitas & dulcedo animi, qua ad omnes humaniter inclinabatur, nullum auersata, sine fastu, cum condescensione & miseratione ad omnes. Demũ, non est factum tale opus in vniuersis regnis, quoniam nec primam similem visa est, nec habere sequẽtem: in qua ex speciali dei gratia fuerit ĩmunitas à peccato originali, & puritas in conceptu. Quod autẽ nunc de throno Salomonis dictum hic est, etiam succincte exprimitur in vna prosa ecclesiastica, de hac sacrosancta virgine præclare composita, cuius initium est: Salue mater saluatoris. Vbi inter cætera de ea dicitur: Tu thron⁹ es Salomonis, cui nullus par in thronis arte vel materia. Ebur candens castitatis: aurum fuluum, charitatis præsignant mysteria. Præterea, autoritate ecclesiæ idem probatur, quæ canit de beatissima virgine, ꝙ est omni laude dignissima: &, quibus te laudibus effe-am nescio, propter eius scilicet excellentiam. Quare & hac laude est digna, ꝙ sine peccato originali sit concepta, quæ & rara est laus & præclara. Si enim hunc illi titulum laudis ademeris, non ergo omni laude digna vere celebratur aut prædicatur. Et tamen conformiter ad prædictum ecclesiæ præconium dicit de ea Anselmus, ad sacrosanctam hanc virginem mira deuotione affectus: Gloriosa virgo & mater misericordiæ, regina & fons totius dulcedinis ac pietatis, quid dicemus de te? Quicquid enim protulerimus, minus est, & quasi nihil ad ea quæ debemus.

¶ Pro secunda sermonis præsentis parte, ponendæ sunt illorum rationes, qui in scriptis reliquisse dicuntur, eã fuisse cõceptam in peccato originali, vt ex aduersariorũ telis

etiam

etiam noſtra pars fulciatur. Beatus Thomas de Aquino, in tertia parte ſuæ Sũmæ, quæſtione viceſimaſeptima, articulo quarto: tres ponit rationes ad probandũ quòd beata virgo Maria fuit præſeruata ab omni peccato veniali, vt fieret mater dei.

Prima, quia ſicut honor parẽtum redundat in prolẽ, ita per oppoſitum ignominia matris retorquetur in filiũ, vtpote quòd mater dei eſſet contaminata peccato actuali.

Secunda, quia ipſa ſingularem affinitatem habuit ad Chriſtum, qui ex ea carnem aſſumpſit. Non eſt autem cõuentio Chriſti ad Belial, vt dicit Apoſtolus in 2. ad Corin-
2.Cor.6 thios epiſtola. Tertia quia ſingulari modo CHRISTVS (qui eſt dei ſapientia) in ipſa habitauit, non ſolũ
Sap.1. in anima, ſed etiam in vtero. In maliuolam autem animã nõ intrabit ſapiẽtia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Propter eaſdem autem rationes probatur, quod ipſa fuit immunis à peccato originali: tum, quia originale eſt grauius quàm veniale, ratione maioris infectionis, turpitudinis & grauedinis: quare & magis ignominioſum matri & filio eſt id originale piaculum, quàm veniale: tum quia per originale peccatum fuiſſet pro illo inſtanti infectionis, diabolo beata virgo incorporata, filia iræ, mortis & gehennæ, maledictóque ſubiecta. Per veniale autem in ea: non fuiſſet tanta conuentio ipſius ad Belial. Tum denique, quia per originale peccatum, corpus ſuum fuiſſet magis ſubditum peccato, quàm per veniale, & grauius ſenſiſſet mali contagium. Ergo propter ſingularem inhabitationẽ filij dei in eius corpore, debuit eſſe & fuit aliena à peccato originali, ne caro Chriſti dicatur in ea aliquãdo ſubiacuiſſe peccato. Secundo, Bonauentura etiam cum B. Thoma tenens oppoſitam partem noſtræ (quoniam nondum tunc veritas huius materiæ erat determinata per eccleſiam vniuerſalem, ſicut nunc eſt) dicit in tertio lib. Sententiarũ diſtinct.3. Quicquid non eſt contra fidem, attribui conuenienter poteſt glorioſæ virgini Mariæ, cum ſcilicet illud ad ſuam & filij redũdat gloriam. Sed quòd beata virgo fuerit immunis à peccato originali, manifeſte cedit in gloriam & matris & filij. Matris quidem, quòd ſingulariter pura enituit per gratiam: & filij, quòd tam purã habuerit matrem: & non eſt illud contra fidem catholicã.

Illud

Illud igitur est asserendū ab omnibus orthodoxis & Christianæ fidei cultoribus. Enitamur itaque & nos, ita puritatem cōceptionis sanctissimæ dei matris prædicare, vt eius patrocinio ad cælestem gloriam mereamur tandem peruenire. Amen.

DE EODEM FESTO conceptionis beatæ Mariæ virginis, sermo secundus.

TV *sola supergressa es vniuersas*. Pro. 31. ca. Beata virgo Maria vniuersas mulieres est supergressa: Primo in conceptione, quia sine originali peccato fuit concepta, cęteræ autem cum illo, secundum illud dictum Psalmi: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. *Psal. 50.* Secundo, in toto vitæ progressu: quia sine peccato veniali & mortali totam suam vitā egit. Quod etiam concedunt, qui ante determinationem ecclesiæ dixerunt eam fuisse conceptam in peccato originali. Cæteri autē sancti & sanctæ dicūt illud Iohānis: Si dixerim⁹ quia peccatū nō habem⁹, nosipsos seducim⁹, & veritas in nobis non est. *1. Iohan. 1* Et Iacobi: In multis offendimus omnes. *Iaco. 3.* Tertio, in vitæ exitu: quia in corpore glorioso & anima super omnes choros angelorum est exaltata, & sanctæ trinitati in cælis proxima. Quod de nullo aliorū sanctorum asserendum esse, dicit B. Hieron. Et sola quidem, quia nec primam similem visa est, nec habere sequentem. *Sedulius.* Hinc canit ecclesia de ea: Tu sola sine exēplo, placuisti fœmina Iesu Christo. Aue Maria.

¶ *In prima istius sermonis parte dicendum, quid sit peccatum originale, & quæ mala infert homini, vt intelligatur materia præsentis solennitatis.* In secunda verò probādum est, quòd beata virgo Maria fuerit concepta sine peccato originali. Pro prima parte deducenda, est præsupponendū quòd Adam in principio suæ creationis à deo accepit iustitiam originalem pro se & sua posteritate, quæ erat virtus reddens animam debite subiectam deo, & corpus subditum animæ. Sed per transgressionem diuini pręcepti, ipse perdidit

didit illam iustitiam pro se & tota hominum successione: Et quia ipse fuit inobediens deo, factum est continuo corpus eius inobediens animæ & rebelle spiritui Sicut si rex aliquis traderet alicui subdito suo castrum & dominium pro se & filiis suis, quandiu esset fidelis regi: si ille faceret pactum cũ hoste regis, & adhæreret illi, ille subditus perderet pro se & successoribus suis tale dominium, & damnaretur exilio cum sua posteritate, propter crimen læsæ meiestatis. Et ex illo peccato Adę processit peccatum originale in omnes procedentes ab Adã, sicut ex infecto fonte procedunt riui infecti, & ex radice venenata rami venenati, sicut dicit Magister senten. dist in. 33. secundi lib. allegans Augustinum dicentem: Peccatum primi hominis non solum ipsum, sed & omne necauit genus humanum: quia ex eo damnationem simul & culpam suscepimus. Est autem peccatum originale, macula animæ, contracta de corpore ex Adam per concupiscentiam propagato. Sicut cum vasi immũdo infunditur quicquam purum, illud statim inficitur ex illa infusione. Infert autem nobis tria grauissima mala huiusmodi labes. Primo, obligationem ad

Ephe. 2 damnationem perpetuam, vt Paulus ait: Eramus natura filij iræ, sicut & cęteri. Filij autem iræ sunt filij perditionis & damnationis, sed id malum tollitur nunc per baptisinũ, & in veteri lege per circuncisionem tollebatur. Et semper fuerunt remedia contra istud malum, per quæ efficerentur homines filij gratiæ. Secundo, peccatum originale facit in nobis concupiscentiam carnis cõtra spiritum, vt te-

Ro. 7. statur Paulus: Sentio aliam legem in membris meis, repu-

Galat. 5. gnantem legi mentis meę. Et ad Galatas: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt non quæcunque vultis, illa faciatis. Et ista cõcupiscentia, licet non omnino tollatur in hac vita: tamen per virtutis exercitium & dei adiutorium diminuitur, vt non præualeat cõtra animam. Tertio, post finẽ vitæ inducit corpori nostro putredinẽ & resolutionẽ, in puluerẽ ꝑpter istam maledi-

Gen. 3. ctionem à deo datam Adæ: Donec reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris.

Ro. 8. Et hoc malum tolletur in resurrectione vltima, quãdo (sicut dicit B. Paulus ad Rom.) ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorũ dei.

¶ In

¶ In secunda istius sermonis parte ostendẽdum est, quòd beata virgo Maria fuit omnino munda à peccato originali, tripliciter. Primo, figura, scilicet arcæ fœderis quæ iussa est compingi de lignis Sethim imputribilibus, ad designandum virginem gloriosam fuisse sine putredine peccati. Item figura tabernaculi testimonij, quod in Exodo mirabili ornatu componi iubetur, quod etiã protexit nubes. Illud quoque refugium erat desolatis, & deus in eo gloriam suam ostendit, ac responsa dedit. Virgo autẽ Maria tabernaculum est altissimi, diuina gratia ab ardore concupiscẽtiæ protectum, refugium reis, & in quo requieuit diuinitatis gloria. Demum, figura tẽpli Salomonis, in quo omnia mirabili arte fuere composita & auro tecta: Quia virgo Maria templum est domini, & domus quam sapientia sibi ædificauit, exciditque columnas septem. Secundo puritas conceptionis sacrosanctæ virginis Mariæ comprobatur per scripturam. Nam in Psal. dicitur: Benedixisti domine terram tuam, vbi per terram intelligitur beata virgo, quæ benedictione dei semper repleta, sustulit maledictionem datam terræ propter transgressionem Adæ. Rursum angelus dixit eam esse benedictam inter mulieres. Ipsa etiam de se dicit: Beatam me dicent omnes generatiões. Et dominus noster approbat præconium mulieris dicentis illi: Beatus venter qui te portauit, & hubera quæ suxisti, dicẽdo: Quinimo. Quomodo igitur in illa post tot gratiarum charismata locum haberet culpa? Tertio idem ostẽditur approbatione totius ecclesiæ, in sacro Basiliensi cõcilio sessione 36. determinantis per decretũ publicũ, ꝙ doctrina asserens gloriosam virginem Mariam nunquam subiacuisse peccato originali, tanquam pia & consona cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ scripturæ, ab omnibus catholicis est approbanda, tenenda & amplexãda. Nullique de cætero licitũ esse, definit & declarat ibidem illa sancta synodus, in contrarium prædicare seu docere. Hanc autem assertionem rectæ rationi esse conformem, hinc liquet. Si quis enim in puris naturalibus relictus interrogaretur, an illa mulier quæ futura erat mater dei, & per quam reparatio humani generis erat facienda, fuit concepta in peccato: in solo lumine naturali & iudicio rationis diceret, quòd nequaquam illa fuit

Exo. 25 *Exo. 26* *Pro. 9.* *Psal. 84* *Luce. 1.* *Ibidem.* *Luce. 11.*

fuit vnquam ſubiecta peccato in ſuo conceptu , quia hoc dedeceret eius dignitatem & honorem . Proinde vniuerſalis eccleſia ſolenniter id feſtum celebrat . In vſu etiam Romano, & lectione horarum canonicarum, ac officij eccleſiaſtici ſecundum ordinationem ac conſuetudinem eccleſiæ Romanæ, habentur de feſto conceptionis ſanctiſſimæ virginis Mariæ, Octauæ ſolennes . Nullus igitur addubitare debet de puritate conceptionis tam ſacræ virginis & dei matris, ſed vt honor matris redundet in filiũ, vnuſquiſque eam debet puram & ſanctam atque omnis maculæ in conceptione immuné prædicare. Cæterum noſipſi nonne filios ſpirituales nos reputare debemus & exiſtimare ipſius ſacratiſſimæ virginis Mariæ, qui prius fueramus exules filij Euæ? Per ipſam enim, vt matrem ſalutis & gratiæ, reducti ſumus à morte ad vitam , ab exilio ad patriam . Filij autem ſuæ matris debent honorem quærere, tutari , & feruente zelo integrum conſeruare , ſecundum diuinæ legis præceptum. Studeamus igitur noſtræ piiſſimæ matris intemeratam cõceptionem ſic honorare in hac vita mortali. vt tãdem cum ipſa hæredes effici mereamur vitæ cæleſtis. Amen.

DE EODEM FESTO cõceptionis ſacroſanctę Virginis Marię, ſermo III.

B*enedixiſti domine terram tuam.* P*ſalmo.* 84 *ſcribuntur hæc verba.* In quibus nomine terræ, beata virgo inſinuatur: tum, quòd ſicut terra ſolis & cæli ſuſcipit influxum ſimiliter & imbrẽ, ita B. virgo diuinas accepit à deo illuſtratiões & gratię rorem
Pſal. 71. Deſcendet (inquit Propheta in Pſalmo) ſicut pluuia ĩ vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſup terrã. Tum etiam, quòd terra ſolida eſt & immota, ſtabilitate ſua homines, ne decidant, ſuſtentans. Ita quoque beata virgo ſolidata virtute ac humilitate ſubſidens, à caſu tuta eſt , & alios à lapſu defendit . Tum denique, quòd terra profert fructus multiplices, humano vſui vtiles : ſic & beata virgo protulit benedictum ventris ſui fructum, toti mundo ſalutarem.

ſalutarẽ De quo dicit Pſalmus : Veritas de terra orta eſt. Et paulo poſt, Et terra noſtra dabit fructum ſuum. Verũ hæc noſtra, corporalis eſt terra & inanimata: Maria vero ſpiritualis, viua & animata. iſta noſtra plerumque herbas noxias profert, tribulos & ſpinas: Maria autem nihil veneni habet, ſed ſolum ea quæ ſalubria ſunt. Deniq;, terra hæc materialis, ob primorum parentum tranſgreſsionem maledicta eſt à domino, & contaminata innoxio ſanguine Abel iuſti: iſta vero ſacroſancta terra, benedicta eſt à domino, & præuenta ab eo in benedictionibus dulcedinis, nullo vnquam inquinata peccati contagio. Aue Maria. *Pſal. 84*

¶ *In prima præſentis ſermonis parte dicendũ.*] Quid eſt peccatum originale, & quæ mala nobis infert. In ſecunda vero, rationibus ac figuris eſt probandum, quòd beata virgo fuerit immunis à macula originali. Pro prima parte id in primis agnoſcendum, quòd peccatum originale dicitur eſſe carentia iuſtitiæ originalis in eo, qui deberet eã habere, ſimul & inclinatio carnis ac animæ ad malum. Dederat enim deus primis parentibus in principio creationis eorum illud inſigne donũ iuſtitię originalis, pro ſe & ſua poſteritate, per quod debita ſeruabatur rectitudo & ſubiectio ſenſualitatis ad rationẽ, corporis ad animã, ac animæ ad deũ, Sed poſtq̃ præuaricati ſunt dei præceptũ, ſpoliati ſunt illo amictu ſpirituali, & incurrerũt rebellionẽ carnis in ſpiritũ, ſenſualitatis in rationẽ, & animæ in deũ: atq; ꝓcliuitatis ad malũ morbũ. Neq; ſolũ ipſi, ſed & quicũq; ꝑ cõcupiſcẽtiã carnis ab illis ꝓgignũtur, & à deo nõ ſunt ꝓ̃ſeruati, ſimilẽ incurrũt morbũ, vt inquit Dauid ĩ pſal. Ecce enim in iniquitatib⁹ cõcept⁹ ſum, & in peccatis concepit me mater mea: quemadmodũ à morbidis & leproſis parentibus, naſcũtur morbidi & leproſi filij. Iſte autẽ morbus & languor naturæ non ſtatim ſe prodit à principio natiuitatis, licet in corpore lateat: ſed circa annos pubertatis, in quibus concupiſcentia carnis incipit efferueſcere contra ſpiritũ. Sicut aliquis aliquando febrẽ habet in corpore, nõ actu vexantẽ, ſed ſine ſui manifeſtatiõe inexiſtentẽ, vt interdũ cõtingit in febre tertiana aut quartana. Inter multa autẽ incõmoda, q̃ incurrimus ꝑ peccatũ originale, ꝓ̃cipue tria aſsignantur. Primũ ꝙ reddit nos filios irę & maledictioni æternæ ſubiectos, niſi per baptiſ- *Pſal. 50*

mum expurgemur & emundemur ab ea labe. Vnde beat⁹ Paulus ad Ephe. Eramus natura filij iræ. Idcirco pueri qui in vteris matrum aut sine baptismo moriuntur, sunt perpetuo exclusi à regno cælorum. Secundo, infert nobis labes originalis etiam pronitatem ad malum, & difficultatem ad bonum siue tarditatem, quemadmodum dicitur in Genesi: Sensus & cogitatio hominis ab adolescentia sua sunt prona ad malum. Tertio, inducit rebellionẽ carnis cõtra spiritũ. Caro enim cõcupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ: vt non quæcunque vultis, hæc faciatis. Et Petrus ait: Obsecro vos tanq̃ aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. Sed viriliter resistẽdo debemus militare ad frenandam & edomandã hanc rebellionem. Scriptũ est enim: Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Et hæc est nostra militia spiritualis quã in hac vita (vt ait Iob) debemus exercere, vt tandem victores coronemur.

Ephe. 2 · *Gen. 6* · *Galat. 5* · *1. Petri. 2* · *Gene. 4* · *Iob 7.*

¶ In secũda istius sermonis parte probandũ est rationibus & figuris, q̄ beata virgo fuit aliena à peccato originali. Prima ratio: Primus Adam formatus est de terra materiali, virgine tamen, & nõ subiecta maledictioni, neque maculata effusione sanguinis humani. Et ipse fuit (secundum Apostolum) forma futuri, & secundi Adam figura. Ergo longe potius secundus Adam (qui reparauit quod prior destruxerat) formatus est de terra spirituali, nullo maculata peccato, neque maledictioni subiecta, quoniam per eam benedictio est nobis præstita. Non fuit igitur in ea peccatum originale. Secunda ratio: Prima Eua (quæ mater fuit ꝑditionis omniũ) formata est & producta à deo sine peccati macula. Et ipsa solũ fuit secũdę Euæ figura & imago. Ergo B. virgo (quę secũda est Eua, & reparatrix fœminæ prioris) lõge potius fuit ꝓducta sine peccato: & quãtũ ad corp⁹, quòd p̄seruãte dei gratia speciali, in cõceptu fuit mundũ: & quantum ad animã, quę in suo exordio sanctificata, ipsũ corpus cui vniebatur reddidit puri⁹ & sancti⁹, opposito prorsus modo ad nostrũ cõceptũ, in quo anima inficitur ꝑ corp⁹ vitiatũ. Porro si quis plures rationes ad hãc partẽ fulciendam desiderat, recurrat ad opusculum de puritate conce-

Roma. 5

ptio-

ptionis beatæ Mariæ virginis, iampridem in lucē editum. In cuius primo libro inueniet complures alias ad hanc veritatem stabiliendam rationes. Figura vero vnica hic adducenda est, quæ scribitur in quarto libro Regum, hoc modo: Hæc dicit dominus de rege Assyriorum: Non ingredietur vrbem hanc, nec mittet in eam sagittam, nec occupabit eam clypeus, nec circundabit eam munitio, protegámque vrbem hanc: & saluabo eam propter me, & propter Dauid seruum meum. Hæc mystice intellecta, verba sunt dei patris. In quibus per regem Assyriorum, intelligitur dæmon: per ciuitatem Ierusalem, beata virgo: per Dauid seruum, dei filius secundum dispensationem carnis per sagittam vero regis Assyriorum, accipitur letiferum venenum labis originalis, à dæmone toti humano generi infusum, per primorum parentum præuaricationem. Hāc autem sagittam non misit satanas in nostram spiritualem Ierusalem, neque ingressus est eam: quia præseruante dei gratia, & præueniente sacram virginem Mariam in benedictionibus dulcedinis, non diffusum est in eam virus letale peccati originalis: sed protexit illam deus semper, & saluauit ab omni incursu, clypeo & gladio hostili. 4. Re. 19

Aduersariorum denique confutatio ex eo trahitur, quoniam concedunt beatam virginem fuisse immunem à peccato veniali: & tamen scriptura dicit, In multis offendim⁹ omnes. Et non est homo super terram qui non peccet. Et, Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. A qua tamen vniuersalitate ipsa sacra virgo excipitur ipsorum cōfessione. Ergo consimiliter ipsa debet excipi ab vniuersalibus propositionibus, significantibus peccatum originale in omnes homines transisse. Quales sunt hæ: Omnes peccauerunt, & egent gloria dei. Peccatum in omnes homines pertransiit. In Adam omnes peccauerunt: & consimiles. Quæ omnes intelliguntur secundum communem legem, à qua hæc sacratissima virgo, speciali dei priuilegio & præseruatrice gratia, fuit exempta. Elaboremus igitur huius terræ à domino deo benedictæ, gloriam & puritatem ita corde credere, ore prædicare, & pio cultu venerari, vt eius patrocinio demum æternam in cælis assequamur benedictionem. Amen.

Iacob. 3 *Eccle. 7* *Psal. 13* *Rom. 3 & 5.*

DE CONCEPTIONE IMmaculata beatissimæ virginis Mariæ, sermo quartus, non vulgariter, sed latine prolatus.

S*peculum sine macula, dei maiestatis*. Ex libri
Sapientiæ 7. cap.] Tanta filiorum in parentes
esse debet reuerentia, tanta veneratio,
vt cum indignum quippiam & impiũ
illis falso impingi asscribique cognouerint:
& indigno id ferant animo. & obiectũ
illud totis neruis refellere studeat,
quo recte in parentes sese affectos esse, & pro illorũ gloria
militare comprobent. Ita enim priscos legimus, ornatissime
cœtus, cum quippiam in deum blasphemiã sonans
audiuissent aut vidissent, protinus vestes suas dilaniasse,
vt eo argumento se moleste ferre ostenderent, omniũ patri
deo contumeliam fieri. Siquidem rex Israel, cum accepisset
4.Re.5 pisset Naaman Syrum leprosum à rege Syriæ ad se missũ
vt curaretur, scidisse vestimenta sua scribitur. Sic Caiphas
Mat.26 audiens à Christo, quod venturus esset in nubibus cæli cũ
potestate magna & maiestate, è sella pontificali exiliens,
discidit tunicam suam, tanquam illatam deo contumeliam
perpeti non valens. Sic denique Barnabas & Paulus cum
viderent se à gentibus deos existimari, coronísque & sacrificiis
gentilitio ritu honorari : indoluerunt mirum in
modum vanitatem illam, & in doloris testimonium vestes
Actu.14 suas diruperunt, vt in Actibus apostolorum conscriptum
est. Atqui sacrosanctæ virgini Mariæ(quæ totius humani
generis mater est secundum spiritum, & longe quidem
Gen.3 verius: quàm prima illa parẽs, quæ Eua dicta est, eo quòd
esset mater cunctorum viuentium secundum carnem) à
nonnullis transacto tempore illata est grauis ignominia,
astruere contendentibus, quòd originalis culpæ labem in
suo conceptu contraxerit. Nos igitur filij(qui per eam vitæ
& salutis autorem suscepimus, ac in adoptionem filiorum
dei recepti sumus, & demum ab exilio reuocati, regressum
per eam in cælum obtinuimus)debemus hanc no

strӕ

ſtræ matris ignominiam æquo animo ferre? noſtrumve munus eſt, haud diſsimulanter & adumbrate his noſtræ parẽti illatis ꝓbris obſiſtere, ipſámque hac ab iniuria vindicare? Verum noſtris innixi viribus, quæ baculo arundineo ſunt imbeciliores, idipſum minime præſtaræ poſſumus. Cæleſti plane opus eſt præſidio, ad id muneris peragendum. Deſurſum nobis robur accedat oportet, quo hãc ſubire aciem & in hoſtes veritatis tela librare valeamus. Ad quod quidem impetrandum, ipſam (cuius puritatis patrocinium ſuſcepimus) deiparam virginem Mariã angelico alloquio veneremur, dicentes: Aue Maria.

¶ *Speculum ſine macula dei maieſtatis. Sapientiæ 7. cap. deprompta hæc verba, & in præcipuam orationis noſtræ propoſitionem coram adducta.*] Quæ etſi ad literã primariámque ſententiam de æterna ſapientia, que dei filius eſt, accipiantur: non incongrue tamen & inconcinne de ipſa itidem ſacratiſsima virgine, quæ æternæ illius ſapientiæ thalamus fuit & tabernaculum, intelliguntur: quemadmodum pleraque alia in Prouerbiis, libro Sapientiæ & Eccleſiaſtico, de diuina ſapientia commemorata, nõ abſurde nec inepte ad ipſam quoque ſemper ſanctam virginem accommodãtur, ex qua noſtræ ſubſtantiæ formã ſibi illa deſumpſit. Itaque hiſce verbis, diuinæ maieſtatis ſpeculum digniſsima virgo haud ab re nuncupata eſt. Nempe vt ſpeculum obiectarũ rerum ſpectra ſimulacraque & effigiem intra ſe recipit, ſine fractionis iniuria aut diruptione (manet enim prorſus integrum, & totam rei præſentis imaginem vere & citra fucum omnem admittit ac refert) ita quoque præſtantiſsima virgo verum dei filium hominémque factum, caſtiſsimo concepit vtero, & ſuo amplexa eſt gremio, ſine ſuæ virginitatis detrimento. Naturáque ſtupente, virginitatem habuit fœcunditati mirum in modum coniunctã. Huiuſmodi autem myſticum & ſpirituale ſpeculum diuinæ maieſtatis, ſine macula eſſe in propoſitis verbis aſſeritur: quoniam neque in ipſo vitæ exordio, neque toto progreſſu vllam vnquam contraxit peccati labem, ſed ſupra angelorum puritatem, intemeratam & neutiquam labefactatam ſeruauit munditiem. Terſum eſt præſtantiſsimi patres & politiſsimũ ſpeculũ noſtrũ, de quo verba facimus: quod totius puritatis fons, impollutum & incoinquinatũ

mirifice custodiuit. Si solē illi conferas, inferior est: quia interdum sui luminis patitur deliquiū. Si lunam, succūbit illa: nam aduentitio nonnunquā spoliata lumine, tenebris offunditur. Si denique igniferas stellas ad istud speculum compares, longe minori sunt splendore. Nā interdiu suū hominibus fulgorem non reddunt conspicuū, quod clariore solis iubare exterminentur. Huius vero speculi nitor nec vlla sorde contaminari potest, eius claritas nulla obscurari caligine, eius denique species nulla deformitate offuscari. Non iniuria igitur de tam sancta virgine dicuntur modò adducti theorematis verba: Speculū sine macula dei maiestatis. Cæterū quia nōnulli priscæ ætatis homines, huic tam mūdo speculo maculā primitiuæ & originalis culpæ ingerere contenderunt, vt ipsum ab hoc vitio procul abesse cōmonstremus, præsentem orationē in duas partes dispartiemur. Quarū prior, id speculū ab omni suspicione culpæ à parentū origine deductæ, liberū esse, rationibus ex sacrarū literarū promptuario desumptis, ostēdet. Posterior vero, aduersariorū rationes, quibus suā nituntur fulcire sententiā, elumbes, enerues, & prorsus inualidas esse, vtcūque probabit. Vt autē prioris portiūculæ materiā aggrediamur, id neminē latere arbitror, ꝙ quemadmodū primus Adā factus ēst in animā viuētē, & de terra terrenus, secundus vero in spiritū viuificantē, & de cælo cælestis: ita & prima Eua facta est terrena & carnalis, per quā maledictio & luctus in mundū introiit: secūda verò Eua, vtpote sacratissima virgo Maria, cælestis & spiritualis effecta est, vt per eam primæ reparetur Euæ lapsus, & ruina instauretur. Consentaneum igitur est, longe maiorem secundæ Euæ dignitatē esse & puritatē in suo exortu, quam primæ, sicut & secundus Adā citra proportionē omnē ipsi primo anteferendus est, & perfectione præponendus. Atqui prima Eua sine omni macula peccati efformata est ex costa viri, & incōtaminata à deo producta, vt sine cōtrouersia cǫcedūt oēs. Igitur & secunda omnis expers sordis ducta est ad ortū. Alioq maior puritatis cumulus, & cādidior ortus inuenietur in imagine quā veritate, & maius quippiā habebit caro quā spiritus. Sed quis, obsecro, id inoffesis aurib⁹ admiserit, cū ꝙ dānationis, exilij, mortis, & denique præuaricationis mater erat futura, omnino

Sap.7

1.Cor.15

Gen.2

nino nitidã & impollutã habuisse suã originẽ: Illam vero quæ gratiã, salutem, vitã, & denique reparationẽ toti mũdo erat allatura, sorde antiqua, veternóque temeratã fuisse, & peccato obnoxiã? Non efflagitat illud recta ratio, nõ sinit hoc rectissimus ordo diuinæ sapientiæ, disponens omnia suauiter. Denique illi tota natura reclamat. Ad hæc p̃dixit deus serpẽti, se positurũ inimicitias inter ipsũ & mulierem, & semen suum & semen illius, ipsamque mulierẽ serpentis caput cõtriturã. Quod si sanctarũ mulierũ, quas vetus & nouum cõmemorat testamentum, catalogum seriemque recenseas: nullã ex toto illo ordine numeroque reperias, cui id dictũ adaptari posset, præterquã sanctissimã virginẽ Mariã. Ipsa igitur est singularis illa & vnica mulier, quæ inimicitias cũ serpente antiquo exercuit, & iuxta sacra eloquia caput eius contriuit. At vero quonam pacto id recte illi cõpetat, si virulentũ ipsius serpentis afflatum more aliorũ hominũ sensit? si pestifero traductæ à parentibus culpæ veneno, non minus quam aliæ, cõtaminata est? Tunc enim nullus fuisset inter eam & serpentem inimicitiarũ locus. Si eius etiam fuisset vulnere percussa, tunc non serpentis caput contriuisset, sed e diuerso, à serpẽte sauciata læsa & cõtrita fuisset. Quod si causentur aduersarij & cauillentur, ipsam post contracta primæ culpæ contagia, in vtero suæ matris ab ea labe purgatam fuisse, superueniente in eã spiritusancto, & proinde ex eo tẽpore contriuisse serpentis caput, quia deinde nulli vnquã peccato subiacuit. Inualida profecto & futilis est hæc tergiuersatio. nam Ieremias propheta in vtero matris sanctificatus legitur, & beatissimus itidem Iohannes Baptista, spiritusancto repletus est adhuc ex vtero matris suæ: non tamen idcirco serpentis caput contriuisse dicuntur, cuius pestiferam luem aliquãdo senserant. Quare neque sacratissima virgo Maria vere dici posset cõtriuisse serpẽtis caput, ob eã (quã confingũt) in vtero matris à peccato mundationem. Cum autẽ sacrarũ literarũ testimonio cõpertissimum sit, milites & præcones Christi (Ieremiã dico & Iohannẽ Baptistã) hoc munere egregio à deo donatos esse, quod necdũ in lucẽ editi, ab originalis peccati sorde detersi sunt: & maior ipsius regis in propriam matrẽ, quã in seruos & milites, esse debet beneficẽtia & ãplior beneficiorũ

Sap.8 *Gen.3* *Iere.1* *Luc.1*

cumulatio: quid aliud restat muneris, quod matri conferat ipse rex regum, quàm quod eam ab omni prorsus macula peccati præseruet: &, ne maculetur, gratia sua adiutrice præueniat? Nempe si post lapsum eam duntaxat erexerit, nulla maiore vsus est in matrem suam quàm in milites munificentia, nullo ampliore matrem quàm præcones affecit honore: quod sane diuinam maiestatem dedeceret, & in ipsius vergeret opprobriũ. Lõge igitur rectius istis Antimaritis, de puritate sacrosanctæ virginis sensit piæ memoriæ Sixtus quartus pontifex maximus, qui non modicam concessit, indulsitque apostolica autoritate peccatorum relaxationem ac veniam omnibus angelicæ salutationi hanc subnectentibus particulam: Et benedicta sit Anna mater tua, de qua sine macula, tua ꝓcessit caro virginea. Quæ sane oratiuncula intemeratæ conceptionis immaculatæ virginis dignum præbet elogium. Eiusdem quoque puritatis seuerissima vindex & patrona est sacratissima theologorum Parrhisiensium facultas, quæ neminem in suum adscribit admittítque consortium, nisi prius iuramẽto astrictus, promiserit sese eam assertionem semper edocturum, quod immaculatissima fuerit sacrosanctæ virginis conceptio. Optimum sane & commendatu dignissimũ institutũ, quod sacrarum literarũ alumnos iureiurando, sacramentóque fidei ad illud obstringit obseruandum dogma, quod vel nullo intercedente iuramento, quisque ad amplificandam dei gloriam & prædicandam deiparæ virginis reuerentiam, propensiore animo astruere deberet. His accedit deiloquus Dauid, dicens: Sanctificauit tabernaculum suum altissimus: non tã de materiali tabernaculo inibi loquẽs, quã de mystico & spirituali: ex quo filius dei nostræ massæ substantiã erat formaturus atque suscepturus, vtpote de syncerissima virgine: que ab æterno fuerat electa & præordinata, vt esset thalamus æterni regis & diuinitatis habitaculũ, quemadmodum Ecclesiasticus dicit: Ab initio & ante secula creata sũ. Et in Prouerb. Necdũ erant abyssi, & ego iã cõcepta erã. Si enim Paulus de seipso & cæteris ad æternã vitã præcognitis, verissime dicit ad Ephesios de deo: Qui elegit nos ãte mũdi cõstitutionẽ, vt essemus sãcti & immaculati in cõspectu eius in charitate: nonne potiori iure de semꝑ sctã virgine quis recte dixerit

Antimarita. — *Psal.45* — *Eccl.24* — *Prou.8* — *Ephe.1*

dixerit ꝙ elegit eã deus ante mundi constitutionẽ, vt esset sancta & immaculata mater filij eius? Si denique mysterium incarnationis veraciter B. Petrus asserit, præcognitum quidem ante mundi constitutionem. manifestatũ autem nouissimis temporibus propter nos: quis igitur etiam non dixerit beatam virginem, per quam complendum erat incarnationis sacramentum, præcognitam fuisse ante mundi constitutionem, & manifestatam in nouissimis temporibus? Itaque ipsa est domus illa, quam (vt in Prouerb. legitur) sapientia sibi ædificauit, de qua Psalmus. Domum tuam decet sanctitudo domine. Porro nolũt hoĩes in sordidis habitare domibus munda sibi pro viribus quærunt habitacula. An putabimus igitur diuinam maiestatẽ (quæ omnem humanam perfectionem supereminẽter excedit) impuram sibi domum, & in qua aliquando fuisset peccati contagium, delegisse? Id certe de deo cogitare, impium & nefarium & deitatis celsitudini minime congruum. Cũ industrius item architectꝰ domũ parat extruere, eã quàm decentissimã potest & splendidissimam componit: neque quippiam in opere quod molitur, aut superuacaneum aut imminutum videri sinit. Diuina igitur bonitas, cum sanctam virginem vt CHRISTI habitaculum præparauerit, eam omnino synceram & omnis prorsus labis expertem perduxit ad ortum. Id enim & suam omnipotentiam & filij dei gloriam decuit, quòd ex incontaminata peccato matre carnem sumeret. Quod si quis peruicacia sua cõtendat factum non esse, aut impotentem facit deum, qui non potuerit eam à macula peccati præseruare: aut minus sapientem, qui quod decentissimum fuit & rectæ rationi quàm maxime consentaneum, non effecerit, neque filij sui honori consuluerit, cui apparata est domus inquinamento peccati prius infecta. Cæterum aduersarij, Sanctificauit tabernaculum suum altissimus, inquiens, id est, ante contaminatum, postea diluit, mundauitque ab illuuie primææ culpæ. Quod quidem subterfugium si quærant & latebras, ostẽdunt se non satis perspectum habere, quid nomen sanctificationis designet, dum putant id duntaxat sanctificari, quod prius immundum postea abluitur. Nempe in euangelio Iohannis pater dicitur sanctificasse filiũ, & misisse in mundũ. Et alibi CHRISTVS seipsum sancti-

1. Pet. 1

Prou. 9.

Psal. 92.

Psal. 45

Iohan. 10

ctificare se dicit. Et tamē sine cōtrouersia, nulla in eo fuit
Iohan.17 peccati labes, quæ deinceps abrasa fuerit. Sed sanctificauit pater filium, quia eum natura sanctum genuit, perpetuóque sanctum misit in mundum. Ita quoque sanctificata admittitur beata virgo, id est, semper sancta cōseruata, vt nullum in ea locum culpa vnquam habuerit, secundū propositæ in exordio propositionis sentētiam: Speculum
Sap.7. sine macula dei maiestatis.

¶ Secunda nostræ orationis portiuncula, pro pollicitatione nostra, aduersariorum sanctæ virgini originalis culpæ maculam inurentiū rationes dissoluet. Quarū vna quā magni putant momenti, innititur multis sacrarū literarū sententiis, asserētibus neminē peccati exorté immunémq;
Rom.3 esse: vt huic dicto B. Pauli ad Rom. Omnes peccauerūt & egent gloria dei, & ꝙ per vnū hominē peccatum in omnes pertransiit. Illi identidem verbo Psalmographi. Om-
Psal.13. nes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. & similibus id genus sacris eloquiis, quæ sonare videntur generatim omnes primæuo peccato esse obnoxios. Verum his omnib⁹ vna adaptanda est dilutio, eas videlicet secundum communē legem intelligendas esse, & illis duntaxat accommodandas, qui nullo peculiari priuilegio dotati, eundem communémque omnibus sortiti sunt exortū. At verò ab hac subiectiōis ad peccatum lege, beata virgo Maria speciali gratia exempta est: quæ nisi excepta fuisset, illi vtiq; commu muni legi peccati subiacuisset. Perperam igitur hæc scripturæ dicta trahuntur applicantúrque ad sacram virginem, quæ diuinæ gratiæ prærogatiua præcipuóque munere, ab illa hominum vniuersitate seclusa est. Quod ne arbitrarium censeatur aut gratis assertum, conspiciantur alia gratiarum dona, præter cōmunem legem illi indulta. Sine parentum carnali commercio, non potest natura progigni soboles: ipsa spiritusancto fœcundata, concepit prolem. Post conceptū & partum, non potest naturæ legibus
[I]ohan.16 ꝑmanere virginalis ĩ matre integritas. Ipsa verò nec cōceptu nec partu virgineū amisit decorē. Insuꝑ mulier cū parit, tristitiam habet & grauissimos dolores. Ipsa nullū perpessa dolorem, filium suum peperit, segregata à communi

muni illa mulierum maledictione. In dolore paries filios *Gen.3.* tuos. Demum, omnes homines, anima corpore soluta, rediguntur in puluerem, & resoluuntur in putredinem, ipsius autē beatę virginis sacrosanctum corpus, cū anima assumptū est in gloria, vt absque aliqua hæsitatione astruēdū est: neque subiectū fuit huic maledictioni, Puluis es, & in puluerem reuerteris. Si igitur in his quæ in vita eius & fœlici obitu gesta sunt, eam videm⁹ communi legi minime subiectam fuisse: quare idem non fatebimur in primo vitæ exortu fuisse factitatum? quare ex multis id vnum cō simile non colligemus? Si verò pertinacius obsistat aduersarius, sacrosanctam virginem non fuisse secretam neque sepositam ab ea communi lege peccati: in illud tandē impietatis barathrum decidet, quòd neque dominum nostrū omnino peccati iugo liberum fateri cogetur, sed ex Maria virgine carnem sumpsisse, quæ aliquando in ea culpæ fuit obnoxia. Est enim Christus secundum carnem suæ matri verè consubstantialis, vt secundum deitatem patri, qui igitur virginem Mariam non excipit à peccato, neque eius filium. Videte obsecro, quomodo hæc impietas etiam in deum ascendit, & filio derogat, qui matris extenuat gloriam. Quod si Christum ab omni crimine liberum fatentur, vt vere dicendus est: matrem quoque eius ab omni peccato vindicēt operæprecium est. Aliam præterea antimaritæ nostri (quos eo nomine nuncupamus, quòd syncerissimæ puritati B. Mariæ sint contrarij & obluctantes) ratinē adducūt, quam inflata bucca & ore tragico atque inflato, more Zenonis Achillem personant, tanquā inuictā viribus & inextricabilem, suam scilicet sententiam, probatissimorum autorum & quidem quàm plurimorū, assertionibus & autoritate defendi. In quorum nominibus recensendis magnam impendunt operam, tempus conterunt & membranas implent: sibi persuasum habentes, eam ab re veritati magis accepere suam positionem, quòd plures habeat assertores, tanquam in multitudine militum consisteret victoria belli, & non potius in robore & strenuitate. Meminisse debent illi Alexandrum Magnum paruis admodum copiis, pene innumerum Darij exercitū ter profligasse, Themistoclem quoque inclytū Græciæ imperatorē,

exi-

exigua manu numerosum Xerxis agmen intrepidam fugam egisse. Et (vt ad nostratia descendamus exẽpla) ipsos
1. Mach. 3 non præterit, insignem (vt reor) virtute Iudam Machabæum, paucis militibus fretum, copiosasq; Antiochi vires
Iudic. 15 contriuisse: aut fortem Samsonem in maxilla asini mille strauisse allophylos: aut ipsum denique Dauid, in funda
1. Reg. 17 & lapide terribilem & gigantæa mole horrendum Golia deuicisse, vt habetur. 1. Reg. Omnis enim ille autorũ numerus, beatam virginem Mariam in conceptu maculã cõtraxisse asseuerantium, etsi etiam decuplo esset maior atque cumulatior: exiguum quiddam est, & parum autoritatis habet ad sacram scripturam, quæ manifeste asserit, beatam virginem ab omni penitus macula peccati fuisse alienam. Cum enim purissimam domini nostri carnem ab omni eximit contagione criminis, quis nisi cæcutiens non videt, & sanctissimæ virginis carnem de qua sumptum est
Rom. 11. sacrosanctum domini corpus, etiam à scriptura astrui nullius vnquam peccati ream? Nam si radix sancta, teste B. Paulo, & rami sancti: quare conuerso ordine si ramus sanctus est, & radicem ex qua enascitur, sanctam quoque esse necessum est. Nullus autẽ ignorat, omnẽ humanã assertionẽ scripturæ sanctæ veritati cedere debere, quæ solidissima est, & solui nõ potest, neque à sua firmitudine decidere: eius certitudo firmo constat fundamento, neque nutabunda titubat, vt humanarum assertionum propositiones in alterutram partem vacillantes, & huc illucque fluctuantes. Cum igitur sacræ literæ eas tutẽtur partes quas astruimus, totam scilicet pulchram esse beatam virginem, & maculam in ea non esse: hac sola maxilla totus Philistæorum & aduersariorum elidetur exercitus. Samsonia vibrante dextera. Hac Dauidica funda & lapide, Goliæ frõs percutitur: & destitutus viribus, in terrã semianimis procumbit: quandoquidem contra diuina eloquia frustra armant linguam humana ingenia, nequicquam moliuntur calumniam aut cauillos adinuentiones humanæ. Cæterũ, grauissimorum quos adducunt autorum, suæ positioni astipulantium, nomini vel autoritati derogatum minime velim, sed sacram scripturam illis præferendam libere proclamauerim. Ipsorum enim tempore non vsque adeo dilucide explicata fuit propositæ inquisitionis veritas, neque

que ita ad vnguem enucleata, vt hac noſtra tempeſtate. Quocirca facilis illis debetur venia, ſi in huiuſce diſceptationis anfractib⁹ obliquã viam ingreſſi ſunt, ſi à recto calle exorbitarunt, per ſenticoſa tenebricoſáque diuerticula oberrantes. Demum neque eo moueri debemus timore, quem ingerere ſolent aduerſarij, ſcilicet ſi beatam virginem Mariam mundam ab omni crimine in ipſo conceptu fuiſſe fateamur, quòd videbimur eam æquare filio ſuo, cui omnimoda primum conuenit à peccato mundities: & proinde cenſebimur ipſius filij gloriam extenuare, quod ſibi proprium eſt, aliis quoque communicantes. Nam tametſi mater id commune habet cum filio, puritatem ſcilicet in conceptu, in multis tamen aliis inferior eſt. Chriſtus *Luc.1.* enim verus deus & homo, virtute ſpirituſſancti concept⁹, Maria duntaxat homo, ex coniugali progenita cõſortio. Neque ob id nobis inſultent importuni calumniatores, ſereniſſimam virginem tabe originalis culpæ labefactã dici debere, quòd ex nuptiali thoro propagata ſit. Nam cũ *Ibidem.* (vt teſtatur Lucas) non ſit impoſſibile apud deum omne verbum, qui virgini gaudia titulúmque matris contulit cum virginitatis honore, qui ſteriles matres fœlici prole beauit: cur non potuit ex honorabilibus nuptiis & thoro immaculato fructum proferre communis labis neſciunt? Sane cum omnipotens ſit. id quidem potuit: cum ſumme ſapiens, id maxime decere cognouit: cum denique ſupreme bonus, id reuera voluit. Ex quibus omnibus id poſtremum colligitur, quòd illud effecerit. Neque accuratius rimandum nobis eſt, quomodo id à deo effectũ fuerit. Ex connubiali fœdere natam eſſe prolem, peccati penitus expertem: ſed ſimplici fide id confitendum, ipſam beatam virginem & corpore ſanctam & ſpiritu productã eſſe ad ortum, ſecundum ſuæ ſapientiæ nobis occultæ imperſcrutabilem diſpoſitioné. Qui enim arcam Moſaicam ex lignis Sethim imputribilibus fieri iuſſit, in qua reponẽdum erat manna Iſraeliticum, longe valentiori ratione arcam illam animatam, in qua requieturus erat panis ille de cælo deſcendens, ab omni putrefactione peccati in ſuo primordio præſeruauit. Poſtremum, ipſi CHRISTO *Iohan.3.* datus eſt ſpiritus gratiæ non ad mẽſuram, & ex eius plenitudine nos omnes accepimus: quẽadmodum legitur apud Iohannem.

Iohan.3. Iohannem. Sacratissimæ autem virgini non tanta gratiarum exhuberantia infusa admittitur, neque tanta diuinorum charismatum cumulatio. nam quanuis affluentissim' in ea sit gratiarũ torrens, certa tamẽ mẽsura definitus est in ea: neque ad tantam excrescit exundationem, quanta in Christo conspicitur. Itaque quanuis immaculata fuerit eius conceptio, sicut & Christi, semper tamen inferiore dignitatis gradu constituta est quàm filius eius, cui (vt creatura creatori) substrata subiectáque cõsistit. Quæ quidem ob nitidissimæ suę conceptionis gloriã, nos omni demum peccati macula purgatos, æternæ vitæ, vbi nullum coinquinatio locum habet, faciat participes. Amen.

¶ Sermones tres de natiuitate domini, reperies inter eos qui de dominicis & festis annualibus scribuntur.

¶ Itẽ sermonem de S. Stephano protomartyre, si desideres, quære in sequentibus: & reperies in sermone de inuẽtione corporis illius & sociorum.

IN DIE FESTO S. Iohannis Euangelistæ, Sermo.

AMantissimus domini, habitabit confidenter in eo. *Deuteron.* 33. Verba sunt Moysi in benedictione Beniamin, quæ bene applicantur S. Iohanni euangelistæ: quia Bẽiamin interpretatur filius dexteræ. Talis autem fuit B. Iohannes, tum quia est de numero electorũ, qui statuentur ad Matt.25 dexteram iudicis, & quibus dicetur: Venite benedicti patris mei, possidete paratũ vobis regnum à cõstitutione mũdi. Ipse itaq; dexteræ filius est. i. benedictionis: tũ quia virginalẽ statũ obtinuit Iohãnes, qui secundũ Hiero. contra Iouinianũ, transfertur de læua in dexterã. Nã status coniugalis & vidualis, per sinistræ manus digitos exprimuntur. Virginalis autẽ designatur per digitos dexteræ, quæ multo est nobilior. AVE MARIA.

¶ *Amantissimus domini habitabit confidenter in eo. Ex loco prius adducto.* In prima præsẽtis sermonis parte ostẽdetur, quõ Iohannes fuit amãtissimus domini. In secunda verò, quomodo cõfidẽter habitauit in domino. Quantũ ad primam

mā partē, quia secundū Greg. probatio dilectionis, exhibitio est operis, B. Iohannes opere & facto ostendit se súmopere amasse dominū. Primo, quia pro eius amore spreuit opes & diuitias huius mundi: quādo relictis retibus & patre (quod amplius est) secutus est dominū vocātem ipsum. Secūdo, quia spreuit voluptates huius mundi, quoniā (vt ait Hiero. in prologo euāgelij Iohannis) eū de nuptiis volentē nubere vocauit deus, & relicta sponsa, ipse secutus est dominū. Tertio, quoniā honores huius mundi spreuit coniectus in carcerē, & contumeliose flagellatus à scribis & pharisæis, atq; à Domitiano Cæsare ī Pathmos insulam relegatus tāquam malefactor. Amauit etiā B. Iohānes proximū suū, vt patet ex illo memorabili exemplo quod refert hist. ecclesiast. lib. 3. cap. 18. de adolescēte claræ indolis, quē Iohannes visitans ecclesias Asiæ in vrbiū vna inuentū & conspectū, cōmisit instituēdū custodiæ episcopi illius loci. Verū nimia indulgētia illius episcopi custodis, ille iuuenis prauorū societate seductus, euasit libidinosus, fur, & gulosus, & demū factus est princeps latronū in montibus & syluis. At multo post B. Iohannes cū ab illo episcopo depositū repeteret, & rem vti se habebat ab eo intelligeret, conscendit equum: & sumpto itineris duce, perrexit ad locum latrocinij. Captus autem à latronibus, petiuit se duci ad illorum principem. Ille verò vbi vidit beatum Iohannem, erubescens eius conspectum, fugā arripuit. Secutus est fugientem Iohannes, clamans post tergum eius, quòd pro ipso rationem redderet deo: & misericordiam dei impetraret, eiúsque peccata ipse tāquam propria assumeret. Substitit tandem ille totus in lachrymas resolutus ad cuius genua prouolutus, Iohannes dexteram eius recenti adhuc cæde madentem exosculatus est: reduxitque illum secum in domū, & salutari pœnitentia diuinā illi misericordiā impetrauit, vt promiserat: atq; in omnibus emendatū, etiā ecclesiæ demū præfecit, & episcopum eum instituit. Cæterum, quia in Prouerbis dicit dominus, Ego diligentes me, diligo: sicut B. Iohānes fuit amantissimus domini, ita ediuerso dominus fuit illius amantissimus, & plus cæteris apostolis eum dilexit. Quod aperto ostendit argumento eius euangelium, in quo vocatur ille discipulus quem diligebat Iesus. Idē quoque eo constat

Actuū. 5.
Apoc. 1
Prou. 8
Iohan. 13 19. & 21.

constat primum indicio, quòd ipsum Christus super pect'
Iohan.13. suum in cœna recumbere permisit, & illi soli suum prodi-
torem ostendit. Secundo, quia ipsi virgini matrem virgi-
Ioh.19. nem commendauit, thesaurum in terris preciosissimum.
Tertio, quia per ipsum solum diuinitatem verbi & coæ-
ternitatem cum deo patre voluit explicari, tanquam per
Iohan.1 aquilam cæteris sublimiorem. Quæ autem reddentur præ-
cipuæ causæ, quare plus dilexit Iohãnem Christus, quam
Prou.24. cæteros discipulos. Primo ob virginalẽ puritatem, quia
in Prouerbiis dicitur, quòd qui diligit cordis mũditiam
regem habebit amicum. Hoc attendant iuuenes scholasti-
ci, & studeant suam virginitatem deo consecrare atque c
seruare: quoniam si templum Salomonis magnifice extru-
ctum, & deinde cultu idolorum pollutum per Achaz, Ma-
nassen & Amon, deus permisit spoliari à Chaldæis, pro-
phanari & incendi: ita reuera corpus & anima nostra, quæ
sunt templum dei, si polluantur per libidinem, & consti-
tuantur in eis idola Veneris, Cupidinis & Bachi, iusto iu-
dicio deus permittet, quòd dæmon rex Babylonis, vtrun-
que succendet igni gehennæ inextinguibili. Secũdo, quia
Matth.19. in adolescentia sua B. Iohannes conuersus est ad dominũ,
quod maxime gratum est deo. Nam in euangelio Mat-
thæi legitur Christus amplexatus fuisse paruulos, illis im-
posuisse manus, & benedixisse, dicens illis qui voluerũt
hoc prohibere: Sinite paruulos venire ad me. taliũ enim
est regnum cęlorum. Huius exemplo iuuenes debẽt in sua
puerili ætate se conuertere ad deum, secundum monitum
Ieremiæ dicentis: Bonum est viro, cum portauerit iugum
Thre.3. ab adolescentia sua. Et quod in Leuitico præcipitur debẽt
offerre in sacrificium deo adolescentes caput & caudam:
id est, principium vitæ suæ & finem: quia per hoc perue-
nient ad honorem & salutem, vt dicit dominus 1. lib. Re-
1. Reg.2. gum: Quicunque honorificauerit me, glorificabo eũ: qui
autem contemnunt me, erunt ignobiles.

¶ *In secunda istius sermonis parte dicendum, quomodo beatus Iohannes confidenter habitauit in domino: quod tripliciter in ipso factum esse dilucide comperitur.*] Primo enim habitauit cõfidenter in domino in vita præsenti, quia fuit semper in charitate. At deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Mansit igitur & beatus Iohã-

nes

nes ſemper in deo, & in ipſo cumpletum eſt quòd dicit pſalmus: Qui habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione dei cæli commorabitur. Secundo, habitauit ſanctus Iohannes confidenter in domino in morte. Nam circa finem vitæ ſuæ apparuit ei dominus Ieſus cum diſcipulis ſuis, inuitans eum ad cæleſte conuiuium. Inde celebrata Miſſa deſcedens in defoſſum ſepulchrum, placida morte quieuit in domino. Tertio habitauit Iohannes confidenter in domino poſt mortem in gloria cæleſti, in qua non ſolum ſecundum animã, ſed etiam ſecundum corpus habitat, Nã in ſepulchro eius nulla ſunt inuenta corporis ipſius veſtigia aut reliquię. Et ergo creditur in cælum omnino tranſlatus fuiſſe, iuxta ſanctorum patrum ſentẽtiam, vtpote quantum ad animam, & quantum ad corp⁹ glorificatum per reſurrectionem ad vitam immortalem atque perpetuam. Nos itaque ſtudeamus hic pia deuotione ſic venerari hunc eximium Chriſti apoſtolum ac euangeliſtam, & ſedulo ſtudio ſancta ipſius imitari veſtigia per bonorum operum exercitium, vt tandem etiam digni gabeamur habitare cũ deo in regno cæleſti. Amẽ. *Pſal. 90*

¶ De eodem B. Iohanne euangeliſta ſermonem huberiorem reperies in ſermonibus ſequentibus, in feſto illius, quod inſcribitur Ad portam Latinam.

IN FESTO SANCTO-rum Innocentium, Sermo.

Lores apparuerunt in terra noſtra. in Canticis *Canticor. capite 2. conſcribuntur hac verba.*] [illegible] ad myſticum traducta ſenſum, recte poſſunt intelligi & exponi de S. Innocẽtibus, qui [illegible] ſpirituales & ſacratiſſimi, in terra ſanctę eccleſiæ catholicæ miro decore apparentes. Sane vnus inuentus eſt flos præcipuus & admirabilis, omni virtutum venuſtate decoratus, Chriſtus deus noſter, & vernans excellentiſsima gratiarum pulchritudine, qui de ſeipſo dicit in cantic. Ego flos campi, & lilium cõualium. Et de quo Iſaias ait: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſſet ſuper eum ſpiritus domini. Hunc autem primarium florẽ, antequam appareret in terra noſtra per carnis aſſum- *Iſaia 11*

ptionem, antecesserunt multi flores insignes niueo candore, purpureóque colore, sub tempore veteris legis, istũ florem vnicum prænunciantes, sancti scilicet patriarchæ & prophetæ. Subsecuti sunt & ipsum florem singularem (postquam in terris visus est) permulti flores mystici & spirituales, hunc verbis & opere referentes, & spirantes in totum orbem terrarum, suauissimum suũ odorem, vtpote sancti apostoli, euangelistæ, martyres, cõfessores, & virgines. Inter istos autem subsequentes flores, tanquam eorum primitiæ & matutino quodam exortu, in ipso nascentis huius principalis floris initio, apparuerunt sancti Innocentes, tanquam flores vernantissimi, & admirando quodam nitore spectabiles. Neque in exiguo sunt numero prædicti flores, aut pauci: sed candidatum constituunt & purpuratũ ordinem, numerosa multitudine copiosum. Verum nunc inuocanda nobis est sancta dei genitrix, per hanc orationem: Aue Maria.

¶ *Flores apparuerunt in terra nostra.* Ex loco prius adducto.

Præsens sermo in duas partes diuidetur. Prima earum, vnde apparuerint isti flores, & vbi, & quando, declarabit. Secunda vero, quales sunt isti flores, & qua specie ac colore sunt adornati, patefaciet.

Pro prima parte expedienda, id ante omnia est hoc in loco cõsiderandũ, ꝙ istorũ florum, sanctorũ scilicet Innocentiũ, decor & venustas, primo est spectata ex ipsa primi Herodis crudelitate, qui intelligẽs ex Magis, esse natũ regẽ Iudeorũ, & timẽs ne legitimo rege in terra Iudęa exorto, ipse (qui alienigena occupauit regnũ, ex cõstitutione Romanorũ) detruderetur regali solio, immane concepit scelus & opere perpetrauit: occidit. s. pueros qui erãt in Bethleẽ & eiꝰ cõfinio, vt inter eos & ille puer (quẽ audiebat esse natũ regẽ Iudeorũ in Bethleẽ) occideretur & ita ipse timore liberaretur. Verũ nõ est ipse assecutus ꝙ petebat. nã Christꝰ monitu angelico ductꝰ in Aegyptũ subductus est ꝑiculo. Et Herodes fera illa crudelitate (q̃ apud historicos nulla vnquam maior legitur, & vix ei ęqualis ĩuenitur memoriæ ꝓdita) etiã in suos deseuit. Nã & vnꝰ filiorũ suorũ tenellꝰ, qui tũc nutriebatur in Bethleẽ, etiã inter cæteros occisus est. Vnde August. Cęsar, audita illa Herodis feritate: q̃ nec ꝓprio pepercerat filio, dixisse

xisse legitur, vt autor est Macro. recẽsens iocos & dicteria Augusti: Mallé, ĩquit, Herodis esse porc⁹ quàm fili⁹: quoniã à porcorũ cæde temperant Iudæi, ꝙ nõ vescatur carnibus suillis: at Herodes à nece filij non abstinuit. Verum diuino iudicio Herodes ipse gladium quẽ distrinxerat in mortem puerorum innocentiũ, postea rabie sæuiendi exagitatus, conuertit in propriam domũ. Nam & Mariamnen vxorẽ suã dilectissimã interfici iussit, & alios domesticos cõplures, etiã sanguinis necessitudine sibi coniunctos. Inter quos & duos egregios filios suos. Alexandrũ & Aristobolũ enecauit, quod essent delati, vitæ paternæ insidias struxisse. Deinde Antipatrũ etiã filiũ suum sustulit. quoniã audita morte patris, sed falso, dissimulare gaudium nõ potuit. Demũ & in seipsum vibrare gladium tentauit, vt sibi mortem inferret: sed ab astantibus est impeditus, & tandẽ grauissimis confectus morbis, diuinã vltionem manifeste prodentibus, miserabili morte absumptus est, quemadmodum Iosephus scriptor luculentus in libris de antiquitatibus Iudaicis & bello Iudaico diffuse enarrat. Et hic solet esse finis ac exitus eorum, qui per scelus cõparare sibi regnum, aut partũ conseruare cõtendunt. Quemadmodum Abimelech filius inclyti Gedeonis, qui videtur fuisse figura huius sceleratissimi Herodis, ac eius præcursor, septuaginta fratres suos ex legitimo thoro natos, occidit super lapidem vnum, vt obtineret principatum paternum, qui ei non debebatur: nam erat illegitimus, quemadmodũ sacra libri Iudicum refert historia, & tandem post gestã tribus annis tyrannidem, in oppugnatiõe vnius turris, à muliere interfectus est, fragmento molæ in caput eius illiso. *Iudic.* 9
Cæterum hi flores nostri apparuerũt roseo suo exortu in terra Bethleemitica. Nam in Bethleem & finibus eius fuerunt succisi, & decussi violento turbine boreæ, sæuitiæ scilicet Herodianæ: sed excisi ferro impij satellitis, meli⁹ refloruerũt ĩ decorẽ ĩmortalitatis, atq; in sinũ Abrahæ delati, placidaque ibidẽ quiete ad tẽpus cõsistentes, trãsplãtati sũt demũ in hortũ felicitatis æternæ. Vnde magna est ipsis cũ Christo sodalitas, quod illi sint sympolitæ ac cooppidani atq; cõciues: (ex Bethleẽ, sicut & Christ⁹) oriũdi. Solet enim eadem patria, inter homines arctiorẽ amicitiã conciliare. Et hoc ipsum ante euangelij conscriptionem pro- *Mat.* 2

Iere.31 phetico spiritu prænunciauerat Ieremias, cum ait: Vox in Rama (id est, in excelso) audita est, ploratus & vlulatus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Nempe Rachel sepulta fuit iuxta Bethleē, Gene.33 quæ est Ephrata: & ideo ob sepulchri eius viciniam ad Bethleē, dicitur à ꝓpheta esse mater filiorum illorū atque puerorū interfectorum in Bethleē, indignamque eorum ac immaturam mortem grauiter defleuisse. Et certe ipsa gerit personam omnium matrum Bethleemiticarum, quæ filios suos ab Herode enecatos, dolenter sunt lamentatæ. Quàm sancta est igitur terra illa Bethleemitica, & quàm fertilis, primum ortu Christi mirifice illustrata, postea vero rubricata sanguine innocentium, & tot vernantium florum decore ac specie purpurata, quæque tot protulit purpureos flores, perpetuo virore immarcescibiles. Quod si quis sciscitetur, quando apparuerunt flores isti, & quo tempore occisi dicuntur infantes ab Herode, videtur sane id verisimile, quòd anno iam reuoluto à natiuitate Christi & amplius, fuerunt innocentes ita trucidati, & non eodem Matth.2 anno quo natus est Christus: quoniam beatus Matthæus dicit, quod Herodes diligenter didicit à Magis clàm vocatis, tempus stellæ quæ apparuit eis. Et paulopost subiungit, quod iussit occidi infantes à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis. Ergo ex verbis Magorum intellexit Herodes, quod quādo iussit occidi pueros Christus iam vnum annum & amplius expleuerat ætatis. Alioquin non iussisset interfici pueros à bimatu & infra, sed anniculos, & ab vnius anni ætate & infra, si ex Magis intellexisset Christum, cū facta fuit à se iussio de occidendis infantibus, esse solum anniculum, aut nondū attigisset vnius anni ætatem. Vnde non statim post adorationē Magorum que facta fuit xiij. die post Christi natiuitaté, præcepta est ab Herode interfectio puerorū, alioquin quomodo non fuisset inuentus in Bethleem, vt occideretur puer si paulopost abitionē Magorū, cum adorassent eum, iussisset Herodes occidi infantes? Cum autem venerunt Magi vt adorarent Christū puerū, Christus ipse xiij. natiuitatis suæ diē agebat. Neque est credendū opinioni aliquorum, qui dicunt Magos Hierosolymā venisse anno reuoluto à natiuitate Christi: quia si anno elapso venissent, non adorassent

rassent Christum in Bethleẽ, quod tamen habet euangelij textus. Cædes itaque puerorũ fuit dilata in annum sequẽtem, vel propter tardũ auditũ nuncij recessus Magorũ, vel propter alias causas impedientes Herodẽ, ne tale edictũ emitteret in necẽ infantiũ. Præterea verisimile est, multos dies B. Mariam & sanctũ Ioseph cum Iesu puero mansisse in Bethleẽ, quandoquidem illic saltẽ demorati sunt dieb⁹ xxvij. vsque in festum purificatiõis. Neque enim recessissent in Galilæã, vt tam breui tempore rursus in Ierusalem proficiscerentur, oblaturi Iesum Christum. Huic accedit, quod secundũ legẽ à domino cõstitutã, & in Leuitico per Moysen promulgatã, mulier puerpera postquã erat leuata partu, debuit se domi suæ cõtinere tanquam immunda, vsque ad tempus suæ purificationis, quo prolẽ suam cum hostiis offerret in templo. Quam dei legem beata virgo Maria ad vnguem & integre voluit obseruare. *Leu. 12*

¶ Pro secunda istius sermonis parte, videndũ est, vt ante diximus, quales isti flores qui apparuerunt in terra nostra cuiusve speciei sint ac coloris. Et certe inueniuntur dupli ces isti flores, & geminum in se colorẽ gratissima commix tione sortiti. Primo siquidẽ sunt flores rubei atque purpurei, puniceo martyrij habitu rubricati. Sunt enim innocẽtes ipsi vere martyres, & mortẽ pro Christo perpessi, imò in vnoquoque eorũ occisus est Christus: quoniam singuli occisi sunt, acsi fuissent ille puer vnus qui quærebatur. Neque martyres solũ sunt, sed & martyrũ post Christi natiui tatẽ & ante eius passionẽ primitiæ, quas obtulit Christus natus deo patri, quemadmodũ dicit sanctus Iohannes de ipsis ĩ Apocal. Hi empti sunt de terra, primitiæ deo & agno *Apo. 14* Quòd si quis obiiciat ad martyrij rationẽ requiri spontaneã mortis perpessionẽ, in ipsis aũt innocẽtibus nõ fuisse huiusmodi spontaneã tolerationẽ mortis, & ergo eos non debere dici martyres: is nosse debet, triplicis esse generis martyres. Sũt enim aliqui actu martyres & volũtate propria, vt B. Stephan⁹, Christi regis signifer & antesignanus ꝓtomartyr, & martyrũ post Christi ascensionẽ primitiæ. Alij sunt voluntate propria martyres, non tamen actu: vt multi gloriosi confessores, & præsertim sanctus Martinus de quo canit ecclesia: Etsi eum gladius persecutoris non tetigit, palmam tamen martyrij non amisit. Demum, alij

ſunt actu martyres, non tamen voluntate propria: vt ſancti innocentes pro Chriſto occiſi, antequam haberent vſũ rationis & liberi arbitrij: aliena tamen voluntate, ſcilicet eccleſiæ offerentis ipſos Chriſto ad ſubeundum martyriũ, iidem martyres fuerunt, quemadmodum infantes qui circuncißionem acceperunt in veteri lege, & qui in noua ſuſcipiunt baptiſmum, non ſua, ſed parentum ac offerentium voluntate, purgationem à peccatis habent. Vnde Bernardus: Ille pro Chriſto trucidatos infantes dubitet coronari, qui regeneratos in Chriſto non credit inter adoptionis filios numerari. Nam ſicut tunc circuncißio, nunc vero baptiſmus ſine vllo voluntatis vſu ſufficit ad ſalutem, ſic pro Chriſto ſuſceptum martyrium illis ſufficit ad ſanctitatem. Hæc ille. Et hos flores purpuratos admiratur ac laudat ipſe Prudentius in hymno de epiphania domini, hoc præclaro carmine:

Prudenti⁹.

Saluete flores martyrum,
Quos lucis ipſo in limine
Chriſti inſecutor ſuſtulit:
Ceu turbo naſcentes roſas.
Vos prima Chriſti victima,
Grex immolatorum tener:
Aram ante ipſam ſimplices:
Palma & coronis luditis.

Secundo, iidem flores noſtri ſunt albicantes & candidi candore innocentiæ, quam criminibus non commacularunt. Nempe in eis per circunciſionem erat deleta labes originalis peccati, & innocentiæ veſtis candida ipſis tunc tradita, quam poſtea non contaminarunt per ſequens peccatum. Et hoc inſinuat beatus Iohannes in Apocalypſi, dicens de eis: Sine macula ſunt ante thronum dei, & amicti quidem ſtolis albis ſecundũ promißionẽ domini in Apocalypſi, factam ipſis & quibuſcunque innocentia refulgentibus: Ambulabunt mecum in albis, quoniam digni ſunt. Quocirca & ſpiritualis noſtrorum florum odor, ſuauißimus eſt, ſpirans amomum, & fructus eorum dulcißimus & ſummeglorioſus, quem ex martyrio & innocentia ſua collegerunt, qui ſane immarceſsibilis eſt & nunquam periturus. Cæterum quis noſtrũ ſana conſcientia dicere poſſit de ſeipſo, quòd ſtolam innocentiæ in baptiſmo acceptã non

Apo. 14

Apo. 3

non perdiderit,& multis non polluerit peccatorum ſordibus? Confugiamus igitur ad ſanctos iſtos innocentes votis & precibus,poſtulemúſque ab eis,vt à deo nobis impetrent gratiam recuperandi ſtolam illam primam per ſalutarem pœnitentiam & vitæ noſtræ veram ac integram emẽdationem. Difficile ſiquidem eſt(vt ait Hieronymus) preces multorum non exaudiri. Quare pro nobis eos exaudiet dominus, & largietur nobis ipſorum patrocinio regni cæleſtis conſortium. Amen.

DE SANCTO THOMA archiepiſcopo Cantuarienſi, Sermo.

SI *quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum,& tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me. Matth.decimoſexto cap.ſcribuntur hæc verba.*] In quibus ipſe dominus noſter diſcipulos ſuos & quoſque fideles confortare volens ad tolerandum martyrium pro nomine eius,plane oſtendit quid facere debẽt,vt poſt ipſum veniãt. Sane ad ſuſcipiendũ libẽter illũ laborẽ,vt poſt Chriſtũ veniamus per rectã imitationẽ:primo nos debent incitare ſacra eius monita & promiſſa,quibus nos ad idipſum inuitat,vt illud dulciſsimum eius verbum: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam vos.Et illud etiam apud Iohãnem, eiuſdem verbum : Ego ſum lux mundi , qui ſequitur me, non ambulabit in tenebris, ſed habebit lumen vitæ. Secundo,ad veniendum poſt Chriſtum,nos debent excitare præclara virtutũ exẽpla,quæ nobis tanquã veſtigia pedibus ſuis ſacris impreſſa reliquit,vt ea ſequamur. Nẽpe humilitatis,charitatis,mãſuetudinis,patientiæ,& obediẽtiæ, ac cæterarũ virtutũ,affatim in eo exempla relucere cõſpiciuntur.Vnde & diſcipulis ſuis,imò & omnib⁹ nobis , dixit:Exẽplũ dedi vobis,vt quẽadmodũ ego feci,ita & vos faciatis. Tertio deniq; loco,ad veniẽdũ poſt Chriſtũ per bona virtutũ opera,nos debẽt prouocare priſca ſanctorũ patrũ,apoſtolorum,martyrum,confeſſorum ac virginum

Matt.11
Ioh.8
Iohan.13

exempla, quæ nobis reliquerũt, vt per ea veniamus ad regni cælestis patriã, sicut & ipsi fœliciter ad eam peruenerunt. Et hodierno die nobis est propositum exemplũ insigne gloriosi martyris sancti Thomæ, archiepiscopi Cantuariensis, quod diligenter imitemur. Sed nunc sanctam dei matrem exoremus, dicentes: Aue Maria.

¶ *In prima sermonis huius parte declarabuntur duo prima, à Christo in verbis supradicti thematis expressa.*] Quæ requiruntur vt quis eum sequatur per martyrij pasionem, scilicet quod abneget semetipsum, & tollat crucem suam. In secũda vero explicabitur tertiũ ipsius Christi dictum: quod exposcitur, vt quis post eum veniat per tolerantiam martyrij, videlicet quod ipsum sequatur. Et circa horum triũ dictorum singulum, etiam fiet aperta declaratio, quomodo B. Thomas Cantuariensis, hæc tria Christi documenta in seipso integre fuerit executus. Pro prima parte absoluenda, id primo loco scire expedit, quod qui vult persecutiones patiendo venire post Christum, sponte quidem sua & voluntarie (nam vt ait super illum Chrysostomus, inuitum & coactum seruitium non vult Christus, sed vltroneũ & voluntariũ, & idcirco libertatẽ arbitrij nobis contulit) debet semetipsum abnegare per propriæ voluntatis abdicationem, & diuinæ voluntatis prosecutionem, exem-
Iohan.6 plo domini nostri, qui contestatus est se de cælo descendisse, non vt faceret voluntatem suam, sed voluntatem eius qui miserat eum, patris: & qui imminente hora passio-
Mat.26 nis orauit in horto, vt transiret à se calix passionis, adiecit deinde: Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Cæterum B. Thomas, cũ à principio suæ tenellæ ætatis studuerit venire post Christum, & imitari eius vestigia: hanc primam in se habuit conditionem, quod abnegauit se ipsum per propriæ voluntatis represionem: & id quidem trifariam. Primo nanque abnegauit seipsum, cõcupiscentias carnis in se refrenando. Nã licet in adolescentia multas haberet occasiones prolabendi in lasciuiam & libidinem, conuersando cũ aulicis & curialibus regni, seipsum tamẽ castũ custodiuit & mundũ ab omni spurcitia carnis, & beatæ Mariæ virgini (sicut ab optima matre sua fuerat edoctus) à teneris annis fuit singulariter deuotus: quam sibi

ſibi delegit in patronam & aduocatam, eíque ſuam virginitatem aſſidue commendauit, vt ſeruaretur illæſa & illabefactata. Secũdo ſeipſum abnegauit, quantũ ad bonorũ huius mundi cupiditatem & deſideriũ. Nam à primis annis fuit in pauperes ſubleuandos propenſus, animo valde compatiens egeſtati eorum, & ſuper afflictos pia geſtans viſcera. vt dicere de ſe potuerit illud verbum Iob, Ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris egreſſa eſt mecum. Idcirco ad faciẽdas eleemoſynas & ſubueniendũ egenis, toto animi ſtudio fuit etiam in iuuenili ætate deditus, totúſque miſericors. Tertio abnegauit ſeipſum quantum ad contemptum honorum huius mundi. Cum enim in curia regis Angliæ iam adoleſcens verſaretur, vbi potuiſſet promoueri ad magnos honores: videns illic quædam fieri contraria religioni Chriſtianæ, deſeruit eam, ne inficeretur ei⁹ vitiis: & archiepiſcopo Cãtuarienſi adhæſit, à quo archidiaconus eſt ordinatus, & demũ cancellarius regis Angliç factus: tantũque dilectus à rege propter fidelitatem & diligentiam expediendi negocia regni, vt poſt mortem archiepiſcopi Cantuarienſis ipſe inuitus fuerit ad illam ſedem pontificiam ſublimatus. Et ita quanto magis fugiebat honores huius mundi, tanto amplius eos eſt conſecutus. non tamen in illis eſt elatus aut inflatus animo, ſed ſolida humilitate ſuffultus, modeſtiáq; cordis munitus, & ab omni ſuperbia alienus. Secundum, quod requiritur vt quis poſt Chriſtum veniat per viã tribulationum, eſt quòd tollat crucem ſuam, id eſt, ignominiam & opprobria mundi perferat, atque perſecutiones pro Chriſto: aut ſaltem ſibiipſi per caſtigationem corporis, cruciatum atque ſupplicium inferat. Nõ enim ſolum quis tollit crucem ſuam, cum pro Chriſto patitur pœnã aut mortem: ſed etiam quando corpus ſuum caſtigat cum Apoſtolo, & in ſeruitutem redigit: quod etiam quiſq; noſtrum facere poteſt & debet. At verò hanc ſecundam conditionem habuit S. Thomas in ſeipſo, quod ex tribus potiſſimum liquet. Nempe primum tulit ipſe crucem ſuam per refrenationem & repreſſionem affectuum carnalium. Siquidem ad archiepiſcopatum promotus, omnino mutatus in virum alterum fuiſſe dicitur, & ad magnam virtutum perfectionẽ euectus. Inter quas præcipue habuit abſtinen-

Marginal notes: *Iob.31.* (beside "fantia mea creuit…"); *1.Cor.9.* (beside "tiſſimum liquet…")

ſtinentiam & ſobrietatem ſingularem, frequentibus ieiuniis carnem emacerans,& cilicio edomãs,quod factus epiſcopus induit, & deinceps nunquam dimiſit. Nam poſtquam ab impiis eſt trucidatus, inuentus eſt etiam cilicio indutus. Secundo S. Thomas tulit crucem ſuam,ſeipſum extenuando:& quæ videbantur eius dignitati ignominioſa,libenter & prompte exequendo. nam ſingulo quoque die tredecim pauperum pedes abluit,in Chriſti & duodecim apoſtolorum eius honorem ac memoriam: datáque illis honeſta refectione cibi & potus, diſtributíſque cuilibet quatuor argenteis, ipſos à ſe dimittebat. Et hæc omnia tam ſecreto & clanculum faciebat, vt ab aliis non potuerint percipi, ne inde aucuparetur gloriam huius mundi. Tertio S. Thomas tulit crucem ſuam, perferendo odiũ & indignationem hominum propter iuſtitiam, & tolerando perſecutionem propter eccleſiam dei. Nam cum rex Angliæ Henricus ſecũdus exigeret à B. Thoma, quod cõſenſu ſuo approbaret quaſdam conſtitutiones maiorũ ſuorum, quæ libertati eccleſiaſticæ erant omnino contrariæ & aduerſæ, quoniam erant in oppreſſionem eccleſiæ & miniſtrorum eius: nollétque ſanctus Thomas cõſenſum præbere illis ſtatutis, quod eſſent deo & rectæ rationi omnino repugnantia, ipſius regis & omnino eius procerum atque principum grauiſſimam incurrit indignationem. Cũque cognouiſſet paratas ſibi inſidias, & aliquos (vt placerent regi) conſpiraſſe in mortem eius, occulte diffugit ex Anglia. traiectóque mari, venit in Franciam, ſecundum il-

Matth.10. lud domini præceptum: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam, & ſecundum exemplum apoſtoli Pauli, qui à fratribus per murum in ſporta dimiſſus, fu-

Actu.9. git ex Damaſco, & euaſit manus perſequentium.

Pro ſecunda parte iſtius ſermonis expedienda, id noſcere oportet, quòd tertium quod expoſcitur, vt quis veniat poſt Chriſtum per triſtitias & dolores huius mundi ad gloriam æternam: eſt, quòd ſequatur ipſum in via virtutum, & potiſſimum in perferendis æquanimiter tribulationibus & aduerſitatibus vitæ præſentis. Quod & B. Pe-

1.Pet.2 trus admonuit in prima ſua epiſtola his verbis: CHRISTVS paſſus eſt pro nobis, vobis relinquẽs exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Et B. Iohannes in prima epiſtola

ſtola dicit: Qui dicit ſe in CHRISTO manere, debet ſicut ille ambulauit,& ipſe ambulare. Et hanc quoq; conditionem ſancto Thomæ plene conueniſſe,ex tribus euadit perſpicuum. Nempe primo ſecutus eſt Chriſtũ in grauiſſimæ tribulationis perpeſſione,exilio videlicet ſeptem annorum, quibus fuit iniuſte expulſus à ſede ſua epiſcopali,à regno Angliæ extorris:quinimo & eius conſanguinei,affines,& amici,fuerunt etiam a rege Angliæ ſuis ſedibus deturbati,& bonis ſpoliati:tantum in ſanctum virum exarſerat odio rex Anglus. Ipſe tamen bonum pro malo reddens,non deſiit vnquam rogare deũ pro rege Angliæ, vt ad mentis rediret ſanitatem atque rectitudinem,& pro proſperitate regni eius. Cæterum id magno fuit ſolatio huic ſancto viro,quòd à rege Franciæ Ludouico iuniore fuit humaniſſime ſuſcept⁹,& ĩ Monaſterio Põtiniaci ĩ territorio Senonenſi cum quiete & tranquillitate permiſſus diuerſari. Secũdo ſecutus eſt Chriſtum ſanctus Thomas in mortis perpeſſione, pro tutanda eccleſia CHRISTI ſponſa. Nempe cum ab Alexandro tertio tunc ſummo põtifice,fuiſſet compulſus rex Angliæ ſub cenſura anathematis recipere beatum Thomam placide quietéque in ſuam ſedem, poſt ſeptenne exilium rediit cum ſummo honore & totius populi applauſu in ſuam eccleſiam. In qua cum vix per tres & viginti dies fuiſſet,quatuor ex regis familiaribus & proceribus,perpendentes ex verbis eius, animum ipſius adhuc eſſe exhulceratum & exacerbatum in ſanctum Thomam,volentes illi per ſcelus gratificari,exiſtimantéſque ſe rem gratam regi facturos: venerũt armis inſtructi in craſtino ſanctorum innocentium in eccleſiam Cantuarienſem,& ibidem ſanctum virum crudeliter occiderunt, inflicto in caput eius ſacrum multiplici vulnere. De cuius morte hoc extat diſtichon:

Annus millenus centenus ſeptuagenus
Primus erat,primas cum ruit enſe Thomas.

Ille autẽ Henricus ſecundus,cuius ſatellites diuũ Thomã trucidarunt,fuit filius Matildis filię Hẽrici primi, Anglorũ regis. Cuius Hẽrici pater extitit illuſtriſſimus ille Gulielmus Nothus, dux Normanorũ,qui totam Angliã ſuo ſubdidit imperio. Ea autem Matildis nupſit primum impera-

imperatori Henrico quinto: ex quo quum nullos liberos suscepisset, secundis nuptiis coniuncta est Gaufrido Martello comiti Andegauensi. Atque ita Henricus iste secundus ex hæreditate materna, rex Angliæ & dux Normaniæ extitit: ex paterna verò, comes Andegauiæ, Turoniæ & Cenomaniæ. Cum autem idem in vxorem accepisset Eleonoram, repudiatam à Ludouico iuniore Frãcorum rege, dictæ Eleonoræ causa dux Aquitaniæ, Vasconiæ & Pictauiæ effectus est. Atque idé à fundamentis extrunxit monasterium monialium Fontisebraldi in diœcesi Andegauési, & sepultus est anno domini millesimo centesimo & nonagesimo. Priusquam tamen obiret, ob tam crudelem & nefariam cædem dicti martyris Thomæ, diuturnam pœnitétiam egit, extructis per diuersa loca multis & opulentissimis templis atque monasteriis. Quæ res facile colligi potest, tum ex processu seu inquisitione facta autoritate summi põtificis super dicta cæde, tum etiam ex nostris Anglorúmque annalibus & chronicis. Tertio sequutus est Christum S. Thomas in gloriæ cælestis perceptione sine dilatione habita. Nam cum sacerdotes & clerici ecclesiæ incepissent introitũ Missæ pro defunctis ad eius exequias, sancti angeli interruperunt cantum eorum, & inceperunt canere introitum, Lætabitur iustus in domino: qui solet cantari pro martyre iam sancto, quem cantum deinde chorus sacerdotalis est prosecutus. Ex quo constat, ipsum in cælo martyrij corona esse decoratum, & in gloria cælesti præcelsum atque sublimem. Vnde & ab Alexandro tertio propter miracula eius relatus est in numerum sanctorũ. Nos itaque exemplo tam sancti martyris, si volumus post CHRISTVM venire, abnegemus primo nosipsos, secundum illud Sapientis verbum: Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere. Secundo tollamus crucem nostram, per tolerãtiam rerum durarum corporísque castigationem. Tertio verò sequamur Christum, per iter rectum virtutum & mandatorum dei obseruationem. Et ita efficiemur cum beato Thoma eiusdem gloriæ participes. Quod nobis concedat deus omnipotens. Amen.

Eccle.18

DE

DE SANCTO SYLVEstro summo pontifice, Sermo.

F*Idelis seruus & prudens, quem constituit dominus supra familiam suam. Matthæi vicesimoquarto continentur hæc verba.* Quæ quidem ab ipsa summa veritate in prædicto euangelij loco deprompta sunt in commẽdationem fidelis & soliciti dispẽsatoris diuinorum ministeriorũ: & apte admodum congruunt beato Syluestro, primo huius nominis summo pontifici, cuius solennitas hodie celebratur in ecclesia: atque in eodem locum habent & veritatem, integréque sunt completa, quẽadmodum ipsius sermonis progressus, ostendet. Sane si quis hominum dicatur seruus, id nomen ignominiosum videtur & probrosum, quòd abiectam quandam conditionem designet & subiectionem. Si quis verò dei seruus dicatur, certe ea denominatio honoris est & gloriæ, & ad quam vnusquisque fidelium generoso animo debet aspirare. Primo quidem propter eius, cui seruitus illa impenditur, dignitatem & excellentiam. Nẽpe gloriosum id ducũt hoĩes, quòd asciscantur in cliẽtelã alicuius magni principis, regis aut Cæsaris. Et feliciter secum actum putant, quòd inclyto alicui duci aut regia maiestate insigni viro, impendant quotidianum seruitium. Quanto igitur gloriosius est, ipsi deo syncero affectu & opere assidue seruire, qui est rex omnis terræ, immortalis & potentissimus, imò qui est rex regum & dominus dominantium? Secundo, magnum id debet & præclarum existimari, quòd quis dicatur & sit seruus dei: quoniam viri sanctitate conspicui & virtute illustres, illum sibi titulum tanquam honorificentiæ plenum vendicare studuerunt. Dicit enim Psalmographus Propheta: O domine: quia ego seruus tuus: ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ. Et, Seruus tuus sum ego. da mihi intellectũ, vt sciã testimonia tua Et, Et perdes omnes qui tribulant animã meam, quoniam seruus tuus ego sum, Beatus itidem Paulus, in principio suarum epistolarum, fere semper se seruum

Psal. 115 118. 142

ſeruum Ieſu Chriſti nominat, atque in illo titulo gloriatur in domino. Tertio id ſummopere expetendum eſt, tãquam nobile quoddam elogium, quòd ſeruus dei quiſq; dicatur: quoniam illi ſeruituti annexa eſt ſumma libertas & dominatio, imò & filiatio dei, & expectatio æternæ hæreditatis in domo domini ſempiterna. Quippe ſancta eccleſia id profitetur, & deuota concinit, quòd ſeruire deo, eſt regnare. Et glorioſa virgo & martyr Agatha, tyranno perſecutori ſuo generoſe reſpondiſſe legitur: Summa ingenuitas eſt, in qua ſeruitus Chriſti cõprobatur. Inſuper quicunque vere ſunt ſerui dei, etiam ſunt eiuſdem filij per adoptionem gratiæ, & hæredes beatitudinis æternæ in regno cælorum. Aue Maria.

¶ [*Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſupra familiam ſuam. Ex loco ſuperius adducto.*] Hic ſermo in duas partes diuidetur. Quarum prima declarabit, quomodo B. Sylueſter fuit fidelis ſeruus dei & prudens, ſecundum primam aſſumpti thematis particulam. Secunda verò dilucidabit, quomodo B. Syluestrũ conſtituit dominus deus ſupra familiam ſuam, iuxta ſecũdam prædicti thematis portiunculam, vt hoc modo ſingulæ illius partes ipſi competere dignoſcantur. Quantum ad primam iſtius ſermonis partem, Beatus Syluester fuit ab infantia ſeruus domini fidelis, primum in ſacræ fidei Chriſtianæ profeſſione. Siquidem ipſe ex vrbe Romana oriundus, patre Rufino & & matre Iuſtina, cum in annis puerilibus amiſiſſet patrem morte ſublatũ, à matre ſua traditus eſt cuidam probo & honeſto ſacerdoti, nomine Cyrino, vt ab eo literis cum humanis tũ diuinis erudiretur. Cuius inſtitutione & doctrina ita profecit Syluester, vt & moribus euaſerit probatiſſimus, & Chriſtianæ fidei pientiſſimus cultor, & in ſacris etiam ſcripturis eruditiſſimus. Vnde & ab eodem ad eccleſiaſticum miniſterium eſt deputatus, & per gradus ordinum minorum ac maiorum, demum ad ſacerdotiũ promotus. Cæterum exemplo tam pie matris B. Syluestri, debent aliæ matres hoc accipere documentum, quòd filios ſuos in annis teneris, cum literis perdiſcẽdis ſunt habiles, non debent domi ſuæ ocioſos detinere, ne maternis deliciis & domeſticis voluptatibus corrũpantur: quemadmodum Quintilianus in 1. lib, de inſtitutione oratoria deplorat,

rat corruptos puerorum mores, ex praua & molli eorum educatione in domibus suorũ parentum, potissimum enasci, cum ait: Vtinam liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam statim deliciis soluimus. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos omnes & mentis & corporis soluit. Fit ex his consuetudo, deinde natura. Discunt hæc miseri, antequam sciant vitia esse. Ad euitandam autem hanc morum corruptelam, ex domestica consuetudine proficiscentem, studeant parentes filios suos in pueritia collocare in domo alicuius honesti & grauis viri, cuius magisterio & in literarum & morum profectu progrediantur. Adolescentium enim inscitia (vt ait in suis officiis Cicero) senum prudentia castiganda & moderanda est. Et Ecclesiasticus salubri monito hortatur, seniorum societatem ac consuetudinem, ab adolescentioribus esse exquirendam, à quibus bonos mores edoceãtur, cum ait: In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde coniungere. Et si videris sensatum, euigila ad eum: & gradus ostiorum illius exterat pes tu⁹. Hæc sane est via recta ad optimã adolescentiæ institutionem. Secundo, fuit ipse beatus Syluester seruus fidelis, in intrepida catholicæ fidei coram tyrannis confessione. Enimuero cum ab optimo morum suorum magistro institut⁹ esset à primis annis rectissima virtutũ oĩm disciplina eã gnauiter operib⁹ exercere studuit, & potissimũ hospitalitati in sctõs fidei prędicatores exhibẽdæ fuit intẽt⁹. Vnde Timotheũ quẽdã virũ Christianũ Antiochenũ, qui per annũ & timestre spatiũ constantissime fidẽ Christi Romæ prædicauerat, hospitio inter cæteros suscepit: quod tamen alij oẽs facere, ob sæuitiã persecutionis in Christianos reformidabãt. Cũ verò Timotheus ille à Tarquinio vrbis Romæ præfecto esset martyrio cõsummatus, mortique traditus: existimãs ipse Tarquinius Timoth diuitias habuisse eas à B. Syluestro, qui illũ hospitio susceperat, exquisiuit. At vbi deprehendit facta diligẽti indagine, Timotheo nullas fuisse diuitias, Tarquinius furorem suum in Syluestrum conuertit, exigens ab eo vt idolis sacrificaret. Alioqui sequenti die diuersis ab eo suppliciis excruciaretur. Cui respõdit Syluester: Nescis miser qd tibi superuenturum sit, cum hæc mihi mala cõminaris. Nã crastina die

Eccle. 6.

die mors repentina te hinc abripiet,& in æterna tormẽta gehennæ demerget. Protinus Tarquinij Sylueſter vinculis compeditus, in carcerem detruditur : vbi aſſiduæ orationi intentus, diuinum nomen inuocauit. Tarquinius verò cum ſequenti die prandens piſcibus veſceretur, os vnũ piſcis ſiue ſpina, ita in ore eius eſt tranſuerſa, vt nullo modo extrahi potuerit per humanum ingenium aut medicamentum. Itaque grauiſſimo illius dolore afflictus ante veſperam illius diei mortuus eſt, ſecundum verbum B. Sylueſtri, & cum ſummo ſuorum dolore tranſlatus ad tumulum: eodémque momento S. Sylueſter cum gaudio liberatus eſt carcere à Chriſtianis, quibus tam impauida fidei confeſſione coram perſecutore, magnam adiecit animi conſtantiam, ad eandem fidem imperterrito corde ſuſtinendã, ſuóque exemplo multos animauit ad martyrium.

Tertio, B. Sylueſter fuit ſeruus prudens, in ſanctitatæ ſuæ directione per virtutum ſemitam, & honeſta conuerſatione. Nã poſtquam exéptus carcere, liberã habuit aliis verbum dei prædicãdi facultatem, & exhibendi bonæ vitæ exemplum in aliorum ædificationé: ita omni virtutum genere inſigniter enituit, vt non modo à Chriſtianis, ſed & à paganis miro diligeretur affectu. Ea enim virtutis eſt vis atque efficacia (teſte in ſuis Officiis Cicerone, & Plutarcho in vita Scipionis Aphricani circa finem) vt & improbos quoque alliciat in ſui amorem, & eos quibus ineſt, cunctis venerabiles reddat. Inter cætera verò ſuarum virtutum ſtudia, ad ſubueniendum pauperibus, exercendáque opera miſericordiæ fuit propenſiſſimus. Nam orphanorum omnium vrbis Romæ & viduarum atque pauperum nomina, habuit ſtudioſe in chartula vna cõſcripta, vt eis pro facultate ſua neceſſaria ſubminiſtraret. Et ideo miſericordiam à domino conſecutus eſt & amplam benedictionem, ſecundum illud ſupremę veritatis verbum: Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. *Mat. 5.*

¶ Quantum ad ſecundam iſtius ſermonis partem, conſtituit dominus beatum ſylueſtrum ſupra familiam ſuã, populum ſcilicet totum Chriſtianum, primo in vniuerſalis eccleſiæ gubernatione. Mortuo nanque Melchiade ſummo pontifice, & martyrij corona laureato, qui 33. fuerat

pap

papa à beato Petro,& ſicut cæteri oẽs præcedentes martyrio coronatus,B. Syluester acclamãte toto populo, & vnanimi totius cleri conſenſu, fuit in ſummũ pontificẽ electus,& licet inuitus ac renitens,eccleſiæ catholicæ moderationem ſuſcepit,quam geſsit iij.ac xx.annis,x. menſibus,& xi diebus: primúſque omnium Romanorum põtificum,placida reſolutione migrauit ad dominũ ſine gladio perſecutoris.Aſſumpto autẽ pontificatu, B. Syluester prudẽter conſiderans, ad conuerſionem totius populi ad fidem catholicam, plurimum cõducere ipſius capitis reipub.& principis rectam in fide inſtitutionem(quãdoquidem vt ait Eccleſiaſticus, Secundũ iudicem populi, ſic & miniſtri eius:& qualis eſt rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea,& teſte Claudiano, Regis ad exemplũ totus cõponitur orbis)elaborauit pro viribus,vt imperatorem Romanum ſui temporis,ſ. Conſtantinum Magnum,ad fidem Chriſtianã plene conuerteret.Qui licet ad religionẽ Chriſtianam eſſet bene affectus, & mitis in Chriſtianos: quoniã virtute ſanctę crucis ſibi in cælo oſtẽſæ, cum hac voce angelica,In hoc ſigno Conſtantine vinces: præclaram iam ante fuerat conſecutus victoriam ſine ſanguinis effuſione,contra Maxentium tyrannum, figurato in omnibus ſuis vexillis ſigno crucis, vt diffuſe narrat hiſtoria eccleſiaſtica, necdum tamen idem princeps plene fuerat rudimentis ſacræ fidei inſtitutꝰ, & adhuc baptiſma nõ ſuſceperat. Quod ergo illi optimo Cæſari defuit ad verum Chriſtianiſmum. S.Syluester diligentiſsime eidem impẽdit:nam & documentis orthodoxæ fidei plene eum inſtituit,& ſacro baptiſmatis abluit lauachro,vnà cum Chriſpo filio eiꝰ:vt argumento eſt magnificũ illud baptiſteriũ, quod tũc Romæ Cõſtantinus ſplendide ac operoſe fabricauit.Porro per hanc Conſtãtini integrã conuerſionẽ, procurãte S.Syluestro factã,multũ exaltata eſt fides catholica,& ſancta dei eccleſia mirifice decorata.Nẽpe tũc iuſſu Conſtantini aperta ſunt tẽpla dei & ſanctorũ, & patuere Chriſtianis oĩbus quæ in decima ꝑſecutione pauloante facta ſub Diocletiano & Maximiano, omniũ lõge acerbiſsima,fuerãt occluſa & ꝓhibita.Et Chriſtiani,decẽ perſecutionibꝰ principũ Romanorũ grauiter prius attriti,tũc primũ reſpirare cœperũt,& quietẽ habere à tyran-

Eccl.10

Conſtantinus. I.

nis persequentibus. Insuper ipse Constantinus hortante S. Syluestro, ædificauit Romæ ecclesiam sancti Petri, & corpus illius honorifice in ea collocauit. Construxit & ecclesiam sancti Pauli, sacrásque illius reliquias magnifice in ea recondidit. Insuper & ecclesiam sancti Laurētij extra muros, & cæteras à Platina accurato scriptore exactè digestas ecclesias in vita beati Syluestri, in honorem dei & sanctorum in diuersis Italiæ vrbibus & in Cōstantinopoli (quā reparauit operosis ædificiis, atq; à se denominatam, etiam nouam Romam appellauit suíque imperij sedem delegit) fabricauit, & easdem preciosis donariis, à Platina in dicto loco particulatim explicatis, decorauit, amplissimisque dotauit prouentibus in sustentationem ministrorum dei. Quinetiam & ecclesiæ Romanæ prædia atq; possessiones largas dono dedit, vt ex earū redditib⁹ honestum haberent victum summi pōtifices, & opera misericordiæ in pauperes exercerent. Ad hæc autem omnia pietatis studia, sanctus Syluester ipsum Constantinū laudatissimum principem adhortatus est, & sanctis monitis eundem ex se ad hæc etiam propensum induxit. Secundo, dominus constituit beatum Syluestrum supra familiam suam, in catholicæ fidei per vniuersale cōciliū, confirmatione & approbatione. Nam circa eius tēpora Arrius presbyter Alexandrinus in Aegypto perniciosam suscitauit hæresim, circa materiam sanctæ trinitatis: qua negauit filium dei esse patri coæternum & cōsubstantialem, asseruitque eundem nō esse natura deum, sed creaturā: ex nihilo, more aliorū creatā. Quę plane hęresis cū tunc magnā suscitaret perturbationē, quotidie magis ac magis inualescētem in ecclesia: prouida solicitudine sancti Syluestri, & diligenti opera Constantini imperatoris (qui & impensas fecit ad conuocandos vndecunque patres orthodoxos ad synodum, & à principio ad finem vsque cū summa humilitate & modestia eidem interfuit) cōgregatum est cōcilium illud celeberrimum in Nicea ciuitate Bithyniæ: quod inter vniuersalia habetur ecclesię concilia primum, & Nicenum appellatur. In quo à trecentis & octodecim Episcopis catholicis damnatus est Arrius, & in exiliū ab imperatore missus: definitúmque quòd filius dei consustantialis patri diceretur, & deus

Cōcilij Niçeni excellētia.

verus,

verus, natura de deo vero ab æterno genitus. In eodem etiam concilio compositum fuit symbolum Nicenũ, quod ex ordinatione Marci papæ (qui beato Syluestro proxime succesit in summo pontificatu) in officio missæ canitur post euangelium diebus dominicis & festis solennioribus. Et quanuis sanctus Syluester huic concilio Niceno non interfuerit præsentia corporali, propter ingrauescentem ætatem, misit tamen illuc duos legatos apostolicos, venerabiles episcopos & magnæ grauitatis, qui eius vice fungerentur in eo negocio, & autoritate sua conuocari curauit primum, & postea approbauit idem concilium & omnia eius acta. Quippe dissoluto concilio Niceno, ipse Romæ congregauit concilium ducentorum episcoporum, in quo corroborauit determinationem concilij Niceni: & hæreticos in ea damnatos, potissimum Arrianos, rursum & ipse condemnauit, aduersariosque catholicæ veritatis esse declarauit. Tertio, constituit beatum Syluestrum dominus supra familiam suam, in ordinatione statutorum ecclesiasticorum, ad religionis Christianæ honestatem & ecclesiæ decorem apprimè conducentium. Nempe (vt autor est Platina in descriptione vitæ eius) beatus Syluester constituit, quòd chrisma ab episcopo tantum consecraretur. Et quod episcopi baptizatum signarent chrismate in fronte, cum sacramentum Confirmationis eidem conferrent: vt is signatus episcopali dextra, contra hæreticas suasiones esset fortior fidei propugnator. Præterea, quod presbyter baptizatum chrismate liniat in pectore, occasione mortis, quæ posset superuenire, ne sine tali vnctione baptizatus hinc decedat. Sanxit insuper, ne laicus clericum in iudicium vocet. Et quod diaconus in ecclesia, celebrandi causa, Dalmatica induatur eiusdémque sinistra manipulo muniatur. Rursum ordinauit, ne clericus causas in curia agat, nec ante iudicem secularem causam dicat. Ad hæc, quod presbyter celebraturus, neque Serico neque panno tincto vtatur in altari, sed lineo & quidem albo, quemadmodũ in linea sindone & alba Christi corpus sepultũ fuit. Gradus quoque in ordinibus ecclesiasticis constituit, vt vnusquisque vno tantũ ordine (quẽ in vna sumat ordinatiõe) contentus sit. Demũ statuit & bigamos ad ordines ecclesiasticos nõ esse

admittendos, innixus autoritati beati Pauli, qui idipſum, ad Timotheum & Titum ſcribens, obſeruandum eſſe iubet. His autem & conſimilibus ſanctis conſtitutionibus ipſam dei eccleſiam & Chriſti familiam, maiorem inmodum decorauit, adornauit, atque direxit, gubernandóque gregi dominico ſibi commiſſo vigilanter intentus, curſum vitæ ſuæ mortalis fœliciter expleuit: atque vt ſeru⁹ bon' & fidelis inuitatus benigniter à domino, intrauit in gaudium domini ſui circa annum domini trecenteſimũ triceſimumquintum, cum rexiſſet fideliter & prudenter ſedem apoſtolicam (vt modo dictum eſt) annis tribus & viginti menſibus decem, & diebus vndecim. Quem ita ſtudeamus & venerari nunc debito honore, & imitari bonæ vitæ exẽplo: vt tandẽ inueniamur & nos ſerui fideles & prudentes cõſtituamúrque à domino in regno cælorũ ſuper vniuerſa (quæ exhuberantiſsime ibi poſsidet) bona. Amen.

¶ Sermones tres de circunciſione domini, reperies inter eos qui de dominicis & feſtis annualibus habentur.

DE SANCTA GENOVEfa virgine, Sermo.

MVlier timens dominum, ipſa laudabitur. *Prouerb. xxxi. cap. ſcribuntur hæc verba*] In quibus verbis, in præconium mulieris ſapientis ac laudem prolatis, non loquitur ipſe Salomon de ea muliere, quæ timore tantum ſeruili deum metuit, ac formidine pœnæ perferendæ pro peccatis abſtinet, à malo: quoniã huiuſmodi timor non eſt ſufficiens ad

1. Ioh. 4 ſalutẽ, cũ dicat B. Iohãnes in prima ſua epiſtola canonica, Timor nõ eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Sed de ea muliere loquitur ibi Sapiens, quæ timet deũ timore filiali & ſancto, quo timet eũ offendere propter immenſã eius bonitatẽ ac maieſtatẽ: quoniã hic timor ſemper charitati & iuſtitiæ eſt coniunctus, de quo di-

Pſal. 18 cit Propheta in Pſalmo: Timor domini ſanctus permanet

Pſal. 33 in ſeculum ſeculi. Et, Timete dominum omnes ſancti eius quoniam non eſt inopia timentibus eum. Et de eodem ti-

Prou. 15 more dicit Sapiens in Prouerbiis: Per timorem domini

Eccle. 15 declinat omnis à malo. Et Eccleſiaſticus: Qui timet deum, facie

faciet bona. Verba autem modo in principio proposita, apertissime accommodantur sanctissimæ virgini Genoue fæ, cuius hodie solennitas celebratur, & in eius laudem congrue assumuntur: quoniam & deum ipsa timuit, simul & amauit: ac multifariam idcirco laudata est, ac semper laudabitur: quemadmodú in decursu sermonis huius latiꝰ adiutore deo, ostendetur. Aue Maria.

¶ *Mulier timens dominũ, ipsa laudabitur*. Ex loco prius ad *ducto.*] Hic sermo in duas partes diuidetur. Prima earum monstrabit, quòd beata Genouefa deum casto timore ac sancto semper timuerit. Secunda vero declarabit, quòd eadem sancta virgo multipliciter est laudata, & perpetuo laudabitur. Pro prima parte deducenda, quod beata virgo Genouefa deum timuerit timore coniuncto amori syncero, multiplicibus ipsa ostendit indiciis per totũ vitæ suæ decursum. Primo, in consecratione suæ virginitatis facta deo à prima sua adolescentia, & per totum vitæ suæ tempus integerrime seruata. Nempe cum ad extirpãdam hæresim Pelagianam pullulantem in Anglia (quæ inter cætera deliramenta asseruit hominẽ sine gratia dei & adiutorio posse quecũque bona agere, & mereri vitam æternam ex sola virtute liberi arbitrij) sanctus Germanus episcopus Antissiodorensis cum sancto Lupo episcopo Trecensi, esset ab episcopis totius Galliæ dilectus, & illuc proficiscens transiret Nanthenodorum, pagum natalitium solúmque natale sanctæ Genouefæ, sex millia passuũ à Lutetia Parrhisiorum distans, inter cæteram turbam honoris gratia illi occurrentem, conspicatus est sanctam Genouefam adhuc puellam: & inspiratione sancti spiritus cognouit eam esse vas electionis à deo paratum, circunstãtique populo prædixit, illam mira vitæ sanctitate coruscaturam & multos exemplo eius à vitiis ad virtutem esse conuersuram. Cumque ab eo accersita interrogaretur, vellet ne suam virginitatem cælesti sponso integram conseruare? respondit ipsa, se id votis omnibus summopere exoptare, & iam diutius desiderasse. Id propositum salutare cõmendans Germanus, tradidit illi nummũ æreum crucis signaculo insignitum: quem collo suspensum semper deferret in signum desponsationis cum Christo virginum sponso, & nullo auro aut gemmis suum corpus aut digitos secun-

dum seculi vanitatem adornaret. Quod sancta illa puella quoad vixit, diligentissime obseruauit. Deinde vero à Villico Carnotensi episcopo, velum consecrationis virginũ accepit. Cui ad consecrandum cum duabus aliis puellis oblata, ab eo in spiritu cognoscente eminentiam futuræ sanctitatis eius, cæteris duabus est prælata: & a postremo in primum traslata ordinis locum. Verum huius tam claræ virginis exemplo debent adolescentulæ suam pueritiã deo à teneris annis dedicare, seque ad dei cultum & virtutis exercitium ab ineũte ætate disponere, secundum illud

Eccle.12 sapientis monitum: Memento creatoris tui in diebus iuuẽtutis tuæ. Et secundum illud Ieremiæ, Bonum est viro, cũ

Thre.3 portauerit iugum domini ab adolescẽtia sua. Denique

Pro.22 & secundum illud Salomonis verbum: Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Debẽt & puellæ in prima illa ætate deuitare superfluos ornatus in monilibus & gemmis, ad exemplum sanctæ Genouefæ. Nam horum ornamentorum occasione multas illaqueãt animas, & aliquando seipsas perdunt. Secundo, sancta Genouefa comprobrauit se deum timere pariter & amare propter admirandam abstinentiam, quam per totam vitã suam exercuit. Nam (vt probati tradunt autores) à decimoquinto ætatis anno vsque ad quinquagesimum, assiduis ieiuniis ita se afflixit, vt solo die dominico & feria quinta temperarit à ieiunio, reliquis autem diebus continue ieiunarit. Solúmque panem hordeaceum cum fabis duabus aut tribus in olla decoctis, pro cibo sumpserit, carnibus & vino per totum vitæ suæ tempus omnino abstinuerit. A quinquagesimo autem suæ ætatis anno vsque ad finem vitæ suæ, concilio episcoporum obtemperans, pro cibo pisces cum lacte & lacticiniis sumpsit, simul & panẽ hordeaceum, ad sustẽtandas vires suas imbecilles, partim senio, partim ieiuniorum assiduitate fatigatas ac fractas. Et ita carnem suam omnino subditam spiritui reddidit ac obedientem. Huius quoque eximiæ virginis exemplo debent adolescentulæ (quibus curæ est virginalis pudor) à vino saltem nimio abstinere, secundum illud beati Apo-

Ephe.5 stoli monitũ: Nolite inebriari vino in quo est luxuria, ne igni carnalis concupiscentiæ adiiciant ignem caloris vini & suscitent in se acriorem flammam libidinis. Nam (vt ait

Sapiens)

Sapiens) luxurioſa res, vinum. Debent & in cibo ſeruare temperantiam, cum dicat Poeta, quòd ſine Cerere & Baccho friget Venus. Et vt habetur in Prouerbiis, ſubductis lignis epularum ac ciborum, facile ignis extinguitur libidinis. Tertio, beata Genoueſa monſtrauit ſe deum timere timore ſancto, amori coniuncto, in aſsiduitate orationis ac frequantationis ſanctorum locorum. Nam memoria repetens Chriſtum poſt baptiſmum protinus in deſertum ſeceſsiſſe, & ibi orationibus ac contemplationi vacaſſe, vt eius imitaretur exemplũ, ab Epiphania domini (quo quidem die dicitur dominus reuoluto triginta annorum circulo fuiſſe baptizatus) vſque ad diem ſanctum paſchæ, ipſa in cella ſua incluſa manebat, more eremitarum victitans ſolitaria: & ibi continue orationibus ac diuinæ contemplationi in mira ſpiritus dulcedine erat intenta. Solita etiam eſt frequenter viſitare eccleſiam beati Dionyſij, vbi reconditum erat eius corpus: quoniam ad ipſum ſingulari afficiebatur deuotione, ob primam fidei prædicationem per eum Parrhiſiis factam, & ſanguinis ſui effuſionem per martyrium, pro eiuſdẽ fidei confirmatione. Vnde & ſolicite curauit honeſtiorem ac decentiorem eccleſiam ab incolis & ſacerdotibus illius loci in honorem ſancti martyris ædificari ſimul & ſociorum eius. Turonos itidem profecta, ſepulchrum ſancti Martini epiſcopi qui centum & ſupra ante eam annis in Gallia miris virtutibus inſigniter claruerat) cum feruentiſsima deuotiõe viſitauit, illícque ſyncerae orationi intentiſsima, dominum in ſanctis ſuis glorificauit & honorauit. Demum induxit ipſa ſuis ſuaſionibus illuſtriſsimum Francorum regem Clodoueũ, primum inter Francos reges Chriſtianum, deique cultorem, vt in honorem ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli eccleſiam magnificam conſtrueret in monte Lutetiæ, prouentibuſque dotaret ampliſsimis: quam poſt mortem viri ſui, Clotildis regina ſanctiſsima, illius dum viueret vxor, perduxit ad conſummationem. Itaque huius inclytæ virginis Genoueſæ exemplo diſcant puellæ & adoleſcentulæ potius templa dei ſtudioſe frequentare quam choreas, potius in oratione cum deo loqui, & pſalere in cordibus ſuis cantica laudum, quàm in mediis plateis ſaltitando, cantilenas laſciuas & carmina ad

Pro.20

In Eunucho.

Pro.26

vanitatem ſpectantia modulari, vnde & ſibi & alijs facile præſtare poſſent materiam perditionis ac ruinæ.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius parte iam expedienda, videndum eſt, quomodo glorioſa virgo Genoueſa multipliciter laudata eſt, eo ipſo quòd ſanctum illum dei timorem (vt oſtẽdimus) habuerit. Et illud etiam tripliciter innoteſcit. Nam primo laudata eſt mirum in modum ob miraculorum frequentiam ac multitudinem, quæ adhuc mortali degens in corpore, eſt dei virtute operata. Nempe in ipſa adhuc pueritia conſtituta, paulo poſt diſceſſum ſancti Germani ab eius pago natali: cum à matre ſua Gerontia mandatum accepiſſet, quòd domi ſe contineret, dum ipſa diuinum officium in eccleſia audiret: reſpondit matri, ſe Germano epiſcopo promiſiſſe, quod vt digna Chriſto ſponſa inueniretur, frequenter diuino cultui intereſſet. Idcirco petiuit, vt cum bona venia matris, etiam cum ipſa ad eccleſiam progrederetur. Quibus verbis indignata mater, alapam filiæ ſuæ incuſsit. Sed diuina ſtatim vltio ſubſecuta eſt iniuſtam illam percuſsionem. Nam protinus cæca effecta eſt, & aliquandiu in illa orbitate oculorum permanſit. Demũ recordata eorũ quæ à Germano de ſua filia audiuerat, præcepit filiæ vt ad puteum progrederetur, & inde aquam hauſtam afferret. Cui obediens Genoueſa, cum veniſſet ad puteum: ſuper eius marginem largiter fleuit, ex commiſeratione in matrem, quod propter ſe oculos amiſiſſet. Demum allatam aquam cruce ſignãs, matri obtulit: ex qua cum ipſa fidem habens & plenam in deum fiduciam, oculos bis aut ter abluiſſet, oculorum vſum ac perfectam videndi facultatem recuperauit. Ex iſto autem exẽplo diſcant parentes non præcipitanter nec leuiter iraſci in liberos ſuos ſine cauſa, nec immoderate & cum iracundia eos percutere, ſecundũ ſalutarẽ illam Pauli ad Coloſſenſes doctrinã: Patres, nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt nõ puſillo animo fiãt. Apud Parrhiſios, itidẽ (vbi defunctis ſuis parentibus, reliquum vitæ ſuæ in mira ſãctitate trãſegit) plurimis claruit miraculis, in mortuorũ ſuſcitatiõe, cæcorũ illuminatiõe, febricitantiũ ſanatione, & dæmoniacorũ liberatione: quam oratione, ſigno ſanctæ crucis, aut olei ſancti vnctione fecit: Trecas idemtidem profecta, permulta ibidem miracula fecit, & deinde

Coloſ. 3

inde Turonos progreſſa: vt nullũ reliquerit locum quem viſitauit, ſine miraculorũ operatione, quorũ nonnulla hic referentur. Nã in agro Meldẽſi ad preces eius ceſſauit pluuia tẽpore meſsis, q̃ noxia atq; inimica ſegetib⁹ erat. Tũ etiã portæ eccleſiæ Meldenſis vltro ei apertæ ſunt. Quam comitabatur ſancta Celinia virgo, in cõiugium à quodã petita, quã licet inuitam & repugnantem, per violentiã ducere volebat in vxorẽ. In eadẽ quoque vrbe Meldẽſi, hominẽ cubito tenus aridã manũ habentẽ, attrectatis cõpagibus digitorũ eius, officio ſanitatis reſtituit. Apud Trecas oblatus homo cæcus, præcib⁹ ab ea deo fuſis, illuminatus eſt. Apud ſanctũ Dionyſium in Francia, eius ſuaſu eccleſia in honorem ſanctorũ martyrũ Dionyſij, Ruſtici & Eleutherij extructa eſt & ædificata: & calx ad eius ſtructurã miraculoſe inuenta ad radicẽ arboris. Ad quã eccleſiã dum cũ aliis virginibus proficiſceretur, cereus qui ãte illã ferebatur accẽſus, venti flatu & impetu extinctus eſt. Turbatis autẽ ob eã rem virginibus, cereũ ſua manu apprehendit, ac ſtatim illuminatus eſt. Inſuper, cum illi portæ ciuitatis Parrhiſienſis occluſæ fuiſſent, iuſſu Chlderici Francorum regis pagani, & patris Clodouei, qui primus inter Francos reges Chriſtianus effectus eſt, quique in Baptiſmo Ludouici nomen aſſumpſit, illæ inquã clauſæ portæ vltro ei apertæ ſunt. Quæ ſtatim ad dictum Chldericũ profecta, veniam impetrauit quibuſdam, qui mortis ſupplicio addicti fuerant. Eadem etiam virgo, dum ſacroſanctam beatiſsimi Martini Turonenſis epiſcopi capſam inuiſeret, occurrentem multitudinem hominum oppreſſorum à dæmonio, ab ea infeſta vexatione liberauit. Plura alia miracula operata eſt, quæ prolixum & faſtidioſum admodum eſſet hic contexere. Sed vt vno verbo claudam omnia, non memini in eccleſia aliquam celebrari virginem ſanctam, quæ in vita ſua tot claruerit miraculis, ſicut ſancta Genouefa. Et ideo ab omni populo vbi verſabatur magnifice fuit laudata.

Secũdo laudata fuit ſancta Genouefa propter ſpiritum propheticũ, quo fuit à deo donata, conſcientiarumque ſecreta cognoſcendi virtutem. Nam cum Attila rex Hunorum toti Galliæ minaretur excidium ac vaſtitatem, & ciues aliquot Parrhiſienſes attoniti turbine illius belli, bona

bona sua ad ciuitates munitiores transferre disponerent, sancta Genouefa ne id facerent dehortabatur. Futurum enim dicebat, quòd vrbs Parrhisiensis nullum ab hoste barbaro acceptura esset detrimentum: & vrbes illæ quas tutiores putabant, euerterentur hostili rabie: quod & factum est, sicut ipsa prius instanter intenta orationi pro salute Parrhisiorum: responsum à domino in corde suo, & reuelationem interiorem acceperat. Alio quoque tẽpore cum quædã mulier ex Bituriginibus sanctimonialis professa, ad visitandam sanctam Genouefam venisset, interrogauit eam sancta virgo, an secundum professionem suam deo virginitatem integram seruasset, Cumque respondisset se suam pudicitiam illabefactatam seruasse, Genouefa illi & stupratorem designauit à quo fuerat violata, & locum, & tempus. Quod ipsa audiens & facti conscia, veniã ab ea petiit. Præterea Simeon anachoreta in Syria agens, eam diuinitus agnouit, ipsi per negociatores salutem impartitus, séque ipsius orationibus commendauit. Tertio, laudanda venit sancta Genouefa & perpetuo laudabitur, ob fœlicem suæ vitæ in sanctitate cõsummationem. Nam de virtute in virtutem cũ ætate progressa, quod in tenello æuo inchoauerat bonum ꝓpositum fœliciter, per totum suæ vitæ decursum cõtinuauit fœlici⁹: & demũ in ipso vitæ exitu fœlicissime compleuit, perseuerán sque vsque in finem secundum euangelicam sententiam, salua facta est. Obdormiuit autem in domino octogenaria, anno domini quingentesimosecundo, sepultáque fuit Parrhisiis (vt ordinauerat adhuc viuens) in ecclesia sanctorũ Petri & Pauli, à rege Clodoueo per eius incitationem extructa. Postea verò cum per frequentia miracula etiam post mortem deus sanctitatem eius præteritã & magnam excellentiam gloriæ eius in cælis declararet hominibus: sacræ ipsius reliquiæ è crypta subterranea (vbi prius reconditæ fuerãt) sunt sublatæ ac subleuatæ, & in capsa preciosa auro gemmisque adornata, decentissime repositæ: vbi retro magnũ illius ecclesiæ (quæ nunc ab eius sacro corpore denominationem templi sanctæ Genouefæ sortitur) altare quatuor columnis lapideis quadratum dispositis superposita ipsa capsa, sacras continens reliquias, in propatulo cernitur.

Et quoties aut nimia ariditas ſterilitatẽ inducit terræ, aut exhuberantior aquarum inundatio obruit fructus terræ, aut horridus bellorum ingruit furor: in publica ſupplicatione ac ſolenni cum totius populi frequentia, deferũtur ſacræ illæ reliquię, ac ſanctæ Genouefæ precib⁹, quæ poſtulãtur à deo beneficia, impetrantur. Merito igitur debẽt omnes magna affici deuotione ad hanc tam inſignem virginem, quòd Parrhiſienſium tutelaris ſit patrona & peculiaris aduocata, quos & viuens à multis ſæpe liberauit periculis, & poſt mortem à grauiſſimis etiam cladibus eripuit. Quod etiam iuxta Parrhiſios nata, & per maiorẽ vitæ ſuæ partem apud eoſdem diuerſata, præclara ſuæ ſanctitatis & virtutum exẽpla, illis imitanda reliquit: eóſque ſingularis ſuæ ſanctimoniæ clariſſimo ſplendore mirifice illuſtrauit. Itaque tam ſedulum ei ſtudeãt omnes præſtare obſequium, honorem, laudem & cultum ſanctis debitum, vt in ſancto dei timore radicati, tãdem laudari ſint digni, & perpetuo laudare deum in ciuitate ſancta Sion per eius preces. Quod nobis omnibus concedat deus omnipotens & benedictus in ſecula. Amen.

¶ Sermonem de Epiphania reperies inter eos, qui de dominicis & feſtis annualibus habentur.

DE S. HILARIO EPIſcopo & confeſſore, Sermo.

FLumen dei repletum eſt aquis. In pſalmo. 64. *continentur hæc verba, & in præcipuã huius ſermonis propoſitionem nunc aſſumuntur.* Compertum id habetur & exploratum, quòd in ſacra ſcriptura flumen dei multis ſumitur modis. Interdum enim ipſum baptiſmi ſacramentũ, flumen dei dicitur: quoniã ab eo eſt inſtitutũ in ablutionẽ peccatorũ noſtrorũ, & in ſalutarem animarũ noſtrarum emundationẽ. Et illud repletum eſt aquis, id eſt, populis multis, qui audientes prædicationem legis euangelicæ, certatim confluxerũt ad ſalutiferum illud lauacrũ, non modò in Iudæa, ſed & in vniuerſa terra, & Chriſtianam profeſſi ſunt fidem. Nonnunquam etiam Apo. 17.

flumen

flumen dei appellatur populus ille prior credentium in primitiua ecclesia. Qui ex Christo fonte huberrimo primum prodiés, cæteros largiter irrigauit. Et huiusmodi flumen etiam repletum est aquis, id est, donis spiritussancti hubertim perfusum. Nã sancti apostoli & discipuli Christi, primitias illarum aquarum in se acceperunt, & per sedulam suam prædicationem abunde in alios eas transfuderunt. Et vterque prædictorum sensuum à sacris autoribus assignari solet illi dicto prophetico, iam pro themate adducto, ex psalmo supradicto, in quo diuinus Propheta complura commemorat beneficia, ecclesiæ sanctæ à deo indulta. Præter has autem acceptiones, etiam flumen dei mysticum & spirituale aliquando dicitur fidelis quispiam, sacræ doctrinæ affluentia & virtutum copia refertus. Et tale flumen repletũ dicitur aquis spiritualibus sciétiæ diuinorum mysteriorum, sanctorum præceptorum rerum, sacrarum, & diuersarum virtutum, quibus alios & verbo doctrinæ, & bono exemplo copiosius irrigat. Et secundum hanc tertiam interpretationem seu expositioné, antedicta Prophetæ verba recte accommodantur beato patri Hilario, cuius hodie solennitas in ecclesia celebratur, vt ex ipsius sermonis decursu clarius constabit. Sed nunc sacratissimam dei matrem suppliciter inuocemus, dicentes: Aue Maria.

¶ *Flumen dei repletũ est aquis.* Ex loco prius citato. Præsens sermo in duas partes diuidetur. Earum prima demonstrabit per nonnullas fluminis sensibilis proprietates, quòd sanctus Hilarius fuerit flumẽ dei mysticum & spirituale. Secũda verò declarabit, quibus aquis spiritualibus & qualibus huiusmodi flumẽ est repletũ, & qũo in alios illas aquas S. Hylarius deriuauit. Quantũ ad primã istius sermonis parté, sctũs vir dei Hilarius, congrue & accõmode flumen dei appellatur in verbis ante citatis, ob cõmendabiles aliquas proprietates, ĩ quibus cõuenit cũ flumine materiali atque sensibili. Primo siquidem illa fluminũ terrestrium est natura, vt testatur Aristo. in secundo libro Meteororũ, quod ex magnis & altis nascuntur mõtibus. Et in principio quidem modicum habent cursum & fluxum, ob exiguam in exordio aquarum deriuationem: postea verò ob continuã aquarum nouarum ad priores accessionem

nem,maius ſumunt incrementum , & tandem euadũt huberrima,copoſisque redundant gurgitibus . Ita ſane beatus Hilari⁹ ſublimi ex nobilitatis Aquitanicę faſtigio ſecũdum carnẽ ortus eſt,claráque ſtirpe apud Aquitanos progenitus. Quæ quidem generis claritudo rectè montiũ altitudini comparatur, quod plebeia & populari progenie deductam propaginem ita tranſcendat,ſicut mons editior, & in altum attollens ſuum verticem,ipſam terræ planitiẽ ſuo cacumine tranſcendit.Et id maxime locum habet&veritatem,quando generoſitati ſtirpis accedit virtutis claritas & magnitudo,quæ vna homines vere nobiles & genere conſpicuos reddit.Et in principio quidem beatus Hilarius exiguum habuit virtutis initium , cõiunctus legitimo coniugio vxori,ex qua filiam nomine Apram ſuſtulit.Status autem coniugalis,ſi ad alios in ſuperiore poſitos gradu conferatur , non attingit illorum perfectionem & dignitatem. Veruntamen ita per continuum virtutis exercitium creuit in ſpirituali profectu,vt tandem pleniſſimum fuerit aſſecutus perfectionis cumulum. Nempe in coniugali adhuc ſtatu poſitus,quaſi monachum agebat,tanquã monaſticam ducens vitam in mundi contemptu & conculcatione.Et in laico conſtitutus ſtatu, ſacerdotibus & viris eccleſiaſticis memorabile erat exemplar virtutum. Vt admiratione virtutum eius rapti complures, ſe totos ad eius imitationem contulerint: illúmque ſibi propoſuerint ſpeculum & exemplum, ad ſuos mores recte componendos. Secundo fluminum terreſtrium eſt conditio, hubertatem ſuarum aquarum ſuis alueis nequaquam coercere, ſed in proximos riuos & interdum agros & arua diffundere : ac tali inundatione fœcunditatem illis afferre , exhuberantioribúſque fructibus illos reddere fertiles. Vnde de Nilo fluuio nominatiſſimo Aegypti referunt autores probati,quod certo anni tẽpore ripis ſuis excedẽs, agros Aegyptios aquis ſuis ſtagnantib⁹ irrigat vice pluuiæ, quæ illic nulla eſt ob nimium ſolis meridiani ardorẽ,&ex huiuſmodi exundatione maximam toti regioni fertilitatem & fructuũ abundantiam affert . Haud aliter B. Hilarius vt flumen dei magnum , aquas ſalutaris doctrinæ & probitatis morum intimis animi penetralibus repoſitas , non continuit occluſas ſuo ſinu,ſed in aliorum animos tanquam al-

ueos

ueos riuulorum & agros feraces transfudit, per docendi officium bonæque vitæ exemplum, & in illis largos iustitiæ fructus multiplicauit, secundum illud Sapientis in Prouerbiis documentum: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide: & iuxta illud eiusdem Sapiétis dictum de ipsa sapientia: Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Vnde cum fama virtutum eius & doctrinæ singularis (quando adduc in laico versaretur statu, rem domesticam cũ vxore & liberis moderãs) p totã Galliã diffunderetur & increbresceret, totius cleri & populi publico consensu & acclamatione, ad cathedram pontificalem ecclesiæ Pictauensis moderãdam (licet inuitus) rapitur, totiúsque dominici gregis Pictauorum pastor constituitur. Tunc ilico vxor illi in sororem cõmutatur, & virtutũ omnium exercitia ac officia ab eodem tali assumuntur studio, quasi tũc primum inciperet dei seruitio se mancipare. Vnde clarissima bonorum operum exempla ab eo promicantia, in alios copiose transfusa sunt, vt quasi bonus pastor ante oues suas iuerit per gressus bonarum actionum. & oues ipsum sedulo imitationis studio sint secutæ. Per assiduã quoque prædicationem verbi dei, aquas doctrinę salutaris ad fidei instructionem & morum rectam compositioné plurimum conducentes, ex alueo pectoris sui in alios diffudit, & arentia hominum corda fluentis scientiæ sacrę rigauit.

Prou. 5

Pro. 6

Tertio, hanc perspicimus fluminum materialiũ esse naturam, quòd si quod inuenerint obstaculum quod impediat liberum illorum cursum atque meatum, colligunt se illorum aquæ contra illum obicem, totisque viribus tanquam indignabundæ attollunt se in altum: tantóque conatu contranituntur, moliuntúrque perrumpere tale impedimentum, vt non desinant obniti & obtrudere, donec ruptis obicibus liberum sibi transitum fecerint, reiectisque quibusque impedimentis, consueto decurrant meatu. Ita B. Hilarius pontificali decoratus infula, cum perpenderet Arrianos sua tempestate toto quasi orbe debacchantes, prauis suis dogmatibus obsistere doctrinæ euangelicæ ac orthodoxę fidei, & tanquam lupos rapaces grassari in gregẽ domini per vesanas & improbas assertiones, quib⁹ dei filium blasphemabant, dicentes eum esse creaturam, & ex ni-

nihilo factum, nec ipsum esse patri coæternum: B. Hilari⁹ vt rapidum dei flumen, non sustinuit huiusmodi obices & obstacula locum habere in ecclesia dei, sed assidua prædicatione confutauit execrandam illam hæresim, quæ tunc totam perturbauit ecclesiam, vt omnes cõfirmaret in soliditate fidei catholicæ, & veritatis luce tenebras illas errorum valide discuteret. Nam tempore eiusdem B. Hilarij vsqueadeo inualuit Arriana hæresis, vt tres tantũ episcopi in ecclesia occidentali permanserint constantes in confessione fidei orthodoxæ, scilicet Hilarius Pictauensis, Eusebius Vercellensis, & Dionysius Mediolanensis. Et hi tres acti sunt in exilium à factione partis aduersæ, in quo multa pro domino sunt perpessi. In ecclesia autem orientali solus legitur Athanensius episcop⁹ Alexandrinus restitisse inuicto animo Arrianis, Propter quod grauissimas persecutiones, exilia multorum annorũ, & innumeras tribulationes longo tempore perpessus est. Postremum tamẽ adiutore deo, omnium malorum victor euasit. In disputationibus autẽ orthodoxorũ patrum contra hæreticos, quę tunc frequentes habebantur in conciliis, ipse Hilarius torrente eloquentiæ suæ (qua super omnes tunc pollebat) & acrimonia ingenij in sacris literis exercitatissimi, ita aduersarios omnes confutauit & prostrauit, vt nemo ex eis potuerit resistere sapientiæ & spirituisancto qui loquebatur in eo. Proinde ipse inter episcopos latinos & occidentalis ecclesiæ, recte de fide tunc sentientes, erat tanquam antesignanus & signifer, belligeratórque fortissimus, opponens se vt murum pro domo Israel, id est, ecclesia sancta: & stans ex aduerso ne inimici veritatis possent præualere. Quorum impetus omnes hostiles, nunc prędicando, nunc disputando, nunc sacras scripturas recte interpretando deiecit & contriuit: vt non immerito ob tres supradictas proprietates, flumen dei in nostro themate dictus sit.

Hilarii eloquentia.

Ezech. 13.

¶ Pro secunda istius sermonis parte, nunc videndum est, iuxta nostri instituti rationẽ, quibus & qualibus aquis repletũ sit illud dei flumẽ, quod nostris verbis celebram⁹. Et primo deprehendimus ipsum esse repletum aquis fortitudinis & constantiæ, non cedentis nec succumbẽtis malo in aduersis. Nempe cũ hæresis Arriana eo tẽpore in dies ex-

cresceret & inualesceret per totum orbem Christianum maxime opera & conatu improbo Constantij imperatoris, filij Constantini magni, sub quo Constantino fuerat paucis ante annis celebratum concilium Nicenum contra Arrium, & ab eodem approbatum. Qui quidem Constantius à sacerdote quodã Arriano seductus & circumuentus, per vigintiquatuor annos sæuissime persecutus est ecclesiam dei, exiliis, direptionibus bonorum, minis, terroribus, & aliis huiusmodi viis oẽs adigens, vt partes Arrianas sequerentur, vt finem persequendi catholicos simul & viuendi ipse fecerit. Eo inquam tempore episcopi Arriani (qui erant quamplurimi) impulerunt imperatorem Constantiũ in ipsorum partes propensissimum, vt episcopos catholicos detruderet in exiliũ, quo facilius & liciti' ecclesias suo destitutas pastore inuaderẽt, & populũ domini suis imbuerẽt prauis erroribus: perinde atq; lupi annitterentur canes gregis ouium custodes abigere, vt liberius in oues desæuire & grassari possint. Vnde factum est factione Saturnini Arelatensis episcopi in concilio Piterensi, autore Hieronymo in lib. scriptorum illustrium, vt iussu imperatoris S. Hilarius in Phrygiã regionem Asiæ sit relegatus, & totum quadriennium illic exul egerit, cum mira animi constantia & patientia, gaudens in domino quod dignus habitus sit pro nomine Christi contumeliã & improperiũ pati. Verum (vt psalmographus inquit Propheta) iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde, neque eos vnquam deserit in tẽpore tribulationis. Et certe quantus & qualis esset S. Hilarius mundo despectus, miraculorum claritudine deus omnibus manifestauit. Nam & mortuum ibidem suscitauit Hilarius, diuina ipsum consequente virtute: & insulam quandam ingressus scatentem serpentibus, facto crucis signo, omnes ante se fugauit in extremam insulæ partem. In cuius medio palum defixit, tanquam terminum quendam, quem eis transgredi non liceret. Secundo, flumen illud nostrum repletum est aquis sapientiæ salutaris, quam more torrẽtis exhuberantissimi, compositione copiosa librorum, totum diffudit in orbem. Quippe in exilio adhuc degens, duodecim libros de trinitate composuit contra Arrianos, altitudine diuinorum mysteriorum & styli grandiloquentia atque grauitate refertissi-

Psal. 33.

fertissimos atque commendatissimos. De quibus ita scribit Hieronymus ad Romanum oratorem: Hilarius meorum confessor temporum & episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est, & numero. Composuit & librum de synodis ad Galliarum episcopos, congratulans eis quòd ab Arriana factione essent alieni, & diffusius enarrans in quibus synodis esset illa damnata hæresis pestifera. Geminos præterea libros in Constantiũ imperatorem scripsit, quorum priorem illi adhuc viuo Constantinopoli obtulit, vt redderet eum catholicis placabilem & propicium. Alterum verò illo mortuo conscripsit, quem durius increpat, quòd Arrianis semper fauerit, & catholicos immaniter sit persecutus. Scripsit & epistolam increpatoriã aduersus Auxentium episcopum Mediolanensem, quẽ hæreseos Arrianę accusauit. Et hęc quidẽ opera ab eodẽ celebratissimo autore ĩ Arrianos sunt elaborata, contra quos primus inter latinos calamum arripuit, tubáque insonuit literaria in acerrimum hostem. Pro explanatione verò sacrarum literarum, scripsit commentarios in aliquot psalmos, contexuit & enarrationes in euangelium Matthæi. Rursum in lib. Iob, & in Cantica Canticorum (quemadmodum recenset B. Hieronymus in catalogo scriptorum illustrium) etiam elaborauit expositionem. Porro in suis operibus commendatur mirifice ab ipso Hieronymo, ob nitorem eloquentiæ, qui ita scribit ad Paulinum: S. Hilarius Gallicano attollitur cothurno, cum alioqui Græcorum flosculis ornatus incedat. In aliis verò suorum operũ locis, idem Sanctus pater Hieronymus præclaris etiam titulis ipsum exornat, vocans eum nunc Deucalionem orbis, nunc latini sermonis tubam, nunc verò Romanæ eloquentiæ Rhodanum. Et in quadam ad Marcellam epistola, hoc de eodem plenum laudis scribit elogium. Tantum virum & temporibus suis disertissimum reprehendere nõ audeo, qui & confessionis suæ merito, & vitæ industria, & eloquentiæ claritate, vbicũque Romanum nomen est, prædicatur. Augustinus itidem in libris de Trinitate, autoritatem Hilarij citat non sine præfationis honore. Ecce quanti æstimantur à viris eruditissimis aquæ istæ Hilarianæ, quæ sapientiæ fluenta largius profundunt. Denique, tertio & postremo loco istud dei flumen repletũ est aquis

sanctimoniæ, ad finem vsque vitæ fœliciter peractæ. Siquidem cum imperator Constantius multorum pulsatus efflagitatione, tandem congregari iussisset conciliū apud Seleuciam Isauriæ ciuitatem, in quo conuenirent omnes vtriusque partis episcopi, ad disputandum de materia fidei & consubstantialitate filij cum patre, haud multo ante in concilio Niceno determinata: ea occasione reuocatus est B. Hilarius ab exilio post quadriennium, vt illi interesset disputationi. Quò cum venisset ex iussu imperatoris, Vrsatius & Valēs episcopi Arriani & partis aduer: exploratam habentes exhuberantiam doctrinæ, acrimoniam ingenij, & vim eloquentiæ ipsius Hilarij: timenteque succumbere, si cum eo in certamen disputationis descenderent, suggesserunt imperatori, quòd non expediret Hilarium adesse illi concilio, ne pars eorum periclitaretur in illa (quæ parabatur) literaria pugna: sed potius sub specie honoris eum esse remittendum ad suam ecclesiam, ad visitandum suum gregem, à quo diutius fuerat absens. Et ita per socordiam & meticulositatem illorum ignauorum militum, non audentium in acie congredi cum Hilario: remissus est B. Hilarius ad vrbem Pictauensem suamque ecclesiam, nouo genere victor hostium, sine pugna & certamine, quod detrectabant eius aduersarij, ex professo
Psal. 45 ipsum superiorem viribus & fortiorem esse significantes. Ecce quomodo huius fluminis impetus, conterens hostes sine pugna, lętificat ciuitatem dei, vt ait Propheta, sanctā scilicet ecclesiam, cuius erat acerrimus propugnator. C. autē in Galliā reuerteretur Hilarius, B. Martinus tunc i carne superstes & minor natu, sanctū dei virū Hilarium comitatus est vsque ad Pictauos, & diutius cū eo mansit magnūq; sanctitatis incrementū ex ipsius quotidiana conuersatione percepit cōstructo ibidē monasterio ī quo diutius vitā egit monasticā. Demū recept' S. Hilarius cum miro populi totius applausu & honoratissimo occursu & acclamatiōe, reliquū vitæ peregit in admiranda sanctitate, pacéq; & trāquillitate. Neq; illud hic est reticendū, q B. Hilarius filiā suā Apram, primū per epistolā in exilio deinde verbis admonitoriis post exiliū hortat' est ad virginitatē suā Christo spōso īmortali cōsecrandā. Quod cū ipsa ꝓmpte fecisset, rogauit Hila. deū, vt eā de mūdo tol-

ret

ret, ne illecebris carnis caperetur: ꝙ & factũ est. Id vbi vidit mater eius, rogauit Hilarium vt etiam à deo impetraret huius vitæ dissolutioné. Et ita ambas precibus suis Hilarius ad cælum præmisit. Qui tandem post multa virtutũ merita, morte placida obdormiuit in domino, circa annũ ab incarnatione dominica trecentesimum & septuagesimum, sub Valentiniano & Valente imperatoribus. Cuius & nos precibus effici tandem mereamur æternæ beatitudinis consortes. Amen.

DE SANCTA AGNETE virgine & martyre, Sermo.

Manum suam misit ad fortia. Prouerbiorum 31. capite conscripta sunt hæc verba in commendationem fortis mulieris, & pro themate præsentis sermonis nunc assumpta.] Legũtur quidem in sacra veteris testamenti historia nonnullæ mulieres, rerum gestarum gloria insignes, quæ manum miserunt ad fortia, & præclara gesserunt opera. Vt Raab Ierichontina ac hospitalaria, quæ exploratores à Iosue missos in Iericho, occultauit domi suæ etiam cum proprij capitis periculo, & postea eosdem dimisit incolumes, vt liber Iosuæ enarrat. Similiter Iahel, vxor Aber Cinei, manum misit ad fortia, cum Sisaram ducem exercitus ipsius Iabin regis Chananæorum, interfecit, fixo per tempora dormiẽtis clauo, quemadmodũ liber Iudicũ cõmemorat. Insuper & Iudith spectabilis vidua, inter eas quæ manũ miserunt ad fortia, merito est connumeranda: quoniã caput Holofernis Assyriorum ducis obtruncauit virili animo, populúmque Israeliticũ liberauit ab exitio. Neque prætermittenda est Esther regina prudentissima, aut secludenda ab earũ numero, quæ fortẽ exhibuerunt animũ & manũ ad insignia virtutũ officia. Siquidem ipsa superbum Aman, volentẽ extirpare populũ domini, suæ virtutis pede cõtriuit: & mitigato Assueri regis Persarũ animo, Iudæos ab ĩminẽti exterminationis ꝑiculo fœliciter liberauit. Illustres sane & eximia laude extollẽdæ sũt hæ mulieres sapientes

Iosue. 2
Iudic. 4
Iudit. 13
Esth. 7

& animosæ, necnon & aliæ istis persimiles, quæ in præclaris operibus ita manum miserunt ad fortia. Verum sacratissima virgo & martyr Agnes, coruscante legis euangelicæ luce, suæ fortitudinis & constantiæ splendorem in totum orbem diffundens, longe apparuit rutilentior prædictis mulieribus egregiis, & multo splendidior: manúmq; suam misisse ad fortia comperitur excellentius, quam cæteræ, quod in tenella ætate & contra plures & violentiores hostes ipsa certauerit, agonéque longe difficiliore, q̃ illæ quæ superius sunt annumeratæ, quemadmodũ in ipsius sermonis deductione, latius illud elucidabitur. Verũ nunc inuocanda nobis est sanctissima dei mater hac oratione: Aue Maria.

Pro.31 ¶ *Manum suam misit ad fortia. Ex loco superius adducto.* Præsens sermo in duas partes diuidetur. Quarum prima declarabit, quonãmodo candidissima virgo Agnes manum suam misit ad fortia ante mortem, carnis illecebras & blandimenta mundi animose conculcando. Secunda vero patefaciet, quopacto eadem fortissima virgo manum suam misit ad fortia in ipsa morte pro Christi nomine perferenda, tolerandisque variis suppliciis prius ipsi illatis. Pro prima parte expediẽda, B. Agnes ante mortem suam & in vitæ suę decursu, reuera manum suam misit ad fortia, quoniam & virginitatem suam integram cõtra impetentes eam, conseruare curauit, & Christianam fidem contra tyrannos & persecutores intrepide est confessa. Difficile certe est opus, tenellæ ætatis puellam, elegantia formæ florentem, diuitem, nobilem, ad nuptias donis atq; ꝓmissis, amplissimis imò & minarũ terrorib' sollicitatã, obsistere tot ꝓcellis & fluctibus tẽtationum, & inter tot anfractus cõstanter propositum virginitatis inuiolatum seruare, quod tamen hæc generosa virgo, adiutore deo peregit. Erat siquidem genere Romana, tredecim tantum annos nata (vt testatur sacer Ambrosius in descriptione passionis eius, sermone nonagesimoprimo) claris orta natalibus, & pulchritudine conspicua, opibúsque non mediocriter abundans, quæ omnia facile possent animum eius ad illecebras & luxum seculi inflectere, si non maior obstitisset virtus. Verum à teneris annis instituta sacris catholicæ fidei rudimentis, ita tenellam adhuc

huc mentem ad Christum conuerterat, vt calcatis huius mundi blandimentis, suam domino virginitatē consecrauerit atque deuouerit, Christúmque sibi vnicum spōsum delegerit. Manum itaque suam misit ad fortia, repellendo intrinsecos à se virginitatis hostes, feruorem adolescētiæ & carnis blandimenta, quæ militant in nobis aduersus animam. Deinde vero adhuc animosius idem gessit opus, extrinsecos hostiū insultus repellendo, qui sane triplici incursiōe in ipsam facti sunt, ad debellandū virginitatis eius vallum. Primo, donis & muneribus conati sunt hostes pudicitiæ eius, illam subuertere. Nam cum à scholis reuerteretur, quas frequentabat vt literis bonis imbueretur, à filio præfecti vrbis Romæ, nomine Symphronij, adamatur. Qui coniectis in eam oculis, captus decore vultus ei[9] ipsamque deperiens, attulit secum aurū, argentū, gemmas & alia dona preciosa, quibus ætas puellaris oblectari solet & capi: amplioraque illi munera se daturum pollicit[9] est, si in eius nuptias vellet consentire. Verum hæc omnia xenia tanquā stercora à B. Agnete reputata sunt atque reiecta, contestante quòd ab alio amatore esset præuenta, longè nobiliore, ditiore, potentiore, pulchrioreque & excellentiore, quàm sit ipse præfecti filius. Cum itaque ipsa illi suo alteri sponso dederit fidem, & promiserit se nulli quàm illi nupturam (Christum intelligens) non sibi nunc integrum esse respondit nec licitum, datam fidem violare, illique nouum sponsum superinducere. Cæterum hic arrigant aures suas puellæ, quæ in lubrica versantur adolescentiæ ætate, & lenociniis verborum aut donorum allectamentis solicitātur ad turpes amores: & Beate Agnetis exemplo discant, quid agere debeant contra hosce impetus hostiles: & ante omnia sibi caueant, ne aures suas pate faciant subdolis sirenum cātibus, & promissionibus lenonum aut lenarum, nec aliqua á procis suis accipiant munera. Nā si armillas, monilia gemmas & cætera id gen[9] quæ ab amatoribus offeruntur, puellæ accipiant munera, suam venalem prostituunt pudicitiam, & quasi pignora accipiunt perinde ac perituræ castitatis. Si enim xenia & munera excæcant oculos sapientum (secundum id quod habetur in Exodo, Deuteron. & Ecclesiastico) & inducunt eos ad subuertendum iudicium, quanto magis eadē excæ- *Exo.* 23 *Deu.* 16 *Eccle.* 20

 cant

cant oculos puellarum, quæ ob fragilitatem sexus & ætatis, imprudentiores sunt, atque alliciunt eas ad prodendã suam castitatẽ. Porrò cum audierint adolescentulæ virgines, B. Agnetem aspernatã esse munera amantis iuuenis, quæ oblata illi fuerant ad consentiẽdum in illius nuptias, quod vtique honestũ videbatur & licitũ: quãto magis debent ipsæ reiicere donaria & munuscula, sudariola, spintera, annulos, & alia xeniola, que offerũtur ipsis ad cómittendũ stuprũ, & perdendũ irrecuperabilẽ virginitatis thesaurũ, quod certe damnabile est & iniquũ. Secundo impetiuerunt hostes virginitatis S. Agnetis, ipsam sacrã virginẽ minis & terriculamentis, nisi consentiret in nuptias filij Præfecti eã adamantis: quippe prædictus filius præfecti sic passus repulsam, incidit in languorẽ præ amoris vehementia. Visitatus à medicis, deprehenditur ex amore morbum contraxisse. Vbi id resciuit pater eius, S. Agnetẽ ad se vocat, periculũ filij sui & morbũ explicat, cui ipsa sola mederi posſit: instat, obsecrat, mõtes aureos pollicetur, si votis illius respondeat. Cui illa: Si filio tuo dedissem fidem, quod eũ in virum acciperem, ferres vtique ægro animo, si eo neglecto, alteri nuberem spõso: & merito quidẽ, quia datã fidem violarẽ. Cũ igitur prius alteri sponso me addixerim atque deuouerim, nõ debes ægro ferre animo, quod meæ fidei satisfacere volens, filium tuum accipere in sponsũ recusem. Cũque Præfect⁹ solicite à suis perquisisset, quisnã esse ille sponsus, cui Agnes se iactaret desponsatã, tandẽ intellexit ipsam Christũ vocare suũ spõsum. Et in de occasionẽ perterrendi eã minis arripiens, titulũ eidẽ Christianitatis opposuit: sedensque pro tribunali, cóminatus est illi, quod nisi deæ Vestæ, quæ virginibus est præposita, sacrificaret & cæteris dijs, diuersis illã suppliciis excruciaret, inuitãque adigeret ad abnegandũ Christũ. Cæterũ ipsa à spiritusancto solidata, nihilo magis his mouetur comminationibus, quã si dura silex aut stet Marpesia cautes. Omnino siquidẽ incõcussa permansit eius mẽs & immota, sicut rupes solida, quæ vndique procellis quatitur & vndarum vorticibus, non tamen suo dimouetur gradu, nec loco cedit. Tertio oppugnauerunt aduersarij arcem virginitatis pariter & fidei S. Agnetis, horridiore adhuc machina, scilicet ignominia publicæ scortationis. Videns enim

Virgilius.

enim præfectus animũ sacræ virginis penitus immobilẽ, demũ cõminatur eidẽ, quod ipsam vt publicũ scortũ in lupanari faceret prostitui, omniũque exponeret libidini, si sacrificare idolis pertinacius refutaret. Cui intrepida respondit Agnes, se nec diis sacra libaturã, nec ipsum in pollutionem sui corporis habiturũ potestatem, quod angelũ domini haberet sui corporis assiduum custodem, qui illud ab omni aliena cõtagiõe præseruaret. Protinus ipse Præses quod fuerat comminatus, exequi studuit: & S. Agnetẽ vestibus expoliatã, ad lupanar duci iubet, clamante præcone per compita & vicos, Agnetẽ sacrilegã diisque blasphemam, ex iudicis sententia lupanaribus esse datã: vt hac denunciatione populus inuitaretur & procaces adolescẽtes ad violandã eius castitatem. Sed vt habetur in Prouerbiis, non est potentia, nec sapientia, nec consilium contra dominũ: qui sperantes in se nunquã deserit, nec sinit contra eos hominũ malitiam inualescere. Vnde triplici præsidio deus S. Agnetem ab hominum ludibrio & contumelia potenter & miraculose in hoc tertio insultu hostili defendit, vt eam mittentem manum suam ad fortia, adiuuaret. *Prou. 21*

Primo, integumentũ illi præstando opportunũ cõtra illatã nuditatẽ pudendã. Nẽpe cũ primũ vestibus esset exuta S. Agnes iussu Præfecti, ilico densitatẽ criniũ suorũ tantã illi dominus cõtulit & plixitatẽ, vt nõ minus illorũ fimbriis & densa conglobatione esset obtecta, quã vestib⁹. Simul & stolã candidissimã angelico ministerio illi cõtinuo dominus trãsmisit, ita corpori ipsius adaptatã, vt ad illius mensurã ab optimo artifice cõtexta videri potuerit. Secũdo tutatus est dominus B. Agnetẽ ab improborũ hominũ ignominia per angelicã præsentiã, cælestisque luminis circa eã diffusionẽ. Nã (vt verbis vtar S. Ambro.) ĩgressa Agnes turpitudinis locũ, angelũ domini præparatũ inuenit: qui eã circundedit immẽso lumine cælesti, vt à nemine videri aut cõtingi posset. Vnde petulãtes iuuenes & lascivi, à filio Præfecti ĩcitati, vt sãctæ Agneti illuderẽt: postquã locũ illũ ingressi viderũt tantã circa eã claritatẽ, attoniti miraculo, & honorẽ dantes deo, retrocesserũt, neque ausi sunt manus in eã inferre violentas. Tertio protexit S. Agnetẽ domin⁹ in tãta illa angustia, resuscitatione filij ipsi⁹ Præfecti, ad preces ei⁹ facta. Enimuero adolescẽtes

alios ita (vt dictum est) reuersos ex lupanari ipse irriden
vt ignauos, ingressus est illuc, vt suam expleret libidinem
& non deterritus miraculo luminis, irruénsque in illud,
prius quam sanctam virginē contingeret, à dæmone præ
focatus est. Quod cum post aliquantā moram vnus socio
rū suorū ingressus post eum, cōperisset: protinus exilien
cum clamore, vociferauit, Agnetem artibus suis magic
filiū præfecti interemisse. Cōfestim exorto tumultu affu
præfectus, & causam mortis filij sui ab Agnete sciscitat
est. Cui illa respondit: Ille (scilicet dæmon) cuius exple
voluit voluntatem, accepit in eū potestatē, & strangula
eū. Nam socij eius omnes, qui diuino cesserunt lumini, i
læsi redierunt. Tūc præfectus ait: In hoc cognoscemus
vera dixisse, & deū verum colere, si filiū meū suscitaueris.
Illa vero oratione ad deū fusa, impetrauit eius resuscita
tionē: qui è vestigio prósiliens in populū, clamauit alta vo
ce: Vnus est deus Christianorū, quem colit Agnes, & om
nia idola vana sunt. Et ita factus est præco veritatis, qui
fuerat ante illusor. Ecce virginitatē etiā in prostibulo di
na virtute cōseruatā: ecce fidem orthodoxā cōtra homi
improbitatem, à virguncula inuincibili animo assertam.
¶ Pro secūda sermonis huius parte, ostendendū est, quo
modo hæc inclyta virgo etiā manū suā miserit ad fortia in
ipsa tormētorū & mortis perpessiōe. Quod & trifariā p
tit. Primo siquidē manū suā misit ad fortia, vincula & ca
tenas atque alligationem pro fidei confessione tolerād
Nā cū resuscitato præfecti filio, pontifices tēplorū magn
excitassent seditionē in populo, & aliqui Agnetē sacrile
gā & magā acclamerent, alij vero innocentē & probā: ti
mens Symphronius præfectus proscriptionem, si contra
pontifices templorū ageret quicquā in Agnetis liberatio
ne, dolens tamen quod eā, resuscitato suo filio, liberare nō
posset: reliquit sui officij vicariū, nomine Aspasiū, & tristi
abiit, ne seditiōe populi opprimeretur. Aspasius vero cru
dus & inhumanus, eā cōfestim loris cōstringi, vinculisque
manus eius innecti iussit, nihil motus ætatis illius & corpo
ris teneritudine. quod B. Ambrosius Agneté esse perpes
tenellis adhuc mēbris, & in ipso adolescētiæ limine, miri
fice extollit atq; cōmēdat in 1. libro de virginibus circa pri
cipiū, ita inquiēs: Natalis est S. Agnetis. mirētur viri, non
despe-

desperẽt paruuli:stupeãt nuptæ,imitẽtur innuptæ. Hãc senes,hãc iuuenes,hãc pueri canãt. Nemo est laudabilior,q̃ qui ab omnib⁹laudari potest. Hæc XII. annorum martyrium fecisse traditur. Quo detestabilior crudelitas, quæ nec minusculæ pepercerit ætati. Imò magna vis fidei, quæ etiam ab illa testimonium inuenit ætate. Fuit enim ne in illo corpusculo vulneri locus? Et quæ non habuit quo ferrum reciperet, habuit quo ferrum vinceret. At istius ætatis puellæ, toruos etiam vultus parentum ferre non possunt, & acu districta solent puncta flere quasi vulnera. Hæc inter cruentas carnificum impauida manus, hæc stridentium grauibus immobilis tractibus catenarum, ferratis colla manúsq; ambas inserere nexibus parata fuit. Sed nullus tam tenuia membra poterat nexus includere. Nouum martyrij genus. Nondum idonea pœnæ, & iam matura victoriæ: certare difficilis, facilis coronari: magisteriũ virtutis impleuit, quæ præiudicium vehebat ætatis. Non sic ad thalamum nupta properaret, vt ad supplicij locum læta successu. gradu festina virgo processit: nõ intorto crine caput compta, sed CHRISTO: non flosculis redimita, sed morib⁹. Fleuere omnes, ipsa sine fletu. Hæc Ambrosius. Secundo B. Agnes manum misit ad fortia, intrepida ignis circa eam succensi perpessione. Aspasius enim, vt populo seditioso exterminium sanctę virginis exposcenti satisfaceret, copiosum iussit ignẽ accendi, ipsámque in medium flammarum iactari. Sed flammæ hinc atque hinc dispersæ seditiosos exusserunt: ipsam verò nullatenus læserunt, neque crines eius neque vestimenta: quinimo cũ ipsa in medio flammarum stans illæsa, gratias ageret deo de sui protectione, & in oratione deuota ꝑsisteret, totus ignis omnino extinctus est, vt nec tepor illius remaneret. Ecce quomodo in virginale corpus candidissimæ virginis non habuit flamma corporalis dominium, quia in se extinxerat flammam concupiscentiæ carnalis. Sic sane sancta Cæcilia in flammis balnearibus illæsa fuit. Sic Lucia in igne copioso permansit intacta. Sic Iohannes euangelista in dolio feruentis olei nullam sensit læsionem. Sic deniq; tres pueri Hebræi in fornace Babylonica permanserunt intacti, vt est apud Danielem: quia (teste Damasceno) virgines erant, & exhorrere visus est in omnibus hisce vigor *Daniel. 3.*

igneus

igneus corpora virginitate, quasi hebetata & obtusa esset circa ea virtus eius. Tertio, B. Agnes misit manum suam ad fortia, mortem ipsam perferendo pro Christianæ fidei confessione. Quippe Aspasius videns inualescētem & magis increscentē populi seditionem, ex miraculo ignis circa S. Agnetem extincti, aliis quidem diuinæ virtuti id attribuentibus, aliis verò arti magicæ, ne amplius inualesceret ipsa populi commotio, gladiū in guttur S. Agnetis immergi præcepit. Et ita roseo suo cruore perfusa generosa virgo, suum domino spiritum reddidit, & virgineo cōspicuum decore, & sacro martyrij titulo insignem. Parentes verò eius nullo exinde afflictati dolore, rapuerunt sacrū illius corpus, & honorifice tumularunt. Cæterū deus ipse tam gloriosam virginem & martyrem suo non fraudauit præmio, quòd tam animose miserit manum suam ad fortia, sed triplici potissimum honore eam donauit. Primo, gloriosæ in cælo coronationis. Nam post finitum martyrio vitæ suæ decursum, introducta in thalamum Christi sponsi sui (quem vnice dilexerat, suámque eidem consecrarat castitatem) duplicem ab eo coronam preciosis rutilantem gemmis accepit, aureolam scilicet virginitatis, & aureolam martyrij: qua sacrum redimita caput, regnabit in æternum, suo sponso indissolubiliter coniuncta, & nūquam à castis eius diuellenda complexibus. Secundo, honorauit illam deus ostensione suę glorię mortalibus facta Enimuero (vt sanct⁹ refert Ambr. in descriptiōe passiōis ipsius) cum parentes S. Agnetis pernoctarēt assidue ad sepulchrum eius, lugentes tam immaturū filiæ suæ & ignominiosum secundum seculi iudicium interitū: octauo post mortem eius die viderunt noctu numerosum virginū chorum, candidis amictū stolis, & mirifice ornatum, certo ordine progredientem iuxta eos: & inter eas recognouerūt S. Agnetem filiam suam, iuxta quam viderunt & agnū niue candidiorem. Quę rogans sodales suas vt paulum subsisterent, ita suos parentes est allocuta: Rogo vos, ne me quasi mortuā lugeatis, sed cōgaudete mecū & cōgratulamini, quia cū his omnib⁹ virginib⁹ lucidas sedes accepi: illíque sum iuncta in cælis, quem in terris posita, tota mētis affectione dilexi. Et his dictis cum cæteris pertransiit. Propter quam apparitionem celebratur ab ecclesia festū

Agne-

Agnetis ſecundo, octauo die poſt eius principale feſtum.

Tertio, honorauit eam deus miraculorum operatione. Inter quæ id vnum refert in dicto loco S. Ambroſius, quòd cum Conſtantia filia Conſtantini magni, audita fama S. Agnetis viſitaſſet eius ſepulchrum, vt à vulneribus grauiſſimis, quibus toto in corpore vehementer cruciabatur, ſanari poſſet meritis ſacræ virginis, licet adhuc eſſet gentilis: obdormiēs circa tumulũ S. Agnetis, vidit in ſomnis eam ſibi apparentem & dicentem: Conſtanter age Cõſtantia: ſi credideris in dominum Ieſum CHRISTVM, protinus ſanaberis. Euigilans autem, ſe omnino ſanam reperit: ſtatimque baptiſma ſuſcepit, & à patre ſuo baſilicã in honorem S. Agnetis conſtrui curauit: vbi accepto ſacro velamine, ad finem vſque vitę in virginitate permanſit: & multas nobiles virgines Romanas, ſuo exemplo ad idem propoſitum pertraxit. Demum ſtudeamus & nos ſic manum noſtram ad fortia mittere, incitati exemplo tam nobilis puellæ S. Agnetis, vt tandem coronam fortiter agentibus promiſſam conſequamur. Amen.

DE S. VINCENTIO martyre, Sermo.

QVi *vicerit, faciam illum colũnam in templo dei mei. Apocaly. 3. cap. ſcribuntur hæc verba, & pro themate præſentis ſermonis aſſumuntur.*] Quæ quidem continent magnam promiſſionem & merito exoptandam, factam à Chriſto domino noſtro cuique fidelium, qui fortiter vicerit & cõſtanter tentationes huius mundi & tribulationes, & hæc ſane promiſſio, cum in cæteris inclytis martyribus, qui vſque ad mortem certarunt pro iuſtitia, completa eſt: tum præcipue in glorioſo inuictóque martyre Vincētio, cuius hodie dies ſolēnis agitur, quēadmodũ ipſe ſermonis progreſſus & deductio clarius id oſtendet. Cæterũ apud autores celebrantur inſigni laude nonnulli, armis & rerũ geſtarũ gloria clariſſimi, ꝙ hoſtes bellicis artibus & forti pectore vicerint, vt Nin⁹ rex Aſſyriorũ, qui finitimas gētes & deinde externas ſuo regno victor ſubegit. Alexander item magnus, qui tanquam fulmen quoddam ſubitum

&

& impetuoſum, admirabili quadam virtute bellica totum ferme percurrit & protriuit orbem, multiplici victoria ſupramodum conſpicuus, Denique Romani rerum domini, qui arte bellica ſpectatiſſimi & exercitatiſſimi, Africam, Europã & Aſiam ſuo ſubiecerũt dominio, totius fere mũdi olim potentiſſimi. Et vt ad eos nunc memorandos trãſ-
Ioſue.6.7. eamus quorum meminerunt ſacræ literæ: nonne inclytus
8.9.10.11. Ioſue dux populi Iſraelitici, generoſe deuicit allophylos
&.12. & Chananæos, cæteróſque populos terræ Palæſtinæ habi-
*Iudic.*7.11 tatores, eóſque ſuis expulit ſedibus? Nonne & præclarii iu-
15.16. dices, Gedeon, Samſon & Iepthe, ac plerique alij deuice-
1. *Reg.*17. runt animoſe ſuos hoſtes, & parta victoria euaſerunt illu-
27. *&* 30. ſtres? Sed & rex Dauid diuino adiutus præſidio, multipli-
2. *Reg.*8. ci etiam victoria factus eſt celeberrimus: & multas itidem
10.18.20. gentes adiecit ſuo regno, ad quod diuinitus fuerat accitus
& 21. & vocatus. Demum fortiſſimus vir Iudas Machabæus &
1. *Mach.*3 fratres eius, diuinæ legis propugnatores inuictiſsimi, con-
4.5.6.7.9. tra Antiochum ſacrilegum & eius duces, frequenti victo-
13. ria fuerunt celebratiſſimi, quemadmodum duo libri Ma-
2. *Mach.*8. chabęorum diffuſe commemorant ac referunt. Sed quor-
10.11.12.13 ſum hæc omnia? Vt tandem id vnum colligamus atq; ſub-
&.15. inferamus, B. Vincentium non fuiſſe inferiorem victorem his omnibus ſupra nominatis: quinimo ſuperiorem & clariorem. Nempe non armis materialibus, ſed ſpiritualibus munitus in ſacra militia, non corporali, ſed ſpirituali: nõ alios ſolum, ſed & ſeipſum vicit. Et nouo quidem genere certaminis: nam non contra pugnando viribus corporis, vt cæteri: ſed indomabili virtute animi, patiẽdo ſupplicia ac tormenta ſibi irrogata, glorioſus victor euaſit. Quod vt latius explicetur, exoranda nobis eſt in auxilium ſanctiſſima dei mater hac prece: AVE MARIA.

¶ *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo dei mei.* Ex *loco prius adducto. Hic ſermo in duas partes diſſecabitur.*] Earũ prima declarabit, quomodo B. Vincẽtius vicerit, & quàm multipliciter, ſecundum priorem aſſumptæ propoſitionis particulam. Secunda verò explicabit, quomodo idẽ martyr inuictus, factus eſt à CHRISTO columna in templo dei, iuxta poſteriorem eiuſdem thematis portiunculam.

Pro prima parte prædictæ diuiſionis abſoluenda, ipſe inſignis & inclytus martyr Vincentius, à vincẽdo nomẽ ipſi rei

rei aptissime cōgruum sortitus, trifariam vicisse dignoscitur tyrannum Dacianum persecutorem atrocem fideliū: vtpote ante mortē, in morte, & post mortem, Ante mortē quidē, primo vicit eū verbis. Nā cum tēpore imperatorū Maximiani & Diocletiani, qui sæuissimam & toto in orbe ebullientē in Christianos excitarūt persecutionē, Dacianus præfectus Hispaniæ venisset Cæsaraugustam ciuitatē Hispaniæ, Christianos persecuturus: Valeriū vrbis illius episcopum, & Vincentium eius diaconum capi iussit, vt Christianorum primos duces: & catenis vinctos, Valentiā Hispaniæ vrbem pertrahi. Vbi sedēs pro tribunali, percōtatus est Valerium, cur Romanorum principum iussa contemnens, diis offerenda non esse sacra doceret, & sectam Christianorum amplectendam populo suaderet. Cumque ille pro naturę suæ conditione molliter & leniter responderet præsidi, id ægre ferens Vincentius, permissione atque consensu Valerij iudicem acrioribus, quæ admirabilem animi eius constantiam testabantur, aggressus est verbis, dicens nefas esse Christianis (qualem se palam fatebatur) deum autorem & creatorem suum relinquere, & mutis simulacris (quæ thecæ sunt dæmoniorum) thura libare: magisque deo quàm hominibus, vbi aduersantur, obediendum esse contestatus est. Cumque præses grauissima ac sæuissima inmitaretur illi tormenta, si nō acquiesceret iussis Augustorum principum, & diis sacrificaret: respondit B. Vincentius, id quod apud Prudentium habetur in hymno illo elegātissimo & sacratissimo. Beate martyr, ꝓspera diem triumphalem tuum: quem ipse Aurelius Prudentius composuit in honorem sancti Vincentij, & in quo totam eius passionem & gloriosam mortem pie, præclare & copiose describit. Respondit inquam:

Tormenta, carcer, vngulæ,
Stridénsque flammis lamina,
Atque ipsa pœnarum vltima
Mors, Christianis ludus est.

Quinimo & per totum passionis suæ tempus, Dacianum Vincentius acerrimis semper verbis confutauit, vt patet ex contextu historiæ eius, in aurea Legenda descriptæ. Secundo, Vincetius vicit iudicem ante mortem, grauissimorum suppliciorum alacri & forti perpesione. Nempe verbis

bis B. Vincentij supradictis irritatus præses, Valeriũ episcopum relegauit atque in exilium misit: ipsum verò Vincentium vt atrocem & proteruum, extendi iussit in equuleum tanta violentia, vt omnes membrorum eius compages dissoluerentur: deinde vngulis pectinibúsque ferreis totum eius corpus ita dilacerari, vt apertis laterũ costis, intima eius viscera paterent oculis astantium. Postea verò super cratem ferream ardentésque laminas suppositis prunis totum extendi iussit, & sal insuper in crepitantes flammas spargi: vt illius resilitione in sacrum Vincentij corpus, ingeminaretur dolor vulnerum, & grauior redderetur exustio. Hæc tamen omnia (quanuis immania & horrẽda) tormenta, insuperabili animi constantia vicit ipse Vincentius, his verbis Dacianum acriter instimulans: Insurge miser, & toto furoris spiritu debacchare, videbis me dei virtute plus posse qui torqueor, quàm potes ipse qui torques. Quinimo & laminis ferreis superpositus vt assaretur, erectis in cælum oculis deum hilari vultu orabat, eique gratias agebat. Tertio, ante mortẽ vicit B. Vincentius præsidem in aliorum ad fidem conuersione. Nam Dacianus videns supradictis tormentis non posse superari Vincentium, iussit eum in atrum detrũdi carcerem, manúsque ipsius & pedes arctissimis constringi vinculis, insuper & fragmenta testarum illi substerni, quibus illisus, grauissimo cruciaretur dolore. Sed rex ipse supernus militem suum strenuũ per ministros suos consolatus est. Siquidem cælesti lumine carcer protinus illustratur, vincula ferrea vt cera ilico dissoluuntur, fragmina testarum in rosas commutantur, & sanctorum angelorum continuo adest læta societas, dulcissima modulatione resonans, & sanctum Vincentium his verbis apud Prudentium in hymno prædicto confortans:

Exurge martyr inclyte,
Exurge securus tui,
Exurge, & almis cœtibus
Noster sodalis addere.
O martyr inuictissime,
Fortissimisque fortior,
Iam te ipsa sæua & aspera
Tormenta victorem tremunt.

Cum-

Cumque hæc agerentur in carcere, custodes carceris auribus hauriẽtes harmoniam illam angelicam, attoniti per rimas portarum introspiciunt, vidéntque totum carcerem fulgido lumine collustratũ, testacea frusta in rosas permutata, pedorem carceris in fragrãtiam suauissimam, vincula quibus astrinxerant Vincentium, dirupta, ipsúmq; liberum inter angelicos spiritus deambulantem, & laudantem deum. Quod vbi conspicati sunt, euestigio relicto gentilitatis errore, ad fidem sunt cõuersi: & alij complures, audito hoc miraculo, in ea vrbe facti sunt fideles. O mirabilis mutatio dextræ excelsi. Elaborauerat totis viribus Dacianus impius, vt vnum Vincentium ad abnegandam fidẽ ĩpelleret. Quod nõ modo nõ est assecut⁹, sed ediuerso strenuissime per Vincentium egregiũ agonistã, quãplurimi sunt à gentilitio ritu ad Christianismum conuersi. Secundo, beatus Vincentius Dacianum præsidem vicit in morte. Nam cũ à suis hæc quæ in carcere gesta sunt circa Vincentium, illi forent narrata, ipse dentibus infrendens & grauiter dolens se victum esse, iussit sanctum dei athletã deferri in molle & deliciosum cubile, lectóque stramentis mollioribus superstrato imponi, vt aliquamtulum requiesceret, donec nouas excogitasset pœnas, quas illi post quietem roborato deinde irrogaret. Et ita sub specie pietatis & clemẽtiæ, animum maxime impium, affectúmque crudelem occultauit. Quod ipsos sanctorum martyrũ persecutores factitare plerunque solitos esse attestatur Lactantius Firmianus lib. 4 diuinarum institutionũ, inscripto de iustitia, capite vndecimo, dicens de illis: Illi autem pertinaci stultitia iubent curam tortis diligẽter adhiberi, vt ad alios cruciatus mẽbra renouentur, & paretur nouus sanguis ad pœnam. Quid tam piũ, tam beneficũ, tã humanum fieri potest? non curassent tam solicite quos amarẽt. Hæc ibi. Sed dominus deus (cui nuda ac nota sunt & aperta hominum corda) sacrilegum tyrannum fraudauit ea intẽtione, suũq; pugilẽ fortissimũ post duros agones vocauit ad coronã. Nempe cum beat⁹ Vincentius in strato illo molliusculo aliquãtisper requieuisset, inter verba deuotæ orationis placitum deo reddidit spiritum, & victor introiit atria cælestia. Tertio, sanctus Vincentius sæuum iudi-

Psal. 76

iudicem vicit poſt mortem. Quippe Dacianus audita illi morte, moleſtiſſime ferens quòd amplius in ipſum viuum non poſſet ſęuire, conſtituit apud ſe exercere ſæuitiã ſuam in corpus ipſius exanime, quod ſepulchro minime dignatus eſt, pro more cæterorum tyrannorum martyres perſequentium: contra quos exclamans Lactantius in loco ſupra dicto, ait: Quęnam illa feritas, quæ rabies, quæ inſania eſt, lucem viuis, terram mortuis denegaſſe? Sed & ipſum corpus ſacrum iuſsit feris dilacerandum exponi. Sed affuit mox diuina virtus ipſum protegens. Nam coruus animal ingluuiei deditum, protinus aduolauit: & lupũ, reliquáſque feras & aues aduentantes ad depaſcendum corpus, roſtro alarúmque concuſſione abegit. Quod vbi accepit Dacianus, iuſſit ſanctum Vincentij corpus alligato ad collum eius molari, in mare demergi. Sed cum id factum fuiſſet, excuſſo diuina virtute molari, ipſum corpus intactum citius quàm nautæ ad littus eſt perlatum, & à ſancta quadam matrona viſione nocturna vt id faceret admonita, cum honore debito ſepultum: vt ne potuerit quidem præſes iniquus in exangue & demortuum ſancti viri corpus præualere, quemadmodum nec in ipſum viuentem præualuerat. Hanc autem duplicem victoriam poſteriore deſcriptam loco, Prudentius eleganti carmine complectitur in hymno prædicto, ita beatum Vincentium compellans.

In morte victor aſpera,
Tum deinde poſt mortem pari
Victor triumpho proteris
Solo latronem corpore.

Per latronem autem, Dacianum intelligit. B. etiam Auguſtinus (qui ſacrum B. Vincentij agonem, vitam & mortem elegantiſſime conſcripſit) prædictas omnes victorias ita paucis complectitur: Beatus Vincentius vicit in verbis, vicit in pœnis, vicit in confeſſione, vicit in tribulatione: vicit exuſtus, vicit ſubmerſus, vicit ortus, vicit mortuus. Recte igitur illi adaptantur verba prius adducta: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo dei mei.

¶ Pro ſecunda præſentis ſermonis parte nunc declarandum ſupereſt, quomodo S. Vincentius factus eſt columna in templo ipſius dei. Certe ipſe martyr inclytus primo factus

ctus est colũna in templo dei mystico & spirituali, s. in anima & corde fidelium, de quo templo dicit Apostolus: Vos estis templum dei viui. Et rursum, Templum dei san ctum est, quod estis vos. In hoc autem templo B. Vincentius factus est columna, id est, fulcimẽtum & robur: quoniam quamplurimi fidelium prius corde trepidantes, facti sunt per passionem sancti Vincentij, inuincibilémque eius constantiam, animosi ad confessionẽ fidei, & impauidi ad perferẽda tormenta. Et ita animus eorum fortitudine sancti Vincentij quasi columna quadã suffultus, ne caderet aut frangeretur: mansit inconcussus, stabilis & immotus in professione fidei Christianæ. Imò & nunc vix aliquem pio in deum animo affectum dederis, qui audito beati Vincentij contra hostes fidei certamine glorioso, non animetur ad quæuis aduersa pro nomine Christi perferenda, & cui non suggerantur & accrescant vires animæ, generosúsque vigor ad certandum vsque ad mortem pro iustitia. Secundo, idem martyr gloriosus factus est columna in templo dei materiali, & in ipsa ecclesia militante. De quo quidem templo dicit Propheta in Psalmo: Suscepimus deus misericordiã tuam in medio templi tui, id est, ecclesiæ sanctæ. In hoc quidem templo idem sanctus columna est, quia per indomabilem ei9 virtutem, mirum in modum corroborauit totam ecclesiam, suo præcioso sanguine effuso pro Christi nomine, testificando veritatem nostræ fidei, & comprobando doctrinæ euangelicæ synceritatem. Et certe illi tanquam firmæ columnæ inter alias innititur fabrica & structura spiritualis ecclesiæ catholicæ, ne vacillet, ne labascat, ne titubet. Nisi enim sancti martyres testimonium nostræ fidei perhibuissent effusione sui sanguinis, non esset tam solida compages ecclesiæ, neque tanta fidei firmitas. Inter tot autem & tantas ecclesiæ sanctæ atque tales columnas, quot & quanti sunt martyres sancti: beatus Vincentius vt singularis vna colũna eminet admirabili soliditate quoniam rari inueniuntur martyres, qui tanta pro Christo passi sunt & tam forti animo, sicut beatus Vincẽtius: quare optimo iure ipse columna firmissima dicitur in domo domini. Tertio, beatus Vincentius factus est columna in templo dei cælesti, superna, scilicet illa ciuitate Hierusa-

1. Corin. 3

Psal. 46

rusalem. De quo plane teplo loquitur Propheta in Psal.
Psal.10 dicens: Dominus in templo sancto suo dominus in cælo sedes eius. Et hoc ipsum templum sicut ex viuis construitur lapidibus præciosis, quemadmodum dicitur in Apocalypsi, ita & ex columnis solidis spiritualiter etiam ædificatur: vt ij qui fuerint hic columnę in ecclesia militãte, sint & illic præciosæ etiam columnæ in ecclesia triũphante. S. itaq; Vincentius, qui fuit hic firma columna, haud dubie factus est & solida in cælo columna. Cuius virtuté nos admirantes, pariter & debito venerantes honore in hoc eius die solẽni, studeamus ita sequi morum ipsius vestigia, imitarîque in bono constantiam: vt tandem victoria de hostibus nostræ salutis potiti, mereamur cum eo etiam fieri columna in templo dei superno. Quod nobis annuat deus omnipotens. Amen.

Apoc.21

IN FESTO CONVERsionis S. Pauli apostoli sermo.

V*As electionis est mihi iste. Act. 9. cap. scribũtur hæc verba.*] Et ĩ epistola Missæ solẽnitatis hodiernæ recitantur, atque pro themate nũc adducũtur. Quæ quidẽ verba in præconiũ & commẽdationẽ B. Pauli, à Christo ꝓlata sunt ad Ananiã virũ fidelẽ, & verũ dei cultorem: & idcirco eximiæ laudis testificationẽ de eodẽ S. apostolo cõtinẽt. Quod enim ꝓbatius aut certiꝰ laudis testimoniũ de ipso potest afferri, quã illud ipsum, ꝙ ab ore summæ veritatis profectũ est? Cæterũ vt prędicta verba clarius intelligantur, id pręnoscere oportet, ꝙ noĩe vasorũ, in sacra scriptura interdũ hoĩes intelliguntur: quoniã à deo rerũ omniũ cõditore, tãquã plaste & figulo, ex luto terræ formati sunt, & diuinorũ munerũ atq; virtutũ sunt receptacula, si rite ad ea suscipiẽda se disponãt: aut vitiorũ ac sordiũ spũaliũ, si fuerĩt suæ salutis incurij & negligẽtes. Scribit enim B. Paulꝰ ad Rom. An nõ habet
Rom.3 potestatẽ figulꝰ luti, ex eadẽ massa facere aliud quidẽ vas in honorẽ, aliud vero in cõtumeliã? Quod si deꝰ volẽs ostẽdere irã, & notã facere potẽtiã suã, sustinuit in multa patiẽtia vasa irę, apta in interitũ, vt ostẽderet diuitias glorię
2.Tim.2. suę in vasa misericordię, q̃ p̃parauit in gloriã. Et in 2. epistola ad Tim. idẽ Apostolꝰ ait: In magna aũt domo non solũ

ſolum ſunt vaſa aurea & argẽtea,ſed & lignea & fictilia: & quædã quidẽ in honorem,quædam autem in contumeliam Si quis ergo ſe emundauerit ab iſtis,erit vas in honorem, ſanctificatũ & vtile domino, ad omne opus bonũ paratũ. Ex quibus duobus Apoſtoli locis loquido cõſtat, aliquos homines eſſe vaſa perditionis & iræ,vt reprobos & impœnitẽtes:alios vero eſſe vaſa electionis & miſericordiæ, vt electos,& in bonis operibus ad finem vſque vitæ perſeuerantes.Inter quæ vaſa ſalutis & gratiæ,beat⁹. Paulus miro quodã ſplẽdore emicuit:& ergo in verbis ante propoſitis, merito à Chriſto vas electiõis nũcupatur. Verũ vt idipſũ latius in ipſo ſermonis ꝓgreſſu innoteſcat,nunc inuocãda nobis eſt ſctã dei genitrix ĩ ſubſidiũ hac oratiõe: Aue Ma.

¶ *Vas electionis eſt mihi iſte. Ex loco prius citato.*] Hic ſermo in duas partes diducetur. Prima earũ declarabit, quomodo vas illud electionis,vtpote S.Paulus,præparatũ eſt ac diſpoſitum ad gratiã diuinæ bonitatis ſuſcipiendã. Secũda vero patefaciet,quibus vnguẽtis ſpiritualibus illud vas electiõis ſit repletũ. Pro prima huius diſſectionis expedienda parte,primũ cõperimus vas iſtud myſticũ fuiſſe præparatũ & inchoatũ manu diuinæ ſapientiæ: quæ admirabili virtute ſua & benignitate,ex vaſe perditionis ſubito ac repente fecit vas electionis. Nempe ante cõuerſionẽ ſuã Paul⁹ ad pedes Gamalielis legis doctoris & viri vene- *Act.22* rabilis vniuerſæ plebi,edoctus legẽ Moſaicam,tanto zelo mouebatur ad eam defenſendã,vt obſequiũ ſe deo præſtare arbitraretur perſequẽdo eccleſiã Chriſti & cultores ei⁹ Vnde & lapidationi B.Stephani interfuit, cuſtodiens veſtimenta lapidantiũ eũ, & diſcipulos domini in carcerem detrudebat: & literas à principe ſacerdotum impetrauit, vt in Damaſco etiã Chriſtianos alligaret, & vinctos in Ieruſalem pertraheret. Cæterum lumine cæleſti circundat⁹ *Actu.9* ac in terrã proſtratus,vocẽque deſuper audita increpatus ſubito mutatus eſt in alterum virum:& vbi intellexit quẽ perſequeretur,promptũ ſe ad illi obediendũ exhibuit,dicens: Domine,quid me vis facere? Introductúſque Damaſcum,poſt triduanam cæcitatem & ieiunium, baptiſmũ recepit,& viſum tam interiorem quam exteriorem, & factus eſt vas gloriæ & honoris in domino,ſicut ſcriptũ eſt in Actibus. Hæc certe eſt mutatio dextræ excelſi, qua ex *Pſal.76*

lupo factus est agnus, ex persecutore prædicator eximi[us], ex peccatore in ipso peccandi affectu & actu tunc exist[en]te, factus est iustus & Christi discipulus. Hanc mutatio[nem] admirati sunt & illi, qui paulopost audientes Paulum [in] synagogis Damasci publice prædicanté, quod Iesus Na[za]renus esset verus dei filius, verúsque deus & homo, & v[e]rus Christus ac Messias, in lege & prophetis promissus: [Iu]dæi omnino reddebantur attoniti, obstupuerútque vehe[mente]r, illum esse factum præconem nominis Christi, q[ui] paulo ante acerrimus fuerat eius impugnator. Hãc de[ni]que mutationem admirabilem beatus Augustinus his v[er]bis luculenter explicat: Elisus est atque in terram prost[ra]tus Saulus sæuiens, & factus est credens. Elisus est lup[us] & factus est agnus. Elisus est persecutor, & factus est præ[di]cator. Elisus est filius perditiõis, & factus est vas electi[o]nis. Hæc Augustinus. Secundo vas illud exornatum pro[ti]nus fuit manu diuinæ sapientiæ, & expolitum donis [&] charismatibus doctrinæ & virtutis. Népe illo triduo q[uo] nihil fuit comedens neque bibens, dicunt nonnulli scr[i]ptores sacri ipsum Paulum fuisse raptum in tertium cæl[um] atque in paradisum: & ibi eũ audiuisse arcana verba, qu[æ] non licet homini loqui. In quo sane raptu, nulli dubiu[m] est ipsum fuisse edoctum secreta cælestia & sublimia diu[i]næ sapientiæ mysteria, quæ postea per prædicationé a[ssi]duam & epistolas suas diuersis scriptas ecclesiis & per[so]nis, effudit abũde. Neque multum refert an in illo trid[uo] ante baptismum, aut alio quouis tempore post baptism[um]

2.Cor.12 fuerit huiusmodi raptus in cælum, cum omnino cõstet [sine] hæsitatione, raptum illum circa Paulum fuisse factũ: q[uem]admodum ipse aperte testatur in secunda epistola ad C[o]rinthios, vbi de seipso (cum narrat hanc visionem & re[ue]lationem) tanquã de alio, cũ magna modestia facit ser[mo]né. Sentiũt præterea nõnulli sacrarũ literarũ exposito[res] in illo triduo ante baptismũ, fuisse ipsi Paulo reuelatũ [euan]geliũ & doctrinã legis euangelicæ: quã per totũ mun[dum] erat postea prædicaturus, cũ plane testetur ipse id euã[ge]liũ nõ ab hominibus accepisse seipsum, neque per hom[inem]

Gal.1 sed p̄xime & immediate à deo, ita ad Galatas scribés: N[o]tũ facio vobis fratres euãgeliũ, quod euãgelizatũ est à [me,] quia non est secundũ hominem. Neque enim ab hom[ine]

illud accepi, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. At vero non est magnopere contendendum, an illo triduo baptismum Pauli antecedente, an alio quopiam tempore subsequente, fuerit ipsi facta illius euangelij reuelatio: cum dilucide iam constet ex prædictis ipsius ad Galatas verbis, quod euangelium illud à deo acceperit. Quocirca plurimi debet fieri salutaris illa Pauli doctrina, cælitus reuelata, & saluberrima in se continens tam fidei quã morum documenta. Fuit & vas istud nostrum spirituale, decoratũ multiplicibus gratiarũ donis & sacris charismatibus, virtutũque ornamentis, quæ & in baptismo ei fuerunt infusa, & per cõtinuũ bonorũ operũ exercitiũ in eo mirifice adaucta vt merito de se dixerit B. ipse Apostolus Corinthiis scribens: Gratia dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit: sed semp̱ in me manet. Vnde cõsideratione tantorũ ornatuũ in hoc vase à deo repositorũ obstupescens Chrysostomus, in prima septẽ insigniũ homiliarũ ab ipso cõpositarum de laudibus B. Pauli, ait: Nihil prorsus errauit, qui pratum insigne virtutũ ac paradisum spiritualẽ, Pauli animã nuncupauit. Quæ autẽ lingua laudibus eius inueniatur æqualis, cũ omnia quæ in omnibus sunt bona, anima sua vna possideat, & ea cuncta plene accumulet: nec solũ hominũ, sed etiam (quod est amplius) angelorũ? Hæc ibi, quæ deinceps latius deducit. Tertio, vas istud electionis, consolidatũ fuit à deo & corroboratũ cõstantia in aduersis, ac fortitudine inuincibili: vt confringi nullo pacto potuerit aduersitatibus, ærũnis ac persecutionibus mundi huius. Sed quanto magis concutiebatur tribulationibus & pressuris hominum, tanto fortius & animosius resistebat malis, & in bono persistebat. Quod vbi nulla alia haberentur testimonia, apertissime innotescit ex 2. epistola ad Corin. vbi coactus ad pseudoapostolorũ confutationẽ proprias prædicare laudes, longo contextu enarrat quanta perpessus fuerit & corporis & animæ tormenta, & quantas sustinuerit persecutiones. Quod & ipse Christus illi futurũ denũciauit, cũ in principio cõuersionis illius dixit ad Ananiã: Ego enim ostẽdã illi, quãta eũ oporteat p̱ nomine meo pati. At vero in huiusmodi passionibus non modò non tristabatur, more eorum qui deiecto sunt & imbecilli animo: sed mirifice gaudebat,

1. Co. 15 · *1. Co. 11* · *Actu. 9*

quaſi lautis epulis reficeretur. De apoſtolis quidem ſcri-
Actu.5 ptum eſt in Actibus apoſtolicis, quòd ibant gaudentes à
cõſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine
2.Co.12 Ieſu contumeliam pati. Paulus vero de ſeipſo ait: Si glo-
riari oportet, quæ infirmitatis meæ ſunt gloriabor. Et rur-
Ibidem. ſum, Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabi-
Ibidem. tet in me virtus Chriſti. Et iterum: Cum infirmor, tunc for-
tior ſum, & virtus in infirmitate perficitur. Et cætera id ge-
nus. Porrò hanc ingentem animi fortitudinem demiratus
Chryſoſtomus in vna prædictarum homiliarũ ait de Pau-
lo: Hunc ergo cuinam rerum poterit quis comparare? c.
ferro? aut cui adamanti? Quidnam illam aliquis appella-
animam, auream vel magis adamantinam? Nam & om-
ni erat adamante fortior, auro gemmiſque precioſior:
& alteram quidem materiam firmitate, alteram ſupe-
rabat precioſitate. Cui igitur rei, huius ab aliquo ani-
ma comparetur? Earum quidem quæ ſunt, omnino nulli.
Quod ſi vel auro adamãtis fortitudo, vel adamanti hon-
daretur auri: tũc forte aliquo modo cõparatio eius, Pau-
poſſet animæ conuenire. Et rurſum in alio eiuſdem operi
loco, idem ait: Tyrannos vero ac populos ſpirantes furo-
rem, velut quoſdam eſſe culices æſtimabat. Mortem vero
ac cruciatus, & mille ſupplicia, quaſi ludum putabat eſſe
puerorum, dũmodo pro Chriſto aliquid ſuſtineret. De-
rabatur enim magis vinctus catena quem diademate co-
ronatus. Etenim coarctatus carcere, habitabat in cælo. &
libẽtius verbera recipiebat & vulnera, quã alij brauia c
ripiebãt: & dolores non minus quã præmia diligebat, cu
ipſos vtique dolores loco duceret præmiorũ: ꝓpterea i
ſos etiã gratiã nominabat. Quoniã quæ nobis ſunt ca
triſtitiæ, hæc illi maximã pariebant voluptatẽ. Hæc Chr
ſoſtomus de Paulo. Cæterum, cũ multa ex epiſtolis ipſi
Pauli & Actibus apoſtolorum colligi poſsint argume
fortitudinis & ſoliditatis huius vaſis, vnum tamen cæte
Act.21 prætermiſsis gratia breuitatis proferre hic libet. Cũ Ag
bus propheta domini prædixiſſet in ſpiritu, Paulũ allig
dum in Ieruſalem, quò deſtinauerat proficiſci, & trad
dum in manus gentium: rogarétque comites itineris P
li obnixe eum, ne iret Hieroſolymam & iniiceret ſe pe
culo, reſpondit generoſo & intrepido animo Paul^s: Q
fa

facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego autem non ſolum alligari, ſed & mori in Ieruſalem paratus ſum propter nomen domini Ieſu. Hæc ibi. Quid autem ea verba ſpirant, niſi interritum animum, mortiſque terrore inconcuſſum, & omnibus tormentorum machinamentis inſuperabilem? vt de eo non immerito ſit in principio propoſitũ, Vas electionis eſt & cætera.

¶ Pro ſecũda præſentis ſermonis expedienda parte, nũc reliquum eſt declarare, quibus pigmentis, vnguentorum ve generibus ſit refertũ iſtud vas electionis. Et in eo quidem primum inuenimus reconditam indefeſſam prædicãdi ſedulitatem, quã in omni regione indefatigabili quodam ardore animi exercuit, vt ab Ieruſalem vſque ad Illyricum repleuerit omnia euangelio Chriſti, quemadmodũ de ſe ſcribit ad Roma. & plus omnibus aliis apoſtolis laborauerit, vt ad Corinth. ſcribens ipſe perhibet. Hinc & eccleſia in oratione ſupplicatoria hanc deo profundit precem: Deus, qui vniuerſum mundum beati Pauli apoſtoli prædicatione docuiſti. Atteſtatur idem & Chryſoſt. in vna homiliarum de laudibus Pauli, ita de eodem loquens: Homo iſte ignobilis & ſcœnofactorius, qui artem exercebat in pellibus, tanta virtute progreſſus eſt, vt vix triginta annorum ſpatio & Romanos, & Perſas, & Parthos, & Medos, Indos & Scythas, Aethiopes & Sarmatas, atque Saracenos, & omne prorſus hominum genus ſub iugo mitteret veritatis. Et ſicut in ſtipulas aut fœnũ ignis immiſſus, ſic omnia dæmonũ opera conſumpſit. Paulo enim inſonãte lingua, & omni igne vehementius irruente, cedebant omnia atque fugiebant, & dæmonum cultus ſacrilegi, & tyrannorũ minæ, & domeſticorum inſidiæ. Hæc ille. Quin imo eodem autore, & in Hiſpaniam profectus eſt Paulus, poſt primam ſub Nerone actionem ſuæ cauſæ contra Iudæos, quemadmodum & in epiſtola ad Romanos ſe facturum propoſuerat, vt occiduam etiam mundi plagam lumine veritatis euangelicæ illuſtraret. Quodque magis mirum, etiam in carcere poſitus conſtrictuſque compedibus verbum dei prædicabat, & lucrabatur animas, conuertebatque incredulos ad fidem: vt verum omnino dignoſcatur eſſe, quod ipſe ſcribens ad Timotheum, ait:

Actu.9 *Ro.15* *1.Co.15* *Ro.15* *2.Ti.2*

In euangelio laboro vſque ad vincula quaſi male operãs, ſed verbum dei non eſt alligatum. Quod vel eo conſtat exemplo, (vt cætera omittantur) quod in Actibus narratur de Paulo & Sila eius comite, coniectis in carcerẽ poſt flagella & verbera. Quibus media nocte deum laudantibus, mota ſunt fundamenta carceris, & vincula eorũ diſſoluta ſunt, & ianuæ carceris apertæ. Quod vidẽs cuſtos carceris, & virtute diuina id factum intelligens, procidit ad pedes Pauli: audiuitque ab eo verba vitæ & ſalutis æternæ, credíditque ipſe & domus eius tota, baptiſmũque ſuſcepit. Ecce Paulus vinctus corpore, liber tamẽ ſpiritu & lingua, cuſtodem carceris nouis conſtrinxit vinculis, & ſub iugum Chriſti miſit. Secũdo, vas iſtud electionis myſticum & ſpirituale, repletum eſt vnguẽto ſuauiſsimæ charitatis, qua omniũ ſalutẽ ardentiſsimæ expetebat, paratiſsimus omnia etiã extrema pati, animãque & corpus impẽdere, vt ſalui fierent vniuerſi. Hãc autem ſynceritatẽ affect' etſi in multis ſuarum epiſtolarum locis dilucide prodat, potiſsimum tamen cum ait, quod magna triſtitia & continuus dolor erat cordi ſuo, pro fratribus ſuis ſecundũ carnẽ, ſi quomodo ſaluos faceret aliquos ex eis. Indoluit enĩ illorum interitum, & veris deplorauit lachrymis, quod ita excæcati & obſtinati ruerent in perditionem. Quinimo & optabat anathema eſſe, id eſt, ſeparatio à Chriſto ad tempus per gloriæ ſuæ dilationem, vt ipſi ſalui fierent: malens ſuam cum Chriſto gloriam in regno cæleſti, aliquantum differri per longiorem in hac valle miſeriæ incolatum, vt eos lucrifaceret Chriſto: quã ipſis pereuntibus, ſtatim aſſumi ad cæleſtis gloriæ participationem. Sic & ad Philippẽſes ſcribens, cũ dixiſſet Paulus ſe cupere diſſolui & eſſe cũ Criſto, continuo ſubiungit: Neceſſarium autem manere in carne propter vos: vt ſcilicet per longiorem eius in hac vita moram, ipſi Philippenſes per ſuam prædicationem ſolidarentur fortius in fide. Propter eandẽ quoque cauſam, ſcilicet procurandam fidelium ſalutem, idem interdũ Apoſtolus effugit medio conuenienti & per ſolertiam, manus perſequentium ipſum, & quærentium animam eius, non quia mortem ſubire timeret: ſed vt prædicationi aliis faciendæ ſeipſum reſeruaret, ſitiens ex flagrantiſsima cha-

Act. 16
Actu. 16
Rom. 9
Philip. 1

charitate omnium hominum ſalutem: vt cum à fratribus fuit per murum Damaſci dimiſſus in ſporta, cum diſſenſionem inter Phariſæos & Saducæos (qui conſpirauerant in mortem eius) diſſeminauit: cum itidem tribuno ſignificari curauit per filiũ ſororis ſuæ inſidias ſibi à Iudæis paratas, cum denique Cæſarem appellauit, vt Iudæorũ manus ſceleratas euaderet: quemadmodum habetur in Actibus. Hanc autem feruentiſsimam Pauli charitatem, Chryſoſtomus in vna homiliarum de laudibus eius his verbis luculenter expromit: Vt miſſum in ignem ferrum, totum profecto ignis efficitur: ſic Paulus charitate ſuccenſus, effectus eſt totus charitas. Qui quaſi communis totius mundi eſſet pater, ita in amore hominum, & ipſos eorum imitabatur parentes. Imò cunctos non carnales ſolum, verumetiam ſpirituales patres ſolicitudine ac pietate ſuperabat: omnem hominẽ deo exhibere cupiebat. Quaſi enim vniuerſum mũdum ipſe genuiſſet, ſic omnes in dei regnũ feſtinabat inducere, corpus & animam pro eis quos diligebat, impendẽs. Hæc ille. Tertio, vas iſtud electionis repletum eſt virtute ſingulari, miracula in dei nomine faciendi, quæ paſſim explicantur in Actibus apoſtolorum per beatum Lucam, indiuiduum totius peregrinationis beati Pauli comitem, & actorum ipſius conſcriptorem. Enimuero Elymam magum conantem ſubuertere Paulum Sergiũ proconſulem Cypri à fide, Paulus ſubita cæcitate percuſſit. Quendam præterea claudum ab vtero matris, qui nunquam ambulauerat, repẽte ſanauit, rectéque ambulantem reddidit. In carcere poſitus: oratione ſua vinctorum omnium vincula ſoluit, & terræmotu facto, fores carceris aperuit: vt paulo ante narratum eſt. Sudariolis & ſemicinctiis ipſius admotis eorum corpori qui vexabantur à ſpiritibus immundis, protinus illi liberabãtur. vt recte dicat Chryſoſtomus in Panegyrico illo ſupradicto, quòd veſtes ipſius Pauli dæmonibus terrori erant. Inſuper Eutychum adoleſcentem (qui vt audiret Paulum diſputãtem, ad multam noctem vigilauerat, & tandem merſus ſomno, de tertio cœnaculo cecidit mortuus) ipſe Paulus reſuſcitauit. Præterea ſpiritum Phytonicum. id eſt, dæmonem familiarem (cui⁹ ſuggeſtione paula quædam reſpõſum dabat de rebus ſecretis, omnibus petẽtib⁹) ipſe Paulus ab illa phytoniſſa

Actu.23 & 25. *Actu.13.* *Actuũ. 13.* *Actu.14* *Actuũ.16.* *Actuũ.19* *Act.20* *Act.16.*

Act.27. tonissa expulit. Rursum ducentos & septuaginta sex homines secum nauigātes, à periculo naufragij suis preci- Act.28. liberauit. Ad hæc, vipera exiliente in manum ipsius in insula Mytilene, cum post naufragium ligna componeret ad ignem struendum, nihil mali sensit, & bestiam ipsam in Ibidem. ignem excussit. Denique patrem Publij dyssenteria laborantem, oratione sua sanauit: multósque in eadem insula languidos ad se delatos, integræ sanitati restituit. Neque hæc miraculorum virtus in ipsa etiam gloriosa illius defuit morte, quā inferri iussit illi Nero ĩperator crudelissimus, in prima Christianorũ à Romanis principibus persecutione. Cum enim iuxta sententiam Cæsaris caput eius à carnifice esset amputatum, nomen adhuc Iesu (quod tantopere in vita dilexerat: suisque epistolis & sermonibus tā sæpe inseruerat) abcisum caput ipsum adhuc clare pronuit, & è collo eius lac primum emanauit, in signum virginalis puritatis, qua semper enituerat. Quocirca nō sunt audiendi illi, qui dicunt beatum Paulum vxorem habuisse. Nam illa assertio & sacræ scripturæ & sanctis doctoribus, Augustino, Hieronymo, Ambrosio, ac aliis ꝑmultis, omnino est aduersa. Neque etiam audiendi sunt illi, qui dicunt sanctum Paulum non eodem die quo Petrus, sed annō reuoluto fuisse Romæ coronatum martyrio. nam eodem prorsus anno & die quo Petrus Romæ crucifixus est, & Paulus martyrio consummauit suum cursum gladio cæsus, vt testatur Hieronymus in catalogo scriptorũ illustrium, & plerique alij autores sacri. Imò & ecclesia sancta hoc ipsum innuit in hac antiphona de S. Petro & Paulo: Gloriosi principes terræ, quomodo in vita sua dilexerunt se, ita & in morte non sunt separati. Postremum, ita gloriosum hũc apostolum veneremur in terris, vt eius patrocinio consortium, ipsius perpetuum obtinere mereamur in cælis. Amen.

DE SANCTA PAVLA matrona, Sermo.

Sapiens

SApiens mulier ædificat domum ſuam. Pro-
uerb. 14. cap. continentur hæc verba.] In
quibus ſapiens dicitur mulier, quæ ſapit
ea quæ dei ſunt, & non quæ ſunt homi-
num. Quæ & prudentiam habet circun-
ſpectam ad agenda opera, ad ſuam ſpe-
ctantia ſortem & conditionem, ſecundũ
rectæ rationis & præceptorum dei regulam. Prudentiam Ro. 8.
inquã, non huius mundi quæ inimica eſt deo: neq; etiã il-
lam, de qua dominus dicit in euãgelio Lucæ, ꝙ filij huius Luca.16
ſeculi prudẽtiores filiis lucis in generatione ſua ſunt: ſed
eam prudentiam quam habuerunt quinque illæ virgines,
quæ ſponſo & ſponſæ obuiam ituræ, acceperunt oleum in
vaſis ſuis cum lampadibus, vt habetur in Matthæo. Talis Mat. 25.
autem mulier ædificat domum ſuam, quoniam recte admi
niſtrat omnia per ſuam diſcretionem & prudentiam, quæ
ad domus ſuæ profectum ſpectant & vtilitatem: ſuáq; ſa-
gacitate & ſolertia, propriæ domus prouentum & bona tẽ
poralia adauget atque multiplicat, vt indies locupletior
ea domus euadat. At verò huiuſmodi ſapiẽtem mulierem
fuiſſe ſanctam Paulam, egregiam matronam, & cœnobiti
cæ vitæ iubar eximium (in cuius commendationem præ-
dicta verba modò ſunt adducta) hinc liquido conſtat: quo
niam magnæ ſapientiæ id eſt argumentũ, ꝙ quis iuſto con
tractu atque mercatu lutum auro commutet, terrena cæle
ſtibꝰ, & peritura perpetuis: ꝙ itidem quis parũ tribuat, &
multum in compenſationẽ illius ſine iuſtitiæ læſione aut
violatione recipiat. Idipſum autem effecit beata Paula, &
ſedulo compleuit, vt teſtatur beatus Hieronymus in lucu
lento illo tractatu, quem de vita huius ſanctæ mulieris &
obitu, ad Euſtochium virginem illius filiam, & in mundi
contemptu imitatricem, elegantiſſime conſcripſit. Si-
quidem de illa loquens, ibidem ait: Seminabat carna- 1.Cor.9
lia, vt meteret ſpiritualia: dabat terrena, vt cæleſtia tol-
leret: breuia concedat, vt pro his æterna mutaret. Ni-
mirum igitur ipſa ſapiens mulier eſt iure nuncupanda,
Inſuper, vt ſe debito ornatu prępararet ad CHRI-
STI ſponſi aduentum, in lampade cordis ſui recondi-
tum geſtabat oleum charitatis in deum ac proximum, cũ
lumine & flamma bonorum operum, quæ luceant his qui
in

in domo dei ſunt, quemadmodum ex deductione ſermonis huius fiet planius. Eſt igitur aſſcribenda numero illarum quinque virginum quæ apud Matthæum in parabo
Matt.25 la euangelica idem factitaſſe leguntur, & idcirco prudentes denominantur. Quare & ipſa ſancta Paula merito hic mulier ſepiens dicitur, & vna de numero prudentiũ. Rurſum (quemadmodũ de ipſa in prædicto opere ſcribit beatus Hieronymus) Hebraicę linguæ perita erat eadem ſancta mulier, & in illa pſalmos memoria tenebat, atque canebat. Totam itidem ſanctam ſcripturam & veteris & noui teſtamenti, ediſſerente eodem beato patre, perlegit & didicit, aſſiduéque verſata eſt in ſacra diuini illius voluminis lectiõe: nec latinæ linguæ, nec gręcæ expers & ignara. Quis igitur eam iure non vocauerit ſapientem mulierem, quæ tres illas linguas doctrinales, & ſacras literas percalluit: Sed nunc inuocanda eſt nobis ſacroſancta dei mater, & hoc angelico exoranda præconio: Aue Maria.

Prou.14. ¶ *Sapiens mulier ædificat domum ſuam. Ex loco prius adducto. Præſens ſermo in duas partes diuidetur.*] Harum prior, quomodo ſancta Paula inchoauit & proſecuta eſt ædificationem ſuæ domus ſpiritualis ex ſolidis virtutum lapidibus, declarabit. Poſterior vero, quonam pacto eandẽ ſuæ domus interioris ædificationem fœliciter ipſa cõſummauit, adaperiet. Pro expedienda priore huius diſſectionis particula, ſancta Paula domum ſuam in penetralibus animi ſui primum ædificauit, huiuſque ædificationis ſacræ fundamentum iecit per caſtitatem vidualem: quam poſt mortem viri ſui Toxotij (cui quinque genuerat in coniugali thoro liberos, quatuor filias, & vnũ filium, patri ſuo cognominem) ad mortem vſque inuiolatam ſeruauit, nec vnquam poſtea poſt alium virũ abiit. Quod certe magnæ virtutis erat opus in tali fœmina, claris orta natalibus, & florente adhuc ætate, elegantis formæ, opulenta, & inter Romanas matronas celebratiſſimi nominis. Enimuerò ipſa per matrem ſuam Bleſillam ex Gracchorum & Scipionũ genere fuit exorta, atque Pauli Aemilij, viri inter Romanos clariſſimi, vnde & nomen ſibi vendicauit. Per patrem verò ſuum Rogatum, ex Agamennone inclyto Grę corum principe duxit originem. Necdum etiam tunc triceſimum ætatis annum fuerat prætergreſſa, cũ marito ſuo vidua-

viduata foret:continentiam tamẽ vidualem ſic eſt amplexata, vt poſtea Romæ totos quinque annos in ſancto illo propoſito vitam tranſierit, quo plenius ac integrius deo vacaret, ſolicita ſolum eorum quæ dei ſunt, & quomodo placeret deo. Vnde toto illo viduitatis ſuæ tempore, nunquam cum viro etiam ſacerdotalis aut pontificalis dignitatis, cibum ſumpſit:ne ex frequenti virorum cõtubernio in conuiuiis, ſurreperet ipſi nuptiarum deſiderium aut appetentia. Secundo, ædificauit ſancta Paula domum ſuam in ſecreto cordis habitaculo per abrenunciationem omnimodam rerum mundanarum. Nam licet in vrbe Romana totius orbis tum florentiſſima, diuitiis amplis eſſet ſtipata & amicis, & inter ſuos cognatos ac liberos poſſet reliquum vitæ in pace & tranquillitate domi ſuæ traducere:attamen vt integrius adhæreret domino deo, renũciauit omnibus illis quæ in ſeculo illi arridebant, quo expeditius militaret Chriſto:reliquit natale ſolum & domũ ſuam antiquam, necnon & liberos ſuos, nõ ſine graui cordis dolore, quòd mirum in modum materno in illos moueretur affectu. Et nauem conſcendens, ſanctam ſubiit peregrinationem ad vrbem Hieroſolymitanam, ad inuiſenda ſacra loca, in quibus peracta ſunt noſtræ redẽptionis myſteria. Quæ omnia cum ſingulari deuotionis affectu feruẽtique mentis ardore, cum illuc veniſſet, peragrauit:amplexata crucem ſanctam, in qua pependit autor mundi: exoſculatáque cum larga inundatione lachrymarum dominicum ſepulchrum, & lapidem illum grãdem angelico miniſterio reuolutum à monumento. Inde in Bethleem profecta, & illud inuiſit præſepium, quod Chriſto poſt virginalem ſacroſanctæ ſuæ matris Mariæ partum prima præbuit incunabula. Dehinc & cætera per totam Palæſtinam, Iudæámque & Galilæam inuiſit oppida, vicos & caſtella: in quibus aliquod memorabile opus à Chriſto aut patribus antiqui vel noui teſtamenti, peractũ eſſe in ſacra ſcriptura refertur. Neque tam diuturna atque difficilis peregrinatio ipſam laſſitudine affecit aut tędio, ob ingentẽ animi feruorem, quo tota in deũ ferebatur. Quis ergo addubitauerit eam eſſe factam participem eximij illius præmij, quod CHRISTVS in euangelio Matthæi repromiſit omnibus, qui reliquerint patrẽ aut matrem, fratres *Matt.19*

aut

aut ſorores, vxorem aut filios, domum aut agros propter nomen eius, cum ipſa & domum & agros, filios & filias, propter eum ſpontanee dimiſerit. Tertio, beata Paula ſuã domum myſticam in profundo cordis receſſu ædificauit, per vitæ cœnobiticæ profeſſionem & monaſticam ſolitudinem. Nempe decurſa ferme tota per ſanctorum locorũ viſitationem Syria, etiam in Aegyptum ſuos tulit greſſus, comitem totius ſui itineris indiuiduam ſecum ſemper habens Euſtochium virginem filiam ſuam, quæ à matre ſua nec puncto quidem temporis vnquam diuelli potuit. Illa verò peragratis diuerſis Aegypti partibus, ſanctos cõſpexit patres, eremiticam ducentes vitam in ſolitudine. Et angelicam illorum in terris admirata conuerſationem, propemodum voluit ipſorum adhærere conſortio. Quòd ſanè mentis deſiderium ipſa compleſſet, niſi eius animo fuiſſet omnino infixum illud propoſitũ iam diutiꝰ, ꝙ ad Bethleemitica rura rediret, & illic reliquos vitæ ſuæ dies trãſigeret. Itaque vt ante cõceperat, in Bethleem reuerſa, quatuor illic conſtruxit monaſteria. Vnũ virorũ, & tria religioſarum mulierum: quibus erat animus, calcato mundo, ſeruire deo in arctitudine monaſtica. Confluebantque ad ea monaſteria multæ virgines inſignes & nobiles, fama ſanctitatis S. Paulæ excitatæ: quibus ipſa vt mater ſpiritualis præfuit, verbúmque ſalutis & bonæ vitæ exemplú illis abunde ſubminiſtrauit. Recte igitur ipſi B. Paulæ accommodatur id verbum, in principio propoſitum: Sapiẽs mulier ædificat domum ſuam.

❡ Pro ſecunda ſermonis huius parte, id declarandum ſupereſt, quomodo B. Paula ædificium ſpirituale ſuæ domꝰ, ad fœlicem perduxit cõſummationem. Quam vt tandem attingeret, quarto loco ad ea quæ in priore parte iam dicta ſunt, ipſa ſancta ac ſapiens mulier ædificauit ſuam domum in conſcientiæ ſuæ latebris, per eximiam humilitatem, quæ inter cæteras virtutes in ipſa mirifice refulſit, quemadmodum B. Hieronymus in prædicto libro de vita & moribus eius conſcripto teſtatur his verbis, de ea loquẽs: Hæc ſicut inter multas precioſiſſima gẽma micat, & vt iubar ſolis paruos igniculos ſtellarũ obruit & obſcurat, ita cunctorũ virtutes & potẽtias ſua humilitate ſuperauit. Minimáq; fuit inter oẽs, vt oĩm maior eſſet. Et quanto ſe plus de-

pl⁹ deiiciebat:tāto magis à Christo subleuabatur:latebat, & non latebat. Fugiēdo gloriā, gloriā merebatur: quæ virtutem quasi vmbra sequitur: & appetitores sui deserēs, appetit contēptores. Hæc ille. Et nonnullis interiectis, de ea dē sancta muliere subnectit. Quæ prima Christianorū virtus est, tāta se humilitate deiecit, vt qui eā non vidisset, & pro celebritate nominis videre gestisset, ipsam esse nō crederet, sed ancillarū vltimā. Et cū frequētibus choris virginū cingeretur, & veste & voce & habitu & incessu minima omniū erat. Hæc Hiero. Et recte quidē B. Paula ita vitam suā instituit. Meminerat enim à Sapiēte dictū esse: Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria. Pro.29 Et in Ecclesiastico scriptū legerat: Quāto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiā. Eccle.3. Rursum & in psalmo audierat esse dictū à propheta ad dominū: Quoniā tu populū humilem saluū facies, & oculos superborum humiliabis. Psal.17. Quinto B. Paula ædificauit domū suā ex operibus virtutū in anima sua, per liberalitatem & beneficentiam in pauperes. Nam Christum volens relinquere bonorum suorum temporalium hærede, in longinqua sua peregrinatione vbicunque monachos inueniebat rerum indigos, eorum monasteriis erogauit aliquam bonorum suorum partem, ad ipsorum sustentationem. Sic & eremitarum cellulis impartiebatur emolumēta necessaria ad victum: & in oēs egenos viscera misericordiæ gestans, eos pro sua facultate fouebat. Quod & B. Hieronymus in prædicto opere de vita eius, his verbis testatur, de ea loquens: Si pauperem videbat, sustentabat. Si diuitem, ad benefaciendum cohortabatur. Liberalitas sola excedebat modum. Quod postremum de ea dicit vir sanctus, quoniam vsqueadeo larga erat, vt nulli stipem rogantium denegaret. Cumque interdum sacer Hieronymus eam admoneret in spiritu lenitatis, quod parcior esset in dandis eleemosynis, quoniam in largiēdo videretur profusior: sibique prouidendum esse, ne quod libenter faceret, semper facere non posset, cum exhausta, scilicet foret ex tam larga & frequenti datione tota eius crumena: respondit sancta mulier illa, cum modesta verecundia, se testem inuocare deum, quòd pro eius nomine cuncta illa faceret: & hoc habere voti, vt mendicans ipsa moreretur,

vt

vt vnum nummum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindóe inuolueretur. Deinde subiunxit ipsa in eadẽ sua responsione: Ego si petiero, multos inueniam qui mihi tribuant. Iste mendicus si à me non acceperit, quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, à quo eius anima requiretur? Et paulo post subnectit Hieronymus, loquens de eadem: Ita singulis suam pecuniam diuidebat, vt singulis necessarium erat, nõ ad luxuriam, sed ad necessitatem. Nemo ab ea pauperum vacuus reuersus est, quod obtinebat non diuitiarum magnitudine, sed prudẽ-

Mat. 5. tia dispensandi, illud Matthæi semper replicans. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et

Eccle. 3. illud Ecclesiastici: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemo

Lucæ. 16. na extinguit peccatum. Et illud Lucę: Facite vobis amicos de iniquo mammona, qui vos recipiant in æterna taberna

Lucæ. 11 cula. Et quod idem Lucas monet: Date eleemosynam, &

Daniel. 4 ecce omnia munda sunt vobis. Et verba Danielis, regẽ Nabugodonosor monetis, vt eleemosynis redimeret peccata sua. Hæc Hieronymus. Sexto, beata Paula ædificauit domum suam ex lapidibus virtutum per asperitatem ac austeritatem in cubatione, & admirendã abstinentiam in cibo & potu. Siquidem dicit de ea sanctus Hieronymus in supradicto opere. Mollia etiam in grauissima febre lectuli strata non habuit, sed super durissimam humanum stratis ciliciolis quiescebat: si tamen illa quies dicẽda est, quę iugibus pene orationibus dies noctésque lachrymas iun-

Psal. 6 gebat, illud Psal. adimplens: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Et paulo post de eadẽ inquit: Tantæ continentiæ fuit, vt prope mensuram excederet, & debilitatem corporis ieiuniis ac labore contraheret. Quæ, exceptis diebus festis, vix oleum in cibo caperet, vt ex hoc vno æstimetur, quid de vino & liquamine & piscibus & melle & ouis, & reliquis quæ gustui suauia sunt, iudicarit. Deinde idem paucis interiectis subiungit, de beata Paula loquens: Mense Iulio feruentissimis æstibus incidit in ardorem febris, & post desperationem cum dei misericordia respirasset, & medici persuaderent ob refectionem corporis, vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens in hydropem verteretur: & ego clam beatum papã Epiphanium rogarem, vt eã mo-

neret

neret, imò compelleret vinum bibere: illa, vt erat prudēs & solertis ingenij, statim sensit insidias: & subridens, meū esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cum beatus pontifex post multa hortamenta exisset foras, querenti mihi quid egisset, respondit: Tantum profeci, vt seni homini pene persuaserit, ne vinum bibam. Hæc Hieronymus ibidem. Verum hæc omnia abstinentiæ, ieiuniorum, & asperitatum in vestitu, cubationéq; durissima onera: nunc commutata sunt in dulcedinem, suauitatē, requiē & saturitatē ipsi B. Paulæ in cælesti gloria. nēpe ipsa adhuc in terris degens, ex prædictis sex virtutibus tanquā lapidibus preciosis, & aliis insuper bonis operibus, quæ angustia temporis non sinit nunc latius explicari: ædificauit etiā suam domū in cælis, & perpetuā sibi illic parauit māsionē. Quam ingressa est post fœlicē eius obitum in monasterio Bethleemitico, postquam xx. annis ibidē in admiranda vitæ sanctimonia vixerat. Transiuit aūt ex hac vita circa annum ab incarnatione domini CCCCVI. ætatis aūt suæ anno LVI. vicesimasexta die Ianuarij. Et corpus eius in spelunca Bethleem, ab episcopis, & sacerdotibus ac religiosis monasticæ vitę cultoribus, cū magna celebritate sepultum est. A quo sepulturæ loco postea ob varios bellorū insurgentes tumultus, idē sacrum corpus translatum est in Galliam, & cum magna veneratione requiescit in ecclesia metropolitana Senonēsi. Ipsa vero S. Paula iudicio & autoritate sanctæ sedis apostolicæ, in catalogum sanctorū (vt par erat) postmodū est ascripta: & quotannis festus eius dies celebratur 26. Ianuarij, qua migrauit hinc ad cælos. Demū, studeamus oēs eius vitam & mores sic imitari in hoc nostræ peregrinationis incolatu, vt demum etiam efficiamur participes glorię eius in regno cælesti. Amen.

DE S. IOHANNE CHRYSOSTOMO EPISCOPO & CONF. SERMO

Qui mihi ministrat, me sequatur. In euangelio B. Iohannis Cap. 12, continentur hæc verba, & pro themate præsentis sermonis in præsentia adducuntur.] Quæ à saluatore nostro prolata, ad ostendendum

quid agere debeat eius minister & famul⁹, etsi generatim ad omnes Christi ministros attineant, edoceántq; quidnam singuli eorum facere debeāt, ad exibendum supræmo rerum omniū domino gratū ministerium, particulatim tamē nunc eadē possunt cōgrue accomodari, ad eximiæ sanctitatis virum S. Iohannem Chrysostomum. Cui⁹ hodierna die solēnitas in ecclesia sancta celebratur, quēadmodum ex huius sermonis deductione planius constabit. Sane non exiguum id debet existimari aut parui momenti officium, ꝙ quis ipsi Christo impendat ministeriū, appelletúrque eius & sit verus minister. Primo quidē, propter magnam dignitatē & honoris titulum, quem ille ex huiusmodi famulitio assequitur. Nempe ipsius domini, cui quis ministrat, excellētia & sublimitas, non modicam facit accessionē dignitatis & honorificentiæ ipsi ministro. Vt si quis regis aut præcelsi principis est minister, eo ipso lōge illustrior habetur & clarior: quam si cuiquā priuato aut plebeio vel infimæ sortis viro præstaret ministerium, quod ex domini autoritate & claritudine multum illi accedat ponderis & fastigij. Christus autē est rex regum & dominus dominantiū, & princeps regum terræ. *1. Tim. 6* Eius igitur minister eo ipso supra modum sublimatur & illustri decoratur titulo, quod tanto ac tali domino exhibeat ministerium. Secundo, magnum illud & quiddam insigne putari debet, quod quis Christi dei nostri sit minister, propter perpetuam cum ipso domino suo in eodē loco permanētiam, sine vlla vnquam futura ab eo disseparatione. Nam dicit ipse Christus: Vbi sum ego, illic & minister meus erit. *Iohan. 12* Ipse autem Christus in cælo est, & sedens ad dexteram maiestatis dei patris in excelsis. Per illam igitur promissionē iam dictā, & minister eius erit in cælo, & nō egredietur foras ampli⁹. Hominū vero ministri raro admodū, imò vix vnquā, ꝑpetuā habēt mānsionē in ædib⁹ suorū dominorū. Tertio, plurimi id fieri debet & magni haberi præcij, ꝙ quis sit ver⁹ & dicatur Christi minister, ꝑpter magnificū honorē & egregiū, quē exinde à deo percipiet in illius ministerij cōpensationē. *Iohan. 12* Siquidem apud Iohannem ait dominus noster: si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Atqui præclarum illud est & eximiū remunerationis genus, honorificari

ficari à deo patre, & honoris retributionem accipere. Quotus enim quiſque eſt dominorũ terrenorum, qui miniſtros ſuos curat à ſe aut ſuis maioribus ſublimari, aut publicis affici honoribus? Eſt igitur id ſummopere expetendum, quod quis Chriſto ſyncere miniſtret. Sed nunc inuocanda nobis eſt in auxilium ſanctiſsima virgo Maria hoc præconio. Aue Maria.

¶ *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Ex loco ſuperius expreſſe. Præſens ſermo in duas partes diuidetur*] Quarũ prima demonſtrabit, quomodo B. Iohãnes Chryſoſtomus Chriſto miniſtrauit diligenter & ſedulo. Secunda vero paucis manifeſtabit, quomodo idem ſanctus pater, & quibus veſtigiis ſit Chriſtum ſecutus. Pro primæ quidem partis nunc datæ diſſectionis expeditione, deprehenditur ipſe Johannes Chryſoſtomus primum miniſtraſſe Chriſto, in delectu vitæ ad Chriſtianam perfectionem vtilioris & cõgruentioris. Siquidem ipſe patria Antiochenus, filius Secundi & Anthuſæ nobilium Perſarum (vt refert hiſtoria tripartita lib. 10. cap. 3.)ſuorum parentum nobilitatem doctrina & virtute plurimum illuſtrauit. A quibus in tenella ætate ſtudio literarum traditus, ad quas capeſſendas erat auidiſsimus, in philoſophicis diſciplinis Libanium ſophiſtam habuit præceptorem. Cum tamen illum perciperet Iuliano apoſtatæ propenſius eſſe addictum, & Chriſtianis infenſum: eo derelicto ſimul cum philoſophiæ ſtudio, cõſtituit ſecum rhetoricæ profeſsionem ſequi, & ad cauſas agendas in curia forenſi ſe componere. Ad quod vitæ genus, cum per artis oratoriæ ſtudium ſe præpararet, diuina illuſtratus gratia, & apud ſe conſiderans moleſtias litigantium, & inquietũ atque periculoſum vitæ illius propoſitũ potius cenſuit deligendum eſſe quietum vitæ genus, in quo ſacrarum literarum ſtudium coniungeretur dei ſeruitio. Arbitratus eſt enim(& recte)hunc viuendi modum, ſimpliciorem eſſe & tranquilliorem, & ad recte tranſigendam profeſsionem Chriſtianam, perfectionẽmque in ea aſſequendam, eſſe cæteris modis aptiorem. Itaque relicto rhetorices ſtudio, ſe totum ad ſacras literas perdiſcendas & euoluendas contulit, ſanctóque Baſilio Cappadociæ poſtea epiſcopo familiaritate coniunctus, vna cum eo receſsit extra hominum turbas: & quaſi monaſticã

cum eo vitam agens, multos annos in ſacrarum literarum ſtudio, intelligentiaque conſequenda verſatus eſt. Et ita Martham ſolicitam deſerens, amplexatus eſt Mariæ Magdalenæ quietem: & cum ea ſedens ſecus pedes domini, audiebat in quotidiana ſcripturarum lectione verbum eius. Vnde & optimam partem recte elegiſſe dicendus eſt, quæ non auferetur ab eo. Secundo, miniſtrauit Chriſto Iohãnes Chryſoſtomus in eccleſiaſtici gradus officio. Siquidem cum diutius euoluẽdæ ſcripturæ diuinæ dediſſet operã, vt deo in eccleſiaſticæ ſortis miniſterio militare inciperet, à Zenone epiſcopo lector ordinatus eſt in eccleſia Antiochena. Pauco poſt tempore diaconatum à ſuſcepit, & librum tunc de dignitate ſacerdotali, ſex libros particulares complectenté ac continentem, cõpoſuit: præclarum certe, & in primis cõmendatione dignũ. In quo cũ ipſo Baſilio per dialogũ diſſerens, cauſas reddit admodum rationabiles, quare ſacerdotalem ordinem trepidus refugiat, & non protinus acquieſcat ipſi Baſilio, ſe ad ſuſcipiẽdum eũ gradũ diligenter exhortãti. Nihilo ſecius idẽ poſt hæc ab Euagrio epiſcopo, Paulini in eccleſia Antiochena ſucceſſore, Iohannes ſacerdotij aſſecutus eſt dignitatẽ, & preſbyter effectus. Cum vero deinde Nectarius Cõſtãtinopolitanæ vrbis epiſcopus diem ſuũ obiiſſet, & de ſurrogando in demortui locũ ſucceſſore non parua suboriretur controuerſia, hanc potiſsimum ob cauſam, quod Theophilus epiſcopus Alexandrinus illuc accitus, maxime elaboraret, vt Iſidorum preſbyterum ſuum conſtitueret loci illius epiſcopum: tandem cõmuni decreto omniũ clericorum & laicorũ, Chryſoſtomus ob doctrinæ excellentiam celebri fama notiſsimus, accedente Archadii Auguſti iuſſione (qui Theodoſij ſenioris filius, orientale tunc moderabatur imperium, fratre eius Honorio in occidentali plaga imperij faſces ſimul gerente) euocatur ex Antiochia, & vrbis Conſtantinopolitanæ epiſcopus conſtituitur. Et ita per omnes eccleſiaſticarum ordinationum gradus ad pontificatus apicem euectus, in ſingulis eorum deo ſedulũ exhibuit miniſterium, & potiſsimum in gradu epiſcopali.

Lucæ.10

Tertio, Chryſoſtomus deo miniſtrauit in ſolicita aliorũ inſtructiõe: tum verbo, tum ſcripto indefeſſe ab eo & ſuo populo & demum toti orbi exhibita. Siquidem in prædicatione

catione diuini verbi ad plebem sibi commissam(quã frequentissime faciebat) tantam habuit gratiam, vt dulcior melle & auro preciosior ex eius ore flueret oratio. Vnde & id memorabile & magna laude dignum essecutus est cognomentum, quod dicitur appellatione Græca Chrysostomus, quod latine sonat os aureum, quasi aureo ore proferret ea verba, quæ aliorum auribus in sermonibus suis inculcauit. Propter quod à toto populo Constantinopolitano miro diligebatur amoris affectu, qui libentissime & auidissime prædicationes sui pastoris & vocem audiebat. De scriptis autem eius & operibus luculẽtissimis quæ edidit, nihil satis dignum dici potest. Siue enim explanationẽ sacrarum literarum per homilias in Matth. & Ioh. atque in epistolam ad Heb. quis attenderit: siue varias homilias continentes diuersas materias in sermonibus ad populum pertractatas, salutaris in illis doctrina. Ciceroniana eloquentia, & exhuberantissima ex sacris literis deprompta sententia affatim inuenietur, vt inter Græcos scriptores sacros ob copiam rerum merito palmam obtineat.

Quarto, B. Iohannes Chrysostomus ministrauit Christo in sedula directione aliorum ad viam salutis. Siquidẽ non modo Constantinopoli, sed & in tota Thracia, quæ tunc in sex prouincias erat diuisa: & in Asia tota, quæ vndecim administrationibus dispensabatur, solicitam rei ecclesiasticæ & saluandorum hominum curam gessit. Quinimo & sanctis orthodoxæ fidei legibus exornauit etiam Ponticam regionem, quæ vndecim quoque iudicibus eo tempore gubernabatur. Cũque cognouisset in Phœnicia adhuc dæmonibus sacrificia ministrari, electos monachos & imperialibus edictis munitos, aduersus cultores transmisit idolorum, dans pecunias templorum destructoribus erogandas, non quidem ex publico ærario, sed quas à fidelissimis mulieribus oblatas eam in rẽ susceperat. Vidẽs etiam populum Celticũ Arrianis retibus illaqueatum, & anxia mente volutans, quonam pacto illũ exitiali errore eximeret: eiusdẽ linguæ presbyteros, diaconos atque lectores instituit illuc mittendos, vnamque illis ecclesiã assignauit. Qua sane occasione multos eorum ad veritatis tramitem reduxit, dum & ipse crebriuscule illuc proficisceretur, & per interpretem Celticum diuinas lectiones ipsis

exponeret. Demum cognoſcens & apud Scythas nonnullos eſſe fidei amplectendæ cupidos, eò direxit Chryſoſtomus viros apoſtolico zelo feruentes, qui ſalutis gratiam deſiderantibus miniſtrarent. Marcionis quoque hæretici peſtiferum dogma, in finitimis Scythiæ locis eradicandū ſtudioſe curauit, quemadmodum hæc omnia commemorat hiſtoria tripartita lib.10.capite 4. & 5. Conſtat itaque ipſum Chryſoſtomum multifariam & laudabiliter Chriſto miniſtraſſe, quod primo loco fuerat à nobis propoſitū.

¶ Pro ſecunda præſentis ſermonis expedienda parte, nūc declarandum ſupereſt, quomodo fuerit ipſe Chryſoſtom' Chriſtum ſecutus. Et primo quidem inuenim' loco, quod conſectatus ſit ipſe Chriſtum in odij iniqui perpeſsione. Sane quod ipſe dominus noſter odium ſcribarum & phariſæorum incurrerit, quoniam eorum peccata acriter & publice reprehendit, ſatis ex euangelica conſtat lectione, & ex ipſis CHRISTI verbis, qui in ſe completum teſtatur illud prophetæ Dauidis verbum de Iudæis: Odio habuerunt me gratis. Sic & Chryſoſtomus pontificatum vrbis Byſantinæ adeptus, cum tetricam ſeueritatem potius quam facilem quandam benignitatem, in omnibus cum dictis tum factis ſuis obſeruaret: & proinde improbam laſciuientium clericorum vitam aſperius increparet, cōpellens eos ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones ſuos mores inſtituere, & rebelles ſuis monitis, eiiciens ab aliorum cōſortio atque de eccleſia expellens, quam plurimis factus eſt odioſus & inuiſus, neque id mirū. Nam vt Terentiana habet ſententia, veritas odium parit: &, quemadmodum ipſe teſtatur Chryſoſtomus, incurrit aliorum indignationem, qui arguit criminoſos. Quod & Sapiens in Prouerbiis perhibet, dicens: Non amat peſtilens eum qui ſe corripit, nec ad ſapientes graditur. Et Paulus Galatis ſcribit: Inimicus vobis factus ſum, verum dicens vobis. Quod ſi exemplis ex ſcripturæ ſanctæ promptuario ſumptis, idem propoſitum confirmare libet, nonne Ioſeph ſanctus patriarcha, odio habitus eſt à fratribus ſuis, quod (vt habetur in Geneſi) accuſauerit eos apud patrem ſuum crimine peſsimo? Anani quoque propheta cum reprehendiſſet Aſa regem Iuda, quod in rege Syriæ maiorem haberet fidutiam quàm in deo: iratus rex, iuſsit ipſum prophetam

Pſal.34 *In And.* *Prouer.15* *Gala.4* *Gen.27* *2.Par.6*

tam mitti in neruum, vt secundus liber Paralipomenon refert. Insuper cum alius propheta à domino missus, repræhenderet Amasiam regem Iuda, quod Idumæorum quos deuicerat, deos adoraret: respondit illi rex, Num cõsiliarius regis es? Quiesce, ne interficiam te, vt secundus liber Paralipomenon refert. Et in eodem libro narrat sacra historia, quod cum Zacharias filius Ioiadæ pontificis, propheta domini, reprehenderet Ioas regem Iuda & populum eius, quod dereliquissent dominum, iussu regis lapidibus obrutus est in domo domini. Præterea cũ Achior dux & princeps filiorum Ammon, Holoferni & ducibus eius veritatem dixisset de Iudæis, quod deum cæli haberent protectorem, & ergo si non offenderint eum peccatis suis, nullis viribus humanis vinci possent, ferme in ipso temporis articulo occisus est ab eis, & demum traditus est in manus Iudæorum Bethuliam habitantium, vt simul cum illis interiret, quemadmodum liber Iudith diffuse refert. Denique sanctus domini præco Iohannes baptista, quoniam Herodem regem arguit adulterij & incestus, in carcerem coniectus est & capite obtruncatus, vt sacrum refert euangelium Matthæi. Sed vt ad nostrum reuertamur propositum, clerici à Chrysostomo taxati, apud populum & exteros obtrectantes, disseminabant de eo, quod difficilis nimium esset, morosus & contentiosus: quod itidem arrogans esset & superciliosus, tumidóque ac elato animo, quod denique lautæ nimiũ mensæ studiosus esset, aut inhoneste nimium & voraciter manducaret: quoniam nec ipse aliorum frequentaret conuiuia, nec alios ad suã mensam admitteret. Quod tamen non ob eas causas quas confixerunt aduersarij, faciebat Chrysostomus. sed vt maiorem in cibo & potu seruaret parsimoniam, & omnem refugeret lautitiam atque crapulam, corpori suo maxime noxiam, ob frequentes capitis & stomachi dolores quibus affligebatur. Populus autem hæc æmulorum verba paruipendens, Iohannem summopere amabat.

2.Par.20 · 2.Pa.19 · Iudit.5 & 6. · Mat.14.

Secundo, secutus est CHRISTVM Chrysostomus, in persecutionum pro iustitia toleratione. Nempe cum solita linguæ libertate vsus ipse Iohannes, etiam proceres imperialis palatij obiurgare non dubitaret, maior contra eundem exarsit inuidia. Hinc Theophilus

Alexandrinus, ſemper in illum maleuolus, quod ſuum Iſidorum non potuerit ad epiſcopatum Byſantij prouehere, omnes tentauit vias ad illius deiectionem & expulſionem. Et vt idipſum commodius efficeret, Epiphanium epiſcopum Cypri, ſanctitatis opinione clarum, ita à Chryſoſtomo alienauit, prius illi amiciſsimo, quod auſus fuerit Epiphanius in eccleſia Conſtantinopolitana ſine Iohannis aſſenſu ordinationē facere. Quod cum ægro animo (vt par erat) ferret Chryſoſtom⁹ & intelligeret Eudoxiam Auguſtam Archadij vxorem, contra ſe Epiphaniū excitaſſe, partiumque illius eſſe ſtudioſam: ad populum haud multo poſt ſermonem habuit, malarum mulierum vituperatione plenum: qui ita ab audientibus exceptus eſt acſi contra Eudoxiam conſulto & dedita opera foret prolatus. Id vbi reſciuit Auguſta, viro ſuo acceptam iniuriam conqueſta eſt, redundantem (vt ait) non minus in Auguſti, quàm ſuam infamiam. His permotus Archadius, contra Iohannem ſynodum conuocari iuſsit. Curauit id negocium propere Theophilus, acciuitque æmulos omnes Iohannis, ſuum detegens (quod diu mente occultauerat) venenum. Variæ in ea ſynodo fiunt in Iohannem accuſationes, vocaturque iuſſu omnium Iohannes ad illud conciliabulum, vt ſatiſfaciat iis quæ ſibi obiectabantur. Recuſauit Iohannes eò proficiſci, conteſtans ſynodū vniuerſalem fieri debere, cui ſe ſubmittere dixit paratiſsimum. Protinus ipſe damnatur in ea ſynodo ob nullam aliā cauſam, quam quod vocatus ad ſynodum, parere noluiſſet. Itaque iuſſu imperatoris in exiliū delatus eſt, populo maxime renitente, & in grauiſsimā ſeditionē eam ob rem cōmoto, quemadmodū hæc omnia latius referuntur in hiſtoria tripartita, libri decimi capite xiij. At vero cum populus ipſe non deſiſteret ab incepta commotione, ſed per vicos cateruatim diſcurreret, & ad ipſa Augu. palatia proclamaret atrocē ſuo paſtori iniuriā fieri: nec ſe quieturū, niſi recepto ſuo epiſcopo, ne grauius malum ex hoc populari tumultu enaſceretur, coactus eſt imperator, etiam Auguſtæ præcibus, Chryſoſtomum ab exilio reuocare, & paſtorem ſuo gregi reſtituere. Qui iuſſu & edicto imperatoris reuerſus ad ſuam ſedem, cum ingenti gaudio à ſuis receptus eſt. Tertio ſecutus eſt Chriſtum Chryſoſtomus

mus in iterata exilij perpessione, & æquanimi superin ductæ secundo tribulationis toleratione. Enimuero cũ primum rediit noster Iohannes ab exilio iam dicto, compulsus est à populo suo in episcopali sede considere, & sermonem exhortatorium pro more facere. Flagrabat siquidem ardente desiderio populus videndi pastorem pristinæ dignitati redditum, & munera pontificalia (vt prius) obeuntem. Quod cum in principio recusaret Chrysostomus, dicerétque se per sententiam synodi debere declarari restitutum, prioréque reuocato synodi illi' decreto, nouum edi debere, per quod suæ sedi redditus synodica sanctione depromeretur: impatiẽs moræ populus, non destitit eundem importunis precibus pulsare, donec eidẽ acquiescens, in sede pontificali sua sederet, & sermonẽ faceret. Atverò id factum, nulla certe reprehẽsione dignũ, occasionem dedit æmulis, secundæ eius deiectionis atque expulsionis: calumniantibus quòd sine synodi autoritate seipsum redintegrauerit, & cathedræ suæ seipsũ reddiderit. Et ita ipsorum malignitate apud imperatorẽ præualente, rursum mittitur Chrysostomus in exilium apud Pontum. Vbi cum degeret, per noctem terræmotus ciuitatem Constantinopolitanam inuasit: quem omnes diuina ira immissum ominabantur & proclamabant, ob iniustam nostri Iohannis damnationem. Quocirca velociter ad ipsum missi sunt nomine imperatoris legati, rogantes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & precibus suis imminẽtia pericula remoueret. Cui reuertenti, cum cereis & lampadibus occurrit omnis populus, cõgratulãs eius regressui, vt narrat historia tripartita libri decimi cap. decimoquarto. Demũ quarto & postremo loco secutus est Christum sanctus Chrysostomus fœlici morte post multas tribulationes, consummante duros ipsius agones. Nempe reuersus de secundo exilio in suam sedem episcopalem, cum publicos procerum lusus circa statuam argenteam in honorem Eudoxiæ Augustæ erectã iuxta sanctæ Sophiæ templum, solita oris libertate damnaret cum seueritate & acrimonia: id Eudoxia in sui contemptum fieri rata, denuo præparabat viam, vt aduersus eum synodus fieret episcoporum. Quod sentiens Iohannes, illam nominatissimã in ecclesia protulit homiliam: Rursus Herodias insanit,

rur-

rursúsque turbatur, denuo saltat, denuo caput Iohãnis in disco concupiscit accipere. Qua concione amplius irritata Eudoxia, tanquam in suum caput prolata: ipsum Iohannem tertio in exilium deferri à viro suo curauit, in quoddam oppidum desertum Armeniæ, crudelibus barbaris vicinum. Vbi cum esset itinere fatigatus, graui capitis dolore affectus ob rapidum solis ardorem contracto, durissimos agones suos fœlici morte consummauit, & obdormiuit in domino. Eius corpus cũ summo honore postea Cõstantinopolim relatum est, procurante id potissimũ Theodosio iuniore, Archadij filio, tunc ad imperij fastigium in locum demortui patris subuecto, viro plane catholico, & Christianæ pietatis obseruãtissimo. Qui sãctissimis Chrysostomi reliquiis aduolutus, supplex petiit suis parentibus Archadio & Eudoxiæ vita tunc defunctis, earum calumniarum veniam concedi, quas adhuc viuentes ipsi sancto Iohanni intulerant, Siquidem constanti opinione creditũ est, deum illis infensum fuisse ob atroces iniurias Chrysostomo irrogatas. Nempe paulo post ipsiꝰ sancti obitũ, qui fuit circa annum domini quadringentesimum, vehemens grando & violenta in vrbis Constantinopolitanæ suburbia impetuoso fragore decidit, vineásque & segetes ac olíueta prostrauit. Quam vltrice dei dextra immissam ominati sunt omnes, ob exilia & indignam Chrysostomi mortem. Auxit hanc opinionem mors Eudoxiæ, quarto post grandinem prædictam die subsecuta. Ipse quoque Archadius ab Innocentio primo, tunc summo pontifice, grauissime per literas increpatus est & anathemate perculsus, ꝙ in damnationem Chrysostomi, suæ vxori consenserit.

Chrysost. mors.

Quinimo & idem Innocentius cæterique occidẽtales episcopi se ab orientalium episcoporum consortio & communicatione omnino subtraxerunt, donec Chrysostomi nomen inter alios Bysantinos episcopos suo ordine collocaretur, quod æmuli liuore etiam post fata necdum extincto conciti, abradi debere decreuerant. Sed præualuit ipsius summi pontificis sententia, vicítque malitiam aliorum iustitia. Demum, vt finem tandẽ pręsenti imponamus sermoni, enitamur omnes ita CHRISTO ministrare in hac vita, vt demum cum beato Chrysostomo & eius pa-

trocinio

trocinio suffulti, ipsum sequi posimus in æterna cælestis gloriæ tabernacula. Amen.

IN FESTO PVRIFIcationis beatæ Mariæ virginis, Sermo primus.

IMpleti sunt dies purgationis Mariæ Luc. 2.
Sacratissima dei mater non fuit subiecta
legi purificationis, quia ea lex solum a-
strinxit mulieres, concepto semine prolẽ
enixas. Ipsa aũt non ex virili semine, sed
mystico spiramine filium concepit. Com
probat hoc Origenes in homil. 8. super
Leuiticum, dicẽs: Ad discretionẽ illius mulieris, quæ sine
semine concepit, & peperit masculũ, istũ sermonẽ præ cæ-
teris mulieribus legislator adiecit: vt non omnẽ mulierẽ
quæ peperisset, designaret immundã: sed eam, quæ cõce-
pto semine peperisset. Et paulo post subdit: Nõ superflue
addidit legislator: Mulier si conceperit semen, & pepere-
rit filium: sed est exceptio mystica, quæ solã Mariam à cæ- *Leuit.* 12
teris mulieribus segregaret: quòd eius partus non ex con
ceptione seminis, sed ex præsentia sancti spiritus & virtu-
te altissimi fuerit. Et glossa interlinearis, Leuitici. 12. cap.
vbi lex ipsa purificationis secundum veteris legis institu-
tum explicatur, exponens hanc legis illius particulã, Mu
lier si suscepto semine pepererit masculum, ait. Illam ex-
cipit, quæ non suscepto semine, concepit & peperit, sacro-
sanctam scilicet virginem Mariam intelligens. Voluit ta-
men beata virgo legem purificationis subire, propter tres
causas: Primo, vt filio suo se conformaret, qui factus est *Galat.* 4.
sub lege, & nõ venit soluere legem, sed adimplere. Vt igi- *Matth.* 5
tur ille circũcisionis, sic ipsa purificationis legem in se ser
uare voluit. Secundo, vt rectæ ædificationis exemplum
nobis relinqueret, & documẽtũ instructionis, ꝙ ecclesia- *Gen.* 3.
stica instituta & maiorum decreta libenter obseruemus,
qui cinis sumus & puluis, cum ipsa talis ac tanta, legis ce-
remonias impleuerit. Tertio, ne scandalum proximis
inferret, qui ignorantes mysteriũ virginalis eius puritatis,

repu-

reputassent eam legis præuaricatricem, si non obseruasset ritum purificationis. Vnde & nos docemur, ea libenter facere, quibus prætermissis, proximo scãdalum inferremus. AVE MARIA.

¶ In prima sermonis huius parte dicendum, quæ virtutũ exempla nobis proponuntur imitanda in hac sacra solẽnitate. In secunda, quomodo in nobis est facienda spiritualis purificatio, vt dominũ Iesum in tẽplo cordis nostri suscipiamus. Quantum ad primam partem, tria præclara nobis obiiciuntur hodie exempla ad virtutem inducentia. Primo, beatæ virginis, quæ summam hodie humilitatẽ ostendit, tanquam immunda ad templum profecta, cum esset angelis purior. Et certe (quemadmodum ait B. Ambrosius) sicut primum matris Euæ documẽtum fuit superbia, per quam dei similitudinem & scientiam ambiuit: ita prima Mariæ virtus fuit humilitas, quam in omnibus suis operibus exhibuit. Præterea obedientiæ nobis ipsa ostendit exemplum, quòd legalibus institutis fuerit obediens, quanuis ad ea non obligaretur, sicut & Christus fuit obe-
Phil.2 diens patri vsque ad mortem. Nos igitur eã in hoc sequa-
Prou.21 mur: quoniam vt ait Sapiens, vir obediens loquetur vi-
1. Reg. 15 ctorias. Et melior est obedientia quàm victima, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum, vt Samuel dixit ad Saul. Neque sine causa apud deum obedientia victimis præfertur: quoniam vt ait Gregorius, in victimis aliena caro, in obedientia verò propria voluntas deo offertur, quæ pluris est. Demum, commendauit nobis eadẽ virgo virtutem paupertatis, quoniam non diuitum oblationem pro filio, scilicet agnum: sed pauperum obtulit, sci-
Luca.2. licet par turturum aut duos pullos columbarum: vt osten-
Matt.5 deret quod beati sunt pauperes spiritu, imò sicut eius filius in tota vita sua paupertatem amauit, & quæstuaria ab æmulis dicta est, quod quotidiano labore sibi victum quærebat. Id tamen illi sacræ virgini in laudem erat vertẽdũ,
Psal.127 quoniam in psalmo dicit propheta: Labores manuũ tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit.

Secundo nobis hic proponitur exemplum iusti Simeonis, qui inter cæteras virtutes suas, magno desiderio expectauit aduentum Christi, & rogauit deum, vt ante mortẽ suam posset ipsum in carne videre, quod inspirante spiritusan-

tu ſancto impetrauit: ita & nos ſedulo debemus deum rogare, quod nõ permittat nos hinc ſeparari, quin videam° circa vitæ extremum ipſum in ſancti ſacramenti ſpecie, & recipiamus eum ante obitum noſtrum, ſicut & Simeon ſu ſcepit eum in vlnas ſuas ante obitum ſuum, videmus enim id multis repentina morte hinc ſublatis, eſſe negatum. Tertio proponitur nobis hic exemplum Annæ venerabilis viduæ, & ſpiritu prophetico claræ, quæ non diſcedebat de templo, ieiuniis & orationibus ſeruiens die ac nocte. Vnde & nos edocemur, libenter debere frequentare templum dei, quoniam nullus in toto mundo locus eſt propinquior ſtatui regni cæleſtis, quàm ſit templum domini, in quo neque manducatio fit, neque potatio, neque dormitio: ſed decãtatio diuinæ laudis, & oratio ad deum ſicut in cælo: & demum tranſlatio ab hoc tẽplo, ad cæleſtis regni templum perpetuum.

¶ Pro ſecunda iſtius ſermonis parte, tria in nobis potiſſimum ſunt purificanda. Primum, cor à prauis cogitationibus, potiſſimum libidinoſis: quoniam peruerſæ cogitationes ſeparant à deo, qui, vt ait Sapiens in lib. Sapientię, eruditis intereſt cogitationibus: & qui mundo ſunt corde, deum videbunt. Vnde Iſaias: Laua à malitia cor tuum. Secundo, lingua eſt purificanda à prauis locutionibus, potiſsimum laſciuis, quoniam corrumpunt bonos mores colloquia praua. Et ſi de omni verbo ocioſo reddemus rationẽ in die iudicij, quanto magis de verbo libidinoſo & obſcœno? Hinc propheta in pſalmo: Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum. Tertio, debemus purificare manus noſtras ab omni opere malo, potiſſimum inhoneſtis contactibus ſuper nos aut alios: quoniam propter tam immane ſcelus ipſe deus per ſe intulit punitionem Sodomitis: & leges cõſtituunt, eos qui hoc laborant nefando crimine, igne publice concremandos eſſe. Quinimo deus repentinam mortem infert hominibus ob deteſtabiles huiuſmodi abominationes. Siquidem in Geneſi leguntur duo filij Iudæ filij Iacob, percuſſi fuiſſe morte ſubitanea à domino, quoniam hiſce abominandis flagitiis erant coinquinati, Nos igitur horum exemplo edocti, ſummopere nobis caueamus ab vniuerſis inquinamentis mentis & corporis: & ita ſtudeamus

Sap.1. *Matth.5* *Iſaia.1.* *Pſla.33* *Gen.19* *Gen.38*

mus corda, ora & manus nostras purificare per studiũ bonorum operum, vt tandem ad cæleste regnum, vbi summa est puritas & munditia, possimus peruenire. Amen.

DE EODEM FESTO PVrificationis beatæ Mariæ virginis. Sermo secundus.

STatim veniet ad templum sanctum suum dominator, quẽ vos quæritis. Mal. 3. Præsentis solennitatis mysteriũ primo fuit figuratũ per oblationem Samuelis in tabernaculo domini in Silo, factam per Annã matrem suam. Illa autem Anna, Mariæ virginis fuit figura: quia diuino munere filiũ illum concepit, quem precibus impetrauerat. Samuel verò fuit figura Christi, quia propheta erat & iudex populi, orans etiam pro inimicis qui eum abiecerant, petentes regem, vt scribitur in primo libro Regum. Secundo, fuit prædictum idem mysteriũ per prophetas, vt patet ex themate iam assumpto, & ardenter iam desideratum à patribus antiquis, vt his verbis testatur Augustinus in sermone de festo purificationis: Intelligite fratres, quantu desiderium habebant antiqui sancti videre Christum. Sciebant ipsum esse venturum, & omnes qui pie viuebant, dicebant: O si hic me inueniat illa natiuitas, ò si quod credo in scripturis dei, videã oculis meis. Hinc dominus ait ad discipulos suos: Multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. Tertio, fuit hoc mysterium exhibitum hodierno die, vnde merito gaudere, & gratias agere deo debemus. Graue enim dedecus est & ignauia nostra, quòd torpentes non curamus illud beneficium, quod sancti patres tantopere affectarunt. Aue Maria.

1. Reg. 1.

1. Re. 8.

Luc. 10.

¶ [*In prima præsentis sermonis parte, dicenda sunt nonnulla sacra mysteria, in hac celebritate peracta.*] In secunda monstrandum, quid requiritur vt ad templum cordis nostri dominus veniat.

Pro prima parte deducenda id annotandum quòd tria potissimum sunt opera insignia, hodierna solennitate cō-pleta. Primo, CHRISTVS Post circūcisionem in templo præsentatur Et mystice(vt inquit Beda in homilia euangelij hodierni) per hoc designatum est, quòd ipse prius resurgendo omnem carnis corruptionem calcauit, & deinde aliquod diebus interpositis, cum carne immortali cælos ascendens templum supernæ Ierusalem ingressus est, ac diuino conspectui præsentatus. Ita & nos circuncisi à peccato per baptismum, postea præsentamur in templo consecrandi, hostia dominici corporis & sanguinis, proficiente in nobis per incrementum dei gratia. Denique in fine mundi ecclesia tota beatorum circuncisa à corruptione carnis per resurrectionem, introducetur in templum cælestis gloriæ, deum perpetuo laudatura.

Secundo, hodie facta est solennis & deuota processio quatuor venerabilium personarum. De qua Bernardus: Offerunt Ioseph & Maria sacrificium laudis, sacrificium matutinum, Simeon & Anna suscipiūt. Ab his quatuor celebrata processio est, quæ per quatuor orbis climata solennibus hodie gaudiis ad memoriam reuocatur. Ita (sicut dicit Beatus Bernardus in secundo sermone de festo purificationis) nos debemus ea seruare, quæ in processione hodierna fiunt, scilicet debemus incedere bini, id est fraternam in nobis charitatem habere: sicut dominus misit discipulos suos binos, ad commendationem mutuæ dilectionis & vitæ socialis. Insuper, debemus habere candelas in manibus nostris, id est, splendorem bonorum operum, sicut in Euangelio Lucæ dicitur: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris. Candelas inquam accensas lumine diuino & igne, de quo dicit Christus: Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi vt accendatur? Non autem accensus igne carnalis concupiscentiæ, quem satanas suscitat. Nam vt ait Bernardus, si quis alienum hunc ignem in diuino offerre præsumpserit sacrificio, etiam si patrem habeat Aaron, morietur in iniquitate sua, sicut mortui sunt Nadab & Abiud.

Lucæ 12

Ibidem.

Leuit. 10

Tertio, facta est hodie pueri Iesu oblatio in tēplo, de qua Bernar. in 3. sermone de festo purificatiōis. Sed oblatio

tio ista fratres satis delicata videtur, vbi tantũ sistitur domino, redimitur auibus, & ilico reportatur. Veniet quando nõ in tẽplo offeretur, nec inter brachia Simeonis, sed extra ciuitatẽ inter brachia crucis. Veniet, quando non redimetur alieno, sed alios redimet sanguine proprio, quia redemptionem misit eum de⁹ pater populo suo. Illud erit sacrificium vespertinum, istud est matutinum. Istud quidem iucundius, sed illud plenius. Deinde subiungit: Ille se ipsum obtulit, tu quis es qui teipsum offerre cunctaris? Quis mihi tribuat, vt oblationem meam dignetur maiestas tanta suscipere? Idem: Duo minuta habeo domine, corpus & animam dico, vtinam possim hęc perfecte tibi in sacrificium laudis offerre. Hæc ille.

¶ Pro secunda præsentis sermonis parte expedienda, mõstrandum nunc est, quòd tria potissimum sunt necessaria, vt ad templum cordis nostri veniat deus. Primo, purificatio à vitiis cum Maria virgine, quia Christus sordidam domum refugit. Secundo, ardens in deum affectus cum Simeone, qui quotidie in sua oratione petiit videre Christum. Tertio, assiduitas in dei obsequio cum Anna, quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens die ac nocte. Quantum ad primum, Bernardus in tertio sermone de festo purificationis: Putas enim quia dicturus Moyses mulierem quæ peperisset filium, immundã esse: non timuerit super matre domini blasphemiæ crimẽ incurrere, & ideo præmiserit, suscepto semine? Alioquin nisi parituram præuidisset sine semine virginem, quę necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem? Idem eodem in loco: Vere ò beata virgo, vere non habes causam, nec tibi opus est purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circuncisione? Esto inter mulieres tanquam vna earum. Nã & filius tuus sic est in numero puerorum. Circuncidi voluit, & non multo magis voluit offerri? Quantum ad secundum, Augustinus in sermone de festo purificationis: Videre CHRISTVM infantẽ, concessum erat Simeoni iam decrepito, quasi desideranti & suspiranti, & dicenti quotidie in orationibus suis: Quando veniet? quando nascetur? quando videbo? Putas, me inueniet illa natiuitas? Putas isti oculi videbunt per quem cordis oculi reuelabuntur? Dicebat ista in orationibus suis. Et pro desiderio

Leuit. 12

ſiderio ſuo accepit reſponſum, quod non guſtaret mortem, niſi videret Chriſtum domini. Quantum ad tertium, debet nos plurimum mouere ad aſsiduum in templo exhibendum deo cultum & obſequium, memorabile illud ac ſingulare Annæ ſpectabilis viduæ exemplum. Quæ quanuis ingraueſcente eſſet ætate, & pene decrepita, vt pote 84. agens annum: adhuc tamen aſsidue verſabatur in templo, ieiuniis & obſecrationibus die noctéque intēta. Et hinc prophetico ſpiritu clara effulſit, & ad teſtimonium de aduentu Chriſti iam completo, quinimo de eius præſentia perhibendum, delecta fuit. Nos igitur hoc oculis noſtris propoſitum ſpectemus exemplum, & tanquā boni filij, & ad patrem noſtrum deum bene affecti, libenter & frequenter verſemur in domo eius, ſcilicet, in templo domini. Solent enim probi filij & parentum ſuorum amatores, quàm frequentiſsime poſſunt & cum animi alacritate diuerſari in domibus ſuorum parentum, ædéſque paternas præferunt quibuſcunque alienis ædibus. Quem affectum ſpiritualem animo ſuo imbibitū explicatos Propheta in pſalmo, ait: Et vt inhabitem in domo domini in longitudine dierum. Et, Vnam petij à domino, hanc requiram: vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ: vt videam voluntatem domini, & viſitem templum eius. Domus autē illa domini, ea eſt, de qua de⁹ per Iſaiā prophetā ait: Dom⁹ mea domus oratiōis vocabitur cūctis populis. Hanc igitur domū dei ita ſtudeam⁹ hic inuiſere & frequentare quotidie piis orationibus & ſyncero cultu, vt tandem ad domū eius ſupernā atq; perpetuā poſsimus peruenire: & ibi cum ſanctis illius incolis & habitatoribus, in ſecula ſeculorum ipſum laudare. Amen.

Pſal. 22 & 26.

Iſaiæ. 50

De eodem feſto Purificatiōis B. Mariæ virginis, Sermo III.

Dominus in templo ſancto ſuo. *Pſalmo. 10.* Beata virgo Maria hodie deferens filiū ſuum ad templum, dedit nobis triū virtutum exempla. Primo, humilitatis: quia quanuis immūda nō eſſet, tamē velut immūda, & purificatiōe indigēs, voluit

luit purificationis legē seruare. Quanto magis humiliare nos debemus, qui maxime indigem⁹ purificatione, & tot in peccatis sordescimus? Ecclesiasticus enim dicit: Quan-
Eccl 3. to magn⁹ es, humilia te in omnibus, & corā deo inuenies gratiā. Secundo, obedientiæ: quia cū non esset subiecta legi, tamē voluit eā seruare, tū vt eam approbaret tanquā à deo datā, tum vt scandalū in proximis caueret: qui fuissent scandalizati, si ipsa non seruaset legē: quanto magis obedientiā debemus p̄stare institutis & legib⁹ ecclesiasticis, necnon p̄positis nostris? Tertio paupertatis: quia hostiā pauperū elegit, s. par turturū vel duos pullos columbarū. Quod si quis quærat, vtrū illorū dedit? respondendū est, ꝙ verisimile est eā dedisse potius duos pullos colūbarū, quia minori præcio cōparari solāt, & facilius inue-
Matth. 2 niri, quàm par turturū. Siquis rursum interroget, Quid ergo fecit B. virgo de auro copioso à regib⁹ suscepto? Dāda est respōsio, id credibile esse, ꝙ totū illud erogauerat pauperibus, in quos syncero & pio affectu mouebatur.

¶ *In prima sermonis huius parte dicenda sunt gaudia* B. *virginis, quæ habuit in hac solennitate.*] In secunda declarandū est, quæ nobis sunt comparanda virtutum genera, vt cum iusto Simeōe Christum in vlnas nostras spiritualiter suscipiamus. Quantum ad primā partē expediendam, tria potissimū sunt gaudia, quæ habuit sacratissima virgo Maria in hac celebritate suæ purificationis. Primum, quod vsqueadeo honorata fuerit à deo, vt virgo conceperit &
Leui. 12 pepererit filium. Et id per Moysen præsignificatum est dicentē: Mulier si suscepto semine pepererit masculū. Quæ particula (suscepto semine) frustra fuisset apposita, si non fuiset aliqua mulier futura, quæ alio modo erat conceptura. & illa sola est virgo Maria. Quemadmodum dicendo, Homo si per os comederit aut biberit, naturam sustentat, frustra apponitur particula, per os, cum non possit aliter fieri manducatio vel potatio. Itaque per conditionē illam à Moyse positam, id datur intelligi, quod aliqua mulier aliter quàm suscepto semine, poterat deo cooperante concipere & parere. Quod verificatum est de sola matre dei, quæ de spiritusancto cōcepit, Et hoc etiā postea manifestatū est per miraculum. Siquidem temporibus Bonifacij papæ eius nominis quarti, erat templū Romæ cōsecra-

ſecratũ Romulo, quod ipſe Bonifacius impetrauit à Phoca imperatore: & conſecrare propoſuit in honorem beatę Mariæ virginis. Ad quam conſecrationem celebriter faciendam cum multi populi conuenirent, Iudæi vehementer contradicebant, dicentes Mariam ex Ioſeph ſemine Chriſtum concepiſſe. Cúmque quodam tempore in die feſto natiuitatis Chriſti ſuper hoc grauis contentio inter vtroſque eſſet, erat inter Chriſtianos quidam cæcus natus qui Iudæos acriter rationibus validiſsimis confutauit. Tandem Iudæi in hoc conuenerunt, quod ſi Chriſtiani Mariam inuocando, impetrarent quòd cæcus ille viſum reciperet, tunc conuerterentur ad fidem, & crederent B. Mariam fuiſſe perpetuam virginem. Si hoc non poſſent Chriſtiani, tunc Chriſtiana fides tanquam falſa reprobaretur: & ſtatuerunt pro hoc pacto implendo, diem purificationis beatæ Mariæ. Qua die adueniente, cæcus fecit ſe duci ad altare beatæ Mariæ, & coram eius imagine cantauit illud reſponſorium: Gaude Maria virgo, cunctas hæreſes ſola interemiſti. vſque ad finem, aſsiſtente magna multitudine Chriſtianorum & Iudæorum, & mox viſum clariſsimum recepit. Vnde quinque millia Iudæorum ad fidem catholicam ſunt conuerſa. Secundum gaudium habuit virgo ſacratiſsima hodierno die in oblatione, qua genu flexo filium offerebat deo patri pro totius mundi pace & pacatione. Quod ſignificatum eſt in Geneſi per columbam reuerſam ad Noe in arcam ad veſperam, quæ portauit ramum oliuæ virentibus foliis: intellexitque Noe, quod deus pacem dediſſet in terra, & quod ceſſaſſẽt aquæ. Iſta columba eſt beata virgo, felle amaritudinis carens: quæ hodie ramum oliuæ, ſcilicet Chriſtum pacificũ & pacem populi virentem, gratia & virtute, obtulit deo patri. Inſuper intellexit beata virgo, quòd hæc oblatio in templo, eſſet quædam repræſentatio oblatiõis futuræ, qua ſeipſũ eſſet oblaturus in cruce ꝑ mũdi redẽptiõe, vbi etiã ipſa mater præſens eſſet futura, & in huius myſterij cõtẽplatiõe gaudebat. Tertiũ vero gaudiũ habuit beata virgo de venerãda Chriſti ſuſceptione facta à Simeone diu aduentũ eius deſiderãte, & per ſpiritumſanctũ admonito, quod iret tunc in templum. Vbi ſecundum Hieronymum videns diuinum ſplendorẽ irradiantẽ de vultu pueri Ieſu

Miraculũ.

Gne.8

& matris eius virginis, agnouit ipsum: & procidens in terram, adorauit eum, & benedixit dominum, petens tunc
Lucæ.2
dissolui à vita præsente, vocauitque Christum salutare totius mundi, lumen gentium, & gloriam Israel. Deinde, vt sacerdos, benedixit beatæ virgini sancto Ioseph, prophetauitque de Christi passione, quòd positus erat in ruinam damnationis malis, bonis autem & electis in resurrectionem ad æternam beatitudinem & in signum cui contradicetur à Iudæis, gentibus, hæreticis & malis Christianis. Prædixit etiam sacrosanctæ dei matri, quòd eius animam esset pertransiturus gladius, scilicet doloris, in passione filij sui. Quæ omnia postea sunt completa. Nec minus etiã gaudium habuit deo sacrata virgo Maria de testimonio publico, quod perhibuit Anna spectabilis vidua, prophetico spiritu illustrata, de domino nostro tunc infante oblato in templo, quod erat vere CHISTVS, & Messias. Illa siquidem Anna reuelatione spiritussancti edocta, & illa hora oblationis pueri Iesu in templo superueniens illuc, laudauit primo deum de adimpletione sui promissi iam diutius ante facti super mittendo mundi saluatore. Deinde palam omnib' profitebatur & testificabatur, quod puer ille tunc oblatus in templo, esset verus Christ' & Messias, per oracula prophetarum iam olim mundo repromissus. Et huiusmodi sanctæ viduæ testificatio, non parum adauxit gaudium sanctissimæ dei matris.

¶ In secunda sermonis huius parte dicendum est, quòd quatuor præcipua debemus in nobis habere virtutum genera, si volumus cum Simeone Christum in vlnas animæ nostræ suscipere. Primo, pacem, quia (vt dicit psalmista) in pace factus est locus eius. Quod notatur cum dicitur in euangelio hodierno, homo erat in Ierusalem, quæ
Psal.75
interprætatur visio pacis. Et in euangelio Matthæi dicitur
Mat.5
Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Secundo iustitiam. Nam (vt dicit psalmista) iustitia & iudiciũ præparatio sedis tuæ. Et hoc notatur cũ hic dicitur, Et homo
Psal.88
iste erat iustus. Tertio, debemus habere castum timorem Vnde in euangelio solennitatis hodiernæ de Simeone dicit sanctus Lucas, quòd etiam erat timoratus. Bernardus Sancto amore & casto timore quasi duobus brachiis amplectimur Christum. Quarto sanctum amorem. Quod designa-

designatur in eodem euangelio cum de Simeone dicitur: Et spiritussanctus erat in eo. Quippe spiritussanctus amor est. Vnde Bernardus super eo dicto psalmi, Ignis ante ipsum præcedet, dicit. Oportet vt ardor desiderij præueniat omnem animam, ad quam deus est venturus· & tunc sciat anima ipsa præsentem ibi esse Christum, cum se illo igne senserit calefactam. Itaquæ quatuor istas virtutes supradictas, quæ in sancto Simeone insigniter effulserunt, ita studeamus hic nobis comparare, vt digni demum habeamur à Christo suscipi in æterna cæli tabernacula. Amen. *Psal.96*

DE PVRIFICATIONE sacratissimæ virginis Mariæ, sermo IIII. sed latine prolatus.

S*Vscepimus deus misericordiam tuā in medio templi tui.* Ex *psalmo quadragesimoseptimo.*] Filium matri suæ & honorem & reuerētiam debere, naturalis pariter & scripta lex edocet, viri percelebres: cū insitus nobis ex lege in cordibus nostris scripta instinctus, ad idipsum nos inclinet & deus per legem à Moyse promulgatam præcipiat: Honora patrem tuum & matrem tuam, vt sis longæuus super terram. Cui Ecclesiasticus astipulatur: Qui honorat, inquit, patrem suum, vita viuet longiore. Mater autem nostra, sacratissima est virgo Maria, itidem & soror. Nempe ab eodem (quo nos omnes) patre processit: omnium quidem rerum autore, de quo Boethius. *Exo.29* *Eccle.3*

Omne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu.
Vnus enim rerum pater est,
Vnus cuncta ministrat. *Met.6 lib.3*

Huic accedit, quod pientissimus saluator noster Iesus Christus, caro & frater noster est, pro sua benignitate dignatus nos fratres appellare. Quam appellationem exponēs Titus euangeliorum explanator, inquit: Si audieris de fratribus domini, addisce pietatē, & intellige gratiā Nullus enim secundum diuinitatem saluatoris frater est, vnigenitus enim est. Sed pietatis gratia communicauit nobis in

carne

carne & ſanguine, & factus eſt frater noſter, cum eſſet naturaliter deus. Fratribus autem eadem eſſe ſolet ex naturæ inſtituto mater. Quæ igitur Chriſtum fratrem noſtrum pro ſua dignatione genuit candidiſsima virgo, maternum ad nos & nomen habet, & conditionem. Iure igitur à nobis filijs ſuis & honoranda eſt & excolenda: & tanto ſane diligentius, quanto materni nominis ſpiritualis ratio potior eſt quam carnalis. Ipſa enim ſpiritualis eſt mater noſtra, immarceſsibilis & ĩcorruptibilis. Quæ auté nos ſecũdum carnem genuit mater, morti eſt obnoxia. Ipſa vero dulciſsima ſoror & mater noſtra, congrue pro temporis conditione honorabitur, ſi in eius honorem & præconiũ impræſentiarũ breuiuſculus habeatur ſermo. Quod ſane officium cum mihi à vigilantiſsimo huius religioſi cœnobij moderatore, amicóque primario (cui quicquam refragari nefas putarem) impoſitum ſit: valde pertimeſco dum eius efflagitationi parere cupio, ne forte ſicut improbus, ita & indignus laudator inueniar: profecto cum nec literatura mihi, nec facundia tanta ſuppetat, vt beatam & glorioſam virginem Mariam digne laudare queam. Quoniã (vt beati Hieronymi verbis vtar) quicquid humanis dici poteſt verbis, minus eſt à laude cæli: quia diuinis eſt & angelicis excellentius predicata & laudata præconijs, à prophetis quidem prænunciata, à patriarchis figuris & ænigmatibus præfigurata, ab euangeliſtis exhibita & monſtrata, ab angelo venerabiliter & officioſiſsime ſalutata. Cæterum, cum eadem, miſericordiæ & gratiæ ſit mater, vt à qua exhuberãtiſsim⁹ miſecordiæ fons & affluentiſsimus gratiæ torrens, in totum mundum late profluxerit: rogãda eſt impéſius, vt ſuper filios ſuis intétos laudibus, ſtillet miſericordiæ ſuæ pluuiam, & placidum gratiæ rorem mẽtibus noſtris infũdat. Benigna enim eſt admodum, ne formidemus, & faciles precibus noſtris accommodabit aures audiétq; libens, quam proni omnes intentius offeramus, angelicam ſalutationem: Aue Maria.

¶ *Suſcepimus deus miſericordiam tuam in medio templi tui. Pſalmo 47. deprompta ſunt hæc verba, & in præcipuam huius orationis propoſitionem adducta.*] Vitæ ſanctimonia conſpicui patriarchæ & prophetæ, diuinæ miſericordiæ in templo ſuſceptionem ſuſpirabundi anhelaruut olim, & eam arden-

ardentiſsimis expetiere votis. Oſtende, inquit pſalmographus, nobis domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis. Et rurſum idem: Domine deus virtutum conuerte nos, & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Audiatur euangelicus prophetes Iſaias, quanto mentis affectu dei in mundum aduentum deſideret. Vtinam, inquit, dirumperes cælos, & deſcenderes. Et alibi: Emitte agnum domine dominatorē terræ. Hos oēs tāto animi æſtu flagrantes, cōſolatus eſt nouiſsimus prophetarum veterū Malachias, propinquā eſſe ſignificans Chriſti in templū ſuſceptionē, cum in ſuo vaticinio inquit: Statim veniet ad templū ſuū dominator quem vos quæritis, & angelus teſtamenti quē vos vultis. At vero quod tantopere antiqui expectarunt beneficium, nunc Chriſtiani aſſecuti ſunt: & de ſuſceptione Chriſti in templo ſuo læti gratias deo agunt, quæ ſane receptio hodierno die peracta eſt, & quotannis ad perpetuam rei commemorationē celebratur. Eam ob rem B. Auguſtinus in præſentis ſolennitatis ſermone hortatur impēſius omnes, vt pro tanta dei in nos munificentia, ſpirituali perfundantur gaudio, dicens: Hodiernus dies, fratres chariſsimi, magnum nobis contulit gaudium, in quo Chriſtꝰ infans in templo eſt præſentatus. Exultent virgines, virgo peperit Chriſtū. Nihil in eo quod vouit, putent exterminatū: manſit virgo poſt partū. Exultent viduæ, infantē Chriſtum vidua Anna cognouit. Exultent coniugatæ, naſciturū Chriſtum dominū Eliſabeth nupta prophetauit. Nullus gradus prætermiſſus eſt, de quo non haberet teſtimonium ſalus omnium. Ipſe dominus Chriſtꝰ natus, puer eſt in tēplo præſentatus: exultent pueri, continentiā vouētes puero. Exultēt & ſenes cū Simeone, qui graui cōfectꝰ ſenio, audierat reſponſum, nō viſurū ſe mortē, niſi videret Chriſtū domini. Exultauit hic ſanctꝰ ſenex, vt videret diē Chriſti: vidit, & gauiſus eſt. Multos aūt antiquos ſāctos & iuſtos deſideraſſe videre, ꝙ cōceſſū eſt ſeni huic Simeoni, dominꝰ noſter apud Lucā ad diſcipulos loquēs atteſtatur, dicēs: B. oculi q̧ vidēt: q̄ vos videtis. Dico aūt vobis, ꝙ multi ꝓphetæ & reges voluerūt videre q̄ vos videtis, & nō viderūt. Cæterū iſtud ad maiorē nobis dānatiōis cumulū cedit honoratiſsime cœtꝰ: q̧ tāta torpemꝰ ignauia ꝙ tāta mūera iā ſuſcepta floccifacimꝰ, q̄ tāto mētis ardore veteres

Pſal. 84
Pſal. 79
Iſai. 64
Iſai. 16
Mal. 3
Ioh. 8
Luc. 20

res futura expectarunt. Venturum Christũ instantius exoptauerunt, nos eum qui iampridem venit, paruipendimus neque magni æstimam⁹ id dei beneficium paulo ante expressum, quod suscepimus deus misericordiam tuam &c. Et quoniam duplex est templum, in cuius medio diuinam suscepimus misericordiam, idcirco præsentis oratiunculæ geminæ erũt particulæ. Prior explicabit, quonam pacto in tẽpli materialis medio, dei misericordia hodierno die suscepta est, secundum huius solennitatis materiam. Posterior aperiet, quomodo in templi virginalis medio diuina itidem suscepta est misericordia, ad sacrosanctæ virginis Mariæ commendationem. Ad prioris portiunculæ absolutionem, id omnibus liquido constare autumo, candidissimam virginem Mariam, etsi purgationis post partum faciendæ, legem à Moyse iubente deo promulgatam, ad vnguem seruauerit: illi tamen explendæ legi minime fuisse obnoxiam, quod non virili commercio, sed cælesti spiraculo filium suũ ediderit. Nihilo secius ipsam speciali spiritussancti inspiratione edoctã, spõte se submisisse
Leu. 12 illi adamussim complẽdæ Tum vt obedientiæ nobis præstaret exemplum, qua præceptis & institutis ecclesiasticis libenter colla submittamus. Si enim conspicimus tantis cumulatam gratiarum muneribus virginem & dei matrẽ, subiecisse se legi, cui non erat astricta: quis non erubescet dura & indomita ceruice spernere diuinam legem, ad quã omniquaque obseruandam obligatus est? Tum vt humilitatis imitandæ viam nobis sterneret. Nempe tametsi mulierũ esset & præstãtissima & purissima, cæteris tamẽ, lõge inferiore sub se gradu cõstitutis, cõformari voluit, seseque aliarũ morib⁹ accõmodare: quo nos edoceat, quantumuis excelsi sim⁹, & ad ardua rerũ fastigia euecti, à cõmunibus
Can. 4 tamen cæterorũ officiis minime abhorrere debere, sed vel infimis per modestiã condescendere. Denique, vt purgationis in nobis ipsis faciundæ nos admonitos redderet. Si enim ea quæ tota est pulchra, & omnis prorsus maculæ immunis, quæ puritate sua cælos transcendit, angelicos spiritus superat, quam nec peccati prima contagia, neque postmodum contracta labes vnquam infecit: sic sese exinaniuit, vt voluerit tanquam immunda & purgationis indigna, templo sese offerre. quid nobis, qui toti in peccatis

ſordeſcimus,& mala nobis quotidie aggeramus,eſt factitandum? Purgandæ ne ſunt pollutiones noſtræ & vitiorũ inquinamenta? vt ſaltem præteritis,expiati ſordibus,poſſimus mundo corde mundiſſimam celebrare virginem. Ipſa tam pura virgo, noſtram ſuo facto caſtigat negligentiam, ornatiſſimi viri:& nos damnat ignauiæ, qui ſemper in craſtinum diem prorogamus purgationem animi noſtri faciendam. Completi quidẽ ſunt dies purgationis Mariæ, quæ nihil in ſe purgandum habuit, compleantur & nunc dies purgationis noſtræ,in quibus à planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt ſanitas. Hæc omnia in hodierni euangelij expoſitione,ſacrarum literarum erudituſſimus Beda, hoc nobis pacto inſinuat: Intueamur fratres chariſſimi verba legis Moſaicæ:& videbim⁹ apertiſſime, quod beatiſsima dei genitrix & perpetua virgo Maria ſimul cum filio quem genuit,ab omni fuerit legis ſubiectione liberrima. Cum enim in Leuitico dicat lex, mulierem (quæ ſuſcepto ſemine peperiſſet)immundam decerni: & per longa tempora ſimul cum prole quam genuiſſet,oblatis victimis debere mundari:patet profecto,quia illã quæ ſine virilis ſuſceptione ſeminis virgo peperit,vnà cum filio qui natus eſt ei,neque immũdam deſcribat, neque per hoſtias ſalutares doceat eſſe mundandam. Sed ſicut dominus ac ſaluator noſter,qui diuinitatem legis dedit, apparẽs in homine,fieri voluit ſub lege, vt eos qui ſub lege erãt redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus: ita etiam beata genitrix illius quæ ſingulari priuilegio ſupra legem fuit,pro oſtendendo tamen humilitatis exemplo, legalibus ſubdi non refugit inſtitutis,iuxta illud viri Sapientis dictum:Quanto magnus es,humilia te in omnib⁹. Eidem conſonat Bernardi ſententia,dicentis: Vere beata virgo, non tibi opus eſt purificatione. Sed nunquid filio tuo opus erat circũciſione? Eſto inter mulieres tãquã vna illarum,nam & filius tuus ſic eſt in medio puerorũ. Quã itidem humilitatẽ dominus noſter cũ benedicta matre ſua nobis patefecit in hoſtiæ pro ſe oblatæ qualitate atque cõditiõe. Præceperat enim per Moyſen deus in lege, vt qui poſſet agnũ pro filio vel filia,ſimul & turturẽ ſiue colũbã offerret. Qui verò nõ ſufficeret ad offerendũ agnũ,duos iam turtures vel duos columbæ pullos offerret. Ergo(vt inquit

Leuit. 12 *Eccle.3.* *Leuit.12.*

inquit eodem in loco Beda) dominus noster per oīa memor nostræ salutis, non solum homo fieri, cum deus esset, sed etiam cum diues esset: pauper fieri dignatus est pro nobis: vt nos sua paupertate & humanitate, diuitiarū & diui-
2. Cor. 8 nitatis suæ donaret esse participes. Idipsum & S. Paulus attestatur, inquiens: Christus cū diues esset, pauper pro vobis factus est, vt illius inopia vos diuites essetis. Itaq; vt paupertatis amplectendæ documētum nobis relinqueretur,
Psal. 23 tur, pauperum hostiam pro se offerri voluit ille, cuius est terra & plenitudo eius, orbis terrarū & vniuersi qui habitant in eo. Ipsum igitur si non in rerū, saltē in spiritus paupertate sequamur, diuitiis ad frugalitatem duntaxat vtetes. Sed & à quibus susceptus est dominus noster in tēplo oblatus, libet parūper attēdere: à regibus ne aut principibus, quorum corda plerunque elatione intumescunt? aut à scribis & pharisæis, qui exterioribus indiciis vitæ sanctitatem, cuius erant prorsus expertes, prætexebāt atque præferebant? Minime, Sed à prouectæ ætatis Simeone iusto & timorato, plenóque spiritussācti, qui expectauit flagrantissimo animo redemptionem Israel. O quoties in oratione sua cū suspiriis dixerat iste vir sanctus: O si hic me inueniat illa natiuitas. O si quod credo in scripturis dei, videam oculis meis. Susceptus quoque est & prædicatus dominus noster ab Anna prophetissa, post virginalem & coniugalem statum honeste transactos, vidua honoratissima, deique obsequio iugiter intenta, quæ vere dicere potuit, quod in principio adductum à nobis est: Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui.

¶ Posterior nostræ orationis particula, pro instituto nostro declaratura est, quonam pacto susceperimus diuinam misericordiam in medio templi virginalis. Reuera deifera virgo Maria, dei gratissimum templum merito appellatur: quod summus ille architectus mirabili construxit opificio, vt dignū vnigenito filio suo esset tabernaculū. Fuit aūt in hoc spirituali & penitissimo animi tēplo basis atque fundamentū, profundissima sacrosanctæ virginis humilitas ex diuinæ maiestatis celsitudine cōsiderata, in suā paruitatē resiliens, & diuinorum munerū in ipsam transfusorū exundantiā à cælo profluere recognoscens. Quæ quidē vera humilitas, adeò diuinę bonitatis cōplacuit oculis, vt teste Bernardo, illius potius quàm purissimæ virginita

tis eius contemplatione, in castissimis eius visceribus habitaculũ delegerit. Quod & ipsa diuino numine afflata, cõtestata est: Respexit (inquit) humilitatem ancillæ suæ: illã præsertim, qua cũ accepisset se diuino delectu designatã, vt in mundissimo vteri sui thalamo fieret dei hominisque commercium, non insolescere gestiebat honoribus oblatis, non inflabatur angelicis præconiis, non dignitate materna, quã seruata virginitate esset habitura: sed in solidissimo humilitatis gradu inconcusse subsistens, respondit: Ecce ancilla domini. Illoque verbo serpentis antiqui caput contriuit, qui superbiæ veneno infectam primam matrem secundum carnem, effecit diuinæ iussionis præuaricatricem, totiusque stirpis humanæ damnatricem. Superbia ergo prioris Euæ, totum genus humanum detrusit in mortem, secũdæ autem Euæ humilitas, morti addictos reuocauit ad vitam. Et nos ergo viri celeberrimi, si domino templum extruere volumus, in cuius medio suscipiatur, si nostri pectoris aulam præparare volumus, quam inhabitet, quo nobis opus est fundamento? humilitate, quæ virtutum omnium basis & mater est. Imitemur humilem matrem humiles filij, eique in tam insigni & præclara virtute cõformemur: alioqui filios nos nõ recognoscet, neq; famulos suos. Non enim reginæ gratum præstat famulatum, qui eius insignia palã ferre recusat. Neque nos cæli reginæ placebimus, nisi modestiæ & humilitati eius studeamus assimilari. Audiamus itaque Greg. ad hãc virtutũ custodẽ nos exhortantẽ: Si, inquit, quælibet bona assint opera, nulla sunt, nisi ex humilitate cõdiantur. mirãda quippe actio sine hũilitate, nõ eleuat, sed grauat. Qui enĩ sine humilitate virtutes cõgregat, quasi in vẽto puluerẽ portat: & vnde aliquid ferre cernitur, inde deterius cæcatur. In cunctis ergo quę facitis fratres mei, radicẽ boni operis humilitatem tenete. Hæc ille. Secundo, huic firmo humilitatis fundamẽto charitas reliquũ superextruxit virtutũ omniũ ędificiũ in hoc virginali (de quo nunc agitur) templo. Parietes erexit, tectúmque superposuit, du oẽs virginis sacræ cogitatus, colloquia & opera in deũ cõuertit, ad cælumque direxit. Quadrata fuit huius structura spiritualis ædificij, quòd eius mentem suauiter agitans flammeoque succendens ardore charitas, eodẽ temp aĩo in prosperis aduersisq; stabiliuit, nõ eã sinẽs lætis extolli, nec sini-

Lucæ.1

Gen.3.

ſtris deiici. Quocirca recte de dulciſſimo ſuo filio & ſponſo in Canticis ipſa dicit: Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Neque anguſta fuit hæc charitatis ordinatio, aut parui momenti ſuperædificatio. Omnem enim ſecum traxit virtutum congeriem, neq; vllius decorem in tam operoſo ſplendidóque prætermiſit tabernaculo. Ibi aurum refulgens, argẽtũ renitens, lapides precioſi rutilantes atque candicantes: neque vlla eſt virtus, quæ matrem ſuam charitatem in hoc habitaculo non comitaretur. Ibi temperantia moderatiſsima, liberalitas effuſior, patientia, triſtium toleratrix, manſuetudo benignior: & omnis denique virtutum ſplendor, in hac dei domo radians. Si igitur gratum deo domicilium (in quo ſuſcipi dignetur) extruere volumus, hanc nobis charitatem adſciſcamus oportet, omnis boni operis conſummatricẽ.

Cant. 2

Tertio hanc præparatam dei manſionẽ exornauit interius incredibilis munditia & ſingularis puritas, nullis vnquã vitiata peccatorum ſordibus. Quid enim candidi' ea virgine eximia, quam diuinus ſplendor elegit, & ab omni ſcelerum offuſcatione intemeratam ſeruauit? Non ſunt aſtra munda in conſpectu dei. Titanium iubar interdũ denſa nubis caligine obtenebratur. Nix aqua perfuſa, ſuum perdit candorem: marceſcúntque roſæ nec ſemper lilia cãdent. Hæc ſola poſt Chriſtum inter hominnes inuiolatam habet munditiam, noctem in ſe peccati neſcit, ſplẽdorem ſeruat immarceſſibilem, perpetuúmque nitorem. Audiamus Mantuanum, illi virgineo candori tale canentem panegyricum atque elogium in ſua parthenice Mariana:

Tu mundior auro,
Tu niue candidior, Veneris tu clarior aſtro.
Nec tua virginitas partu vitiata, nec vllis
Iſte tuus poterit maculis nigreſcere candor.
Sidera tu mundo reſeras, tu tartara claudis.
Tu genus inſtauras hominum, profugámque paterno
Soluis ab exilio gentem, tu ſecula portans
Aurea, fœminei tollis conuicia ſexus.
Tu mare, tu ventos, tu ſidera cuncta deúmque
Concilias, tu tuta ſalus, tu pacis origo,
Tu commune bonum, generis tu gloria noſtri.
O veterum ſpes longa patrum, ſpectabilis almam

Quæ

Quæ reparas aurora diem.

Vt autem deo in cordium nostrorum penetralibus templum condatur, in cuius meditullio suscipi non dedignetur: opus est & hoc puritatis ornamentum nobis adiicere. Si enim immundam domum abhorrent suapte natura homines, nonne & diuina maiestas? Si non velit quispiam sibi famulatum exhiberi à sordido & squaloris colluuie horrido ministro, id putas patietur super omnem puritatem munda cælorũ regina? Studeamus itaq; per humilitatem, charitatem & puritatem sic cordis nostri preparare hospitium, vt in eius medio pie susceptus Christus, tandé nos in æterna cæli recipiat tabernacula. Amen.

DE B. MATTHIA apostolo, Sermo.

Beatus quem elegisti & assumpsisti. In Psal. 64. *continentur hæc verba, & pro themate præsentis sermonis nunc assumuntur.* Et sunt verba ipsius prophetæ Dauid, ec in loco diuinæ electionis in homines gratiam & benignitatem. Quæ tametsi de quolibet indifferẽter homine possint intelligi, gratuita dei electione ad aliquod arduum munus assumpto, impræsentiarum tamen haud incongruenter adaptari possunt præconiis Beati Matthæi apostoli, cuius hodie celebratur in ecclesia sancta solennitas, quemadmodum ex istius sermonis deductione apertius paulopost constabit. Cæterum, quoniam de beatitudine prædicta verba faciũt mentionem, id nõ importunum fuerit hic annotare, quòd humanam beatitudinem plerique arbitrati sunt constare in copia rerum externarum, diuitiarúmque & possessionũ amplitudine, in fœcunditate prolis, & huiusmodi prosperitatibus vitæ præsentis, quas expetunt homines mundani. De quibus diuinus psaltes ita loquitur in psalmo:
Quorum filij sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua. Psal. 143.
Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi. Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud. Oues eorum fœtosæ, abundantes in gressibus suis: boues eorum crassæ. Non est ruina maceriæ neque transitus,

neque

neque clamor in plateis eorum. Beatū dixerunt populum cui hæc sunt. Verum in abundantia huiusmodi rerum mūdanarum non consistere veram hominis beatitudinē, ipse Aristoteles rationi naturali innixus, luculenter ostēdit in 1. libr. Ethicorū quòd tales opes mutabilitati sunt obnoxiæ: & plerunque detonante aduersa fortuna nobis auferuntur. Sed pro huius vitæ incolatu, beatus in spe & quadam prædispositiōe dicitur homo in sacris literis, qui syncera fide per dilectionē operante deum colit. Nā per hoc ipsum præparatur ad æternā demū beatitudinē, in cælesti
Psal. 127 gloria perpetuo percipiēdā. Et de huiusmodi beatis in spe
Psal. 111. dicit propheta in Psal. Beati oēs qui timent dominū, qui
Psal. 143 ambulant in viis eius. Et, Beatus vir qui timet dominū, in mandatis eius volet nimis. Et, Beatus populus, cuius dominus deus eius, Et plerisque aliis in locis. Et secundum hanc beatitudinis acceptionem, S. Matthias dum hic vitam agebat, fuit vere beatus, & ita dominandus. Demum post transactum huius vitæ mortalis decursum, beatus in re & præsenti beatitudinis æternæ possessiōe dicitur, quisquis vinculis huius corporis exemptus, deum videt facie ad faciē, & cælesti gloria perfruitur. Quo itidem modo & sanctus Matthias nunc est beatus, & in æthereis sedibus collocatus, & deum perpetuo laudat, iuxta illud verbum
Psal. 83. Prophetæ in Psalmo: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Sed nunc ad implorandum sanctæ dei matris auxilium confugiamus, dicentes: AVE MARIA.

¶ *Beatus quem elegisti & assumpsisti.* Ex *loco prius adducto.* Hic sermo in duas partes distribuetur. Earum prima monstrabit, quomodo dominus deus B. Matthiam elegit, & ad quæ officia. Secunda verò declarabit, quonam pacto & ad quid eundem sanctū dominus assumpsit. Pro prima parte absoluenda, dominus noster B. Matthiam multipliciter variisque modis elegisse dignoscitur. Primo siquidem ipsū elegit ex eadē tribu & patria vnde CHRISTVS ipse fuerat oriūdus, vtpote ex tribu Iuda & ex ciuitate Bethleem. Fuit enim ipse S. Matthias etiam ex tribu Iuda & genere Bethleemites, vt refert vitæ ipsius historia. Vnde non paruū ei laudis & dignitatis accedit ornamentū, quod ipsi nostro saluatori contribulis fuerit & compatriota.

Sed

Sed non est hæc suprema & completa laudis summa, cum multi etiam moribus peruersi, credi possint ex tribu Iuda, & ex Bethleem ortum duxisse, quibus & nobilitas tribus, & patriæ claritudo potius dedecori est, quòd vtriusque splendorem peruersitate vitæ conspurcarint & obnubilarint. Sed eo ipso commẽdabilior est beatus Matthias, quòd consortium tribus & soli natalis sibi cũ Christo cõmune, egregia virtute illustrauit, & non minus probis moribus quàm participatione originis, ipsi Christo cõsimilis euadere studuit. Vnde & spiritualiter etiam fuit de tribu Iuda, quod longe maioris est momenti, quàm carnalis ex illa propagatio. Quippe Iuda interpretatur confitẽs. Fuit autem beatus Mathias confitens CHRISTVM, & corde per affectum, & ore per professionem, & opere per sanctam imitationem, vsque ad vitæ suæ exitum. Nec minus etiam secũdum mysticam rationem sanctus Matthias fuit de Bethleem, quæ interpretatur domus panis. Siquidem domesticus fuit & admodum familiaris illi pani viuo, qui de cælo descendit, Christo scilicet, in cuius contubernio & sodalitate etiam diutius in carne versatus est, & tanquã de domo & familia eius eidem adhærens: quemadmodum in sequentibus locis enodatius explicabimus. *Iohan. 6*

Secundo elegit sanctum Matthiam Christus ad discipulatum suum, ad quem designatus est etiã ante passionẽ ipsius. Enimuero præter duodecim apostolos suos, ipse dominus noster delegit & alios septuagintaduos discipulos, secundum numerum totidem nationum & linguarum totius terræ, quibus prædicanda erat euangelica veritas. De quibus ita scribit beatus Lucas in suo euangelio: Lucæ 10. Post hæc autem designauit dominus Iesus & alios septuagintaduos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipse venturus. Et dicebat illis: Messis quidem multa operarij autẽ pauci. Rogate ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Hæc ibi. De illo autem septuagintaduorum discipulorum numero fuit sanctus Matthias, vt testatur glossa ordinaria Actuum primo capite, id confirmans & adducens ex autoritate Bedæ, ita dicẽtis in loci illius expositione: *Luc. 10.*

tione: Clemens refert hos duos, qui ad ſortem apoſtola-
ſtatuti ſunt de numero ſeptaginta diſcipulorum fuiſſe.
Quod etiam facile colligitur ex verbis beati Petri, hac
tis ad cœtum diſcipulorum domini, cum eſſet ad apoſto-
tum ſurrogandus vnus in locum Iudæ proditoris, in hu-
modum dicentis: Oportet ergo ex his viris qui nobi-
ſunt congregati in omni tempore, quo intrauit & exiu-
inter nos dominus Ieſus, incipiens à baptiſmate Iohānis
vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurre-
ctiōis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis, vt habetur in A-
Act.2. ctibus. Quibus ſane verbis inſinuat ipſe princeps apoſto-
lorum Petrus, vnum aliquem eſſe deligendum in apoſto-
latum ex illis viris qui cum domino noſtro verſati ſunt tā
quā diſcipuli, à tēpore prædicationis eius inceptæ poſt ſu
ſceptum à Iohanne baptiſmum, vſque ad diem aſcenſio-
nis ipſius in cælum, ipſúmque prædicantem audiuerunt,
& miracula facientem viderunt: vt hoc pacto efficacius
poſſit teſtimoniū perhibere de doctrina & miraculis Chri
ſti, in prædicatione poſtea facienda ex apoſtolico officio.
Cum igitur diuina oſtēſione beatus Matthias fuerit in a-
poſtolorum numerum aſcitus, & ex communi fidelium
fratrum conſenſu conſtitutus cum altero, vt ſuper alteru-
trum eorum caderet ſors electoria: conſequens eſt, ipſum
fuiſſe de numero eorum, qui cum apoſtolis fuerant con-
gregati, & conuerſati cum Chriſto familiariter ante tem-
pus paſſionis eius, ipſúmque interfuiſſe prædicationibus
& operationi miraculorum Chriſti, more aliorū diſcipu-
lorum Ex quo protinus colligitur, ipſum fuiſſe vnum de
ſeptuaginta duobus diſcipulis. Non itaque exigua eſt illa
ſancti Matthiæ dignitas, qua ante paſſionē CHRISTI
ab eo aſcitus eſt ad ei9 diſcipulatū, & admiſſus ad ſpecta-
culum diuinorum operum atque miraculorū eius, & ad
auditum ſermonum eiuſdem. Sic enim & ipſe factus eſt
particeps illius beatitudinis, de qua locutus eſt ipſe Chri
Luca.10 ſtus ad diſcipulos ſuos, dicens apud Lucam: Beati oculi
qui vident quæ vos videtis, & beatæ aures quæ audiunt
quæ vos auditis. Dico enī vobis, quòd multi reges & pro-
phetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderūt:
& audire quæ auditis, & non audierunt. Tertio, elegit ſan
ctum Matthiam CHRISTVS ad apoſtolatum, vt ſubſti-
tuere-

ſtitueretur in locum Iudæ proditoris. Per cuius præuaricationem & interitum miſerabilem redactus fuerat numerus apoſtolorum(qui duodecim electi fuerant à domino, dicente apud Iohannem: Nonne duodecim vos elegi?)ad numerum vndenarium, numerum quidem imperfectionis & peccati ſignificatiuum, quod committitur ex transgreſſione decalogi, denariique pręceptorum dei. Quemadmodum teſtatur Auguſtinus, ſuper Matthæum dicens: Vndenarius numerus figuram tenet omnis peccati. In vndenario nanque tranſgreſſio eſt denarij. Et nos cum peccam⁹, decalogum profecto præceptorũ dei tranſgredimur. Hinc eſt quòd(vt legitur in Exodo)in tabernaculo dei, vndecim ſaga cilicina fuiſſe memorantur. Cilicium nanque habitum pœnitentium, & pro peccatis mœrẽtium deſignat. In tabernaculo ergo dei vndecim ſaga cilicina fieri iuſſa ſunt, quia ſancta eccleſia non ſolum ex iuſtis & immaculatis, verum etiam ex peccatoribus pœnitentibus & conuerſis exiſtit. Huius etiam numeri ſacramentum. Petrus apoſtolus agnoſcens, Iuda perdito, noluit apoſtolos in vndenario numero permanere, ſed electo Matthia, duodenariam ſummam curauit ſupplere. Hęc Auguſtinus. Et recte quidem duodenarius apoſtolico collegio conſecratus eſt numerus, quòd ex ternario in quaternarium ducto ſit coalitus. Apoſtoli autem(vt ait Gregorius in vltimo lib. ſuorum moralium)ſanctæ trinitatis fidem per quatuor mundi plagas præcipuas annunciare miſſi ſunt: quatuor itidẽ euangeliis traditam ſummæ triadis agnitionem, mũdo intonuerunt. At verò duodenarium numerũ apoſtolico cœtui eſſe peculiariter addictum, teſtatur & Caſſiodorus in expoſitione Pſalmi duodecimi dicens: Admonet etiã duodenarius numerus, apoſtolorum nos recolere quantitatẽ: qui doctrina perfectiſſima mandatorum, & dominum ſuper omnia dilexerunt, & proximos eadem vt ſe charitate complexi ſunt: vt merito hic pſalmus talia nobis ſacramẽta conceſſerit, qui apoſtolorum noſcitur numero conſecratus. Hæc ille. Porro, prædictus ille ſacer apoſtolorum numerus, multis antiquæ legis figuris, & nouæ itidem legis myſteriis deſignatus eſſe dignoſcitur.

Iohan. 6 *Exo. 36*

Primo ſiquidem anteſignatus eſt per duodecim patriarchas filios Iacob, qui nominatim annumerantur in Geneſi:

Gen. 46.

nesi: quoniam ipsi apostoli sunt principales & præcipui
Gene.46 patres in nouo testamento. Secundo per duodecim principes tribuum Israel, qui recensentur in Numeris, quia ipsi constituti sunt à deo principes super omnem terram,
Nume.2 vt dicit Psalmista. Tertio, per duodecim fontes in Helim, quorum fit mentio in Exodo, quia ipsi mystici sunt fon-
Psal. 44 tes, ex quibus manauit aqua sapiētiæ salutaris ad irrigandum hortum militantis ecclesiæ. Quarto, numerus ille
Exodi 15 sacratus apostolorũ, significatus est & indicatus per duodecim panes propositionis, qui in Leuitico iubentur su-
Leuit. 24. per mensam purissimam coram deo statui: quoniam solido euangelicæ doctrinæ cibo ieiunas hominum mentes, ipsi Apostoli à domino missi ad prædicandum, refecerũt atque confortarunt. Quinto per duodecim lapides sublatos de Iordane, quorum meminit Iosuæ: quoniam ipsi
Iosue.4 sunt lapides viui, coniuncti cemento charitatis ipsi Christo primario lapidi & angulari. Sexto, per duodecim boues sustentantes mare æneum, de quibus scribitur in ter-
3.Reg.7. tio Regum: quoniam ipsi robusti sunt & fortes virtute, ad fulciendum doctrinã sacramẽtorum ecclesiæ, in quib⁹ lauantur animæ fidelium. Septimo per duodecim prophetas minores, vno volumine comprehensos. Nam ipsi duodecim sunt præcones altissimi, annunciantes mundi terminum & iudicis aduentum. Octauo, designatus est idem apostolorum numerns per duodecim sedes, in
Matth.19 quibus (vt inquit Matthæus, capite decimonono.) iudicandæ sunt duodecim tribus Israel: quia ipsi apostoli, futuri sunt assessores supremi iudicis, & cum eo nationes iu-
Iohan.6 dicaturi. Nono, per eos duodecim (qui enumerantur à Iohanne) cophinos fragmentorum, collectos ex iis quæ superauerant post distributionem quinque panũ & duorum pisciũ in quinque milia hominũ: nam ipsi fragmenta verborũ Christi per totum mundũ delaturi erãt & pu-
Iohan.11 blicaturi, vt ait Nicolaus Liranus. Decimo, prædictus apostolici collegij numerus designatus est per duodecim horas diei: nam Christus (vt inquit Iohannes) verus est dies salutis & lucis, quem ipsi nunciando integrãt & explicant. Vndecimo, per duodecim menses partientes
Isaia.16 annum. Venit enim (inquit Isaias) Christus, vt annunciaret annum placabilem domino, quē sancti apostoli in diuersis

diuersis mundi plagis hominibus promulgarunt. Duodecimo, insinuatur idem numerus per duodecim stellas in corona sponsæ, de quibus scribitur in Apocalipsi, quoniã ipsi ecclesiæ Christi afferentes ornatum spiritualem, totũ mundum suæ doctrinæ claritate illustrant. Decimotertio autem, signatus est prædictus apostolici collegij numerus, per duodecim fundamenta ciuitatis supernæ, quæ enumerantur in Apocalypsi, quoniã ipsi apostoli sunt fundamenta ipsius spiritualis Ierusalem scilicet ecclesiæ sanctæ, hic adhuc in agone mundi huius desudantis, de qua dicitur in psalmo: Fundaměta eius in montibus sanctis. Decimoquarto & postremo, designatus est idem apostolorũ numerus per duodecim portas eiusdem ciuitatis sanctorũ, de quibus scribitur in Apocalypsi, quoniã per ipsos apostolos habemus aditũ ad patriam & regioně viuorũ æternã. Perspicuum est igitur, sacrũ esse numerũ duodenarium, apostolis addictũ: qui tot & tantis figurarum velamentis mysticisque signis est in sacra figura demõstratus. Ad quě numerum complendum, cum diminutus esset, electus est à domino beat⁹ Matthias.

Apo. 12

Apo. 21

Psal. 86.

¶ Pro secunda præsentis sermonis parte deducenda, nũc reliquũ est paucis ostendere, quomodo assũptus fuerit iděvir sanctus à domino. Et primo quiděassũpsit eũ domin⁹ de⁹ ad apostolatũ, ꝑ ꝓuidã discipulorũ domini curã & maturã deliberationě. Sicut enim refert B. Lucas, těpore intermedio inter ascensioně Christi & Pětecosten, B. Petr⁹ vt supremus fideliũ vertex, cõuocatis fratribus & cæteris discipulis in concionem, ostendit per scripturam sacram esse prædefinitum & prędictum, quod in locum Iudę traditoris substitueretur alter, qui sortiretur officium apostolatus, à quo Iudas deciderat: & maxime per versum illũ Psalmi, de ipso Iuda particulatim dictũ: Fiãt dies eius pauci, & episcopatũ eius accipiat alter. In quo per episcopatum intelligitur apostolatus, quoniã officiũ erat apostolorũ, super intendere saluti & conuersioni fideliũ; quę sane superintendentia, episcopatus nomine græce designatur. Sed non est hic oscitanter pretereundũ miserabile ipsi⁹ Iudæ exterminiũ & mortis genus, quod sibi ipsi intulit cũ suas fauces reste constrinxit, fact⁹ suiipsi⁹ lictor & homicida: ꝙ sane exitiũ B. Petr⁹ ĩ oratiõe ad cęteros

fideles habita, pro facienda alterius substitutione in apostolatus ministerio, his verbis terrificis omnium auribus inculcauit, ita de Iuda proditore loquens: Et suspensus crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius. Quem
Actu.1 locum exponens Beda super Actus apostolorum, ait: Dignam sibi pœnam traditor inuenit, dum guttur quo vox proditionis exierat, laqueo necauit. Dignum etiam locum interitus quæsiuit, vt qui hominum & angelorum dominum prodiderat, cælo & terræ perosus, quasi aereis spiriti
2.Re.17 & 18. bus sociandus, iuxta exemplũ quod de Achitophel & Absalon datur, in medio aeris periret. Digno etiam exitu & mors ipsa succesit, vt viscera quæ proditionem conceperant, rupta caderent, & in auras euoluerentur: cui scilicet fraudi vel ꝑditioni vel culpæ, similis pene mors. Hæc ille. Quo certe exẽplo ꝑspicue cognoscim⁹, male partas opes nunquã alicui profectũ afferre, sed sæpenumero & corporis & animæ graue detrimentum. Triginta nanque denarij, quos in precium proditionis acceperat, nihil illi profuerunt: quoniam illos integre reddidit, & insuper suum corpus & animam misere perdidit. Hinc semper nobis au-
Psal.36 diendus est psalmographus, dicens: Melius est modicum
Pro.15 iusto super diuitias peccatorum multas. Et Salomon: Melius est parum cum timore domini, quám thesauri magni
Mat.16 & insatiabiles. Et domin⁹ in euãgelio Matthæi: Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo cõmutationem pro anima sua? Secundo assumpsit dominus Matthiam in apostolatum, per sortis in eum directionem & casum Siquidem post exhortatoriã illam Petri orationem, quã totus asistentiũ cœtus approbauit, statuerũt apostoli duos, vnanimi omniũ consensu ex tota fideliũ turba delectos, tanquã magis idoneos cæteris ad gerendũ apostolat⁹ munus, scilicet Ioseph virũ sanctũ, qui vocabatur Barsabas, & ob eximiã vitæ sanctitatẽ cognominatus est Iustus, & B. Matthiã. Porrò hunc Ioseph nõnulli scriptores putãt
Actu.4 eundẽ esse, qui postea in Actibus apostolorum vocatus est Barnabas, genere Cyprius, & postea B. Pauli in ꝑdicatiõe euangelij comes fuit indiuiduus & socius. Sed nõ videtur
Actu.13 illud multũ esse verosimile, quia ipse Barnabas postea cũ B. Paulo fuit ad apostolatũ promotus, magisterio sancti
spiri-

ſpiritus, vt ſcribitur deinceps in Actibus. Quomodo ergo nunc fuiſſet ab apoſtolatu excluſus? Quare potius dicendum eſt cũ Nicolao Lirano & aliis, quod iſte Ioſeph fuit filius Alphæi & Mariæ Cleophæ, & frater S. Iacobi minoris, Simonis, & Iudæ, ac conſobrinus Chriſti. Deinde apoſtoli cum duobus illis dediſſent ſortes electorias, per quas deprehenderetur, vter eorum eſſet aſſumendus ad apoſtolatum: conuerſi tamen ad orationem, rogauerunt dominũ vt ſortes illas pro ſuæ beneplacito voluntatis ita dirigeret vt illarum indicio cognoſceretur & demõſtraretur is, qui diuina electione eſſet aſciſcendus ad apoſtolicã dignitatẽ: quoniã vt ait Salomon, Sortes in ſinum mittuntur, ſed à domino tẽperantur. Et diuina moderatione obuenit ſors data in Matthiam, qui deinceps collegio apoſtolorum eſt cõnumeratus, quemadmodum in epiſtola Miſſæ ſolennitatis hodierne, ex primo capite Actuum apoſtolorum recitatur. Vnde magna B. Matthiæ laus & cõmendatio in hoc facto nobis inſinuatur, quòd diuina electione prælatus eſt illi, qui ob ſingularem ſanctimoniam ab hominibus iuſtus cognominabatur: & hinc inſignis excellentia virtutum & diuinorũ donorũ in S. Matthia fuiſſe demonſtratur. Cæterum circa hũc locũ recte annotat venerabilis Beda, quod non hoc exemplo electionis Matthiæ per ſortem, indifferenter ſortibus eſt credendum: vel quia Ionas (vt ibidem ipſe ſcribit) ſorte deprehenſus eſt, & Ionathas, quod mel comederit iniuſſu patris: aut (vt eſt apud Ioſue) Achan ꝙ tulerit de anathemate Iericho: cum priuilegia ſingulorũ, ſecundum Hieronymum, cõmunem legẽ facere non poſſunt. Et apoſtoli quidem ante ſuſceptã plenitudinẽ ſpiritusſancti, ſorte electionẽ fecerunt, oratione tamen ad deũ fuſa, cuius arbitrio ſubmiſerunt ſortiũ diſpoſitionẽ. Poſt pentecoſten vero, ſeptem diaconi non ſorte, ſed diſcipulorum electione, apoſtolorum vero oratione & manuũ impoſitione ſunt ordinati. Hæc ille. Tertio aſſumpſit Chriſtus B. Matthiam ad cæleſtis gloriæ beatitudinem. Nam poſt pentecoſten ipſe beatus apoſtolus Iudæam pro ſuæ prædicationis loco ſortitus, ſuſceptum mun' apoſtolicum impigre obiuit, multóſque ad verã conuertit fidẽ, oſtẽdẽs ex ſcripturis veteris teſtamenti, Ieſum eſſe verum Chriſtũ & deũ, deique filiũ: & conuincens contra aduerſarios,

Pro. 16

Ionæ. 2

1. Re. 14

Ioſu. 7

omnia ſanctorum prophetarum oracula de Meſsia venturo, in ipſo completa eſſe & conſummata. Propter quod zelo commoti Iudæi, veritatis inimici ipſum cruci affixerunt, & per martyrij coronã ipſe ſanctus apoſtolus de cruce ad cælũ aſſumptus eſt ſecundum animam à domino, & perpetuo habitabit in atriis domini. Corpus autem eius ſacrum poſtea Romam tranſlatum eſt, & in eccleſia ſanctæ Mariæ maioris reconditum ſub lapide Porphyriaco, vbi cum magna veneratione à populo honoratur. Aliqui autẽ dicunt corpus Matthiæ de Iudæa Romam delatũ, inde Treuirim tranſlatum fuiſſe. Nos itaque ſic viuere laboremus, vt digni etiam ſimus eligi & aſſumi à domino, & in ipſius atriis per merita & preces ſancti Matthiæ, habitare per ſempiterna ſeculorum ſecula. Amen.

DE S. THOMA AQVINAte, ſermo latine prolatus.

Q*Vaſi ſtella matutina in medio nebulæ.* Ex *Eccleſiaſt quinquageſimo capite*] Quiſquis aptam effigiẽ depingere cupit, ornatiſsime confeſſus, archetypam primitiuãque formam oculis proponere ſtudet, illius lineamenta attentius cõſiderat, ad quorum imitationem quàm proxime poteſt, perſimilẽ alteram imaginem efformat. Ita ſane deus humani generis conditor & rector optimus, ad componendos hominum mores præter ſanctiſsima præcepta more architecti præcipuique pictoris, omnimodas nobis propoſuit imagines, vtpote anteacta ſanctorum exempla: quæ noſtræ mentis oculis ſubiecta, quonã pacto in omni virtutum genere noſtram ipſorũ vitam inſtituamus, edocent. Nec rara quidem ſunt hæc animo noſtro oblata ſpectra. Siquidem ſanctorum cuique domeſticum quiddam eſt & peculiare, quod ad humanæ vitæ formationem conducat. Enimvero in promptu eſt inuenire in apoſtolis, delineatam euangelij promulgãdi indefeſſam diligentiã: in martyribus inuictiſsimis inſuperabilem animi conſtantiã, non adumbratis coloribus efformatã: in confeſſoribus mundi conculcationem & gloriæ illius contemptum, vera ſpecie

repræ-

repræſentatum:denique,in candidiſsimis virginibus,cum corporis tum animi ſynceram puritatem,non fictis protra ctam figuris conſpicabimur. Neque lapideis aut ligneis tabulis depicta ſunt hæc ſimulacra,nec ſitu carieque fiunt marcida, aut vetuſtate nimia obliterantur: ſed cordibus hominum inſculpta,perpetuo durant,viuam faciem referentia. Quocirca nos ſcite admonet Damaſcenus, de fide orthodoxa lib.4. Nos ipſi,inquit,animatæ ſtatuæ & imagines ſanctorum,virtutum imitatione efficiamur. Porrò inter cæteras omnigenæ virtutis effigies in ſanctis expreſſas, quas,diuinæ placuit bonitati mortalibus ad æmulationem exhibere:& ſanctiſsimum Thomam Aquinatem,ſacratiſſimi ordinis prædicatorum ſpecimen & decus eximium, eadem in medium ꝓtulit. In quo vt prototypo primarióque vultu, conſpiciantur virtutum omnium ornamenta, honeſtique decor & elegantia mirabilis,non vmbratiliter efformata. Quæ vt cunctis palam eluceſcat, mihi impræſentiarum commiſſa eſt prouincia, huius viuæ imaginis formam expromere,quibúſque virtutũ effigiata ſit lineis deſcribere. Verum quid de coloribus diiudicabit cæcus, aut lippis informis oculis picturarum rationes diſcernet? Non poterit plane de pictoria arte diſſerere, qui illius prorſus fuerit expers. Ad hæc, tanta eſt huius propoſiti exemplaris excellentia,tanta venuſtas,tanta denique cõcinnitas,vt non feruens Demoſthenis oratio,non Ciceronianæ torrens eloquentiæ,ſufficiat egregium illius ornatum explicare. Cæterum antiqua in hanc integerrima religione conſpicuam domum beneuolentia & amor ſingularis(qui Hieronymo teſte,menſuram neſcit,neque imbecillitatẽ ſuam metitur)adegit me,vt id munus obeundum ſuſciperem:cũ facile ſperauerim veſtram omniũ humanitatem cœptis meis benigno fauore aſpiraturã, & diuinã itidem opem illis affuturã. Quã vt præſentioré ſentiam' omnes,in primis exoranda eſt deipara virgo Maria,& angelico ſalutanda alloquio: Aue Maria.

¶ *Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ. Eccl.50.cap.depromõpta ſunt hæc verba,& in præcipuã orationis huius propoſitionẽ adducta.*] Diuina prouidentia, Sapientis teſtimonio, attingens à fine vſque ad finem fortiter,& diſponens ſuauiter omnia, inter cætera ſuæ ſuperexcellentis bonitatis *Sap.8*

opera lucidum ſtellarum ordinem conſtituit, quæ rutilantibus flammis nebuloſam abigerent nocturni tēporis opacitatē. Cæterum quæcūque in corporibus craſſaque mole ſenſibilibus rebus egit, eadem quoque altiore gradu & ratione in his quæ ſpiritu prædita ſunt, vt homines, fieri ordinauit, vt igitur peccatorum nebulæ, quæ noſtræ terræ faciem obtegunt, ſpirituali lumine perluſtrentur, multimodas in huius mundi firmamento ſtellas deus fixit, eximios ſcilicet ſanctitate & doctrina viros, quorum ſplendore denſæ vitiorum & errorū tenebræ propulſarentur.

Dan.18 At vero ſtellarum nomine, viros ſanctos ac eruditos in ſacris literis deſignari, atteſtatur Daniel, dicens: Qui autem docti fuerint, fulgebūt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudierint multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Itaque poſt oſtenſum nobis iuſtitiæ ſolē Chriſtum dominum noſtrum, qui ſuo exortu depulſis nebulis, ſplendidum orbi lumen infudit, plurimæ eum ſtellæ ſpirituales conſecutæ ſunt, claritatem quidem ab eo mutuatæ, & inſigni fulgore ſpectabiles: apoſtoli, martyres, confeſſores, virgines. Inter has autē omnigeno ſplēdore coruſcas, voluit & diuina benignitas vnam lucidiſsimam ad ortum ſtellam deduci, beatiſsimum videlicet Thomam Aquinatem, præclaro tum doctrinæ, tum virtutum radio effulgentem. Cui non ab re ſtellæ nuncupationem aſſcripſerim: quando quidē tanta in mente eius fuerit diuinæ lucis exhuberantia, vt in illius corpus interdum ſeſe tranſfuderit ſuique indicium viſibili quoque ſpectaculo aliis præbuerit. Nempe cuidam admiranti diuinorū numerum affluētiā, quibus B. Thomam deus plurifariam dotauerat, viſi ſunt de vultu eius ſidereo ſplēdentes radij abūde procedere: qui longe lateque diffuſi, intuentium oculis illucerent. Et matutina quidem eſt hæc ſtella, quia ad ortū progreſſa noſtrum ſemper horizonta ſuperfertur, ad veſperā nō declinans, & occaſus neſcia. Siquidem ſui luminis detrimentum nō ſentiens, expers obnubilationis, & ad occultationem ſui minime deuergens, matutino iugiter ſplendore

Prou.4 rutilat. Cui id Prouerbiorum dictum præclare congruit, quod quaſi lux ſplendēs procedit & creſcit vſque ad perfectū diem. Demum in medio nebulæ lucet hæc ſtella matutina, vtpote in mediaſtimo mundi huius tenebricoſi, &

& multifariis peccatorũ nebulis obducti, quibus veri solis aspectus nobis subtrahitur. Sequidem harũ interiectu caliginum cæleste lumen, quo minus ad nos pertingat, occulitur contexitúrque nube opaca, cuius obiectu non potest oculorum nostrorum acies iubar æthereum suspicere. Est igitur Btùs Thomas (vt sigillatim dicta, vno themate prius assumpta cõstringamus) quasi stella matutina in medio nebulæ.

¶ Cæterum, vt dilucidius aperiamus huiusce stellæ claritatem, in tres partes hanc orationem diducemus. Prima, exortum eius & in religionis zelo fulgorem explicabit. Secunda, doctrinæ illius multiplices radios. Tertia, virtutum splendorem, ipsiusque ad cælestem Ierusalem trãslationem explanabit. Pro primæ partis absolutione, memoriæ propitum comperimus, B. Thomam generosis ortum natalibus, ex illustri genere comitum Aquinorum in confinibus Companiæ & regni Siciliæ originem duxisse: cuius patri Landulpho nomen fuit, matri verò Theodoræ, quæ nobili progenitorum stemmate clara itidem & moribus ex vrbe Parthenopea, quam Neapolim dicimus, oriunda fuit. Sed quid genus & proauos tuos ò B. Thoma in medium adducimus? quandoquidem hanc carnalis stirpis nobilitatem paruifaciens, vt quam fortuna liberis afferat, antequam in lucem editi sint. veram animi ingenuitatem, quæ virtutum ornamento & dei seruitio duntaxat comparatur, tibi summopere vendicare studueris, memor illius non aspernandæ sententiæ:

Nobilitas sola est, animum quæ moribus ornat.

Itidem & istius:

Nobilitas sola est atque vnica virtus. *Iuuenal.*

Itaque vt hanc sibi consequeretur deo dicatus puer, completo ætatis suæ quinquennio, ad monasterium mõtis Cassini ordinis S. Benedicti transmittitur literis & bonis moribus educandus: vbi vltra ætatis illius sortem, puerile gerens nihil, id solum quod honesti speciem præ se ferret, mente simul & opere agitabat. Hanc autem morum grauitatem & maturitatem demiratus abbas illius loci: facile animaduertit, ex præclara & rara pueri indole, magnum quiddam diuina dispositione enasciturum, persuasitque parentibus, vt ad literariam mitteretur Academiam, quæ

tum

tũ Neapoli celeberrima habebatur. Quod vbi factũ fuisset, ipse puer ingeniosus & bonam sortitus animã, ita coætaneos suos vigilantia studij & profectu ampliore superauit, vt nemo illi aut ingenij acumine, aut liberaliũ disciplinarum fruge ęquandus inueniretur, nedum præferendus. Verum considerans scientiam (nisi charitate simul ædificante ad dei obsequium mancipetur) inflare solitã esse, sacrum ordinem fratrum prædicatorum (ad quem ab incunabulis fuerat admodum affectus) etiam ante pubertatis annos ingressus est, vt expeditius deo militaret, non implicatus negociis secularibus, Iniquo quidem negocio morabile iuuenibus omnibus exemplum reliquit suam adolescentiam deo consecrandi, antequam illecebris carnis illaqueata, vitiis quibus id ætatis magnopere est obnoxium, inquinetur: & exinde minus idonea ad virtutem assequẽdam reddatur, quinimo fortasse per totum vitæ curriculum periclitetur. Cæterum tantis bonorum operũ auspiciis inuidens virtutis osor, & humani generis antiquus hostis, studuit subdolis suis machinamentis, tã sanctis beati Thomæ conatibus obuiare. Et primo quidem impulit illius matrem, vt quia desiderio vidẽdi filij sui affecta, primum Neapolim, deinde Romam nequicquam profecta fuerat: votóque suo fraudata (nam beatum Thomam aliò fratre saluti eius consulentes, transmiserant: ne inuentus à matre, blanditiis illius & hortamentis ab incepto foritã auocaretur religionis instituto) ad alios filios suos apud imperatorem Romanum degentes, scripserit fratris sui Thomæ per Tusciam Parrhisios versus tendentis iter intercipiant, detentúmque ad se ocyus adduci curent. Parent mandato matris filij nequã, & deprehẽsum in itinere Thomam, non fraterno, sed hostili aggrediuntur animo, vinctúmque ad matrem perducunt. Illa fœmineo more protinus filio suggerit, assumptum religionis cultũ abiiciat, minis territans nisi morem gerat. Sed velut immensa ripes vndique procellis quatitur & aquarum vorticibus, nõ tamen loco cedit, neque sua sede dimouetur: haud secus beati Thomæ mens in domino solidata, neque illidentibus eam fluminibus, neque irruentibus ventis est cõcussa. Fundata enim erat super firmam petram. In carceris *Matth. 7* igitur horrorem coniectus est, vt contumax in matrem & maleh-

maleficus,& inibi à fratribus ſuis grauiſſimis probris affectus. volentes etenim violentia eundem ad ſuam deflectere ſententiam, habitum ſacræ ſuę profeſſionis manibus nefariis dilaniant. At contra patientiæ ſcuto ſeſe muniens Thomas, fruſtulamentis dilacerati amictus, quandoquidem integro non potuit, ſe vtcunque contexit. Sed proh dolor, nonnulli & hac tempeſtate cum fratribus ſancti Thomæ huius ſyncere religionis chlamydem diuellunt: & quod manibus non poſſunt, lingua maledica tentant, cum religioſos in ea ſub regularibus inſtitutis deo militãtes, infando hypocriſeos nomine laceſſunt, & ſanctimonię ſimulatores, fictitiiſque moribus adumbratos oblacerant, Alij (quod grauius eſt) aut famoſis libellis, aut ludis ſcenicis in propatulo actitandis, candidiſſimum prædicatorũ nomen obnubilare offuſcaréque contendunt. Verum tales ſuis molitionibus aliud nihil aſſequuntur, quàm quòd ſuæ improbitatis, quæ aliàs fortaſſe lateret cæteros, apertiſſimum omnibus perhibẽt teſtimonium. Siquidem mordacitate maledicentiáque in alios gaudere, perſpicuũ eſt inteſtinæ prauitatis argumentum: cum difficile admodum ſit, ſynceram ducere vitam, & maledictis proximos inceſſere. Sed hæc faceſſant. Porro perſpicientes beati Thomę fratres, ſe carceris ergaſtulo, minarum terriculamentis, aliiſque viis iam fruſtra tentatis, animum eius à cõcepto religionis voto auertere non poſſe nouam excogitant machinam, ad eam turrim propugnaculo domini munitam, funditur euertendam. Mulierem carceri immittunt, edoctam iuueniles annos ad laſciuiam blãdis irritamentis allicere, quæ ſuis artibus faſcinatum & emollitum Thomæ animum, ab alto conſtantiæ gradu deiiciat. Sed irrita fuerunt & hæc malignitatis conſilia. Nam cum introducta in carcerem mulier, humana quidem facie, ſed lingua viperea, ſuum incepit lœtiferum virus effundere: non ratus S. Thomas ſatis tutum eſſe, diutius cum mortifero ſerpente eodem loco demorari: arrepto è foco torre ſemicremato, eam protinus camera exturbauit. Inde ad orationem cum lachrymis confugiens, munditiæ puritatiſque virtute à deo ſeſe muniri feruentius exorauit. Inter orandum autem obdormiens, cingulo caſtitatis ab angelo lumbos

præ-

præcinctus eſt vſque ad dolorificam renum moleſtiã, & poſt tempore nunquã in ſe carnis incentiua pullulare ſit. Eximiũ profecto dei donum, & admodum rarũ in hominibus: in carne præter carnem viuere, & ſæua libidinis incendia grauioréſque ignibus Aetnæis flammas neſcire: quo adornatus noſter Thomas, virgineo candore nitens niueóque pudore, angelicam ſine carnis contagio vitam in terris tranſegit. Exacto demum in carcere cum magno virtutum fructu biennio, ſui ordinis fratribus denique redditus eſt à matre, ſatis ſupérque inexpugnabilem animi eius conſtantiam experta. Sicque per calcatam pergens matrem, fratres & carnem ipſam, victor & triumphator omnium, ad ſuæ religionis domum reuerſus eſt, qui in tantis rerum turbinibus, virtutis zelo eluxit, vt dictum eſt, quaſi ſtella matutina in medio nebulæ. Secũdo loco ſtellæ noſtræ matutinæ claritatem in doctrinæ ſplendore dilucidare conſtituimus. Poſt percepta quidé philoſophiæ naturalis rudimenta, diuinis quoque literis huberius imbueretur, miſſus eſt beatus Thomas, ſuis (vt diximus) reſtitutus, Coloniam, inſtituendus diſciplina fratris Alberti Teutonici, ordinis prædicatorum, qui ob omnifariæ doctrinæ eminẽtiam & claritudinem, Magni cognomentum merito ſortitus eſt. Cuius ſcientiam tanta auiditate beatus Thomas hauſit, vt in eo Alberti diſcipulũ poſſis agnoſcere, feracium agrorum more, multo largiori fœnore quàm ſemen acceperit, meſſis pignora reddentem. At quia operæprecium eſt in ſilentio cum manſuetudine percipere diſciplinam, tãtam taciturnitatem ex induſtria ſeruare elaborauit ſcholaſtici laboris tempore, vt bos mutus à condiſcipulis appellaretur. Pythagoricum (reor) inſtitutum audiuerat noſter Thomas, quo ſub Pythagora diſcipuli quinquennij ſpatio continuum obſeruabant ſilentium, audientes duntaxat quæ à præceptore diſſerebãtur, & de illis neque diſceptare, neque cõtrouerſiam mouere permiſſi. Tranſacto demum quinque annorum interuallo, loquendi facultatem poſt ſtati temporis ſilentium acceperunt. Albertus verò facto ſemel atque iterum in publica quæſtionis determinatione ingenij ſimul & doctrinæ beati Thomæ periculo, perſpicuéque cognoſcẽs taciturnitatem illam nõ ex animi ſtupiditate aut ignauia, ſed ſola

Eccl. 50

la modeſtia profectam eſſe, clara voce cæteris inquit: Vocatis quidem iſtum bouem mutum, ſed talem aliquando edet doctrinę mugitũ, quòd toto in orbe apertiſſime perſonabit. Sed vtinam hæc beati Thomę prudẽtia, ſilẽdique plus quàm loquendi ſolertia, à noſtrę tempeſtatis adoleſcentibus ſeruaretur, qui vix bene prima dialectices theoremata edocti, os in cælum ponunt, impudentiſſima temeritate de diuina prouidentia (vbi futurorũ cõtingentiũ incidit ſermo) diſceptant. De omnipotente itidẽ dei virtute multa futiliter in dubitationẽ vocãt, metiri eã contendentes, quę prorſus immenſa eſt & omniefficax Nullis plane alarum prę ſidiis ſubnixi, in altum ſe ſuſtollunt ęthera, Icari caſum exitialem non reformidantes. Mittendi ſunt ocyus quicunque hoc laborent morbo, ad ſcholam Pythagoricam, ſalutarem ve Beati Thomę diſciplinam, qui in ſilentio prius (vt pręlibauimus) ſacra doctrinę fluenta bibit quę poſtea in totum orbem diffudit abunde. Deinceps ad Parrhiſios trãſmiſſus, baccalaureatus in theologia gradum aſſecutus eſt: & exinde publice lectionis interpretationiſque munus haud ſegniter obiuit: quod tanta doctrinę affluentia executus eſt, ex animo ſuo velut huberrimo quodam fonte, liquidos ſcientiarum riuulos in audientium agrum transfundens, vt omnes in admirationem nõ mediocrem ſuper eius doctrina adducerẽtur. Demum, ad ſummum theologię apicem lauream ſcilicet magiſtralem euectus ne talentum illud à domino acceptum videretur in terram abſcondere, non iam docendo ſolum, ſed & contra noſtrę fidei inimicos rationum telis & iaculis decertãdo, laborare ſtuduit in vinea domini: Siquidem duos Iudæos in feſto natiuitatis dominicę, ſacrę ſcripturę rationibus vndiquaque conuictos, induxit ad ritum Iudaicum abiurandum noſtræque fidei puriſſimam veritatem amplectendam. Ad ſcribendum quoque (vt poſteris ſuũ deſudaret ingenium) ſeſe conferens, intulit in tabernaculum domini non pelles & pilos caprarum, ſed argentum & aurum. Sane in ſcriptis ſuis quid amplius mirandum ſit neſcias, an voluminũ ab eo elucubratorũ copia, an ipſiꝰ doctrinę ſynceritas & ſoliditas, nihil fucatum habens, nihil anceps, captioſum nihil aut ſophiſticum. Quocirca non

parum

parum dolere debemus miſeram noſtræ tempeſtatis ſor-
tem, qua tam fertilis & fœcũda doctrinæ ſeges paſſim ne-
gligitur, & pro nihilo ducitur. Anfractuoſa verò dogma-
ta, captiunculas, fallacias, paralogiſmos hubertim eructan-
tia, habentur in precio, diurna pariter & nocturna verſan-
tur manu. Siccine præſtantiſſimi patres, abſtruſa diuina-
rũ literarum ſenſa recluſum iri putandum eſt? cum ſophi-
ſmatis, tendiculis & argutiolis nil niſi futile quiddam &
inane molientibus, alios vt pedicis irretire, implicare, il-
laqueare contenditur? Huiuſmodi plane multiplices hy-
dras & implexos iuſtorũ Gordiaci nodi laqueos, in rebus
potiſsimũ diuinis pertractãdis, ſacra quoq; ſcriptura de-
Eccle. 37. teſtatur, inquiẽs: Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt. At-
qui cum cauillationibus, captionibus & importunis id ge-
nus calumniis, B. Thomæ cæterorúmque probatorum au-
torum doctrina poſthabetur: aliud ſane nihil meo effici-
tur iudicio, quàm lympidiſſimus deſeritur fons aquã viuã
ſcaturiens, vt ex turbulento riuo lutoſa hauriatur aqua.
Præteritur ager omnigenis floribus refertiſſimus, & cui
nulla deeſt ſegetis exhuberantia, vt vrticæ legantur & tri-
buli, infœlix lolium & ſteriles auenæ. Sed reſipiſcant ob-
ſecro, ſi qui tales ſint, & moniti meliora ſequantur. Porro
B. Thomæ tanta fuit ingenij perſpicacitas & acumen, vt
nullum vnquam librum lectitauerit, quem adiutore de-
ſine alterius cuiuſpiam præſidio non intellexerit: tanta
memoriæ tenacitas, vt ſemel audita, aut lecta, altiſſima m-
te fixerit, nec obliuione obliterauerit vnquam: tanta de-
que doctrinæ fœcunditas, vt de diuerſis materiis, tribus
aut quatuor ſcriptoribus ſimul dictauerit, qui ex ei9 or-
excipientes quæ ſubinde ſingulis legit, prius ſcribendo
quàm ipſe dictando, fatigati ſunt. Non ſolus igitur pute-
tur Origines, plures notarios vnius temporis dictatione
occupaſſe, aut Cæſar id peculiare habuiſſe ꝙ tres ſimul
epiſtolas dictauerit, autore Trãquillo, & quartã ipſe ...
ſerit. Nam & Thomas noſter pro ingenij ſui fertilitate
idipſum præſtitit. Et ꝙ his ampli9 eſt, mens eius adeò ...
dij agitationibus aſſidue erat affixa, vt prorſus abſtr...
à corporeis functionibus, quæ coram aderant, ſæpenu-
ro non ſentiſceret. Cum enim ſemel aſſideret menſæ ...

cti quondã Francorum regis Ludouici, nec cibo nec potui manum admouens, sed meditabundus admodum: post aliquantum silentium in hanc demum vocem erupit, Iam elisus est error Manichæi. Sume tibi librũ scriptor & annota. Versauerat enim animo quomodo Manichæos confutaret, & illi tum operi conscribendo vacabat, ratus se sua in bibliotheca inter libros diuersari. Non amplius miremur Carneadem adeò addictum fuisse studio, quòd autore Valerio, cogitationibus inhærens, cum mensæ accumberet, manum ad cibum porrigere obliuisceretur. Ecce & noster Thomas longe maiorem patitur extasim, & mentis ad intima raptum, qui ob singularem doctrinæ præstãtiam lucet, vt prædictum est, quasi stella matutina in medio nebulæ.

¶ Postremo loco stellæ nostræ matutinæ rutilantiam in multiplici virtutũ radio declarare superest. Inter quas cumulatissime eidem comparatas, potissimum enituit ardentissimus assiduæ ad deum orationis feruor, quo totus in cælum rapiebatur, quòd mens ipsius libera corporeis vinculis, non prægrauabatur terrestri pondere: quin potius & ipsum corpus secum præter molis terrenę naturã, sustollebat. Siquidem visus est interdum orationi intentus, amplius quàm cubito à terra sublatus, in aere pendulus subsistere: quod animus omnino corporis habens principatum, ad sua ipsum officia traduxit. Vnde & id sibi domesticum quotidianúmque effecerat, quod antequam studium librorum aut lectionem accessit ad deum se per piam inuocationem semper conuerterit, memor sententię beati Iacobi, dicentis: Si quis indiget sapientia, postulet à deo, qui dat omnibus abundanter, & non improperat, & dabitur ei: quoniam deus scientiarum dominus est. Et hanc studij regulam nos quoque beati Thomę edocti exemplo, amplecti debemus, viri celeberrimi: vt lectionem nostram omnem, animique ad literas applicationem pręcedat pia oratio, Quod & diuinus admonuit Dionysius, in libro de diuinis nominibus inquiens: Oportet nos votis in primis ad ipsam supreme bonam trinitatem, veluti bonitatis principẽ, prouehi, atquè è vicino discere benignissima illi insita munera. Nã ipsa quidem adest omnibus, nõ autẽ illi assunt omnia. Vbi verò ipsam castissi mis

Eccle.50.

Iacob.1.

mis præcibus, animóque purgato & peruio, atque ad diuinam idoneo coniunctionem inuocamus, tunc nos quoque illi assum. Quocirca ante omnē actum, inquit, & in theologia maxime, ab oratione inchoandū nobis est. Nō vt vbique & nusquam præsentem virtutem attrahamus, sed vt memoria rerum diuinarum atque inuocationibus piis, nosipsos illi dedamus atque iungamus. Quod quidē memorabile documentū B. Thomas adeò studiose semper obseruauit, vt cum ei locus aliquis scripturæ obscur' occurrisset, aut questio nodosa, anceps & ardua pertractãda: protinus ad orationem confugerit, & claram prius abstrusæ rei cognitionem deo illuminante sit assecutus. Itaque ingenue cōfessus est ad diuini nominis exaltationem, se scientiæ munus non tam naturali ingenio humanóve studio, quàm crebra oratione, à deo bonorum omnium indultore consecutum esse. Huic indefesso orationis feruori adiunctum habuit B. Thomas singularē animi ad sacratissima altaris mysteria affectum, quo nunquā fatiscente, quotidie sacrificium illud omnium maxime salutare deo sedulus offerebat, nisi grauis ipsum morbus occupasset. Et alteri itidem oblationi mysteriorum à socio suo factæ, intentissimus intererat: cui ipse ad altare quæ sua fuit humilitas, ministerium obsequiosus exhibuit. In ipsa quoq; præsiosi corporis dominici eleuatione & ostēsione, ad astantes legere solitus traditur illud ex cantico SS. Augustini & Ambrosij sumptū: Tu rex gloriæ Christe, Tu patris sempiternus es filius, ad finem vsque. Tanto denique animi ardore succensus fuit ex intima ad dignissimum eucharistiæ sacramentum affectione, vt ex diuini ignis præsentia, ignitionísque vehementia, totus lachrymis perfusus tempore oblationis diuinorum mysteriorum plerunque fuerit. siquidem accedens deo (vt & nos facere debere admonet libro 4. Damascenus) desiderio ardenti, diuinum carbonem concepit: & ignis in eo desiderij, assumens ipso ex carbone ignitionē, illuminauit cor ipsius: & participatione diuini ignis, totus ignitus est & deificatus Fuit itidem in eodem omnimodus mundi contemptus, opúmque & honorū vera aspernatio, quā frequenti orationis studio, vt & cætera dona, impetrauerat. Siquidem quotidiana efflagitatione hæc duo præter-

tim à deo postulare solitus est: Primum, quod nullius rei temporalis aut carnalis affectus, suæ mẽtis puritatem inficeret, aut robur emolliret: Deinde, quod nõ permitteret deus eum à statu humilitatis suæ & ordinis, alicuius prælationis dignitate extolli aut transferri. Quam petitionẽ non irritam fuisse, neque surdis acceptam auribus, perspicue ostẽdit. Nã cum clemẽs quart⁹ pontifex maxim⁹, & ad eruditos spectateque vitæ viros ecclesiasticis beneficiis subleuandos admodum propensus, illi archiepiscopatum Neapolitanum obtulisset: penitus illum suscipere recusauit, petens ab eo vicissim magni muneris loco, ne vnquam aliquã illi ecclesiasticam dignitatem posthac offerret. Alio quoque tempore cum à sancto Dionysio pedem referens, vrbem Parrhisiensem in prospectu haberet, viæ suæ comites ab eo percontati sunt, vellet ne tam splendidæ & magnificæ vrbis principatum obtinere, vt horum occasione verborum quippiam ab eo eruditionis audirent. Quibus ilico respondit: Libentius, inquit, optarem habere homilias Chrysostomi super Matthæũ, Hæc enim vrbs tam ampla si mea esset, propter curam moderationis, diuinorum contemplationem mihi eriperet, & dulcedinem impediret animi, quam scripturarum studia præstant. Quanto enim amplius quis temporalium amore præmitur, tanto distantius à cælestibus elongatur. Facessat nũc Democritus, qui cum patrem haberet locupletissimum. & copiosissimo Xerxis exercitui epulum dare sufficientem: totum patrimonium suum patriæ donauit, seruata sibi exigua portione, qua vitam philosophando transigeret. Non miremur amplius Anaxagoram, qui ex diuturna peregrinatione domum reuersus, cum bona sua omnia procuratoris negligentia deperdita comperisset: Non essem, inquit, saluus, nisi istæ perissent opes. Verior est Btĩ Thomæ spontanea paupertas, qua & sua omnia pro Christo dimisit, & aliena vltro oblata, excelsa animi magnitudine recusauit. Demũ, post hæc & alia, quæ verbis consequi non possem, virtutum exercitia, ad conciliũ generale à Gregorio decimo Lugdunum vocatus, inter eundum ægrotare cœpit: & in monasterium Fossænouæ, ordinis Cistertiensis, sese de via recipiens, ingrauescente iam morbo, finem vitæ suæ mox futurum cognouit: per-

ceptiſque legitime eccleſiaſticis ſacramẽtis, fœlicem deo animã reddidit, nonis Martiis, anno ſalutis noſtræ ſexageſimoquarto ſupra milleſimũ & ducenteſimũ, ætatis vero ſuæ anno quinquageſimo primũ inchoato. Cæterũ exitum vitæ ſuæ propediẽ venturũ indicauerat lucida ſtella, ſuper ipſum ægrotũ lecto decumbentẽ per feneſtram intrare viſa, & continuo diſcedere, atque euaneſcere. Demũ & alia clariſsima ſtella, à fratre obdormiẽte ſup monaſterij tectũ in ſomnis decidere conſpecta, & paulo poſt duabus aliis ſtellis coniuncta, cæli deinde ſublimia penetrare. vt is qui reuera ſtella matutina fuit in medio nebulæ, multis quoque ſtellarũ indiciis declarat⁹ ſit, quãta cũ hãc degerit vitã, claritate ſanctitatis & doctrinæ radiauerit, quanto itidem nunc ſplendore luceat ante dei conſpectum: qui nos ò beatę Thoma tuis orationibus interpellatus, tandẽ efficiat lucidiſsmæ illius regionis, à qua nox exulat omnis, domeſticos. Amen.

DE S. GREGORIO PAPA & confeſſore, Sermo

Q Vaſi ſol refulgens, ſic ille effulſit in templo dei. Eccl. 50. capite cõſcribuntur hæc verba. Quæ etſi ad titteram intelligãtur atq; dicantur de Simone filio Oniæ, ſummo pontifice Iudeorũ, aliquanto tempore poſt reditũ eorũ de captiuitate Babylonica viro ſane excellente & egregio: in præſentia tamẽ haud inepte aſſumuntur in laudẽ ac præconiũ B. Gregorij, primi huius nominis ſummi põtificis, & ſacri doctoris eccleſiæ catholicæ. In quo longe fuit eminentior doctrinæ & ſanctitatis claritudo, quàm in prædicto Simone, atque ſublimior põtificatus in totã eccleſiam, quã illius in ſynagogam. Cæterũ legimus in Geneſi (Gene. 1.) deũ omniũ rerum creatorẽ, quarto die formationis operũ ſuorũ cõdidiſſe ſolem in poteſtatẽ diei, lunã aũt & ſtellas in poteſtatẽ noctis, vt his luminaribus totus mũdus illuſtraretur: depulſóq; tenbrarũ horrore, pfunderetur illuſtri luminis fulgore Sic ſane ad eccleſię ſuæ ſanctę illuminationẽ, deus gratuita ſua bonitate viros protulit mira virtutũ claritate fulgẽtes, diuerſis quidẽ tẽporibus & locis,

cis, vt in illorũ lumine alij cespitantes intenebris viderẽt lumẽ fidei & iustitiæ. Quod ex his B. Gregorij verbis in præfatione libri moraliu ptin⁹ innotescit. Ad ostẽdendã, inquit, innocentiã, venit Abel. Ad docẽdã actionis mũditiã, venit Enoch. Ad insinuandã lũganimitatẽ spei & operis, venit Noe. ad manifestãdã obediẽtiã venit Abrahã Ad demõstrãdam cõiugalis vitæ castimoniã, venit Isaac Ad insinuandã laboris tolerantiã venit Iacob. Ad rependendã p malo bonæ retributionis gratiã. venit Ioseph. Ad ostendendã mansuetudinẽ, venit Moyses. Ad informandã cõtra aduersa fiduciã, venit Iosue. Ad ostẽdendã inter flagella patientiã, venit Iob. Ecce quam fulgentes stelas in cælo cernimus, vt inoffenso pede operis, iter nostræ noctis ambulemus. Hæc ille ibidẽ. Quod si in veteris legis vmbra deus huiusmodi stellas spirituales tã fulgidas produxit, & insigniũ virtutũ radiis emicantes: certe coruscante legis euangelicę noua luce post exortũ solis iustitiæ in hunc mundũ, deus eximios viros ptulit ad ecclesiæ sanctæ illustrationẽ, titulo fidei doctrinæq; ac virtutũ radio mirifice refulgentes. Quorum, quisque ob cõspicuum splendorem & claritatẽ haud ab re sol effulgẽs in tẽplo dei dici potest. Et inter cæteros huiusmodi nouæ legis patres, B. Gregori⁹ insigniter velut sol mysticus enituit, vt sequentia dicta monstrabunt. Sed nunc ad sanctã dei genitricẽ in adiutoriũ inuocãdã cõuertamur, dicẽtes. Aue. ¶ *Quasi sol refulgẽs, sic ille effulsit in tẽplo dei. Ex loco ante citato.*] Præsẽs sermo in duas partes diuidetur. Prima earũ ostendet, quomodo B. Gregorius fuit sol spiritualis miro splendore coruscãs, iuxta primã adducti thematis particulam. Secunda vero patefaciet, quibus virtutũ & doctrinæ radiis idem in templo dei (sancta scilicet ecclesia) emicuit, secundum alteram propositi thematis portiunculam. Pro prima parte expedienda, considerandæ sunt nobis aliquæ solis huius sensibilis proprietates, quæ congruenter adaptari possunt S. Gregorio: vt exinde cognoscamus aperte, eundem esse lucidum quendam solem spiritualẽ. Primo quidẽ sol iste visibilis, à terræ fæculẽtia & demissiõe multũ distans, eleuatus est magno interuallo ab infima mundi huius parte, & inter cælestes orbes sublimi loco collocat⁹. Haud sec⁹ B. Gre. cõtẽptis mundi

Gene. 4.5. 6.12.25.29 & 45.

Exodi 2.
Nume. 14
Iob 1

Eccl. 50

huius in ipso iuuentutis flore deliciis, opib⁹ & honoribus, cor habuit eleuatum ad deum, & bonis cælestibus ardenti desiderio infixum. Nempe quãuis ex senatorio esset ordine, patre Gordiano natus, & amplissimas à parentibus relictas possideret diuitias, quanuis item in ipsa sua adolescentia liberalibus artibus omnibus plenissime esset institutus, vt omniũ qui tum Romæ essent, haberetur in eo disciplinarum genere doctissimus, & ita potuisset in vita seculari amplissimos assequi honores, & ad altas proueh dignitates: oĩbus tamen istis contemptis, cum post mortẽ parentũ liberam haberet suarum rerum disponendarum facultatem, ex bonis hæreditario iure sibi obuenientibus sex monasteria in Sicilia construxit, & prouẽtibus necessariis dotauit. Septimum vero Romæ fabricauit, assignatis ad vitam agendam copiosis etiam prouentibus, & ibidem habitũ sumpsit monasticum sub regula S. Benedicti, quẽadmodum ipse de seipso testatur in prologo suorũ Moraliũ, & in prologo lib. suorum dialogorum. Sed nonne qui corde suo rebus terrenis omnino adhærent, in terra & hic deorsum esse dicuntur? cum à domino dictũ sit in euãgelio, Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ: & ita quorũ thesaurus est in terra, illic affixum est cor eorum & cohærens. Ex opposito igitur, quorũ mens suspirat ad bona cælestia, & illis toto desiderio est intenta, tales à terrestribus sublimiter subuecti, in cælis habent mansionem. Beatus igitur Gregorius, qui in ipso ætatis flore conculcauit omnẽ mũdi põpam & fastũ, anhelauitque toto animo ad cælestis patriæ bona immarcescibilia: procul à terra secũdum affectus qualitatem sublatus est, & intra atria superna collocatus. Quare merito sol conspicuus dicitur, in cæli altitudine refulgens. Secundo, sol iste sensibilis, opacas mundi huius dispellit tenebras, atramque noctis caliginem, & suæ lucis claritatẽ totũ diffundit in orbem. Hinc videmus, absente sole, totum aerem tenebrarum offundi horrore: eodem vero præsente nostro hemisphærio rursum diurnam nobis adesse lucem, & mortalium oculos eius imbui claritate. Haud aliter B. Gregorius densas errorum opacitates suæ doctrinæ fulgore disiecit, catholicæque fidei synceritatẽ & verbo simul & scripto lympide edocuit. Enimvero Pelagius summus pontifex, beati Gregorij

Matt. 6

gorij in moderãda sede apostolica præcessor, audita sancti viri fama rerumque ad dei honorẽ ac animarum salutem agendarum insigni prudentia: ne lucidus ille sol nubibus semper obtectus delitesceret, aut esset tanquã lucerna sub modio posita, studuit eam ponere supra candelabrũ, vt luceret omnibus qui in domo dei sunt. Eundẽque ex monasterio assumptũ, ad sacri altaris deputauit ministerium, rerumque ecclesiasticarum vbi ardua occurrebãt negocia eidem cõmittebat. Vnde pro totius ecclesiæ causis admodum difficilibus, eundẽ misit legatũ Cõstantinopolim ad tiberiu Imperatorem, huius nominis secundum, virũ optimũ. Vbi Eutychius vrbis illius episcopus, & verbo & scripto, aduersam chatholicæ fidei doctrinam de statu futuræ resurrectionis nostræ inducere tentauit, edocẽs corpus nostrum aere & ventis subtilius atque penitus impalpabile, ꝑ resurrectionẽ futurum. At Gregorius sacræ scripture testimoniis validissimisque rationibus confutauit hãc impietatẽ, egitque corã Tiberio secũdo Augusto, vt cum huiusmodi assertione & liber Eutychij, quẽ super eo dogmate composuerat, dãnaretur atque cõcremaretur. Quod & factum est, & Eutychius ipse adhuc viuens, plene ab illa hæresi resipuit, quẽadmodum diffuse recitat B. Gregorius lib. 14. moraliũ, cap. 30. & 31. Recte igitur sol dicitur Gregorius, mundi tenebras illuminans. Tertio, sol noster mundanus & visibilis, non vnã mundi regionẽ illuminat aut alteram, cæteris neglectis: sed omnes in vniuersum, vt nulla sit natio aut gens tã extrema, quæ beneficium luminis solaris non percipiat, aut radiis eius non illustretur. Ita & B. Gregorius non vni tantũ præfectus est ecclesiæ aut alteri, quam sua pastorali cura dirigeret, & doctrinæ suæ sanctitatisque fulgore illuminaret: sed catholicæ & vniuersali ecclesiæ Christi, per summi pontificatus adeptionẽ. Siquidem ipso Gregorio ex legatione sua Constantinopolitana Romam reuerso, per magnam inundationem Tiberis atque ex eius restagnatione corruptionem aeris, turbulenta quædam ac plane pestifera lues, quàm inguinariam vocant, Romanos inuasit, quæ primo omnium Pelãgium tunc summum pontificem corripuit & extinxit. Deinde in reliquos tum patritios, tum populares grassata, domos desertas & vrbem pene habi-

tatoribus vacuam reddidit. In tanta itaque rerum perturbatione & vastitate, vno cleri populique consensu delectus est B. Gregorius summus põtifex, circa annum domini 619. totiúsque Christianæ reipub. credita est ipsi gubernatio, qui ex anteactis arduis rei ecclesiasticæ negociis perspectam omnibus fecerat suam prudentiam, integritatem & fidẽ. Neq; aliquo hallucinati sunt Errore, qui ipsũ ad illud vniuersalis ecclesiæ obeundũ mun⁹ delegerunt. Nam vt in ipsius vita scribit Platina, ipse post suscepta reipub. Christianæ gubernacula ita vixit, vt vsque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem, vel sanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Et idem paulopost de eodem: Vir certe omni laude dignus, si vitam, si mores, si doctrinam, si solertiam in rebus tum diuinis tum humanis inspicias. Est itaque beatus Gregorius sol spiritualis, non obuolutus nebula aut in angulo lucescens: sed per orbẽ vniuersum, per omnia mundi climata, vbi ecclesia sancta protenditur, corusco iubare refulgens.

¶ Pro secunda sermonis huius absoluenda parte, id cõsiderandum: quòd beatus Gregorius quasi sol refulgẽs, primum effulsit in templo dei, ecclesiáque catholica miro humilitatis radio: quem in ipso electionis suæ ad tantam sublimitatem exordio (eandem summi pontificatus dignitatem, quam alij summo studio ambire solebant, recusans) omnibus conspicuum & perspectum reddidit. Nẽpe cum ea tempestate ad confirmationem summi pontificis de nouo electi, imperatoris requireretur consensus: vt ea in parte irrita haberetur & inualida suiipsius electio, hac via procurare enixe studuit. Ad Mauricium Augustũ tunc Constantinopoli agentem, nuncios ipse Gregorius cũ literis misit, qui eum obsecrarent, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re valere. Sed interceptæ sunt literæ illæ Gregorij à prefecto vrbis Romanæ ac discerptæ, illarúmque loco scriptæ alteræ in oppositã sententiam ad eundem imperatorem: quibus ipse rogabatur, vt quẽ clerus & populus in pontificem elegisset, eundem imperator confirmaret. Quo nihil ei nunciari iucundius ac gratius potuit, quoniam secum familiariter dum Constantinopoli ageret Gregorius, vixerat, filiúmque eius è

fonte

fonte baptiſmatis ſuſceperat. Itaque à Cæſare confirmatus, licet inuitus, id munus exercendum ſubiit. Et certe locum in Gregorio habuit præclara Catonis ſentẽtia, quòd gloria fugientem ſequitur vt vmbra corpus: inſequentem verò fugit, haud aliter quàm homo ad ſuam vmbram captandam greſſum obuertens, ipſam nunquam cõſequi poterit. Eſt & aliud humilitatis eius argumentũ, quòd prim° ſummorum pontificum hunc titulum ſcribendo vſurpauit, quòd ſe ſeruum ſeruorum dei in omnibus literis nominauit: quem morem reliqui eius ſucceſſores hactenus obſeruarunt. Memor ſiquidem fuit ſalubris illius moniti apud Eccleſiaſticum: Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Et rurſum: Rectorẽ te poſuerũt? noli extolli. Eſto inter illos quaſi vnus ex illis. Hinc recte ſentit Cicero, probe illos admonere, qui cẽſent quanto ſuperiores ſumus, tanto nos gerere debere ſubmiſſius. Secundo, effulſit B. Gregorius fulgido diligentiæ in rebus ad dei honorem communémque hominum ſalutem ſpectantibus exercendæ radio. Non enim ſibiipſi, ſed vtilitati hominum ac diuino honori conſulens, quẽ certe ob religionem & pietatem rebus omnibus ſemp antetulerat: ſpretis opibus, poſthabitis voluptatib° atque omni ambitione & faſtu, nihil omiſit eorum quæ ad optimam eccleſiæ ordinationem attinent. Siquidem officium eccleſiaſticum quo nunc vtitur eccleſia, in ordinem & cantum redegit. In ipſo Miſſæ myſterio nonnulla ad decorem & reuerentiã maiorem attinẽtia, adiecit Letaniã maiorẽ (quæ in die S. Marci euãgeliſtæ quotãnis celebratur) primus inſtituit, cõtra debacchantẽ in Romanos luẽ peſtiferam. Præterea, ad Britanniam maiorẽ (quam vulgo Angliam dicunt) lumine ſacrę fidei illuſtrandam, viros pręclaræ ſanctitatis & doctrinæ, Auguſtinũ, Melitum, & Iohannem cum aliquot religioſis miſit, qui totam illam regionem ſtudio ſacræ prædicationis tandem ad Chriſti fidem conuerterunt. Auguſtinúmque ipſorum apoſtolũ, in epiſcopũ toti° gẽtis, à Gregorio inſtitui obtinuerunt. Gotthi itidem multis ante implicati errorib°, & potiſsimum Arriana labe corrupti, ipſius Gregorij opera & ſolicitudine ad ſynceritatem ſanctæ fidei ſunt reducti. Multos quidẽ annos Iulius Cæſar contra Britãnos bella geſ-

Eccl.3

Eccle.32

ſit,& Iuſtinianus per ſuos principes cõtra Gothos,& vix tandem obtinuerunt de illis victoriam. Maior autem eſt Gregorij fortitudo & virtus, qui per viros armatura fidei munitos, vtroſque populos (infidelitate poſita) ſubdere colla iugo Chriſti impulit atq; induxit. Quod ſi quis 12. libros epiſtolarum Gregorij (quod regiſtrum vocant) euoluerint, cognoſcet aperte, nihil in illis omnibus epiſtolis ferme tractari, quàm quod ad fidẽ, bonos mores, & rectum eccleſiæ ordinẽ pertinet: videbit item manifeſte, quàm diuerſo tempore & cum quàm diuerſis viris tam diuerſa huiuſmodi negotia pertractata ſunt: dilucidéque intelliget exactiſsimam ſancti viri diligentiam in eccleſiaſtici ordinis adminiſtratione. Tertio effulſit B. Gregorius in templo dei radio ſalutaris doctrinæ. Nam multa conſcripſit volumina, ad ſacræ ſcripturæ expoſitionem aut morum directionem admodum conducibilia, vtpote quinque & triginta libros moralium in explanationem libri Iob, quatuor libros de cura paſtorali, in Cantica cãticorum explanationẽ myſticã, in ſeptem pſalmos pœnitentiales expoſitionem, quadraginta homilias in euangelia, duas & viginti homilias in Ezechielẽ, quatuor libros Dialogorum, duodecim libros Epiſtolarum ſuo regiſtro comprehenſos, & alios complures in quibus eſt ſolida eruditio, & affectus torpentis in deum excitatio. Nec mirũ: nam hæc omnia volumina à ſpirituſſancto, qui ſpirit' eſt veritatis & charitatis, ſunt profecta, quẽadmodum ſigno viſibili aliquãdo oſtenſum eſt Petro diacono eius familiari: qui dictante Gregorio, cum notarius verba eius exciperet, vidit interdum columbam niue candidiorem inſidentẽ humeris eius, & auribus illius verba quæ dictaret ſuggerentẽ: ſicut poſt mortẽ eius (cum æmuli libros tanti viri vellent flãmis exurere) iuramento affirmauit rem ita ſe habere, & ita libros ipſius ab exuſtione vindicauit. Si igitur librorum eius numeroſitatẽ attendas, mirabere illi ſuperfuiſſe tempus ad actionem rerum eccleſiaſticarum. E diuerſo ſi ea animaduertas negotia, quæ in adminiſtratione geſsit eccleſiæ, obſtupeſces omnino ei reliquum fuiſſe tempus ad compoſitionem & conſcriptionem librorum. Hinc haud immerito Magni appellationem eſt promeritus, & Magnus apellatur Gregorius:

rius: quòd in eo nec actio contemplationem, nec contemplatio actionem impediuit: doctrinæque cum sanctimonia coniunctæ magnitudine, excelsus in ecclesia emicuit. Quarto, effulsit S. Gregorius in templo dei radio miræ sanctitatis, quæ cum in omnium virtutum exercitio, tum præcipue in patiētiæ & liberalitatis studio, in ipso mirifice eluxit. Patientiæ quidem, in frequenti & assidua infirmitatum corporalium passione, vt debilitatis stomachi & febrium, quibus frequenter laborabat. Insuper & in toleratione aduersitatum extrinsecarum potissimum ab Agilulpho rege Longobardorum (qui tempore pontificatus ipsius, integrum annum Romam obsedit: qua tamen potiri non potuit, totámque Italiam incursionibus vastauit) illatarum. In quibus omnibus Gregorius patiētiæ clypeo munitus, non peccauit labiis suis, nec stultum quid contra deum locutus est, liberalitate verò in pauperes largiter vsus est Gregorius. Nam præter cætera pietatis eius opera, paternam domum in monasterium redegit: quo in loco hospitalitatem continuam exercuit, & vndique cōfluētes pauperes cibo & potu reficiebat, opere complens id verbum quod est in euangelio Lucæ: Veruntamen quod superest, date eleemosynā & omnia munda sunt vobis. *Luc. 11.* Omitto domos hospitales, xenodochia, quotidianas pauperum refectiones, & alia liberalitatis officia: quæ vir dei miserationis visceribus affluens, assidue exercuit. Cæterum, hic noster sol tantis virtutū radiis coruscus, tandem ad occasum vitæ mortalis decubuit, gesto per ipsum summo pontificatu annis tredecim, mensibus sex, & diebus decem, sed illo occasu ad immortalis vitæ fœlicē peruenit exortum. Quem & nobis beati Gregorij precibus, demum præstare dignetur deus omnipotens. Amen.

DE SANCTO BENEDICTO abbate, Sermo.

B*Enedictio domini super caput iusti. Prouerb. 10. ca. conscripta sunt hæc verba.* In quibus per benedictionem domini intelligitur præsertim multiplicatio bonorum spiritualium, & diuinorum charismatum coll

collatio, quam gratuita sua bonitate facit deus hominib[9]. Nam præcipue benedicere dicitur deus homini, cũ ei cõfert larga gratiarum munera. Vt cum in Psalmo hæc sancta sit imprecatio: Benedicat tibi dominus ex Sion, & videas bona Ierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Et benedictus à domino dicitur potissimum homo, qui percepit à deo copiosa supernæ gratiæ dona. Quod ipse Psalmographus pie imprecatur fidelibus, cum ait in Psalmo: Benedicti vos à domino, qui fecit cęlum & terram. Et hoc modo sanctus Benedictus (cuius hodie solennitas in ecclesia catholica celebratur) vere benedictus fuisse, ex sequẽte sermonis hui[9] deductione plane dignoscetur, & nõ modo nomine, sed & re denominatus esse Benedictus, ob amplissima gratiarum dona, à domino illi impartita. Huiusmodi autem benedictio domini, dicitur ab ipso Sapiente, in verbis prædictis pro themate assumptis, esse super caput iusti, non tam corporale quàm spirituale: quod est mens ipsius iusti, dirigens reliquas animæ vires naturales ad sua opera, & eas omnes moderatrice virtute supereminens, sicut caput corporis eminentius est cæteris eius membris: & ea omnia dirigit oculorum suorum ministerio, ad naturales suas functiones. Itaque benedictio domini est super caput iusti: quoniam exhuberans diuinæ gratiæ effusio, cõfertur in eius animam & mentem. Et recte quidem hæc verba accommodantur hic in præconium beati patris Benedicti: quoniam abundantia donorum cælestium, in animum eius ac mentem est copiose transfusa. Quod si quis huiusce rei causã percõtetur, hæc plane assignari potest, quoniam obediuit prompte voci domini, interna inspiratione hæc ei verba spiritualia suggerentis, quæ ipse dominus dixisse legitur ad Abraham patriarcham: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & veni in terram quam monstrauero tibi, faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi: & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Enimuero sanctus pater Benedictus, non surdis auribus cordis audiens dominum hæc verba in seipso loquentem, protinus illi factus est obediens & obtemperans. Et egressus est de terra natiuitatis suæ, & de cognatione sua carnali, & de domo patris sui secundũ carnem: & venit in terra deserti ac solitudinis, monasticæque

Psal. 127.

Psal. 113.

Gene. 12

que professionis, quam monstrauerat ei in spiritu domin⁹ Idcirco secundum promissionem suam fecit eum domin⁹ in gentem magnam, quoniam patrem monachorum magnæ multitudinis eius regulam professorum, ipsum cõstituit, & benedixit illi benedictione cælesti. Magnificauitq; nomen ipsius beati patris in vniuersa terra, & factus est benedictus hic per gratiam, & nunc in cælo per gloriam æternam. Sed nunc sanctam dei matrem sic inuocemus. Aue Maria.

¶ *Benedictio domini super caput iusti. Ex loco prius adducto.* Præsens sermo in duas partes distribuetur. Quarum prima ostendet, quomodo benedictio dei fuit super sanctum Benedictum, in recta sui & aliorum directione per viam salutis. Secunda verò declarabit, qualiter benedictio dei fuit super eundem sanctum patrem in admirabili & copiosa miraculorum operatione. Pro prima quidem parte deducenda, benedictio domini cognoscitur fuisse copiosa super S. Benedictum, primo ad rectam suiipsius directionem in viam salutis: quia per eam deuicit triplicẽ hostem, humanæ saluationi contrarium, vtpote mundum, carnẽ & dæmonem. Mundum quidẽ superauit sanctus pater Benedictus per adiutricem dei benedictionem, quæ effusa fuit super caput eius: Quia cum à parentibus suis fuisset Romæ traditus studiis literarum, & videret illic multos ire ꝑ abrupta vitiorum: timens eisdem comprehendi laqueis, deseruit studij literarij exercitium: & soli deo syncere cupiens seruire, petiit desertum, relicta domo paterna & possessionibus hæreditariis. Atque in solitudine specũ quandam inuantam subiens, tribus illic annis omnibus incognitus permansit, solo monacho quodã, cui Romano nomen erat, latebrarum eius conscio, qui subministrabat illi panem ad victam necessarium. Verum cum disponente deo, nomen ipsius sancti patris per multa miracula clarescceret, & complures ad ipsum confluerent, volentes sanctam eius amplecti conuersationem: relicta ea solitariæ vitæ conditione, duodecim monasteria eo in loco construxit, & singulis assignauit suos patres ac præpositos, qui religiosis inibi degentibus præsiderent. Demum oblata occasione, vt cæderet malitiæ cuiusdam presbyteri, qui Florentius vocabatur, inuidia in sanctum patrem stimulati

ob

ob claritudinem & celebritatem nominis eius quam ægro animo ferebat, secessit in montẽ Cassinũ. Vbi inuentũ vetustissimum Apollinis idolum cõtriuit, aram illius subuertit, sacrilegos ritus gentilitios sustulit, lucósque illi idolo sacratos succendit. Atque in ipso templo Apollinis erexit oratorium beati Martini: vbi verò ara eiusdem simulacri fuerat, oratorium S. Iohannis Baptistæ construxit: & commorantem circunquaque populi multitudinem, assidua prædicatione ad fidem catholicam sedulo conuertit. Ecce quàm antiqua est ipsorum sanctorum veneratio, atque in eorum honorem altarium in templis erectio, quam & sanctus hic pater Benedictus fecisse suo tẽpore perhibetur. Vt merito debeant erubescere Lutherani, subsannantes & improbantes hanc vetustam & laudatissimam obseruationem nostro seculo, quam tot anteacta secula approbarunt.

Secundo, per dei benedictionem & gratiam edomuit B. Benedictus carnem suam continuis ieiuniis, cibique & potus parsimonia ac tenuitate, castigans corpus suum cũ Apostolo, & in seruitutem redigens per assiduam abstinẽ-
1. Cor. 9. tiam. Cumque semel suggerente satana eius animo memoriam cuiusdam mulieris prius visæ in seculo, grauia libidinum incendia inualescerent in eius corpore ac ebullirẽt: ipse vt tam durã reprimeret tẽtationem, exutum vestibus se nudũ iniecit vrticis, vepribus & spinis, ac in illis se volutauit. Et ita per exteriorem corporis à sentibus sauciati dolorem, extinxit ardentem illam carnis concupiscentiã: & in ea pugna tam acri, victor gloriosus euasit. Vnde tãtam à domino benedictionẽ & castitatis gratiam est deinceps consecutus, vt nunquam postea rebellionem carnis contra spiritum, & ebullitiones illas libidinum senserit. Debemus & nos tanti viri exemplo, insignique illo incitati opere, carnem nostrã crucifigere cum vitiis & concupi-
Galat. 5. scentiis, vt non regnet peccatum in nostro mortali corpore. Tertio, S. pater Benedictus, per dei benedictionẽ in caput eius transfusam, deuicit satanam illi infestissimum: non solum per occultas machinationes, molimina, & tentationes, sed etiam per apertam sui & horridam demonstrationem. Vt enim discipulis suis referre solitus erat idẽ vir dei, ipse antiquus hostis interdum corporalibus eius oculis apparuit teterrimus, & succensus flammis, & ore oculisque

culiſque flammantibus in ipſum ſæuiturus videbatur. Interdum etiam verbis contumelioſis eundem affecit & probris maledictum illum, non benedictum vocans, & in grauia conuicia erumpens. Sed contra hos inſultus hoſtiles beatus pater Benedictus ſignum viuificæ crucis oppoſuit, & clypeo deuotæ orationis ſe muniuit: & ita ad nihilũ deductus eſt in cõſpectu eius malignus, ſicut cera quæ fluit à facie ignis: & veluti fumus diſperſus à vento, euanuit. Inſuper benedictio domini fuit in ſanctum Benedictum effuſa, ad aliorum rectam directionem, vt ante fuerat propoſitum. nam adiuuãte dei gratia, quàm plurimos & verbo rectæ ædificationis, & exẽplo bonæ conuerſationis, direxit in viã ſalutis æternæ. Et quod his maius eſt, conſcriptione regulæ monaſticæ quam compoſuit, non ſolum iis qui tunc viuebant, ſed & toti cœnobiticæ religionis poſteritati ad conſummationem vſque ſeculi, magnopere profuit. De qua conſtitutione regulæ ſic ſcribit B. Gregorius in ſecundo libro ſuorum dialogorum, ad Petrum diaconũ ſuum verba faciens: Hoc autem nolo te lateat, quod vir dei inter tot miracula quibus in mundo claruit, doctrinæ quoque verbo non mediocriter fulſit. Nam ſcripſit monachorum regulam, diſcretione pręcipuam, ſermone luculẽtam. Cuius ſi quis velit ſubtilius mores vitámque cognoſcere, poteſt in eadem inſtitutiõe regulæ, omnes magiſterij illius actus inuenire: quia ſanctus vir nullo modo potuit aliter docere, quàm vixit. hæc Gregorius. Recte igitur ipſi S. patri Benedicto competunt verba noſtri thematis: Benedictio &c.

Pſal. 14
Pſal. 67

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expedienda parte, cõpertum habetur ex II. libro dialogorum beati Gregorij papæ, quem totum compoſuit de vita & miraculis S. Benedicti, ipſum prædictum patrem Benedictum, cum adhuc vitam mortalem hic ageret, plurimis claruiſſe miraculis: & benedictionem dei ſuper ipſum inſigniter emicuiſſe in mirabilium ſignorum operatione, per quæ factus eſt admodum conformis antiquis patribus veteris teſtamenti, & ipſis etiam ſanctis apoſtolis, noui teſtamenti fundatoribus: vt virtus miraculorum in illis refulgẽs, videatur etiã in S. Benedicto reſplenduiſſe. Siquidem Moyſes antiquæ legis promulgator, aquam de petra virgæ percuſſione

Pro. 10.
Exod. 17
Num. 20.

eduxiſſe

eduxisse legitur. Sanctus autem Benedictus, effusa ad deũ oratione, in vertice montis produxit huberrimum fontẽ. Ex quo trium suorum monasteriorum in summitate rupis constructorum, fratres facilem postea habuerunt aquę copiam ad suos vsus necessariam: qui prius soliti fuerant cũ graui difficultate ad hauriendam aquam descendere, & ad magnam distantiam eam quærere. Quod cum viro dei Benedicto fuissent conquesti, ipse intempestæ noctis silentio rupem conscendit, orationem fudit, tres petras sibi inuicẽ superposuit in signũ: & tum discessit. Mane autem facto, reuersis ad se fratribus, illis dixit, quòd in illius rupis vertice, vbi tres petras inuicem superpositas inuenirent: terram excauarent, & gratiam dei sibi adesse sentirẽt. Quod cum fecissent, emanare cœpit eo in loco fons affluentissimus. Præterea Eliseus Propheta, ferrum securis quod in aquæ profundum ceciderat, & descenderat, cum vnus ex filiis prophetarum ligna cum sociis suis succideret, in materiam construendi ædificij, ligno aquæ imposito, reduxit ad summitatem aquæ, & illud supernatãs reddidit ei qui perdiderat, vt quartus liber Regum refert. *4. Re. 6*

Haud aliter sanctus Benedictus simplici cuidam religioso, qui Gothus vocabatur, succidenti ex præcepto abbatis spinas & vepres iuxta lacum quendam, cum ferrum suæ securis in lacum illum cecidisset, & esset demersum: ipse vir dei reddidit eidem illud ferrum integrũ & incolume, imposito lacui manubrio illius securis, cui protinus ferrum ex imo ad summitatem aquæ ascendens, rursum est coniunctum. Insuper legimus apud Matthæum, B. Petrum ad domini nostri iussionem ambulasse super aquas, vt veniret ad illum. Consimile quiddam meritis S. Benedicti *Mat. 14* etiam factum esse memoratur. Nam cum Placidus puer monachus, in consortio sancti patris consistens, ad hauriẽdam aquam esset progressus ad lacum: & in illum prolapsus, ab aqua iam abriperetur & abduceretur, ipse vir dei in sua cella existens, & illud in spiritu cognoscens: præcepit Mauro monacho suo, vt cõcitus ad lacum curreret, & Placidũ puerum aqua extraheret. Quod ille incunctãter exequens, super aquas sine immersione pedum cucurrit, quousque ad puerũ perueniret, quẽ saluũ eduxit, & reduxit incolumem. Neque illud deprehendit factum, donec in

in terram regressus,& post tergum respiciēs,se sup aquas ambulasse certo cognosceret. Quod sane miraculum virtute S.Benedicti factū esse, addubitauerit nemo, cū illud contigerit ex præcepto eiusdē patris,quod Mauro iniunxerat. Rursum B.Paulus Eutychum adolescentem,qui sōno oppressus,ex tertio cœnaculo ceciderat,factus exanimis,reuocauit ad vitam, vt XX caput Actuum apostolorum refert.Haud dissimiliter S. Benedict⁹ puerulū quēdam monachum,ruina parietis diabolica malignitate prostrati oppressum,& penitus saxorum mole cōtritum:intentissima ad deum facta oratione,vitæ integræ restituit. Sed & filium cuiusdam rustici mortuum , importuno clamore petentis filiū suū sibi reddi,cuius corpus exangue detulerat ad fores sancti patris, ad impetrandam eius resuscitationem: ipse vir dei per deuotam ad deum orationem reparauit ad vitam,& patri rediuiuum restituit. Sane omittuntur dedita opera hic complura alia eiusdem sancti patris miracula,ne nimia prolixitate tædiū ingeratur & fastidiū legētibus. Sed qui plura cognoscere desiderat, ad prędictū B.Gregorij opus recurrat.Cæterum nō est hic illud prætermittendū,quod sanctus Benedictus etiā prophetico spiritu claruit. Nā & Totilę regi Gotthorū sęuo & crudeli,quæ superuentura illi essent prænūciauit,& quod expletis nouē regni sui annis , anno decimo regnū simul & vitā perderet . Quod ita euenit . Prædixit etiam subuersionē sui monasterij in monte Cassino cōstructi,paulopost futurā: neminē tamen ex eis qui illic inuenirentur,hostili vastitate peniturū.Quod aliquot transactis annis postea factū est per incursionē Longobardorū , hostiliter omnia tunc deuastantiū,etiā ante tempora B.Gregorij. Demum sanctissimā vitā suam B . Benedictus fœlicissimo clausit exitu. Nā diē suæ mortis lōge ante prædixit: & febre correptus sacra dominici corporis perceptione se ad obitum suum præparauit ad muniuit. Et inter verba orationis,coram astantibus fratribus & orantibus spiritum deo reddidit: sepultúsque fuit in oratorio sancti Iohannis baptistæ, quod ante construxerat circa annū domini quingentesimum vigesimumoctauū . Nos itaque sic sanctum hic honoremus Benedictum, vt eius suffragiis etiam inter benedictos annumerari mereamur. Amen.

IN

IN FESTO ANNVN-ciationis beatæ Mariæ, Sermo. I.

BEnedicta es tu filia a domino deo excelso, præ omnibus mulieribus quæ sunt super terram. *Iudit,13.cap.descripta sunt hæc verba,* & ad B. Mariam virginem recte accómodata. Nam ipsa fuit figurata per Iudith, ad quam originaliter ea verba sunt dicta, ab Ozia principe populi Bethuliæ. Et fere consimilia verba prolata sunt ad eandem beatam virginem per angelum Gabrielem. Siquidem primo loco Iudith viduali castitate pollens, post virum suum, alterũ nesciuit: & ieiuniis ac cilicio corpus suũ castigauit ad seruandam continentiam. Beata autem Maria, virgo est virginum, virgo & desponsata, virgo & mater. Secundo, Iudith obtruncauit caput Holofernis, & totum eius exercitum conuertit in fugam: ita beata virgo Maria contriuit caput antiqui serpentis sua humilitate, & dæmonũ potestatem cõfregit. Vnde recte de ea dicitur, quod in libro Iudith habetur: Vna mulier Hebræa fecit confusionem in domo Nabugodonosor, id est diaboli. Tertio, Iudith populũ domini liberauit ab obsidione, & multis ditauit opibus Ita beata virgo Maria genus humanum exemit à seruitute dæmonis, qui occupauit totum mundum tanquam suum principatum, & vendicauit nos in libertatem. Idcirco recte illi conuenit illud præconium, ipsi Iudith à toto populo decantatum in libro Iudith: Tu gloria Ierusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri.

Luca.1 *Iudit.14.* *Iudit.15*

AVE MARIA

¶ *Benedicta es tu filia a domino deo excelso.* In prima istius sermonis parte exprimetur annunciationis sacræ virgini factæ modus & conditio. In secunda, ad illam diuinam legationem responsio. Quantum ad primam partem, legimus in Genesi, quod Abraham volens habere suo filio Isaac vxorem de tribu & gente sua, misit Eliezer seruum suum in Mesopotamiam. Qui secundum signum quod petiuerat à domino, inuenit Rebeccam humilem, affabilem

Gen.24.

&

& humanam, de qua dicit ſcriptura, quod erat puella decora nimis. Et paulopoſt ſubiungit, quod erat virgo pulcherrima & incognita viro. Et illam duxit ſecum in vxorem Iſaac. Per Abraham autem intelligitur deus pater, qui volens filio ſuo ſignato per Iſaac, inuenire matrem, miſit archangelum in terram, repreſentatum per Eliezer ad beatam Mariam virginem, figuratã per rebeccam, tũ propter humilitatem eius eximiam, tum propter puritaté virginalem. Nam erat à puellari ſua ætate virgo abſcódita, atque ab hominum conſpectibus ſeparata: eámque induxit in conſenſum, quod mater dei fieret. Ecce figurã ſuæ veritati reſpondentem. Quam & beatus Bernardus præclare ſubinſinuat, cum ait in ſermone de aſſumptione huius ſacratiſsmæ virginis, ad eam verba deprecatoria dirigens: Nec puero Abrahæ tantum, ſed & camelis potum tribuas de ſupereffluenti hydria tua, quia tu vere puella es præelecta & præparata altiſsimi filio. Hæc ille. Cæterum ad hanc diuinam legationem melius intelligendam, hæc quatuor conſideranda ſunt: Quis miſſus eſt A quo miſſus, Ad quam miſſus, & Propter quid miſſus. Primo, miſſus eſt angel⁹ Gabriel, tum vt mediantibus angelis diuina myſteria hominibus inſinuarentur ſecundum legem à deo ſtatutam: quam ita aſtruit beatus Dionyſius in libro de cæleſti hierarchia Dominicæ benignitatis myſterium angeli primũ edocti ſunt, poſtea per ipſos, ad nos cognitionis gratia tranſiuit. Tum vt reparatio noſtra ex oppoſito reſponderet noſtræ perditioni factæ per dæmonem. Vnde Beda: Aptum humanæ reparationis principium, vt angel⁹ à deo mitteretur ad virginem partu conſecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ cauſa fuit, cum ſerpens à diabolo mittebatur ad mulierem, ſpiritu ſuperbiæ decipiendam. Secundo, legatio iſta miſſa fuit à deo, qui eſt rex regum, & dominus dominantiũ, nõ à principe aut rege terreno: & ergo tanto eſt honoratior, quãto maior eſt qui mittit. Tertio, miſſa eſt eſt ad virginé. Hieronym⁹: Bene angelus ad virginẽ mittitur, quoniã ſemp eſt angelis cognata virginitas. Vnde & in reſurrectione iuſtorũ nõ nubẽt neque nubẽtur, ſed erũt ſicut angeli dei. Quarto miſſa eſt hæc legatio ad annunciãdũ cõceptioné filij dei & incarnationẽ ꝑ redemp- Matth. 22

L tione

tione humani generis. Quo nullum myſterium eſt excellentius, nullum antiquis patribus deſideratiꝰ, nullum denique nobis vtilius. Facta autem eſt hæc legatio per hoc quod angelus ad eam ingreſſus, ipſam ſalutauit. Bernardus in homilia euangelij huius feſti: Quò ingreſſus? in ſecretum cubiculum, vbi clauſo ſuper ſe oſtio, orabat patrem in abſcondito. Sicut enim Zachariæ intento miniſteriis templi & obſequio dei, annunciata eſt conceptio S. Iohannis baptiſtæ: ita & ſacræ huic virgini intentę deuotis præcibus, annunciata creditur conceptio filij dei. ¶ Pro ſecunda præſentis ſermonis parte abſoluenda, in reſponſione ad hanc cæleſtē legationem tres emicuerunt virtutes in B. Maria virgine, omnino oppoſitæ tribus vitiis, quæ fuerunt in Eua, cum præuaricata eſt dei mandatum. Primo enim in Eua fuit ſuperbia, appetitúſque diuinæ excellentię, & omnimodæ ſcientiæ. In ſacra autem virgine, ſumma humilitas, qua ſe non reginam, non ſponſam, aut filiam dei nominat, ſed humilem ancillam. Bernardus: Quæ eſt iſta tam ſublimis humilitas, quæ cedere neſcit honoribus, inſoleſcere gloria neſcit? Mater dei eligitur, & ancillam ſe nominat. Secundo, in Eua fuit incredulitas verborum dei, quibus mortem fuerat comminatꝰ fructum vetitum manducantibus, & noxia credulitas ad verba ſerpētis, quod non incurrerēt mortem, ſed dei ſortem aſſequerentur: in glorioſa autem virgine fuit firma fides ad verba angeli, quam commendauit S. Elizabet, dicens Beata quæ credidiſti, quoniã perficientur ea quæ dicta ſunt tibi à domino. Tertio, in Eua fuit inobedientia contra deum, & conſenſus in ſuggeſtionem ſerpentis. In ſacra autem virgine obedientia ad dei legationem, & conſenſus in verba angeli expreſſus: per hãc ſententiam: Fiat mihi ſecundum verbum tuũ. Quo conſenſu dato, ſecundũ Damaſcenũ hæc tria ſimul facta ſunt in B. virgine

Gene. 3 (margin, beside "tum. Primo enim in Eua fuit ſuperbia")

Primo, corpus Chriſti integre & perfecte fuit formatum, completéque figuratum, iuxta illud Ieremiæ verbũ: Creauit dominus nouum ſuper terram, fœmina circundabit virum. Secundo, anima rationalis in eodem inſtãti fuit vnita corpori Chriſti, plena omni ſapientia & gratia. Tertio, diuinitas filij dei, vtrique parti ſubſtantiali Chriſti iam dictæ, corpori ſcilicet, & animæ, inſeparabiliter

Iere. 31 (margin, beside "tum, completéque figuratum")

liter est vnita. Et ita in eo temporis puncto atque momento, consensum sacratissimæ virginis subsequenter completum est diuinæ incarnationis mysterium in virginali eius vtero, & diuina natura humanæ in vna persona ineffabiliter est coadunata. Quamobrem ipsa sacrosancta virgo, merito dei genitrix & dei mater est appellanda, quoniam verum deum & hominem ipsa concepit & peperit, ad totius humani generis salutem & redemptionem. Nūc ergo laboremus ipsam dignissimam dei matrem & à domino multipliciter benedictam sic laudare, benedicere hic & prædicare, vt eius patrocinio & intercessione æternā consequamur benedictionem in gloria cœlesti. Amen.

De eodem festo annunciationis B. Mariæ, Sermo secūdus.

E*cce virgo concipiet, & pariet filium. Isaiæ septimo capite.* Quomodo id multo ante per prophetam dictum, fuerit impletū, declarat præsentis diei euangelium. In quo dicitur angelus Gabriel missus esse à deo. Circa quem locum dicit Beda in homilia: Raro angeli designantur ex nomine, qui apparuerūt hominibus. Id autem cum fit, ideo vtiq; fit, vt ex ipso nomine denotetur quid administraturi veniant. Gabriel autem fortitudo interpretatur, quia venit nunciare eum, qui est dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Factum est autem initium nostræ redemptionis, modo penitus opposito, ad modum nostræ dānationis. Ibi enim à diabolo serpens ad mulierē decipiendā missus est, hic verò à deo angelus ad virginē partu consecrandā diuino mittitur, quemadmodū dicit Beda in homilia hodierni euāgelij. Quia (inqt) mors intrauit per fœminam, apte & vita redit per fœminam. Illa à diabolo seducta per serpētem, viro gustum necis obtulit. Hæc à deo edocta per angelum, mundo autorem salutis edidit. Desponsata autem fuit beata virgo propter duas causas, vt inquit Beda. Primò, ne velut stupri rea damnaretur, si virum non habens, filium procrearet. Secundò, vt in his quę domestica cura exigebat, puerpera solatio viri sustentaretur, & iuuaretur cùm in Aegy-

ptum esset migrandum, & inde redeundum in terram Israel: & in cæteris necessitatibus quas exigit hæc vita humana, & sine quibus hic non viuitur. Aue Maria.

Isai.7. ¶ *Ecce virgo concipiet & pariet filium*. *Ex loco antedicto.* Quemadmodum dicit beatus Bernardus sermone quarto super Cantica, non est dubium, quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium pertinere: & rursum cùm filium

Prou.10 & 15. honoramus, à gloria matris non recedimus. Nam si iuxta Salomonem, gloria patris, filius sapiens: quãto magis gloriosum est, matrem ipsius effici sapientiæ? Idcirco ad laudem vtriusq; in prima sermonis huius parte declarabitur angelicus ad virginem sermo. In secunda, ipsius virginis responsio. Pro prima parte deducenda, in huius solennitatis euangelio dicit euangelista, quod ingressus est angel' ad sacram virginem (vt dicit Nicolaus de Lira) *orantem* & orationi tunc intentam. Nam si ortus Iohannis baptistę præcursoris domini, nunciatus est patri circa diuina occupato: multo magis credendum est, cõceptum domini, virgini oranti esse declaratum. Et nonulli dicunt, ꝙ ipsa tunc legit illum locum Isaię sumptum pro themate: & quod magno desiderio postulauit se posse videre illam virginem in qua compleretur illa prophetia, & illi obsequium præstare, quemadmodum Simeon optauit videre Christum ante mortem suam. In sua autem salutatione angelus tria magna præconia attribuit sacratæ virgini. Primùm, quòd

Actu.6 gratia erat plena: non sicut beatus Stephanus & alij sancti, sed longe exhuberantius: quia suæ gratiæ plenitudinẽ transfudit in totum mundum, cùm ex ea processit Christ', de cuius plenitudine nos omnes accepimꝰ. Beda: Verè etenim gratia erat plena, cui diuino munere collatum est, vt prima inter fœminas, gloriosissimum deo virginitatis mu-

Iudt.6. nus offerret. Vnde iure angelico aspectu simul & affatu meruit perfrui, quæ angelicam vitam studebat imitari. Secundo dixit angelus, quòd dominus erat cum ea, non sicut cum Gedeone, cui dixit angelus: Dominus tecum virorũ fortissime: sed sublimius & efficacius, quia per eam nobis datus est Emanuel, id est, nobiscum deus. Tertio, dixit illi angelus, quod erat benedicta in mulieribus, id est, plus

Iudit.13. quàm omnes mulieres. Non sicut Iudith dicitur fuisse benedicta, quod interfecit Holofernem, & liberauit populum

liũ Bethuliæ:sed quia suam benedictionem in totum mundum diffudit, ablata maledictione Euæ: & totum genus humanum fœlici suo partu benedictione repleuit. Turbata autem fuit virgo in hac salutatione:quia verè humilis. turbatur audiens sua præconia, sicut superbus conturbatur, audiens ignominiam & probra, quamuis vera. Huiusmodi autem turbationem remouit angelus, legationem suam sic exprimens: Ecce (inquit) concipies in vtero, & paries filium: per quod verus designatur homo, eius filius. Hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur: per quod verus idem denotatur deus. Et dabit illi dominus deus sedem Dauid patris eius, secundum humanitatem: id est, regnum Israeliticæ plebis, quod Dauid temporaliter rexit, ipse Christus reget spiritualiter per fidem & præcepta vitæ. In quo impletum est, quod in psalmo dicitur: De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Et illud designarunt instinctu spiritussancti, qui domino intranti Hierosolymam, acclamarunt: Benedictum est regnũ quod venit patris nostri Dauid. Et regnabit in domo Iacob, id est, in ecclesia vniuersali quæ per fidem & confessionem Christi ad patriarcharum pertinet sortem. Nos quoque si volumus Christum in nobis regnare, debemus esse Dauid, secundum nominis interpretationem, id est, manu fortes contra vitia, & vultu desiderabiles ob decorem virtutum. Debemus itidem esse Iacob, id est, supplantatores vitiorum & exterminatores.

Psal. 131.

Marc. 11

¶ In secunda præsentis sermonis parte dicendum est, quid Maria responderit angelo domini Primùm quidem, ipsa eum interrogauit: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quem locum exponens Beda in homilia ait: Non quasi incredula verbis angeli, quomodo hæc impleri valeant inquirit, sed certa quia oporteret impleri, quod & nunc ab angelo audiebat, & prius à propheta dictum legerat, quo id ordine implendum sit, interrogat: quia videlicet propheta, qui hoc futurum prędixit, quomodo fieri posset non dixit, sed angelo dicendum reseruauit. Tum quia virginitatem deo vouerat, quod votum videbatur repuguare lege naturæ verbis angeli. Et per hoc quod dixit, virum non cognosco, designatur nobis perpetua eius virginitas. Non enim loquebatur solùm

de tempore præterito aut præsenti, quia potuisset in futuro cognouisse virum, & lege naturæ filium habuisse, sed intelligebat quod habuit votum & propositum nunquam in futurum cognoscendi virum. Respondit autem angelus illi: Spiritussanctus superueniet in te. Inquirit autem hic Bernardus, si ipsa fuit plena gratia, quo modo in eam superuenit spiritussanctus de nouo? Respondet, quod plena erat quo ad mentem: superuenit autem spiritussanctus, corpus eius fœcundans, vt etiam in ea inhabitet omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: deditque virtutem, vt ex substantia matris formaretur gloriosum Christi corpus templum diuinitatis. Subiungit angelus ibidem: *Et ecce Elizabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua.* Vbi non quasi incredulam exemplis hortatur ad fidem, sed iam credenti ampliorem dat gaudij materiã, diuina in cognatam suam beneficia referendo. Sanè Elizabeth & cæteræ matres veteris legis, quæ post sterilitatẽ prolem conceperunt, fuerunt figura conceptus huius virginalis, sed longe inferior. Nam illæ per legem concupiscentię conceperunt non seruata virginitate: & prolẽ quę solum esset homo. Virgo autẽ Maria, operante spiritusancto, manens virgo, concepit & peperit verum deum & hominem. Demum, virgo Maria respondit angelo: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuũ. Vbi Beda: Magnam humilitatis constantiam tenet, quæ se ancillam sui conditoris, dum mater eligitur, appellat. Bernardus: Non magnũ est, esse humilem in abiectione: magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata. Cum hac autẽ humilitate virgo Maria habuit veram fidem & obedientiam, sicut ex opposito Eua in præuaricatione mandati diuini, habuit superbiam, credulitatem ad verba diaboli, & inobedientiam in deum. In fine autem prolationis horũ verborũ, tria magna mysteria in beata virgine sunt peracta. Nam spiritusancto fœcundata virgo concepit. Secundo, diuinitatem humanitati Christi in vtero suo ineffabiliter habuit coniunctam. Tertio, animam Christi corpori eius completè figurato vnitam statim suscepit. Et tunc in ea completum est, quod multo ante prędixerat dominus per
Ierem. 31. Ieremiam prophetam: Nouum creauit dominꝰ super terram: fœmina circundabit virum. Porrò hæc tria iam dicta

mysteria

mysteria,in sacratissima virgine post expressum eius con sensum fuisse completa,his verbis astruit Damascenus,in tertij libri de fide orthodoxa secundo capite:Post consen sum sanctæ virginis spiritussanctus superuenit in eam,iuxta sermonem domini quem dixerat angelus, instruens ipsam:& virtutem diuinitatis verbi susceptiuam,præbuit, simul autem & generatiuam. Et tunc obumbrauit ei,dei al tissimi in sua subsistens hypostasi sapientia & virtus filius dei,patri consubstantialis, velut diuinum semen. Et construxit sibiipsi ex castis & purissimis sanguinibus carnem animatam anima rationali & intellectuali, primitias nostræ conspersionis non cum semine, sed conditorio opere per spiritumsanctum:non paulatim per additamenta expleta figura,sed vno contextu absoluta. Ipsum autem dei verbum,carni suppositum,hypostasisq; est. Hæc ille. Hãc igitur eximiam & excellentissimam virginem, in qua diuinitus perfectum est admirandæ incarnationis mysteriũ pro nostra salute & redẽptione, studeamus obnixè dignis prosequi laudibus,& pio cultu venerari. Vt tandem opitulante eius patrocinio & interuentu,participes cum ipsa effici mereamur æternę gloriæ.Quã nobis concedat deus omnipotens & benedictus in secula. Amen.

DE S. EVTROPIO, Xantonensium episcopo & martyre, Sermo.

ESto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Apoc. 2. cap. scribuntur hæc verba. Quæ quidem verba sunt ipsius dei,ad angelum ecclesiæ Smyrnæ,id est, eiusdẽ loci episcopum. Possunt tamen eadẽ congrue adaptari B. Eutropio episcopo & martyri,cuius solennitas hodie in ecclesia celebratur. Nempe quod in prædicta propositione deus admonuit esse faciendum, ipse fideliter & integrè adimpleuit: & quod dominus promisit se ita facienti esse daturum,ipse etiam fœliciter esse assecutus, quemadmodum ex progressione sermonis huius amplius constabit. Porro fidelis hic dicitur,qui synceram catholicæ fidei ve

ritatem seruat in corde, & firmam eiusdem confessionem constanter tenet in ore, necnon rectitudinem iustitiæ & bonarum actionum studium obseruat in opere. Vnumquodque enim horum trium exposcitur, vt quis integre & veraciter fidelis sit & dicetur, cùm scribat B. Paulus ad
Rom. 10. Romanos: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et S. Iacobus dicit in sua epistola: Sicut
Iaco. 2 corpus sine spiritu mortuũ est, ita fides sine operibus mortua est. Neque sufficit ad æternam salutem consequendã, quempiam esse fidelem in exortu vitæ suæ, aut medio progressu: sed opus est pstare indimobiliter in ipsa ad deũ fidelitate, vsque ad extremum vitæ exitum & consummationem. Ad quod insinuandum, non ociose nec frustra dictum est à domino in prædictis verbis admonitoriis: Esto fidelis vsque ad mortem, vt eis verbis designetur salutaris fidei professio, quandiu vita nobis est superstes, nunquam esse deserenda: neque ab ea pro quibusuis suppliciis, carceribus, vinculis aut intẽtatione mortis, esse desciscendum aut discedendum. voce enim supremæ ve-
Mat. 10. & 24. ritatis dictum est: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quid, oro, prosunt lætæ segetes & huberes in agris crescentes & florentes, si antequam colligantur in horreum, rapido solis æstu exurantur & contabescant? Quid itidem conducunt vineæ florentes, & largis onũstæ racemis, si ante vindemiam aut constringantur gelu, aut nimia ariditate sterilescant? Certe nõ accipit coronam victricem miles, si post crudam in acie pugnam aliquandiu toleratam, succumbat hosti & prosternatur humi. Nam ad finem vsque pugnæ oportet illum animose certare, & inuictum se præstare. Denique & nauta eo ipso plene non commendatur, ꝙ nauem suam in pelagus deduxerit, & per procellosas tẽpestates ac vortices aquarum illæsam diutius conseruauerit, nisi eandem incolumem & saluis mercibus perduxerit in portum. Sic planè per apertam fidei Christianæ confessionem & obseruationem, non consequetur quispiam æternæ vitæ coronam, nisi in ea fidei soliditate & constantia permanserit vsq; ad mortem, & ad extremum vsq; vitę suæ halitum in eadem perstiterit. Sed nunc recurrendum nobis est ad sacratissimam virginem Mariam, hac oratione: Aue Maria.

¶ Esto

Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Ex loco prius citato. Iste sermo in duas partes diducetur. Earũ prima monstrabit, quomodo B. Eutropius fuit fidelis vsque ad mortem, secũdum priorem assumpti thematis particulam. Secunda verò declarabit, quomodo eidem viro sancto dedit dominus coronam vitæ, iuxta secundam eiusdem thematis portiunculam. Quantum ad primam huius dissectionis partem, beatus Eutropius primo fuit fidelis, per quandam inchoationem veræ fidei, & tanquam incipiens, seu cathecuminus, id est, in fide instruendus. Nam cũ esset fili9 Xerxis regis Persarũ, & ex parentibus ethnicis natus, atque inter cultores idolorum, & in ipsa pueritia literis græcis & chaldæis edoctus, liberalibúsque scientiis ingenue imbutus: studio tamen lustrandi orbem, & rerum experientia discendi atque videndi noua, inductus, obtenta à patre facultate circumeundi diuersas regiones (qui illi assignauit Nicanorem pædagogum, indiuiduum itineris comitem) venit in Galilæam, Herodique regi illi9 prouinciæ adhæsit, vt in eius curia noui aliquid disceret. Vbi audita fama de miraculis domini nostri Iesu CHRISTI, qui eo tempore prædicabat in ea regione & locis vicinis, ipsum accessit, vt prædicantem audiret. Quem videns & audiens, licet adhuc esset gentilis, reuereri & admirari cœpit, illiúsque verba diligenter attendere. Vnde & præsens fuisse dicitur illi miraculo, quo (vt inquit Iohãnes) CHRISTVS ex quinque panibus & duobus piscibus satiauit quinque millia hominum. Quo signo viso, cre- *Ioh.6.*
dens in ipsum, eidem vt discipulus adhæsisset, nisi pædagogum sibi à patre designatum, timuisset. Quod tamen tunc ad tempus distulit ex causa, postea fideliter impleuit. Cũque dominus noster in die palmarum cum gloria & honore susciperetur à turbis, insidens asino vt intraret Ieru- *Mat. 21.*
salem, beatus Eutropius (vt refert historia vitæ & passio- *Mar. 11.*
nis eius) illi celebritati interfuit, & vnà cum cæteris flores *Lucæ 19*
& ramos in via strauit. Fuit etiam de numero illorum gentilium, qui eo tempore accesserunt ad Philippum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre, medióque Philippi & Andreæ ad Iesum sunt adducti, vt scribit Iohãnes. Post *Iohan.12*
ea verò adorato Hierosolymis deo in templo, more gentilium, reuersus est cum pædagogo suo in patrios fines: ne

patrem

patrem ſuum diuturniore abſentiæ mora offenderet: cunctáque viſa & audita de doctrina, miraculis & vita Ieſu Chriſti, patri ſuo cum miro deuotionis affectu retulit. Ecce quàm bonum magiſtrum adeptus eſt S. Eutropius, vt prima fidei iaceret fundamenta, & rudimenta communia perciperet, dominum ſcilicet noſtrum, cæleſtis diſciplinæ doctorem: in quo omnes theſauri ſapiẽtiæ & ſcientiæ ſunt abſconditi. Nam cum eſſet nobili genere natus, regiáque ſtirpe editus, diſciplinis etiam ſecularibus egregie inſtitutus, quia diſcendi deſiderio patriam & parentes reliquerat: dignus eſt habitus, qui ab optimo euãgelicæ legis fundatore prima fidei rudimenta perciperet, per quæ ſolidaretur paulatim, atque per quædam incrementa vere fidelis euaderet. Secundo, beatus Eutropius fuit fidelis ꝑ profectum maiorem, & vt proficiens in ipſius fidei profeſſione. Nam cum in natale reuerſus ſolum, diutius baptiſmũ ſuſcipere diſtuliſſet: quia nullus aderat qui illum ipſi ritu eccleſiaſtico miniſtraret, manſiſſétque longo tempore catechuminus ob cauſam legitimam & rationabilem, corde ſemper in deum credens, & ab idolorum cultu penitus abhorrens, contigit quod poſt aliquantum tempus ab aſcenſione domini, beati apoſtoli Simon & Iudas conſobrini IESV Chriſti, venirent in Perſidis regionem, & Chriſtum publice prædicarent, multáque in atteſtationem veritatis ſuæ prædicationis facerent miracula, quemadmodum narrat hiſtoria vitæ ipſorum. Horum aut prædicatione, Xerxes pater S. Eutropij, & mater eius nomine Guina cum toto populo ſui regni ad Chriſtum conuerſi ſunt, & ſanctũ baptiſma acceperunt. Sed & ipſe Eutropius à prædictis apoſtolis plenius in fide inſtructus, etiam baptizatus eſt: & ab ipſis ordinatus diaconus, ſpreto tẽporalis regni, cui iure hæreditario debuit poſt patrem ſuccedere, faſtu & faſtigio, eccleſiaſticæ ſorti ſe addixit, ſeque totũ ad dei miniſterium deinceps mancipauit. Poſt mortem vero glorioſam prædictorum duorũ apoſtolorum, B. Eutropiꝰ volens etiã alios ad fidem adducere, ſicut ipſe primo per Chriſtũ, deinde per ſanctos illos apoſtolos, qui illud fidei myſteriũ in eo cõpleuerũt per ſuã doctrinã & baptiſmum, quod Chriſtus in eo inchoauerat, fuerat diuina bonitate addu-

adductus: vt perfecte abrenũciaret seculo, séque totũ deo dedicaret, reliquit patrem iam senio confectum, reliquit & matrẽ, & reliquam cognationem: denique reliquit natale solum, regaléque sceptrum, illi successionis iure debitum: & Romam venit, vt à summo pontifice dirigeretur ad aliquam prouinciam in qua fidem prædicaret, & fructum populo terræ afferret. Et à S. Clemente tunc apostolicã moderante sedem, episcopus Xantonensiũ ordinatus est, & vnà cũ B. Dionysio Areopagita ac socijs eius in Galliam venit, atque ad Xãtones sibi designatas oues, studiose profectus est. Tertio, B. Eutropius fuit fidelis vsque ad mortem per consummationẽ gloriosam vitę suæ, & vt ꝑfectus. Nã directione B. Clementis ad vrbem Xantonensem veniens, hubertatémque regionis illius atque fertilitatem in bonis omnibus conspicatus, miro accensus est desiderio illi populo annunciandi fidem veri dei, vt illum cognosceret & coleret autorem, á quo tantam bonorum exhuberantiam in terræ nascentibus & reliquis bonis tẽporalibus acceperat. Instans autem verbo prædicationis, & multis coruscans miraculis, plurimum domino populum acquisiuit, sacróque regeneratiõis fonte abluit. Inter cæteros autem, filiam principis illius regiõis nomine Eustellam, ad fidẽ conuertit ac baptizauit: & sacro velamine virginitatis eam deo consecrauit, vt in proposito ac voto castitatis deinceps deo seruiret, tanquã ipsius sponsa. Quod vt pater eius agnouit, abominatus est eam, quia Christiana esset & deo dicata, atque extra vrbẽ ignominiose eiecit. Illa autẽ se conferens ad tugurium S. Eutropij, quod sibi extra vrbem construxerat, vt à turba interdum declinans, orationi & sanctæ meditationi liberius & secretius vacaret: ibidem cum eo in virginitatis proposito commorabatur, assidue deo in oratione & ieiuniis seruiens. At pater ipsius ira commotus, ob filiam sibi (vt putabat) subtractam, conuocatis totius vrbis perditis hominibus & sanguinariis, centum & quinquaginta solidos illis impartiuit, vt S. Eutropium filiæ suæ (vt dicebat) subuersorem interficerent, virginémque ad patris domum reducerẽt. Qui vltima Aprilis die coadunatis secum multis gentilibus, qui conuerti contempserant, ad tugurium sancti viri

ri

ri cum impetu accurrẽtes: eũ lapidibus impetiuerũt, dein de plumbatis ceciderunt, & denique securibus & asciis capiti eius illisis, eundem crudeliter peremerunt. Cuius sacrum corpus Eustella in eodem loco sepeliuit, & ibidẽ in orationibus & virginitatis integritate toto reliquo vitæ suæ tempore permãsit. Quæ cum fœliciter etiam migrasset ad dominum, iuxta S. Eutropium, suum in mysteriis catholicæ fidei magistrum, sepulta est. Vbi & ecclesia deinde à Christianis fabricata, vtriusque ipsorum sacrum corpus ibidem cum debita veneratiõe colitur & miris clarescit miraculis ac signis. Post aliquantum verò tempus, cũ caput S. Eutropij diuina reuelatione à duobus religiosis & venerandis abbatibus esset repertum: inuenta sunt adhuc in eo vestigia vulnerum, impia securis illisione ipsi cum mortẽ pateretur, illatorum. Quod sane argumẽtum est euidens, ipsum sanctum Eutropium tali mortis genere pro Christo occubuisse, & huiusmodi agone suum martyrium consummasse. Manifestum est igitur ipsum, secundũ primam assumptæ propositionis partẽ, fuisse fidelẽ vsque ad mortem inclusiue, quam pro Christo passus est.

¶ Pro secunda sermonis huius expedienda parte, ad demonstrandum quomodo secundum promissionem suã de' S. Eutropio dedit coronam vitæ: conabimur deducere ex prædictis vitæ ipsius operibus, quòd deus triplicem illi in regno cælorum dederit coronam. Primo coronam sanctorum apostolorum, quoniam ipsis in studio virtutũ fuit consimilis, & cõsocius in videndis Christi miraculis & audienda doctrina, & idcirco particeps illius beatitudinis, qua CHRISTVS dixit honoratos esse apostolos, cũ ait apud Lucam: Beati oculi qui vident quæ vos videtis, & beatæ aures quæ audiunt quæ vos auditis. Dico enim vobis, quòd multi reges & prophetæ voluerunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Insuper ipsis apostolis fuit assimilis S. Eutropius in contemptu mundi & abrenunciatione rerũ terrenarũ, & idcirco percepit etiam à domino illam benedictionem illis repromissam. Omnis qui reliquerit patrem aut matrem fratrem aut sororem, vxorem aut filios, aut domũ, aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Beatus autem Eutropius non solum

Luc. 10.

Matth. 19

ſolum parentes aut agros aut domum reliquit, propter nomen domini, ſed & regni temporalis dominatum. Merito igitur euaſit conſors illius diuinæ promiſſionis factæ apoſtolis. Rurſum, ſicut apoſtoli ſinguli particulares aliquos populos ſua prædicatione, primo ad CHRISTVM conuerterunt, vt S. Matthæus Aethiopes, Bartholomæus Indos, Simon & Iudas Perſas, Thomas Parthos, Iohannes euãgeliſta Epheſios, Andreas Achaicos, & ita de cæteris: ita B. Eutropius primo fidem attulit Xantonenſibus, qui prius verſabantur in tenebris errorum & cultu idolorum. Et ideo commune cum apoſtolis habet nomen, & denominatur Xantonenſium apoſtolus, ſecundum eam denominationem & nuncupationem, qua ſancti dicuntur illorum populorum apoſtoli, quibus primum fidei veritatem annunciarunt. Quemadmodum B. Gacianus dicitur Turonenſium apoſtolus, & S. Dionyſius Parrhiſiorum, & S. Firminus Ambianenſium. Cum itaque B. Eutropius ſimile cum apoſtolis exercuerit officium, & eandem conſecutus eſt nominis appellationem: nonne etiam conſimilem cum eis ſortitus eſt coronam vitæ à domino retributore iuſtorum? Secundo, dedit dominus S. Eutropio in præmiũ ſuorum laborum, coronam doctorum: quoniam diligenter exercuit illorum officium, docendo populum Xantonenſium, expellendóque ab eo nebulas & tenebras errorum, & infundendo illis lumen doctrinæ catholicę, lumẽ orthodoxæ fidei, & lumen virtutum proborúmque morum. Illis autem qui ſtudioſe laborant alios illuſtrare ſacro lumine rectæ doctrinæ repromiſſum eſſe amplũ pręmium atteſtatur Daniel propheta, cum ait: Qui autẽ docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas ęternitates. Et B. Paulus ad Philippenſes ſcribens, eos vocat ſuum gaudium & coronam in domino: quoniam quos ad fidem ſua prędicatione conuerterat, illis in conſpectu domini quaſi corona honorabili circunfuſus & circundatus apparuit. Haud aliter S. Eutropius, cum diuinæ maieſtati quamplurimos obtulit Xantones, ſuo labore conuerſos, illis quaſi corona ſpirituali circunſeptus, accepit à domino immarceſcibilem ęternę glorię coronam in ſuorum laborum mercedem. Et hęc corona propter ſingularem

Daniel. 12.

Philip. 4.

ſuam

nec hyeme nec æstate foliorum suorum virorem deperdens, neque deflua habēs folia neque decidua. Ita & sancti isti apostoli perpetuum virtutis vigorem ad finem vsque vitę suæ seruarunt, neque in æstate prosperitatis, neque in hyeme aduersitatis deciderunt à constātia & perfectione suæ bonitatis, quæ fuit in ipsis immarcescibilis. Secūdo, oliua est ad modum ferax, & semper onusta fructu: nouis enim suboriri incipientibus, veteres fructus adhuc in ea visuntur. Sic & in his sanctis apostolis magna fuit bonorum operum fertilitas & huberrima copia vt nunquam eis defuerit continua & cumulatissima sanctorum operationum plenitudo, & de vtroque eorum

Psal. 51 verū sit illud psalmi verbū: Ego aūt sicut oliua fructifera in domo domini, scilicet in sancta ecclesia. Tertio, oliua est arbor pacis designatiua. Nam prætensus oliuæ ramus, apud omnes gentes pacis erat signum & symbolum. Sed & hi sancti apostoli pacis erant nuncij & prædicatores. Per cultum siquidem idolorum & incredulitatem, & gentiles & Iudæi mouebant bella contra deum, & habuerunt cum eo inimicitias. Vērum per salutarem doctrinā suam & directionem, ipsi apostoli induxerunt populum ad credendum in deum, & seruandum mādata eius: & ita ad faciendum pacem cum deo perpetuam, vt non imme-

Isaia. 52 rito de eis dixerit Isaias: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizātium bona. Quarto, oliua est misericordiæ præfiguratrix, nam ex ea elicitur & exprimitur oleum, quod in sacris literis misericordiam designat, atque miros habet effectus: siquidem aquæ supernatat, vulnerum dolorem mitigat, & fomentum præbet lāpadi ad enutriendam flammam. Sed nonne magnam misericordiam impenderunt sancti isti apostoli toti mūdo, quando sua prædicatione reuocarunt populum ab antiquo errore, suáque exhortatione adduxerunt ad rectam fidei & morum semitam? Ipsi certe tanquam periti medici, infuderunt vulneribus infidelium oleum gratiæ & benignitatis, ad eos sanandos, hulceráque, tumores & plagas animarum suo perungentes oleo, restituerunt integræ sanitati. Quinto, oliua est significatiua pœnitentiæ: quippe cum fructus eius sit amarus, ex quo tamen tam dulcis elicitur liquor, támque dulce oleum: quemadmodum

dum pœnitentia quidem vt peragatur,amara est & difficilis propter afflictionem:sed ex ea consurgit dulcissim⁹ fructus,remissio scilicet peccatorũ, & gratiæ diuinæ impetratio. At vero sancti isti apostoli in sua prædicatione maxime pœnitentiã insinuarũt mundo, exhortantes vt pœnitentiã agerẽt de malis anteactis in infidelitate,& cõuerterentur ad dominũ per fidẽ & bona opera:& assidue inclamãtes: Pœnitemini,& credite euãgelio. Sexto,oliua mirũ habet docorẽ ex ĩdeflua viriditate suorũ foliorũ consurgentem, & delectabilis est aspectu. Haud aliter in sanctis istis apostolis admirabilis elucet decor virtutum, humilitatis,charitatis,patiẽtiæ,benignitatis & mãsuetudinis,vt de vtroq; illorũ merito dicatur id verbũ Ecclesiastici,ꝙ sit quasi oliua speciosa in campis ipsi⁹ ecclesiæ & ĩ agro dominico:& illud verbũ domini ꝑ Ieremiã,Oliuã huberem,pulchrã,fructiferã,speciosam, vocauit domin⁹ nomẽ tuũ,Sed percõtabere forsan,quos fructus protulerunt istæ duæ oliuæ?cum omnis arbor (vt inquit Matth.) bona soleat etiam bonos producere fructus. Certe fructus optimos,qui nõ perierũt,sed permanẽt in vitã æternam,gentium scilicet & Iudæorum conuersionem copiosam ad Christum & fidem eius. *Marc.1* *Eccl.24* *Iere.11* *Matth.7*

¶ Pro secunda sermonis huius expedienda parte,nunc superest demum declarare,quomodo isti gemini apostoli sunt duo candelabra lucentia mirifice ante dominum. Et id quidem facile perspiciemus, si attenderimus ipsius reuera candelabri materialis esse officium, in se candelã lucentem defferre ac sustentare,suáque erectione & altitudine lumen in totam domum dispergere. Nemo enim lucernam accendit,& ponit eam sub modio, vt ait Christus in euangelio Matthæi,sed suꝑ candelabrũ,vt luceat omnib⁹ qui in domo sunt.Haud secus hi duo apostoli lucidum fidei fulgorem,vt facem quandã flammeam accẽsam à Christo,in se gestarunt:& per totam ecclesiæ domũ illius claritatem longe latéque diffuderunt, complentes in seipsis id Christi verbum apud Matthæũ: Sic luceat lux vestra coram hominibus,vt videant opera vestra bona,& glorificent patrem vestrum qui est in cælis. Cæterum,duplici præsertim lumine lucent ista duo cãdelabra ante dominum, & splenduerunt suo tempore apud homines, *Matth. 5* *Matth. 5*

nes. lumine .s. doctrinæ, & lumine sanctitatis. Lumine quidem doctrinæ. Nam & bonos sortiti sunt magistros, in quorum scola didicerunt diuinam sapientiam, Christi scilicet dei virtutem & dei sapientiam: & in quo omnes thesauri scientiæ & sapientiæ sunt absconditi, quem & ante passionem suam audiuerunt prædicantem, & post resurrectionem illos instruentem cælestib⁹ disciplinis, aperientémque eis sensum vt intelligerent scripturas Habuerunt & alterum magistrum bonum, spiritumsanctũ, qui spiritus est veritatis, & in die pentecostes illis largiter infusus, docuit eos omnem veritatem, secundum Christi p̄missionem eis factam. Sed & ipsi duo apostoli de quibus nunc fit sermo, boni fuerunt & diligentes sub talibus magistris discipuli, & abunde profecerunt in scola veritatis. Nam receptis spiritussancti primitiis in die Pentecostes, cum aliis apostolis prædicauerunt primum publice in Hierusalem & Iudęa, perhibẽtes palam testimoniũ, quòd Iesus esset verus Mesias & verus deus, quódq; vere surrexit à mortuis, & ascendit ad cælos. Cúmque principes sacerdotum indignarentur ob talem prædicationẽ, pertulerunt isti duo apostoli cum cæteris suis condiscipulis & vincula & carceres, imò & flagella propter nomen domini: ibántque cum aliis gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu cõtumeliam pati, vt habetur in Actibus. Post diuisionẽ vero apostolorum & dispersionem à Iudæa in vniuersum mundum ad gentes conuertendas, sanctus Philippus apostolus Scythiam prouinciam sortitus, per viginti annos ibidem prædicauit, & totam ferme illam regionem conuertit ad Christum. Inde profectus in Hieropolim vrbem Asiæ, hæresim Ebionitarum, asserentium Christum non suscepisse veram carnem humanam, sed phãtasticã: & necessariam esse ad salutẽ, obseruationẽ legis Mosaicæ cum euangelio, sua prædicatiõe extinxit: ibidémq; apud multos pullulantem illam, sana sua doctrina penitus cõfutauit & euulsit. Beat⁹ vero Iacobus dictus minor, quia posterius ad apostolatum vocatus est quã alter Iacobus Zebedæi, frater Iohannis euangelistæ: cuius non est hodie festum, sed in iulio: dictus & frater domini propter similitudinem figuræ corporis in lineamentis oris, &

Actu. 5

quo-

quoniam filius erat ſororis beatæ virginis, ſcilicet Mariæ Cleophæ, quæ Alphæo nupſerat: & propterea etiam interdum denominatur Iacobus Alphæi, circa principium eccleſiæ primitiuæ conſtitutus fuit omnium apoſtolorum cõſenſu epiſcopus. Hieroſolymitanæ eccleſiæ: quam per triginta annos ſanctiſsime rexit, & primus (vt ferunt autores) Miſſam publicè celebrauit, totóq; eo tempore nunquam à prædicatione ceſſauit, vt conuerteret Iudæos ad veram Chriſti confeſsionem & agnitionem fidei. Scripſit & vnam epiſtolam canonicam, quæ in ordine eſt omnium prima, plenam ſalutaris doctrinæ, & autoritate eccleſiæ approbatiſsimam. Conſtat igitur hæc duo noſtra candelabra, eſſe lucentia fulgore doctrinæ. Secundò, eadem duo candelabra lucent etiam miro ſplendore ſanctitatis. Nam beatus Philippus cùm acriter in Hieropoli elideret hæreſim Ebionitarum, & prædicaret contra idola gentium: ab hæreticis & infidelibus captus, cruci affixus eſt anno ſuæ ætatis ſeptuageſimooctauo, & ita martyr deo conſecratus eſt per crucem: atque in Hieropoli, ſacráque vrbe, à fidelibus cum ingenti honore ſepultus eſt. Sanctus verò Iacobus ob excellentiam eximiæ ſanctitatis, vulgo cognominatus eſt iuſtus: & in tanta reuerentia habebatur apud populum ſecundum Hieronymum, vt omnes certatim fimbriam veſtimenti eius cuperent contingere. De illo ita ſcribit Egeſippus apoſtolorum temporibus vicinus, vt refert hiſtoria eccleſiaſtica libri ſecundi capite viceſimo tertio: Suſcepit, inquit, eccleſiam cum apoſtolis frater domini Iacobus, qui ab omnibus eſt cognominatus iuſtus, ab ipſis domini temporibus perdurans vſque ad nos. Hic ex vtero matris ſuæ ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, ſed neque animal manducauit. Ferrum in caput eius non aſcendit, oleo non eſt perunctus, balneis non eſt vſus. Huic ſoli licebat intrare in Sancta ſanctorum, neq; enim laneo vtebatur indumẽto, ſed ſindone. Solus ingrediebatur templũ, & iacebat ſuper genua ſua, orans pro populi indulgẽtia: ita vt orãdo callos faceret in genibus ad modũ cameli, ſemper genua flectendo, & nunquã ab oratione ceſſando. Hæc Egeſipppus. Deinde in eodem hiſtoriæ eccleſiaſticæ loco iam citato, ex eodẽ autore narratur fœlix vitæ eius conſummatio per martyrium, hoc modo:

Cùm magna esset dissésio in populo de Iesu Nazareno, an esset verus Messias, conuenerunt principes sacerdotum & pharisæi ad B. Iacobum, rogantes ꝙ in die solenni ascéderet in pinnaculum templi: & coram omnib⁹ suam de Iesu proferret sententiam, dicentes se esse paratos ad eam sequendam. Cumque ad petitionem eorum B. Iacobus e pinna templi coram omni populo perhibuisset testimonia de Iesu, quòd vere esset Christ⁹ & filius dei, ipsi indignati ꝙ contra eorum placitum ita fuisset locutus, præcipitauerunt eũ deorsum, & lapidibus obruere cœperunt. Ipse vero in genua procumbés, orauit dominum, vt dimitteretur eis hoc peccatum. Tunc vnus ex eis arrepta pertica fullonis, elisit cerebrũ eius valido ictu: ac ita martyr deo consecratus est, & sepultus ibidem prope templum. *Iosephus* autem scribit communem fuisse Iudæorum opinionem, quòd propter hanc mortem Iacobi iniustam, destructio Ierusalem per Romanos paulopost est facta, & dispersio Iudæorum in omnes gentes: quod partim quidem verum est, sed magis ista contigerunt propter mortem Christi ab ipsis procuratam. Ecce duo nostra candelabra, ingenti sanctitatis splendore lucentia ante dominum, quorum lumen est inextinguibile, nullisq́; vnquam offuscãdum tenebris: fulgebit enim in perpetuas æternitates. Candelabra inquam, non lignea, non ferrea, nõ ærea, sed argentea propter doctrinæ claritatem: simul & aurea ob igneam charitatis rutilẽtiam & egregium sanctimoniæ fulgorem, posita in domo domini, vt irradiatione suæ lucis omnium oculis refulgeant ad exemplum. Nos igitur ad imitationem trahentes horum Christi apostolorum egregia facta, iam vtcũq: explicata, studeamus esse oliuæ fructiferæ exercitiis & studio bonorum operum: enitamur etiã esse candelabra fulgentia lumine bonę conuersationis in conspectu proximorum, vt tandem in regno cœlorum luceamus perpetuo ante dominum. Quod nobis demũ concedat de⁹ omnipotens & benedictus in secula. Amen.

IN FESTO INVENTIOnis sanctæ crucis, Sermo.

Simile

SImile est regnũ cælorũ thesauro abscondito in agro. Mat.13.ca. scribũtur hæc verba, & pro themate præsentis sermonis nunc assumuntur. In quib⁹ parabolice dictis, secundũ sacros expositores. per thesaurũ quidẽ cæleste præmiũ: per agrũ verò in quo thesaurus abscõditur, ecclesiastica disciplina, & secũdum illius regulã bonæ operationis studiũ, synceræ fidei coniunctũ, accipitur. Et quisquis desiderio cælestis præmij afficitur, quasi animo illud prægustans, & quodammodo in spe certa inueniens: debet ecclesiasticæ disciplinæ iugum in se suscipere, que credenda proponit & facienda, libenter amplecti & perficere. Quod faciens, mysticè agrum illum in quo reconditus est iste thesaurus spiritualis, sibi cõparat, venditis omnibus quæ habet, per propriæ voluntatis abnegationẽ, & suorum bonorum in pauperes erogationem. Et hoc pacto efficitur preciosi illius thesauri possessor, quoniã per firmam fidem & opera secundum ecclesiasticam traditionẽ facta, cum obseruatione mãdatorum dei, habetur introit⁹ in regnum cælorum, & possesio cælestis præmij. Veruntamen vltra sensum hunc iam asignatum, & nihil ei prȩiudicando, prædicta verba in principio proposita, etiam possunt admodum congruenter adaptari hodiernæ solennitati inuentionis sanctæ crucis. Nã sacra crux dominica, thesaurus est omni auro & argento preciosior, quo toti mundo salus est comparata. Thesaurus inquam vitæ, thesaurus salutis, & thesaurus gratiæ prius absconditus & postea inuentus, vt deinceps latius explicabitur. Sed sacratissimæ dei matris & virginis Mariȩ nobis opus est nunc patrocinio, quam suppliciter inuocemus hoc angelico præconio: Aue Maria.

¶ *Simile est regnum cælorum thesauro abscõdito in agro.* Ex *loco prius dicto.* Hic sermo in duas partes diuidetur. Earum prima dilucidabit, quomodo & à quibus ipsa sancta crux Christi fuit prius abscondita, & postea gloriose inuenta. Secunda verò declarabit, qualis & quantæ virtutis est thesaurus ille preciosus, qui antea fuit absconditus, & hodie inuentus. Pro prima parte nunc deducéda, gloriosa Christi crux rectè dicitur hic thesaur⁹ abscõdit⁹ in agro: quoniã per maleuolẽtiã Iudæorũ, ne haberetur in honore debito apud Christianos, fuit cũ duabus crucib⁹ latronũ de- Matth.13.

fossa in terrã admodũ alte & ꝓfunde in loco Caluariæ, ne posset à quopiã ĩueniri: & vbi inueniretur, ne ab aliis crucib⁹ q̃ duorũ fuerãt latronũ, posset internosci ac discerni. Sic inimici crucis Christi, ne illa decẽter honoraretur, elaborarũt. Gẽtiles verò, q̃ ꝑsecutionẽ in Christianos lõgo tẽpore exercuerũt, eo ĩ loco in quo Christ⁹ fuerat crucifix⁹ simulacrũ Veneris erexerãt: vt si quis Christianorũ eo in loco Christũ adorare vellet, Venerem adorare videretur, quẽadmodũ refert hist. eccl. libri 10. cap. 7. In quo pariter & sequẽte, luculẽter & succinctè cõtexit historiã inuẽtionis sanctæ crucis. Et ita multos absterrebãt à Christo ibidẽ adorãdo, reddebãtq; locũ illũ in quo crucifix⁹ erat domin⁹, ꝓpemodũ neglectũ, obliuioniq; datũ. Sed noluit dominus hũc nobilẽ thesaurũ diutius terra & ruderibus abscõdi atq; occultari. Imò quẽadmodum corpora sanctorũ martyrũ, vt Stephani, Dionysij, Firmini & aliorũ, abdita ab infidelibus, ne à Christianis honorarẽtur: sua miseratione voluit deus reuelari suis temporibus & inueniri, vt debito honore colerẽtur, cõderenturq; decẽter: ita & thesaurũ hũc preciosum voluit deus tandẽ patefacere mũdo, vt monumentũ suæ passionis ꝓ dignitate honoraretur. In cuius inuentione primum cõsideranda est qualitas & cõditio eius, quæ inuenit tantũ & tã grandẽ thesaurũ, quoniã nõ ignobilis erat, neq; de infima plebe mulier, sed regina mũdi & mater imperatoris Constantini Magni, qui cõuersus ad fidẽ à B. Syluestro papa, multũ exaltauit ecclesiam Christi. Et quod amplius est, ipsa nõ tantũ genere nobilis erat & dignitate cõspicua, sed & fide nobilior, animoq; generosior. Nã diuina inspiratione admonita de perquirẽda cruce domini, caloréq; fidei succensa, suscepit longinquã illã peregrinationẽ, profectáq; est à Roma Hierosolymã, vt opus illud bonũ quod suggesserat ei domin⁹, expleret. In quo sanè eius facto nostra reprehenditur pigritia, qui sæpe bonũ habemus propositũ aliquid boni faciẽdi, illud tamen ex desidia nõ exequimur: imò interdũ tãto detinemur torpore, ꝙ pigeat nos ecclesiã dei aliquãdo accedere ad audiendũ dei verbũ, aut Missam, cùm tamẽ illa per tãta terrarum spatia sit profecta, vt crucem domini inueniret.

Secundo, in hac inuẽtione annotandũ est signũ, quo cognitus est locus, in quo abstrusus erat sanctus ille thesaurus,

rus, scilicet, ipse terræmotus & suauissimi odoris diffusio. Nam vt refert ipsa historia huius sacræ inuentionis, postquam Iudas à Iudæis illius temporis traditus S. Helenæ, ad ostendendum locum in quo dominica crux reposita erat, orasset dominum, vt dignaretur ostendere determinatum locum, vbi recondita erat crux, factus est terræmotus circa eam partem vbi ascondita erat crux: & cùm cœpisset ille fodere in terram, exhalauit inde dulcissimus odor tanti thesauri index, quemadmodum & in sanctorum corporum inuentione legimus sæpenumero suauissimum odorem eripuisse è terra. Legimus sanè in passione domini factum esse terræmotum, ad ostendendum immanitatem sceleris Iudæorum, quam in terra ferre nequiret similiter & in resurrectione dominica, ad ostendendam resurgentis virtutem quam terra tremuit. In hac item inuentione factus est terræmotus, ad declarandam viuificæ crucis potentiam, cui terra erat subiicienda. Odor autem ille significabat odorem vitæ, ab ipsa cruce, fructu in ea suspenso, diffusum in totam terram, per quem depulsus est fœtor mortis, à ligno scientiæ boni & mali in humanũ genus transfusus. Tertiò, attendendus est modus, quo sancta crux domini fuit distincta & discreta ab aliis duabus crucib⁹ diuino indicio. Nã defossa altius humo, cùm inuentæ fuerint in terra simul reconditæ tres cruces, satis adinuicem figura & forma consimiles, hæsitabant omnes attoniti, quęnam ex illis esset crux domini, optatúsq; thesaurus. Tunc Macarius eo tempore episcopus Hierosolymitanus, vt in supradicto loco recitat ecclesiastica historia, iussit tres illas cruces deferri in domũ cuiuspiam fœminæ nobilis, quæ graui morbo decubuit prostrata: rogauitque dominum, quòd dignaretur aperto signo ostendere, quænam ex illis tribus esset sancta crux. Qua oratione expleta, ad vnius itidem & alterius crucis (quæ duæ erant cruces latronum) admotionem, non est ipsa morbo leuata. Ad applicationem verò tertiæ, quæ crux erat Christi, illa mulier ægrota protinus surrexit sana, magnificans deum. Historia verò tripartita lib. 2. cap. 18. vbi eandem de inuentione sanctæ crucis contexit historiam, dicit etiam istud discerniculum esse factum, per applicatas illas tres cruces subinde ad corpus cuiusdam defuncti, qui

Mat. 27

Mt. 28

Gene. 3

efferebatur ſepeliēdus: & per contactū crucis dominicę cōtinuo eſt vitæ reddit⁹, Et vtrūq; certe ſignū erat cōueniēs. Nā ꝑ ſanctę crucis virtutē ac fructū, à morte perpetua ad vitā reſuſcitatus eſt mūdus, & à graui morbi peccati ad ſanitatē animæ. Quarto deniq; loco prædicanda eſt deuotio S. Helenæ ibi oſtēſa, quæ vna parte ſanctæ crucis filio ſuo Cōſtātino miſſa, reliquā argēto & auro, gēmiſq; precioſis adornauit: & in loco vbi inuēta fuerat crux, magnificū tēplum extruxit: in quo ſanctā crucē quā inuenerat, cū ingēti honore collocauit. Memorāda eſt itidē magna eiuſdē Helenæ humilitas, quæ his oībus expletis, virgines ſanctas ibidē deo dicatas excepit cōuiuio quibus epulas propriis ſuis manibus miniſtrauit, ancillæq; fungebatur officio, q̃ in tā ſublimi erat gradu collocata. *In quo* quidē facto certè noſtra retunditur ſuperbia & *faſtus animi*, quo vſq; adeò contumeſcimus, vt dedignemur interdū pauperes Chriſti aſpicere, tantū abeſt vt eis noſtra manu miniſtremus. ¶ Pro ſecūda iſti⁹ ſermonis abſoluēda pte, nūc paucis oſtendēdū eſt, qualis eſt ille theſaurus qui hodie inuentus eſt, & cuius efficacię aut virtutis. Et planè cōperitur in primis eſſe theſaur⁹ vitę, nō quidē trāſitorię aut tēporalis, ſed æternę atq; ꝑpetuę, propter fructū quē in ſe cōtinuit, ex quo in ea mortuo, vita in totū genus humanū eſt ꝓpagata. Enimuero lignū ſciētiæ boni & mali, fuit mortiferū nobis. Nā ꝑ fructū eius mādicatū ab Adā cōtra domini præceptū, mors & corporis & animæ intrauit in orbē terrarū. Cōtra tantū aūt exitiū oppoſuit de⁹ admirabili ſua ſapiētia lignū ſanctæ crucis, in quo poſtq̃ Chriſt⁹ vita noſtra pepēdit, & mortu⁹ eſt, æternæ vitæ mun⁹ toti humano generi ſua paſſione cōtulit. Et ergo præſignata eſt ipſa ſancta crux ꝑ illud lignū vitæ, quod ſcribitur plātaſſe de⁹ in medio paradiſi voluptatis. Sicut enim ꝑ illi⁹ fructū cōtinuata fuiſſet perpetuo vita corporalis, ſi mādatū dei nō fuiſſet trāſgreſſ⁹ Adā: ita ꝑ fructū hui⁹ ligni ſanctę crucis, aīa noſtra cōſequitur vitā ſempiternā. Secundo, idem eſt theſaurus victoriæ, & conferens nobis de hoſtibus noſtris ſpiritualibus victoriam. Quod in veteri teſtamento figuratum fuit per Moyſen orantem in monte, quando Ioſue cum populo Iſrael pugnauit contra Amalech. Tunc enim (vt author eſt Damaſcenus in quarto libro de fide

Gene. 2.

Exod. 17

de orthodoxa) Moyses orans extendit manus suas in cælũ cruciformiter, & exprimẽdo figuram crucis: obtinuitque oratione sua victoriam populo suo contra Amalech. In nouo etiam testamento idem signatum est & ostensum Cõstantino imperatori, de quo supra habitus est sermo. Qui cum pararet exercitum contra barbaram multitudiné se inuadentem, essétque solicitus de belli exitu propter copiosum hostium numerum: apparuit illi angelus domini, ostendens ei in cælo signum crucis splendida claritate coruscum, & dicens: In hoc signo Constantine vinces. Ille protinus id signum curauit effigiari in suis vexillis, & victoriam de hostibus obtinuit. Quoniam igitur Christus diabolum prostrauit & vicit cruce sua, & nos eodem signo muniamur: pingamus illud in fronte, & ante pectus: vt eo baculo ac clypeo infestum hostem & metuentem id signum, expellamus à nobis cũ surgit tẽtatio, & haud dubie euademus victores ac fortiores. Tertio, thesaurus hic inuẽtus, est thesaurus miræ dulcedinis, & omnem propellens amaritudinem peccati, quam intulit nobis lignum illud funestum, cuius fructum gustauit Adam. Nẽpe quicquid molestiæ, doloris & amaroris nobis inferunt tribulationes & aduersitates vitæ præsentis, si ad opes & gẽmas huius thesauri recurrimus: statim dulcescit, & in dulcedinem miram conuertitur. Quod ante figuratum est in Exodo per lignum illud, quod dominus ostendit Moysi: iussitque vt in aquã fluuij Marath illud immitteret, vsqueadeo prius amaram, vt populus Israel ex ea bibere non posset: verum cum primum lignum illud aquæ esset immissũ, confestim dulcoratæ sunt illæ aquæ, & factæ potabiles. Sic sane crucis sãctæ cogitatio, & memoria dominicæ passionis, omnia amara & tristia: reddit dulcia ac leuia. *Ge.3.* *Exo.15*

Quarto, idem est thesaurus salutis æternæ. Nam sancta crux vere scala est vnica & singularis, per quam peccatores cælum conscendunt de terra, præfigurata quidem per scalam, quam (vt scribitur in Genesi) vidit Iacob in somnis, vna extremitate stantem super terram, & altera cælos contingentem angelósque domini ascendentes & descendentes per eam, & dominum innixum scalæ. Nam postquã sanctæ cruci innixus est dominus in hora suæ passionis, per ipsius crucis fidem & confessionem credentes *Gene.28.*

in

in Christum populi, ascendere non desierunt, neque desi-
Num. 21. nent in cælum de terra. Eadem quoque signata est per lignum illud in deserto, in quo (vt habetur in Numeris) iubente quidem domino suspendit Moyses serpentẽ æneũ: quem quicunque Israelitarum à serpentibus ignitis læsi, aspexerunt, euestigio fuerunt curati à plaga. Haud aliter quicunque oculis fidei conspexerit Christum in ligno sanctæ crucis pendentem, quocunque fuerit vulnere peccati sauciatus ab antiquo serpente: ilico recipiet animæ sanitatem, consequetúrque salutem integram. Studeamus igitur fratres charissimi, ita hunc thesaurum nunc inuentum honorare, ita eius armatura nos vndique munire, ita denique eius signum in fronte & animo gestare: vt & hic eius protectione simus tuti, & in futuro de perpetua thesauro cælestis possessione securi. Amen.

IN FESTO SANCTI Iohannis euangelistæ ante portam Latinam, Sermo.

D*Ilectus deo & hominibus. Eccle. 25. cap. conscripta sunt hæc verba.* Quæ ad literã quidem intelligũtur de Moyse viro dei, veteris legis promulgatore, cuius nomen continuo ibidem exprimitur, & laudes consequenter in prædicto capite contexuntur. Verum eadem verba aptissime etiam congruunt beato Iohanni apostolo & euangelistæ, cuius festũ hodie celebratur in ecclesia, atque in eius præconium congruenter accommodantur impræsentiarum, propter magnam quandam virtutum & perfectionũ conformitatẽ, quã habuit ipse B. Iohannes cũ Moyse. Primo siquidẽ legitur Moyses magnã habuisse familiaritaté cum
Exod. 33 deo. Nã in Exodo scriptũ est: Loquebatur autẽ dominus ad Moysen facie ad faciẽ, sicut solet loqui homo ad amicũ suũ. Et quadraginta dieb' ac noctibus in cacumine mõtis Sinai obtectus caligine, familiare cũ domino habuit consortium atque colloquium. Sic & sanctus Iohannes euangelista cum Christo domino & deo nostro humanis indu-

to membris, per quàm magnam & placidam habuit familiaritatem in conuersatione & cõuictu quotidiano, in mutuo colloquio & assidua consuetudine, à tempore suæ vocationis ad apostolatum, vsque ad gloriosam Christi ascẽsionem in cælum. Secundo, Moyses clariorem cęteris ante eum prophetis, & altiorem habuit diuinarum rerũ cognitionem. Quod ex eo domini verbo liquet: Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquor ei palàm, & nõ per ænigmata & figuras, deũ videt. Ita sane beatus Iohannes puriore mentis acie, intuitúque acutiore, secreta diuinitatis mysteria de coæternitate filij dei cum patre, & diuina eius generatione penetrauit: & more volantis aquilę, irretortos ac irreuerberatos oculos in lucidissimos solis iustitiæ radios defixit, vt liquido prodit conscriptum ab eo euangelium. *Num.12.*

Tertio, Moyses prophetico spiritu insigniter enituit, vt ostendit ab eo descripta mundi creatio, & ab ipsius mũdi initio ad sua vsque tẽpora, deducta historica narratio, diuinitus illi reuelata. Vnde in Deuteronomio scriptũ est *Deut.34.*
de eo: Et non surrexit vltra propheta in Israel sicut Moyses quẽ nosset dominus facie ad faciẽ. Similiter & B. Iohãnes euengelista, propheticæ spiritu fuit excellenter insignitus, vt ipsa sua Apocalypsis plane demonstrat. Demũ, Moyses in trãsfiguratiõe Christi apparuisse legitur, cui in *Mat.17.*
terfuit & ipse sanctus Iohannes: nam inter cęteros illi am *Mar.9.*
bo ad hoc mirabile mysterium contuendum sunt acciti. *Luc.9.*
Iure igitur sicut Moyses, ita & ipse Iohãnes dilectus deo & hominibus hic dicitur, quod & subsequens huius sermonis progresio latius aperiet. Ad quod salubrius efficiendum, inuocemus sanctam dei matrem, dicentes: Aue Maria.

¶ *Dilectus deo & hominibus.* *Ex loco prius assignato.* Iste sermo in duas diuidetur partes. Earũ prima declarabit, quomodo B. Iohannes fuit deo dilectus. Secunda verò, quonam pacto idem fuit dilectus hominibus.

Pro prima partitionis huius expedienda parte, ac particulatim deducenda, quod dilectus fuit B. Iohannes euãgelista, nullum quæri debet nec haberi potest euidentius testimonium,

monium, quàm ſanctum euãgelium ab ipſo conſcriptum, in quo nunquam ſeipſum proprio deſignauit nomine, cũ de ſe occurreret faciendus ſermo: ſed hoc loquendi ſchemate ſemetipſum inſinuauit & expreſſit decimotertio, decimonono, & viceſimoprimo capitibus ſui euangelij, Diſcipulus quem diligebat Ieſus: & hoc ipſum, ob ſingularẽ dilectionis gratiam, qua Chriſtus verus deus & homo ipſum abundantius cæteris apoſtolis dilexit. Et hanc præcipuam in ipſum vltra cæteros dilectionem, tribus potiſſimum indiciis in euangelio Chriſtus demonſtrauit.

Mat. 9. 17. & 26

Primo, quia ipſum ad ſecretiora myſteria & officia cũ beatis Petro & Iacobo Zebedæi, fratre ſuo admiſit, à quibus contuendis cæteri ſequeſtrati erant apoſtoli, vt ad ſuſcitationem filiæ archiſynagogi, ad transfigurationis etiã contemplandam viſionem, & denique ad orationẽ in horto faciendam ante paſſionem. Erat enim ipſe vt ſecretari⁹ Chriſti: & ergo familiariter admiſſus eſt ad illa videnda ſecreta, quorum contemplatio cæteris apoſtolis eſt denegata. Secundo, quia in cœna nouiſſima ſupra pectus ſuũ Chriſtus recumbere eum permiſit: & dato ſigno, proditorem ſuum illi manifeſtauit, quod certe nulli aliorum apoſtolorum præſtitit: vt ſcribitur in euangelio eius. Illud enim ſingularis dilectionis magnum fuit argumentũ, tam ſecretum negocium ſoli illi reuelare, cui præter cæteros dedit ſupra pectus ſuum recumbere. Hinc in beati Iohannis præconium canit eccleſia: Valde honorandus eſt beatus Iohannes, qui ſupra pectus domini in cœna recubuit.

Iohan. 13

Tertio, oſtendit Chriſtus Iohanni ſingularis priuilegium amoris, quia in cruce pendens, virginem matrem illi commẽdauit, dicens: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam curam & cuſtodiam, cũ tanta quidem ſedulitate, quòd officioſiſsimum illi exhibuit obſequium, vt filius pientiſſimus ſuæ matri: vſque ad tempus aſſumptionis glorioſæ dei matris, ex hoc mũdo ad cœlum aſtriferum, quemadmodum teſtatur beatus Hieronymus in ſermone de aſſumptiõe beatæ Mariæ virginis. Sed quod manifeſtius dederis eximij amoris Chriſti in beatũ Iohannem argumentum, quàm hoc ipſum, quod nobilem illum theſaurum, quo nihil habebat in terra charius aut precioſius, matrem ſcilicet ſuam dilectiſsimam, commendaue-

Iohan. 19

dauerit illi asseruandum? Ecce templum domini, sacrariũ spiritussancti, tabernaculum altissimi, imò nobile virginitatis promptuarium, & puritatis omnis receptaculũ, tam quam insigne depositum, ipsi beato Iohãni cõmittitur custodiendum. Cæterum. non gratis aut præter causam aliquam rationabilem, sed iusta ratione ac legitima, dilexit dominus noster beatum Iohannem euangelistam tam singulari amore, & potissimum propter triplicem in eo excellentium virtutum eminentiam. Primo quidẽ, propter virginitatis ipsius integritatem & candorem. Nã (vt ait beatus Hieronymus in prologo super euangelium Iohannis) ipsum Iohannem nubere volentem vocauit ipse dominus noster à nuptiis, vt contempto mundi thalamo, cælestem potius expeteret thorum. Deinde & gratiam eidem contulit, illabefactatam castitatem virginalem ad finem vsque suæ vitæ conseruãdi: quod ipsum reddidit deo charissimum, amoréque coniunctissimum. Nam (vt dicit Salomon in lib Sap.) incorruptio facit esse proximũ deo. Et rursum in alio loco Sapiens: Qui diligit cordis munditiam, habebit amicum regem. Confirmat hoc ipsum venerabilis Beda, in homilia super euangelio solennitatis & celebritatis hodiernæ, dicens: Pre cæteris discipulis diligebat Christus familiarius vnum, scilicet Iohannem, quẽ specialis prærogatiua castitatis, ampliori dilectione fecerat dignũ. Oẽs quippe discipulos se diligere probat, quibus ante passionem loquitur: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos: manete in dilectione mea. Sed hunc præ omnibus diligit, qui virgo electus ab ipso, virgo in æuũ permansit. Tradunt nanque historiæ, quod eum de nuptiis volentem nubere vocauerit, & propterea quem à carnali voluptate retraxerat, potiore sui amoris dulcedine donauit. Hæc Beda. Ex quibus efficax sumitur argumẽtum, quàm sit ipsa virginitas grata & accepta deo in omni etiã sexu, ætate & vitæ humanæ gradu. Secũdo, dilexit Christus singulariter Iohannem, propter perfectum ipsius mundi cõtemptum, ab ipsa adolescentia inceptum, & ad prouectam vsque ætatem semper continuatum. Nam sanctus Iohannes adhuc adolescens & in florente ætate, vocatus est à Christo ad apostolatum cum Iacobo fratre eius. Qui continuo relictis retibus & naui, atque patre suo simul & ma-

Iohan.2 *Sap.6* *Pro.22.* *Iohan.15.* *Mat.4*

tre

tre sua, secutus est dominus vocantem. Præ cæteris autẽ domino gratiores sunt, qui suam pueritiam & adolescentiam eius obsequio consecrant. Quod satis aperte innuit illud eius verbum, quo discipulos prohibentes, paruulos
Mat.19. à suis parentibus Christo offerri, increpauit dicens: Sinite paruulos venire ad me, talium enim est regnum cælo-
Eccle.12 rum. Idcirco recte admonuit Ecclesiastes: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ. Et bonum est viro (vt in-
Thre.3 quit Ieremias) cum portauerit iugum (scilicet domini) ab adolescentia sua. Verum multos inuenias qui cum magno feruore incipiunt mundum contemnere, sed non persi-
Gene.19 stunt in hoc arduo vitæ instituto, sed cum vxore Lot respiciunt retro, & relabuntur ad seculum quod contempserat prius. Et plane dignoscitur esse verum Hieronymi verbũ, quòd multorum est bene incipere, sed paucorum est recte
Lu.9. inchoata perficere. De talium autem (qui manum mittunt ad aratrum, & respiciunt retro, atque idcirco non sunt apti regni dei) numero non fuit beatus Iohannes euangelista. Nam in primis annis iuuenilibus inchoatam mundi contemptionem, per totam vitam suam continuauit, & ad finem vsque vitæ, centenariam scilicet annorum ætatem, vt refert vitæ ipsius historia, in ea perseuerauit. Et ergo (iuxta id quod Leuiti. 3. scriptum est) caput & caudã suæ hostiæ deo mystice obtulit. Tertio, dilexit Christus præcipuo amoris priuilegio beatum Iohannem euangelistam, propter eximiam claritatem, quam habuit in proximos
Pro.8. suos propter deum. Nempe diuina sapientia testatur in Prouerbiis de seipsa: Ego diligentes me diligo. Ergo quoniam ardenter Iohannes dilexit deum in proximo suo: cõsequens est, & ipsum à deo singulariter fuisse dilectum. Quod autem beatus Iohannes proximos feruenti amore dilexerit, constat aperte ex sua prima epistola canonica, in qua frequentissime exhortatur fratres ad dilectionem proximi. Quod autem alios docuit, ipse vt bonus doctor etiam opere compleuit. Constat & ex eo, quod in vltima constitutus senectute, id verbum semper habuit in ore ad suos discipulos: Filij, diligatis inuicem. Cumque tam frequentem illius sententiæ inculcationem admirarẽtur sui, & ab eo percontarentur, cur illud vnum dictum tam sæpe repeteret, respondit: Quia si illud impleueritis verbũ,

totam

totam dei legem integre implebitis. Qui enim diligit proximum, legem implexit. Denique constat idem apertissime ex memorabili illa & annotatu dignissima historia, Rom. 13. quæ eleganter & diffuse narratur in 3 libro ecclesiasticæ historiæ, cap. 23. in hũc modum, quantum ad sententiam: Cum B. Iohannes post obitũ Domitiani ex Pathmos insula rediisset Ephesum, & rogatus fuisset vt & vicinas ciuitates visitaret, post peracta in vnius ciuitatis visitatione ecclesiastica ministeria, vidit iuuenem quẽdam validum corpore, & vultu elegantem, sed acrem animo, quem episcopo illius loci nuper ordinato, cõmendauit imbuẽdum fide & moribus his verbis: Hunc tibi summo studio commendo, sub testimonio Christi & totius ecclesiæ. Quem quidem adolescenté episcopus ille suscipiens, omnem se adhibiturum operam spopondit, vt fidelis & probus euaderet. Et in ipso principio diligenter instituit eundem rudimentis fidei & bonis moribus, atque ad baptismi gratiã eum perduxit. Deinde verò tanquam confidens gratiæ baptismali iam susceptæ, negligentius eodem agere cepit, indulgentius æquo eundem educare. Quod sentiens iuuenis, vt erat natura ferox, & ad mala procliuis, prauorum cœpit frequentare consortia, voluptatibus carnis indulgere, furta & latrocinia clanculum exercere, in omnẽ proruere malorũ colluuiem. In dies autem de malo in malũ progrediens, tandẽ factus est magister & dux malitiæ illis, quorum prius fuerat in ea arte discipulus. Et diffugiẽs ab episcopo cui fuerat cõmendatus, factus est demũ princeps latronũ: & in montibus illi vrbi vicinis exercuit aliquandiu latrocinia. Post hęc contigit beatum Iohannem rursum accedere illam vrbem, ob occurrentem aliquam causam: qui episcopum prędictum compellans, petiuit ab eo depositum sibi restitui. Admirabatur ille id verbũ, putãs pecuniam sibi commissam, quę nulla erat à se reposci. Cui Iohannes: Iuuenẽ illũ, aliàs à me tibi cõmendatum, repeto. Tũ ille subortis lachrymis respondit: Ille profectò, quantum ad animam attinet, mortuus est. nam in montibus vrbi huic finitimis vias obsidet, & latronum effectus princeps, viatores spoliat & obtruncat. Hoc audito, beatꝰ Iohannes prę dolore scidit vestimenta sua, dicens illi: Bonum

num te custodem animæ fratris constitui. Protinúsque equum petiuit & ducem itineris, vt ad eum properare: cum. Quò cum peruenisset, à latronibus occupatibus ... ces itineris, comprehensus est: quos neque declinauit, ... que diffugere est nisus, sed ad hoc se venisse dixit, vt eo principem alloqueretur. Cumque ille venisset armat... agnito beato Iohanne, præ pudore fugere cœpit. Q... mira celeritate Iohannes vltra ætatis vires consequi ... stuit, clamans post eius tergum: Quem fugis inermem ar matus, & senio confectum iuuenis? Subsiste obsecro, & re uertere ad viam bonã. Ipse tibi polliceor omniũ malor... veniã, & me pro te domino satisfacturum. Substitit ille ta dem, & huberrimis perfusus lachrymis, vultum præ pu dore declinauit in terram. Tunc Iohannes eum amplexa tus, & dexteram illius cruentam cædibus exosculans, ro gauit vt secum rediret in vrbem, & à malis vitæ prioris re sipisceret. Paruit ille monenti, & assiduis exhortationibus B. Iohannis ita reuocatus est ad meliorem vitam, vt tandẽ à Iohanne episcopus ecclesiæ fuerit constitutus. Ecce non sine causa dilectus est deo Iohannes.

¶ Pro secunda sermonis istius absoluenda parte, merito etiam dilectus est hominibus beatus Iohannes euangelista, propter admirabilem eius supra cæteros excellẽtiam, multiplicémque diuinorũ munerũ in ipso exhuberantiã. Nempe ipse vnus omnem sanctorum in se complexus est gradum & perfectionem, & cuiusque ordinis sanctorum diligenter exercuit officia, consecutúsque est meritum & nunc obtinet præmium. Primo siquidem propheticæ dignitatis culmen est assecutus, & fuit propheta. nam in Pathmos insulam à Domitiano Cæsare relegatus ob Christianę fidei confessionem, scripsit ibidem domino reuelãte librum Apocalypsis, in quo de toto ecclesię statu ab initio legis euangelicę ad finem vsque mundi texit prophetiam, abditissimis obstrusam inuolucris. Et quamuis antiquis temporibus dubitatum fuit ab aliquibus, vtrum ille liber fuerit à B. Iohanne apostolo compositus: nunc tamẽ illud amplius dubitare non licet, cum expresse nominet seipsum ibidem, & dicat se fuisse in insula Pathmos propter confessionem nominis Christi, quod de nullo alio quàm Iohanne euangelista vere dici potest aut intelligi. *Apo. 1.*

Proinde

Proinde temerariæ & impudenter faciunt, qui in biblis impreſsis mutant titulum conſuetum illius libri, & ſcribunt eſſe Apocalyſim Iohannis theologi, & non Iohãnis apoſtoli: vt ſignificent librum illum nõ eſſe compoſitum à B. Iohanne apoſtolo, contra iudicium totius eccleſiæ. Secundo, B. Iohannes apoſtolicũ ſortitus eſt miniſterium & apoſtolus à Chriſto eſt vocatus atque delectus, vt patet Matthæi 4. vbi deſcribitur eius vocatio: & Matthæi 10. & Lucæ 6. vbi catalogus apoſtolorũ nominatim exprimitur, & ipſe inter cęteros nominatur. Neque illud vnquã aliquis vertit in dubium. Hoc autẽ apoſtolatus officium ipſe nõ ſegniter exercuit. Nam poſt diſpertionẽ apoſtolorũ per diuerſas mũdi partes ad prædicandum gentibus euangelium, ipſe ſortitus eſt eccleſiam Epheſinã, à B Paulo inchoatam, quantũ ad rudimenta fidei: ſed à ſeipſo conſummatã, & ad perfectũ inſtitutam. Illic enim per totum reliquum vitæ ſuæ tempus reſedit, & aſsidua prædicatione virtutibúſque ſignorum quãplurimos à gentilitate ad veræ fidei lumen reduxit. Tertio, habuit & B. Iohannes euangelij conſcribendi munus, euangeliſtæq; officium, à deo quidẽ illi deſtinatũ & deputatũ lõgo ante tẽpore, vt patet per myſticã Ezechielis viſionem: in qua Ezech. 1 per quatuor animalia myſtice intelliguntur quatuor euãgeliſtæ, & per aquilã quartum animal, inſinuatur B. Iohannes apoſtolus, quod cæteris alti⁹ atque ſublimius de Chriſti diuinitate ſcripſerit, more aquilæ, altius reliquis auibus ſe atollentis volatu in aera, & lucẽ ſolis irreuerberata oculorum acie cõtuentis. Scribendi autẽ euangelij poſt cæteros tres, hæc narratur fuiſſe occaſio, vt ſcribit B. Hieronymus in libro de ſcriptoribus illuſtribus, & in prologo ſuper Matthæũ: Cum circa eius tempora pullularent impiæ hæreſes Cerinthi & Ebionitarum, diuinitatẽ Chriſti negantiũ, & oblatrantium ipſum fuiſſe purũ hominẽ: ab omnibus ferme Aſiæ epiſcopis, miſſa legatione poſt reditũ ab exilio ad ipſum, rogatus eſt ſcribere euãgeliũ, ad extirpationẽ illorũ prauorũ dogmatũ. Quod ſe facturum promiſit Iohãnes, ſi indicto triduano ieiunio omnes in commune rogarent dominum, quo dignaretur illi ſuggerere ea quæ ad fidei cõfirmationẽ & eccleſiæ ædificationẽ eſſent vtilia. Peracto vero huiuſmodi ieiu-

nio cũ orationibus, ad ſcribendũ ſe contulit, eructauitque altiſsimũ illud eloquiũ, In principio erat verbũ. Quarto, beatus Iohãnes martyrij etiam obtinuit titulum, & martyr vere denominatur: quod præſignauit dominus noſter, cũ
Mat.20 in euangelio Matthæi, illi & fratri eius Iacobo, dixit: Calicem quidem meũ bibetis. Illud autem Chriſti verbum in ipſo eſt completum, quando poſt receptioné ſpiritusſancti ob prædicationem euangelij à ſcribis & phariſæis cũ cæteris apoſtolis cæſus ſiue flagellatus atque in carceré eſt cóiectus: quando etiam ob inſuperabilé euangelizandi conſtantiã Domitiano Cæſari delatus, Romã vinctus eſt miſſus ab Epheſo, & iuſſu Domitiani extra vrbem Romam ante portam Latinã in dolium feruẽtis olei eſt miſſus: ſed diuina protegéte gratia, illæſus exiuit atque vegetior quã intrauerat. Non enim potuit virginale illius corpus dei virtute munitum, ardoribus ignis & olei affligi. A quo facto & miraculo, præſentis diei ſolennitas ſuam habet peculiarem nuncupationem. Deinde iuſſu eiuſdé impij Cæſaris, exilio damnatus eſt Iohãnes, atque in Pathmos inſulam relegatus. Interfecto auté à ſuis cubiculariis Domitiano, cum ſenatus omnia ipſius decreta abroganda decreuiſſet, beatus Iohãnes ab exilio reuocatus eſt, & cũ honore ad eccleſiam ſuam Epheſinam rediit. Demum, & martyr merito dicitur Iohannes, ob poculum venenoſum à ſe pro confeſsione fidei hauſtum, quod ſeditione populi cócitata, põtifices templorũ illi procurauerant porrigendũ Sed facto crucis ſigno, euaſit incolumis: & duos mortis reos, potione illa venenoſa extinctos, reſuſcitauit ad vitá.

Quinto, beatus Iohannes etiam confeſſorum adeptus eſt gradum & ſortem, quoniã nó gladio materiali aut violenta morte ſibi illata interiit, ſed placida quiete obdormiuit in domino. Quod & innuerat ipſe Chriſtus his verbis euãgelij hodierni, ad Petrũ dictis: Sic eũ volo manere
Iohan.21 donec veniã: id eſt, volo ipſũ Iohanné in hac vita mortali ſuperſtité ſubſiſtere, donec in fine vitæ ipſi⁹ venero ad ſuſcitandũ cũ, vt cũ meis diſcipulis & ſuis fratribus, epulis cæleſtibus perfruatur. Et hoc ſane cópletũ eſt, quãdo circa finé vitæ ipſius dominus noſter apparens illi, ait: Veni dilecte mi, tẽpus eſt vt epuleris in cõuiuio meo cũ fratribus meis. Et ſubiũxit: Dominica die venies ad me Quo qdé die poſt peracta eccleſiaſtica myſteria deſcendit in foueam, quam

ſibi iuſſerat effodi iuxta altare. Deinde tanta claritas cælitus emiſſa ipſum circunfulſit, vt nullus eum potuerit intueri: & in illo temporis articulo reſoluta eſt placide anima eius à ſacro corpore. Et ita ſecundum catholicæ eccleſiæ ſententiam mortuus eſt B. Iohānes, ſed ſine aliquo dolore: quod & confirmat Hieronymus, dicens quòd in morte tam fuit à dolore alienus, quàm fuerat in vita à corruptione carnis. Sexto, B. Iohannes etiam virginum attigit gradum & titulum, virgóque fuit incorruptus, vt ſupra in deductione prioris particulæ eſt latius oſtenſum: in cuius virginalis puritatis argumentum ſentiunt ſacri ſcriptores, quòd ſacrum eius corpus non eſt in terra putrefactum, neque reſolutum in puluerem & cineres, ſed per completam in eo reſurrectionem glorioſam, iterum corpus eius eſt animæ vnitum, paulopoſt ipſius mortem iam deſcriptam, & reſuſcitatum ad vitam immortalem, atque in cælum aſſumptum. vbi nunc in corpore & anima glorioſus regnat, & regnabit in æternum. Illius autem dicti ſui inde ſumunt argumétum, quoniam poſtquam lux illa cæleſtis ſuper ſepulchrum eius effuſa (vt dictum eſt) diſparuit, non eſt inuentum in ſepulchro illo corpus eius. ſed tantum manna cæleſte ebulliens & ſcaturiens. Vnde ſumunt probationem non leuem, quòd iam eius corpus etiam ſit traductū ad cæli gloriā, cū præſertim nullæ poſtea ſuperfuerint in terra reliquiæ corporis eius, quæ haberentur in veneratione apud homines, ſicut aliorum ſanctorum corpora. Ecce ſextuplicem habet ſanctorum titulum beatus Iohānes: nā propheta eſt, apoſtolus, euangeliſta, martyr, confeſſor & virgo: quare merito etiam hominibus dilectus eſt. Studeamus itaque & nos ſic eum diligere, & debito colere honore, vt tandem ad eius conſortium in gloria cæleſti poſsimus peruenire Amen.

¶ Sermones de aſcenſione domini, feſto pentecoſtes, trinitatis, & corporis dominici, reperies inter eos, qui de diebus dominicis & feſtis annualibus habentur.

In feſto natiuitatis S. Iohānis Baptiſtæ, Sermo primus.

ERit enim magnus corā domino. *Lu. 1. ca. cōſcribūtur hæc verba et ī cuā. heſterno ab eccleſia decātātur.* Quę ſane

continent insigne elogium atque encomium, quod cælestis ipse nūcius angelus Gabriel explicuit, inter multa alia præconia ab eodem prænūciata Zachariæ sacerdoti patri S. Iohānis baptistæ, de prole illi nascitura in ætate senili. Quem sane laudis titulum in ipso B. Iohanne veraciter & multipliciter esse completum, sequens istius sermonis progressus diffusius adaperiet. Sanè comperiuntur nonnulli viri insignes, qui ob rerum preclare gestarum in bello aut pace magnitudinē, apud posteros magni cognomentum sibi promeruerunt, vt Alexander Magnus, Pompeius Magnus, & Constantinus Magnus, & plærique alij. Verum horum excellentia nequaquam adæquata est magnitudini B. Iohannis, quod nonnulli ex his magni duntaxat coram hominibus, & nō coram domino sunt habiti. Inueniuntur etiam in veteri testamēto aliqui viri, pietate in deū & claritudine virtutū illustres, qui magnū sibi nomē apud homines & apud dominū merito vēdicarunt, ob suæ probitatis & iustitiæ eminētiam: quéadmodū Abrahā patriarcha, Moyses legislator, & Dauid propheta, & alij complures, merito denominati sunt magni. Sed neq; istorum sublimitas & virtutum præcellentia, accedit ad eximiam illam B. Iohannis baptistę magnitudinem, de qua loquitur in principio assumpta propositio. Denique iam coruscante nouæ legis luce, fuerunt quàm plurimi viri sanctitate conspicui, rerúmque diuinarum cognitione mirificè refulgentes, & iure magni appellandi: vt B. Paulus apostolus. S. Stephanus martyr. B. etiam Martinus episcopus & confessor, cum aliis compluribus. Cæterum nec isti peruenerunt ad eminentiā illius magnitudinis sanctimoniæ & diuinorum charismatum, quam cōsecutus est B. Iohannes baptista, de quo testimonium perhibuit saluator noster, quod inter natos mulierū non surrexit maior. Sed vt hæc ipsa reddantur deinceps clariora, exoremus pro adiutorio impetrando beatam virginem Mariam, dicentes: Aue Maria.

Matt. 11

¶ *Erit enim magnus coram domino. Ex loco antedicto.* Hic sermo in duas partes distribuetur. Quarum prima dilucidabit quomodo B. Iohannes baptista fuit magnus coram domino in ipso vitæ suæ exordio, & in continuo eiusdem progressu. Secunda verò manifestabit, quomodo idem B. Iohānes fuit magnus coram domino in ipso vitæ suæ termino

mino & exitu. Pro prima quidem huius dissectionis absoluenda parte compertum, id est, ex narratione euangelica, quòd in ipso vitæ introitu magnus fuerit B. Iohannes. Primo, quantum ad ipsum conceptionis modum. Nam fuit eius conceptio simul & nomen atque vitæ genus, de cælo nunciatum diuina dipositione: & parentibus quidem secundum naturæ cursum iam effœtis atque sterilibus, sed adiutrice dei gratia, dono nobilissimæ prolis adornatis. Sanè in scriptura legimus frequēter eos qui ante conceptum denunciati sunt parentibus, expresso etiā antequam nascerentur eorum nomine, aut ab infœcundis parentibus diuino beneficio progeniti, magnos semper euasisse, & præclarum aliquod à deo excellensque priuilegium obtinuisse. Enimuero (vt Genesis narrat historia) *Genesis.18* repromisit deus Abrahæ quòd Sara vxor eius licet sterilis, conciperet filium in senectute sua, quem vocari iussit Isaac. Is autem & benedictionem dei obtinuit, & totius populi Israelitici secundus fuit (vt ita dixerim) patriarcha in libro verò Iudicum describitur denunciatio con- *Iudic.13* ceptionis ipsius Samsonis ab angelo matri suæ sterili, qui & Nazaræus domini fuit, & incredibili fortitudine præditus, liberauit Israel de manu Philistæorum. Denique in tertio libro Regum prænunciatur diuino oraculo Iosiæ regis Iuda nomen, longo tempore antequam nasceretur, cum propheta missus à domino ad Ieroboam sacrilegum regem Israel, ita clamauit contra altare idolorum: Altare, altare, hæc dicit dominus: Ecce filius nascetur domui Da- *3.Reg.13* uid, Iosias nomine, & immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te thura succendunt, & ossa hominum super te incendet. Ipse autem Iosias optimus fuit regum Iuda, subuersorque idolorum in omni terra Iuda & Israel. Hæc autem in veteri testamento fuerunt tanquam figura & pręambula eorum, quę in noui testamenti exordio circa S. Iohannem & parentes eius consimiliter facta sunt. Propter autem miroculosam S. Iohannis baptistæ conceptionem, celebratur quotannis in diœcesi Tornacensi conceptio eiusdem vicesimoquarto die mensis Septembris. Et maximè propter excellentia dei beneficia, ante dictam conceptionem & natiuitatem cælitus collata, scilicet denunciationem angelicam, fœcunditatem matris

 ipsius

ipsius prius sterilis, exultationem infantis in vtero matris, & sanctificationem eiusdem in visceribus maternis, cum emundatione à peccato originali, quando beata virgo Maria visitauit Elisabeth eius matrem.

Secundo fuit beatus Iohannes magnus in ipso vitæ exordio, post conceptum eius & ante natiuitatem, per gratiam sanctificationis, quam adhuc vtero clausus materno consecutus est, quemadmodum prædixerat angelus Zachariæ patri eius, dicens: Et spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Illud autem completum fuisse, à plærisque sacris autoribus traditur, quando sacratissima virgine Maria visitante S. Elisabeth, & salutante eam, exultauit in gaudio infans Iohannes in vtero materno: & à nonnullis dicitur tunc acceleratus in eo fuisse vsus orationis, vt cognouerit mente præsentiam domini & saluatoris sui, delitescentis in virginali matris suæ vtero, illiq; obsequium & reuerentiam (quam tunc potuit) per huiusmodi lætabundam exultationem exhibuerit. Hoc autem sanctificationis in vtero priuilegium, ingẽs fuit indicium futuræ ipsius magnitudinis: quoniam in tota sacra scriptura nemini concessum fuisse legitur tam insignè donum, præterq̃ Ieremiæ prophetę & sancto Iohanni. De Ieremia siquidẽ scribitur, ꝙ domin⁹ dixerit ad eum: Priusquam te formarem in vtero, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te. Reliqui verò secundum communem naturæ lapsæ legem sicut concipiuntur in peccato originali, ita & nascuntur ex vtero. Quanto autem paucioribus conceditur aliquod priuilegium regale, tanto illud maioris est momenti: & eo digniores sunt qui illud obtinent. Omne enim rarum preciosum, & (vt ait Bernardus) rerum precia de raritate pensantur. Plus tamen concessum est beatæ virgini quàm Ieremiæ & Iohanni baptistæ: quia ipsa neque concepta est in peccato originali, neque nata in mundum cum contagione eiusdem peccati. Tertio, circa vitæ exordium conspecta est ipsius Iohannis magnitudo statim post eius natiuitatem ex vtero, ipso scilicet die circuncisionis suæ, qui fuit octauus à natiuitatis die. Tunc enim post scriptū à patre nomen eius in tabella cęrea, hoc modo, Iohannes est no

Lucæ. 1.

Ierem. 5.

est nomen eius, apertum est ilico os Zachariæ prophetæ, & vinculum linguæ eiusdem solutum est: quæ propter incredulitatem ipsius, non adhibentis firmam fidem angelicæ nunciationi, fuerat ligata, factâq; muta spatio nouem mensium & amplius. Repletus est & tunc suæ prolis merito Zacharias spiritu prophetico, & in dei benedictionem erupit, concinens diuinum illud canticum, quod quotidie in officio matutino decanta ur ab ecclesia: Benedictus dominus deus Israel. Quemadmodum & mater eius Elisabeth, virtute suæ prolis adhuc visceribus illius abditæ, etiam repleta spiritusancto refertur, & occulta cognouisse dominicæ incarnationis mysteria. Hæc itaque omnia excellentem attestantur sancti Iohannis in ipso vitæ exordio magnitudinem. Secundo verò loco, in ipso vitæ suæ progressu magnus fuit Iohannes coram domino.

Primum, quantum ad ipsius solitudinis incolatum, in annis puerilibus inceptum, & vsque ad vitæ suæ finem continuatum. Scribit enim de ipso beatus Lucas: Puer autem crescebat & confortabatur spiritu, & erat in deserto vsque ad tempus ostensionis suæ ad Israel. Ecce non in maternis deliciis domesticáque mollitie exegit Iohannes suam pueritiam: sed relictis parentibus, dimissis ædibus & opibus paternis, in tenera adhuc ætate confugit ad eremum, & austeram illic vitam egit assidue. Spelunca enim illi fuit pro cubiculo, terra nuda & prędura pro strato. Neque in ipso vestitu pompam exquisiuit, aut in victu lautitiam. Nam (vt scribit Matthæus) habebat vestimentum de pilis camelorum, quod aut cilicium erat, aut cilicio asperius. Esca autem beati Iohannis erat locustæ & mel syluestre, ita vt à pane & carnibus abstineret. Potus verò illius erat aqua liquidi fontis aut fluminis, cùm de ipso prædixerit angelus, quòd vinum & siceram non esset bibiturus. Cæterùm nunc in oppositam rerum conditionem commutatus est fœliciter eius status. Nã deserti solitudo peperit illi innumerabile sanctorũ angelorũ, ciuiúmq; cælestiũ consortiũ. Speluncæ angustia & terræ durities in amplissimã cæli spatiositatẽ, æthæreique suauitatẽ habitaculi est commutata. Vestiũ itidẽ asperitas & abiectio, im-

Matth.3.

Luce.1.

immarcescibilem illi stolam immortalis gloriæ contulit. Ieiunium verò & abstinentia illius, in cælestis mensæ dapes & pocula (quibus semper fruitur) est permutata. Sed quid nobis timendum est spectatissimi auditores, qui contraria prorsus quàm Iohannes fecerit, gradimur via? Societates hominum (vtinam nunquam inhonestas) exquirimus. Magnificis & splendidis gloriamur ædibus. mollitiem plumeam lectorum expetimus. In vestibus pompam, in conuiuiis luxum, & delicatum ciborum vinorúmque apparatum exposcimus. Certè timendum, quòd nisi citò resipiscamus, omnino oppositam habituri simus operum nostrorum retributionem post hanc vitam, quódque locum in nobis habebit illud beati Iob verbum: *Ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt.* Ecce
Iob.21
enim ieiunantes & vestiti cilicio, cælum rapiunt: & nos cum epulis, plumis ac preciosis vestibus nostris ad inferna demergimur. Itaque vt inquit B. Paulus ad Galatas, elaboramus dum tempus habemus, operari bonum: & si
Gal.6
non in toto, salutem aliqua in parte Iohannis solitudinem, cubationis duritiem, vestium asperitatem, victúsque parsimoniam, imitari. Deinde magnus fuit coram domino in vitæ suæ progressu beatus Iohannes, quantum ad præcursionis officium, à deo quidem illi designatam, & ab ipso fideliter expletum. Siquidem Malachias de ipso prędixerat: Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam: quod oraculum propheticum in Iohanne completum fuisse, & de ipso intelligi debere, summa veritas in euangelio Matthæi attestatur. Angelus quoque Gabriel de ipso nondum concepto, dixit Zachariæ: Et ipse præcedet illum in spiritu & virtute Eliæ, parare domino plebem perfectam. Demum, Zacharias pater eius iam linguæ compos, & diuino afflatus spiritu, prænunciauit de ipso adhuc infante, Et tu puer, propheta altissimi vocaberis: præibis enim faciem domini, parare vias eius. Illud autem præcursoris munus executus est Iohannes sedulo & gnauiter. Nempe baptizando præcurrit baptismum CHRISTI, & prænunciauit, dicens: Ego baptizo vos aqua, ille autem baptizabit in spiritusancto & igni. Rursum prædicando ipsi populo ad ipsum confluenti, præcessit CHRISTI prædicationem,

Malac.5 *Mat.11* *Luc.1* *Mat.3*

per

per totam Iudæam & Galilæam postea factam. Denique, testimonium perhibendo de saluatore nostro, quòd vere esset Christus, annunciauit populo aduentum Christi iam esse completum, & illum ab omnibus suscipi debere: & ita tãquam præco regis æterni, altisona tuba vocis personuit ĩ deserto, quẽadmodũ prædixerat Isaias: Parate viã domini rectas facite semitas dei nostri. Solẽt enim reges terreni cum in aliquam sui regni vrbem nouũ & primum parãt ingressum, præmittere vnum ex proceribus suis aulicis, tanquam nuncium sui aduentus in talem locum ad certũ diem, vt vrbis illius incolæ se præparent ad decentem & debitã illius receptionem. Haud aliter rex regũ CHRISTVS in mundũ venire disponens, postquã multos præmiserat diuersis tẽporibus & locis nũcios, scilicet sanctos prophetas, qui ipsum venturum nunciarẽt: postremo omnium & hunc præmisit præconem eximium, qui nunciaret toti populo, ipsum iam venisse & corã adesse. Postremum, in ipso totius vitæ progressu magnus fuit Iohannes admirabili virtute humilitatis, quæ inter cæteras animi dotes in eodem mirifice enituit. Siquidem, quanuis à deo esset ipse missus & delegatus ad exercendum baptizandi officiũ, CHRISTVM tamen ad se venientem vt baptizaretur in Iordane, ex profunda cordis humilitate recusauit baptizare, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Postea tamen iubente Christo, id expleuit officiũ, & reuelatum in baptismo illo percepit summæ trinitatis mysteriũ. Similiter, cũ ipse ob eximiã vitæ sanctitaté à toto populo existimaretur esse Christus, vt scribit Lucas, & solennis ad eũ legatio esset missa ab Hierosolymis sacerdotũ & leuitarũ, ad sciscitãdũ an ipse esset Christus: ingenue confessus est, se nõ esse Christũ, nolens sibi falso arrogare id nomẽ, quod supra suæ sortis erat gradũ Quinimo dixit se non esse dignum, vt procũbens solueret corrigiam calceamentorũ ipsius Christi. At quoniã propriũ est humilitatis, magnos illos virtute & meritis reddere, qui paruuli sunt in oculis suis: ad tantã perfectionis magnitudinem ob hãc sui humiliationẽ prouectus est Iohãnes, vt de illo diuina veritas testata sit, ꝙ ĩter natos mulierũ nõ surrexerit quispiã maior Iohanne: affirmauerit insuper, eundem non

Isaiæ.40. *Matth.3* *Lucæ.3* *Ioh.1.*

non ſolum prophetam eſſe, ſed etiam pluſquam prophe-
tam. Nam prophetæ officium eſt, quæ ventura ſunt, diui-
na reuelatione prænunciare. Iohannes autem non ſolu
venturum annunciauit Chriſtum, ſed & præſentem digi
demonſtrauit, dicens: Ecce agnus dei, ecce qui tollit pe-
Iohan.1 cata mundi. Merito igitur de ipſo Iohanne dicimus, quo
in toto vitæ ſuæ progreſſu fuerit magnus coram domino.
¶ Pro ſecūda ſermonis huius expedienda parte, monſtrā
dum eſt, quòd magnus etiā fuit Iohannes in ipſo vitæ exi
tu. Et primum quidem magnus virtute conſtantiæ appa-
ruit, in vinculorum & carceris iniuſta perpeſſione pro iu
Mat.41 ſtitia & veritate, quoniam ſcilicet redarguerit Herodem,
Luc.3. quòd fratris ſui Philippi adhuc viuētis vxorem ſuſtuliſ-
Marci 6. ſet, domique ſuæ tanquam propriam habuerit coniugem.
Refert ſiquidem Ioſephus libro antiquitatum decimoo-
ctauo, capite decimotertio, quòd cum Herodes tetrarcha
Romam proficiſceretur pro expediendis aliquibus nego-
ciis, receptus in via hoſpitio Philippi fratris ſui, viri lau-
datiſsimi: amore Herodiadis vxoris eius captus eſt, & in-
iit cum illa clanculum allecta in ſui amorem, pactum: ꝙ
cum Roma reuerteretur, illac tranſiret, eámque ſecū ab-
duceret in regnum ſuum, repudiata vxore ſua legitima,
filia Aretæ regis Arabiæ. Expeditis verò Romæ ſuis reb9,
quod male promiſit Herodiadi, deterius cōpleuit: & ſubla
tam furtim domo Philippi Herodiadem ſecū duxit, vxo-
ríſque loco eandem habuit. Cæterum legitima Herodis
vxor hæc omnia fieri præſentiens, & per amicos horū ad-
monita: caute & prudenter diſceſſit è domo Herodis, ne
inſidiis illius aut adulteræ peteretur & interiret, & ad pa
trem ſuum fido virorum conductu reuerſa eſt. Hoc itaque
infandum adulterij crimen redarguens Iohannes, in car-
cerem coniectus eſt. Porro Ioſephus libri decimioctaui
antiquitatum cap. 14. alterā aſsignat cauſam incarceratio
nis ipſius Iohannis ab Herode, ſuſpicionem ſcilicet Hero
dis (cum videret magnam populi multitudinem ad Io-
hānem audiendum confluere, paratam omnino præce-
ptis eius obedire) ne perſuaſione Iohannis concitaretur
aliqua ſeditio aut commotio in populo contra ſeipſum,
& ita regno ſuo pelleretur. Ad quod malum declinan-
dum,

dum, ratus est operæprecium, Iohānem è medio per mortem sustollere. Et hanc etiam causam ex Iosepho recitat Eusebius historiæ ecclesiasticæ libro primo, capite decimotertio. Verum prior causa euangelico comprobata testimonio, est vero similior & potior. Posterior verò, illi potest esse accessoria & addititia. Secundo magnus fuit Iohannes in ipso vitæ exitu, insigni patientiæ virtute in ipsa mortis perpesione, quam ei intulit Herodes ad petitioné Herodiadis, per filiam suam saltatricem poscentis ab Herode caput Iohannis baptistæ sibi dari in disco. Cui volés satisfacere Herodes, vt iurauerat (dolo tamen & fraude concinnata) iussit caput Iohannis amputari in carcere, quemadmodum sancti euangelistæ Matthæus & Marcus diffuse narrant. Verum non mansit hæc Herodis iniquitas impunita, sed duplici pœna fuit digne mulctata. Primum quidem, quoniam in bello gesto contra Aretam regé Arabiæ, qui ob filiam suam (vt dictū est) repudiatam iusta cōcitatus ira in Herodem, arma infesta in eum mouit, exercitus Herodis profligatus est & cæsus: quod incommodum iusto iudicio illi accidisse complures Iudæorum existimarūt, ob iniustam Iohānis necé, vt autor est Iosephus, libri decimioctaui antiquitatū capite decimotertio & decimoquarto. Mar.14. Mat.6

Secundo verò punitus est Herodes ob tantum scelus, in eo ipso, quòd cum ad importunam suggestionem Herodiadis suæ pellicis Romam nauigasset, vt regnum sibi etiā compararet, non contentus sorte sua, ab Agrippa rege Iudææ per literas clandestinas accusatus est apud Caium Cęsarem Romanum, quòd cum inimicis Romani imperij fœdus iniisset, & arma ad ingentem instruendum exercitū haberet in quadam arce sui principatus reposita. Cui delationi credens Caius, omnia illius bona & tetrarchiam, Agrippæ assignauit, ipsúmque in exilium misit Lugdunum. Cumque compertum haberet Caius, Herodiadem esse sororē Agrippæ, sicuti etiam erat, dedit illi facultatem redeundi in natale solum, & sua bona integre posidendi. Respondit illa, se hoc Cæsaris beneficio tunc vti non posse, quoniam nō decens erat quòd suum in aduersitate Herodē deseret, cū quo in ꝓsperitate diutius vixerat. Quare spon-

sponsione indignatus Gaius, vt vario erat & difficili ingenio, etiam omnia Herodiadis bona Agrippę dedit, & eam simul cum Herode Exilium subire coegit. Et ita vterque ipsorum diuino iudicio, licet occulto, triste exilium pro regno quod ambiuerant, reportarunt. In quo sane exilio ærumnosam & calamitosam in egestate & mœrore vitam
Sap.11. infœliciter finiere. Et in Herode id verum fuisse cóprobatum est: Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. Hęc autē omnia late r efert Iosephus, libri decimioctaui Antiqui. capit. decimosexto. Demum, tertio & vltimo loco, magnus fuit & est & erit ipse beatus Iohannes post vitæ suæ exitum, in amplissima cælestis præmij remuneratione ac mercede. siquidem triplici redimitus aureola in æthereis sedibus refulget, ob triplex arduum opus & excellēs, in hac vita ab ipso peractum, vtpote aureola virginitatis, propter seruatum in toto vitæ huius curriculo virginalē ab ipso candorem, cui speciale & singulare respondet prę-
Isaia. 56 mium, iuxta illud domini verbum per Isaiam prophetam: Hæc dicit domin⁹ eunuchis: Qui custodierint sabbata mea & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod
Apoc.14 non deficiet. Et in Apocalypsi: Qui cum mulieribus inquinati non sunt, sed virgines permanserūt, describūtur stare ante thronū dei sine macula, & cantare canticum nouum, quod nemo alius cantare potest, & sequi agnum quocunque ierit. Est etiam Iohannes adornatus in cælo aureola doctorum, quoniam assidua prædicatione docuit populū ad se venientem viam salutis. De qua aureola ait Daniel: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firma-
Daniel.12. menti & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Postremo, decoratus est Iohannes in cælesti gloria etiam aureola martyrum, quoniam pro iustitia mortem violentam pertulit, De qua scribit Iacob⁹: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum proba-
Iaco.1. tus fuerit, accipiet coronam vitę. Sic itaque Iohannis nūc magnitudinem honoremus, vt demum eius patrocinio ad ipsius perueniamus consortium. Amen.

DE

DE NATIVITATE DIui Iohannis Baptistæ, sermo secundus latine in cœtu doctorum prolatus.

AVlus Gellius autor probatissimus atque cultissimus, noctium Atticarũ lib. 8. scriptum reliquit, grauissimi patres viri que præstantissimi, quòd Theophrastus philosophus omnium sua ætate doctissimus, tantàque eloquij suauitate prędit⁹, vt in eo Aristotelis discipulum possis agnoscere: verba pauca ad populum facturus, deturbatus verecundia, obticuerit. Quódque idem hoc Demostheni, oratori sane clarissimo, apud Philippum Macedonum regem verba facienti euenerit. Nec desunt, qui idem accidisse memorent Ciceroni latinæ eloquentiæ principi, cũ semel in Romanorũ senatu causam actitaret. Si summis illis viris & in oratoria palæstra exercitatissimis, Illud obtigerit, quid mihi futurum sperem, ornatissime cœtus, cui (vt inquit Flaccus) cornea fibra est & pingue ingenium, qui ne primoribus quidem labris artem oratoriam delibarim? Vereor plurimum, ne quicquam taciturnitate verecundiáque culpatius mihi iure impingendũ sit. Et meæ imbecillitatis conscius, non tentassem vnquam hanc obire prouinciam, vtpote verba faciendi apud hoc celebratissimum eruditissimorum virorum auditorium: nisi perspecta mihi & explorata esset eius beneuolentia: qua ad veniam, quàm tetricam censuram, facilius est. Iampridem plane cognoui, non minus in hoc dignissimo virorum cõsessu esse facilitatis, quàm olim in Ptolemæo rege Aegypti fuisse lectitatur, qui exiguum admodum munus à pastore oblatum, nõ respuit. Diuina quoque benignitas duo *Mar. 12.* minuta pauperculæ viduæ æra in gazophylacium oblata, *Luca 12* non recusauit. Ita quicqnid in præsentia in medium adduxero, id grato animo acceptũ iri confido. Hac itaque fiducia ductus, pro primaria huius concionis præcipuáque

pro-

propositione id desumendum duxi, quod Lucæ I. cap. scriptum lectitatur: Erit enim magnus coram domino. Quæ quidé verba sunt Gabrielis archãgeli ad Zachariã diui Iohannis baptistæ patrem, eius excellentiam & præstabilitatem non obscure attestantia. Verum non valet hanc magnitudinem & claritudiné explicare nostra imbecillitas, nisi cælestis fauor opitulamen suppetiásque tulerit. Népe vt mortalium oculi conspicari nequeunt colorem, nisi solari phœbeóque radio sint illustrati: & id titaniũ iubar non à seipso possidet oculus, sed mutuatur à sole: haud secus humanæ vires nihil arduum moliri, nil præclarum aggredi, nihil laude dignum tentare possunt, nisi diuino adiutæ præsidio, quod à cælo in omnes benignissime inspiratur. Vt igitur facilius diuinam opem impetremus, confugiendum est ad pientissimam hominum patronã, sacrosanctam virginé Mariam: offerédúmque ei cum ore, tum mente illud angelicum elogium: Aue Maria.

Lucæ.1. ❡ *Erit enim magnus coram domino. Hæc verba ex loco paulo ante nominato desumpta sunt, & pro huius oratiunculæ exordio in mediũ adducta.* Quam in tres partes, & quidem breuiusculas, dirimemus. Quarum prima ostendet, quàm magnus fuerit Iohannes in officio muneréque præcursorio, quod exercuit. Secunda quàm magnus idem fuerit in vitæ asperitate victusque parsimonia, & victus tenuitate. Demum tertia dilucidabit, quàm magnus pręclarusque euaserit in virtutũ oĩm consummatissima, absoluissimáq; ꝑfectione & operatione. Vt primæ igitur partis institutũ aggrediamur, oĩbus exploratissimũ est, regiã maiestatem in vrbé aliquã aut locũ véturã, quosdam habere qui illius aduentũ prænunciét, quo loci illius indigenę ac incolæ se accõmodent regi honorifice suscipiendo, præparéntq; ea

Apo.19. quæ ad huiusmodi receptioné sunt cõducétia. Si mortales reges & exiguum sortiti sceptrũ, habét sui aduentus prænuncios, decuit ne supremũ regem, qui est rex regũ & dominus dominantiũ, cũ in hunc mundũ véturus esset, vt nostræ mortalitatis trabea indutus, humanũ genus tartareo carcere eximeret, habere præcursorem, qui hominũ corda aptaret, disponerétque ad tantũ regem digne recipiendum? Decuit sane, & vt decuit, effectum est. Nempe hæc prouincia denunciandi aduentum domini, commissa est

diuo

diuo Iohãni, quẽadmodũ lõge ante ortũ eius Malachias Mal.3
ꝓdixerat: Ecce, ĩquit, mitto angelú meũ ante faciẽ tuã, qui præparabit viam tuam ante te. Vbi angeli nomine S. Iohãnes designatus est, quòd nunciandi officium, à quo angeli denominati sunt, cũ eis cõmune habuerit. Et id vaticinium oraculúmque de diuo nostro Iohanne intelligi debere, cõpletumque esse, saluator noster in euangelio Matthæi lu- Matth.11
culenter ostendit. Id quoque prænũciãdi officium, eidem diuina ordinatione destinatum esse, ostendit aperte archãgelus Gabriel, hæc Zacharię de puero nasciturо miranda prædicans: Ipse pręcedet eum in spiritu & virtute Elię, & Luc.1.
conuertet corda patrum in filios. & cętera id genus, quę Iuuencus presbyter in eo opusculo, quo euãgelicam enarrationem versibus heroicis complectitur (& ea quidẽ maiestate, vt non dubitauerit diuus Hieronymus cum sanctorum illustriúmque virorum catalogo inscribere) eleganter & culte admodum hunc in modum exprimit:

Nam me propicius rerum pater vnicus alto
E cęli solio tibi nunc in verba venire
Pręcipit: & chara tibi mox è coniuge natum
Promittit, grandis rerum cui gloria restat,
Plurima qui populis nascendo gaudia quęret,
Sobrius ęternum, clausum quem spiritus ipsis
Visceribus matris complebit numine claro.
Istius hic populi partem pleranque docendo
Ad verum conuertet iter, dominúmque deúmque
Continuo primus noscet, plebémque vocabit.

Demum, puero nato, & octauo die circenciso, cum nomen esset induendum, & apertum ilico patris os (quod incredulitas clauserat) diuina eloqueretur oracula, cęlesti numine afflatum patris pectus ita de puero vaticinatum est: Et tu puer propheta altissimi vocaberis: pręibis enim ante faciem domini parare vias eius. Quod Iuuencus quoque Luc.1.
hoc carmine annotauit:

Et tu parue puer, sanctus dignusque propheta
Dicere, & dominum mox pręgrediere viando:
Illius & populum duces per limen apertum,
Errorem per te spernent, mortísque tenebras
Abrumpent omnes, tua qui pręcepta sequentur.

Denique, id muneris sibi diuina prouidentia dispensatum esse,

esse, vt saluatoris mundi (antequam hominibus inotesceret) aduentum præcurreret: ipsemet attestatus est, quum sacerdotibus & Leuitis sciscitantibus quidnam de se sentiret, Respondit: Ego vox clamantis in deserto, parate viã
Iohan. 1 domini, rectas facite semitas eius, sicut dicit Isaias prophe
Isa. 40 ta. Verum quàm sedulo perfunctus fuerit eo prænunciãdi officio, attẽdite patres amplissimi. Adhuc materno clausus vtero, dominum suum virgineo latitare in thalamo insinuauit: cum audita voce salutationis sacrosanctæ virginis, exultauit ingenti gaudio infans in matris vtero. Miratur plane natura illud gaudium, & prorsus obstupescit Io
Luc. 1. hannem prius mẽte quàm oculis dominum noscitare. Natus verò, & pœnitentiæ salutaris in deserto viam prædicãs, præcucurrit domini aduentũ cũ dixit Iudæis: *Medius autẽ vestrum stetit quẽ vos nescitis. Post me venit, & ante me factus est, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius.* Et rursũ alio loco refert euãgelista, quonam pacto viderit Iohannes Iesum ambulantem, & eũ digito indicans, Ecce, inquit, agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Factus item est præcursor baptismatis CHRI
Iohan. 1 STI, baptizãs quidem in aqua, quo homines redderet paratiores baptismo Christi suscipiendo. Plurifariam igitur perspicuum est, diuum Iohannem haud aliter dominũ nostrum anteisse, quàm splendidus lucifer ætherei solis ortum præuenit completúmque id ipsum esse, quod pro themate depromptum erat: Erit enim magnus coram domino.

Luc. 1. ¶ Secundo loco patefaciendum pro nostra pollicitatione occurrit, quàm magnus & præstans fuerit hic noster Iohannes in vitæ & incolatus, victus & amictus asperitate. Quod pauloante citatus Iuuencus, breuiusculis carminibus aperit:

Texta camelorum fuerant velamina setis,
Et zonæ pellis medium cinxere prophetam.
Mandere locustas solitus ruralibus aruis,
Et tenuem victum prębent syluestria mella.

Hic autem vitæ rigor triplici facile ratione aperietur, vtpote loci quem incoluit solitudine, victus parsimonia, & vestium asperitate. Si enim per conteris quonam in loco post prima illa infantiæ in cunabula adolescentiam & iuuen-

iuuentutem transegerit, respondet Lucas euãgelista: Fuit autem puer in deserto vsque ad tempus ostensionis suæ ad Israel. Si rationem sciscitéris, quòd illic minus contrahitur labis peccati, quàm in populi communiõe. Veráque est hæc Senecæ sententia: *Lucæ.1*

Non alia magis est libera & vitio carens,
Ritúsque melius vita quæ priscos colat,
Quàm quæ relictis mœnibus syluas amat.
Non illum auaræ mentis inflammat furor,
Qui se dicauit montium insontem iugis.
Non aura populi & inuidum vulgus bonis,
Non pestilens inuidia, non fragilis fauor,
Non ille regno seruit ac regno imminet,
Vanósque honores sequitur. Haud illum niger
Edaxque liuor dente degeneri petit,
Nec scelera populos atque inter vrbes sita
Nouit, nec omnes conscius strepitus pauet:
Sed aere vacuo potitur ac aperto æthere.
Excussa syluis poma, compescunt famem,
Et fraga paruis pulsa dumetis, cibos
Faciles ministrant, solicito bibunt
Auro superbi, quàm iuuat, nuda manu
Captasse fontem, si celer somnus premit,
Secura duro membra versantur thoro.

Victus item parsimonia, secundo loco asperitatem vitæ diui Iohannis attestatur: quoniam neque vinum neque siceram bibit, sola aqua contentus. Non splendidos itidẽ habuit cibos, neque ferculorũ apparamenta, sed locustas duntaxat & mel syluestre in vsum cibi sumebat. Memoriæ proditum reliquit Valerius lib. 2. cap. 1. quòd inscribitur de institutis antiquis, vsum vini olim Romanis fœminis ignotum fuisse: quia proximus, inquit, intemperãtiæ gradus, à Libero patre ad inconcessam Venerẽ esse cõsueuit. Cui quidem sententiæ astipulatur diuus Hieronymus, inquiens: Venter mero æstuans, cito despumat in libidinem. Neque huic rei discrepat illud Prouerbiorũ dictũ: Luxuriosa res vinũ, & tumultuosa ebrietas. Et eam ob rem rectissime admonet diuus Paulus in suis epistolis: Nolite (inquit) inebriari vino, in quo est luxuria. Et Sapiẽs: Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum & pinguia, *Pro.20* *Ephe.5* *Prou.21*

non ditabitur. Et alibi: Cui væ? nonne iis qui cōmorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Et rurſum eodem
Pro.22 in loco: Ne intuearis vinum cum ſplenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande, & in nouiſsimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Eam ob rem diuus Seuerinus Boethius priſca illa ſecula, quod parco admodum victui aſſueta fuerint, commendat libri ſecundi metro quinto, quod hoc pacto contextum eſt:

Fœlix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus aruis.
Nec inerti perdita luxu,
Facili quæ ſera ſolebat
Ieiunia ſoluere glande.
Nec Bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.
Somnos dabat herba ſalubres,
Potum quoque lubricus amnis,
Vmbras altiſsima pinus.
Vtinam modo noſtra redirent
In mores tempora priſcos.

Hos ſane priſcos mores æmulatus eſt diuus Iohānes: imò vero ipſis quiddam excellentius maiuſque præſtitit, tenui victus parcimonia victitans. Cui itidem coniuncta erat amictus durities, tertio loco aſperitatem vitæ eius liquido commōſtrans. Scribit quidem Valerius loco paulo ante nominato de mulieribus Romanis: Vt non triſtis & horrida fœminarum pudicitia, ſed honeſto comitatis genere temperata eſſet, indulgentibus maritis, & auro abundanti & multa purpura vſæ ſunt. Et quo formam concinniorem efficerent, ſumma cum diligentia capillos cinere rutilantes reddere permiſſę. Verum id inſtitutum minime probandum cenſetur. Nempe quantum à libidine reprimebantur per vſum vini eis negatum, tantū alienam incendebāt libidinem per huiuſmodi veſtium luxuriem. Eſt enim veſtium luxus velut ſtimulus & incitamentum ad capiendas incautorum animas, & velut reticulum pa-
1.Pet.3 ratum ad illaqueandum. Eam ob rem diuus Petrus in epiſtola ſua ꝓhibet mulieres in veſte præcioſa, capillorūq; ſplen-

ſplendido ornatu incedere, quoniam ea Veneri fomentū alimentúmq; præſtant, Vt igitur malorū omnium quę per veſtium nitorem ſuboriri poſſent, occaſionem materiámque à ſe reſecaret noſter Iohānes, omnem prorſus veſtiū luxum abiecit & refugit, veſte cameli tectus, & zona pellicea lumbos accinctus. Vt reuera quantum ad vitę genus atque rationem, veritati conſentaneum ſit quod de eo primum aſſumpſimus: Erit enim magnus coram domino. *Luca.1.*

¶ Tertia noſtri inſtituti particula ſecundum ordinem antè conſtitutum, patefactura eſt, q̄ magnus fuerit diuus Iohannes in vitæ ſanctimonia & perfectione. Quæ tribus potiſsimū rationibus in eo innoteſcit. Primo, ob eximiam eius humilitatem. Secundo, ob candidam ipſius niueámq; virginitatem. Tertio, ob virtutum omnium conſummationem in ipſo manifeſte compertam. Ad primum autem horum patefaciendum, q̄ grata ſit deo & ſuperis omnibus humilitas, liquido nobis aperit Pſalmographus, dicens: Quoniam tu populum humilem ſaluum facies, & oculos ſuperborum humiliabis. Et Sap. Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Rurſum Eccleſiaſticus: Quāto maior es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Quantæ autem humilitatis fuerit hic noſter Iohānes, liquido nobis aperit hiſtoria euangelica, quæ dicit Chriſtū quidem veniſſe ad Iohannem vt ab eo baptizaretur. At Iohannes id muneris detrectans, reſpondit: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Cui Ieſus: Sine, ſic enim oportet nos impleri omnem iuſtitiā. Id cultiſsimis carminibus expreſsit Sedulius poeta Chriſtian⁹ in eo opuſculo, quo & vet⁹ & nouū teſtamentū carmine cōſtrīgit, ſane ꝑquā elegāter & grauiter. Inq̄t enim: *Pſalm.17* *Prou.29* *Eccle.13* *Matth.5*

Hunc Baptiſta potens vt vidit ab amne Iohannes,
Quem matris dum ventre latet, nondúmque creatus
Senſerat exultans vtero, mox prædicat: agnus
Ecce dei, veniens peccatum tollere mundi.

Et Iuuencus:

Hæc ait, & propere per ſyluam paſsibus ipſum
Cernit, Iordanis veneranda lauacra petentem.
Sed vetat increpitans vates, ac talia fatur:
Tu ne meis manibus dignaris mergier vndis,
Cum tua melius poſſent purgare lauacra?

Dixit Iohannes. Cui talia reddit Iesus:
Nunc sine, nam decet hoc, sic facta per omnia nobis
Iustitiæ consectandus complebitur ordo.
Hæc memorans, vitreas penetrabat fluminis vndas.

Ad hæc cum Iudæi existimarent propter vitæ sanctimoniam eum esse Christum, respondit se Christum non esse, imò neque se dignum, vt solueret corrigiam calceamenti eius. Deinceps, quantopere ob virgineum nitorem sit ... rendus, planum euadet viri celeberrimi, si quantũ ea virtus grata sit deo, omnis munditiæ actori, comprobauerimus.
Psalm. 23 Psaltes ille regius & eximius propheta Dauid, cum sciscitatus esset quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, subnectit id responsum, Innocens manibus & mũdo corde. Nec ab re, quidem, nam illis re... promissa est salus æterna testimonio saluatoris nostri, di...
Matth. 5 centis. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Ingenti planè extollunt carmine Dianam poetæ, quòd ... exosa iugales, perpetuam virginitatem seruauerit: vena... tioniq; intenta, memora & saltus coluerit. Magni erant apud Romanos mométi virgines vestales, quæ in nubæ... thori maritalis expertes, virginitatis integritatem seruarint. Commendatur & apud Valerium adolescens quidam excellentis pulchritudinis, qui cum mira specie complurium illustrium fœminarum solicitaret oculos, ideóq; viris ac parétibus earum se suspectum esse sentiret: oris decorem vulneribus fœdauit: deformitatémque sanctitatis suæ fidem, quàm formam irritamentum alienæ libidinis esse maluit. Sed nihil isti merentur veri præconij ad diuum Iohannem, qui adeò ab omni contagine carnis fuit alienus, vt ne minima quidem Veneris cognatio animum eius titillauerit, instimulauerítve libido. Non enim ipsum
Prou. 29 latuit id Sapientis dictum: Qui delicate à pueritia nutrit seruum suum, postea sentiet eum contumacem. Hinc ne carné animę seruã cõtumacé sentiret, eã à primis incunabulis edomuit, spirituiq; subegit, iure eã ob ré potentissimus cẽsendus, secundũ hãc D. Seuerini Boethij sententiam,

metro 5. libri 3.
Qui se volet esse potentem,
Animos domet ille feroces:
Nec victa libidine colla,
Fœdis submittat habenis.

Etenim

Etenim licet Indica longe
Tellus tua iura tremiſcat,
Et ſeruiat vltima Thele:
Tamen atras pellere curas,
Miſeráſque fugare querelas
Non poſſæ, potentia non eſt.

Demum, noſtrum Iohannem eximiis prædicandum eſſe titulis, laudúmq; præconiis, luce clari⁹ perſentiet: qui virtutū omniū rationes percurrens, eas in diuo Iohanne abſolutas conſummatáſq; omnes propemodum ſupra humanam excellentiam conſuetudinémq; comperiet, vt qui materno in vtero ſanctificatus fuerit, & inibi ſancti ſpiritus afflatu ab originalis peccati labe expurgatus. Quod ſatis ſuérq; oſtendit pientiſsimi ſalúatoris noſtri teſtimonium, dicentis: Inter natos mulierū, non ſurrexit maior Iohanne baptiſta. Et rurſum de eodem: Ipſe erat lucerna ardens & lucens. Et eam ob rem merito commēdatiſsimus haberi debet: quandoquidem ſecundum diui Pauli ſentētiam, nō is qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quē deus commendat. Non etiam defuit commendatio angeli, nunciantis eius ortum patri. Studeamus igitur & nos homines illum quem deus & angelus magnopere cōmendarūt, tam digno celebrare honore, vt tandem digni quoq; inueniamur eius conſortio. Quod nobis præſtet deus omnipotens, qui eſt ſuperbenedictus in ſecula. Amen.

Matth.11 *Iohan.5* *2.Cor.10*

¶ Vide pro hoc ſermone Ioſephum libri 18. antiquitatum cap. 13.14.&.15.

IN FESTO SANCTI Petri apoſtoli, Sermo.

TV es Petrus, *& ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam.* Matt.16.*cap. cōtinentur hæc verba, & in euangelio ſolennitatis hodiernæ recitantur.* In quibus primum exprimitur illud nomen inſigne, quod Chriſtus huic S. Apoſtolo indidit atq; impoſuit, cum dicitur: Tu es Petrus. Siquidem prius hic vir ſanct⁹ nomine ſibi à parentibus indito vocabatur ſolūmodo Simō. Cum aūt à B. Andrea fratre ſuo adduceretur primum ad Ieſum,

Iohan. 1 dixit illi id quod eſt apud Iohannem: Tu es Simon fil.
Iohanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Pe
Vbi Chriſtus prædixit atq; promiſit, quod ipſe in poſte
vocandus eſſet Petrus. Sed in lectione euãgelij hodier
non iã per futurũ verbũ, ſed pręſens, illud ei nomen im
nit, dicens: Tu es Petrus. Et hoc nomẽ tradidit ei Chri
nõ ab alia quauis re ſumptum, ſed à ſeipſo deriuatum, à
ſua denominatione, qua ipſe dicitur petra, propter firm
tatẽ diuinæ virtutis & ſoliditatem totius bonitatis in ſe
conditam. Dicit enim B. Paulus ad Corinthios: Petra a
1. *Cor.* 10. erat Chriſtus. Ecce ergo nomen eximiũ huius apoſtoli
trus, quod à Chriſto eſt illi impoſitum, & ab vno nomi
Chriſti, ſcilicet Petra, deductũ. Conuenienter aũt vtrum
nomen, Simon & Petrus, huic ſancto apoſtolo eſt impo
tũ: quoniã eidem congruunt illorũ nominum interpreta-
tiones. Simõ enim interpretatur obediens, & Petr⁹ agno
ſcẽs. Obediens certe fuit B. Petrus deo: quia vt teſtatur
Matth. 4. Matthæus, cum Chriſtus ambulãs iuxta mare Galilææ,
caret ipſum & fratrem eius ſanctum Andræam de naui,
ſequerentur eum, dicens: Venite poſt me, faciam vos fie
piſcatores hominum: ad illam vnã vocationem protinus
relictis retibus & naui, ſecutus eſt dominũ vocantem cum
fratre ſuo prõptiſsime & ſine dilatione. Neq; obſurduit
ad vocem domini, neq; procraſtinauit conuerſionem
in futurũ tempus, vt facere plæriq; ſolent, ad quorũ
cũ ſtat deus & pulſat interiori inſpiratione, vt pœniten
agant, & vitam ſuam emendẽt: obdurant corda ſua, & do
mino pulſanti nolunt aperire oſtium. Alij verò audiunt
quidem deum vocantem, & proponunt ſequi dominũ p
emendationem vitæ: ſed illam differũt in longa tempor
& interdum repentina morte intercepti, excluduntur o
nino à pœnitẽtia. Fuit etiã B. Petr⁹ agnoſcẽs deũ, agnitio
ne ſalutari & pfecta, quæ cõſiſtit in fide & bonis operib
neq; de numero fuit eorum, de quib⁹ ſcribit B. Paulus a
Titum. 1 Titum: Confitentur ſe noſſe deũ, factis autẽ negant. Ne
enim ſolam fidem habuit B. Petrus, ſed etiam illi ſuperad
didit opera virtutum, quibus ſuam fidem comprobau
Itaq; ad imitationem eius quiſque noſtrum debet eſſe S
mon Petrus, quantum ad nominum illorum ſignificatio
nem, id ſt, obediens deo, & eum plene agnoſcens, per fid
ſci...

scilicet & opera. Insuper, in verbis supradictis Christus promittit se fundaturum suam ecclesiã in terra militãtem, supra hanc firmam petram, quam confessus est ante B. Petrus, hoc est, supra seipsum: qui inter sacras denominationes illi à sancta scriptura attributas, etiam vocatur, Petra, vt iam dictum est. Est enim ipse Christus solidum fundamentum & firmum suæ ecclesiæ. De quo scribit B. Paulus ad Corinthios: Fundamentũ aliud nemo potest ponere, preter id quod positum est, quod est Iesus Christus. Cũ ergo dixit Christus Petro, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ibi per hanc petram ipse Christus intelligitur, qui est lapis angularis & preciosus in fundamento positus: vt exponit venerabilis Beda in homilia præsentis euangelij, & Nicolaus de Lira, & glossa interlinearis, & plæriq; alij doctores sacri. Verum ad hanc materiã latius prosequẽdam, opus est nobis patrocinio sacratissimæ virginis Mariæ, quam angelica salutatione inuocabimus, dicentes: Aue Maria. 1. Corint. 3

¶ *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam.* *Ex loco prius adducto sumuntur hæc verba pro themate præsentis sermonis.* Qui in duas partes diuidetur. Prima declarabit insignia gratiarum dona & excellentias, quas B. Petrus habuit in præsentis vitæ decursu. Secunda verò, quomodo B. Petrus ædificauit ecclesiam Christi, ac gloriosam eius mortem & martyrium enarrabit. Quantũ ad primam partem, inter multa virtutum munera quæ à deo consecutus est B. Petrus, primum emicuit in eo synceritas & firmitas fidei: quam manifeste ostendit, quando ad interrogationem à Christo factam discipulis suis in euangelio præsentis festi, quod est apud Matthæum: Vos autẽ quem me esse dicitis? respondet B. Petrus, Tu es Christus filius dei viui. In qua respõsione & naturam humanam in Christo confessus est & diuinam, eũmq; & verũ hominem esse & deum innuit. Humanam quidem Christi naturam asseruit, cum dixit: Tu es Christus, id est, Messias & saluator mundi, vnctus plenissime gratia spiritussancti. Acsi dicat, Tu es ipse verus homo, quem cuncta prophetarum oracula prænunciarunt venturum in mundum ad saluandum genus humanum. Diuinam vero naturam eiusdem in illis verbis insinuauit beatus Petrus, cũ subiunxit: Matth. 16 Matth. 16

Filius dei viui. Filius enim hoīs verus est homo, sic filius dei natura, est verus deus, cum gignēs & genitū in pfecta generatione sint eiusdē substātiæ & naturæ. Et ob hāc firmā & verā fidei cōfessionē, S. Petrus à Christo multū cōmēdatus est, & beatus est appellatus: & ex reuelatione patris cælestis, eam professionē habuisse dictus. Eadē quoq; fidei in S. Petro cōstantia apparuit, quādo nōnullis discipulis discedētibus à Christo propter verba de mādu candа eius carne & bibēdo sanguine palam prædicata, quæ videbantur eis dura, Christus dixit ad duodecim suos apostolos: Nunquid & vos vultis abire? Cui respōdit S. Petr⁹:
Iohan.6 Domine, ad quē ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius dei. Ecce & hic syncerā fidei confessionē, respōdentē omnino illis verbis, quæ ad præcedētē interrogationē Christo dixerat. Secundo, in B. Petro excellētia charitatis & singularis in Christū amoris. Nā cæteris discipulis ardētius & feruētius, eū dilexit. Quod produt eius verba imminēte hora passionis domini ad illū dicta, cum enim prædixisset. Christus suis discipulis, ꝙ in illa nocte erāt scandalū passuri, &
Mat.26 eū solū relicturi: respōdit B. Petrus, vt est apud Matthæū:
Luc.22 Et si oportuerit me mori tecū, nō te negabo. Et apud Lucā: Domine, parat⁹ sum tecū & in carcerē & in mortē ire.
Iohan.13 Et apud Iohannē: Animā meam pro te ponā. Quæ omnia verba spirant mirū feruorē amoris in deū, qui tū in corde B. Petri exęstuauit. Præterea post resurrectionē dominicā ter à Christo interrogatus Petrus an ipsum amaret: ipsum Christū, sui in eū amoris testē ac iudicē cōstituit, dicens:
Ioh.21 Domine, tu scis, quia amo te. Et iterū: Domine, tu oīa nosti, tu scis quia amo te. Et in illi⁹ amoris cōpēsationē, Christus illū cū S. Iohāne & Iacobo filiis Zebedæi, specialiter secū assumpsit & seorsum ab aliis, ad magnorū mysteriorū cōtēplationē, vt in trāsfiguratione sua, in suscitatione filię archisynagogi, & in oratione faciēda in horto, anteꝙ caperetur à Iudæis, quod erat singulare in illis trib⁹ priuilegiū. Tertio, fuit in B. Petro eminentia primatus sup totā ecclesiā atq; vniuersalē, tanꝙ Christi vicario p quā supra cæteros apostolos habuit principatū in totā ecclesiā. Cæteri enim apostoli particulares habuerunt ecclesias, quas susceperūt spūsancto dirigēte gubernādas: vt Iacob⁹ minor Hieroso-

Hierosolymitanã, Iohãnes euãgelista Ephesinã, Andreas Achaicam. Matthæus Aethiopicam, Thomas Indicam, & ita de cæteris. Beatus autem Petrus totam & vniuersalem ecclesiam habuit suæ moderationi commendatam. Et hãc præminentiam promisit quidem ei Christus in euangelio festi præsentis, cum dixit illi: Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatũ & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis Sed eandem præsidẽtiam in omnes catholicos. Christus eidem contulit & commisit, cum post suã resurrectionem dixit illi ter: Pasce oues meas: Oues enim & agni Christi, sunt omnes fideles, sub eo pastore bono & supremo constituti. Et quoniam B. Petro in consimili autoritate & præsidẽtia successerunt summi pontifices vsque ad nostra tempora, tanquam Christi vicarij, manifestum est, ex dei ordinatione vnum debere esse summum pontificem in ecclesia Christi, qui de cæteris omnibus præsideat. Vnde constat, quàm erronea est illa hæreticorum assertio, qua dicunt omnes sacerdotes æqualem inter se & cũ summo pontifice habere potestatem, & non debere esse vnum cæteris superiorem. nam in veteri synagoga erat vnus summus sacerdos, cui cæteri subiiciebantur, vt scribitur in Exodo & Leuit. Et illa solũ erat figura & vmbra ecclesiæ CHRISTI, Ergo potiore iure & in ecclesia Christi, quæ est perfectior, debet omnis fidelium multitudo ad vnitatem reduci, & debet in illa esse vnus supremus pontifex, cui cæteri omnes subiaceãt. Quarto, fuit in beato Petro admirabilis gratia & excellentia miraculorum, quæ in Actibus apostolorum diffuse scribuntur. Quorum vnum id est, quòd cum ad introitum templi iacenti viro, claudo ab vtero matris suæ, dixisset, In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula: ilico surrexit ille sanus, & recte ambulauit. Insuper in plateis ponebantur infirmi, vt veniens Petrus vmbra sua eos adumbraret: & sanabantur, quanuis etiam fimbriam vestimentorum eius non contingerent. Præterea virum quendam nomine Aeneam ab annis octo iacentem in lecto paralyticum, subito sanauit horum prolatione verborum: Aenea, sanet te dominus Iesus CHRISTVS: surge & sterne tibi. Rursum vt in eodem capi. legitur in Ioppe Thabitam mulierem plenam

Matt.16. Iohan.21 Exo.28 Leuit.8 Act.3. Act.5. Act.9 Ibidem.

infir-

operibus bonis, & ex infirmitate graui, morte extinctā, resuscitauit ad vitam, oratione ad deum effusa: vnde multi ad dominū occasione horum miraculorum sunt cōuersi, & crediderunt. Liquet igitur, magnā & multiplicē in B. Petro fuisse gratiarum excellentiam, de quo in principio
Matth. 16. sermonis propositum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.

¶ Pro secunda parte absoluenda, B. Petrus pro directione ecclesię quam susceperat moderandam, multis laborauit viis, & postremum gloriosa morte, quā pro fide Christi passus est. Siquidem primo beatus Petrus ædificauit ecclesiam sanctam prædicatione fructuosa, quam cum ma-
Act. 2. gno animarum lucro sæpius fecit. In die enim pentecostes post misionē spiritussancti in apostolos, prædicans ad po-
Act. 3. & 4 pulum de mysterio fidei, conuertit tria millia hominū. Et paulopost occasione claudi ex vtero matris repente ab eo sanati, faciens sermonem ad populum de Christo, quod esset verus Mesias in lege & prophetis promissus, conuertit sua prædicatione quinque millia hominum. Deinde in-
Act. 10. teriecto aliquo tempore accersitus in Cæsaream à Cornelio centurione, viro timorato & religioso, & prædicans ei ac multis aliis cum eo congregatis, mysterium redemptionis humanæ per Christum factæ, cōuertit omnes ad fidē, & baptizauit. Et multas alias fecit prædicationes ad populum, quæ in Actibus apostolorum non sunt expressæ.

Secundo, beatus Petrus ædificauit ecclesiam suis scriptis. Nam duas scripsit epistolas canonicas, plenas salutari doctrina & approbatas atque receptas à tota ecclesia: ex quibus in officio ecclesiastico & missæ mysterio sumūtur particulatim epistolæ, quæ legūtur ad instructionem fideliū. Neque audiendi sunt illi nouitatis studiosi, & suscitatores rerū nouarum ad turbādam ecclesiā, qui dicūt secūdā epistolā, q̄ beato Petro asscribitur, nō esse eius, sed alicuius alterius autoris. Nā in illius principio ponitur expresse illius nomen, hoc modo: Simon Petrus, seruus & apostolus
2. Pet. 1. Iesu Christi. Illam igitur ipse, & non alius scripsit. Testatur etiam illius autor, se interfuisse transfigurationi Iesu
Mat. 17 Christi in monte sancto: quam haud dubie B. Petrus cum
Marci 9. duobus apostolis filiis Zebedæi conspexit: vt scribit Mat-
2. Pet. 3 thæus. Insuper & hanc secundam se dicit scribere epistolam

lam illius autor. Beatus igitur Petrus, qui primam scripsit epistolam canonicam, quæ illi asscribitur, etiam scripsit & secundam. Sed quum autoritate ecclesiæ illa secunda epistola sit recepta. vt scripta à beato Petro, non est ea de re amplius hæsitandum. Quod & ex eo etiam constat, quoniam illius epistolæ scriptor beatum Paulum vocat suum charissimum fratrem. Vera autem fraternitas & spiritualis germanitas fuit inter beatos Petrum & Paulum, qui & Romæ simul fidē catholicā prædicauerunt, & ambo eodē die sunt ibidem cōsummati martyrio, sicut de ipsis sancta canit ecclesia: Gloriosi principes terræ, quomodo in vita sua dilexerunt se, ita & in morte nō sunt separati. Liquet ergo ex prædictis, non esse id trahendum in dubium: sed firmiter tenendum, quòd illa secunda epistola sit B. Petri. post cōcilium tridentinum nō licet dubitare 2. Pe. 3.

Tertio, B. Petrus ædificauit ecclesiam, sedulo & diligēti regimine ecclesiæ Antiochenæ. In qua fides Christi circa prima acclesiæ tempora vsque adeò viguit, vt ibi fideles primum cognominati fuerint Christiani, & nomen illud Christianorum à Christo illic habuerit exortum, vt scribit B. Lucas in Actibus apostolorum. Postquam enim Beatus Petrus diu prædicasset in Iudæa, quia (vt habetur ad Galatas) fuit apostolus circuncisionis: cum facta esset diuisio siue dispersio apostolorum in vniuersam terrā ad prædicandum euangelium, Beat⁹ Petrus contulit se Antiochiam, & per resuscitationem vnius adolescentis à morte, & assiduam suam prædicationem, plurimos ibidem cōuertit ad Christum. Qui constituerunt beato Petro illic cathedram episcopalem, & Ecclesiæ Antiochenæ eundem fecerunt atque ordinauerunt episcopum. Cuius ordinationis memoria quotannis celebratur in ecclesia catholica, in festo cathedræ S. Petri. Et per septem continuos annos ibidem B. Petrus rexit pontificatum, diligenter insudēdo saluti fidelium per assiduam prædicationem, ordinationem etiam clericorum & presbyterorum, qui sub eo diuina administrarent sacramenta. Quarto, B. Petrus ædificauit ecclesiam Christi, per translationem suę sedis pontificalis in vrbem Romanam: vt vbi principatus terrenus habuit tūc præcipuum suum locum, illic & principatus ecclesiasticus etiam principaliter haberet suam sedem, & inde in diuersas orbi partes mitterentur p̄dicatores euāgelij, ad

Act. 11.

Galat. 2.

conuersionem infidelium. Erant enim tunc Romani rerũ domini, & totius mundi potiebantur imperio. Et ergo spiritussancti inspiratione B. Petrus ibi constituit sedem papalem, & eã rexit vigintiquinque annis: vt vbi dæmonia prius colebantur per idololatriam, quæ maxime Romæ inualescebat, illic & Christus postea coleretur per fidei Christianæ plantationem ac dilatationem. Et toto eo tempore solicitus fuit beatus Petrus mittere viros eruditos & sanctos in diuersas orbis regiones, qui prædicarent gentibus euangelium regni, & eas ad fidem conuerterent Christianam. Quinto beatus Petrus ædificauit ecclesiam tam perpessione afflictionum & persecutionum pro nomine

Act. 4 Christi ab impiis & incredulis sibi illata, quàm etiam gloriosa sua morte. Nam in Actibus apostolorũ cũ cæteris apostolis legitur fuisse flagellatus à scribis & pharisæis, qa publice prædicauit nomẽ Christi. Et alibi scribitur detrusus fuisse in carcerem, & compeditus & diligenti militum custodia seruatus, vt produceretur populo, & interficere

Act. 12. tur gladio Herodis. A quo dominus per angelum suũ mirabiliter ipsum liberauit. Aedificauit autem ecclesiam sua gloriosa morte, quã pertulit sub Nerone imperatore Romano, qui suscitauit primam persecutionem in Christianos. Cum enim Simon magus vir diabolicus (qui dicebat se esse filium dei, voluitque adorari vt deus) vellet ascendere ad cælos, vt probaret se dei esse filiũ, & ab angelis satanæ deferretur per aera in sublime B. Petrus (ne populus deciperetur hac stulta opinione, & ostensione miraculi, vi videbatur) audiurauit dæmones, vt dimitterẽt Simonem magum quem deferebant, Quo B. Petri præcepto dimissus ab angelis satanæ Simon magus, cecidit præceps in terram: & fracta ceruice, collisóque corpore, statim mortuus est. Nero verò dolens illum familiarem suum amicũ sic obiisse, iussit beatum Paulum gladio percuti, & beatum Petrum crucifigi. Sed beatus Petrus ex profunda humilitate reputans se indignũ, vt poneretur in cruce sicut Christus fuit positus capite, scilicet sursum erecto: petiuit crucem in qua poneretur, verti in oppositum, vt capite deorsum posito, & pedibus erectis, crucifigeretur. Et hoc glorioso martyrio glorificauit deum, & transiuit ex hoc mundo in cælum. Studeamus igitur sic eius celebrare festum

&

& implorare patrocinium, vt cum eo & per eum etiam cõsortes cæli efficiamur. Amen.

¶ Sermonem de beato Paulo apoſtolo reperies in eius conueſione.

IN FETTO VISITAtionis beatæ Mariæ virginis, Sermo.

V*Iſita nos ſalutari tuo. Pſal. 105. continentur hæc verba, & pro themate præſentis ſermonis hic aſſumuntur.* In quibus verbis diuinus pſaltes ad deum orationem profert deprecatoriã, vt dignetur nos inuiſere gratuita benignitate ſua, & ſalutaris gratiæ ſuæ elargitione. Et nunc quoque eadem verba recte poſſunt accommodari ſolennitati benignıſsimæ viſitationis ſacroſanctæ virginis Mariæ, quę hodie celebratur, vt eiſdem ipſam exoremus, quod & nos dignetur viſitare maternã & ſalutifera ſua pietate. Cæterũ, prædicta thematis verba primo poſſunt intelligi, tãquam à ſanctis patribus tempore veteris teſtamenti in ſinu Abrahæ quieſcentibus, ipſi deo per piam orationem pronũciata, quibus eum deprecabantur vt eos viſitaret per miſſionem Chriſti in mundum, & redimeret humanum genus per ſuum ſalutare, ſaluatorem ac redemptorem mũdi, per oracula prophetica iam diutius promiſſum. Ac ſi dicerẽt: Domine deus noſter, promiſiſti ſæpius te miſſurum ſalutare tuum in carnem, quod humanum genus redimeret à captiuitate antiqua diaboli. Fac ergo quod promiſiſti, qui fidelis es & verax: & viſita nos in illo ſalutari tuo Chriſto, quem expectamus. Et hic prædictorum verborum ſẽſus, multum conſonat intentioni prophetæ pſalmographi, atque intelligentię, in prædicto pſalmi loco: ex quo illa ſũt hic deſumpta atque adducta. Secundo, eadem verba thematis pia quadam meditatione poſſunt accipi tanquam à ſctã Eliſabeth & eius filio B. Iohãne baptiſta in vtero matris adhuc clauſo, ad ſacratiſsimam virginem Mariam directa: quibus ardenter expetebantur ambo ſe viſitari ab ipſa Pſal. 105

ipsa dei matre per suum salutare & Christum dominum, quem sacris illa gestabat visceribus, quasi in spiritu vterque sacram illam virginē sic deprecaretur: O mater dei & pientissima virgo, quę fons es totius pietatis, veni & visita, nos ambos benignissima tua humanitate, qua tota exhuberas, per illud tuum salutare, quod ad totius mundi salutem in virginali tuo gestas vtero, vt per hanc tuam visitationem benignam donis cælestis gratiæ huberius repleamur. Et hic sensus per spiritualem quandam meditationem celebritati huius diei multum est accommodus.

Tertio, eadem verba pro themate proposita possunt intelligi, tanquam à toto fideli populo ad sacrosanctam dei matrem per modum orationis prolata & deprecatoria, vt ipsa nos visitare dignetur materna sua pietate, per gratię impetrationem. Et id quidem in salutari suo, scilicet per Christum filium suum, quem ad totius mundi salutem concepit & peperit. Hic autē sensus in ipso sermonis progressu latius explicabitur. Verum vt diffusius mysteria huius solénitatis tractemus, ipsa dei mater à nobis inuocāda est, vt nunc nos visitet suo patrocinio, & impetret gratiam aliquid recte & vtiliter de se dicendi. Omnes itaque illi supplíciter offeramus: Aue Maria.

Psal. 105. ¶ *Visita nos in salutari tuo. Ex loco superius adducto.* Præsens sermo in duas partes diuidetur. Quarum prima insigne visitationis beatæ Mariæ mysterium, quomodo peractum est, secundum euangelicam narrationem declarabit. Secunda verò, quomodo petere debemus vt & nos visitet virgo sanctissima per gratiam, ostēdet. Quantum ad priorem huius sermonis partem, asignantur à sacris doctoribus tres potissimum causæ, propter quas sacratissima virgo Maria visitare voluerit suam cognatam Elisabeth.

Prima, vt congratularetur eidem de diuino munere, quo vltra sortem ætatis conceperat in senectute filium. Cum
Luc. 1. enim audiuisset ab angelo annunciante sibi conceptum filij dei, Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filiū in senectute sua: & hic mensis est sextus illi quæ vocatur sterilis, protinus ex mira animi beneuolentia & amicitia spirituali, qua afficiebatur in eam, incitata est ad ipsam visitādam, vt gratateretur eidem de ablato sterilitatis opprobrio,

brio,proléq; cælitus data. Sic ſane & Iethro cognatus Moyſi, cũ vxore & filiis eius legitur in Exodo viſitaſſe Moyſen in deſerto, quoniam audiuerat magnalia, quæ p Moyſen operatus fuerat dominus in eductione populi Iſrael de Aegypto, & deductione eiuſdem per deſertum. Similiter & Ioachim ſummus põtifex de Ieruſalem venit in Bethuliam, vt videret Iudith ſpectabilem viduam, & gratularetur eidem de victoria inſigni contra Holoferne habita. Eodem quoque modo ad B. Iob. priſtinæ dignitati reſtitutum poſt multas tẽtationes, quas pertulerat, venerũt fratres & ſorores, vt congauderent eidem de tanta proſperitate Sic denique ad Thobiam ſeniorem poſt recuperatum lumen oculorum & filium eius reuerſum cum incolumitate, fœlicibúſque locupletatum nuptiis, venerunt conſobrini eius, vt cõgratularentur eiuſdem proſperitati poſt graues aduerſitates. Et vnaquæque harum quatuor viſitationum, ex beneuolentia & humanitate procedentium, huius benigniſsimæ viſitationis B. Mariæ figura fuit & quædam repræſentatio. Exod.18 Iudith.15 Iob.42 Thob.11.

Secunda verò cauſa propter quam viſitauit cognatam ſuam beata virgo, fuit prompta voluntas illi iam ſenio grauatæ & imprægnatæ obſequendi atque miniſterium impendendi, quemadmodum atteſtatur venerabilis Beda in homilia euangelij præſentis ſolennitatis, dicens: Intrat Maria domum Zachariæ atque Eliſabeth, quã ſeruum ac præcurſorẽ domini parituram nouerat: ſalutat nõ quaſi dubia de oraculo quod acceperat, ſed vt congratulatura de dono, quod Eliſabeth eiuſdem domini conſeruam accepiſſe didicerat: non etiam vt verbũ angeli mulieris atteſtatione probaret, ſed vt mulieri prouectæ ætatis virgo iuuencula miniſterium ſedula impenderet. Hęc ille. In quo opere manifeſte elucet ſacrę virginis Marię modeſtia & humilitas, quòd ipſa iam dei mater exiſtens, & filium dei caſtis geſtans viſceribus, digna ſit ad officium pręſtandum & ad famulatum ſuæ cognatę ſedulo exhibendum, tã longam & difficilem peragrare viam. Neque perfunctorium eidem aut vnius diei impendit obſequiũ ſacrata virgo, ſed trium menſium, quoad ſ. inſtaret partus eius. Non tamen crediderim ipſam permanſiſſe vſque ad partũ, aut poſt partum Eliſabeth: quoniã non decuit virginalẽ pudi

citiam

citiam obstetricis agere officium, aut mulieri puerperę [...]dulitatem obsequij præstare. Demum tertia causa vi[...]tationis beatæ Mariæ factæ ipsi Elisabeth, fuit: vt ad san[...]ctificationem noui prophetæ in vtero matris, ipsa dei ma[...]ter citius approperaret, quemadmodum & Simeon iust[...]

Luca 2 legitur apud Luc. in. cap 2. spũ venisse in tẽplũ, vt Chri[...]stum domini quem diutius expectarat, cupidis amplecte[...]retur vlnis. Neque enim putandum est, sacratam deo vir[...]ginem sine speciali spiritusancti motione aut inspiratio[...]ne hanc suscepisse profectionem: quæ in omnibus suis co[...]gitationibus, verbis & operationibus præsente ipsius san[...]cti spiritus gratia dirigebatur. Quinimo & ipse dominus noster Iesus Christus virgineo clausus vtero, venit in hac visitationis exhibitione ad Iohannem baptistam: vt ipsum in vtero matris sanctificaret: sicut etiam postea iam adultę ætatis, ad eundem venit Iohannem, ab eo baptismum suscepturus, vt ampliore ipsum sanctitatis gratia impleret. Quod & Origenes super Lucam hunc locum exponens: his astruit verbis. Idcirco etiam Maria post conceptum ad Elizabeth properat, quia Christus qui in vtero suo erat, Iohannem adhuc paruulum in vtero Matris positum, san[...]ctificare festinat. Hæc ille. In ipsa verò visitationis impen[...]sione: tria potissimum magna mysteria legimus ex euangelico contextu peracta. Primum, quòd in ipsa saluta[...]tionis sacræ virginis ad Elisabeth oblatione, beatus Iohã[...]nes baptista adhuc latebris vteri materni conclusus, præter cæterorum morem puerorum exultauit, quasi sentiens domini sui præsentiam, & gestiens illi obsequium & reue[...]rẽtiã (vt potuit exhibere.) Quod ita perhibet sanctus Lu[...]

Luca. 1 cas: Et factum est vt audiuit salutationem Mariæ Elisabet, exultauit in gaudio infans in vtero eius. Et in ipso tẽ[...]poris illius articulo dicitur à sacris autoribus ipse beatus Iohannes fuisse purgatus à peccato originali, & diuinæ gratiæ perfusione sanctificatus in vtero matris, vt impletum tunc fuerit quod angelus Zachariæ patri eius, conci[...]

Ibidem. piendum ipsum prænuncians, dixerit de eodem quod est apud Lucam. Et spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Præcesserat quidem huius insolitæ & miraculosæ sanctificationis ipsius Iohannis figura: in sancto Iere[...]

Iere. 1. mia propheta: cui dictum legimus à domino. Priusquam te

te formarem in vteró, noui te: & antequam exires de vulua, sanctificaui te: & prophetam ingentibus dedi te. Verũ longe exhuberatior fuit sanctificatiõis transfusio in Iohãnem, quam in Ieremiam prophetam: quoniam præter expurgationem á peccato originali, vtrique in vtero matris indultam, fuit secundum sacrorum doctorum sententiam in B. Iohanne baptista tunc acceleratus vsus rationis, vt mẽtis oculis diuina luce illustratis tunc cognouerit Christum dominum suum ibi præsentem in vtero sacratissimę Mariæ virginis: cui quoniam lingua non potuit, gestu saltem & exultatione exhibuit obsequium & reuerentiam, gaudio gestiens ob domini sui præsentiam, cui quantum & quale potuit, officium salutationis & venerationis alacriter impendit. Nihil autem tale à Ieremia, cum sanctificatus est in ventre matris, legimus fuisse factitatum. Neque enim in vtoro matris ita exultasse in gaudio legitur Ieremias sicut Iohannes, neque perfectum rationis vsum adhuc maternis occlusus visceribus obtinuisse. Quod mirandum non est, quoniam non solet figura ad suæ veritatis perfectionem accedere. Secundum autem in hac visitatione peractum mysterium, quod euangelista describit, est ipsius Elisabeth illustratio per diuinam gratiam, qua in laudem sacræ dei matris ora sua resoluit, eodem vtens in eam Præconio, quod prius angelus Gabriel eidem tribuerat, scilicet Benedicta tu in mulieribus. Candidissimæ etiam virginis filium laudauit, continuo subiungens: Et benedictus fructus ventris tui. Insuper, cum magna humilitate seipsam indignam quæ à matre dei visitetur, pronunciat, dicens: Et vnde mihi hoc, vt veniat mater domini mei ad me? *Lucæ 1* Vt quemadmodum per superbiam Euæ matris omnium viuentium, totum genus humanum corruerat in mortem: ita in primordio reparationis humanæ, per Beatæ Mariæ & sanctæ Elisabeth humilitatem, facta est quædam instauratio antiquæ ruinæ: & ita remedium omnino oppositum morbo, est conuenienter sauciato generi humano adhibitum. Demum sancta Elisabeth, propheticæ etiam gratiæ munere hubertim tunc est repleta qua & præterita omnino secreta omnibus cognouit, scilicet firmam inconcussámque fidem sacrę virginis, quam verbis angeli Gabrielis, annuucianțis illi conceptum fi-

lij dei obumbratione spiritussancti futurum, adhibuerat: Hanc vero fidem hoc extulit præconio: Beata quæ credidisti. Congnouit etiam per spiritum propheticum sancta
Luce 1
Elisabeth præsentia mysteria, sed omnino occulta: scilicet quod beata virgo tunc dei filium sacro conceperat in vtero, cum ipsam matrem domini sui nominauit. Quis enim hoc ei reuelauerat, nisi spiritussanctus quo erat repleta. Rursum cognouit Elisabeth prophetico dono tunc etiam futura, scilicet quod perficienda erant in sacrosancta virgine omnia, quæ dicta fuerant ei à domino, Ecce quanta gratiarum munera, & in sanctã matrem Elisabeth & in filium eius Iohannẽ, ex benigna visitatiõe sacrosanctæ virginis dei matris indulta sunt & collata. Deniq; tertium in hac admirabili visitatiõe perfectum mysterium, *est decãtatio* illius dulcissimi cantici, Magnificat anima mea dominum, quod sacrosancta dei mater concinuit in gratiarum actionem de diuinis beneficiis sibi collatis. Enimuero profunda humilitate subnixa, non est elata in superbiã animi ob tot & tanta præconia, sibi à sancta Elisabeth in præsentia & coram pronuntiata: sed omnia deo vt bonorũ omniũ autori & fonti primario accepta tulit, illiq; debitas exoluit gratias pro tantorum in se collatorum exuhuberantia munerum. Vnde cum multa sint in veteri testamento cantica pro suscepto aliquo beneficio, vt victoria de inimicis, liberatione à morte, aut alio quouis periculo, aut consecutione prolis, alteriúsve optati boni decantata, nullum tamen eorum accedit ad huius cantici dignitatem aut excellentiam. Propter quod optimo iure cõstitutum est in ecclesia sancta, quòd istud canticum quotidie in officio vespertino & stando quidem decantetur, ob singularem ipsius eminentiam. Nempe in eo non solum redduntur deo gratiæ de beneficiis sacrosanctæ virgini collatis, sed & de eis quæ toti humano generi sunt impensa per incarnationem filij dei, cum in fine suauissimi cantici sui eructat deo plena virgo hoc verbum bonum: Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ. Nempe huiusmodi gratia susceptionis populi fidelis, potissimum per assumptionem humanitatis à filio dei est facta. Et ita completum cernimus, quod in principio pro
Psal. 105
themate est assumptum: Visita nos, & cætera.

¶ Pro

¶ Pro ſecunda autem noſtræ concionis particula oſtendendum eſt, quomodo & quibus de cauſis debemus poſtulare à ſacroſancta virgine, ꝙ etiam viſitet nos in ſalutari ſuo, ſcilicet domino noſtro filio eius ſuperbenedicto, qui totius mundi eſt ſalutare, gratiam ſcilicet illius impetrando pro nobis, qua demum ſaluemur. Et inter cæteras, tres potiſsimum ſunt cauſæ, ob quas hanc viſitationis ſpiritualis gratiam ab ea debemus expetere. Prima quidem, quoniam iacemus ægroti & multis peccatorũ vulneribus ſaucij: vt non ſit ſanitas in carne noſtra, nec pax oſsibus noſtris à facie peccatorum noſtrorum, quemadmodum ſcribitur in Pſalmo. Ipſa autem eſt mater noſtra plena miſerationis, & optima medicatrix, quòd medicinam toti mundo ſalutarem protulerit. Confugiamus igitur ad eam vt filij ad matrem, vt ægroti ad medicatricem, expetamúſque vt nos viſitet ea ſedulitate, qua ſolent medici languidos inuiſere, optatámque præſtet vulneribus noſtris per impetrationem diuinæ gratiæ medelam. *Pſalm. 37*

Secunda vero cauſa eſt, quoniam in huius mundi ſtadio militamus contra poteſtates tenebrarum, & ſæpius turpiter vincimur: neque poſſumus vincere tam violentos hoſtes, niſi deſuper nobis ſuggeratur auxiliũ. Ipſa autem dei mater, cæli & terræ eſt regina: cui militamus omnes, & ſacramentum fidei, eius filio in baptiſmo præſtitimus. Quemadmodum igitur regina terreni principatus, militibus ſuis fidelibus in acie contra hoſtes patriæ laborantibus fert ſuppetias, & auxiliares illis copias mittit, vbi fuerit poſtulata ab eis promittendo ſubſidio: ita & à regina noſtra, cæli & terræ domina, poſtulare debemus auxilium, quo nos viſitet, viréſque nobis potenti virtute ſuggerat ad conterendos hoſtes. Demum, tertia cauſa ob quam poſtulare debemus, quòd nos viſitet beata virgo, eſt, quoniam nauigamus in hoc mari magno & ſpatioſo præſentis ſeculi, ſæuiſque agitamur procellis vndarum & ventorum, ſcilicet cupiditatum noſtrarum, & frequenter ſumus naufragio proximi. Ipſa autem (vt nomen eius MARIA indicat) eſt ſtella maris, & ſuæ benignitatis lumen diffundit in omnes. Enixe igitur poſcendum eſt ab ea, vt lumen gratiæ ſuæ nobis infundens, viſitet nos in ſalutari ſuo, & à periculis huius maris nos eruat.

Cæterum vt promptiores ſimus ad petendam hanc viſitationis gratiam, & ad ſolennitatem hodiernam deuotius quotannis celebrandam: ſacroſancta ſynodus Baſileenſis in ſeſsione quadrageſimatertia, facta anno domini 1441. decreuit poſt egregiam ipſius ſolennitatis commendationem, quòd ipſa quotannis celebretur à toto populo Chriſtiano ſexto nonas Iulij, hoc eſt, ſecunda die Iulij, & omnibus qui interfuerint vtriſq; veſperis feſti matutinis, ſermoni, proceſsioni & ſummæ Miſſæ, pro vnoquoq; horum officiorum concedit centum dies indulgentiarum. Elaboremus igitur ita celebritatem hanc viſitationis peragere, vt ab ipſa ſacrata virgine viſitari mereamur in neceſsitatibus noſtris, & demum per eam in cælis coronari. Amen.

¶ Porro, ſi in honorem trãſlationis corporis beatiſsimi Martini Turonenſis habendæ concionis deſiderio tenearis, ſermonem in ſequentibus reperies in celebri eiuſdem ſancti feſto.

DE S. THEOBALDO, Sermo.

MIrabilis deus in ſanctis ſuis. *Pſalmo ſexageſimoſeptimo continentur hæc verba.* In quib' egregius pſaltes diuinam mirificè commendat bonitatem, tranſfundentem ſe hubertim in homines, quibus affluenter communicat ſuorum munerum participationẽ. Et ea planè verba cum in omnibus ſanctis ſupernæ fœlicitatis conſortibus, locum habẽt & veritatem: tum maximè in ſancto Theobaldo eximio confeſſore, cuius hodie in eccleſia ſancta celebratur ſolennitas, quemadmodum ex ipſa ſermonis huius deductione dilucidus conſtabit. Sanè mirabilem ſe deus oſtendit in ſanctis ſuis. Primò, ob multiformia gratiarum dona, quibus eos in hac vita cumulauit, & euexit ad excelſum culmen & faſtigium ſanctitatis. His etenim gratiam contulit admirandæ abſtinentiæ & parſimoniæ, qua ſupra conſuetum hominum morem abſtemij, & ieiuniis quotidianis aſſueti, angelicam in terris puritatem propemodum ſunt aſſecuti. Illis autem præſtitit deus gratiam doctrinæ & ſacræ eruditionis, quam in alios deinde verbo, aut ſcripto, aut

abundè transfuderunt ad multorum salutem. Deniq; aliis elargitus est gratiam inuincibilis constantiæ & fortitudinis, qua in confessione veræ fidei perstiterunt immobiles, & ad mortem vsque insuperabiles. Et ita diuersis aliis multiplicia & varia gratiarum dona, mirabiliter est dispartitus ipse deus bonorum omnium largitor.

Secundò, mirabilem se prodit deus in sanctis suis, ob admiranda signa & miracula, quæ per ipsos operatus est. Siquidem ad inuocationem diuini nominis, nonnulli sancti cæcos illuminarunt, paralyticos curarunt, alij dæmonio vexatos liberarunt, alij mortuos suscitarũt, & clandos erexerunt, per admirabilem dei virtutem, illis in hac miraculorum operatione assistentem & cooperantem. Propter quam homines hæc opera supra naturæ vires facta conspicientes, merito in admirationem sunt adducti. Tertiò, mirabilis est deus in sanctis suis, ob exhuberantissimam cælestis gloriæ fœlicitatem, ad quam eosdẽ sublimitur euexit. Cum enim secundum Sapientis sentẽtiam, *Sapien.3* bonorum laborũ gloriosus sit fructus: certè pro duris laboribus in hoc vitæ incolatu susceptus amplissimam mercedem deus sanctis suis retribuit in regno cælorum, cuiq; secundum suum laborem: & immarcessibilem æternæ gloriæ coronam omnibus impartit, atq; iuxta cuiusq; gradũ diuersas in domo cęlesti mansiones eis mirabiliter distribuit. Cæterum sanctissimam dei matrem nũc in auxilium nostrum inuocemus, dicentes: Aue Maria.

¶ *Mirabilis deus in sanctis suis. Ex loco superius adducto.* *Psalm.67* Hic sermo in duas partes diuidetur. Quarum prima declarabit, quomodo mirabilis fuit de⁹ in S. Theobaldo, quantum ad ortum eius & primordia virtutum. Secunda verò ostendet quonam modo in eodem sancto se deus mirabilem exhibuit, quantum ad progressionem virtutum eius, & fœlicem vitæ ipsius cõsummationem. Pro prima quidem dissectionis huius parte deducenda, mirabilis primũ fuit deus in prænunciatione sanctitatis & excellentiæ S. Theobaldi. longe ante eius conceptionẽ. Nã Theobald⁹ episcopus Viennensis, virtute insignis vir, auũculus auiæ S. Theobaldi, spiritusancto illustratus: cũ semel suã neptẽ conuenisset, illi inter cętera dixit: Gaude generosa neptis: nã ex te prodibit filia, quæ optimæ prolis mater erit, quæ

Cæterum vt promptiores ſimus ad petendam hanc viſitationis gratiam, & ad ſolennitatem hodiernam deuotius quotannis celebrandam: ſacroſancta ſynodus Baſileenſis in ſeſsione quadrageſimatertia, facta anno domini 1441. decreuit poſt egregiam ipſius ſolennitatis commendationem, quòd ipſa quotannis celebretur à toto populo Chriſtiano ſexto nonas Iulij, hoc eſt, ſecunda die Iulij, & omnibus qui interfuerint vtriſq; veſperis feſti matutinis, ſermoni, proceſsioni & ſummæ Miſſæ, pro vnoquoq; horum officiorum concedit centum dies indulgentiarum. Elaboremus igitur ita celebritatem hanc viſitationis peragere, vt ab ipſa ſacrata virgine viſitari mereamur in neceſsitatibus noſtris, & demum per eam in cælis coronari. Amen.

¶ Porro, ſi in honorem trãſlationis corporis *beatiſsimi* Martini Turonenſis habendæ concionis deſiderio tenearis, ſermonem in ſequentibus reperies in celebri eiuſdem ſancti feſto.

DE S. THEOBALDO, Sermo.

MIrabilis deus in ſanctis ſuis. *Pſalmo ſexageſimoſeptimo continentur hæc verba.* In quib' egregius pſaltes diuinam mirificè commendat bonitatem, tranſfundentem ſe hubertim in homines, quibus affluenter communicat ſuorum munerum participationẽ. Et ea planè verba cum in omnibus ſanctis ſupernæ fœlicitatis conſortibus, locum habẽt & veritatem: tum maximè in ſancto Theobaldo eximio confeſſore, cuius hodie in eccleſia ſancta celebratur ſolennitas, quemadmodum ex ipſa ſermonis huius deductione dilucidus conſtabit. Sanè mirabilem ſe deus oſtendit in ſanctis ſuis. Primò, ob multiformia gratiarum dona, quibus eos in hac vita cumulauit, & euexit ad excelſum culmen & faſtigium ſanctitatis. His etenim gratiam contulit admirandæ abſtinentiæ & parſimoniæ, qua ſupra conſuetum hominum morem abſtemij, & ieiuniis quotidianis aſſueti, angelicam in terris puritatem propemodum ſunt aſſecuti. Illis autem præſtitit deus gratiam doctrinæ & ſacræ eruditionis, quam in alios deinde verbo, aut ſcripto, aut

abundè transfuderunt ad multorum salutem. Deniq; aliis elargitus est gratiam inuincibilis constantiæ & fortitudinis, qua in confessione veræ fidei perstiterunt immobiles, & ad mortem vsque insuperabiles. Et ita diuersis aliis multiplicia & varia gratiarum dona, mirabiliter est dispartitus ipse deus bonorum omnium largitor.

Secundò, mirabilem se prodit deus in sanctis suis, ob admiranda signa & miracula, quæ per ipsos operatus est. Siquidem ad inuocationem diuini nominis, nonnulli sancti cæcos illuminarunt, paralyticos curarunt, alij dæmonio vexatos liberarunt, alij mortuos suscitarũt, & clandos erexerunt, per admirabilem dei virtutem, illis in hac miraculorum operatione assistentem & cooperantem. Propter quam homines hæc opera supra naturæ vires facta conspicientes, merito in admirationem sunt adducti. Tertiò, mirabilis est deus in sanctis suis, ob exhuberantissimam cælestis gloriæ fœlicitatem, ad quam eosdẽ sublimitur euexit. Cum enim secundum Sapientis sentẽtiam, bonorum laborũ gloriosus sit fructus: certè pro duris laboribus in hoc vitæ incolatu susceptus amplissimam mercedem deus sanctis suis retribuit in regno cælorum, cuiq; secundum suum laborem: & immarcessibilem æternæ gloriæ coronam omnibus impartit, atq; iuxta cuiusq; gradũ diuersas in domo cęlesti mansiones eis mirabiliter distribuit. Cæterum sanctissimam dei matrem nũc in auxilium nostrum inuocemus, dicentes: Aue Maria. *Sapien.3*

¶ *Mirabilis deus in sanctis suis*. *Ex loco superius adducto*. *Psalm.67*
Hic sermo in duas partes diuidetur. Quarum prima declarabit, quomodo mirabilis fuit de⁹ in S. Theobaldo, quantum ad ortum eius & primordia virtutum. Secunda verò ostendet quonam modo in eodem sancto se deus mirabilem exhibuit, quantum ad progressionem virtutum eius, & fœlicem vitæ ipsius cõsummationem. Pro prima quidem dissectionis huius parte deducenda, mirabilis primũ fuit deus in prænunciatione sanctitatis & excellentiæ S. Theobaldi. longe ante eius conceptionẽ. Nã Theobald⁹ episcopus Viennensis, virtute insignis vir, auũculus auiæ S. Theobaldi, spiritusancto illustratus: cũ semel suã neptẽ conuenisset, illi inter cętera dixit: Gaude generosa neptis: nã ex te prodibit filia, quæ optimæ prolis mater erit, quæ

omnes nostræ stirpis cōsanguineos & affines vitæ sancti-monia, virtutúmq; splendore lōge anteibit, & apud deū & homines magna erit atq; vocabitur. Quod quidē præsagiū, & à quadā muliere paupcula censu, sed bonis opibus diuite, confirmatū est: quæ inspiratione diuina idem prædixit futurū, quod episcopus dixerat. Neq; illud incredibile nobis videri debet. Nā in veteri testamento sæpius filiorū conceptū & mores legimus à domino ante nūciatos,

Genes.16 vt patet de Ismaele, de Isaac, de Sāsone, de Iosia: in nouo
Genes.17 itidem legimus idem factitatū in S. Iohanne baptista & in
Iudic.13 domino nostro, quorum vterq; ante conceptum fuit cum
3. Reg. 13 explicatione futuræ magnitudinis parētibus annunciat'.
Luc. 1 Quinimo & futurā sanctorum suorum excellentiā, in nouo testamēto deus interdū per somnia à deo efformata, & rectā eorum à spiritusancto factam interpretationem, interdū vero per viuæ vocis oraculum præsignificauit: quēadmodū de S. Thoma Aquinate legimus, eminentiā virtutū & doctrinæ eius, per quendam dei virum, matri ipsius grauidæ fuisse prædictā. Similiter de S. Dominico idē referunt scriptores sanctorū annalium. nam cum mater eius iam grauida somniasset se catellū in vtero habere, gestantem facē ardentē: vir quidā sanctus spiritu dei plenus, dixit illi ꝙ filiū gestaret in vtero, oblatraturum contra hæreticos, & frigida hominū corda dei amore inflammaturū. Similiter cū mater S. Bernardi imprægnata, in visione nocturna somniasset se catellum totū candidū, & latrantem in vtero habere: attonitáq; illo viso, accessisset quendam virū dei, respondit ille: Non sis consternata hoc somnio, sed exhilarata generosa parēs. nā filiū gestas in vtero, qui

Ioh.21 sedulus domus dei (id est, ecclesiæ sanctæ) erit custos, candoréq; virtutum & doctrinę adornatus, assiduos cōtra improbitatē malorū edet latratus. Ita etiā placuit altissimo, futurā S. Theobaldi perfectionē gemina prædictione, antequā conciperetur, ostendere. Quam sane prædictionem nec vanam fuisse, nec irritam, rei exitus edocuit.

Secundo fuit deus mirabilis in S. Theobaldo, quantum ad eius ortum & rectā educationem. nam ex nobilibus ortus est parētibus, scilicet patre Arnulpho, comite Campaniæ in Gallia: & matre Vuilla, non obscuris etiam natalibus orta, & in comitatu Trecasino, castro Pruuino educa-

tus

tus eſt,circa annũ domini milleſimũ & triceſimũ,cũ regni Gallicani ſcæptra moderaretur Henricus rex, Roberti regis filius:qui(vt ferunt rerum ſcriptores) monaſterium S.Martini de cãpis,apud Parrhiſios conſtruxit, & amplis dotauit redditibus ad religioſorũ ibidem deo ſeruiẽtium ſuſtentationem.Cæterũ parentes ſancti Theobaldi,eundẽ ſummopere curarunt educandũ à primis incunabulis, in pietate religionis Chriſtianæ & præclaris virtutibus,non immemores illius prouerbij: Adoleſcens iuxta viã ſuam, etiam cum ſenuerit,nõ recedet ab ea.Studuerúntq; eundẽ nõ ſolum ſtirpe & ſanguine generoſum haberi,ſed & animo atq;virtute.Et recte quidem.Nã generoſitas animi in virtute & bonis operibus,ſine generis nobilitate cõmẽdabilem reddit hominem,laudéq; dignũ.Nobilitas aũt generis ſine mentis nobilitate,non modo non efficit hominem ſpectabilem, ſed & eundem dehoneſtat plurimũ & dedecorat:quoniã claritudinem ſanguinis habet ille qui huiuſmodi eſt,tanq̃ indicium & ſignũ exterius generoſitatis animi,& tamen nullã in animo virtutis habet claritudinem, & ita ſignum gerit ſine re ipſa.Qui vero & generis habet nobilitatẽ,pariter & animi per virtutis excellentiã,(nam vt ait Satyricus,Nobilitas ſola eſt atque vnica virtus. & rurſum, Nobilitas ſola eſt,animum quę moribus ornat)is reuera perfecte & conſummate eſt nobilis, per inſignem vtriuſque partis hominis,corporis ſimul & animi nobilitatẽ.Et talis fuit ſanctus Theobaldus,vere nobilis & ſtirpe & virtute,vt ſequentia clarius elucidabunt. *Prouerb.22* *Iuuenalis.*

Tertio,mirabilis fuit deus in ſancto Theobaldo, quantum ad exordiũ magnarum eius & inſignium virtutum,& præcipue quantum ad mundi cõtemptũ & conculcationẽ. Nempe à prima adoleſcentia concepit ipſe puer præclarę indolis & animam ſortitus bonam & haud dubie à ſpiritu ſancto ad id inductus,quoddam ardens deſideriũ contemnendi mundum & pompas eius,deóque in vita eremitica atque ſolitudine ſeruiendi. Sed quoniam ſcriptum eſt, Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo ſint:& rurſum, Conſilium ſemper à ſapiẽte perquire: & iterum apud Eccleſiaſticum: Fili, ſine conſilio nihil facias,& poſt factum non pœnitebis: ipſe dei ſanctus,nolens ſuo ſenſui ſolummodo credere,neq; tam arduũ opus *1.Iohan.4* *Thobiæ 4.* *Eccleſia.32*

ſine cōſilio alterius aggredi,acceſsit clanculum eremitam quendā magnę ſanctitatis virum,in quadā ſylua Sequanę latitanté,illiq; aperuit ſui cordis propoſitū: & ardoré ingenté quo flagrabat intus, ad aſpernandū mundū cū omnibus eius oblectamentis. Ille verò eremita perſentiens ex circunſtātiis rei,illud opus eſſe non ex hominibus, ſed ex deo,equum vltro currenté(vt aiunt) calcaribus ad celeriorē curſum incitauit:perſuaſitq; facile eidé,vt q̄ citiſſime poſſet,bonū illud propoſitū maturaret exequi.Deinde domū reuerſus,quoniā legerat à Sapiente dictum eſſe,
Ecclesiast 4 Væ ſoli,quoniā ſi ceciderit,non habet ſubleuanté ſe:Et ſi dormierint duo fouebūtur mutuo:nactus inter coętaneos ſuos familiaré vnū,qué nouit ad eā rem etiā eſſe propenſum:eum conſilij ſui & ſecreti fecit participem,qui obnixe petiuit & ſe ſocium aſſumi in eandem militiam. Quod & factum eſt. Et mirabile profecto id in oculis noſtris debet videri, ꝙ S. Theobaldus tam generoſa ſtirpe progenitus,futurúsq; tam amplæ domus hæres, qui in ſeculo potuiſſet honoratiſsimas conſequi nuptias,& deliciis mundi atq: honoribus copioſe perfrui, hæc omnia velut euanida & occidua calcauit. Quare ſecundum aſſumptam propoſitionem in ipſo S. Theobaldo percipimus, quòd vere mirabilis ſit deus in ſanctis ſuis.

¶ Pro ſecunda præſentis ſermonis expedienda parte, mirabilis etiam fuit deus in ſancto Theobaldo, quantum ad progreſsionem virtutum eius, primum in ipſa domus eius & parentum ſimul & cognatorum dimiſsione. Nam ſub ſpecie gerēdæ temporalis militiæ,quaſi iturus ad Cęſarem, & ſub eo militaturus B. Theobaldus, vt parentes ſuos lateret ſui animi propoſitum,& cum gratia ipſorū ab eis diſcederet:accinctus baltheo terrenæ militiæ, equiſq; & famulis inſtruct⁹,receſsit à domo paterna cū ſocio ſuo. participes eiuſdē propoſiti. Cúmq; extra muros vrbis Remenſis in via ambo hoſpitarentur apud S. Remigij ſuburbiū,prætendentes occaſionem viſitandorum amicorum ibi commorantium: relictis in hoſpitio famulis, equis & armis,ambo nocturno tempore pedeſtriq; itinere ad interiora deſerti loca penetrarunt. Et illic inuentis duobus peregrinis, veſtes ſuas precioſas & indumenta militaria commutarunt pro illorum veſtibus laceris ac vilibus.

Et

Et ita terrenæ militiæ atque Cæsarianæ exuẽtes insignia, Christi militiam & arma eius induerunt, nudisque pedib⁹ peruenerunt ad quendam locum in regno Teutonicorum situm, qui Pitingo dicebatur. Ibique constituerunt sibi in deserto loco, vitæ eremiticæ ducendæ accommodo, mansionem, in qua deo perpetuo militarent. Porro in hac paternæ domus derelictione & cognatorum secundum carnem, beatus Theobaldus imitatus est factum Abrahæ patriarchæ, cui à domino dictum legimus: Egredere de terra tua & de cognatione tua & de domo patris tui, & vade in terram quam monstrauero tibi. Cui obediens Abrahã, egressus est de Hur Chaldæorum, & venit in terram Chanaan cum tota familia sua, & idcirco à domino cõsecutus est benedictionem. Imitatus est & factum Elisei prophetæ, de quo habetur 3 lib. Regum, ꝙ ipsi arãti in duodecim iugis boum, cum Elias imposuisset pallium, protinus relictis parentibus & bonis omnibus terrenis, secutus est vocantem Eliam: duplicémque spiritum, prophetiæ scilicet & miraculorum, consecutus est post raptum Eliæ. Ita sane beatus Theobaldus audiuit dominum introrsum, ita animæ suæ loquentem in Psalmo: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui: & concupiscet rex speciẽ tuam. Audiuit & in euãgelio dicentem dominum: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, vxorem aut filios, domũ aut agros propter nomen meum: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Diuinæque obediens voci, cõsecutus est amplam à domino benedictionem, gratiam scilicet sanctitatis in hac vita, & gloriam perpetuam in altera. Secundo, fuit deus mirabilis in sancto Theobaldo, quantum ad vitæ austeritatem quam gessit in eremo. Nã cum socio suo voluntariam amplexus paupertatem, propriis manibus laborare studuit, vt victum sibi necessarium cõpararet: nunc lapides portãdo, nunc fœnũ secãdo, nũc carbones ad opera fabrilia faciẽdo, aliósque subeũdo duros corporis labores, post orationis & meditationis studiũ, ne panẽ suũ ociosus comederet. Meminit enim dictũ fuisse Adæ & toti ei⁹ posteritati: In sudore vult⁹ tui vesceris pane tuo. Et à Psolmographo: Labores manuum tuarũ quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit. Nec eũdem

Gene.12. 3.Re.19 Psal.44. Mat.19. Ge.3. Psal.127.

latuit

2.Thessa.3 latuit illud beati Pauli verbum: Si quis non vult operar., nec manducet, nec illud eius factum, quòd cum potuisse licite sumptum suum capere ab illis quibus verbū dei euā gelizabat, tamen ne quenquam illorum grauaret, ex quadam supererogatione manibus suis laborauit, vt victū i
1.Cor.9. bi quæritaret, Quod sane B. Pauli opus imitatus est Sct. Theobaldus, comparando necessarium sibi victum & vestitum ex opere suo manuali, tum ad fugiendum ociū, t. ad complendum diuinum præceptum, quod omnes astringit ad laborem vel corporalem vel spiritualem. Vnde merito reprehendenda est illorum stultitia simul & ignauia, qui inhonestum esse putant occupari labore corporali ad victum conquirendum, torpéntque desidia & ocio totos dies: ne corporis laborem exercentes, nec spiritus, quasi ad ocium nati essent & pigritiam, cum tamen contradicat
Iob.5 Iob, quòd homo nascitur ad laborem, sicut auis ad volandum. Fuit præterea in B. Theobaldo tanta in victu parsimonia, quòd ipse in primis vitæ anachoreticæ annis ab omni carne & pinguedine abstinuit, lautitias omnes fugitans. Deinde verò, solo pane hordeaceo, & aqua tantummodo vsus est. Ad postremum autem, fructibus tantum & herbis earúmque radicibus aliquot annis victitauit, semper vsus cilicio in castigationē corporis. Cognouit siquidem ex scriptura beati Matthæi, commendatum esse Iohā-
Mat.3 & 11. Luca.1 nem Baptistam eremiticæ vitæ exemplar, quòd vinum & siceram non biberit, sed locustas & mel syluestre sumpserit tantum in cibum, & vestimentum habuerit de pilis camelorum, séque totum composuit ad ipsius imitationē & exemplum. Cognouit etiam cilicium esse armaturam pœnitentium, contra insultus hostiles carnis. Tertio, fuit de' mirabilis in sancto Theobaldo, quantum ad signorum operationem & miraculorum, quæ tanti viri adhuc viuentis sanctitatem præclaram dilucide attestarentur. Hæc autē cum permulta fuerint, id vnum solum in præsentia referam, ꝙ quodā tempore cum quibusdam sociis iter agens, & videns comites suos fame ac siti fatigatos, qui tamen & cibo & potu prorsus erant destituti, orauit deum vt suis in tanta necessitate famulis succurreret. Protinus panē vnū à domino sibi præparatum in via reperit, quo seipsum & suos abunde satiauit. Deinde vas quod pridie fuerat vino

euacuatum, afferri iussit, ipsúmque diuinitus impletum vino reperit: quod distributum, cũctis ad potum copiose suffecit. De reliquiis autem tam panis illius quàm vini, peregrinos complures (qui eius audita fama de Mediolano ad se venerãt) diebus pluribus satiauit. Nec tamẽ ipsæ reliquiæ prorsus consumptæ sunt, sed ad satietatem suffecerunt tam sibi quàm fratribus per tres hebdomadas. Sic sane in ipso renouata est gratia Elisei prophetæ, qui centum viros ex viginti panibus satiauit, & adhuc superfuerunt reliquiæ. Renouata est in eodem & gratia Eliæ prophetæ, cuius meritis nec farina in hydria, nec oleum in lecytho viduæ Sareptanæ defecit, quanuis quotidie tota ei⁹ domus cum propheta inde aleretur, quandiu ibi hospitatus est Elias. Demum, multis aliis claris miraculis beatus Theobaldus. necnon virtutibus insigniter ornatus, migrauit ad dominum, anno Christianæ pietatis millesimo & quinquagesimo. Cuius patrocinium humiliter imploremus, vt gratiam contemnẽdi sic mundum & secularia desideria, à deo impetremus, æternæque gloriæ consortium cum eodem tandem consequamur. Amen.

4. Reg. 4.

3. Re. 17

DE SANCTA MARIA Magdalena, Sermo.

R*emittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Luc. 7. cap. conscripta sunt hæc verba. & pro themate præsentis sermonis nunc assumpta.* In quibus declaratur mira Christi benignitas & gratuita bonitas erga beatam Mariam Magdalenam, prius peccatricem, in dimittendis illi peccatis eius, quanuis, essent multa. Sane proposuit in nobis dominus de⁹ pro sua ineffabili in nos pietate, duas Marias, tanquam exempla singularia vitæ nostræ, recto tramite dirigendæ in peregrinatione huius nostri incolatus: vtpote Mariã semper virginẽ & sacratissimã dei matrem, tanquam exemplum innocentiæ & insignis puritatis. Nulla siquidem in ea fuit vnquam macula peccati, aut ab origine contracti, aut voluntatis actu commissi, sed tota semper pulchra fuit & nitida. Itaque (vt scribitur in libro

Sap. 7

bro Sapientiæ)in eam tanquam in ſpeculum ſine macul
intendentes oculos mentis noſtræ , & ipſam habentes no-
bis propoſitam, vt exemplum totius munditiæ & omniu
virtutum, debemus ſedulo eniti, vt pro viribus ipſam i
temur , & conformes illi (quantum ſinit noſtra facult
reddamur. Propoſuit & nobis ſecundo dominus deus n
ſter beatam Mariam Magdalenam, tanquam exemplũ
lutaris pœnitentiæ , ſubeundæ poſt grauia & multiplic
peccata à nobis perpetrata. Nẽpe ipſam prius multis illa
queatã ac irretitã peccatorũ vinculis, abſoluit: liberámq
reddidit ac expeditã ad omne opus bonũ, vt in ipſa tãqua
in ſpeculo obtutibus noſtris obiecto, conſpiciamus & no
bis non eſſe deſperandũ, cũ profundum vitiorũ barathrũ
prolapſi fuerimus ſed ocyus eſſe recurrendú ad fonté di-
uinę miſericordiæ, in quo abluamur cum firma ſpe obtinẽ
dæ remiſsiõis peccatorum: ſicut & ipſam cognouimus cõ
fugiſſe ad Chriſtum, & veniam ſuorum peccatorum obti-
nuiſſe. Quod autem ante ſuam conuerſionem multis ipſa
Maria Magdalena fuerit grauata, quæ per gratiã Chriſti
fuerunt ei dimiſſa, eoipſo conſtat, quia (vt ſcribit beatus
Mar.16. Marcus in vltimo ſui euangelij capite) Chriſtus eiecerat
ex ea ſeptem dæmonia. Quod beatus Gregorius exponit
de multiplicitate vitiorum, ab ea diuino munere depulſo
rum , cum in homilia triceſimatertia ſuper euangel.a, in
expoſitione euangelij apud Lucam capite ſeptimo, deſcri
bentis ſalutarem ipſius conuerſionẽ & pœnitẽtiam, inter
cætera ait: Hanc verò, quam Lucas ſeptimo capite pecca-
Iohan.11 tricem mulierem, Iohannes Mariam nominat , illam eſſe
&.12 Mariam credimus, de qua Marcus ſeptem dęmonia eiecta
Mar.18 fuiſſe teſtatur. Et quid per ſeptem dæmonia, niſi vniuerſa
vitia deſignantur? Quia enim ſeptem diebus omne tẽpus
comprehenditur, recte ſeptenario numero vniuerſitas de
ſignatur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ vni-
uerſis vitiis plena fuit. Hæc Gregorius ibidem. Cui conſo
nat & Gloſſa interlinearis, exponens illum lectionis euan
Luc.8. gelicæ locum apud Lucam: Maria quæ vocatur Magdale-
ne. de qua dæmonia ſeptem exierant. Septem, inquit, dæ-
monia, vitia uniuerſa quibus plena fuerat. Liquet ergo
ipſam prius multis & grauibus animæ morbis ægrotã de-
cubuiſſe. At quanto maior & numeroſior in ea fuit pecca-
torum

corum morbus, tanto efficacior circa ipſam apparuit medici cæleſtis virtus, omnẽ illú animi languorẽ & inualitudinem, potentifica ſua manu depellens per plenariam remiſſionem. Tanto itidem benignior eiuſdem cæleſtis medici circa ipſam innotuit pietas, quod tot & tantis ſauciatam plagis, non abiecit indignabundus nec abhorruit: ſed miſericordiæ ſuæ viſceribus eam eſt amplexus, & omnimodam illi ſanitatem benigniter reſtituit. Cæterum, ad aliquid ſalutiferum de propoſita iam materia hic proferendum, inuocanda nobis eſt ſacratiſsima virgo Maria, & hac angelica ſalutatione ſuppliciter exoranda: Aue Maria.

¶ *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* *Ex loco prius adducto.* Hunc ſermonem in duas partes diducemus. Quarum prior, quòd Maria Magdalena multũ dilexit Chriſtum, ante glorioſam eius aſcenſionem in cælũ, ex euangeliorum variis locis enodabit. Poſterior verò, quòd ipſa vehementer amauerit Chriſtum poſt triumphalem eius in cælos reditum, ex vitę eiuſdem hiſtoria declarabit. Quantum ad prioris partis expeditionem attinet, in primis beata Maria Magdalena ſe multum dilexiſſe Chriſtum oſtendit, in admiranda ſua conuerſione, quando abiecta omni humana verecundia, quæ à bono agendo plerunque ſolet puſillos animos deterrere, ipſa ægrota venit vltro ad optimũ medicum: & quę palam peccauerat, etiã palam ſubire pœnitentiã nõ erubuit. Quinimo quæ prius conuerterat in vſum culpę, eadem omnino poſtea applicuit in fructum pœnitentię & ſatiſfactionis, vt præclare demonſtrat B. Gregorius in ſupradicta homilia triceſima tertia, his verbis de ea loquens: Liquet fratres, quod illicitis actibus prius mulier intenta, vnguentũ ſibi pro odore ſuæ carnis adhibuit. Quod ergo ſibi turpiter adhibuerat, hoc iam deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena cõcupierat, ſed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compoſitionem vultus exhibuerat, ſed iam cũ capillis maculas tergebat. Ore ſuperba dixerat, ſed pedes domini oſculans, hoc in redemptoris ſui veſtigia figebat. Quod ergo in ſe habuit oblectamẽta, tot de ſe inuenit holocauſta. Conuertit ad virtutum munera numerũ criminum, vt totum ſeruiret deo in pœnitentia, quicquid ex ſe

deum

deum contempſerat in culpa. Hæc Gregorius ibidẽ. Ne
itidem id præclarum Mariæ Magdalenæ ſectantes opus,
fructuoſam agamus, pœnitentiam: ſtudeamus in vſum vir
tutis conuertere, quicquid prius ad opera tenebrarum ac
Ro.8. commodauimus, iuxta ſalutare illud beati Pauli ad Ro-
manos documentum: Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſer
uire immũditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc e
hibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatione

Secundo, oſtendit ſe beata Maria Magdalena multu
dilexiſſe Chriſtum in deuota & frequenti exhibitione ob-
ſequiorum, ad corporalem CHRISTI ſuſtentationem
& ſubleuationem pertinentium. Nẽpe cũ Chriſtus per ciui
tates & caſtella iter faciebat, euangelizans regnũ dei: ipſa
miniſtrabat ei & diſcipulis eius de facultatibus ſuis, cũ no
Lucæ.10. minatim ipſa exprimatur inter pias & deuotas mulieres,
quæ illud miniſterium Chriſto prædicanti exhibuerunt.
Inſuper, & ipſa frequenter Chriſtum cum diſcipulis eius
ſuſcepit hoſpitio in domo ſua, vnà cũ ſancta Martha ſoro-
re, vt ſua ex multis euangeliorũ locis manifeſte conſtat,
& præſertim ex decimo Luc. Vbi & illud explicatur ſyn-
ceræ cordis eius in Chriſtum dilectionis ſignum, quod to
ta ardens feruore amoris in ipſum, ſedẽs ſecus pedes ei⁹,
audiebat verbum illius. Rurſum paulo ante dies paſsiõis
dominicæ, cum diſcumberet Chriſtus in Bethania, ipſa in
argumentum eximiæ in Chriſtum dilectionis, perfudit ca
Mat.26. put & pedes eius vnguẽto precioſo, vt teſtantur Matthę⁹
Iohan.12 & Iohannes, cuius mira fragrantia tota domus ilico re-
Pro.8. pleta eſt. Sed nunquid CHRISTVS, qui in Prouer-
biis dicit: Ego diligentes me diligo, reciproco hanc ſan-
ctam amatricem neglexit amore proſequi? Nequaquã ſa-
Iohan.11. ne, ſed & mutuo eandem affectu pientiſsime dilexit, vt te
ſtatur beatus Iohannes. Et in ſignum huius ſingularis in
eam dilectionis, ſeipſum pro ea patronum ſæpe conſtituit
Lucæ.7 apud eos, qui ipſam accuſabant, cauſam ipſius agẽs, & pro
ea reſpondens. Nempe Simon Phariſæus in ſua conuer-
ſione eam vituperabat, vt immundam & indignam quæ
Chriſtum tangeret. Ipſe verò teſtatus eſt, eam ab omnib⁹
Luc.10. peccatis ſuis eſſe mundatam. Inſuper Martha ſoror eius,
eandem incuſauit vt ocioſam, Chriſtus vero ipſam peri-
buit

buit meliorem elegisse partem, nunquam illi auferendã. Denique Iudas traditor in effusione vnguenti super Christum discumbentem in cœna, eam sugillauit & taxauit vt prodigam. Ipse verò suæ dilectæ suscipiens patrocinium, contestatus est eandem bonum opus peregisse, & in toto mundo prædicandum. Tertio, declarauit manifestis indiciis suum in Christum syncerum amorem B. Maria Magdalena eo ipso, quod ignominiosam in cruce mortem pro nobis patienti, fideliter & constanter astitit cum cæteris mulieribus religiosis, & non est ab eo auulsa, donec sacrũ eius corpus tumulo esset recõditum, vt nec funeris extremo officio defuerit: seipsam vere amãtem eo signo declarans, quoniam (vt ait Sapiens) omni tempore diligit quĩ amicus est, & frater in angustiis comprobatur. Deinde in ipso resurrectionis dominicæ diluculo sedula contulit se ad domini sepulchrum cum aromatibus, vt eum inũgeret. Et discedentibus à monuméto discipulis, ipsa perstitit eodem in loco, pias hubertim effundens lachrymas, quia nõ inueniret eum quem quærebat. Quæ quidem lachrymæ feruentem eius in Christum amorem plane demõstrabãt, & ardẽs cordis desiderium, quo illum prosequebatur. Sed neque defuit illi Christus, vt reciprocum suum in eam amorem & singularem affectum ostenderet. Quippe à mortuis resuscitatus, & iam rediuiuus, primo & ante omnes, quibus in euangeliis apparuisse legitur, apparuit ipsi beatæ Mariæ Magdalenæ, vt scribit beatus Marcus, & eidem suæ resurrectionis iam factæ mysterium aperuit, vtque discipulis suis gloriam suæ immortalitatis annunciaret, eidem mandauit, hoc facto efficiens ipsam hac in re apostolorum (vt ita dixerim) apostolam: Vere itaque de ea dictũ est hic in principio: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

Mat.26 · Pro.17. · Mar.16. · Ibidem. · Luc.7.

¶ Pro deducenda secũda sermonis huius parte inter multa signa & argumenta, quibus beata Maria Magdalena testificata est suum amorem in CHRISTVM, post gloriosam eius ad cælos ascensionem: id primum occurrit, quod deinceps in consortio sacratissimæ matris dei & aliarum sanctarum mulierum permansit, perseuerans in oratione, sanctis meditationibus, & aliis piis operibus, vnà

cum

cum apostolis & discipulis Christi, quemadmodum scribitur Actuum primo. A quorum contubernio non discessit, quandiu Iudæa permanserunt prędicantes verbũ dei. Vnde etiã cũ illis traditur vitã apostolicã duxisse côiuncta sibi ad id etiã vitæ genus sancta Martha sorore sua, & Lazaro fratre earum: diuenditóque amplo suo patrimonio & castello Magdalo (vnde cognomen sibi desumpsit, & Magdalena est appellata) posuisse perhibetur totum id preciũ ad pedes apostolorum, vt in commune cum ipsis vitam ageret, nihil sibi proprium reseruans ac retinens. Et (vt dicitur in Psalmo) hęc certe fuit mutatio dexterę excelsi, in hac dei amatrice insigniter facta. Nam diuitias, *Psal. 76* quibus in principio & ante conuersionem fuerat abusa ad delicias & mundi voluptates, atque pellecta ad vanitates seculi, iam conuertit omnino in bonorum operum instrumenta, aut communitati sanctorum apostolorum & illis conuiuentium deseruientes, accommodarentur ad distribuendum cuique eorum pro sua necessitate. Quocirca recte potest eidem applicari illud domini verbũ apud Isaiã dicentem: Babylon dilecta mea, posita est mihi in miraculum. Siquidem quę prius fuerat Babylon per confusionẽ *Isaia. 21.* vitiorum, postea facta est Ierusalem, per omnimodã vitæ suæ emendationem: & idcirco singulariter à Christo dilecta, posita est in miraculum admirabile toti mundo, quod ante desideriis mundi dedita, postea illa prorsus à se abdicauerit: quod itidem prius mundo adhærens per amorem carnis, deinde tota flagrauerit amore dei: quod denique prius copiosis stipata diuiciis, deinceps in paupertate vitę apostolicę communem cum sanctis Christi discipulis vitam transegerit. Secundum verò signum eximij amoris in Christum, post fœlicem eius in cælos regressum, id fuit, quod cum apostolorum Christi per totum mundum fieret dispersio, ad prædicãdũ gentibus euãgeliu Christi, btã Maria Magdalena, sorore sua Martha & Lazaro ambarum fratre comitata, vnà cũ sancto Maximino, vno ex septuaginta duobus Christi discipulis, cui à B. Petro apostolo fuerat simpliciter cõmẽdata, nauigio peruenit Massiliam vrbem Gallię celebrem, deo cursum ipsorum omnium dirigente, & prosperam pręstante nauigationem. Vbi ipsa Magdalena genti illi tum incredulæ, verbum dei

cum

cum admiranda gratia & copioso fructu prædicauit, & solida illic Christianæ fidei iecit fundamenta. Ac cōstitutus ibi demum fuit Misilientium episcopus sanctus Lazarus eius frater, qui mira vitæ sanctitate & Pastorali vigilantia ecclesiam illam administrauit, Deinde ad Aquēsem. S. Maria Magdalena profecta ciuitatem ibidem etiam verbum sacræ fidei disseminando, ad Christianæ religionis pietatem omnes incolas eius vrbis finitimos perduxit populos, Atque pro dominico illo grege gubernando, ordinatus est sanctus Maximinus Aquensium episcopus, præcipuúsque pastor. Itaque id vnum effecit feruidus amor Christi in Maria Magdalena exardescens, quod hæc omnia laborū pondera sibi facilia visa fuerint. Omnia enim dura & difficilia, leuia & facilia reddit amor, vt ait Augustinus. Tertium denique signum, quo suum in Christum amorem syncerū prodidit B. Maria Magdalena post gloriosum eius ad cælos reditum: id fuit, quod diuinæ contēplationis desiderio succensa, vt illi tota vacaret, post solidata Christianæ fidei fundamēta in ea regione, posthabito hominum contubernio, eremum haud longe ab vrbe Aquensi ingressa est, ac in prærupta & concaua rupe totos triginta annos anachoreticam & solitariam duxit vitam in graui austeritate: vbi nec aquarum fuere fluenta, nec arboreorum fructuum solatia. Verum in huius amoris cōpensationem Christus & illud illi pignus amoris reddidit quod angelico eam ministerio nutriuit, alimentáque corpori fouēdo necessaria præstitit, Cui & illud superaddidit donum insigne, quod quotidie septies, in horarum scilicet canonicarum septem vicibus, angelicis manibus à terra sublata, & in liquidum aera subuecta, suauissimis angelorum modulationibus tota in deum rapta perfruebatur: & adhuc in terris posita, cælestis gloriæ prægustauit gaudia. Cúmque deo reuelante cognosceret in spiritu fœlicis suæ resolutionis adesse diem, à beato Maximino Aquēsium presule, per internuncium accersito, percepit sacratissimā eucharistiam & augustissimum dominici corporis sacramentum, cum larga inundatione lachrimarum. Deinde toto corpore ante oratorij sui altare prostrata, ac orationi feruenter intenta, fœlicissimam domino deo reddidit animam. Et protinus tanta illic ab eis qui aderant, percepta

Q est

est odoris fragrantia, vt per septem continuos dies cælestis illa redolentia in oratorio illo sacro permanserit. Tū beatus Maximinus sanctissimum illius corpus cum debito honore illic sepeliendum curauit. Demum & nos sanctimoniam beatę Magdalenę ita pro viribus sectemur, vt tandē supernæ vitæ cū ipsa cōsortes effici valeam'. Amē.

De Sancta Martha, Sermo.

Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. *Prouerbiorum 31. cap scribuntur hæc verba, & in præcipuam sermonis huius propositionem nunc adducuntur.*] Quæ in laudem mulieris fortis à Sapiente ibidē sunt prolata, & ad præconium insigne B. Marthæ hospitæ Christi, & sororis sanctæ Mariæ Magdalenæ (cui⁹ hodie in sancta ecclesia celebratur annua solennitas) congruenter applicantur, vt sequēs istius sermonis decursus manifesti⁹ explicabit. Et quoniā in illis verbis commendatur exhibitio operum misericordiæ, quæ sanctam illam Christi hospitam rediderunt miro splendore conspicuā, vt ipsius vestigia in hac præclara virtute promtius sequamur, & ipsius exemplo propensiores simus ad subleuādos pauperes, certe ad idipsū nos debent inducere spiritualia commoda & multiplices fruct', qui obtinentur ex huiusmodi pietate & liberalitate in egenos. Nempe primo loco per opera misericordiæ pauperibus exhibita, consequitur homo diuinā protectionem contra hostes, & liberationem à malo tam corporis quàm
Psal. 40 animæ. Quod ita testatur Propheta in Psalmo Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Dominus conseruet eum & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius. Secundo, per erogationem eleemosynæ in pauperes, obtinet homo multiplicationem bonorum spiritualium in anima sua, & sæpenumero etiam bonorum temporalium, vt non desit illi materia exercendæ pietatis in pauperes, Secundum hanc Sapi-
Prou. 11 entis sententiam: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.

Et

Et hoc ipſum nobis plane eſt inſinuatum per diſtributio-
nē quinque panum & duorum piſcium, factam à Chriſto
per diſcipulos eius in quinq; milia hominū. Quibus ſatu- *Iohan.6*
ratis, ſuperfuerūt diuina virtute panes illos multiplicāte,
duodecim cophini fragmentorum. Alio quoq; tempore,
diſtributis ſeptem panibus & piſciculis paucis in quatuor
milia hominum etiam à Chriſto per ſuos diſcipulos, ſatia-
tis omnibus, collectæ ſunt ſeptem ſportæ fragmentorum.

Tertio denique loco, per operum miſericordiæ in pau- *Mac.8*
peres hilarem & ſpontaneam exhibitionem, conſequitur
homo ampliſsimam beatitudinis æternæ mercedem. Non
enim illa opera quantūuis ſint exigua, relinquit ipſe deus
irremunerata, cum dicat: Et quicunq; potum dederit vni *Matth.10*
ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine
diſcipuli: amen dico vobis, nō perdet mercedem ſuam. Et
alibi perhibet ipſe Chriſtus, in extremo iudicio ſe voca- *Matth.25*
turum iuſtos ad regni cęleſtis perceptionem, quoniā exhi
buerunt in proximos ſuos opera miſericordię. Verū nunc
ad ſacratiſsimam virginem Mariam inuocandā conuerta-
mur, dicentes: Aue Maria.

¶ *Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad* *Prouerb.31*
pauperem. Ex loco ante dicto. Præſens ſermo in duas partes
diſſecabitur. Earū prima declarabit quomodo B. Martha
manū ſuam aperuit inopi, cum toto ſanctæ eius vitæ de-
curſu & titulis laudum ipſius. Secunda vero, & teſtimo-
niis ſacræ ſcripturæ & exemplis aperiet, quàm commen-
dabilis ſit virtus hoſpitalitatis, quæ in beata Martha miri-
fice & ſplendide enituit, & quanto ſtudio eſt à nobis ex-
ercenda. Pro prima quidem parte deducenda, dignoſci-
tur ipſa beata Martha multis fuiſſe præclara virtutibus,
ob quas merito à tota eccleſia cum magna celebritate ho-
noratur. Primo ſiquidem illuſtris fuit obſequioſa hoſpi-
talitate, quam in Chriſtum & eius diſcipulos ſedulo exer
cuit. Cuius apertum habetur teſtimonium ex euangelio
Lucæ, vbi dicitur Ieſus intraſſe in quoddam caſtellum: &
mulier quædam Martha nomine, ſuſcepit illum in do- *Luc.10*
mum ſuam, quæ etiam ſatagebat tunc circa frequens mi-
niſterium. Similiter alibi narratur CHRISTVS poſt
prædicationem & miracula toto illo die exhibita, nocte
receſsiſſe in Bethaniam, ad domum ſcilicet ipſius Marthę, *Math.21.*

quæ erat illi consuetudinarium & frequens hospitium. Demum alibi refertur ipsa Martha ministrasse mensæ in Bethania in ea cœna, quæ domino nostro parata fuit sabbato ante introitum in Ierusalem, cum ramis palmarum & celebri totius populi applausu: vbi & Lazarus iam resuscitatus, fuit vnus ex discumbentibus, quemadmodum testatur euangelista. Ob hanc autem officiosam hospitalitatis in Christum exhibitionem, egregiis est digna laudibus. Nam quamuis nobili esset genere nata, & claris orta natalibus, sicut & soror eius Maria Magdalena, & frater eius Lazarus: non tamen dedignata est nec erubuit famulatum impendere domino & discipulis eius, id animo persuasum habens, quod postea ab inclyta virgine & martyre Agatha verbis est expressum, vtpote quod summa ingenuitas est, in qua seruitus Christi comprobatur. Quamuis etiam admodum diues esset, & Bethaniam pro sua habens hæreditatis portione, nulla tamen in re diuitias suas putauit melius collocari posse, quàm in ministrandis huius vitæ necessariis Christo & discipulis eius. Cum enim apud se reputabat ipsius Christi (quem verum credidit deu & hominem) dignitatem, existimabat totum mundum non esse satis dignum ad impendendum illi debitum obsequium. Cum etiam apud se reuoluebat, quod ipse dominus noster cum diues esset, egenus pro nobis factus est, vt nos eius inopia diuites essemus, quemadmodum scribit ad Corinthios Paulus ex intimis animi visceribus se totam exhibuit illius famulitio, vt suis diuitiis à deo concessis, paupertatem ipsius domini omnium subleuaret ac sustentaret, Itaque, vt in principio propositum est à nobis, ipsa Martha manum suam aperuit inopi, scilicet Christo: & palmas suas extendit ad pauperem, vtputa Christum, qui de seipso dicit in Psalmo: Pauper ego sum, & in laboribus à iuuentute mea. Cæterum ex tam frequenti huius sanctæ hospitæ ad Christum sedulitate, nostra merito retunditur superbia, & durities cordis in pauperes alendos aut recipiendos hospitio. Si enim mediocri sumus nati familia, nō etiam nobili stirpe progeniti, aut si infima ex plebe sumus procreati: auersamur egenos, dedignamur inopes, ceu viles pullos (vt ait Horatius) natos infœlicibus ouis, fastidiosique illos contemnimus. Si preterea diuitiæ nobis affluant,

Iohan.12 — *2. Corin. 8* — *Psalm. 87*

fluant, si copiosæ suppetant opes: potius illas aut in vestium pompa, aut mensæ luxu, aut in ludis liberalibus expendimus inutiliter, q̃ easdem vtiliter in vsum necessarium pauperum accommodemus. Sed veniet tandem extrema dies. in qua nobis reddenda erit ratio de acceptis à deo diuitus ad vsum virtutū. Væ nobis erit, si tunc arguamur eas adhibuisse ad vsum culpæ & fomenta vitiorum. Quisque sibi dum datur hora, nunc prouideat:

Secundo, excellens fuit B. Martha vitæ sanctimonia & probitate, quam ex illo vno B. euãgelistæ verbo facile est colligere, quo dicit Iohannes, ꝙ diligebat dominus Martham & Mariam sororem eius & Lazarum. Quos autẽ diligit dominus, ob virtutem, vitæ honestatem & religionẽ diligit, non aliam quãuis ob causam, sicut solent homines alios diligere. Illa igitur domini ad Martham dilectio tã signãter expressa, magnum est testimonium pietatis & sanctitatis eiusdem. Huic accedit quod post ascensionem domini in cælum, ipsa cum sorore sua asiduam habuit conuersationem cum apostolis, perseuerãs vnà cũ eis in oratione, & in comitatu ac societate sacratisimę virginis Mariæ, & spiritumsanctum in die Pẽtecostes simul cum ipsis recepit. Vnde, sicut cæteri fideles tunc precium eorũ quæ possederant, diuenditis domibus & agris suis, posuerũt ad pedes apostolorum, & vixerunt in paupertate euangelica, communitatéq; vitæ, secũdum regulam apostolicam, quæ describitur in Actibus: ita & B. Martha quicquid residuę facultatis habuit, post receptionem spiritussancti vẽdidit, & præcium posuit ad pedes apostolorum, facta in illa spiritussancti schola atque disciplina, sanctorũ Christi apostolorum discipula ac imitatrix. Cum vero ex sęuitia persecutionis in Christianos grassante per totam Iudæam, facta est apostolorum Christi per totum mũdum dispersio, B. Matha cum sorore sua Magdalena, & B. Maximino viro probatisimo, & aliis plærisq; fidelibus, imposita est à Iudæis persecutoribus nauigio destituto remigiis, velo & quibuscũq; armamẽtis, quinimo & victualibus: vt medio mari fideles illi omnes (quorũ non paruus erat numerus) aut naufragio, aut fame interirent. Sed diuina directione incolumes illi omnes Masiliã peruenerũt, quam asidua prædicatione conuerterunt ad fidem Christi. Deinde territo-

Ioan. 11

Actuũ 4.

ritorium. Aquense petiuerunt, vbi & totum populum doctrina salutari etiam ad fidem adduxerunt. Ad quod sanctum opus & B. Martha multum cooperata est. Erat enim facunda sermone, & magnam habens gratiam verbi: quã, suggerente spiritusancto, ad conuersionem infidelium diligenter & sedulo applicuit. Porro, quanuis de lege communi, non debent mulieres sibi vendicare officium prædicationis, quemadmodum scribit B. Paulus, dicens: Mulieres in ecclesiis taceant. Et iterũ: Docere autem mulieri in ecclesia non permitto: ex speciali tamen priuilegio & Mariæ Magdalenæ & Marthæ sorori eius indultum est, quod verbum dei populo publice prædicauerint.

1. Cor. 14. 1. Timot. 2.

Tertio spectabilis fuit S. Martha miraculorum in vita sua gestorum magnitudine. Quorum id vnum singulare fuit, quod cum in Aquensi adhuc territorio diuersaretur, erat super Rhodanum fluuium inter Arelatum & Auinionem draco immensæ molis, interdum aquis latitans, & aliquando super terram gradiens: qui & nauibus naufragium plærunq; intulit, & viatoribus exitium, transeuntes omnes quos assequi potuit, interimens & deuorans. Rogota autem B. Martha ab incolis loci illius, accessit illuc allatura tanto malo remedium. Inuenitq́; draconem illũ immanem in nemore, manducantem hominem quem interfecerat. Signo vero crucis q̃ manu ferebat illi ostenso, & aqua benedicta in illum respersa, mansuetum ipsum & innoxium vt ouem reddidit: cingulóque suo cingens illũ, tanquam agnum quò voluit duxit. Quod cernens populus, lanceis & lapidibus mox draconem peremit. Et ita beneficio S. Marthæ ab illa peste truculenta deinceps fuit liberatus, Hoc autem miraculum repræsentatur per effigiationem imaginis S. Marthæ fieri solitam. Alio quoque tempore cum S. Martha apud Auinionem inter vrbem & Rhodanum prædicaret, quidam iuuenis ex altera fluminis ripa consistens, & eius verba cupiẽs audire, cum nauigio careret, natare cœpit vt ad alteram perueniret ripã, Verum rapido fluminis impetu abreptus, & vi aquarum abductus, submersus est. Cuius corpus exanime post biduum vix inuentũ, ante pedes B. Marthæ positũ est. Cu⁹ oratione ad deum fusa, continuo iuuenis reuocatur ad vitam. & populus omnis viso tanto miraculo in fide Christi

multum

multũ ſolidatus eſt ac roboratus. Sed & noſipſi, ſi draco & ſerpens antiquus diabolus nos deuorare tentauerit, & ad S. Marthæ confugerimus patrociniũ, eius meritis tuti erimus à faucibus illius. Si præterea vitiorum mole obruti iacemus, & voluptatum aut cupiditatum aquis demerſi, B. Marthæ precibus (vbi id deuote expetiuerimus) reſuſcitabimur ad uitã. Quarto, inſignis fuit B. Martha cõtinentiæ puritate & mira abſtinentię diſciplina. Quippe in virginali candore per totã ſuã vitã perſtitit, nec vnquam legitur virũ habuiſſe, aut hominis cuiuſquã carnale cõſortium. Poſt enecatum (vti dictum eſt) draconẽ, ex benigna ſororis ſuæ Magdalenæ & magiſtri ſui S. Maximini (cui ſe tanq̃ patri & pręceptori, in omnib⁹ humiliter ſubiecerat) permiſsione, deinceps eodẽ loco permanſit: conſtructóq; ibidẽ oratorio, ieiuniis & orationibus atq; contemplationi iugiter vacauit. Poſtea verò, cũ fama ſanctitatis vitæ eius percrebuiſſet, & multæ ad eam confluerent virgines, habentes ſimile propoſitũ domino in continentia ſeruiendi: eadẽ ſancta Chriſti hoſpita, congregato ibidẽ magno ſororum conuentu & ad honorem ſacroſanctæ virginis Mariæ ingenti cõſtructa baſilica, reliquã ibi vitã tranſegit in magna victus auſteritate & admirabili abſtinentia. Carnibus ſiquidem & vino, perpetuo abſtinuit: butyrũ, lac, oua & caſeum, & quicquid in eduliis pingue eſt, aſsidue declinauit. Et ſemel duntaxat in die cibũ ſumpſit, perpetuo ſe affligens ieiunio, vt & ſibi acquireret meritũ, & aliis ſororibus ſecũ degẽtibus præberet bonæ vitę exẽplum. Vtinam & nos ſatagamus veſtigia eius in hac abſtinentiæ diſciplina partim ſequi, qui hic ventrẽ potius quã mentẽ replere ſtudemus, & tamẽ expectam⁹ in altera vita etiã mentẽ deliciis gloriæ cæleſtis explere. Sed caueamus ne noſtra ſpe falllamur. Deniq; quinto & poſtremo loco, cõmendabilis fuit S. Martha fœlici vitę ſuę exitu. Nempe obitũ ipſius illi dominus per annũ anteq̃ hinc emigraret, reuelauit: quod magni fuit priuilegij munus, cũ nobis cõmunis ſit hęc indicta lex in euãgelio: Vigilate, quia neſcitis diẽ neq; horã, Et rurſum: Vos eſtote parati, q̃a qua hora nõ putatis, fili⁹ hoĩs veniet. In illo aũt toto anno febribus vexata, ante octauũ ſui exitus diẽ, angelicos choros ſororis ſuæ Magdalenæ animam in cœlũ deferẽtes vidit,

Matth. 25.
Luca 12

 ſuauiſ-

ſuauiſsimúmque eorum concentum ſacris auribus hauſit. Protinus conuocato ſuarum ſororum conuentu, ait illis: Cõgratulamini mihi ſorores meæ dilectiſsimæ, quoniam ecce angelos in cælum ferentes animã meæ ſororis nunc cerno, dulcémque eorum harmoniã audio: cupióque germanæ meæ mox comes fieri. Quod ſane votum fœliciter eidẽ paulopoſt obtigit Nã; octauo ab hĩc die ingraueſcẽti morbo decumbens, ſororem ſuam viſitatricem ſui tranſitus aduenire conſpexit ſimul & Chriſtum, ipſam dulciter inuitãtem ad cæleſtis regni atria, his verbis: Veni dilecta mea in tabernaculũ tibi præparatũ. Tu me ſæpius humaniter tuo recepiſti hoſpitio in terris: ego te hodie ſuſcipiã hoſpitio meo ſemper duraturo in cælis. Appropinquante itaq; hora tranſitus ſui, iuſsit ſe in terrã ſuper cinerẽ poni & ſacrũ crucis ſignũ corã ſe aſsidue teneri: in quod intentos iugiter haberet oculos, paſsionémq; dominicã ſecun-
Lucæ 23 dum Lucam, coram ſe legi petiuit. In qua ſacra lectione, cum proferentur hæc ſancta domini verba: Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum: ipſa B. Martha ſuum domino ſpiritum reddidit, viuentem cum eo in perpetuũ. Certe præcioſa eſt in conſpectu domini mors ſanctorum eius, & retributio magna. Nam hæc ſancta mulier pro terrreno hoſpitio quod Chriſto exhibuerat in hoc mundo, æterni percepit regni tabernaculum, ſuperníque palatij habitaculum in cælo: ſuóque docuit exemplo, omnibus tale futurum præmium, qui ad imitationem ipſius manum ſuam inopibus aperuerint, & palmas ſuas extenderint ad pauperes.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius abſoluenda parte, declarandum ſupereſt, quam commendabilis ſit ipſa virtus ho-
Iſaiæ 58 ſpitalitatis, in qua B. Martha præcipue emicuit. Et id quidem prius eſt agendum, veteris teſtamenti teſtimonio & exemplis. Sane dominus per Iſaiam prophetam exhortãs vnũquenque ad pia miſericordiæ opera in pauperes præſtanda inter cętera: Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagóſque induc in domum tuam. Cum videris nudũ,
Pſalm. 115 operi eu: & carnem tuam ne deſpexeris. Vbi per hanc exhortatoriã ſententiam, ſecundo poſitam loco, Egenos vagóſq; induc in domũ tuam: hoſpitalitatẽ, quæ exercetur in pauperes hoſpitio ſuſcipiendos, amplectẽdã & exercẽ-

dam

dã admonet. Quod qui libenter & prõpte faciunt, magnã cõsequuntur etiã in præsenti vita retributionẽ. Enimuero suscepit Abraham angelos tres hospitio suo, prout habetur in Genesi, putans eos homines esse: & audiuit ab eis re- *Gene.18.* promissionem futuræ prolis à Sara sibi factam, intra annum proximum esse complendam. Suscepit & Loth in vr- *Ge.19.* be Sodomorum angelos duos in domo sua per hospitalitatem, & eorum beneficio liberatus est ab infestatione importuna Sodomitarum, volentium confringere ostiũ do- *1. Re.17* mus eius: & cum familia sua etiam ereptus est ab incẽdio sulfureo, quo tota vrbs postea conflagrauit, vbi ipse exierat. Insuper vidua Sareptana ex hospitalitate exhibita Eliæ prophetæ domini, consecuta est multiplicationem suæ farinæ in hydria, & olei sui in lecytho vsque ad pluuiæ super terram inundationem: obtinuit itidem & filij sui mortui resuscitationem. Denique, & mulier Sunamitis hospitaliter Eliseum prophetam domo sua recipiens, assecuta *4.Re.4* est prolem post longam in cõiugio sterilitatem, illiúsque postea defunctæ reuocationem ad vitam. In nouo verò testamento illud omnium validissime testimonium commẽdat hospitalitatem, quo CHRISTVS perhibet se dictur ũ in extremo iudicio iis qui à dextris erunt, inter cætera: Hospes eram, & collegistis me. Et paulopost: Quod vni *Matth.25.* ex minimis his fecistis, mihi fecistis. Paulus itidem ad Hebræos decimotertio scribens, eandem commendat virtutem, dicens: Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim quidam placuerunt deo, angelis hospitio receptis. Quod de Abrahã *Gen.18* & Loth pauloante ex scriptura est declaratum. Cui conso- *& 19.* nat Petrus in sua epistola admonens fratres, quòd sint ho- *1.Pet.4* spitales inuicem sine murmuratione. Sed nonne beatus Matthæus conuiuium domino & eius discipulis instruens *Mat.9.* in domo sua, ampliorem consecutus est sanctæ conuersionis gratiam? Nonne & in Luca habetur Zachęo, ꝙ post su- *Lu.19.* sceptum in domo sua dominũ cum gaudio, factus est filius Abrahæ, & audiuit domino salutem tunc suæ domui aduenisse? Denique, duo illi discipuli eũtes in Emaus, quia hospitalitatem domino exhibuerunt, meruerunt veram ipsi⁹ domini notionem, & cognouerunt eũ in fractione panis. *Luc.24.* Quem euangelij locum exponens Gregorius succincta

homi-

homilia,& in fine illius ad ipsã hospitalitatẽ sectandã fide
Exẽplũ memorabile. les salubriter exhortãs,hoc enarrat exẽplũ in forma. Quidã paterfamilias cum tota domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Cumque quotidie ad mensam suam peregrinos susciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios adueniens,ad mensam illius ductus est. Cum autem paterfamilias ex humilitatis consuetudine aquam in eius vellet manibus fundere,conuersus vrceum accepit:sed repente eum in cuius manibus aquam fundere volebat, nõ inuenit. Cumque hoc factum secum ipse miraretur, eadẽ nocte ei dominus per visionẽ dixit: Cæteris diebus me in mẽbris meis, hesterno autẽ die me in memetipso suscepisti. Hæc Gregorius ibidem. Simile quiddam refert Platina in vita Leonis noni summi pontificis,quem scribit hospitalitate adeo fuisse insignem, vt eius domus peregrinis & pauperib⁹ semper patuerit. Nam cũ semel,inquit,ante fores suas leprosum pauperẽ inuenisset,eúmq; præ misericordia collocari in lecto suo mãdasset:apertis mane à ianitore foribus, nusquã pauper inuẽtus est: & Christũ pauperis nomine eo loci recubuisse,creditũ est: Hęc Platina. Studeamus igitur & nos exẽplo beatæ Marthæ incitati,sic manum nostram aperire inopi, & palmas nostras extendere ad pauperẽ, præsertim in prompta hospitalitatis exhibitione:vt in nouissimo die de numero simus eorum,quib⁹ ob impensa indigentibus opera misericordiæ, tũc dicetur à domino quod scriptum est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mũdi. Amen.

Aliud. (margin, beside "sti. Hæc Gregorius ibidem")

Pro. 13. (margin, beside "ris nomine eo loci")

Mat. 25 (margin, beside "à domino quod scriptum est")

DE SANCTO GERmano Antisiodorensi episcopo, Sermo.

ECce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit deo. *Ex Eccle. 44. capi. desumpta sunt hæc verba.* Quæ quidem in prædicto loco non secundum eum verborum contextum ad integrum ponuntur, sicut ab ecclesia sancta cõcinuntur: sed in cõmendationem sanctorum patrum, Enoch, Noe,

Noe, Abraham, & Isaac, ea omnia ibidem subinde continentur, quantum, ad sententiam & multam verborum conformitatem, quæ in epistola Missæ de vno confessore episcopo ex institutione ecclesiastica leguntur. Cuius quidem epistolæ principium inchoatur ab ea propositione, quę nunc in frontispicio & initio est assumpta. Verum ecclesia sancta, sicut plerisque aliis locis sui officij ecclesiastici, ita & in hoc præsente loco, recte accommodat scripta veteris testamenti de antiquis patribus sanctis prolata, ad eximios viros in lege euangelica, fulgida virtutum luce coruscos, propter conformitatem & similē virtutum effulgentiam quæ in his & illis præclare resplēdet. Et sicubi opus est, etiam ecclesia recte ipsam verborum structuram in veteris testamenti libro (ex quo suam sumit lectionem) contextam, interdum etiam commutat pro loci ipsi9 & rei qualitate & exigentia, nihil tamen præiudicans sententiæ. Quod sane in hac epistola officij ecclesiastici, cui9 iam propositum est exordium, manifeste & plane conspicitur, si ad prædictum locum ex quo sumpta est, conferatur. Itaque ipsa sancta mater ecclesia in præconium cuiusuis confessoris episcopi hanc concinit laudatoriam sentētiam, in ipso suo officio ecclesiastico, quæ iam est in principio proposita. Quæ peculiariter nunc & cōgruenter adaptatur sancto Germano confessori, & episcopo Antissiodorensi, cuius hodie solennitas celebratur, ob singularem eius sanctitatem & insignem excellentiam, vt sequētia mōstrabunt. Aue Maria.

¶ *Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit deo.* Ex *loco ante dicto.* Hic sermo in duas partes dissecabitur. Earū prima declarabit, quomodo sanctus Germanus fuerit magnus sacerdos. Secunda verò, quonam modo in diebus suis (quibus hic vitam egit) placuit deo. Pro prima quidē parte dissectionis huius absoluenda, primo sanctus Germanus magnus fuit episcopali dignitate, per diuinā reuelationē & volūtatē suscepta. Nēpe prius ī vita ciuili versatus est, alligatus vxori. & gerēs administrationē ducatus toti9 Burgūdiæ, sibi à Romanis cōmissam. Cūque inter cæteras vrbes frequentius Antisiodorū incoleret, & ad pinum ingentē (quæ in medio vrbis erat procera) capita fe- *Eccl.44.*

rarum

rarum invenatione captarum suspenderet ad quendã ost tationem mundanam: à sancto Amatore Antisiodorensi tunc episcopo frequenter admonitus est, quòd ab illa vanitate abstineret, quæ posset Christianis dare magnã occasionem mali. Quod cum facere renueret Germanus, opportunum tempus Amator nactus, quo ille absens erat, arborem totam succidit & igni concremauit. Id vbi resciuit Germanus furore repletus, stipatúsque militibus, ad episcopum properauit, vt factum illud vlcisceretur. Ille verò prudenter cessit iræ Germani, & ad Augustodunũ properauit, quoad resideret ira ducis. Deinde Antisiodorũ veniens, & Germanum caute intra ecclesiam cum cæteris fidelibus concludens, obseratis foribus eidem tonsuram clericalem contulit, attestans se à deo reuelationem accepisse, quòd in sede episcopali futurus esset eius successor. Quod & factum est. Nam paulopost sancto Amatore pie in domino defuncto, sanctus Germanus à clero & populo, non ignaro diuinæ volũtatis, acceptæ ex verbis demortui pastoris, eligitur episcopus: & licet inuitus, infula pontificali decoratur, non tam humana quàm diuina vocatione, quæ eum sibi vas electionis præparauerat. *Secundo,* sanctus Germanus fuit magnus vitæ sanctitate eximia, & potissimum austeritate mirabili in victu, vestitu, & cubitu durissimo. Nempe suscepta episcopali dignitate, repente dei nutu in alterum mutatus virum, substantiam suam pauperibus erogauit, vxorémque commutauit in sororem, deinceps cælibem agens vitam atque continentissimam. Insuper corpus suum per triginta annos deinceps ita afflixit, vt nunquam panem frumenti, non vinum, non oleum etiam in cibi condimentum sumeret. Bis tantum quotannis vinum sumpsit ob festi solennitatem, s. in die festo Paschæ & natiuitatis dominicæ, sed aqua dilutissimum. Panem tantum hordeaceum in cibum accepit. Quotidie autem ieiunans, nunquam nisi vesperi manducauit. Aestate itidem & hyeme nullam habuit vestem nisi cucullam & cilicium, quæ quidem vestis nisi forte alicui' dono daretur, tandiu ferebatur donec tota esset detrita. Et ita nec hyeme fiebat apud ipsum accessio vestimẽtorum, neque æstate diminutio, quemadmodum apud cæteros homines fieri solet Lectus ei' cinere, cilicio & sacculo sternebatur: nullum

lum puluinar capiti ſuppoſuit. Nunquam veſtimentũ, raro calceamenta & cingulum cubiturus detrahebat, atque à ſe deponebat. Sed cum hæc tãtæ auſteritatis acta, de hoc viro dei legimus & audiuimus, nonne magnam habemus materiam atque rationem ingemiſcendi apud noſipſos, ꝙ adeò ſumus illi diſsimiles atq; à moribus ei⁹ diſcrepãtes? In cibo & potu lautitias quærimus, delicias expoſcimus. Carnibus & vino ſaginamur quotidie ad ſaturitatem, exhorreſcimus ieiunia. Pompam in veſtibus precioſis, pluſquam par eſt multiplicatis exquirimus, molliáque apparamus lectiſternia, plumis incubantes: & tamen contendimus hac via ad regnum cælorum peruenire, ad quod ſanctus Germanus per ſummam abſtinentiam & ieiunia quotidiana perductus eſt. Nõ credimus beato Hieronymo dicenti, quòd impoſsibile eſt nobis de deliciis tranſire ad delicias: hic ventrem replere & ibi mentem: hic regnare cũ mundo, & ibi regnare cum Chriſto. Quod ſi non omni ex parte imitamur tantam ſancti Germani in victu veſtitu & cubatione auſteritatem, quia reuera magis admiranda eſt, quam ad vnguem imitanda, ſaltem aliqua ex parte illam ſtudeamus imitari, & caſtigare corpus noſtrum, atque in ſeruitutem redigere, ne inſoleſcat contra ſpiritum: & ita participes efficiemur eiuſdem præmij. 1.Cor.9

Tertio, ſanctus Germanus fuit magnus virtute miraculorum quæ plurima & admiranda fecit, cum adhuc eſſet ei vita ſuperſtes. vt merito iſta ſignorum magnitudo & multitudo, teſtimonium perhibuerit excellẽtiſsimæ ſanctitatis vitæ eius. Et in primis magnam habuit efficaciam in expellendis dæmonibus à corporibus obſeſsis, vt non potuerint maligni ſpiritus ſubſiſtere in ei⁹ præſentia: ſed ad primam illius orationem deo factam pro liberatione vexatorum ab eis, ilico depellebantur. Quinimo, vbi aliquando ignotus in aliqua erat eccleſia ſanctus Germanus, inter alios orans deum: ſpiritus immundi clamabant in eodem loco ex ore vexatorum, ſe ſuccẽdi oratione Germani, atque igneis ligari catenis: quos ille protinus iuſsit obmuteſcere & exire. Nullum præterea erat morborum genus, ſiue paralyſis, ſiue lepra, ſiue hydrops, ſiue febris, aut alia quæcunque membrorum læſio, quod ipſe vnctione ſancti olei aut ſacrarum manuum attactu, aut oratiõe,

non

non effugaret ab iis, qui talibus corporis molestiis detinebantur, & ad eum pro habendo auxilio supplices confugiebant. Cumque in prima ad Angliam profectione sua, magna esset in mari suborta tempestas, irruentibusque ventorum procellis & fluctibus marinis, omnia præsentem iis qui naue vehebantur, intentarent mortem, S. Germanus ad orationem confugiens, omnem illam tempestatem continuo discusit: & quietissimam tranquillitatem induxit mari, vt duobus elementis aeri & aquæ, ventis s. & mari, tum videretur imperare: & sine aliquo detrimento peruenerunt omnes incolumes ad portum optatū. Cum insuper in quodam pago rustico infirmus decumberet sanctus, contigit totum illum vicum repentino incendio conflagrare. Rogauerunt tunc illum sui familiares instanter, vt inde asportari seipsum sineret, & ita periculum ignis euaderet. Ipse verò id recusans, incendio se medium opponit, ad solita orationis auxilia confugiens, & omnia circunquaque consumente flamma, hospitium suum intactum & illæsum conseruauit. Ecce quomodo & igni idem imperauit, vt non posset lædere domum in qua decumbebat. Sed nequeillud reticendum, quod cum Britanni contra Saxones bella gererēt, & in subsidium suum vocassent sanctū Germanum, cuius prędicatione baptismum susceperant: suggessit ille ad eos profectus, ꝙ cum ipse proclamaret Alleluia, irruentibus iam hostibus, oēs milites exercitus simili vociferarēt modo. Quod cū fieret, hostes adeò sunt perterriti, vt putarint & montes & cælū sup se ruere: & protinus in fugā cōuersi, Britānis victoriā reliquerint.

¶ Pro secunda sermonis istius expedienda parte, nūc nobis est ostendendum, quomodo S. Germanus in dieb⁹ suis placuit deo. Et primum quidē dignoscitur placuisse deo, in solicita aliorum conuersione ad rectam fidē. Nēpe cū in Anglia ea tempestate inualesceret hæresis Pelagiana, negans dei gratiā nobis esse necessariā ad consequendam salutem æternā: ecclesia Anglicana misit legationem solēnem ad Gallicanā ecclesiā, rogans vt mitterentur aliquot viri virtute & doctrina præstantes, ad extirpandā illā hæresim. Tūc congregatꝗ episcoporū totius Galliæ cōcilio, oīm suffragio atque cōsensu delecti sunt S. Germanus Antisiodorensis, & S. Lupus Trecensis episcopus, vt in An-

gliam

gliam nauigarent ad illius hæresis eradicationem. Quam legationē libenter susceperunt duo illi viri insignes, atq; fœliciter expediuerunt. Qui Parrhisio transeuntes, hinc Nanthenodoro, B. Genouefam tunc paruulam visitarunt, eiusque futuram sanctitatem & frugem prænunciarunt: quod fecerunt, priusquam proficiscerentur in Angliam. Quæ sane profectio magnam attulit frugem ecclesiæ Anglicanæ. nam eorum disputationibus acerrimis contra hæreticos, similiter & assidua ad populum prædicatione, tota illa insula breui expurgata est ab erroribus illius improbæ sectæ. Cumque ipsis in Galliam reuersis, longo post tēpore repullularet illa pestis Pelagiana in Anglia, rursumque inualesceret, iterum rogatu episcoporū Frāciē S. Germanus cum S. Seuero episcopo Treuirensi suscepit illam expeditionē: nauigióque deuectus in Angliam, ita rationibus apud literatos & sedula prædicatione egit ad populum, vt funditus illam hæresim euulserit à cordib⁹ omniū, & rectæ fidei semē ipsorū mentibus inseruerit, quod postea in amplam succreuit messem: ritéque dispositis illic omnibus, in Galliam ad suum gregem rediit Germanus.
Secundo, S. Germanus placuit deo in larga eleemosynarum elargitione, quā fecit in pauperes: & præsertim quādo Mediolano semel egressus, vt visitaret Italiam, & sua prædicatione informaret, obuios habuit multos pauperes petētes ab eo eleemosynā. Petiuit tūc Germanus à diacono, quantū haberet pecuniæ: respōdit ille se tantū tres habere nūmos aureos pro viatico totius familiæ. Tū Germanus iussit totā illā pecuniā distribui pauperibus illis, adiiciens potētē esse deū & diuitē satis ad ipsū cū suis sustentādū. Diaconus vero futurorū ꝓuidus, duos tātū nūmos aureos distribuit pauperib⁹, & tertiū clā reseruauit ꝓ necessitatibus itineris. Cūq; ꝑ viā progrederētur, occurerūt illis famuli vuius nobilis & opulēti domini, cui Leporeo nomē erat rogātes obnixe & hūiliter S. Germ ꝙ dignaretur aliq̄tulū à via declinare: visitaréq; domū sui dn̄i: q̄ graui morbo decūbebat, & cui⁹ etiā familia ꝑmagna ꝑte detinebatur variis lāguorib⁹: obtulerūtq; illi noīe dn̄i sui ꝓ mūere gratuito & ī vsum rerū necessariū ducētos solidos. Præcepit tūc diacono Germ. ꝙ pecuniā illā vltro oblatā caperet, subiungēs qđ si tertiū nūmū aureū quē secreto retinuerat, de
dissef

diſſet pauperibus quemadmodum iuſſerat, trecentos ſolidos illi dominus redidiſſet: retentúmque illũ nummum, cẽtum ſolidorum iacturam illi intuliſſe. Erubuit hoc audito diaconus, crimen ſuum fuiſſe Germano cognitum: & pariter admiratus eſt, quomodo reuelante deo ſpiritui eius illud cognouit Germanus, quod ipſe nullis conſciis fecerat. Deinde in domum viri illius potentis profectus Germanus, & ipſum & totam eius familiam benigna viſitatione & oratione ſua à morbo liberauit. Cum deinde ſanctus Germanus Rauennam celebrem Italię vrbem deueniſſet, á regina Placida & filio eius Valẽtiniano imperatore Romano cum ſummo honore ſuſceptus eſt. Cui hora cœnæ dicta regina miſit vas argenti amplum valde, & delicatis cibis refertum. Quod ille quidem ſuſcepit, ſed eo modo, vt cibos illos famulis tradiderit, ipſum verò vas argenteũ ſibi pro pauperibus ſuſtentandis retineret. Loco verò reciproci muneris miſit S. Germanus reginæ vnam ſcutellam ligneam, & in illa panem hordeaceum. Quod donarium regina libenter accepit, & vas illud ligneum poſtea argento contexit in tanti viri memoriam.

Tertio beatus Germanus placuit deo in perſeuerantia & conſtantia virtutis vſque ad finem vitæ. Nam ſicut poſt ſuſceptum pontificatum bene inchoauerat arctam illam viam quæ ducit ad vitam, & per totum deinde tempus, melius proſecutus eſt illam ſemitam vitæ, ſic perſeuerando in ea vſque ad exitum, eundem rectum callem optime conſummauit, ita quód dignatus ſit ei dominus reuelare propinquam ſui corporis reſolutionem. Siquidẽ ſemel expleto officio matutino apud Rauennam, colloquẽs epiſcopis & viris eccleſiaſticis qui tum aderant, dixit illis inter cætera: Fratres mei chariſsimi, commendo vobis obitum meum. Nam hac nocte dominus mihi apparuit, admonens me quòd caperem viaticum (ſanctum euchariſtię ſacramentum) ad ſubeundam peregrinationem, quæ me perducat in patriam. Cumque ab eo ſuſcitarer, quænã eſſet ſuſcipienda peregrinatio, & quæ patria petenda, reſpódit: Ne timeas Germane, nõ in patriam terreſtrem te ſum ducturus, ſed cæleſtem, in illam ſupernam ciuitatem, vbi fugit dolor & gemitus, vbi amplius non erit labor & luct⁹ At cum epiſcopi illi præſentes in alium ſenſum deflecterent

rentillius visionis interpretationem, dicentes dominum sua verba intellexisse de patria Gallicana, vnde erat oriundus, respondit Germanus: Scio vtique quam patriã soleat dominus suis promittere seruis. in Galiam nunquam viuus intrabo, neque hinc discedã, quod & factũ est. Nam paulopost febre correptus, receptis cum admiranda deuotione ecclesiasticis sacramentis, septimo post inchoatum morbũ die inter manus piorũ & fideliũ episcoporũ reddidit deo spiritũ acceptabilẽ, & obdormiuit in domino, anno domini 420. Tũc eius corp⁹ aromatibus conditũ, opera reginæ Placidæ & Valentiniani filij eius imperatoris (quẽadmodũ adhuc viuẽs, & ab illis in extremo suo morbo humaniter visitatus, ex ipsis petiuerat) deductũ est cũ ingẽti honore & honesto comitatu vsque in Galiã, & Antisiodori apud sedem suam episcopalẽ est sepultũ. Vestes aũt eius, ciliciũ, saccus, cuculla, comites assidui sui itineris apud Rauénam retẽtæ sunt, & praeciosi muneris loco expetitæ: atq; more hæreditatis relictæ, diuersis dispartitæ. Siquidẽ vnam illarũ partẽ regina illa pientissima cũ filio suo optimo imperatore, reliquam vero episcopi tũ pſẽtes sibi distributiõe cõcordi atque beneuola vẽdicarunt. Nũc aũt reliquũ est nobis pro nostro ꝓfectu spũali, ꝙ ita studeamus exẽplo S. Germani pſulis in diebus nostris placere deo ꝑ opera virtutũ, & mandatorũ dei obseruationem: vt tandẽ possimus cũ eodẽ ad patriam illã fœlicitatis æternæ (quã inhabitat) peruenire, atque accipere coronam vitæ, quam repromisit deus diligentibus se. Quod nobis annuat dominus omnipotẽs & benedictus in secula. Amẽ.

DE S. STEPHANO PROtomartyre, Sermo.

P*Osuisti in capite eius coronam de lapide præcioso*, P*sal*. 20. *continentur hæc verba*. Quæ B. Stephano nũc recte accommodãtur, quoniã à corona nomẽ sortitur. Stephan⁹ enim tãtũdem valet, atq; coronat⁹: & staphanos in græco, latine coronã significat. Et certe multiplici corona fuit S. Stephanus à domino coronatus, secuudũ multiplices eius

virtutes. Primo, ſiquidē decoratus eſt corona roſea, purpurei atque rubri coloris: quia purpuratus fuit & rubricatus ſuo ſanguine, effuſo pro Chriſti nomine. Neque ſolum martyr fuit glorioſus, ſed & martyrum primitiæ & ꝓtomartyr, id eſt, primus martyr, poſt Chriſti regis martyrum paſsionem & mortem. Fuerant quidem in veteri lege
2.Mac.7 martyres ſancti, vt ſeptem fratres Machabæi: & conſtātiſsima eorum mater ſub antiocho, quemadmodum colligi poteſt ex ſecundo Machabæorum. Et S. Iohannes bapti-
Matth.14 ſta ante Chriſti paſsionē etiam conſummatus eſt martyrio vt ſcribitur in euangelio Matthæi. Sed poſt mortem Chriſti & eius in cælum aſcenſionem, B. Stephanus omniū primus ſubiit martyrium, tanquē miles inuictus & intrepid' proximus ſequens ſuum ducem in prælio, & vt ſignifer vexillum deferens in bello. Et ergo in eo completum eſt,
Apoc.3 quod dicitur in Apocalypſi à domino: Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronā vitæ. Permanſit enim ipſe B. Stephanus vſque ad mortem in fide conſtans & perſeuerans. Et ergo dedit illi dominus coronā vitæ perpetuæ immarceſcibilem & inamiſsibilem penitus. Secundo, adornatus eſt B. Stephanus à domino corona aurea, ob fulgorē caſtitatis mirifice in illo relucentis. Fuit enim ab apoſtolis cum cæteris diaconis cōſtitutus in miniſteriū fœminarū ac viduarū fideliū. Ad quod opus nulli ſunt diligēdi, niſi iam bono teſtimonio cōprobata eſt caſtitas & cōtinētia. Alioquin ex mulierū cōſortio facile poſſent ꝓlabi in ꝓbra & flagitia. Huic accedit, ꝙ cū à falſis teſtib⁹ eſſet accuſat⁹ & vocatus ad cōciliū, vt de obiectis criminibus ſe purgaret: intuentes eū omnes qui ſedebant in cōcilio viderunt faciem eius tanquam faciem angeli, vt ſcribit S.
Actu.6 Lucas, Hæc autem faciei eius relucentia & pulchritudo, prouenit ex candore virginali animi eius, redundante in corpus eius & faciem. In cuius puritatis remunerationem accepit à domino coronam auream.

Tertio, B. Stephan⁹ obtinuit à domino coronā ſideream, in mercedē & præmium miniſterij doctrinæ ſacræ, quod aliis exhibuit prædicādo veritatem fidei, & in diſputatiōe contra aduerſarios eam animoſe defendendo. Etenim his qui docendi veritatem catholicam exercent rite officium, repromiſſa eſt huiuſmodi merces claritatis ſidereæ à dn̄o,

cum

cum in Daniele dicatur: Qui aũt docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Triplicem itaque aureolam cõsecutus est beatus Stephanus, scilicet martyrum, virginum, & doctorum, quia has tres virtutes in se excellenter habuit. Quarto, sanctus Stephanus habuit à domino coronã gemmatã, id est, gemmis preciosis adornatam, de qua fit mentio in themate iam proposito, intelligendo illic singulare nomẽ lapide precioso, esse positum pro suo plurali, vt sæpe alias fit in sacris literis. Et hæc corona sancto Stephano data est à deo, ad designandum perfectionem multarũ virtutum in eo refulgẽtium. Nam vnaquæque virtus est quasi gemma preciosa, adornans coronam gloriæ, quæ datur à domino. Est enim humilitas cordis vt lapis preciosus, & charitas etiam gemma splendida: & mansuetudo alia gemma fulgida, constantia itidem & fortitudo animi, lucida gemma. Et ex his gẽmis conficitur ac componitur illa corona gloriæ cælestis, quæ datur electis. Et quoniam in B. Stephano multiplices effulsere virtutes, quibus fuit dotatus in illarum præmium coronam habuit à domino, multis lapidibus preciosis ornatam ac splendicantem. Sed nũc implorandum nobis est ad hæc latius explicanda beatissimæ virginis Mariæ patrocinium per angelicam salutationem: Aue Maria. Dan. 12.

¶ *Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.* Ex loco *prius citato deprompta sunt hæc verba, & pro themate præsentis sermonis nunc assumpta.* Qui in duas partes diuidetur. Prima singulares prærogatiuas virtutum beati Stephani, quibus ipse resplenduit, explicabit paucis. Secunda vero, de inuentione corporis sancti Stephani, de qua celebratur hodie festum in ecclesia, qualiter facta sit differet. Psalm. 20.

Quãtum ad primam partem, inter multas prærogatiuas gratiarum & virtutum, quibus dotatus fuit hic gloriosus martyr: hæc primum obtinet locum, ꝙ inter septem diaconos ab apostolis constitutos in ministerium viduarũ fidelium, atq; per impositionem manuum ad hoc officium ordinatos ab eis, ipse prim⁹ nominatur vt cæteris dignior & honorabili titulo adornatur. Cum enim ad sedandum murmur obortum in multitudine fidelium ob ministeriũ viduarum, proposuissent apostoli reliquæ multitudini,

constituendos esse septem viros boni testimonij, plenos spiritusancto & sapiētia, super hoc opus ministerij viduarum, vt scribit B. Lucas, statim subiungens: Et elegerunt Stephanum virum plenum spiritusancto & fide. Deinde reliquos sex diaconos electos nominatim exprimit. Vbi primo loco, vt cæteris eminentior, recensetur B. Stephanus, quasi quandam supra reliquos habens excellentiam.

Actuum 6

Secunda prærogatiua in eodem, fuit gratia miraculorum quæ fecit in confirmationem fidei quam assidue prædicabat, & gratia sapiētiæ, qua in disputatione pro defensione fidei incredulos confutabat. Dicit enim scriptura in eodē loco: Stephanus autem plen⁹ gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Quæ erant vera miracula, diuina virtute per B. Stephanum facta, ad cōfirmandam Christi fidem, quam studiose prædicabat. Et cum deinde surrexissent quidam Iudæi de synagoga, disputantes cum S. Stephano de fide: & illam volētes impugnare ac subuertere, mox de illis ibidem subiungitur: Et non poterant resistere sapientiæ & spiritui qui loquebatur. Vtebatur enim spiritussanctus eo vt organo, & per os B. Stephani loquebatur ad cōfundendos incredulos, sicut Christus in euangelio dixit discipulis suis: Non enim vos estis qui loquimini, sed spirit⁹ patris vestri qui loquitur in vobis: Et, Ego dabo vobis os & sapientiam cui non poterūt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Quod certe in hac S. Stephani disputatione completū cernitur.

Ibidem. *Matth. 16* *Lucæ 22.*

Tertia prærogatiua & gratiæ excellentia in B. Stephano, fuit mirabilis constantia animi eius ad redarguēdum scribas & pharisæos de sua infidelitate, qua non crediderunt in Christum: & crudelitate ipsorum in crucifixione & morte Christi. Postquam enim in concilio ad obiecta respondens crimina, ostendit se non dixisse blasphemiam in Moysen, nec in legem, vt fuerat accusatus: diuino concitatus spiritu & pleno boni zeli, id dixit ad assistentes, quod refert Lucas: Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritu sancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui prænūciabant de aduentu iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis. Qui accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis.

Actuum 7.

custodistis. Ecce cum quanta fidutia deposito omni timore, beatus Stephanus increpauit Iudæorum perfidiam & malitiam, Quarta virtutum eius prærogatiua, fuit admiranda beati Stephani patientia in perferēda morte durissima, quam illi intuleruut, cum ratione eum vincere nō possent, nec via iustitiæ, Inuenitúrque ipsius passio in multis cōsimilis passioni Christi. Fuit enim Christus falsis testibus accusatus, ita & Stephanus importunis etiā clamoribus & tumultu quodam improbo. Extorserunt Iudæi à Pilato Christi condemnationem: sic & Iudæi in beatū Stephanum minime conuictum de crimine, vnanimiter impetum fecerunt. Insuper Christus extra portam Ierusalem ductus est, vt crucifigeretur: ita & beatus Stephanus extra ciuitatem eiect⁹ est, vt lapidaretur. Demum (vt inquit Petrus) Christus cum malediceretur, non maledicebat: cū pateretur, non comminabatur: sic & beatus Stephanus cū lapidationem perferret, non reddidit maledictum pro maledicto: sed patienter tam grauem iniuriam perferebat, vt effusione sui sanguinis testificaretur fidem Christianam. *1. Pet. 2.*

Quinta beati Stephani prærogatiua, fuit diuinæ consolationis adiutorium in illo duro mortis agone Nā (vt scribit beatus Lucas) cum esset plenus spiritusancto Stephanus, intendens in cælum, vidit gloriam dei & Iesum stantem à dextris dei, & ait: Ecce video cælos apertos, & filiū hominis stantem à dextris virtutis dei. Et per hanc visionem admirandam confortatus est ipse sanctus martyr supra modum in sua passione, vt constāter & fortiter illam sustineret. Huiusmodi autem visio, potius mentalis & spiritualis, quàm corporalis fuisse putanda est, cum dicat venerabilis Beda: Quidam electorum adhuc in hac vita detenti, mundato oculo cordis, videre meruerunt gloriam dei, vt hic Stephanus, & Paulus ad tertium cælum raptus. Et glossa interlinearis super eo loco textus, Video cælos apertos, ait: Non reseratione elementorum, sed spirituali reuelatione, quæ in corde iusti fiebat. Sexta prærogatiua huius gloriosi martyris, fuit charitas eximia cordis ei⁹, qua orauit pro suis persecutoribus, ne imputaretur eis ad pœnam hoc peccatum persecutionis, sed ipsis condonaretur: omnino ad imitationem Christi, qui (vt testatur Lucas) in cruce positus orauit pro suis inimicis, dicēs: Pater, *Actuū 6.* *Lucæ 23.*

ignosce eis, quia nesciunt quid faciunt. Quæ res dici non potest, quantum fidei, quantum amoris, quantum denique virtutis in se complectatur. Et sicut Christus animam suam deo patri commendauit in cruce, dicens: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: ita beatus Stephanus inter ictus lapidantium positus, inuocauit Chri-
Actuū 7. stum pro animæ suæ susceptione his verbis: Domine Iesu suscipe spiritum meum: vt in his duobus punctis, scilicet oratione pro inimicis, & commendatione animæ suæ multum etiam conformis inueniatur passio sancti Stephani, passioni domini nostri Iesu Christi. Ad cuius gloriam, per sacræ mortis compendium peruenit sanctus Stephanus, & ab eo in cælis, vt victor & triumphator, est
Psalm. 20. coronatus iuxta thema propositum: Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

¶ Pro secunda parte huius sermonis absoluenda, quæ de inuentione corporis beati Stephani secundum festi hodierni materiam, nonnihil afferet in medium, id est præ noscendum, quod cum beatus Stephanus obdormisset in domino per mortem gloriosam, Iudæi reliquerunt sacrum eius corpus in loco passionis eius auibus & feris expositum, vt ab eis dilaceraretur. Sed fideles viri illud noctu rapuerunt, & circa eum locum honorabiliter & cum magno luctu ipsum sepelierunt, quemadmodum te-
Act. 8. statur beatus Lucas, dicens: Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum. Mansit autem reconditum illic sacrum corpus beati Stephani, incognitum prorsus & sine aliquo honore, amplius quàm per quadringentos annos & septemdecim, scilicet vsque ad septimum annum imperij ipsius Honorij primi, imperatoris Romani. Quo tempore voluit deus tam sanctas reliquias hominibus innotescere, & honoratiore collocari loco, atq; debita veneratione honorari: vt quemadmodum tam sacrum corpus fuerat instrumentum animæ ad bonas operationes faciendas, & graues pertulerat in martyrio dolores atque cruciatus: ita ab hominibus debito coleretur honore, & pro ignominia passionis & abiectionis, obtineret apud homines locum venerationis & honorationis. In quo opere, penitus eliditur hæreticorum improborum insania, qui dicunt reliquias sanctorum

ctorum non esse venerandas, nec honore prosequendas, sequentes hæresim Vigilantij, à beato Hieronymo argutissime confutatam, & iam olim ab ecclesia condemnatam, & resuscitantes illius antiqua hæresis & tandiu damnatæ cineres ac fauillas. Si enim verum esset quod proponunt isti hostes Dei & sanctorum, ac lucifugæ noctuæ veritatis & luminis inimicæ, cur dominus Deus dignaretur sanctorum reliquias terra occlusas aliis reuelare, & à fidelibus honorandas, omnium conspectibus proponere? Cur etiam in earum reuelatione ac translatione miracula faceret ipse Deus, qui (vt est in Psalmo) facit mirabilia magna solus, & *Psalm.* 135
infirmitates ab his qui deuote eas visitant ac honorant, propelleret? Obmutescant igitur isti in sacras reliquias sanctorum obtrectatores, & Deum in sanctis suis mirabilem fateantur, qui non solum animas sanctorum, sed & corpora vult ab hominibus honorari. Huiusmodi autem inuentio sacri corporis beati Stephani, in hunc modum facta fuisse refertur diuina ordinatione: Erat presbyter quidam venerabilis nomine Lucianus, iuxta Hierosolymam: cui in lecto suo quiescenti quadam nocte apparuit vir quidam venerandæ canitiei, statura procerus, pallio candido amictus, & virgam manu gestans auream, & signum sanctæ crucis portans in habitu. Is vltro citróque deambulans in camera vbi dormiebat prædictus Lucianus, tandem accessit lectum eius: & virga eum contingens, iussit vt auscultaret verba eius & mandata. Quorum id præcipuum fuit, quod accederet sanctum Iohannem tunc episcopum Hierosolymitanum, eique significaret eam esse Dei voluntatem, quod sancti Stephani ossa & reliquias, in illo (quem designauit) loco sine honore abstrusas, reuerenter eleuaret, & ad templum ciuitatis Ierusalem cum celebri solennitate transferret, illicq; honorandas ab omni populo reconderet. Interrogatus autem vir ille reuerendus talia mandans à Luciano, quisnam esset: respondit se esse Gamalielem, sancti Pauli quondam in lege domini doctorem, præceptorem ac magistrum. Tum Lucianus vt vir prudens & maturus,

putans non esse tutum visionibus nocturnis leuiter adhibere fidem, rogauit deum suppliciter, vt si hæc apparitio ex eo esset, & non illusio, etiam secundo & tertio eidem appareret. Qua in re nobis præclarum dedit & commendabile documentum, quòd nō debeamus huiusmodi apparitionibus nocturnis facile & leuiter credere, sed ad deum per orationem confugere, quòd non sinat nos illudi istis visionibus nocturnis & apparitionibus spirituum:

2. Corin. 12 quoniam sæpe (vt scribit Apostolus ad Corinthios) angelus satanæ se transfigurat in angelum lucis, vt nos fallat. Postea vero vt à deo petiuerat, eadem visio ipsi Luciano apparuit secundum eandem formam secundo itidem & tertio. Confirmatus igitur Lucianus illa triplici visione, accessit sanctum Iohannem episcopum Hierosolymitanum, & reuelationem à deo acceptam de transferendo corpore beati Stephani, eidem manifestauit. Tunc episcopus ille congregato suo clero, cum magna populi frequentia locum illum designatum accessit: terrámque iussit effodi, ad inueniendas eas sacras reliquias. Cúmque esset inchoata illa effossio, statim erupit è terra odor quidā suauissimus, aromata omnia superans: & omnes illic præsentes, quasi in deliciis essent paradisi, mirifice recreans. Tunc illic inuentum est sacratissimum B. Stephani corpus, quod diu ibidem delituerat, terra abstrusum. Et cum debito honore eleuatum de puluere, ab ipso episcopo Hierosolymitano cum canticis & laudibus delatum est ad ecclesiam Hierosolymitanam, vbi prius fuerat diaconatus officio functus: & est illic cum magna veneratione conditum, vt ab omnibus illuc confluentibus posset honorari. Neque in hac sacrarum reliquiarum inuentione defuerunt miracula cælitus ostensa. nam cum prius magna fuisset vbique siccitas, fructibus terrę multum incommodans: cum primum inuentum est sacrum corpus sancti Stephani, protinus copiosa pluuia inuudauit, totam terrā irrigans, & pristinam ariditatem depellens. Etiam LXXIII. homines variis detenti languoribus, in ipsa hora translationis sanctarum reliquiarum omnino sunt curati. Cæci visum receperunt, surdi auditum, claudi gressum, leprosi mūdati, dæmoniaci liberati. Multa etiam post inuētionē corporis B. Stephani facta sunt ad inuocationē

eius

eius miracula diuersis temporibus & locis, quorum nonnulla refert beatus Augustinus diffuse in 22.lib. de ciuitate dei.cap.8.(si bene memini) Vide illic. Nec debet quisquam moueri, nec indignum illud aut abiectum existimare, quod reuelatio sanctarum reliquiarum beati Stephani facta fuerit Luciano simplici sacerdoti & nō episcopo, neque in dignitate constituto. Nam vt scribit beatus Paulus, infirma mundi elegit deus, vt cōfundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt, destrueret. Siquidem natiuitas Christi ab angelo nunciata est nō regibus aut principibus, aut summis sacerdotibus, sed pastoribus custodientibus vigilias noctis super gregem suum, qui erant infimæ sortis & abiectæ conditionis. Nos itaque beatum Stephanum sic honoremus in terris, vt eius cōsortium habere mereamur in cælis, & à deo corona gloriæ donari. Amen.

1.Cor.1

Luc.2.

DE SANCTO LAVrentio martyre, Sermo.

Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Iohannis duodecimo capite conscribuntur hæc verba, & in euangelio solennitatis hodiernæ leguntur, atque pro themate præsentis sermonis nunc adducuntur. Quæ quidem verba primo & præcipue intelligūtur de Christo domino nostro, qui granum fuit frumenti purgatissimum & sine palea peccati, ex quo confectus est panis vitæ & salutis, imò panis ille salutaris & vinus qui de cælo descendit. Hoc autem frumentum in terram cecidit per mortis occasum, & mortuum est in cruce pro peccatis nostris abluendis. Attulitque sua morte toti humano generi multum fructum, imò copiosissimum, redemptionis scilicet & salutis æternæ. Attamen secundo loco, & transeundo à capite primario ad ipsa membra corporis mystici, propter conformitatem ipsorum adinuicem, eadem verba recte etiam applicari possunt ad vnum quemlibet sanctorum martyrum, &

Iohan.6

præ-

præſertim ad B. Laurentium, cuius hodie ſolennitas in ec cleſia celebratur, quemadmodum ſubſequens huius ſermonis progreſsio clarius idipſum elucidabit. Verum nũc ſanctiſsimæ virginis Mariæ patrocinium nobis implorandum eſt, pro impetrando diuino ſubſidio, cui hanc offeramus orationem: Aue Maria.

Iohan.12. ¶ *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fuerit, multum fruct. affert. Ex loco prius adducto.* Hic ſermo in duas partes diſtribuetur. Quarum prima demonſtrabit, quomodo B. Laurẽtius fuit granũ frumenti myſticum, & per decidentiam in terram mortuum. Secunda verò declarabit, quomodo idẽ frumentũ ſpirituale per mortem ſuam multum fructũ attulit. Pro prima quidem parte deducenda, B. Laurentius conuenienter & apte dicitur granum frumenti. *Primo*, quia in agro domini ſeminatus eſt ad proferendũ triticũ, & inde conficiendum panem in alimoniam fidelium. Eius enim fides, charitas, & conſtantia, pręſtant refectionem & cibum ſalutarem fidelibus incitatis ad eum imitandum de

Eccle.15. quo pane dicit Eccleſiaſticus: Cibauit illum pane vitæ & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. *Secundo*, quia acerbitate perſecutionis & tormentorum, omnino purgatus eſt beatus Laurentius à terrenis affectib', ſi qui prius ex humana fragilitate ei inerant, quemadmodum granum frumenti purgatur à palea per flagelli concuſſionem. Vnde beatus Gregorius: Quod fornax eſt auro, & flagellum tritico, hoc tribulatio eſt viro iuſto. Et Eccleſiaſticus: Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos

Eccle.27 tentatio tribulationis. Tertio, quia collectus eſt beatus Laurentius in cœtum conſortium ſanctorum ciuium cæle

Mat. 3. ſtis Ieruſalem, ſicut granum frumenti ſtudioſe colligitur in horreum patrisfamilias & in granarium, Zizanium autem & palea eiiciuntur ac comburuntur, quemadmodum beatus Iohannes baptiſta, de Chriſti poteſtate loquẽs, ait ad ſcribas & phariſæos: Cuius ventilabrũ in manu eius, & permũdabit aream ſuam, colligẽtque triticum in horreũ ſuum, paleas autẽ comburet igni inextinguibili. Et in para

Mat.13 bola de bono ſemine in agro ſeminato, & zizanio nocte ſuperſeminato, iubetur tempore meſſis zizanium colligi in faſciculos ad cõburendũ, & triticum cõgregari in hor-

reum

reum domini. Verum multum nobis formidandum est, ne sicut beatus Laurentius est granum fruměti collectum in horreo beatitudinis æternæ, regníque cælestis: ediuerso nos simus palea & zizanium, apta ad incendium gehennæ & mortis perpetuæ. Cæterum nunc videndum est, quomodo id granum frumenti mysticum fuerit mortuum, & inuenimus tripliciter ipsum emortuũ fuisse. Primo, in mortificatione affectus ad patriam & parẽtes pro Christo. Nã & hispaniã natale suũ solum dereliquit, similiter & parentes, & Romã se contulit ad militandũ Christo in gradu ecclesiastico adhæsitque beato Sixto summo pontifici, à quo & archidiaconus ecclesiæ Romanæ constitutus est, & ecclesiasticis rebus dispensandis præfectus. Quare consecutus est haud dubie promissionem illam, à domino suis discipulis factam: Omnis qui reliquerit patrem aut matrẽ, aut domum, aut agrum propter nomẽ meum: centuplum accipiet, & vitam æternam posſidebit. Audiuerat itidem beatus Laurentius illud verbum domini euangelio: Qui amat patrem & matrem super me, non est me dignus. *Mat.* 19 *Mat.* 10.

Secundo, granum illud spirituale mortuũ fuit in mortificatione affectus ad diuitias & opes temporales. Nam thesauros ecclesiæ à beato Sixto fidei suæ creditos, & manibus eius commissos, non vendicauit in proprium vsum, vt multi mali dispensatores facere solent, vsurpantes bona pauperibus derelicta, in suum vsum. De quibus verũ est illud Augustini verbum, quod ipsis est lucrum in arca, & damnum in conscientia: quinimo & sæpe diuino iudicio illis etiam est damnum in arca: quoniam quod male partum est, male etiam deperditur: sed eos omnes fideliter dispensauit in vsum pauperum, nihil sibi reseruans, vt de illo merito cantet ecclesia quod habetur in Psalmo: Dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi. Omitto etiam quod bona ex hæreditaria parentũ successione sibi debita dimisit, vt expeditius Christũ sequeretur exutus affectu terrenorum. Tertio granũ nostrũ de quo loquimur, mortuũ fuit in mortificatione affectus ad propriã vitã, qui omniũ est maxime naturalis & vehemẽtissim⁹. Vnumquodq; enim naturaliter desiderat se conseruare in sua subsistentia, & refugere suiipsius corruptionẽ. Attamen hunc affectũ natura nobis insitum, btũs Lau- *Psal.* 111.

rentius ita in se mortificauit, vt cùm ipsius Decij cupiditas inhiaret thesauris ecclesiæ auferendis, & eiusdē impietas annitteretur beatum Laurētium inducere ad culturam deorum, ipse potius quæcunque maluerit pati tormenta,

Iohan. 12 & denique mortem ipsam acerbissimam, quàm aut tyranno tradere thesauros ecclesiæ, aut Christum abnegare: vt vere de eo dici possit id verbum euangelij: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eā.

¶ Pro secunda sermonis istius absoluenda parte, nunc ostendendúm est, quomodo granum istud frumenti, postquam mortuum fuit, multum fructum attulerit.

Et primo quidem attulit fructum conuersionis multorum ad fidem, per sanctas exhortationes & miracula. Nēpe Lucillus homo gentilis, eodem clausus carcere quo Laurentius, qui plorando lumen oculorum amiserat, cum baptismum à S. Laurētio, suscepisset, illuminatus est. Multi præterea cæci à S. Laurentio per signum crucis, vt deo canit ecclesia, sūt illuminati. Præterea Hippolytus, qui S. Laurentiū custodiendū ī carcere susceperat, conuersus est ad dominum cum tota domo sua: & quoniam Laurentij corpus sepulturæ tradiderat martyrio est postea cum suis omnibus coronatus. Insuper miles quidam nomine Romanus, cum Laurentius iussu Decij flagellis cæderetur, contestatus est se vidisse iuuenem pulcherrimum extergentem linteo vulnera eius: baptismúmque instanter petiit, iussúque Decij est capite obtruncatus.

Mat. 13. Secundo, granum illud attulit fructum beatitudinis æternæ, vitámque perpetuam ipsi beato Lanrentio. Est enim semen quod cecidit in terram bonam, & ortum, fecit fructum centuplum. Grauis quidem fuit illa super craticulam sacri corporis exustio, & acerbior diuturniórque pœna, quàm si quis gladio obtruncaretur, aut immergeretur aquis. Sed illa carbonum & prunarum temporalis acerbitas, refrigerium ei præstiterunt perpetuum & consolationem interminam. Mors itidem temporaria ipsi inflicta, peperit eidem vitam perpetuam: & cum hic secūdum corpus moreretur, æternum cum Christo vitæ donū percepit. & cum vitam perdidit occiduam, inuenit aliam vitā nullo ꝗuo interituram. Ecce multiplicem fructum, ex hoc grano mortuo exortum. Tertio, granum istud è mortuū

attulit

attulit nobis fructum sanctæ imitationis, quæ eius exẽplo est proposita oculis nostris, vt ipsum in tribus potissimum imitemur. Primo, in fidei feruore: qui tantus in eo fuit, vt nec minis, neque blandimentis, neque incendij corporalis acerbitate cõcuti aut dimoueri animo potuerit. Ita plane nihil esse debet, quod nos à firmitate fidei deturbet aut auertat. Secundo, in charitatis ardore: qui vsqueadeo exæstuauit in eius corde, vt non curauerit exterius torrẽtes flammas, neque totius corporis exustionem. Sic sane, sic amor dei extinguere in nobis debet flammas libidinis & auaritiæ, flammas cupiditatis & ambitionis, cæterorúmq; vitiorum incendia. Tertio, imitari B. Laurentium debemus in cõstantia animi: quæ tam firma in eo fuit, vt in certamine contra tyrannum insuperabilis permanserit & inuictus. Eodem quoque modo non satis esse nobis putandum est, quod inceperimus resistere cõtra hostes spirituales, aut hactenus perstiterimus, sed ad finem vsque in pugna perdurare debemus: quoniam qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Quarto granum istud postquam mortuum fuit, attulit fructum magnæ venerationis & honorationis, quo sancta ecclesia merito colit B. Laurẽtium. Egregius siquidem miles postquam strenue pugnauit pro suo domino & rege, consecutúsque est victoriam & triumphum, à suis commolitonibus merito debet laudari, & magno affici honore. Sic & B. Laurentius quia bonũ certamen pro Christo certauit, cursum suum gloriose cõsũmauit, fidé integre seruauit: iure debet ab ecclesia & eius filiis honorari ac celebrari. Et id quidem fit in hac annua solennitate, ad eius laudem & honorem instituta: quæ & id habet singulare in ipsius commendationem, quod vigiliam habet præcedentem, cum ieiunio seruandam & octauas itidem in aliquibus diœcesibus habet, quæ duo simul vix alicui alteri martyri exhibentur ab ecclesia, ad denotandum singularem huius sancti martyris excellentiam. Studeamus itaque & nos ad imitationem S. Laurentij esse granum fruméti, & emortuum per nostrorum affectuũ mortificationem: vt possimus etiam afferre largum fructũ bonorum operum, & æternæ glorię percipere cum B. Laurentio præmium afferre Amen.

Mat. 10 & 14

IN

IN DIE ASSVMPTIONIS sacratissimæ virginis Mariæ, Sermo primus.

CVm gloria suscepisti me. *Psalm. 72. scribuntur hæc verba, & pro istius sermonis themate nunc adducuntur.* Aristoteles dicit omne perfectum tribus constare: principio, medio & fine: & in his quæ recte sunt ordinata, principiũ est bonum, medium autem melius, & finis optimũ. Sic sacratissimæ virginis Mariæ quædam festa sunt initalia, vt conceptio eius & natiuitas eius. Quædam festa media, vt annunciatio & purificatio. Et vnum finale siue terminale, quod est consummatio & complemẽtum gloriæ eius & omnium festorum, scilicet ipsius assumptio: & ergo inter oĩa ipsius festa maxime solẽne. Quod etiã denotat sancta ecclesia, quia nullum festum beatæ virginis habet vigiliã & ieiunium de præcepto ecclesiæ, quàm istud. Quare summa deuotione ipsum est colendum & honorandum. Cæterum, cum quis in curia regis vult habere eleemosynam, debet ire ad eleemosynarium eius. Beata autem virgo est eleemosynaria paradisi, per quam deus munera gratiarum largitur peccatoribꝰ. Ergo nos qui indigemus gratia, debemus ad ip[illegible] accedere, quia dicit Ecclesiasticus: In me
Eccle. 24 omnis grati[illegible] & v[illegible]tatis, in me omnis spes vitæ & virtutis. Et n[illegible]licens: Venite ad me omnes qui cõcu
Ibidem. piscitis me, [illegible]tionibus meis adimplemini. Ad ipsam i[illegible] ean[illegible]tu syncerræ deuotionis, offerentes illi salutationem an[illegible]am. & dicentes: Aue Maria.

¶ *Cum gloria suscepisti me. Ex loco supradicto.* In prima huiꝰ sermonis parte di[illegible]endum, quomodo sacra virgo suscepta est à d[illegible] gloria animæ. In secũda, quomodo suscepta est cum gl[illegible]corporis. Quantum ad primam partem, susceptio [illegible]nis Mariæ in cælum, fuit singularis & honorabilis propter tria. Primo propter prænunciationem obitus sui à deo factam per angelum, vt pie creditur & ratione

tione conuincitur, Si enim beatus Paulus dixit ad Timotheum: Ego iam delibor, & tempus resolutionis meæ instat: & sanctus Petrus in secunda sua epistola. Certus sum quod velox est depositio tabernaculi mei, secūdum quod & dominus noster Iesus Christus significauit mihi: an creditur matri negatum fuisse priuilegium, quod multis seruis est concessum? Nos verò orare sedulo debemus cum Psalmista: Notum fac mihi domine finem meū, & numerum dierum meorum quis est, vt sciam quid desit mihi: & non adhibere nimiam fidem illis titulis & promisśis incertis, quicunque legerit hanc orationem vel illam, beata virgo Maria reuelabit ei diem obitus eius, & ostendet se illi ante mortem eius. Debemus enim timere, quod peccata nostra impediāt illum effectum orationis. Et cum dicitur in quadam oratione vulgata ad beatam virginem, cuius initiū est: Obsecro te domina, vt annūcies mihi diē & horā obitus mei, idipsum debemus sic intelligere, id est, præserues me à subitanea & improuisa morte. Non enim possumus ire contra hanc legem dei nobis præscriptam: Vigilate, quia nescitis diē neq; horā. Sed timere debem⁹ ne simus similes illi seruo neqā, de quo dicitur: Quod si dixerit seruus ille in corde suo, morā facit dominus venire: & cœpit percutere seruos & ancillas, & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua nō sperat, & hora qua nescit, & diuidet eū, partémq; eius cū infidelib⁹ ponet. Verū cū quępiā vidimus aut audiuimus repentina morte interiisse, aut subito ex hac vita [illegible] alio aliquo casu esse abreptū, cōmouemur quidē [illegible] talē euētū, & emēdationē vitæ pristinę pponim⁹ [illegible] quippiam nobis diuino iudicio adueniat. [illegible] tribus aut quatuor diebus, immemores facti [illegible] politi animo concepti, rursum ad pristina viti[illegible] timur. Et in hoc similes sumus porcis, ex quorum [illegible] vnus capitur iugulandus, omnes gruniunt [illegible] strepunt: sed cum primum datur illis cibus tacent omnes, & terram effodiunt vt prius, Etiam persimiles existimus gallinis & pullis, ex quorum numero cum vnus capitur nocte, commouentur quidem omnes & perturbantur: sed tempore matutino sequente non memorantur amplius socii [illegible]

lati, &

2. Tim. 4.
2. Pet. 1.
Psal. 38.
Mat. 25.
Luc. 12.

lati, & quærunt grana vt prius. Secundo, fuit venerabilis beatæ virginis in cælum susceptio, ex societate apostolorum & aliorum sanctorum virorum tunc viuentiu, qui in nube rapti fuerunt subito ad domum sacrę virginis trāsiturae. Nam B. Dionysius in lib. de diuinis nominibus cap. 3. dicit, apostolos, imò & seipsum cum aliis interfuisse exequiis B. virginis. Etiam ex societate domini & sanctorum angelorum, qui interfuerunt eius obitui, cum illud multis aliis viris sanctis legatur concessum fuisse. Vnde nobis datur exemplum, quòd in morte non debemus quærere nisi viros bonos, qui admoneant nos de salute animæ nostræ. Iacobus enim monet: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum vngentes eū oleo in nomine domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittétur ei. Timēdum etiam, ne malos angelos habeamus infestos nobis in exitu, sicut habent illi qui male vixerunt, quemadmodum dicit B. Gregorius in homilia illius euangelij Lucæ: Videns Iesus ciuitatem Ierusalem, fleuit super eā, cum mystice exponit hæc verba, Et circundabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te vndique.

Iaco. 5.

Luce. 19.

Tertio, fuit excellens & singularis beatæ virginis in cælum assumptio, ex honorabili eiusdē ad cælestia regna deductione, cum canat acclesia de ea: Iesus & ipse festiuus tibi matri cum angelis occurrens sede paterna secum locauit in secula. Non defuerunt etiam angeli alicuius chori in illa assumptione, cum sanctorum virorum animæ sæpius visæ sint ab angelis in cælum deportatæ. Non defuerunt itidem sancti, quin omnes venirent obuiam reginæ cæli. Collocata est autem super omnes choros angelorum & omnes sanctorum ordines, proxime ad sanctam trinitatem. Nempe debetur honoratior locus matri quàm seruo. In supremo autem ordine angelorum collocati sunt aliqui sancti, vt Iohannes baptista. Ergo beata virgo est eleuata super omnes choros angelicos. Et hoc (sicut dicit B. Hieronymus in sermone hodierno) de nullo aliorum sanctorum est asserendum.

¶ Pro secunda sermonis præsentis parte dicendum, quòd suscepta est beata virgo in cælum etiam cum gloria corporis, & post animæ eius separationem, ipsa anima corpori

pori glorificato iuncta, iam in cælo resîdet perfecte glorificata. Quod quanuis ex scriptura probari non possit expræsse, ex his tamẽ quę ibi dicta sunt, sufficiẽti ratione deducitur, quæ cum veritati innititur, locũ habet autoritatis. Vnde B. Augustinus in libello de assumptione virginis Mariæ admodum præclaro, multas affert rationes hoc ꝓbantes. Quarũ prima est: B. virgo Maria fuit excepta ab illo maledicto Euæ, in dolore paries filios tuos: ergo similiter & ab illo, Puluis es & in puluerem reuerteris, sicut & caro filij sui, de qua dictũ est in Psalmo: Non dabis sanctũ tuum videre corruptionem. Putredo namq;, inquit, & vermis, humanæ est opprobriũ conditionis. A quo opprobrio cum Iesus sit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Iesus de ea suscepisse Probatur. Secunda ratio: Si christus voluit integrum Mariæ virginitatis seruare pudorẽ, cui non velit incorruptam à putredinis seruare fœtore? Qui enim in vita præ cæteris illam gratia sui conceptus honorauit, pium est credere, singulari priuilegio eam in morte & speciali gratia honorasse. Tertia ratio: Thronum dei, thalamũ domini, domũ atq; tabernaculum Christi, dignum est ibi esse. vbi ipse est. Tam preciosum thesaurum dignius est cælo seruari, quam terra. Tantam integritatem merito incorruptibilitas, non putredinis aliqua resolutio, sequitur. Istud sacratissimum corpꝰ, de quo Christus carnem assumpsit, & diuinam naturam humanæ vniuit, escã vermibus traditam, quia sentire non valeo, dicere pertimesco. Quarta ratio: Orauit Christus ad patrem pro discipulis: Pater, quos dedisti mihi, volo vt vbi ego sum, & illi sint mecum, vt videant claritatem quam dedisti mihi. Et hoc de his, qui secũ sunt vnũ hic per gratiã & amorẽ. Rursus alibi de seruis suis: Qui mihi ministrat, me sequatur: & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Beata autem virgo maxime vnum per amorẽ fuit cum filio, & quidẽ ministrauit obsequio operis & fide solidissima, vt deducit diffuse & præclare Augustinus. Ergo ipsa ibi est, vbi & Christus: non autem æquali sorte cum ministris, quos ipsa virtute & meritis longe superauit. Ergo secundũ rectã dei iustitiã maiore gradu quàm ministri, est cum filio, scilicet in corpore & anima. Quinta ratio: Si merito Mariæ viuenti præ omnibus donata est gratia, mortuæ erit

Gene. 3

Psal. 15

Iohan. 17

Iohan. 12

minuenda? Absit. Quia si omnium sanctorũ mors est pra-ciosa, Mariæ sane est præciosissima: quã tanta comitata e gratia vt mater dei dicatur & sit. Cõsideratis igitur his v-niuersis, inquit, vera ratiõe confitendũ cẽseo, Mariã apu Christũ gloriose ad æternitatis gaudia assũptã, benign-te Christi honoratius susceptã cæteris, quã hic gratia h-norauit præcæteris. Atq; ad cõmunem humilitatẽ nõ adductã post mortẽ, putredinis, s. & vermis & puluer quæ suũ & omniũ genuit saluatorẽ. Et certe idipsum p-tati Christianæ religionis maxime consonat. Sexta ra-B. Augistini in loco supradicto, quatuor innitens scriptu-ræ exemplis: Si in potestate, inquit, Christi est, sanctorum de capite capillum non perire, est & illam corpore & a-nima integrã seruare posse. Si elegit etiã diuina volũtas sola gratia, inter crepitantes vehementium ignium flam-mas non solum puerorum corpora seruare illæsa verum-etiam & vestimenta ipsa seruare inusta, cur abnuat in ma-tre propria, quod elegit in veste aliena? Ionam iterũ serua re in ventre cete præter naturalem vsum voluit incorru-ptum sola misericordia, Mariam incorruptam præter na-turã non seruauit gratia? Seruatus est Daniel ab imtẽpe-ratissima leonum fame: non seruanda est Maria: tot dota-ta meritis dignitatum? Septima ratio: Quantum Chri-sti potestas possit, mundi ostendit vniuersitas: quantum gratia, Mariæ monstrat integritas. De cuius quidem po-testate si nullus dubitet ecclesiasticorum, quin possit ma-trem sine corruptione in perpetuum seruare, cur dubitan-dum est voluisse, quod attinet ad tantæ benignitatis gra-tiam? Ac si ita hanc rationem contexat: Potuit Christus matrem suam seruare integram à corruptione corporis, quia omnipotens est. Sciuit & modum atque rationem qua id efficeret, quia summe sapiens est, virtúsque & sa-pientia patris: illud quoque voluit, quia summe bonus est & benignus: Idem etiam docuit, quia præcepit ma-trem honorari, vt hunc matri honorem impenderet, qui congruentissimus est rationique consentaneus. Er-go & illud effecit, ipsamque integram corpore sine pu-trefactione seruauit in æterna gloria sublimatam. Dei enim perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia. Est igitur indubitatio sentiendum id de matre dei, re-

gina

gina cæli & domina mundi. De qua inquit Augustinus, vt iam dixi: Quia aliter sentire non audeo, aliter dicere non præsumo. His itaque rationibus inducti, studeamus gloriosam sacratissimæ dei matris assumptionem sic honorare & celebrare in terris, vt tandem cum ipsa ad æternæ gloriæ participationem assumi mereamur in cælis. Amen.

DE EODEM FESTO assumptionis beatæ Mariæ, Sermo secundus.

M*Aria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Lucæ decimo.* Quæ verba ad literam intelliguntur de Maria Magdalena sorore Marthę, tamen recte applicantur etiam ad beatam virginem Mariam, propter conueniētiam quam habet cum Magdalena in vitæ contemplatiuæ officio. Nempe (vt ait Gregorius in sexto libro moralium) per Mariam, quæ verba domini residens audiebat, cōtemplatiua vita exprimitur: per Martham exterioribus obsequiis occupatam, actiua vita significatur. Sed Marthæ cura non reprehenditur, Marię vero laudatur: quia magna sunt actiuæ vitæ merita, sed contemplatiuæ potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiuæ vitę opera cum corpore transeunt, contemplatiuæ autem gaudia melius ex fine conualescunt. Hæc ille. Similiter & beata virgo Maria contemplatiuam exercuit vitam, quando conseruabat omnia verba de filio suo dicta, conferens in corde suo. Quinimo melius ea verba thematis conueniūt *Lucæ 2.*
beatæ virgini, quàm Marię sorori Marthę: Quoniam vita quidem actiua bona est, contemplatiua autem sola adhuc melior: contemplatiua vero actiuæ cōiuncta, est omnium optima & perfectissima. Atqui Maria soror Marthę, solā exercuit vitam contemplatiuam, cum in euangelio non legatur ipsa vnquam ministrasse. Quæ enim domi non ministrauit, quomodo foris credi debet ministrasse? Maria autem mater domini & actiuam exercuit vitam in iis, quę ad ministerium filij sui pertinebant & educationē, ducens

Matth.2. eum in Aegyptum & reducẽs, & triduo quærens eum
Lucæ 2. ſentem. Et ſimul contemplatiuam egit vitam in quieta
ditione verbi diuini & contemplatione dei atq; oratio
maxime poſt aſcenſionẽ Chriſti in cęlũ vt dicitur in A
Actuum 2. bus, Itaque optimã partẽ elegit mater domini in vita
quoniam actiua pars, bona: contemplatiua ſola, me
actiua ſimul & contemplatiua, optima. Aue Maria.

¶ *In prima præſentis ſermonis parte dicendum eſt, quo ipſa dei mater optimam partem elegit in morte ſua. In ſe vero, quomodo optimam partem elegit poſt mortem.* Quan
Pſalm. 115 ad primam partem, quoniam in pſalmo dicitur, Prec
in cõſpectu domini mors ſanctorum eius, inuenitur m
beatæ virginis precioſa. Primo, quia fuit prænunciata
angelo, quemadmodum & beato Petro & Paulo & Mar
Matth. 25. tino. Nobis autem ſolum dicitur: Vigilate, quia neſcit
Lucæ 12. diem neq; horam. Et, Beati ſerui illi quos cum venerit do
minus inuenerit vigilantes. Et paulopoſt eodem loco: Et
vos eſtote parati, quia qua hora nõ putatis, filius hominis
veniet: E t nũc potiſsimum debemus eſſe ſoliciti de noſtro
ſtatu, cũ videmus nunc hos, nunc illos peſte ſuſtolli, quo
niam vt ait Horatius,

Tunc tua res igitur, paries cum proximus ardet.

Secundo, precioſa fuit mors ſanctæ virginis, quia illi
interfuerunt apoſtoli & ſancti viri, rapti repente in nube,
ſicut Philippus per angelum fuit ſublatus ſubito, à conſpe
Actuum 8. ctu eunuchi, vt liber Actuum apoſtolorum refert, Et Ha
bacuc fuit per angelum in momento tranſlatus à Iudæa in
Babylonem ſuper lacum leonum, & poſt datum Danie
Dan.14. prandium quod attulerat, ſtatim reſtitutus in locum ſuum
in Iudęa. Et nos quoque eius exemplo debemus eſſe ſoli
citi, vt aſsint nobis in articulo mortis viri boni. Iacobus
Iaco.5. enim ait: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros ec
cleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine
domini. Tertio, non defuit eius obdormitioni angelorum
præſentia cum lumine & ſuauiſsimo odore, quæ & multis
affuit ſanctis in eorum tranſitu. dæmones autẽ non vidit,
neque infeſtos eſt paſſa. Nos autem id timere debemus, &
nos pręmunire: quoniam venerunt ad ſancti Martini obi
tum, cum ait ſatanæ: Quid hic aſtas cruenta beſtia? nihil in
me funeſtũ inuenies. Quarto, ipſa beata virgo ante obi
tum

tum suum recepit sacramenta ecclesiastica, vt sentiunt sacri autores, scilicet eucharistiam sanctam & extremam vnctionem, sicut & in vita sua receperat alia statum eius decentia, vt baptisinum, confirmationem matrimonium. Et nos itidem soliciti esse debemus, vt tempestiue illa recipiamus, cum adhuc sana est mens. Quinto, ipsa sine dolore corporis est mortua, teste Augustino, qui ait de ipsa: Tam fuit à dolore carnis extranea, quàm à corruptione fuerat aliena. Et lęta spiritum deo tradidit inter verba orationis, neque fuit pressa timore futuri iudicij dei, quia certa erat de gloria cælesti obtinenda, sicut Paulus. Nos vero maximam in morte sustinebimus angustiam corporis, & timore prememur, quia nescimus quod erit de nobis dei iudicium. 1. *Timo.* 4

¶ Pro secunda istius sermonis parte, inuenitur optimam partem elegisse Maria post mortem. Primò, quia cum maxima solennitate assumpta est ad cælum per occursum Iesu Christi, & totius curiæ cælestis, angelorum scilicet omnium atque sanctorum, obuiantium angelis in cælum deferentibus eius spiritum, sicut canit ecclesia: quemadmodum ad introitum temporalis reginæ omnes ciues vrbis obuiam ei honorabiliter procedunt. Secundo, assumpta est in corpore & anima iam glorificatis, vt sancta tenet ecclesia: & Augustinus multipliciter illud comprobat in sermone & libello de assumptione beatæ virginis, quemadmodum in secunda parte præcedentis sermonis est deductum. Et certe pium est & admodum rationabile ita sẽtire: quoniam ipsa beata virgo fuit immunis per priuilegium in sua conceptione à peccato originali, quod tamẽ omnes ex præuaricatione primorum parentũ contrahunt, Deinde concepit filium dei sine cõsortio virili, de spiritusancto impraegnata: & peperit eum sine dolore & sine suæ virginitatis detrimento, excepta speciali prærogatiua ab illo maledicto Euæ, In dolore paries filios tuos. Ergo consimiliter ipsa in fine vitæ suæ & post mortem etiam fuit exempta ab illa communi maledictione illata humano generi, vt reuertaris in terram de qua sumptus es, quia puluis es & in puluerem reuerteris. Tertio, ipsa dei mater super omnes choros angelorum est exaltata, quod nulli alteri sanctorum est concessum, secundum Hieronymum. Et idcirco *Gene.* 3. *Ibidem.*

circo in cælis sanctæ trinitati est sessione proxima. Regina etiã cælorũ est coronata, & peccatorũ aduocata constituta. Ad quã confugiẽtes obtinent à deo veniã delictorũ & gratiã in vita præsenti atque cæleste gloriã in futura. Quod & nobis eius precibus cõcedat deus oĩpotens. Amen.

De eodem festo assumptionis B. Mariæ, Sermo tertius.

INtrauit Iesus in quoddam castellum. Lucæ decimo. Quanuis istud euangelium secundum sensum literalem intelligatur de castello corporali, in quod Christus à Martha officiose receptus est: tamen (vt dicit Anselmus in homilia præsentis & hodierni euangelij) hic castellum in quod intrauit Iesus, singularem & intemératam virginem, eiusdẽ Iesu genitricem, salua scripturarum regula, per similitudinem accipimus. Castellum enim (vt idem explicat consequenter ibidem) dicitur quælibet turris & murus in circuitu eius. Quæ quidem duo inuicem sese defendunt, ita vt hostes per murum ab arce, & à muro per arcem arceantur. Vnde in beata virgine Maria murus eam vndiq; vallans, fuit virginitas mẽtis & corporis, per quam nullus hosti patuit ad eam accessus. ipsa enim ait: Quomodo fiet

Lucæ 1. istud, quoniam virum non cognosco? id est, proposui me nunquam virum cognituram. Turris vero in eadem virgine fuit summa humilitas, per quam à virginitate omnis procul superbia repellebatur. Ecce, ait, ancilla domini. Et

Lucæ 1. paulopost in eodem loco: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.

Ibidem. Anselmus ibidem: O sublimis virgo mater dei, ô humilis mater ancilla dei. Quid sublimius esse posset? quid humilius de se sentire posset? Et castellum istud, non ab re quoddam, per quandam discretionis notam dicitur, nec alio modo nominatur. Nam reuera quoddam (id est, singulare) castellum fuit virgo Maria Quanuis enim multæ aliæ & murũ virginitatis habeant, & turrim humilitatis, id est, & virgines sint & humiles, tamen salua virginitate, fœcundæ non fuerũt. Maria aũt non solũ virgo fuit, sed & mater dei: quæ ventre beato gaudia matris habens cũ virginitatis honore, nec primã similem visa est nec ha-

bere sequentẽ, vt ait Sedulius. Porta aũt per quã intrauit *Sedulius,*
Iesus in hoc castellum, fides est. quia enim credidit, perfe-
cta sunt in ea omnia à domino, quæ per angelum illi dicta
fuerunt: nec quia Iesua intrauit in castellum hoc, violatú *Lucæ 1.*
est. Iesus enim saluat, nõ violat: cõfracta solidat, non con-
fringit solida. Et secundum nomen eius, ita & opus eius.
Est enim porta castelli huius semper clausa, & cum domi-
nus deus ingressus est illud, & cum egressus, quemadmo-
dum in visione conspexit Ezechiel, Aue Maria.

¶ In prima sermonis istius parte ostendetur, quomodo *Ezech. 44*
per Marthã & sororem eius Mariã, beata virgo Maria hic
recte intelligitur. In secunda vero, quomodo in sua assum
ptione B. virgo partẽ optimã elegit, secundú euangelicæ
literæ seriẽ. Quantũ ad primã partẽ, sicut dicit Anselmus
in expositione huius euangelij, Martha actiuã, Maria vitã
contemplatiuã designat: illa indigenti exhibet opera mise
ricordiæ, & circa exteriora occupatur: hæc interiora con-
tẽplatur, & audit quid loquatur in se dominus. Beata autẽ *Psalm. 84*
mater dei, vtranq; hanc vitã singulariter & cõplete est am
plexa. Nẽpe non vnũ ex minimis, sed dei filiũ hospitio sa-
cratissimi vteri suscepit, nõ solú materiali domo. Eundem
non modo pannis & tunica, sed & humana carne vestiuit,
esurientẽ pauit, & sitientẽ potauit virgineo lacte huberũ
suorú. Et satagebat circa frequẽs ministeriũ, quãdo vt se-
dula nutrix eũ solicite educauit. Cõprehensum & crucifi-
xũ, quasi in carcere positũ visitauit, quãdo eidẽ hora pas-
sionis affuit, sicut scriptũ est: Stabat iuxta crucẽ Iesu ma- *Iohã. 19.*
ter eius. Nõne solicita erat & turbabatur pia mater, quãdo *Matth. 2.*
in Aegyptũ fugit, triduo perditũ quęsiuit, Iudęorũ insidias *Lucæ 2.*
ĩ mortẽ filij sui cognouit? quãdo moriẽtẽ vidit, & lãcea trãs
fixũ? Vnde Bernar. ait in sermone vltimo de assũp. Tuã ô
virgo ꝑtrãsiuit aĩam vis doloris, vt plusq̃ martyrẽ te non
immerito prędicem⁹, in qua nimirũ corporeæ sensum pas-
siõis excesserit cõpassionis affect⁹. Idipsũ quoq; dicit Hie
ron. in sermone de assump. B. Mariæ virginis. Deniq; mor
tuũ, & de cruce depositũ, aromatib⁹ cõdiuit, sindone inuol
uit, & ꝓpriis manib⁹ reposuit ĩ sepulchro, sicut mox natũ ĩ
uoluerat pãnis, & posuerat ĩ ꝑsepio. Magdalenæ vero par
tes & officia contẽplationis, Maria simul & assidue exhi-
buit, Quoniã Christ⁹ dicitur dei virt⁹ & dei sapiẽtia, & in

eo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi

1. Corint. 1 Christus autem in Maria per inhabitationē fuit. Igitur &

Colloss. 2. ipsa quodammodo etiam & per quandam partis portionē dei sapientiā & thesauros omnes scientiæ in se habuit absconditos. Ipsa etiam conseruabat omnia verba diuinorū mysteriorum, conferens in corde suo per contemplationem. Nemo vnquam sicut ista, gustauit quā suauis est dominus, & quam magna multitudo diuinæ dulcedinis, q

Lucæ 2. minus, & quam magna multitudo diuinæ dulcedinis, q abscondit timentibus se. inebriabatur ab hubertate domus

Psalm. 33 suæ. & torrente voluptatis eius potabatur. Nec mirū, quia

30 apud eam erat fons vitæ, de qua manabat tanta perfectio

35 vtriusque vitæ. Quoties prædicationes filij publicas audiens, tota rapiebatur in cælum? Quoties secreta eius domi colloquia petens, sedebat ad pedes eius, & de cælestib' mysteriis à filio edocta, toto in deum animo ferebatur?

¶ Pro secunda sermonis huius expedienda parte, dicit postea hodiernum euangelium: Porro vnum est necessarium vnum s. amoris, dissensione & diuisione animorum seclusa, iuxta illud psalmi: Ecce quàm bonum & quàm iu-

Psalm. 132 cundum, habitare fratres in vnum. Etiam est necessarium vnum, intentionis animi in deū, turbatione circa plurima reiecta. Quoniam multitudinis credentium erat cor vnū & anima vna: & qui adhęret deo, vnus spiritus est cum eo.

Actuum 4 Et Christus orat patrem pro discipulis suis, vt sint vnum,

1. Corint. 6 per glutinum s. & nexum mutuæ charitatis & dilectionis ad deum & proximum. Quoniā in vno, perfectio: in mul-

Ioan. 17 titudine vero, lapsus à perfectione, & ad perfectioné decidentia consistit. Demum, ita clauditur præsentis festi euangelium Maria optimam partem elegit, quę non auferetur ab ea. Quæ sane sententia & beatissimæ dei matri etiā congruenter aptatur: tum ꝙ à tota curia cælesti honoratissime fuerit hodie suscepta. tum etiam, ꝙ in corpore & anima gloriose assumpta: tum deniq;, ꝙ super omnes choros angelorum in cælesti gloria est sublimata. Cæterū in præcedente sermone hæ tres postremæ particulæ latius sunt explicatæ. Quinimo diffuse in eodem est deductum, quonam pacto sacratissima virgo Maria optimam partem & in vita, & in morte sua, & post mortem elegerit. Ab ampliore igitur sententię illius declaratione nūc supersedētes, id vnum omnes admonemus, quòd ita insistant laudibus & piis

& piis obsequiis præcelsæ dei matris in hac sacra eius solē nitate, vt tandem eius interuentu & patrocinio, perueniāt ad æthereæ etiam mansionis ac habitationis (ad quam hodie est gloriose assumpta) consortium. Amen.

DE EODEM FESTO assumptionis, Sermo IIII.

Fecit mihi magna qui potens est. *Lucæ. 1. ca. continentur hæc verba. Et pro themate præsē tis sermonis nunc assumuntur.* In quibus sā ctissima virgo Maria afflata sancto spiritu, vnā expressit causam magnorum beneficiorum sibi à deo singulariter indultorum, diuinam, scilicet potētiam, professa palā ipsum dominū deu ingētia sibi dona ac munera cō tulisse, quia potens est: imò omnipotēs nomē eius, vt cecinit Moyses in cantico suo. Vnde potentiā suā immensam *Exo. 15* & infinitam manifestauit deus primo in totius mūdi creatione, quando ex nihilo omnia creaturarum genera produxit ad ortū, & in species suas distinxit. Ipse enim dixit, *Psal. 32* & facta sunt: mandauit & creata sunt, vt in psalmis ceci- *& 148.* nit diuinus psaltes. Secundo, suā patefecit potentiā de⁹ hominibus, in ipsius synagogę per totū veteris testamenti decursum deductione & protectione, quemadmodum in liberatione populi Israelitici ex Aegypto in manu potēti & brachio excelso. In eiusdem etiam conductione per desertum, ac introductione in terram promissionis, & cęteris potentificis eius circa populum illum operibus. *Exod. 14.*

Tertio verò deus declarauit suam incomprehensibilem potentiam in humani generis redemptione per filij *Psal. 23.* dei incarnationem, quando venit ad nos Christus, qui est dominus fortis & potens, dominus potens in pręlio, vt nos eriperet à dura satanæ captiuitate. Et tunc supra naturæ legem diuina virtute ipsa beata virgo spiritusancto fœcundata est, & dei mater effecta. In eiusdem quoque gloriosæ virginis ad cælos assumptione potentiam suā insinuauit deus, & manifestam nobis reddidit, vt subsequens

huius

huius ſermonis progreſſus clarius aperiet. Ad quem recte faciendum, eius implorabimus patrocinium, dicētes:
Luca.1 Aue Maria.

¶ *Fecit mihi magna qui potens es.* Ex *loco prius citato.* Hic ſermo in duas partes diducetur. Harum prima, quæ magna beneficia contulit dignißimæ virgini Mariæ deus, explanabit. Secunda verò, quæ magna beneficia nobis cōferet
Ibidem. eadem beata virgo, ſi eam ſedulo & reuerēter coluerimus, ediſſeret. Pro prima partitionis ſupradictæ portione deducenda, ex euangelica lectione (quę à Luca deſcribitur) conſtat, quòd ſacratißima dei mater & virgo Maria, in ſuo dulcißimo cantico ac ſanctißimo, quod in viſitatione Eliſabeth cognatæ ſuæ, ſpirituſancto repleta concinuit, inter cætera & illud pio humilique corde eructauit de domino deo: Fecit mihi magna qui potens eſt. Recognoſcens hoc dicto, ſe maxima gratiarũ dona (quib⁹ erat plena) à deo accepiſſe, & de illis gratias agens nihil ſibi aut ſuis meritis attribuendo, ſed omnia in deũ vt primum fontem referendo. Et certe inter quamplurima beneficia, quæ tam ſacra virgo accepit à domino, tria potißimum hic afferētur, ex quibus plane cōſtabit, quòd fecit illi magna dominus qui potens eſt. Primo, contulit dominus animæ ſacroſanctæ virginis tantã puritatẽ & immunitatẽ à peccato, quòd nunquã eam permiſit aliqua peccati macula cōtaminari, neque originali, neque veniali, neque mortali. Exemit enim deus ſua omnipotentia eam ab illa cõmuni lege mortalium, qua quicunque ex Adam per carnis propaginem deſcendunt, contrahunt labem originalem: quoniã præelegerat eam ante ſecula, vt eſſet tabernaculum altißimi & tẽplũ filij dei, in quo per aſſumptionem noſtræ naturæ requieſceret. Et ergo non fuit ipſa vnquã cõprehenſa ſub illa generalitate, quæ ad Romanos legitur: Oẽs enim pec-
Ro.8. cauerunt: & non eſt quiſquã ſine peccato, nec infans vni⁹ diei. Excepit etiã deus enim ab illa generali lege, qua cōſtringuntur omnes filij Adæ poſtquã veniũt ad vſum rationis. Si dixerimus (inquit Iohannes) quia peccatũ nō ha-
1.Ioh.1 bemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et (vt habetur 3 Reg.) non eſt homo ſuper terrã, qui viuat & non peccet. Quoniã poſtquã ipſa ad vſum rationis pue-
3.Re.8. nit,

nit,neque venialiter vnquam neque mortaliter peccauit: vt merito de ea canat sancta ecclesia catholica,quod scribitur in Canticis:Tota pulchra es amica mea , & macula non est in te:neque originalis.s.neque venialis, neq; mortalis. Secūdo,contulit deus omnipotés beatæ virgini hoc singulare priuilegium,quòd speritusancto fœcundata,virgóque permanés, dei filiū concepit , eundémque sine suæ virginitatis detrimento & sine dolore peperit . Magnum certe est illud beneficium & cunctis excellētius, quòd dei mater est effecta,verámque illi & totam carnis substantiā subministrauit. Cui quidē eximiæ maternitati & illud superadditū est decus, ꝙ permanserit semper virgo intasta: virgo in cōceptu,virgo in partu,& virgo post partum vt ineffabili quodā cōmercio in eadē hæc duo fuerint cōnexa,maternitas & virginitas.Quinimo,vt amplius hāc singularē admireris virginē & matrē,ipsa virgo fuit & coniugata viro per legitimū matrimonium , non illi coniuncta tamē vnquā per carnis cōsortium. Ipsa denique virgo fuit & vidua sancta:post obitum.s.viri sui Ioseph : vt ipsa oēm saluandorum statum,virginalem, coniugalem & vidualem in se fuerit comqlexa sanctificaueritque virginali suo splendore & coniugalem in se statum & vidualem, duósque illos postremos status miro decore illustrauerit per suā virginitatē . Nec minus exēpta fuit ipsa per speciale priuilegiū ab illo cōmuni maledicto mulierū,quod legitur in Genesi:In dolore paries filios tuos:quoniā filiū suum benedictum in secula sine dolore peperit,imò cū ineffabili mentis gaudio:vt merito de ea canat ecclesia carmen illud Sedulij: Cant.4 Gene.3

Nec primam similem visa es nec habere sequentem. Sedulius.

Tertio fecit dominus sacratissimæ virgini Mariæ magnū aliud beneficiū in fœlici eius trāsitu ex hoc mūdo, ꝙ sine dolore sctām eius animā primū à corpore separauerit,deinde,in anima & corpore glorificatā in cælū assumpserit & postremū ꝙ super oēs choros angelorū eandem exaltauerit.Certe dominus ipse in superbenedicta virgine se admirabilē ostēdit artificem,& magnifici operis excellentissimum consummationē.Enimuero incepit ipse sapientia sua admirādū opus in sacra virgine,quādo sine labe peccati eam produxit ad ortum.Adornauit insuper mirifice

rifice tam nobile opificium, quando perpetua virginitate nitentem eam fecit dei matrem. Consummauit verò & ad perfectum perduxit memorabile suum opus, quando ipsam de terra in cælum sustulit per gloriosam in cælum assumptionem, singularibus priuilegiis dotatam. Nempe in nobis secundum communem morientibus legem, graues sunt in morte perferendi dolores agoniæ & angustiæ quando domicilium corporis dissoluetur, & anima suum relinquet habitaculum: vt quotidiana in morientibus (quos oculis coram tendẽtes ad exitum cernimus) docet experientia. Ipsa verò secundum sancti Augustini sententiam, tam fuit in suo transitu à dolore corporis extranea, quàm fuerat à corruptione aliena. Imò cũ ineffabili gaudio animi, & orationi deuotissimæ intenta, secundum sanctos patres creditur ex hoc mundo migrasse, & illud est rationabile. Rursum secundum communem morientium legem corpora conduntur terra, & resoluuntur in puluerẽ atque putredinem, secundum illam domini sententiam. Vt reuertaris in terram de qua sumptus es. quia puluis es & in puluerem reuerteris. Ipsa verò sicut in ortu suo & sanctissimo partu, à communi hominum maledicto fuit per speciale priuilegium exempta, ita & in fœlici suo transitu. Nam paulopost separationem animæ eius à corpore, fuit diuino beneplacito corpus eius gloriosum ad vitam immortalem resuscitatum: & rursum vnita illi anima ad æthereas sedes translatum: vt validissimis rationib⁹ probat sanctus Augustinus, & tota confitetur ecclesia, & ipsa fidei pietas statim conuincit. Non enim decuit quòd sacrum illud corpus, quod deum cæli & terræ dominum suo gremio continuit, daretur esca vermibus, & verteretur in putrefactionem. Demum, sanctæ animæ hinc emigrantes, euehuntur aliquę ad supremum angelorum chorum, aliquæ ad medium, aliquæ verò ad infimum, secundum qualitatem vitæ anteactæ & meritorum. Sacratissima autem virgo Maria super omnes sanctorum ordines & angelorum sedes est exaltata, quemadmodũ de illa decantat ecclesia: Exaltata est sancta dei genitrix super choros angelorum ad cęlestia regna Et illud sane est admodũ rationabile. Nam decens est matrem regis altiore collocari throno, quàm eius seruos & ministros. omnes autem angeli-

Gene. 3.

angelici spiritus sunt ministri dei, sicut dicit Propheta in psalmo: Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos flammam ignis. Beata verò Maria est mater regis æterni & filij dei. Decuit igitur ipsam in regno cælorum sublimiore collocari solio, quàm sint quicunque angeli & sancti. Itaque proxima filio suo in cælis residet gloriosa, æternæ gloriæ diademate adornata, regináque cæli & domina mundi à deo constituta. *Psal.103*

¶ Pro secunda sermonis huius absoluẽda parte, nunc demonstrandum est, quòd sicut deus admirabili potentia sua fecit beatæ virgini magna, quemadmodum modo est ostẽsum: ita & ipsa nobis singulari sua virtute etiam faciet magna, si eam studiose, deuote & syncero animo colamus.

Primo siquidem ipsa aduersarium nostrum diabolum prosternet nobis insidiantem: ne præualeat nobis. Quod sane figuratum fuit in Iudith spectabili vidua, quæ Holofernem hostem Iudæorum & prementem eos dura obsidione peremit, amputato eius capite, totúmque eius exercitum profligandum procurauit. Nam Holofernes ipse repræsentat antiquum hostem nostrum, qui ciuitatem animæ nostræ obsidet, & assiduis premit tentationibus, vt occupet eam & redigat in seruitutem. Animosa autẽ virago Iudith, designat aptissime sacrosanctam virginem Mariã, quæ improbos antiqui serpentis conatus ac infestos insultus, quibus nos oppugnat, reprimit: & ita nosipsos demũ à manibus eius liberatos, asserit in libertatẽ, reddit victores, ac in tranquillitate pacis constitutos. Hæc aũt tãta sacræ virginis virtus, qua inimicũ nostrũ prostrauit, prænũciata fuit à deo, cum post præuaricationem primorum parentum dixit serpenti quod scribitur in Genesi: Inimicitias ponam inter te & mulierem & semen tuum ac semen illius. Ipsa conteret caput tuum. Nempe inter antiquum serpentem & beatam virginem perpetuę fuerunt inimicitiæ: quoniam ipsa vt secunda Eua, deuicit eundẽ, sicut ipse serpens primam Euam sua tentatione deuicerat. Ipsa etiã beata virgo serpentis caput contriuit, quoniam per humilitatem cordis & puritatem nitissimam corporis, omnem eius suggestionem & vim tentationis prostrauit. Et ergo suis precibus etiam à deo gratiam impetrabit, quòd & nos conteramus serpentis caput, repellendo eius tentationes. *Iudith.13* *Gen.3.*

Secun-

Secundo, sacrosancta virgo Maria id magnum nobis conferet beneficium, quod deum nobis infensum ob peccata nostra, reddet placatum. Quod figuratum legitur fuisse per Esther reginam Persarum, quæ Assuerum virũ suũ regem Persarum, toti Iudæorum populo indignatum, & parantem suo consensu extremum illi exterminium, p suggestionem Aman hostis Iudæorum, plocauit suis precibus & modestia: reddiditque amicum Iudæis, procurans quod reuocaretur sententia de nece Iudæorum publicata. Sane Assuerus deum figurat, prouocatum ad iram peccatis nostris, & parantem nobis immittere virgam indignationis suæ. Esther veró repræsentat sacram virginem Mariã quæ iugi apud deum intercesione non desinit iram dei placare, mitigaréque furorem ipsius in nos concitatum. Tertio, beata virgo Maria faciet nobis & id magnum beneficiũ, quòd impetrabit nobis à filio suo possessionem regni cælorum. Quod quidé apte figuratũ est per Bersabee matrem Salomonis, quæ à Dauid rege Israel viro suo impetrauit, quod Salomon filius suus iungeretur in regem viuéte adhuc patre, & coronaretur regio diademate In qua historia rex Dauid nobis deũ repræsentat, Salomon auté nosipsos, & Bersabee sacram virginem Mariam, quæ assidua pce sua nobis famulis suis impetrabit cæleste regnũ. Verum vt hæc tria prædicta beneficia assequamur à sanctissima virgine Maria, vtque ipsa faciat nobis hæc magna per virtutis suæ potentiam, opus est quod eã deuotis obsequiis honoremus, non solum in hoc festo, sed per & totum anni spatiũ, imò totum vitæ nostræ decursum. Et plane inter cætera, tria sunt, quæ nos potissimum mouere debent ad eam deuote honorandam. Primo, quia ipsa est mater nostra spiritualis à deo constituta. Siquidem Christus in cruce beatum Iohannem commendauit sacræ virgini, tanquam filium matri, dicens illi: Ecce mater tua. Vbi per beatum Iohannem mystice intelligitur populus fidelis, commendatus à CHRISTO beatæ virgini, tanquam filius matri. Debent autem filij matrem suam etiã secundum dei præceptum libenter honorare, atque ad eã in omni necessitate cum omni fiducia confugere. Et sicut non potest mulier obliuisci infantem suum vt non misereatur filio vteri sui, quemadmodũ dicit dominus p Isaiã: ita

Esther.8 — *3.Re.1* — *Iohan.19* — *Isaiæ. 49.*

ita & ipsa pientissima mater nostra, misericordiæ visceribus affluens, ad filios suos conuertet oculos & faciem benignitatis suæ, & in omni necessitate subleuabit eosdem.

Secundo debemus eandem honorare, quia est aduocata nostra apud filium suum, sicut & filius suus noster est aduocatus apud patrem. Quippe causam nostram assiduo patrocinio agit apud filium Maria ac defendit, ne nos (vt meriti sumus) pro peccatis nostris puniamur, sed dei misericordiam assequamur. Notũ est autem & planũ, quàm miro studio, quàm diligenti opera colunt aduocatos & patronos suos qui in causis forensibus agendis illorum indigent patrocinio: & nos ergo pro causa animæ nostræ fœliciter actitanda non colemus nostram aduocatam? Tertio, debemus cum omni vigilantia honorare sacram virginem Mariam, quoniam est regina cæli à deo constituta post fœlicem suam assumptionẽ. Nemo certe est qui ignorat, quãto studio & opera annituntur homines vt concilient sibi reginæ terrenæ gratiam ac beneuolentiam, quo per eam possint impetrare à rege terreno ampla munera. Cur ergo cæli reginam, iam immortali gloria decoratam, & in cælis sublimiter ac gloriose regnantem, non honorare studemus ac venerari? vt nos per eã possimus à deo rege regum impetrare in hoc mũdo dona gratiarum, & post hãc vitam etiam æterni regni consortium. Quod nobis suæ matris precibus annuat CHRISTVS dominus noster. Amen.

SERMO DE ASSVMptione beatæ Mariæ virginis, V. sed latine prolatus.

Positus est thronus matri regis. Ex tertii li. Reg. 2. cap. Secundi Regum capite sexto sacra commemorat historia, celeberrime cœtus, quod Dauid adduxit arcã dei de domo Obededõ in ciuitatẽ suam cũ gaudio, & pcutiebat in organis armigatis, saltabátque totis viribus ante dominũ. Porrò Dauid erat accinctus Ephot lineo, ipséque & oĩs domus Israel ducebant

cebant arcam teſtamenti domini in iubilo & clãgore bu-
cinæ. Cuius autem typum gerebat hæc arca figuralis in Ie-
ruſalem à Dauid cum ſolennitate translata, niſi ſacratiſſi-
mæ virginis Mariæ, à filio ſuo in cæleſtem patriã hodier-
na die aſſumptæ? Quam non immerito arcam appellaue-
Exod.25 rim, quinimo vmbratilis arcæ exemplar & veritatem. Si
quidem arca illa teſtamenti in Exodo à Moyſe fabricata
ex lignis ſethim imputribilibus compacta legitur, intus
exterius tota auro adoperta, auream vrnam (quæ manna
Iſraeliticum ſeruaret) tabulas decalogi & virgam Aaron
florigeram ſuo gremio complexa. Quod myſtice cãdidiſ-
ſimæ virgini omnino congruit. Nempe in ea corruptio
peccati & putredo originalis aut poſt ortum contracti cul-
pę, locum non habuit: nulla ſcelerum carie ſitúue marci-
da facta eſt, ſed tota & animo & corpore virtutum ſplen-
dore adornata. Suo itidem ſacratiſsimo vtero manna ſalu-
tiferum continuit, quo in huius mundi deſerto ad terram
promiſsionis feſtinantes fideles, pleniſsime ſaginantur.
Eadem ſummum legislatorem & euangelica hominibus
præcepta depromentem progenuit, denique eadem ſaluo
virginitatis honore fructum viuificum edidit, *longe Aa-*
ronicæ virgæ fructu ſalubriorem. Hæc igitur eſt arca fœ-
deris, ex qua prodiit ille mediator dei & hominum, mun
Colo.1 dum deo reconcilians, pacificans, & inſtaurans omniaquę
in cælis & in terra ſunt: qui eſt pax noſtra, & fecit vtraque
Ephe.2 vnum. Hæc ſacra & animata arca, quæ intra ſe ſuum tulit
artificem, in templo non manufacto hodie reponitur. De-
mum, hæc arca, de domo Obededom (qui ſeruiens terræ
interpretatur) id eſt, de hoc mundo (in quo plerũque ter-
renis ſeruitur deſideriis) traductus eſt ad ſupernam Ieruſa
lem, viſionémque pacis æternam. In qua quidem tradu-
Pſa.131 ctione ipſe verus Dauid & dominus noſter, manu fortis &
vultu deſiderabilis, (de quo Pſalmiſta, Memento domine
Dauid, & omnis manſuetudinis eius) lætabundus occur-
rit chariſsimæ matri eámque comitantibus choris angeli-
cis, cum gloria & honore in æthereis ſedib⁹ collocauit. Si
igitur vnigenitus dei filius, ſi tota cæli curia in huius ar-
cæ ſubuectione lętitiam & iucunditatem non exiguam o-
ſtenderunt, nunquid debemus exultationis expertes eſſe?
Decet ne & noſipſos huius iubilationis participationem
con-

consortiúmque percipere? Cæterum huius tanti festi præconem me designauit hæc religiosissima & beatæ Mariæ deuotissima domus, etsi tãto muneri minus idoneum. Nã vt Hieronymi verbis vtar, ad explicandã incredibilis huius gaudij magnitudinem, & Tulliani fluuius exiccaretur eloquij, & contortæ Demosthenis vibratéque sententiæ tardius languidiúsque ferrentur. Verum quod imbeciles animi nostri vires & ingenij non valebit exiguitas, vestra omnium suggeret optimi patres & subministrabit humanitas, necnon sacratissimæ virginis, de qua sermonem facturi sumus, immensa benignitas, de qua Bernardus inquit: Nusquam beatam virginem fideliter inuocatã, reperies defuisse. Et iterum: Quid mirum, si inuocata adest Maria, qua etiam nõ vocata præsto est? Vt igitur amplissima suæ gratiæ munera nobis libentius impartiatur, toto cordis affectu exoranda est & angelico salutanda alloquio: Aue Maria.

¶ *Positus est thronus matri regis*. Tertii *Regum* 2. *cap. scribũtur hæc verba & in huius orationis basim fundamentumque sumuntur*. Ad literam quidem dicta sunt de Bersabee matre Salomonis, quæ cum quippiam à filio peritura illum accessit: surrexit (inquit scriptura) rex in occursum eius, adorauítque eam, & sedit super thronũ suum constitutusque est thronus ipsi Bersabee, quę sedit ad dexteram eius. 3. *Reg*. 2
Veruntamẽ eadẽ verba recte accomodantur dignissimæ Mariæ virgini, que vera est Bersabee, non abhorrente ab ea nominis ipsius interpretatione. Siquidẽ Bersabee puteus satietatis dicitur, vel filia saturitatis. Huiusmodi autẽ puteus aquarũ viuentiũ, quæ fluunt impetu de Libano, est *Can*. 4
sacratissima virgo Maria, in qua omnis est gratiæ plenitudo & exuberantia: quam abunde saturãtur, quicũq; ex putei huius ꝓfundo aquã spiritualẽ hauriũt Quod si dignoscere cupis, quanta sit huius altissimi putei super alios puteolos minus capaces hubertas & affluẽtia, audi Hierony. de eo dicentẽ: Cęteris ꝑ partes datur, Marię autẽ se totam ĩfudit gratiæ plenitudo. Neq; quicquã sane diuinorũ charismatũ illi deesse potuit, que gratiæ plena fuisse ab angelo p̃dicata est Quod saturitatis ꝑitidẽ sit filia virgo Maria, *Lucæ* 1.
esuriẽtes iustitiã animas huberrime satiãs, in Ecclesiastico sic ipsa cõtestatur: In me omnis gratia viæ & veritatis, in *Eccl*. 24

me omnis ſpes vitæ & virtutis: tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini. Porro hæc regis mater eſt, non terreni aut temporarii, ſed æterni & cæleſtis, in cuius femore, vt habetur in Apocalypſi, ſcriptum eſt Rex regum & dominus dominantium,
Apo. 19
vt pote vnigeniti filij dei Cuius quidem regis magnitudinem Pſalmiſta dilucide patefacit: Et dominabitur, inquit,
Pſal. 71
à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Et adorabunt eum oēs reges, oēs gentes seruient ei. Angelus quoque ad ſanctiſsimã virginẽ Mariam de illius regno loquẽs, inquit: Et dabit ei domin⁹ deus sedẽ Dauid patris ei⁹, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit finis. Cæterũ hæc inclyta virgo non cuiuſlibet regis, ſed veri Salomõis, vt ſpiritualis Berſabee mater eſt, Quippe Salomon, pacificus interpretatur: Christus aũt frequẽter à prophetis rex pacificus appellatur, &
1. Cor. 1
pacis ei⁹ ſecundũ Iſaiæ oraculũ nõ erit finis. Salomõ etiã
Col. 1
inſigni ſapiẽtia reges oẽs anteceſsit: ĩ Chriſto autẽ, qui dei virt⁹ eſt & ſapiẽtia. oẽs theſauri ſapientiæ & ſciẽtiæ, Apoſtolo teſte, abſcunditi ſunt. Deniq;, regina Saba venit ab extremis finib⁹ terræ audire ſapiẽtiã Salomõis. Ad Chriſti vero doctrinã ab oriẽte & occidente eccleſia gentiũ certatim ꝓperauit, & leui mandatorũ eius iugo hũilia colla ſubmiſit. Et vt paucis agã, ecce plusq̃ Salomõ hic. Itaque cũ hæc ſacroſancta veri Salomonis mater, vitæ mortalis munere functa eueheretur ad cæleſtia regna, ſeſe illi obuiũ filius reuerẽter obtulit, venerationẽ tãtæ matri debitã læt⁹ exhibuit, & æthereis illatã palatiis in præparato throno collocauit. Ecce redditã præſtãtiſsimi patres & adaptatã figuræ veritatẽ, quinimo vmbratili imagine veritatem perfectiorẽ. nã Berſabee prior, quod poſtulauit à ſalomo-
3. Reg. 2
ne ſuo, non impetrauit, Abiſac, ſcilicet, Sunamitem, Adoniæ vxorem, ſed repulſam paſſa eſt. Noſtra vero ſummi regis mater, quicquid à vero Salomone popoſcerit, haud dubie obtinebit. Neque enim ſuſtinebit vnquam filius miſericordiæ plenus, ſuæ pientiſsimæ matri quippiam recuſare. Non abſurde igitur de ipſa impræſentiarum aſſumptum eſt: Poſitus eſt thronus, & cætera.

¶ Præſentis autẽ orationis contextũ in duas partes diducem⁹. Quarũ prior enodabit, quonam pacto ſemp ſancta dei

dei mater post filij sui in cęlos ascensum ad finem vsq; vitæ, hoc in mundo diuersata fuerit. Posterior vero, quomodo corporeis soluta vinculis, ad æthereum thronum sublata sit. Vt priorem particulã aggrediamur, omnibus id conspicuum reor, nihil de sacratissimæ virginis Mariæ post triumphalem Christi in cælos regressum viuendi genere, quanam scilicet ratione vitæ reliquum trãsegerit, ex sacris literis desumi posse, nisi quod Actuum 1. capite de apostolis lectitatur, quod erant perseuerantes in oratione cũ mulierib⁹ & Maria matre Iesum. Ex quo quidem loco id colligitur, ꝙ ipsa inter apostolos & discipulos Christi eo tempore cum omni humilitate & religione versabatur. Quod & Hieronymus in sermone celebritatis hodiernæ contestatur, dicens: Cæterũ ad exemplũ humanæ vitę, conuersatio sacrosanctæ virginis post ascensionẽ domini generaliter cum apostolis fuit, quousq; disperguntur. Ecce Iesu ascendente, cum quibus virgo vacat in schola virtutum, & meditatur in lege mandatorũ dei vt & ipsa sit forma disciplinæ Christi, & exemplum perfectionis hominibus? Cõuersatur quidem cũ testibus sanctę resurrectionis, & ipsa testis. Cõuersatur cũ senatoribus cæli intra curiam paradisi sub spiritussancti disciplina & magisterio diuinæ maiestatis, Inuenitur prima beata Maria inter primos summi regis cohæredes, quorum vita non erat iam de terris, in quibus Christus præliabatur, sed de cælis. Non itaque eximius ille chorus sanctorum apostolorum eam deseruit, inter quos post ascensionem intrans & exiens, familiarius contulit de Christi incarnatione, tanto siquidem verius, quanto ab initio plenius per spiritumsanctum cuncta didicerat, & perspexerat oculis vniuersa, licet & apostoli per eundem spiritum omnia cognouerunt, & in omnem edocti peruenerunt veritatem. Quam sane beatam virginem, etsi omnes venerati sunt discipuli, eiq; famulabantur affectu dilectionis, Iohannes tamen amplius & specialius, vsq; ad finem vitæ: qui sibi commissam accepit in suam quasi matrem filius, vt virgo virgini cohæreret, & deseruiret officiosissime cura adoptionis, Hęc Hieronymus. Ex quibus plane verbis constat, purissimam virginem post filij sui ascensum ad tempus in terris demoratam esse cum apostolis, vt eos de verbi incarnati mysterio

plenius edoceret, de quo perfectius erat per spiritũſanctũ instructa, & rerum experimento clarius omnia norat, quocirca idipſum rectius expromere poterat. quod enim melius nouimus, inquit Hieronymus, melius & proferimus. Idem quoq; comprobat exactus ſcripturarum explanator Beda, exponens illud Lucæ dictũ: Maria aũt conſer-
Luca 2. uabat omnia verba hæc, conferẽs in corde ſuo. Maria, inquit, virginalis pudicitiæ iura cuſtodiens, ſecreta Christi quæ nouerat, nemini diuulgare volebat: ſed ipſum temp⁹, quando & quomodo vellet hæc diuulgari, reuerenter expectabat. Ipſa aũt ſecreta eadẽ ore tacito, vigili tamẽ corde edula ſcrutabatur. Cõferebat quippe ea quæ acta circa ſe videbat, his quę agenda in ſcripturis legerat. Idẽ, conſimilem declarans euangeliſtæ ſententiã 2. Lucæ capite repetitã inquit: Omnia quæ de domino vel à domino dicta vel acta cognouerat mater virgo, diligentius in corde retinebat ſolicite cũcta memoriæ cõmendabatur cum demũ tempus prædicandæ ſiue ſcribendæ incarnationis eius adueniret, ſufficiẽter vniuerſa (prout eſſent geſta) poſſet explicare quærentibus. Quia igitur id tẽpus expromẽdi quę apud ſe recondita fuerant, tũc aduenerat: apoſtolis & euãgeliſtis altiſsima incarnationis, natiuitatis & pueriles æui filij ſui reſerauit myſteria, quæ deinde in omnẽ terrã prędicando & ſcribendo promulgarentur. Et reuera, ipſa vt fons copioſe ſcaturiens, & pro ſuo captu diuinæ ſapientię pelago impletus, ſuæ plenitudinis fluẽta in riuos illos ſpirituales (apoſtolos dico & euangeliſtas) deriuauit, quorũ aſpergine totus deinceps orbis irrigatus eſt, & mira fœcũditate multifarium fidei bonorúmque operum edidit fructum. Iure igitur huic coaptatur illa Eccleſiaſtici ſenten-
Eccleſi. 24. tia: Ego ſapientia effudi flumina, & quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio. Ego quaſi fluuius Dorix, & ſicut aquędu ctus exiui de paradiſo. Dixi, rigabo hortum plantationũ, & inebriabo partus mei fructũ. Rigauit enim cæleſti ſuorum verborum rore apoſtolorum pectora, & diuinam ebrietatem fructuoſúmque partum illis contulit. O magnã tantæ virginis excellentiam, quæ electorum ſummi regis præconum magiſtra fuit & euangelicarum doctrix. Nec minus fluxorum huius mundi bonorum cõtemptrix, eximia virgo, omniáque pro nihilo ducẽs quæ decidua ſunt,

arden

ardentissimo dei exæstuabat amore illóque solo vt quotidiano pascebatur alimento, cupiens (cum Apostolo) dissolui & esse cum Christo: nam tota eius conuersatio in cęlis fuit? Quod luculenter Hieronymus in hodierno sermone disseruit, dicens: Puto quod quicquid cordis est, quicquid mentis, quicquid virtutis humanæ, si totum adhibeas, non sufficit vt cogitare valeas quanto asidue cremabatur intemerata virgo ardore pij amoris, quantis mouebatur repleta spiritusancto secretorum cælestium incitamentis. Nouis enim quotidie inflammabatur desideriorum affectibus: tanto siquidem validius, quanto frequentius diuinis intus illustrabatur visitationibus. Nempe ipsam totã repleuerat spiritussancti gratia, totã incenderat diuinus amor, ita vt in ea nihil esset quod mundanus violaret affectus, sed ardor continuus & ebrietas profusi amoris. Nam etsi Christus est ab omnibus amandus toto corde & ex tota anima, totáque virtute quærendus, longe tamen ab eo ardentius amatus & quæsitus est, cuius & domin⁹ erat & fili⁹. Fortasis ex quo præ nimio amore in loco quo sepultus fuerat Christus, interdũ eam habitasse credimus, quatenus piis pasceretur intern⁹ amor obtutibus. Sic nanq; locus medius est hinc inde constitutus, vt adire posis ascensionis eius vestigia & locum sepulturæ eius ac resurrectionis, seu omnia in quibus passus est, loca inuisere. Hoc quippe habet impatiens amor, vt quem desiderat, semper inuenire se credat. Ignorat siquidem iudicium, ratione sæpenumero caret, modum nescit, nec aliud cogitare potest quàm quod diligit. Amor non accipit de imposibilitate solatium, nec ex difficultate remedium. Quanuis enim tam sancta uirgo iam carnẽ pertæsa in spiritu esset, tamen dum in carne vixit, carneis mouebatur sensib⁹: & ideo persæpe locorum recreabatur visitationibus, in quibus humanæ redemptionis peracta sunt mysteria: & quem genuerat, mentis astringebat amplexibus. Denique, flagrantisimus amor Christi in sacro virginis pectore succensus, desiderium pariebat: desiderium vero gliscens quasi nouis quotidie reparabatur ardoribus, intantum vt credam nonnunquam quod omnia etiam & semetipsam transcenderit. Hæc Hieronymus, Verum ipsa adeò vehementi amore languens, tãdem inuenit

Philip.1.
Philip.3.

quem tantopere dilexit. Nunc tenet eum indissolubili societatis nexu, nec vnquam dimittet eum: quoniam nunquam à filio suo diuelletur, ad quem hodierno die gloriosa conscendit: & quemadmodum in exordio adductum est, Positus est thronus matri regis. 3.Reg.1.

¶ Ad secundæ partis absolutionem tendentes, quæ fœlicem beatæ virginis obitum est explicatura, id primum pie credẽdum autumamus, sanctissimam dei matrem sui exitus diem præcognouisse, & misso ad eam cælesti paranympho, eundem certo intellexisse. Non enim deiparæ virgini denegandum id erat, quod seruis longe inferiore sanctitatis gradu constitutis est indultum. Atqui plærique sancti suæ resolutionis diem reuelatione diuina præsciuerunt, vt beatus Petrus: Certus sum, inquit, quod velox est
2.Pet.1. depositio tabernaculi mei, secundum quod & dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Beatus etiam Paulus ad Timotheum: Ego enim iam delibor, & tempus resolu-
2.Timo. 4 tionis meæ instat. Ea autẽ domini nostri admonitoria sentẽtia, Vigilate, quia nescitis diem neq; horam, nobis com-
Matth.25 muni lege astrictis dicta est, quib⁹ dies domini sicut fur in nocte veniet, & incertus est mortis aduentus, vt ad illum
1.Thes.5. parati semper viuamus: & cum trepidatione, timore & iugi horæ illius expectatione nostram salutem operemur. Ab hac vero extremæ horæ nesciẽtia, cum sancti complures, tum sacratissima virgo putatur exempta fuisse. Insuper apostolos & alios sanctitate insignes viros, diuino nutu augustissimæ virginis emigrationi affuisse, cuiquam dubium esse nõ debet. Quandoquidem testis huius locupletissimus habetur diuiniloquus Dionysius, in libro de diuinis nominibus cap.iij, hæc ad Timothæũ verba faciens: Nanq; & apud ipsos diuino spiritu plenos pontifices nostros, cum & nos, vt nosti, & plærique ex sanctis fratribus nostris, ad contuendum corpus illud, quod autorem vitæ deúmque ceperat, conuenissemus (aderat autem & frater domini Iacobus, & Petrus supremum decus & antiquissimum theologorum columen) vbi post cõtuitum placuit, vt infinite potentem diuinæ infirmitatis bonitatem pontifices laudarẽt omnes, quisque pro captu suo. Vbi diuino spiritu repletos pontifices, appellat B. Dionysius apostolos, qui sacrosanctæ virginis necessitatis humanæ obdormitioni

mitioni

mitioni interfuerunt Interfuit & Timothæus, Hierothe⁹, & ipse Dionysius, vt de seipso testatur, & multi sanctorum fratrum, qui à spiritu repẽte, vbiuis gentiũ essent, collecti, ilico in nube (haud secus quàm Philippus à spiritu rapt⁹, repente sublatus est ab aspectu eunuchi reginæ Cádacis: *Act. 8.*
& Habacuc propheta ab angelo translatus est subitc à Iudæa in Babylonem ad Danielem, & confestim in suũ locũ *Dan. 14.*
restitutus) ad virginales exequias perducti sunt. Vbi sacrũ illud corpus, quod vitę principẽ deúmque susceperat, contuiti sunt: sacrũ illud tabernaculum, quod sanctificauit altissimus, *Psal. 45.*
depositum veræ & spiritualis Euæ, quæ serpentis virus non sensit, sed quæ caput eius iuxta sancta eloquia *Gene. 3.*
contriuit, Ad huius itaq; semper sanctificatę arcæ contuitum collecti sunt sancti apostoli, & cæteri qui viuebãt sanctiores: omnésque diuinis laudibus, quemadmodum spiritus eloqui dabat, diuinitatis habitaculum, ex quo cõditrix omnium sapientia domum sibi edificauerat, & humanum circundederat corp⁹, sunt prosecuti. Nec apostolos solũ, sed & angelicos spiritus ei quæ cælestem in terris vitam duxerat, ex hoc mundo transituræ pręsentes sese exhibuisse, haud ab re existimandum est. Quod non subticuit beatus Hieronymus, in præsentis diei sermone dicens: Ad cuius profecto exequias, quantum fas est credere, famulabantur angeli, & vniuersæ cælorum congratulabantur curię. Nec mirum: quia honor maternus eius est qui nat⁹ est ex ea, quem omnis cælorum ordo veneratur, & adorat super se eleuatum in sede maiestatis domini cum patre. Legimus igitur perquam sæpe ad funera & sepulturas quorumlibet sanctorum angelos aduenisse, & exequiis eorum obsequia præstitisse: nec non & animas electorum vsque ad cęlos cum hymnis & laudibus detulisse. Vbi & vtriusq; sexus chori commemorantur frequenter auditi, laudésq; cecinisse. Præterea quod & perspicacius est, multo nõnunquam lumine eosdem resplenduisse: insuper & adhuc viuentes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diutius persensisse. Quod si ad recreandam spem & corroborandam fidem astantium saluator noster Christus ob merita suorum amplius comprobanda, tanta dignatus est exhibere officia per suos cælestes ministros circa defunctos: quanto magis credendum est, hodierna die militiam cælorum

lorum cum ſuis agminibus celeberrime obuiã veniſſe genitrici dei, eãmq; ingenti lumine circunfulſiſſe, & vſq; ad thronum olim ſibi etiam ante mundi conſtitutionem paratum, cum laudibus & canticis ſpiritualibus perduxiſſe? Non igitur in placidiſsimo ſuo tranſitu, qui angelorum vallatus frequentia fuit, vllas corporis anguſtias perpeſſa putetur ſereniſsima virgo, neq; in diſſolutione ſpiritus à carne tædium anxietatémve ſuſtinuiſſe, more aliorum morientium: ſed (vt beatus inquit Auguſtinus) tam fuit à dolore carnis extranea, quàm à corruptione culpæ extiterat aliena. Nos autem (cum extremum claudere diem tempus erit) iſta manet agonia, grauiſsimáq; in diuortio ſpiritus à carne moleſtia, quando (vt ait Bernardus) oculi tranſuerſo motu agentur in capite, nerui toto extendentur in corpore, & omnium membrorum nexus compagéſque diſſeparabuntur. Tunc ſudor anhelus & mortis anteſignari⁹ præ doloris magnitudine hubertim membris exprimetur, & vndiq; largo manabit flumine, nec vllus doloris expers nobis erit in corpore loc⁹. Hebeſcẽtes ſiquidem oculi cõtabeſcent, palpitabit pectus, guttur raucum anhelàbit, ora palleſcent, rigeſcent mẽbra, vltima trahentur ſuſpiria, & fugientem ſpiritum retinere victa & morti ſuccumbens natura tentabit. Tunc demũ interclusa voce, halitus quoq; paulatim deficiet, ac interpolatis per interualla ſingultibus, ſubinde reuocabitur: donec lœtali frigore torpentibus membris omnibus, pallida mors animæ & corporis dirimet cõmerciũ. Hęc animo noſtro ſedeant viri per celebres, hæc menti noſtræ tenacius hæreant: vt frequentiore eorũ meditatione quaſi ſalutari quodã antido-

Eccle. 7. to, à malorũ perpetratione reuocemur. Teſtis enim eſt Eccleſiaſtic⁹, ſi nouiſsima noſtra memoremur, nos in æternũ nõ peccaturos. Et Hieronym⁹ ad Paulinũ: Facile contẽnit oĩa, qui ſe ſemper cogitat moriturũ. Non itẽ in facili omniſq; pauoris immuni ſua dormitione, dęmoniacorũ ſpirituũ aſpectu aut terrore agitata credatur excellẽtiſsima vir-

Iohan. 14. go. Sicut enim nec in domino noſtro, qui ex ea vere carnẽ ſumpſit, ita nec in ea princeps mũdi habuit quicquam.

Iudic. 4. Ipſa nanque virulentum draconis caput peſſundedit &

Iudit. 13. protriuit pedibus. Ipſa vt ſtrenua Iahel, Siſaræ tempora clauo confixit: vt animoſa Iudith, ſuperbi Holofernis

caput

caput amputauit : vt Esther prudentiſsima, de cultoribus *Eſther.7.*
inimicũ Aman ſua cruce ſuſpendit. Quomodo igitur Mariæ tremorem incutere tentaſſet ille, aut in tã ſanctæ virginis ſubſiſtere præſentia, qui ab ea penitus conculcatus eſt & proſtratus humi? Nobis verò difficiliorem reddet exitũ (niſi diuina nos benignitas reſpexerit) hæc grauior infernorum ſpirituum ſub ipſam tranſitus horam infeſtatio & teterrima ſpecies, qui Euſebium Cremonenſem beati Hieronymi diſcipulum, ſub tanti ducis diſciplina ſtrenue militantem, iamiam moriturum grauiſsimis attonitũ reddidere & perculſum moleſtiis: qui nec à ſanctiſsimi Martini (cum conditionis humanæ debitum perſoluturus eſſet) abſtinuerunt aſpectu, vt ſi quid in eo ſuum reperirent, protinus arriperẽt. Verum ille integritatis vitæ anteactæ ſibi conſcius, quid hic agis (inquit) cruenta beſtia? nihil funeſtum in me reperies, ſed me lætus Abrahæ ſinus excipiet. Si igitur Euſebium illum qui totam ſuam vitam in monaſtica auſteritate duxerat, adeò infeſtarunt, vt Hieronymianus refert obitus: ſi beati Martini (qui virtutum decus eximium, ſpeciménque fuit) nõ ſunt veriti præſentiam raptores illi ſemper ad prædã parati, quam abripiãt: nobiſne magnopere formidandum eſt, quod in ipſa mortis anguſtia vt leones deuorare cõtendẽt animas noſtras? qui nec Euſebij ſanctimoniam, nec Martini nobis vendicamus excellentiam: ſed bibimus (vt inquit Iob) quaſi a- *Iob.15*
quam iniquitatem, & præteritis malis quotidiana ſemper aggeramus. Verum vnde digreſſa eſt, eò noſtra referatur oratio: horum omnium quæ in morte terriculamenta horrorémque & trepidationem afferunt, exors beata virgo, officioſiſsimo angelorum miniſterio viſitata & ad cælos prouecta eſt. Nec immerito. Creditur enim (inquit Hieronymus) quod ſaluator noſter omnium ipſe (quantũ datur intelligi) per ſe totus feſtiuꝰ occurrit ſuæ dilectiſsimæ matri, & cum gaudio eam ſecum in throno collocauit. A- *Exod.20*
liàs enim quomodo impleſſe creditur, quod in lege ipſe præcepit de parentibus honorandis? Nunquid putandum, quòd cui mortalem adhuc vitam degenti ſubditus pro ſua dignatione fuit, eidem ad immortalitatis gloriam procedenti non occurrerit? Non poteſt profecto id in mẽtem religione & pietate imbutam cadere: non valuit illud

inti-

intimus affectus filij in matrem, & materni nominis ratio sustinere. Occurrit igitur & filius suæ dulcissimæ matri, & vsque ad throni celsitudinem eam sole & stellis ridiantius effulgentem sublevauit: vbi intemerata virgo & mater in regni solio sublimata, post Christum gloriosa residet. Sic nanque vbique confidenter sancta dei canit ecclesia (quõ de nullo alio sanctorũ, teste Hieronymo, fas est credere) quòd angelorum & archangelorum omniũque cælestium spirituum dignitatem merito transcenderit. Non temere itaque super omnes choros angelorum exaltata deuotissime hodie prædicatur: quia præcessit eam deus & saluator noster, ex ea vera fide genitus, ad cęlestia: vt pararet ei (sicut ipse suis repromisit discipulis) in æthereis mansionibus locum immortalitatis, quo cum eo regnare posit in perpetuum. Quod & Bernardus in hodiernæ solennitatis sermone confirmat, dicens: Sed & illud quis cogitare sufficiat, quàm gloriosa hodie mundi regina processerit: & quanto deuotionis affectu tota in eius occursum cælestiũ legionum prodierit multitudo? quibus ad thronum glorię canticis sit deducta, quàm placido vultu, quàm serena facie, quàm diuinis amplexibus suscepta à filio, & super omnem exaltata creaturam, cum eo honore quo tanta mater digna fuit, cum ea gloria quæ tantum decuit filium? Nulli dubium est, omnem illam cælestem Ierusalem tunc exultasse ineffabili lætitia, tũc gauisam esse inæstimabili charitate, tunc cum omni gratulatione iubilasse: quoniã solénitas hæc quæ nobis hodie reuoluitur annua, illis omnibus facta est cõtinua. Et hæc est præsentis diei celebritas, in qua beata virgo ad æthereum peruenit thalamũ. Quæ profecto festiuitas (sicut beata Maria incomparabilis est
Can. 8 cæteris virginibus) ita incomparabilis est omnium sanctorum festiuitatibus, & admiranda angelicis spiritibus, qui de tanta virginis gloria lætabundi, inter se id Cãticorum percontantur: Quæ est ista quæ ascendit de deserto? Obstupescunt enim, de hac valle miseriæ & deserto pleno vastitatis ac periculi, subuehi virginem tantis virtutum muneribus decoratam. Demirantur itidem thronum in tanta sublimitate constitutum matri regis, vt omnes sub se conspicetur angelicos ordines, sanctorúmque mansiones, Vident summam humilitatem (quã respicere dignatus est dominus)

minus)ab eo qui humiliũ exaltator est, maxime honoratam,ac in supremo cęlorum fastigio collocatam. Denique cernunt gloriosam dei matrem cælesti coronatam diademate,totius mundi sceptra tenere. Et nos igitur ornatissimi patres,admiremur cum angelis tantam gloriosæ virginis celsitudinem, ac debitis eam laudibus prosequamur: vt tandem ea adiutrice,in cælesti throno collocari mereamur. Amen,

DE SANCTO BERnardo confessore & abbate, Sermo primus.

ILle erat lucerna ardens & lucẽs. Iohan.5.c. *scribuntur hæc verba, & pro themata præsentis sermonis nunc assumuntur*. Quæ ab ipso domino nostro in pręconiũ S. Iohã. Baptistæ ibidem sunt dicta: possunt tamẽ eadem etiã B.patri Bernardo(cuius hodierna die celebratur in ecclesia quotannis solennitas)congrue accommodari, propter conformitatem vitę & moram vtriusque adinuicẽ. Sicut enim beatus Iohannes Baptista à tenera ætate,relictis parentibus, in deserto versatus est:& ibidem austeram in victu, vestitu & cubatione duxit vitam:ita & S.Bernardus,relicta paternæ domus opulentia(nam pater magnificum quoddã castellum nomine Fontanum,distans Diuione fere miliari possidebat)calcatóque mundo cũ suis illecebris,in primo adolescentiæ flore ad monasterij conuolauit solitudinem,monasticámque vitam est amplexus. Præterea S. Iohannes Baptista populum ad se confluentem,docuit salutari sua prędicatione,quomodo per pœnitentiã ad regnũ cælorum peruenire posset: & interrogãtibus eum quomodo viuere deberẽt, vt salui fierent, tradidit recta morum instituta,secundũ genus,& gradũ vitæ eorũ. Sic sane btũs Bernardus verbũ dei indefessus disseminauit cũ mira gratia & largo fructu fidelibus,& frequentissimos habuit ad populum sermones de euangelio regni æterni. Absentes veró epistolis exhortatoriis & salutiferæ doctrinæ plenis instituebat. Demum, Sanctus Iohannes Baptista omni virtu-

virtutũ splẽdore fuit adornatus vsqueadeo, vt summę ve-
Mat.11 ritatis testimonio, inter natos mulierum nõ surrexerit eo
maior B. etiã Bernardus multimoda virtutum claritate re
splenduit, & insigni probitatis atque iustitiæ omnes virtu
tes complectentis luce fuit conspicuus, vt quasi lucerna
fulgoris totam ecclesiæ domum illuminauerit & mirifice
illustrauerit: quemadmodum in huius sermonis sequente
decursu hæc omnia latius explicabuntur. Haud ab re igi-
tur, prædicta Christi verba, de suo precursore & præco-
ne prædicta, nunc in laudem sancti patris Bernardi, maio-
rem in modum illi persimilis, sunt hic assumpta. Verum
ad sacratissimam virginem Mariam (quam beatus ille pa-
ter intimo & feruentissimo prosequebatur deuotionis af-
fectu, quemadmodum scripta eius plane indicant) nunc
conuertamur: vt gratiam nobis impetret de fideli & deuo
to quondã sibi famulo, nũc autem regni cælestis concine
& cohærede, aliquid salutare & vtile iã proferẽdi. Et hãc
orationem laudatoriã illi offeramus: Aue Maria.

Iohan.5. ¶ *Ille erat lucerna ardens & lucens.* Ex *loco prius citato.* Præ
sens sermo in duas partes diuidetur. Earum prima demon
strabit, quomodo B. Bernardus fuit lucerna ardens feruo
re charitatis. Secunda verò declarabit, quomodo idẽ san-
ctus pater fuit lucerna lucens splendore sanctitatis & do-
ctrinæ. Pro prima quidem diuisionis huius parte deducẽ-
da, ante omnia id cognitu est dignum, quisnam hanc lucer
nam primum composuerit, vt tam insigniter arderet & lu
ceret. Et inuenitur potissimum tanti boni autor fuisse ma-
ter eius optima, deo omnino dedita: quæ liberos suos om-
nes (nam septem viro suo genuit) propriis aluit huberib⁹,
quanuis ex nobili esset Burgundionum domo progenita,
& claris orta natalibus: & simul cum lacte materno, etiam
ꝓbitatis seminaria atq; primordia illis ministrauit. Eosdẽ
quoq; nõ delicatis, sed vilioribus sæpe & durioribus edu
cauit: non splendidis vestibus, sed cõmunibus & incultio-
ribus induit in prima pueritia, vt magis eremo aut mona
sterio eos videretur enutrire, quàm curiæ principum: &
ad monasticam eos vitã magis assuefaceret, quàm ad secu
larem in mundo agendam. Præcipue verò beatum Bernar
dum, paulo post eius in lucem mundi huius exortũ, pro-
priis manibus deo obtulit in obsequium, tanquam altera
Anna

Anna (de qua habetur in primo Regum (quæ filium suũ 1. Reg. 2.
Samuelem adhuc infantulum consecrauit deo in perpetuum tabernaculi ministerium: quoniam cognouerat ipsa sancta mater (cum adhuc eum gestaret in vtero) ex diuina reuelatione, ipsum in domo domini magnũ futurũ. Et certe hæc optima matris educatio (quæ filios suos cũ Thobia docuit ab infãtia timere deũ, & abstinere ab omni peccato potissima fuit causa, quare omnes euaserint probitate insignes, & mundi contemptores: & pręsertim admirandæ sanctitatis (quæ in beato Bernardo postea luculenter effulsit) prima dedit exordia. Exemplo igitur tam præclaræ matris (quæ sicut optime vixerat, ita fœlicissime est mortua, inter præces & verba orationis ad deũ emisso spirito) debent parentes sedulam adhibere curam ad recte educandos liberos suos, formandósque illorum mores in puerili ætate secundum Christianam disciplinam, quos per reliquam vitam assidue sectentur: quoniam profectus in bono, aut perditio ipsorum filiorum, potissimum depẽdet ex illa prima morum educatione, quam liberi in domibus suorum parentum accipiunt. Proinde, recte monet: Ecclesiasticus: Filij sunt tibi? erudi illos, & curua illo à pueritia eorum. Filiæ sunt tibi? serua corpus illarum, & non ostẽdas hilarem faciem tuam ad illas. Quod salutare documẽtum si diligenter obseruarent parentes, non tot perderentur filij per prauos mores, nec filiæ, quot hoc tẽpore perdi conspiciuntur. Itaque maternis manibus tam sancte & præclare composita lucerna nostra spiritualis, primũ fuit ardens amore seruandæ puritatis virgineæ & castitatis in tenerioribus annis. Quam vt adimeret ingenuo puero hostis noster antiquus, multas illi struxit insidias: suscitauítque in eo (adminiculante naturalis carnis ardore) incendia libidinum interdum admodum vehementia. Verum vt illa edomaret beatus Bernardus, semel inter cætera, in stagnũ gelidarũ aquarũ insiliens, tandiu ibidem permãsit, donec penè exanimis frigore effectus, ab ardore carnalibus cõcupiscentiæ totus refriguisset. Alio quoque tẽpore idẽ aduersarius (cuius halitus, teste beato Iob, prunas ardere facit) hospitam quandam (ad quam vesperi diuerterat sanctus Bernardus cum sociis iter faciens) incitauit in eius con-

Eccle. 7.
Iob. 41

cōcupiſcētiā, ob elegātiā formę corporis, q̄ in ſancto viro cōſpicua fuit. Cūque illa iuſsiſſet eidē cubiculū ſeparatim præparari, vt ſuæ ſatiſfaceret libidini & intépeſtæ noctis ſilétio fuiſſet illud ingreſſa vbi quieuit B. Bernar. ille per ſentiens ingreſſum hoſpitæ, & ſatis animo coniectās quid illa moliretur, alta voce & turbida latrones adeſſe proclamauit. Illa verò erubeſcens deprehendi in eius camera, clanculum ſubtraxit pedem, & abiit. Acciti importuno clamore domeſtici, latroné in ſancti Bernardi cubiculo quęrunt, & non inueniunt. Poſtquam autem domeſtici abierunt, illa inflammata igne carnalis concupiſcentiæ, ſecundo itidem & tertio rediit ad cameram ſancti viri: ſed iterū & tertio eodem clamore eſt effugata. Poſtridie verò ſociis eius increpitantibus ipſum, quòd toties nocte illa latrones ſomniaſſet: Reuera, inquit, aderat latro: nam hoſpita mihi theſaurum caſtitatis irrecuperabilem auferre conabatur, tertióque id furtum moliebatur Memorabile illud Bernardi exemplum ſi vigilanter attenderent & obſeruarent pueri, innuptéque puellæ: non ita in prima adoleſcétia polluerentur libidine, & inciderent in grauia probra, vnde tota eorum vita interdum infamiā contrahit & opprobrium. Secundo, lucerna fuit ardens amore contemptus huius mundi & monaſticæ ſolitudinis. Perpendés enim vir dei inſpiratus diuino ſpiritu, varias ſerpentis antiqui in hoc mundo poſitas inſidias, neque tutum eſſe diutius cohabitare ſerpenti, cuius veneno quis poſsit infici: abrenunciauit huic ſeculo, & Ciſtercij ordinem monaſticum eſt ingreſſus. Vbi intra modicum tempus ita in religionis obſeruantia profecit, vt fuerit haud multo poſt miſſus ad Claram vallem, religioſorum ibidē degentium moderator & abbas. Quæ cum prius abſinthij vallis diceretur, eſſétque ſpelunca latrociniorū: ita eam virtute ſua illuſtrauit, vt maximam religioſorum congregationē ibidē collegerit, & ſplendoris ſui radios longe latéque lucerna noſtra diffuderit, & ex amaritudinis valle demum claram vallem effecerit. Neque ipſe ſolum ſubiit arctitudinem clauſtri, ſed & fratres ſuos omnes ſecundum carnem, qui præter eum quinque ſupererant, etiam ad idem religionis inſtitutū pertraxit. Quos tandē & pater eorū licet grauis

æta-

ætate, etiam ſubſecutus eſt, & in monaſterio reliquũ vitæ fœliciter peregit. Denique & ſoror viri ſancti vnica, in ſeculo nobiliter nupta, cum ſemel ad inuiſendum fratrẽ veniſſet cum pompa ſplendida atque ſuperba: ita verbis fratris caſtigata eſt, vt mutato iam animo etiam ad monaſterium ſuſpiraret: obtentáque tandem à viro ſuo facultate, calcatis mundi oblectamẽtis, demum monaſticam profeſſa eſt vitam, & in illa fœliciter atque conſtanter perſtitit. Tertio, lucerna iſta præfulgida fuit ardens amore ſalutis proximorum & totius populi Chriſtiani. Quod enim de Catone Vticenſi cecinit Lucanus, quòd diceret, non ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo: in dei viro locũ etiã vel maxime obtinuit, qui ob ſingularem vitæ ſanctitatem & maximam in rebus agendis prudentiam, à ſummis pontificibus, à regibus, à principibus ſæpius etiam inuitus euocabatur ad maximas eccleſiæ cauſas definiendas, & diſcordias principum tollendas, & ſimilia ardua negocia: quæ omnia ad fœlicem & optatum finem ſua virtute perduxit. Et, vt cætera omittam, cum ſubortum tempore ipſius eſſet ſchiſma pernicioſum inter Innocentium ſecundum, & Petrum Leonis Romanum, peſtilentem virum, & vi adortũ ſedem apoſtolicam: ab omnibus Galliæ epiſcopis celebrato prouinciali concilio, rogatur Bernardus, vt cauſam illam eccleſiæ diſcutiat, examinétque accuratius vter illorũ ius hebeat in ſummo pontificatu, quo demũ ſchiſma illud ſuſtollatur. Qui licet inuitus & trepidus tantum ſubiẽs onus, vbi diligẽtius trutinata vtriuſq; partis electione cõperiſſet Innocentiũ ſecũdũ eſſe verũ Chriſti in terris vicarium, & ſancti Petri ſucceſſorem: acceſsit reges & principes terræ, petiuit Germaniam, Angliam, Italiam, pererrauit & Galliam: vt induceret omnes regnorum præſides & principatum obtinentes in populo, ad obedientiam Innocentio tanquam verò pontifici præſtandam: neque vllis pepercit laboribus: donec ſedato ſchiſmate pax & vnio redderetur eccleſiæ. Nonne igitur hæc lucerna noſtra vere fuit ardẽs igne charitatis? quæ ardoris ſui faces & igniculos in totum iaculata eſt orbem: & quæcunque corripuit hominum corda, protinus inflammata reddidit.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expedienda nunc parte, in qua conſtituimus oſtẽdere quomodo beatus Bernard⁹

erat

erat lucerna lucens: primo, inuenimus eam mirum in modum eluxisse interioris hominis puritate, & candidissimo animi splendore, quem potissimum sibi cõparauit ex admiranda victus parsimonia & tenuitate. Nam à Cistercio cum aliquot fratribus (quibus abbas pręfectus est) ad ædificandam domum Claræ vallis missus, vt iam prædiximus: aliquanto ibidem tempore in penuria & graui inędia, ob rerum ægestatem & asperitatem loci, cum suis fratribus est demoratus. Pulmentaria sæpius ex fagi foliis conficiebãtur. Panis ex hordeo & milio & vicia cõmixtus erat: ita vt aliquando vir quidam religiosus aliunde illuc aduentans, appositum sibi panem in monasterio hubertim illachrymans clam asportauerit, quasi pro miraculo omnibus ostendendum, quòd inde viuerent homines, & tales tantáque celebritate nominari. Sed hæc corporis adminicula Bernardo non magnę erant curæ: qui si accedebat ad cibum sumendum quasi ad tormentum, eúmque ob solam necessitatem sumebat. Idem quoq; vino rarenter vtebatur, & admodum modico atque dilutissimo, cum aquam magis appeteret. Quinimo ægrotus (nam frequentes illũ morbi afflictabant grauiter) solam aquam sibi sapere dicebat, quòd cum eam sumeret, fauces ei & guttur refrigerabat: cætera vero edulia aut poculorum genera, gustũ eius nequaquam demulcebant. Ex hac vero moderatissima cibi & potus abstinentia crebrisque ieiuniis Bernardus tantam assecutus est interioris hominis puritatem, qua tanq̃ gemma perlucida intus effulgebat, vt ad exteriora quoq; illa sese diffunderet atque propageret. Apparebat enim in vultu eius claritas atque serenitas quędam eximia, potius cælestis quàm terrena. In oculis etiam eius angelica quædam puritas & columbina simplicitas radiabat. Sed & hęc audiẽtes, maxime debemus ingemiscere, quòd per lautas epulas & vina delicata eò volumus proficisci, quò Bernardus per abstinentias & assidua ieiunia peruenit.

Secundò, lucerna nostra fuit lucens insigni splendore doctrinæ cælestis & diuinæ, quam tanta hausit auiditate, vt anxius conquereretur nullum se tẽpus magis sine fructu perdere, quàm quo dormiebat, idoneam satis comparationem existimans somni & mortis. Quicquid autem in scripturis sacris spiritualiter capiebat, maxime in syluis

aut

aut agris orando aut meditando fuerat assecutus, solitudinis & silentij amator, populîque frequentiam & loca tumultu obstrepentia fugitans. Vnde vrbano quodam ioco, ipse quercus & fagos, suos magistros appellare solit⁹ fuerat. Inter studia auté sua Bernardus, præsertim sacræ scripturæ libros assidua reuoluit manu, diligentique opera perdiscebat, illorum lectioné iterum atque iterũ repetẽs, quoad perfectam illorum assequeretur intelligentiã. Per quod illorum reprobatur insania, mentisque arrogantia, qui sacrorum Bibliæ librorum lectionem velut incultam exhorrescunt, & potius in aliis autoribus legendis (in quibus elegantior est orationis contextus, sed certe min⁹ sententiarum pondus & robur) quotidie occupantur. At vero ex assidua sacræ meditationis diuinarum scripturarum consuetudine, ita Bernardus corporeos sensus ab exteris rebus habuit auulsos, vt quæ in prospectu forent, interdum non attenderet, & obuia quæq; non videret: quia intentissima meditatione vires omnes sensuum ad interiora erant reuocatæ, vt animo famularentur, circa diuina intelligenda introrsum occupatissimo. Tertio, lucerna nostra fuit lucens multiplici sacrorũ operum compositione, quę non solum sui temporis hominibus, sed & posteritati prodessent ad ędificationem fidei & morum. Enimuero lucerna ista præfulgida non fuit posita sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo dei sunt, & in ecclesia sancta versantur. Illuxit certe omnibus non solum tunc præsentibus, sed & futuris vsque ad consummationem seculi, per multorum librorum elaborationem, ad profectum aliquem spiritualem semper tendentium. In quibus tanta est dictionis suauitas, vt melle dulcior illi fluat oratio. Vnde & mellifluus doctor merito nũcupatus est. In illis etiam ita frequens est sententiarum sacræ scripturæ copia atque intermixtio, vt vix bene vna aut altera inueniatur sententia, siue in epistolis suis, quæ sunt nomerosæ: siue in sermonibus, qui sunt copiosi: siue in tractatib⁹ sacrę scripturæ explanatoriis, qui sunt exhuberantes: cui non sit intexta clausula aliqua, aut integra, aut dimidiata, ex sacris literis deprompta. Quod sane euidens est argumẽtum, ipsam diuinam scripturã ex assiduo vsu vsque adeo factam sibi fuisse familiarem atque cõsu-

Matth. 5

etudinariam, vt loquendo, ſponte videretur eius ore effluere: & ſcribendo, ex pectore ipſius tanquã huberrimo fonte affluenter ſcaturire. Demum, lucerna iſta præfulgida quantum ad exteriorem eius partem corporiſq; portionem, ad tempus extincta eſt violento mortis flatu: quãtum vero ad interiorem eius partem, ſcilicet animam, nullam paſſa eſt extinctionem: ſed tranſlata eſt ex hac valli tenebrarum in regionem ſupernam viuentium, vbi perpetuo lucet atque fulgebit in æternum ante conſpectum dei. Siquidem cum tres & ſexaginta ætatis expleuiſſet annos beatus Bernardus, extrema preſſus infirmitate (quam aſſidui pro Chriſto labores ſuſcepti induxerant) ſuſceptis cũ mira deuotione eccleſiaſticis ſacramẽtis, inter luctuoſum fratrum ſuorum pſallentium chorum, animam multiplici ornatã decore virtutũ deo reddidit, decimotertio calẽdas ſeptẽbris, anno domini milleſimo cẽteſimo quinquageſimo tertio: & cũ magno populi vicini cõcurſu ad viſendũ ſacrũ funus & exoſculandum, ſepultus apud Claram vallem. Cuius & nos præcibus adiuuemur, vt cum ipſo tandẽ æternæ gloriæ conſortes efficiamur. Amen.

DE SANCTO BERNARDO Sermo ſecũdus, latine prolatus.

ILLE *erat lucerna ardens & lucens.* Ex euãgelii *Iohannis 5. capite.*] Vt perpetua virtutis priſcorum apud poſteros viueret memoria, celeberrime cœtus: ſtatuas illis erigere ob res egregie & fortiter geſtas, antiquis mos fuit: quarum frequenti aſpectu, & præclara veterum facinora modo quodam reuiuiſcerent, & iuniores ad ea pro viribus imitanda acrius incitarentur. Sic Aphricanus Scipionum decus egregium & inclytum rei militaris ſpecimem, honeſtatus eſt, cui populus ſtatuam poſuit Romanus equeſtrem. Sic Mutius Scæuola, ſic Horatius Cocles, & innumeri alij apud Romuleos patres, honorati ſunt. Alij poſt fata hiſtoricos nacti ſunt & pœtas, qui res eorum geſtas altiloco carmine complexi, aut literarum tradentes monumentis, immortale ipſorum nomen poſteritati com-

commendarunt. Quod si adumbratæ & speciem figurámque virtutis duntaxat præferentes, maiorum res actæ (quæ à pietate fidei alienæ, nequaquam veræ virtutis nomen sortiri potuerunt) tanto extolli præconio, tot celebrari titulis meruerunt: quid igitur laudis merebuntur insignia sanctissimorum virorum opera, syncerae religioni cultuique veri dei coniuncta, nō fucum ostentantia aut sanctimoniæ vmbram, sed viuam faciem referentia? Reuera & statuas emerentur, & multis cumulata donis altaria, thure redolentia templa, & annuas solennitates. Insuper, & grandisonos suarum virtutum buccinatores habere sunt digni, qui viuæ vocis tuba eximios illorum mores commemorent, & auditores ad ipsorum ęmulationem accendant. Et me quidem ô beatę Bernarde, hæc præclara domus tibi deditissima, impræsentiarum delegit, tuarū laudum præconem, sed tanto officio longe imparem Rauca enim mihi & elanguida vox est, breuis halitus & subinde anhelus nō valens tuorum operum magnitudinem digne depromere, aut qua decet oratione tuas virtutes eloqui. Cæterum, quod humana negat imbecillitas & inualidę vires, id tuum nobis (speramus) impetrabit auxilium: quod nostra assequi nequit infirmitas, tua consequetur oratio: qua pulsatus dominus, dabit verbū euangelizantibus virtute multa. Et vt nostris votis fœlicius aspiret, sacrosanctam quoq; virginem Mariam adiutricem nobis asciscemus, & angelico salutabimus eloquio, poplite flexo, dicentes: Aue Maria. *Psalm. 67.*

Ille erat lucerna ardens & lucens. Iohannis quinto capite deprompta sunt hæc verba, & in præsentis orationis basim fundamentúmque assumpta. Quę quidem à saluatore nostro totius veritatis magistro, in beati Iohannis baptistæ præconium ibidem sunt adducta. Qui recte lucerna nuncupatus est, suæ prædicationis splendore & testimonij claritate homines ad veræ lucis (quæ CHRISTVS est) agnitionem perducens. Quocirca de illo deus pater contestatus est: Paraui lucernam CHRISTO meo. Cæterum non absurde eadem verba beato Bernardo adaptari accommodarique possunt, propter magnam eius cum sancto Iohanne in exortu & genere vitæ affinitatem atque consonantiam. Quippe Iohannes ante conceptum *Psalm. 131*

patri nunciatus eſt,&cum in vtero matris adhuc latitaret insolito teſtatus gaudia motu eſt, Bernardus vero necdū in lucem editus, ſomnio futurorum præſago, qualis quantúſque futurus eſſet, ſuæ matri indicatus eſt. Illa enim viſa ſibi in ſomnis catellum totum candidum, in dorſo ſubruffum & latrantem, in vtero habere: intellexit à quodam viro dei, quòd optimi catuli mater eſſet futura: qui vigilantiſsimus domus dei cuſtos, magnos pro ea contra inimicos fidei editurus eſſet latratus, & multos medicatrici
Lucæ 1. lingua curaturus. Inſuper, Iohannes dimiſſa domo paterna, diuerſabatur in deſerto: & miram vitæ parſimoniā cū incredibili auſteritate ſeruauit: ita Bernardus ſpretis mundi illecebris, ſtemmatéque & opulentia parentum, ſolitudinem & clauſtra religionis elegit: vbi magnā in victu
Lucæ 3. abſtinētiam, crebra ieiunia & ſui emacerationem exercuit. Rurſum, Iohannes vt tuba altius hominum aurib⁹ inſonans, prædicauit baptiſmum pœnitentiæ, & concurrentem ad ipſum turbam ad parandam *Chriſto* viam ſedulus admonuit. Bernardus autem vt facula flammifera, omnium animos ad religionis amorē mirifice ſuccendit: vtq;
Iohan. 4. in arcta monaſterij diſciplina deo militarent, non paucos
Matth. 11. induxit. Præterea, Iohannes diſcipulos vndique collegit, quos ad Chriſti magiſterium conſummandos tranſmiſit. Bernardus item nō modicos in Chriſto filios genuit, quos
Ioan. 5. in viſceribus charitatis enutritos per anguſtum religionis callem ad cęleſte ſubuexit habitaculum. Demum, erat Iohannes Chriſti teſtimonio lucerna ardens & lucens, ardens inquam charitate, & lucens doctrina: In Bernardo quoque non mediocris erat ardor intimæ dilectionis, & illuſtris ſplendor doctrinæ atque eruditionis, vt ſequētia
2. Pet. 1. planius elucidabūt. Neq; iniuria illi aſſcribi poteſt, quod dicit B. Petrus, vtpote quòd fuerit lucerna lucens in caliginoſo huius mundi loco, donec dies eluceſcat, & lucifer
Prouerb. 31 oriatur in cordibus hominum: & (quod in Prouerbiis ſcribit Sapiens) non extinguetur in nocte lucerna eius. Nempe in nocte nequitiæ aut errorum non eſt extincta ſplendida hæc lucerna, oleo ſancti ſpiritus affatim impleta, ad diuinam flammam perpetuo fouendam. Cum itaque tāta fuerit beatorum Iohannis & Bernardi in vitæ ſanctitate conformitas atque cognatio, non ab re commune vtriq; aſſcri

aſcribitur laudis elogium,& de ſancto quoque Bernardo merito id (quod modò prælibatum eſt) prædicatur: Ille erat lucerna ardens & lucens.

¶ Cæterum vt noſtro inſtituto certus præſcribatur ordo,in duas partes hanc orationẽ partiemur. Quarũ prior, quomodo Bernardus noſter ardens fuerit lucerna charitatis feruore,patefaciet. Poſterior vero,quonam pacto idem fuerit lucerna doctrinæ claritate lucens,explanabit.

Vt autem priorem aggrediamur operis noſtri partem, quæ huius fulgidiſsimę lucernæ ardorem eſt explicatura: operæprecium eſt in primis agnoſcere,vnde tantæ lucernæ flagrantia ſuum ceperit exordium, & quænam prima fuerit eius(ex qua ſuccreuerit)ſcintillula. Quod vbi altiꝰ inueſtigatur, comperitur reuera fuiſſe recte educatio religioſæ ſuæ matris:quæ ex clara Burgundionũ familia du cens originem,& viro non obſcuri quoq; generis coniun cta,liberos ſuos omnes(quorum admodum fuit fœcũda, & ſeptena prole beata)in timore domini & bonis moribꝰ ſolicite educauit,deo potius q̃ mundo militaturos. Nempe propriis ipſos huberibus lactans,cum infantilis ætatis pabulo proborum etiam morum illis inſtillauit alimenta: vt non ſolum corpora ipſorum,ſed & animi materni boni ſucco alerentur,& prima imbiberent virtutum initia. Cũ vero in maiuſculum corporis robur eſſent prouecti,quãdiu ſub matris directione & diſciplina degebãt,eremo ma gis quam curiæ militari eos ipſa nutriebat, quaſi tandem ad eremiticam &monaſticam vitam traducendos:aſſuefecitque ipſos cibis vilioribus & minus delicatis,ne lautitiæ illæ victus eorum animos eneruarent, emollirent mentẽ, aut vires effœminarent. Neque huius tam ſedulæ educationis optato fructu pia mater fraudata eſt. Siquidem om nes deinde contempto mundi faſtu , religionem profeſsi ſunt:& quod ab optima matre in tenella ætate ſuſceperãt, in adulta domino fideliter obtulerunt. Præter cæteros ve ro B. Bernardum(quia reuelante ſpirituſancto,cognouerat eum magnum in domo domini futurum)deo ſynceriꝰ obtulit deuotiſsima parẽs, vt ſancta illa Anna Samuelem 1. Reg. 2. filium ſuum, & in perpetuum templi obſequium cõſecrauit. Porro,tam ſanctæ matris obitus,nequaquam vitæ ſuę anteactæ diſpar fuit aut diſsimilis:q̃ppe liberis ſuis oĩbus

cũ exactiſsima cura & ſolicitudine in dei timore educau, quaſi ſuo perfuncta officio fœliciter tranſiuit ad domin. Obdormiuit aũt cũ pſallentibus qui ad ægrotã viſitãdas conuenerant, & ipſa pſallens: vt in extremis quoque, cum iam vox eius amplius audiri non poſſet, adhuc in laudem dei moueri labia viderentur, & lingua palpitans domin confiteri. Demum, inter letaniæ ſupplicationes quæ iu rã ea fiebant, cum occurreret illa deprecatio, Per crucē paſsionem tuam, libera eam domine: ipſa manum eleu: dextrã, ſignauit ſe ſignaculo crucis, & protinus emiſit ritũ, ita vt manũ non poſſet deponere quam leuarat. Certe precioſa eſt in conſpectu domini mors ſanctorum eius:

Pſalm. 115

& qualia quiſq; maxime in hac vita peregit, eadem & in morte potiſsimũ repetit. Hæc ſancta mulier, q̃a tota quoad vixit, dei ſeruitio mãcipata fuerat, orauerat ſine intermiſsione, & laudes eius perſonare non ceſſauerat: in ipſo vitæ exitu, pſallentis & manus ad deum extẽdentis ſpeciẽ formámq; præ ſe tulit. Nimirũ vere dixit *Apoſtolus*: Si radix ſancta, & rami. Enimuero Bernardi ac fratrũ eius ſancta fuit (vt audiſtis) radix, ac deo dicata origo. Idcirco ex ea prodiit tã ſancta progenies, deóq; ſacrata proles, vt rami fructiferi à ſuæ radicis bonitate nequaquam degenerantes. O pręclara ſoboles & tota ſanctitate refulgẽs, virtutis ſuorum parentum ſectatrix & æmula. O precioſi palmites, à fœcundæ vitis propagine nati, & ſuæ originis naturã integerrime referentes. O térq; quatérq; beati liberi, ab optima genitrice procreati, & ab eius ſemitis non exorbitantes. Sed quid nunc de moribus noſtræ tempeſtatis cõmemorem, quibus indulgentiores matres, filios ſuos à teneris vnguiculis mollius educant: & ſi qua virtutũ ſeminaria ipſis natura ſunt inſita, ante tempus laxiore nutriẽdi luxu extinguũt? Inter purpurã vagiunt infantes, byſſo & cocco adornãtur, onerãtur auro & argento, cũ illa necdũ per ætatem norint. Vino aſſueſcũt, cũ primũ à matrũ ſuſpenduntur huberibus: verborũ laſciuiã & obſcœnitatem, priuſquã dei & ſanctorũ nomina, ore ſuo reſonãt. Hinc ſolutiſſimi & voluptate fluctãtes, perditiſsimos in adoleſcẽtia contrahunt mores. Hinc omnis vitæ corruptela deinceps enaſcitur, quæ & ipſos perpetua infamia & miſeros parentes intolerabili afficit moleſtia. Recte quidem mea ſententia

Roma. 11

ſententententia cecinit Mantuanus:

Blanda patrum ſegnes facit indulgentia natos.

Et Quintilianus primo libro de inſtitutione oratoria, hãc puerorum cladem deplorans, ait: Vtinam liberorum noſtrorum mores nõ ipſi perderemus. Infantiam ſtatim deliciis ſoluimus. Mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos oẽs & mentis & corporis frangit. Quid non adultus concupiſcet, qui in purpuris repit? Nondum prima verba exprimit, iam coccum intelligit, iam conchylium poſcit, ante palatum eorum, quã mores inſtituimus. Gaudemus, ſi quid licẽtius dixerint. Verba ne Alexãdrinis quidem permittenda deliciis, riſu & oſculo excipim⁹. Nec mirum nos docuimus, ex nobis audierunt Lacedæmonij quidem ex Lycurgi decreto, liberos ſuos ruri à primis alebant incunabulis: vt agreſti opere durati, ferendo cuicunque labori eſſent aptiores: nec prius admitebant in vrbem, quàm gerendis negociis & moderationi reipublicæ vtiles viderentur. Quod ſane inſtitutum ſi noſtra quoque ætate ſeruaretur, nõ tanta ſcaturiret perditorum adoleſcentum eluuies, aut morum erumperet improbitas. Sed iam flexis habenis ad Bernardum noſtrum redeamus, ex cuius bona educatione quæ virtutum excreuerint fruges, ſupereſt explicare. Inter ipſa adoleſcentiæ primordia, ab hac recta primæ ætatis inſtitutione, ex hac noſtra lucerna emicuit in primis ardor puritatis ſeruãdæ & caſtitatis, quã vt eriperet hoſtis antiquus, variis molitus eſt inſidiis, cui mille nocendi artes, furiarum nomina mille. Nempe non deſtitit titillationes carnis & prurictes voluptatis aculeos in eo ex iuuenili calore ſuſcitare. Quos vt edomaret Bernardus, ſemel inter cætera in ſtagnum gelidarum aquarũ inſiliens, tundiu ibidem permanſit, donec pene ex animis effectus, ab ardore carnalis concupiſcentiæ totus refriguit. Intrauit & ſatanas puellam quandam in eius amorem, quæ inſtimulata face libidinis, auſa eſt petulantiſsime cubiculum eius ingredi, vt illius potiretur conſortio. Ipſe vero nihil his motus, & ne verbo quidam eam compellans, voti irritam & pudore ſuffuſam aufugere compulit. Inſuper hoſpitam quandam in eiuſdem inflammauit concupiſcentiam, quæ nocte concubia intempeſtéque noctis ſilentio, eius non erubuit

subire cubile,quo improbæ cupiditatis suæ compos euaderet. Sed ter latrones importunius inclamando, ipsam tertio reuersam tandem Bernardus à se effugauit. Postridie sociis eius increpitantibus, quod toties nocte illa latrones somniauerit: Reuera,inquit, aderat latro, & mihi castitatẽ(quæ semel amissa,nulla est reparabilis arte)hospita surripere nitebatur. Cæterum, hisce verbis ingenui adolescentes intẽtas aures arrigite: & Bernardi exemplo, præciosum virgineæ puritatis thesaurum omni cura seruare contendite. Multos enim habet insidiatores,qui suos tendunt laqueos,vt hanc animæ gemmam vobis auferãt. Inter quos potissimum grassatur domestica caro,& suis illecebris sensus titillans,abrupto rationis freno, præceps fertur in inconcessas voluptates. Ista est fornax regis Babylonis,quæ exæstuans igne libidinis,& inflammata à gehenna,totum succendit hominem. Verum cælestis roris opus est refrigerio,& diuinæ gratiæ temperie: quæ sicut tres pueros à camino ignis, ita & animam conseruet ab æstu & incendiis carnis. Non enim possum esse continens (inquit Sapiens)nisi deus dederit. Sancti Bernardi egregium facinus ante oculos proponite,atq; importuno clamore latrones quoscunque expellite. Castissimum quoq; patriarcham Ioseph,animis obiicite vestris,qui à domina sua interpellatus de stupro, abhorruit nefas: relictóque pallio concitus aufugit. Inde post carceris ergastulum quem indigne pertulit,tandem ad Aegypti dominium extollitur. Sed prohdolor, virgineo candore nitentes huc mittuntur adolescentes: reuertuntur autem in natale solum atra fuligine nigriores,sordidi,& spurca libidine putidi. Supercecidit illis ignis concupiscentiæ, & non viderunt solem iustitiæ: excæcauit enim eos malitia eorum. Et quod maxime deplorandum, violato dei templo, dæmonum fiunt prostibulum. Spiritussancti maculatur habitaculum, & fit pharetratæ Veneris cæcique Cupidinis antrum. Terreat illos obsecro sententia Sancti Pauli, quam horribili clangore nobis intonat: Nescitis quod corpora vestra templum sunt spiritussancti? Si quis autem templum DEI violauerit, disperdet illum DEVS. Et, si secundum carnem vixeritis, moriemini. Et, qui seminat in carne, de carne metet & corruptionem.

Iaco.3. *Dan.3.* *Sapien. 8.* *Gene.39.* *Psalm. 57.* *Sapien.2.* *1. Corint.3* *Romo.8.* *Galat.6.*

Verum

Verum de his hactenus. Porro Bernardus tortuosi draconis astutias deprehendens, & liquido cognoscens (quod vulgo dicitur) non esse admodum tutum, diu cohabitare serpenti, ne quem virulenta cõtagia lædant, secum animo constituit, mundum cum suis oblectamentis deserere, & religionis arctitudinẽ atque angustiam subire, impensiusque deum rogauit cum lachrymis, vt in conspectu suo dirigeret viam eius. Id institutum Bernardi vbi fratres eius agnouerunt, conati sunt eum à recto illo proposito deflectere, & secularium literarum, studio implicatum, mundo arctius & strictius irretire. Sed sicut ignis qui comburit syluam, & sicut flamma comburens montes, hinc inde prius vaciniora quæque corripit, & postmodũ in vlteriora progreditur: sic ignis diuini amoris, quẽ dominus miserat in cor serui sui, volẽs vt arderet: primo fratres eius aggreditur, & ad monasticæ professionis rapit cõtubernium: deinde cognatos, socios & amicos eodem succendit ardore, & inflãmat voto. Hæc reuera fuit mutatio dexteræ excelsi: qua fratres ipsius, primum volentes obniti, ne Bernardus mundo renunciaret, postea fœliciter ab eo persuasit, manus illi dederũt victas, & morigerati sunt. Nec fratres modo, sed & pater eorum grandæuus atque senio confectus, etiam religionis iugo demum sua colla submisit: atque in ea vitæ reliquum transigens, fœlici morte cõsummatus est. Soror quoque fratrum omnium vnica, connubij vinculo alligata, atque laqueis seculi multifariam inuoluta, dum semel ad inuisendos fratres cum splendido apparatu ac magnifico comitatu progrederetur: Bernardi verbis salubriter castigata, ita mores & animum cõmutauit, vt in mediis seculi procellis ac fluctibus eremiticam more anachoretæ vitam duceret, quòd non liceret eã sine viri assensu religionis voto se astringere. Quod vir eius animaduertens, & nolens vocationi dei sese obuium opponere, consensit in eius desiderium, & libertatem illi dedit ad religionis professionem. Continuo illa, obtenta viri facultate, sanctimonialium monasterium adiit, vbi reliquum vitæ suæ deo consecrauit: tantámque obtinuit gratiam sanctitatis, vt non minus animo quàm carne illorum probaretur virorum dei esse germana. Laudatur quidem Cicero Latinæ princeps eloquentiæ, quod vehemẽti vir-

Psal. 82

Psal. 76.

tute orationis suæ, Cæsarem vel inuitũ in suam sæpius induxerit sententiam, eúmque coegerit illis veniam dare, pro quibus supplicaturus aduenerat. Mutabatur Cæsaris affectus inter audiendum simul cum vultu, & in argumentum stupentis animi, libelli manibus exciderunt, cum tubam illam Ciceronianam audire detonantem. Pericles eloquẽtia sua, vt Valerius autor est, liberis Athenarum ceruicibus iugum seruitutis imposuit. Egit enim illam vrbem, & versauit arbitrio suo: tantus ei inerat vigor & vis dicendi. Cúmque aduersus populi voluntatem loqueretur, iucunda nihilomin⁹ & popularis vox erat: illa ipsáque mentibus hominum, eas quò vellet, facile impellebat. Demum, Egesias philosophus Cyrenaicus & orator insignis, sic mala huius vitæ oculis humanis obiiciebat, vt eorum miseranda imagine audientium pectoribus inserta, multis voluntariæ mortis appetendæ cupiditatem ingeneraret. Ideóque à rege Ptolemæo vlterius hac de re disserere prohibitus est. Sed longe maior fuit Bernardi vis persuasoria & eloquentia, ex diuinæ rhetoricæ prodiens officina: qui tanta spiritus efficacia, huius vitæ bona caduca & euanida esse demonstrauit, vt audientes eum, correpti ab ardore lucernæ nostræ, protinus à se mundum abiecerint, & ad secreta cœnobij silentia ocyus cõuolarint. Quinimo ipso ĩ propatulo concionãte, matres filios suos occultabant: vxores detinebant viros suos, amicos amici detorquebant, ne eum audirent. ne audito illo, conuerterentur ad religionis amorem. Quia loci eius spiritussanctus tantæ dabat vocem virtutis, vt vix quenquã aliquis
Psa.67 teneret affinitatis aut sanguinis affectus, quo minus Bernardi monitis obtẽperaret. Itaque Bernardus fratres suos omnes ex inundanti huius mundi tempestate expiscatus, cum ipsis & compluribus aliis pro plus quàm triginta sociis, Cistercium adiit, ex inibi monasticã aggressus est austeritatem. Iure igitur ob charitatis feruorẽ de nostro Bernardo dixerim: Ille erat lucerna ardens & lucens.

¶ Secũda pars pro pollicitatione nostra breuibus enucleabit, quõ S. Bernar. lucerna fuerit lucẽs in domo domini: & in primis quonã pacto eluxerit interioris hominis puritate & candidissimo animi splẽdore, quẽ potissimũ sibi cõparauit ex admiranda victus parsimonia & tenuitate.

Nihil

Nihil enim eſt quod æque munditiam & nitorẽ mentis cõ ſeruat, atque vitæ temperantia & moderata cibi potúſque frugalitas. Nempe (vt B. Hiero. 2. lib. cõtra Iouinianũ adducit, Galenus Hippocratis adducit interpres, inquit animas intemperantiũ gulę, ita nimio ſanguine & adipe quaſi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cæleſte, ſed ſemper de carnibus & victu, ſagina & ventris ingluuie cogitare. Idẽ quoque eodem loco: Nihil tam obruit animũ, vt plenus venter & exæſtuans, & huc illúcque ſevertens: & in ruct⁹ vel crepitus, ventorum efflatione ſuſpirãs. Quare ediuerſo animus ſobrietate & abſtinentia purgatus, nitidus omnino & candidus redditur, ſpiritualíque recipiendo ſplendori haud aliter accommodus, quàm aer à nebulis & caligine terſus, perſpicua ſua claritate fulgorem ſolis facile admittit. Huiuſmodi autẽ continentiã victus, noſter Bernardus mirifice obſeruauit. Nam à Ciſtercio cur aliquot fratribus (quibus abbas præfectus eſt) ad ædicandam domum Claræuallis miſſus, aliquanto ibidem tempore in penuria & graui inedia ob rerũ egeſtatem & aſperitatẽ loci, cum ſuis demoratus eſt, quẽadmodũ prima rerum fundamẽta maiorem ſolent ingerere molem & difficultatẽ. Pulmentaria ſæpius ex foliis fagi conficiebantur. Panis ex hordeo & milio & vicia commixtus erat, ita vt aliquando religioſus vir quidam aliunde illuc aduẽtans, appoſitum ſibi panẽ in hoſpitio, hubertim illachrymans, clàm aſportauerit, quaſi pro miraculo oĩbus oſtendendũ, ꝙ inde viuerent homines, & tales, tantáque celebritate nominati. Hæc aũt, vt acceſſoria & extraria, minus curabat Bernar. illam duntaxat ſolicitudinẽ animo gerens, quõ proximorũ ſaluti ꝗ maxime conſuleret. Idem ſic accedebat ad cibũ ſumendũ quaſi ad tormentum, eũ duntaxat, ne natura defecta fatiſceret, excluſa omni voluptate, capiens, & ſaporũ neglecto diſcerniculo. Sẽper autẽ poſt cibum, quantũ manducaſſet, apud ſe penſitare & rigida lance examinare ſolebat. Quod ſi plus ſolito forſan ſumpſiſſet, ſeueriore caſtigatione pœnas à ſe exigebat. Vino raro vtebatur, & admodum modico atque dilutiſsimo, cum aquam magis appeteret. Quinimo ægrotus (nam frequentes illũ morbi afflictabãt) ſolam aquã ſibi ſapere dicebat, quod cũ eã ſumeret, fauces ei & guttur refrigerabat: cætera verò edulia

aut

aut poculorum genera, gustum eius nequaquam demulcebant. Verum hæc tanta Bernardi in victu parsimonia & mediocritas, nostram grauiter damnat edacitatem ac intemperantiam, patres optimi: qui mensas copiosis oneramus dapibus, & quidem accuratiore solicitudine exquisitis, communibus ferculis non contenti. Gulæ nostræ vix satis obsequi possunt maria & flumina, non satisfaciut syluæ & nemora tentatur & aer, vt aues gustu delicatas & suaues illi suppeditet. Quæruntur superuacuo labore multimoda vinorum genera: repudiatur vnum item & alterum, vt tandem inueniatur quod inexplebilé atque implacabilem gulam oblectet. Illo ingurgitati, crapulã potius ructamus, quàm diuina scrutemur eloquia. Hæccine est ad cælum via, quam nos beatus Bernardus verbo & exemplo edocuit? Si parcitate victus, si ieiuniis itur ad astra, si artibus his emitur cælum: quonam ituri sunt, qui epulãtur quotidie splendide? Sibi prospicere debent, & summopere cauere, ne cum diuite epulone, cui persimiles sunt in culpa, sepeliantur in inferno. Ex hac verò moderatissima cibi & potus abstinentia, Bernardus noster tantam consecutus est interioris hominis puritatem, qua vt gēma perlucida intus effulgebat, vt ad exteriora quoque illa sese diffunderet atque propagaret. Apparebat enim in carne eius gratia quædam spiritualis potius quàm carnalis. In vultu claritas præfulgebat, non vtique terrena, sed cælestis: in oculis angelica quædam puritas & columbina simplicitas radiabat. Tanta siquidem erat interioris eius hominis pulchritudo, vt euidentibus quibusdam indiciis foras erūperet: & de cumulo internæ puritatis & gratiæ copiosæ, perfusus quoque exterior videretur. Ecce lucernã miro fulgore intus & in cute lucentem: quinimo & ad alios suæ lucis radios huberius effundentem. Nō enim sub modio posita fuit, sed super cãdelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Lucerna inquam, non habens aliquam partem tenebrarum, sed lucida tota, quæ tanquam lucerna fulgoris illuminat domum domini. Et quanuis in valle prius tenebricosa & amaritudinis plena, vtpote quæ vallis absinthij ante dicebatur, & horrenda fuerat spelunca latronum, primum collocaretur, eam tamen hęc lucerna repentino luminis sui iactu tanta perfudit claritate, vt

Luc. 16.

Luca. 11

in claram vallem cõtinuo fuerit permutata, & ex ſicariorum latibulo factum ilico celebratiſsimum dei templum. Neque tamen illius loci anguſtia aut metis conſtringi cõtinerique potuit huius lucernæ fulgor eximius, ſed & in omnes finitimarum regionum partes, ſui iubaris emiſit radios: vt confluente quotidie ad illam vallem multitudine copioſa eorum, qui fama ſanctitatis eius exerciti, religioſam profiteri vitam voluerunt: cum locus omnium non eſſet capax, in alias & nouas domos circumquaque mitterẽtur quas habitarent, & ad extremos vſque terminos terrę multiplicarentur vallis illius propagines: fœlicéſque ſe putarent reges, principes & eccleſiarum paſtores, qui alũnorum illius clariſsimæ domus vel aliquãtum poſſent obtinere contubernium. Ex cuius fœcũdo germine prodiere complures ad ſummum pontificatum, ad minores præſulatus, ad cæteras eccleſiæ adminiſtrationes arduas, ſuarum virtutum merito prouecti: quorũ catalogum impræſentiarum recenſere mihi conſilium non eſt, ad alia Bernardi declaranda virtutum inſignia properanti. Inſuper fuit hæc lucerna noſtra lucens inſigni ſplendore doctrinæ cæleſtis & diuinæ: quam tanta quidem hauſit auiditate, vt anxius conqueretur nullum ſe tempus magis ſine fructu perdere, quàm quo dormiebat, idoneam ſatis reputãs collationem comparationémque mortis & ſomni, cum & mortui in ſacris literis dormientes dicantur: neque abſurdam aut abſonam exiſtimabat hanc ſententiam Ouidij:

Stulte, quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago?
Longa quieſcendi tempora fata dabunt.

Quicquid aũt in ſcripturis ſpũaliter capiebat, maxime in ſyluis aut agris orãdo aut meditãdo fuerat aſſecutus, ſolitudinis & ſilentij amator, loca obſtrepera, turbulenta atque tumultuoſo fugitans. Vnde vrbano quodã ioco, quercus & fagos, ſuos magiſtros appellitare ſolitus eſt. Hæc animaduertite generoſi adoleſcentes. Bernardus vix exiguum corpori ſomnum conceſsit, vt ſtudio & orationi diutius vacaret. Creditis igitur nocte diéque ſtertentes, ſoporulenti & ſomniculoſi, literarum theſaurum aſſequi? cũ eas dicat Hieronymus vigiliarum, non ſomni comites eſſe, & ſapientia ipſa de ſe conteſtetur: Qui de mane vigilauerint ad me, inueniẽt me. Bernardus identidem loca ſo- *Pro. 8.*
litaria

litaria & à ſtrepitu ſemota frequentauit, vt mens in ſe collecta, integrius doctrinæ percipiendæ foret intenta. Arbitramini ergo diuagatione per cõpita, per vicos vrbis curſitatione & frequentiam turbæ, diſciplinam vobis adipiſci, cum ſentiat Ariſtoteles, & recte, animam quietudine & reſidentia ſapientem fieri debere? Demum, Bernardus corporeos ſenſus ita ab exteris rebus habuit auulſos, vt quæ in proſpectu forent, interdũ nõ attenderet, & obuia quæque non videret: quia intentiſsima meditatione vires omnes ſenſuum ad interiora erant reuocatæ, vt animo ancillarentur, circa diuina intelligenda occupato. Putatis igitur vagis & omnia circunquaque luſtrantibus oculis, patulis auribus ad quæuis curioſius audienda arrectis, & cæteris ad externa euagantibus ſenſuum organis, ſcientiam capeſſere? Longe veſtra vos falleret opinio, quinimo ex Bernardo diſcite, quiſnam ſit ſtudio modus adhibendus. Porro inter ſtudia ſua Bernardus canonicas ſcripturas & diuinæ paginæ libros præſertim lectitabat, eadem iterum atque iterum repetẽs, quoad perfectam aſſequeretur eorum intelligentiam: magis ex illorum verbis veritatẽ ſibi eluceſcere, quàm ex autorum explanationibus aſſerens: & ſatius ducens ex primario fonte, quàm riuis etſi dulcibus aquam ſapientiæ ſalutaris haurire. Quo vno illorum ſane damnauit ſupercilium & faſtidioſum animum, qui ſacram ſcripturam velut incultam exhorreſcunt, eam legere faſtidiunt & dedignantur, vt aut facilem nimium, aut obſcuram. Autorum verò non vſquequaque probatorum expoſitionibus, quæſtionibus & argutiis immorantur diutius: in illorum commentariis noctes diẽſque verſantur, illos ſolos euoluunt, ex quibus aut vix unquam, aut non adeò cõpendiaria via ad veritis agnitionẽ perueniãt. Meminerint tales, B. Hieronymum in extaſi raptum, à ſupremo iudice iuſſum vapulare, quòd poſthabito ſacrarum literarum ſtudio, ſecularium autorum voluminibus legendis auidiuſcule intendebat: & ne ex conſimili culpa idem ſubeant iudicium, ſibi timeant. Denique, vt fons exhuberans vicinos agros affluẽter ex vndat, eóſque irriguis fœcundat aquis: ita Bernardus cælitus acceptum ſciẽtiæ munus, in alios abunde transfudit variis elucubrationibus & multiplici operum ſuorum cumulo, in quibus melle dulcior

In epiſtola ad Euſtochium.

cior illi fluit oratio, dulcedinem spiritus sui (qui eam eructauerat) non adumbrare referens: ob quam elocutionis suauitatem & sentẽtiarum gratiam, melliflui doctoris titulum optimo iure sortitus est. In illis itidem, non solum quod intellectum cælesti pascat alimonia, promptum est inuenire: sed & quod affectum inflammet, & sumptis supernæ dilectionis alis ad cæli fastigia subleuet. Non enim potuit flagrantissimus spiritusancto agitatæ mẽtis ardor, nisi verba ignita & diuinum amorem spirantia depromere: non potuit ex inflammato corde, nisi flamma igneorũ verborum, prosilire, neque ex lucente fulgidáque lucerna, nisi fulgor illuminans oculos mentis deriuari. In illis itidem Bernardi operibus vt amœnissimo quodam prato, omnium carpere facile est flores virtutũ, humilitatis, charitatis, mansuetudinis, & omnis denique sanctitatis: quia opificium haud dissimulanter nec mentito vultu suum repræsentat artificem. Demum, in illis solida catholicáque doctrina passim occurrit, fidem corroborans, mores componens, animum ad cælestia sublime rapiens, & ad supernam erigens Ierusalem, ad quam consummato fœliciter huius vitæ stadio, demum Bernard' noster subuectus est: vbi posito velamine, nunc facie ad faciem deum videt. Cuius desiderabilem vultũ vt & nos mereamur post huius vitæ curriculum intueri, suis precibus assiduis impetret. Amen.

DE S. LVDOVICO rege Francorum, Sermo I.

Glorificauit eum dominus in conspectu regũ. *Eccle. 45. cap. scribuntur hæc verba.* Et ibidem proferuntur in laudem & commendationem ipsius Moysi legislatoris in veteri testamento. Quem dominus mirabiliter glorificauit in cõspectu Pharaonis regis Aegypti, decẽ plagis diuina virtute & ministerio Moysi percussi, & demum educto populo Israelitico, in mari rubro cum toto suo exercitu submersi. Glorificauit etiam ipsum Moysen dominus in conspectu Seon regis Amorrhæorum, & Og regis Basan: quos

gladio

gladio percuſsit, & terras eorum occupauit vltra Iordanem, vt liber Numerorum latius commemorat. Verũ præter hanc intelligẽtiam ad literam, etiam poſſunt eadẽ verba recte nunc applicari in cõmendationem inclyti regis ſanctitatéque conſpicui Ludouici, quõdam regio ſceptro fœliciter in Chriſtianiſsimo Francorũ regno potiti, cui hodie celebratur in eccleſia ſolennitas. Nam & illũ deus in omnium regum conſpectu, imò ſuper cæteros reges abundantia gratiæ & ſingulari vitæ ſanctitate, glorioſum reddidit. Enimuero id frequens eſt in vſu eccleſiaſtico, quæ præclara laudum præconia quæ in ſacræ ſcripturæ contextu depromuntur de antiquis patribus veteris legis, propter quandam germanitatem & cognationem virtutũ illorum inſignium virorum cum ſanctis viris, qui ſub lege euangelica claruerunt, etiam in officio eccleſiaſtico, congruenter accommodantur ad encomium & laudem illuſtrium virtute & ſanctitate virorum nouæ legis. Quis autem negauerit, magnam virtutum affinitatem fuiſſe inter Moyſen virum dei, & ſãctum Ludouicum, de quo ſermonem facere nunc conſtituimus? Nam (vt cætera omnia omittantur) ſicut Moyſes ſingulari quadam prudentia, ſolicitudine & manſuetudine direxit populũ dei per deſertũ, ita B. Ludouicus cõmiſſum ſibi Francorũ populũ mirabili vigilantia, cura & vitæ ſanctimonia moderatus eſt, quẽadmodum ſequens iſtius ſermonis decurſus amplius ediſſeret. Et certe dignoſcitur ipſum deus primum glorificaſſe in conſpectu regum ac principum, per bonum laudabilis vitæ exordium: deinde verò per meliorem in profectu virtutum progreſſum: & demum per optimum ab hac vita præſenti & optatiſsimum exitum. Siquidem hæc tria, principium, medium & finis, cum in bono conſpirant, eidémque viro conueniunt: conſummatiſsimum reddunt illum, virtutéque eminẽtiſsimum atque clariſsimum, & merito ab omnibus glorificandum. Sed nunc ſacratiſsimæ virginis Mariæ nobis implorandum eſt auxilium per hãc orationem: Aue Maria.

Num. 21.

¶ *Glorificauit eum dominus in conſpectu regum. Ex loco prius adducto.* Præſens ſermo in duas partes diſſecabitur. Quarum prima declarabit, quomodo dominus glorificauit S. Ludouicum in ipſa ætate puerili per virtutum initia, & in virili

virili per earundem incrementa. Secunda vero demostrabit, quomodo deus eundem sanctum glorificauit per virtutum consummationem in extrema vitæ suæ ætate, & per fœlicem ab hoc mūdo exitū. Pro prima prædictæ diuisionis expedienda parte, id cōpertum habetur ex probatis historiæ Francorum scriptoribus, ꝙ prima fundaméta suæ sanctitatis teneriuscula etate accepit B. Ludouicus, tum puer ingeniosus & bonam sortitus animā, à præclaris suis parentibus, vtpote Ludouico octauo Francorū rege, filio Philippi Augusti: & Blancha filia regis Castellę, pientissima eius matre. Quorū ille, à Gregorio nono summo pontifice incitatus ad sumenda arma contra Albigenses hæretecos, cruce signatus, Auinionē & Tholosates armis subegit, & ad fidem reduxit. Ex qua expeditione in franciam regressus, paulopost fœliciter migrauit ad dominum. Illa vero animosa virago & cordatissima mulier, orbata viro, & vidualem continentiá amplexata in florente adhuc ætate, tutelam filij sui suscepit impigre, & gnauiter eā est executa. Siquidem in timore domini educandum illū curauit sub optimis morum præceptoribus, sancta & inculpata vita, necnon eximia doctrina prædictis. frequentibus etiam monitis filium suum instimulauit ad capessendā viam vitæ, crebro illud ei verbum inculcans: Mallē fili charissime te mortem subire temporalem, quàm quòd vnico peccato mortali tuum offenderes creatorem. Quod piæ matris verbum vsqueadeo alto infixit animo filius optimus, vt præseruante illum diuina gratia, per totum vitæ suæ curriculum ne vllum quidem mortiferi criminis contagium contraxisse dicatur. Quod sane insigne est priuilegium, & paucissimis indultum fuisse legitur mortalibus. Arrigant hic aures (velim) parentes, nimium in suos liberos indulgentes, & insano illorum amore correpti, qui contraria quàm sancta Ludouici mater, via incedétes, sinūt laxioribus habenis filios suos & filias pessimis imbui moribus & dissolutissimis, verba proferre lasciua & deieratoria, ducere choreas, exercere ludos, vino se multo ingurgitare: aut quod deterius est, praua illis exempla domestica exibent, quibus inficiantur. Hi ediuerso malūt suos filios grauiter suū offendere creatorē quàm mortē & subire tēporalē: & idcirco Christi discipulatu &

consortio sunt indigni, quod plane testatur ipse Christus apud Matthæum his verbis: Qui amat filium suũ aut filiã suã plus quàm me, non est me dignus. Et qui amat patrem suũ aut matrẽ suã plus quàm me, nõ est me dignus. Porro, huic iacto bonorũ operum fundamento solido & firmo, mox in prima adolescẽtia beati Ludouici superiacitur & aliud probitatis fulcimentum : vtpote quod duodecim annos natus, euehitur ad suscipiendam totius regni moderationem, ob exemptũ vita patrem. In qua vitæ cõditione, etsi duplex haberet ad vitia incitamentum, vtpote adolescentiã suapte natura ad peccata procliuẽ (nam vt ait scriptura sensꝰ & cogitatio humani cordis, ab adolescẽtia sua sunt prona ad malũ) & regiã potestatem, quę suggerit mala licẽter agendi audaciam, ob amplitudinem autoritatis, qua omnibus præest, & nullis subiicitur, hinc & in carnis illecebras, tumorémque animi & licentiam quæcunq; libet agendi, facile fit regi prolapsio: attamen beatus Ludouicus vsqueadeo fixus fuit in timore domini, quem à teneris vnguiculis animo imbiberat, vt neque per adolescẽtiæ petulantiam corruerit in præcipitia vitiorum, neque per regiæ dignitatatis amplitudinem deciderit à probitate, aut pertractus fuerit ad iniquitatem. Nõne igitur glorificauit eum vere dominus in conspectu regum, cum gratiam illi contulerit singularem abstinendi in primo adolescentiæ limine, & in regiæ potestatis culmine, ab omni malo? Quod sane in regibus per quàm rarum esse solet, cum legamus & sanctum Dauid corruisse in adulterij & homicidij baratrum : & Salomonem eiꝰ filium, per mulieres alienigenas ad idololatriam esse perpulsum : & paucos admodum inueniamus in sacris literis reges, qui purpuram regiam aliquo crimine nõ labefactarint. Hinc & illud accedit egregiæ virtutis ornamentum, ꝙ cum ex casto coniugio sobolẽ generosam & nnmerosam sustulisset, accaptã ac obtimis parentibus recte viuendi regulam in illam sedula diligentia transfudit, docens cum sancto Thobia filios suos & filios ab infantia timere deum, & abstinere ab omni malo : Crebris itidem exortationibus eos inducens, ad impendendum deo in ecclesiasticis audiendis officiis, quotidianum obsequium, & ad verbum

Matth.10 · *Gen.8* · 2. Reg.11 · 3. Reg.11 · *Thobiæ 1*

bum dei à prædicatoribus libenter audiendum animóque infigendum, & accommodandum operi. Qua in re secutus est illud salutare Ecclesiastici monitum, vbi dicit Filij sunt tibi? erudi illos, & curua illos à pueritia eorum. Filiæ sunt tibi? serua corpus earum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas. Inter cętera vero paterna documenta vetuit filios suos feria sexta cuiusque hebdomadę, deferre serta rosea & alia capitis decoramenta, quibus solutior & liberior gaudet adolescentia: filias itidem suas eodem die prohibuit portare monilia, gemmas & aurum ad capitis exquisitiorem ornatum: dictitans non esse congruum seruos Christi & ancillas eo die caput ornare rosis, floribus & gemmis, quo rex regum Christus coronam spineam pro nobis in sacro suo vertice pertulit, acutissimisque spinarum aculeis capite est transfixus. At vero nostræ tempestatis parentes, opposito prorsus calle nunc progrediuntur. Non enim in suis filiis aut filiabus superfluitatem vestium coercent & cohibent, vt deberent exemplo sancti Ludouici edocti: sed & eam adaugent suis sumptibus, & nimia idulgentia suggerunt animos ipsis, & affectum ardentius illam expetendi: vt de illis filiabus nimia parentum cura exquisito cultu adornatis, merito dici possit illud Psalmistæ verbum: Filiæ eorum compositæ, circumornatæ vt similitudo templi. Vnde ex ornatu illo tam accurato, illæ multos pelliciunt ad malum & concupiscentiam sui: & plærunque eædem proruũt in libidinem, perpetuúmque suis parentibus probrum inferunt & infamiam, cuius probrosæ vitæ miseri parentes primam dederunt occasionem. Præter hæc vero prædicta, dominus beatum Ludouicum glorificauit in conspectu regum, in meliori vitæ suæ progressu, in quo triplicem illi virtutis profectum gloriose contulit videlicet quoad deum, quoad seipsum, & quoad proximum suum. Quoad deum quidem, glorificauit ipsum dominus mira deuotionis gratia, quam habuit in oratione ad DEVM frequenti cum lachrymis, & auditione diuini seruitij, præsertim sacrificij Missæ: quàm singulo quoque die bis audiuit, lectioni horarum suarum intentus aut sanctæ meditationi, neque tunc cuiusquam admisit alloquium, nisi vrgens ad idipsum adigeret necessitas: & tunc quidem Psal. 143

ſuccincte, ne ſua interrumperetur deuotio. Cæterum, i
hac reuerentia in eccleſia & diuinis officiis procul illic
ſtant nebulones & cõgerrones, qui cum ſacra celebran-
tur, aut horæ eccleſiaſticæ decantantur: in templis vltro ci
tróque deambulant, & confabulantur de negociis huius
mundi & rebus inutilibus. Et neque ipſi orant deum, nec
alios orare ſinunt, ſed importuno ſuo ſtrepitu ac tum...
Matt. 21 ab oratione impediunt. Contra quos omnino indiſci-
Eſa. 56. natos, hæc Chriſti verba recte poſſunt intorqueri: Dom.
Iere. 7. mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis eã de-
ambulationis domum & confabulationis. Enituit & hæc
Ludouici in deum pietas eximia, in extruendis magnificis
templis, monaſteriis & xenodochiis, pauperúmque rece-
ptaculis: quę ſparſim per multa regni huius ampliſsimi lo
ca à fundamẽtis erexit, aut diruta inſtaurauit, largisq; do-
tauit prouentibus. Ob quam inſignem magnificentiã, non
1. Para. 22 minorem profecto laudem meretur quàm *Dauid*, qui in-
2. Para. 3. gentes præparauit impenſas ad ædificandum dei templũ:
3. Reg. 9. & quàm Salomon, qui ſplẽdidiſsimum & operoſiſsimum
conſtruxit deo templum in Ieruſalem: & quàm Ioſias rex
Iuda pientiſsimus, qui inſtaurauit Sartatecta domus do-
mini, & reparauit templum: vt habetur quarto libro Re-
4. Reg. 22 gum. Denique & ſyncera Ludouici in diuinum hono-
rem affectio, emicuit in ſeuera caſtigatione blaſphemia-
rum & execrabilium deierationum, ſi quæ fierent in toto
ſui regni ambitu. Siquidem tulit ipſe legem, communica-
to cum proceribus regni & epiſcopis prius conſilio, quòd
quicunque deprehenderetur blaſphemaſſe deum aut ſan
ctos, vel execrandum aliquod iuramentum cõmiſiſſe, cau
terio labiis eius inuſto puniretur, Cúmque ciuem quen-
dam Parrhiſiẽſem blaſphemię reum iuſsiſſet ipſe rex prę-
dicto affici ſupplicio, & multi ob idipſum murmurarent,
attribuentes illud ſæuitiæ & crudelitati tyrannicæ: reſpon
dit rex optimus, ſe velle potius in propriis labiis aduſtio-
nem cauterij pati, vt horrendum illud blaſphemiæ crimẽ
penitus è regno ſuo ſuſtollatur, quàm ſinere ipſum impu-
ne & effreni quadam licentia per fines ſui regni graſſari.
At ſi hac tempeſtate eadem lex integre ſeruaretur, multi
inuenirentur cauterio notati, vel à ſuis reſipiſcerent bla-
ſphemiis: quas dominus in veteri lege iuſsit lapidatione
puniri.

puniri, dicens ad Moysen: Educ blaſphemum extra caſtra, *Leu. 24.* & lapidibus obruat eum omnis populus. Deinceps ad ſeipſum habuit ſanctus Ludouic⁹ glorioſum in virtute progreſſum: per humilitatem in primis, quã perſpicue oſtendit, qualibet feria ſexta ſuæ conſcientiæ expiationem faciendo ſacerdoti per confeſsionem ſacramentalem, & flagello quinque catenulis contexto (quod ſemper ſecum ferebat in pyxide) diſciplinam ab eo ſuper humeros ſuſcipiendo. Correptiones quoque à viris prudentibus in lenitate ſpirit⁹ factas, grato animo audiebat. Aliorum præterea potius, quam ſuo credidit conſilio. Et immoderatã in veſtibus, ſumptibus, apparatu equorum, & reliquis huiuſmodi negociis ſeculi ſuperfluitatem & affluentiam ſtudioſe deuitauit, mediocritate in illis & moderato vſu (ſeruata ſemper regię maieſtatis decentia) contentus ſecundũ rectæ rationes definitionem. Fuit & in eodem memorabilis abſtinentia, qua ad frenandam carnis concupiſcentiam ſingula quaque feria ſexta ieiunauit, quadrageſimaléque ieiunium diſtricte obſeruauit Per totum Aduẽtum carnibus abſtinuit. In vigiliis quoque magnarum ſolennitatũ, vt Natiuitatis & feſtorum beatæ virginis, pane & aqua ſola victitans, ieiunauit. Cilicio quoque diutius ad corpus attiguo eſt vſus, quod tamen poſtea virorum proborũ cõſilio inductus, dimiſit ob nimiam corporis debilitatem: eleemoſynarum vero largiori erogatione illam cilicij dimiſsionem commutauit atque compẽſauit. In caſtitate vero coniugali quàm fuerit temperat⁹ & moderatus, ex eo, perſpicue liquet, ꝙ in Aduentu domini & quadrageſima, feſtisque ſolennioribus & ieiuniis, per totum anni curriculum indictis, ſemper à ſuę coniugis conſortio abſtinuit, & quatuor itidem diebus ante perceptionem ſanctiſsimi euchariſtiæ ſacramenti, & quatriduo etiam proxime conſequente, vt in puritate corporis & animi ſacratiſsimum illud myſterium perciperet, & perceptũ in ſynceritate cõſeruaret. Ecce inter medias conſtitutus delicias & regales epulas, exemplum memorabile ſobrietatis, abſtinentiæ & continentiæ exhibuit Ludouicus, non regibus ſolũ & principibus, ſed & quibuſuis hominibus, & cuiuſcunq; fuerint ſtatus, ſiue eccleſiaſtici, ſiue ciuilis, ſiue popularis: vt oẽs ex eo tãquam virtutum quodã archetypo, diſcere poſsint

& aliquid accipere, ꝙ in imitationis suæ vitæ trahant exẽ-
plũ. Demũ ad proximos habuit noster Ludouicus glorio-
etiã in virtute progressum, potissimũ in recta administra-
tione iustitiæ, quũ per totũ regnũ suũ exactissime obser-
uari præcepit, constituendo in omnibus locis magistratus
& iudices timentes deum, prudentes, æquitatis amantissi-
mos, & auaritiam odio habentes, secundum consilium Ie-
thro quod dedit Moysi, & diligenter inquirendo quomo-
Exo.18 do quisque eorum suo fungeretur officio in administra-
tione iustitiæ sibi credita, imitatus eo in facto ipsum Iosa-
phat regem Iuda, qui ob idipsum mirifice commendatur
in sacris literis secundi Paralipomenon. Cum autem per
2.Pa.19. quandam morum corruptelam præfectura Parrhisiensis
ante sua tempora venalis haberetur, & compararetur pe-
cunia: vetuit illud deĩceps fieri Ludouic⁹, & in illa & alia
quacunque administratione iudiciaria, nolens talia of-
ficia precio comparari, ne illa via & minus idonei promo
uerentur ad illam iuris dicendi prouinciam, néve sic pro-
moti, ad iustitiam pecunia & muneribus corrumpendam
adigerentur. Nam vt ait scriptura, munera excæcant ocu
Deu.19. los sapientum, & mutant verba iustorum. Et quoniã idẽ
rex noster compertum habuit, causas viduarum, pupillo-
rum & pauperum tarde admodum ingredi consistoria iu
dicum: ipse, cum per ocium liceret, bis in hebdomada tri
bunal iudiciarium conscendit, & cum summa dignatione
atq; beneuolentia, pauperum & orphanorũ causas audi-
uit, & expeditissime absoluit. Et idcirco stabilitum est sce-
ptrum regni eius, pacéq; tranquilla confirmatum, quo-
niã vt ait Sapiens in Prouerbiis, iustitia firmatur solium
Pro.16 regis, & honor regis iudiciũ diligit. Habuit & Ludouicus
ad proximos effusa viscera commiserationis, & ad suble-
uandam eorum inopiam totus fuit propensus ac liberalis.
Semper enĩ in curia ei⁹ alebãtur quotidie centũ & viginti
pauperes, & in magnis festis duplicabatur eorũ numer⁹.
Quolibet præterea die sabbati, duodecim pauperũ pedes
abluit in loco secreto, & extersit, ad imitationem humili-
tatis Christi: deinde cibaria eisdẽ ministrauit in mensa, &
Iohan.13. in discessu eorum certam pecuniæ portionem illis manu
propria distribuit. Insuper & tres senes pauperes quotidie
secũ

secum in mensa habuit cõuiuas, ratus in illis se Christum pauperem pascere, qui impensum pauperibus obsequium misericordiæ, sibi quoq; exhibitum cõtestatur. Quocirca de ipso rege nostro recte pronunciatur illud Psalmographi verbũ: Dispersit dedit pauperibus: iustitia eius manet in seculum seculi, cornu eius exaltabitur in gloria. *Matth. 25.* *Psal. 111.*

¶ Pro secunda sermonis huius absoluenda parte, nunc reliquum est ostendere, quomodo glorificauit B. Ludouicũ dominus in conspectu regũ, quantũ ad fœlicissimũ vitæ suæ exitũ & consummationem. Ad quem declarandum id prænoscere est congruũ, ꝙ idẽ rex zelo Christiani nominis inflãmatus, bis parauit expeditionẽ in Saracenos, vt ex Machometica spurcitia eos reuocaret ad verũ dei cultũ. In priore quidem Aegyptum adnauigans, Damiatã domuit, & Christo consecrauit. Ad cum ad vlteriora proficisceretur occupanda oppida, in via ab hostibus interceptus, ob imbecillem morbo exercitum, maláq; affectũ valetudine, cum magna tamen humanitate, & non hostiliter à Soldano except⁹ est: qui & suorũ medicorũ curauit opera ipsum Ludouicum grauiter laborantẽ, sanitati restitui, & precium redemptionis admodum exiguum pro rege ipso, proceribus eius, & toto exercitu liberãdo, persoluendum constituit. Quo persoluto, non statim in regnum suũ reuerti voluit: ne subito illo recessu, hostis pactum de redimendis & soluendis à captiuitate Christianis per totũ suæ ditionis ambitũ, nõ seruaret. Sed in Syriã profect⁹, cadauera Christianorũ per viã strata, vt alter Thobias, sepeliẽda curauit, indigẽtes in illis regionib⁹ Christianos, suis opib⁹ subleuauit. Vrbes terræ sãctæ (q̃ totã obambulauit) in quib⁹ Christi nomẽ adhuc colebatur, turrib⁹ & mœnib⁹ reddidit munitiores. In qua peregrinatiõe expleto fere quinquennio, cũ accepisset nunciũ de charissimę suę matris morte, q̃ regni administraticẽ reliq̃rat: mature in Gallias reuerti disposuit, ne ob diuturniorẽ eius absentiã tumultus aliquis in regno vel cõtra regnũ ab exteris moueretur. Reuersus aũt ex priore hac profectione, iã in alterũ mutatus virũ videbatur omnibus, vsq; adeò postea in omni virtutum genere altiorem perfectionis gradum, q̃ pri⁹ attigerat, assiduo exercitio bonorũ operũ cõscẽdit, vt posterior eius vita ad priorẽ se haberet sicut lux ad vmbrã. *Tho. 2*

At vero in posteriore expeditione contra Saracenos, incitatus rex noster miro feruore fidei dılatãdæ, classem sui Tunicium versus dirigẽs, applicuit in Africam, & Carthaginem cepit. Castris deinde positis haud procul à Carthagine cepit. Castris deinde positis haud procul à Tunicio, ob pestilentes aquas cũ morbus multos proceres & milites regij exercitus corripuisset, postremo & ipsum inuasit ægrũ. Qui ingrauescente in dies languore, sentiens extremum vitæ suæ diem imminere, Philippum primogenitum suum (qui cum fratribus suis patrem in hac sacra militia comitatus fuerat) salutaribus monitis quasi pro testamento conscriptis, saluberrime instituit, admonẽs ante omnia quòd deum vnice coleret, ecclesiam defenderet, iustitiam cuique administraret, & pauperes subleuaret: haud dissi-

3. Reg. 2. milis ea in re sancto regi Dauid, in extrema vitæ hora filium suum Salomonem optimis instituenti præceptis, &

Tho. 4. Thobiæ seniori, filium etiam suum salutaribus documentis quasi pro testamento relictis imbuenti. Demum perceptis cum singulari deuotione & mente incolumi sacramentis ecclesiasticis omnibus: decumbens in cilicio terræ

Lucæ 23. superstrato & cinere, cum hęc protulisset verba, In manus

Psalm. 30. tuas domine commendo spiritum meum: gloriosum & acceptum deo spiritum reddidit, anno Christianæ pietatis millesimo ducentesimo septuagesimo, de tẽporali regno conscendens ad æternum, & de peregrinatione huius mundi ad patriam cælestem. Corpus eius sacrum, aromatibus conditum, in Franciam cum decente pompa funebri delatum est, & apud sanctum Dionysium terra conditum, more aliorum regum. At cum ipse Ludouicus noster, regnante Philippo Pulchro, nepote ex filio S. Ludouici, à Bonifacio octauo summo potifice, in catologum sanctorum ob crebra ab eo facta post mortem miracula & anteactam vitæ sanctitatem esset relatus, idem sacrum eius corpus eleuatum est è terra, & in capsa decentiore quatuor columnis æreis subnixa, sublimi in loco est repositum, vbi cum magna veneratione (vt par est) colitur & honoratur à cunctis. Quem igitur deus primum in terris sanctimonia, deinde in cælis ęterna beatitudine glorificauit: studeamus & nos ita glorificare debitoq; honore, vt tandem eius consortium assequamur. Amen.

DE

DE SANCTO LVDOuico Francorum rege, sermo secundus Parrhisiis in regali collegio Nauarræ habitus, M.D.VII.

R*Ex magnus ſuper omnes. Ex pſa.* 94.]Mos fuit antiquis, autore Valerio, celeberrime cœtus: in conuiuiis egregia maiorum opera carmine comprehenſa ad tibiam canere, quoad ea imitanda iuuentutẽ alacriorẽ redderent. Quid hoc, inquit, ſplendidius aut vtilius certamine? Quas Athenas, quam ſcholam, quę alienigena ſtudia, huic domeſticæ diſciplinæ prætulerim? Inde oriebantur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcelli, Fabij. Nec id iniuria quidem. Nempe nihil æque prę̨claram iuuenum indolem ad amplexãdam virtutem inflammare ſolet, atque memoratu digna illuſtrium virorum exempla, quæ illorũ ſubiecta oculis, ad vitam ſimili ratione inſtituendam dirigunt. Hac ſane via Iulius Cæſar, acerrimo vir ingenio, cũ ſe totum ad imitationem Alexandri Magni contuliſſet, clariſsimus demum euaſit. Qui (vt memoriæ proditum eſt) cõqueri apud amicos ſolitus erat, ſe ea ætate nihil adhuc prę̨clarum geſſiſſe aut memorabile, quo ille totum fere orbẽ ſuæ ditioni ſubegerat. Ipſe verò multo magis probauerim id nunquam ſatis commendandum Parriſienſis gymnaſij inſtitutum, quo non in conuiuiis, ſed grauiſsima eruditiſsimorum virorum corona: nõ tibia, ſed viuæ vocis officio: non denique mendacem & fucatam eorum qui à veritate fidei & morum exorbitarunt, ſed veram omnique adumbratione carentem ſanctorum probitatem, ſtatis definitiſque diebus & locis, publico depromit auditorio: vt horũ commemoratione, ad carpendum ſalutis iter torpẽtes excitentur animi. Id plane Eccleſiaſt. faciundum admonet: Laudemus, inquit, viros glorioſos, & parentes noſtros in generatione ſua. *Eccle.* 44 Cæterum, ex cæleſtium incolarum ſenatu, ſanctiſsimum Ludouicum pietate & meritis inſignem, hæc

hæc florentiſsima domus Nauarrica, literatiſsimorum vi-
rorum fœcundiſsima nutrix, & multiplici ſemper prole
beata, quotannis prædicandum delegit, regaliſque dom'
Iſaiæ. 52 regem reuerenter honorat. In ea vallis tutiſsima muni-
ſsimáque conſpicitur, firmiſsima petra totam ædificii ſtru-
Pſal. 64. ćturam conſolidans, ſecundum Iſaiæ oraculum aquæ cæ-
leſtis aſpergine impleta, & (vt ſacriloquus inquit Dauid)
ſpirituali frumento doctrinæ largiter abundans. Hæc me
virtutum beatiſſ. Ludouici præconem impræſentiarum eſ-
ſe voluit, etſi huic obeundo muneri minime ſatis idoneū.
Quis enim te ò Ludouice (quanuis Ciceroniano polleat
eloquio, aut à Demoſthene torrentem eloquentiæ mutua-
tus fuerit) dignis extulerit præconiis? Cum tuæ virtutes
humanis verbis omnino ac pro dignitate explicari nō poſ
ſint, ipſe ne ſperare debeam eas ieiuna, arida & elanguida
oratione me conſecuturum? Veruntamen quia ex huiuſce
vallis fœcunditate literariam ſuſcepi educationem, non
potui oblatam detrectare prouinciam. In eius decliuitate
tutus delitui, dum procellarū peractæ nauigationis inun-
darent fluctus. Par eſt igitur, habitam tutelam hoc quan-
tulocunque officio compenſare: quod vtcúque me exple-
turum confido, modò præſidio mihi fuerint omnium vo-
ta præcéſque, dei param virginem mariam angelica vo-
ce ſalutantium: Aue Maria.

¶ R*ex magnus ſuper omnes. Pſal. 94. deſcripta ſunt hæc ver-
ba.* Et in ſanctiſſ. Ludouici præconium impræſentiarū ad-
ducta. Multos eſt inuenire ſapientiſsimi patres, ampla re-
rum ditione potitos, populis late imperitaſſe, regio diade
mate caput ornatos, clariſsima ſceptra magnifica geſtaſſe
manu: & fuſis hoſtib⁹, triūphali curru īuectos, crebra tro
phęa ex eis retuliſſe. Verum perquam rari occurrent, qui
in excelſo maieſtatis faſtigio conſtituti, adamuſſim virtu-
tem ſeruauerint, vt nulla ex parte reprehenſioni fuerint
obnoxij. Siquidem raro conueniunt & in vna ſede morā-
tur maieſtas virtúſque ſimul. Quod ſi veterum libet anna
les recenſere, facile conſtabit in potentiſsimo quoque re
ge quicquam ſemper vitij permixtum fuiſſe cum regali
purpura. Enimuero Ninus Aſſyriorum rex primus, rerū
geſtarum gloria præſtans eſt habitus: verū tanta dominā-
di cupidine exeſtuauit, vt adimpliandos imperij ſui limi-
tes,

tes, finitimis in tranquillitate ſine armorum ſtrepitu viue-
re aſſuetis, bellum feruidus intulerit. Eius vxor Semi-
ramis, ſumpto virili cultu, regnum illud non modò con-
ſeruauit, ſed & protenſius reddidit. Inter arma tamē & Ma
uortia tela, libidinis impatientiſsima, ne à proprij quidem
filij contubernio temperaſſe ſcribitur. Philippus itidē Ma
cedonum rex inclytus, adeò ſubdolus & vafro fuit inge-
nio, vt Græciæ maiori ex parte mercator potius quàm vi
ctor fuiſſe perhibeatur. Cuius filius Alexander, vt geſto-
rum magnitudine, ita ſcelerum immanitate patrem ſupe-
rauit, animi ſ. inſolentia, qua diuinos ſibi arrogauit hono-
res: ebrietate quoque & crudelitate, qua menſas geniales 2. Re. 11
cruēta amicorū cæde reſperſit. Sed ab exteris ad noſtros
tranſeamus David ſecundū cor domini electus, in adulte
rij & homicidij barathrum incidit. Salomon autem filius
eius, omnium longe ſapientiſsimus, cum iam canis ſparge 3. Re. 11.
ret caput, ardentiſsimo mulierum amore captus eſt. De-
mum. Iezechias ob animi in deum pietatem mirifice cele- 4. Re. 20.
bratus, à rectitudine decidit, quum legatis Babyloniorū
pœnitiſsima quæque & abditiſsima domus ſuç oſtentauit.
Non hæc profecto in regum ſugillationem dicta puten-
tur, ornatiſsime cōſeſſus: ſed vt dilucidum euadat, paucos
admodum eſſe, qui regiam dignitatem nullo vnquam ſce
lere labefactarint. Si quis igitur occurrat ad regium eue-
ctus ſolium, qui vitiis omnibus liber, omnigeno virtutum
ornamēto refulgeat, is ne optimo iure rex magnus ſuper
omnes & haberi & dici debet? At qui noſter Ludouic⁹ ita
regale decus omni virtutum ſplendore adornauit, vt nul-
lus in eo vitiis relictus ſit locus. De quo nō immerito prç 4. Re. 23.
dicari poteſt id præconij, quod de Ioſia optimo rege com
meminit ſcriptura: Similis illi non fuit ante eum rex, qui
reuerteretur ad dominum in omni corde ſuo, & in tota a-
nima ſua, & vniuerſa virtute, iuxta omnem legem Moyſi:
neque poſt eum ſurrexit ſimilis illi. Quinimo oſtendit Ni
colaus Liranus, Ioſiam ipſum in quamplurimis ipſius no
ſtri Ludouici typum geſsiſſe. Recte igitur de noſtro Ioſia
mō aſſumptū eſt id laudis elogiū: Rex magnus ſup oēs.
¶ Cæterum regis noſtri magnitudo, qua omnibus ſupe- Pſal. 94
rior eſt, præſenti oratiōe trifariā explanabitur. Primo, re-
ligioſa ei⁹ à primis annis cōuerſatiōe Secūdo, rectiſsima
iuſtitiæ

iustitiæ obseruatione. Tertio, feruentissima fidei Christianæ dilatione. Ad aggrediundam itaque primam partẽ, vtpote virtutum Ludouici nostri germinationẽ atque pullulationem, id omnibus perspicuum reor, eundem cum tenellam adhuc ageret ætatem, patre orbatum, Blanchæ matris suæ tutelæ relictum fuisse. Quem non indulgẽter, sed in domino diligens, voluit non minus virtutis, quàm paterni regni hæredẽ relinquere. Et quia exploratũ habuit, pinguibus aruis adhibendos esse industrios cultores, qui assidua opera sulcis fructifera semina mãdent, religiosos viros (ordinis præcipue Prædicatorum & Minorum) delegit morum filij sui magistros. Ipse verò fertilium naturam imitatus agrorum, & longe plus referẽs quàm acceperit, ita eorum disciplina educatus euasit, vt vitæ sanctimoniã à puero amplexus, eam studiosissime semper seruauerit. Neque ab re id vsu venit. Solent enim plantæ eius soli sequi naturam, quo incrementum ceperint & alimoniã: vt si pingue fuerit & fœcũdum, suauem multiplicémque fructum afferant: sin secus, tristem & insuauem. Quid mirum igitur, si hic nouellus frutex plantatus in domo domini, morum honestatem quam à suis imbibit optimis præceptoribus, copioso bonorum operum fructu ampliorẽ reddiderit? Porro mater eiusdem videns filium suum inoffenso pede per viam mandatorum dei currẽtem, stimulos eidem adiecit, crebra admonitione sanctissimis eius aurib' id memorabile verbum inculcando: Mallem fili charissime te mortem incurrere corporalem, quàm vnico peccato lœtali te tuum offendere conditorem. Quod pientissimæ matris verbum ita obsequentissimus filius alto pectore fixit, vt diuina ipsum protegente gratia, nunquam mortalis criminis contagium sensisse perhibeatur. Testis est huiusce rei locupletissimus Gaufridus de bello loco, confessionis eius sacramentalis auditor, & vitæ ipsius (vt eã oculis agi coram aspexit) multa cum pietate conscriptor. Qui identidem asserit sanctissimum regem nostrum singulo quoque die duas saltem Missas audire solitum, & sæpenumero tres aut quatuor. Horis canonicis oĩbus quotidie cum cantarentur interfuisse, nihilominus eas integras de tempore & sacratissima virgine Maria legere assuetũ, necnon & completum mortuorum officium (quas vigilias

lias nuncupant) quantumuis solemne occurreret festum, absoluere. At verò quis non miretur virum asſidua regni administratione occupatisſimum, ea quotidiana obsequia deo exoluisse, quæ quispiam negociorum omnium vacuus præstare vix quiuit? Demum, in templo dei cum diuina celebrarentur officia, nullius admisit colloquium, nisi grauis ad id vrgeret necesſitas aut euidens vtilitas, & tunc quoque (ne sua interrumperetur deuotio) breuiter & succincte. Cūq; in letaniis sanctorū pro more ecclesiastico lectitaret hunc versum deprecatoriū, Vt cordis compunctioné fontémque lachrymarū nobis dones: ipse tractis ex imò pectore suspiriis, tū suiipsius exinanitione ad deum exclamauit: O domine, fontem lachrymarum non audeo postulare, sed modicæ lachrymarum guttæ mihi sufficerent ad cordis mei ariditatem & duritiam irrigandam. Atqui non modo stillas (vt humiliter petiuit) impetrauit, sed & ex aliorum præcordiis crebro lachrymas elicuit: qui perspicientes in optimo rege sui abiectionem & humilem in diuinis officiis audiendis exhibitionem, non sese à piis lachrymis vltro erumpentibus cōtinere potuerūt. Iam verò ex hoc vt archetypo vestris oculis obiecto, animaduertite adolescentes ingenui, quanti sit momenti recta in teneris annis educatio. Id Plato asseuerat, id Aristoteles, dicens: non parum, imò plurimum & in totum referre, an iuuenes sic aut secus ab adolescētia consuescant. Idem testatur & Virgilius, cum ait: Adeo in teneris consuescere multum est. Et Sapiens in Prouerbiis: Adolescés iuxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. *Prou.22.* Proinde recte sentit Ieremias: Bonum est viro (adolescenti) cum portauerit iugum (domini) ab adolescentia sua. *Thre.3* Non desunt vobis rectę vitæ instituta, non soliciti pręceptores, quotidiana exhortatione ad virtutem incitantes: sequimini optimos duces, & quam ostendunt virtutis viā, carpite. Id iterum atque iterum moneo, Ludouicum nostrum perspicite, ad summum virtutum culmē & recta institutiōe, quam enixe secutus est, euectum, & in suos pro viribus præclaram morum efformationem transfundentem. Siquidem cum ex castisſimo coniugio liberos sustulisset, eos velut alter Thobias saluberrimis monitis asſidue ad virtuté prouocauit, vt horis canonicis cū celebrarentur,

rentur interessent, & quotidiano Missarum sacrificio, sacratissimæ virginis Mariæ horas sine intermissione legerent, verbum dei auidissime audirent. Serta rosea & alios capitis ornatus, quibus solutior gaudet adolescentia, feria sexta eos deferre prohibuit, memores ipsos esse debere dictitans, eo die sacrosanctum Iesu Christi caput acutis spinis transfixum. Arrigite ad id aures, adolescentum moderatores vigilantissimi: & quos suscepistis imbuendos iuuenes, exemplo Ludouici nostri effigiate, vt frequentes templorum limina terant, & se totos dei mancipent obsequio. Neque rubras aut virides ferant zonas, odiorum & dissidij seminaria: memoria repetentes virgineũ domini nostri corpus vndique sanguine perfusum fuisse, ipsúmque viridem, sed spineam, in vertice coronã gestasse. Denique, ad id perfectionis fastigium (vt paucis absoluam) conscendit rex noster, vt contemptu mundi concepto, decreuerit filio suo primogenito iam adulto regni moderamen committere, & religionem monasticam mundi conculcatricem profiteri, modo coniunx sua huic voto assentiretur: cui tamen ipsa semper refragata est, contẽdens id regno plurimum incommodare posse. Nihilo secius, defuncto viro suo, ipsa in sanctimonialium monasterio, apud S. Marcellum iuxta Parrhisios à se extructo, continentissime reliquum vitæ trãsegit. Quocirca haud absurde de nostro rege in exordio sumptum est, ꝙ in sancta conuersatione est rex magnus super omnes.

¶ Secũdo loco pro pollicitatione nostra, regis nostri magnitudo omnibus præcellẽs, ex æquissima principatus administratione patefacienda est. Inter virtutes quidem quę principem & regni administratorem decent, nullam magis necessariam atque accommodam putauit Aristoteles, quàm iustitiam legitimam atque totã, suo sinu omnes virtutis numeros complectẽtem, & vbi adest, suo consequio trahentem cæteras. Cuius sane splendori ex Euripidis testimonio, neque hesperus neque lucifer conferendus est.

Sap. 1 Neque ab hac sententia dissident sacrarum literarum mo-
Eccle. 18 numenta, reges omnes admonentium: Diligite iustitiã qui iudicatis terram. & in ecclesiast. Ante iudicium para iustitiam. Neque causa subticetur, quoniã iustitia, inquit, fir-
Prou. 25 matur soliũ. Et alio ĩ loco: Firmabitur iustitia thronus regis.

gis, Quo circa immortale apud posteros sibi nomen cōpararunt, quia violatam iustitiā seuere vindicare studuerūt. Qualis inter cæteros nominatur Cambyses rex Persarū, qui quum Sisannem iudicem suum deprehendisset iniuste ob pecuniam iudicasse: ei detrahi coriū præcepit, & eo detracto eius tribunal insterni. ibidémq; eius filium Otanem sedere iudicem iussit, atque in memoria habere, quo in tribunali iudicaret. Si hac tempestate omnibus qui pecunia inescati peruertunt iudicium, simili exemplo pellis auferretur: formidādum esset, permultos nudum cute corpus habituros, qui nunc eam integram & nitidam ostentant. Verum (vt canit Hesiodus) cui mens intenta rapinis inuigilat, qui ius violat, stat pœna nocenti post obitum, quando scilicet venerit iustus ille iudex reddere cuiq; secundum opera sua retributionem. Porro regis nostri iustitia in optimarū legū positione, præuaricatorúmque seuera castigatione, clare elucescit. Siquidem legem tulit, officia iudiciaria, vt præfecturam Parrhisiensem & cætera id genus quæ prius venalia habebantur, nequaquā pecuniis vendicari debere: sed constituendos vbique iudices ęquissimos, probitatéque spectatissimos, qui potissimum ad munera capienda minime essent propensi: nō immemor sententiæ Sapientis, quoniam xenia & dona excæcāt oculos iudicum. Secutúsque hac in re consilium videtur Iethro, suggerētis Moysi in Exodo: Prouide de omni plebe viros sapientes & timentes deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore. Hoc pacto sane prouidit Ludouicus noster de instituendis iudicibus: & quonam modo tractarentur ab eis iudicia, sedulo examinauit, inquisitorióque scrutinio singulorum cōditiones ad vnguem indagauit, vt compertum haberet qua ratione suo quisque fungeretur officio. At verò quoniā eū nō latuit, quòd in iudiciis sæpenumero dat veniam coruis, vexat censura columbas: quodque pauperū & viduarum causę admodum tarde iudicum prætoria atque consistoria solent ingredi, singula quaque hebdomada in propatulo bis tribunal conscēdit, cuiuis petenti æquitaté administratur, causasq; occurrētes

Exempl insigne.

Mat. 16.

Eccl. 20
Deut. 16.
Exo. 18

Iuuenal.

tes expeditiſsime abſoluit. Quis non aurea vocauerit ea ſecula, quibus de cælo delapſa iuſtitia, rurſum terras inuiſere venit. Hæc reuera Saturnia erant regna, tantopere à pœtis decãtata, in quibus iuſtitiæ vindex & administrator is erat, qui latas rerum tractauit habenas. Demum execrabilia iuramenta & blaſphemiæ proxima, omnino prohibuit, decernens grauiſsimam illis infligendam pœnam qui huiuſce legis deprehenderentur trãſgreſſores. Quam alienus autem fuerit ad hoc deierandi vitio, vel eo constat argumento, quod cum aliquando ſolitus eſſet more iuramenti aſſumere id dicendi genus (modo latina lingua patiatur) in nomine mei: & ſuper hoc à viro quodam grauiſſimo reprehẽderetur, nunquam huiuſmodi dictum aut aliud quiduis aſſertorium, ſpeciem iurationis præ ſe ferẽs, ore ſuo deinceps excidiſſe auditum eſt. Cúmque accepiſſet ciuem quendam Parrhiſiẽſem nefanda blaſphemia dei nomen deieraſſe, eius labra candenti ferro inuri iuſsit, in cæterorum terrorem. Obmurmurarunt plerique, pœnam illam grauiorem æquo, & ſæuitiæ propemodum affinem obloquentes. Quibus reſpondit æquiſsimus rex, ſe velle quidem labris ſuis cauterio perpetuam inuri notam, modo id enorme deierationis flagitium regno ſuo prorſus eliminetur. Dignum profecto optimo rege verbũ, qui maluerit proprij corporis ſuſtinere ignominiam, quàm quippiam in dei cedens contumeliam admittere. Quoniam autem ad iuſtitiæ integritatem etiam pertinet æqua bonorũ publicorum pro meritis diſtributio, eam ſummopere ſeruare ſtuduit rex noſter, beneficia eccleſiaſtica ratione fũdationis regalis ad ſuam collationem ſpectantia, his duntaxat conferens, qui & vitæ probitate & doctrina præſtantes erant, & ad exercenda illorum munia idonei. Neque habenti beneficium, vnquam ſecundum contulit, niſi primo renunciaſſet: ne plura eidem ſacerdotia coaceruaret,

Nota. execrandámque illorum pluralitatem induceret. Cęterũ, iuſtitiæ ſeueritatem manſuetudine clementiæ idem temperare laborauit, imitatus eum regem perpetua dignum memoria, qui cum legẽ tuliſſet in adulteros, quòd vtroque oculo eſſent orbandi, & filius eius paternæ moderationis ſucceſſor, in id forte criminis prolapſus foret: cui pœnam lege ſancitam relaxari primores regni enixe petiuerunt,

rex

rex ipse patris simul & iudicis partes agens, dextrum sibi oculum, filio vero sinistrum erui voluit, quo & legis decretum seruaret, & patrem gereret. Haud secus Ludouic⁹ noster audita iniquitate Enguerranni Conciaci, quam in tres ĩgenuus adolescẽtes exercuerat ex Flandria oriũdos, in cœnobio sancti Nicolai Laudunẽsis ad Gallici sermonis vsum comparandum à parentibus cõstitutos, quos insontes furca appendi iusserat, quod relaxandi animi causa arcu sagitisque sumptis in nemore monasterij finibus contermino feram persequerentur: quanuis ob hanc crudelitatem morte dignum Enguerranũ non dubitaret, hũc tamen æquitatis rigorem clementia moderatus est, grauique illum pecunia multauit, non quidem in regis ærariũ coniecta, sed ad extruendas domos hospitales& monasteria, accomodata: triennióque eundem patria extorrem, Christianis in Syria suppetias ferre imperauit. Iure igitur colligere possumus, quod in libranda trutina lancéq; iustitiæ, ipse est rex magnus super omnes. Tertio, regis nostri magnitudinem ex zelo fidei amplificandæ, pro instituto nostro aperire operæpreciũ est. Aegro quidem animo ferens Ludouicus, Aegyptum, Africam, Asiámque totam Christo sublatam, fœdissimo Machometi ritu contaminari: cum proceribus regni & instructissimo apparatu bellico nauem conscendit, Aegyptũ annauigat, Damiatã capit. Verum à Soldano interceptus, vt in aduersitate quoq; eius perspecta foret patientia & infractus animus, nunquam à fidei pietate aut soliditate virtutis demutatus est. Nempe à Soldano solicitatus, vt ad firmandum redẽptionis suæ pactum iam initum, diceret se Christum negaturum, nisi illud integre inuiolatéque seruaret, quemadmodum vicissim tale asserendi genus præstiterat de Machometo negando Soldanus, id facere constanter recusauit. Cúmque ecclesiastici viri in suo comitatu constituti suggererent illi, idipsum sine animæ scrupulo fieri posse, cum duntaxat adiecta conditione nunquã secutura, proferatur Christi abiuratio: respondit Ludouicus se vsque adeò negationem Christi animo exhorrere, vt ne verbo quidem etiã sub cõditione eã depromere auderet. Singularis reuera animi pietas multis ante indiciis sępenumero cõprobata, potissimũ eo ipso, quod salutiferæ crucis signũ

tumulis defunctorum(vt fit)insculptũ, pedibus proculcare nunquã sustinuerit, edixeritq;, ne marmoribus & saxis humi sternendis viuifica crux incideretur vnquã, deforme ratus eam pedibus proteri, per quã sal⁹ humani generis reparata est. Demũ. persoluto quod conuentum fuerat prætio, rex liber dimissus, ne subito eius in regnũ recessu hostis Sarracenicus pacta nõ seruaret, in Syriã profectus est, ad visenda loca in quibus extabant nostræ monumenta salutis. Christianorũq; cadauera, q̃ per viã putida intumulatáque iacebãt, more Thobiæ ꝓpriis manibus terra condidit. Achonẽ & cæteras à Christianis habitatas vrbes, mœnibus propugnaculisq; muniuit, ad hostiũ incursiones ꝓpulsandas. Et (vt totus erat deo deditus) dũ illic diuersaretur, pridie quàm solennitas annũciationis sacratissimæ virginis Mariæ illucesceret, ex monte Thabor cõtulit se in nazareth, indutus ad carnẽ cilicio. Proculque cõspecto loco, vbi incoatũ est nostræ redẽptionis mysteriũ, equo descẽdit: & in genua procũbẽs, illũ illachrymãs salutauit. Inde cum summa humilitate ad eundẽ pedes ie recepit, eo die pane & aqua victitãs atque ieiunãs, officiũ totũ ecclesiasticũ ibidẽ ipso festo annũciationis dominicæ salẽniter celebrari curauit, præciosissimũque corporis & sanguinis Christi sacramentũ cũ lachrymarũ inundatione recepit. Deniq; audita charissimæ matris suæ morte, post quinquẽnij peregrinationẽ, in regnũ reuerti cõstituit. Inter redeundũ vero, erga infimę quoq; sortis homines, vtpote nautas, suæq; nauis moderatores, Christianissimi viri officio funct⁹ est: quos vt salutari cõfessione sæpi⁹ peccata sua de*tergerẽt, verbũq; dei libẽter audirẽt, huiuce verbis crebro instimulauit: Si eo (inquit) tẽpore quo estis occupati in faciẽda cõfessione, aut audiẽdo dei verbo, gubernatio nauis vestrã exigeret operã, paratus essẽ admouere manus remigio atq; rudẽtibus ad vestrũ obeundum munus, quo minus à cõfessione distraheremini. Cũ aũt reduci nauigatione Cypro appropincaret, nauis q̃ vehebatur, oborta tempestate, bis rupibus illisa est, & omnino peritura credebatur. Actũ de vita sua putãt oẽs, pręsentemq; viris ĩtentãt oĩa mortẽ. Ludouicus vero ad deũ cõfugiẽs, flexis genibus ãte dignissimũ eucharistiæ sacramẽtũ, q̃ legati apostolici cõsensu in naui repositũ fuerat, intẽtissime deum

Thob. 2

*tegerent

deum orauit, vt ab imminenti naufragij discrimine eriperet nauem. Audiit orantem deus, & sedata tempestate, sine vllo dispendio nauis littori appulsa est incolumis. Omnia vna fuit sententia, Ludouici precibus instans mortis periculum eos euasisse. Reuersus autem in regnum non imminuit quoquo pacto illum animi ad fidem dilatandam feruorem. Cum enim rex Tunicij legatos ad Ludouicum nostrum in Gallia agentem misisset, quibus significauit se fidem Christi amplecti velle, præsentéque regi nostro in sacra æde beatissimi Dionysij baptizaretur Iudæus, recens ad fidem conuersus, voluit sanctissimus rex eos legatos illi regeneratione spirituali interesse, quib⁹ inter cætera id annotatione dignissimum verbũ in propatulo dixit: Regi vestro, meo nomine referte, me vsqueadeo eius & suorũ salutem desiderare, quod perquamlibenter sustinerẽ perpetuo detineri teterrimo sui regni carcere, vbi prorsus negatus mihi foret solis obtutus, ea lege ꝙ ipse & populus suus fidei Christianæ sacris initiarentur. Quid redolet id verbum viri percelebres? quid sonat? quid spirat? nõne ardentissimam charitatis flammam in corde suo feruide flagrantẽ? Voluit sanctissimus Paulus anathema esse à Christo pro fratribus, vt salui fierent cognati eius secundum carnem. Non horret Ludouicus carceris pedorem, situm squalorem, vt salui fiant increduli. Atqui assiduo flatu atque agitatu vsq; adeo excreuit hic diuinus ignis, in sacratissimo Ludouici pectore succensus, vt impulerit eum secundam in infideles expeditionẽ parare, classémq; assumpta cruce Tunicium versus ducere: vt occasione aduentus sui, rex Tunicij quod instituerat de suscipienda fide, prõptius exequeretur. Verũ longe secus ac animo conceperat, res acta est: quando quidẽ ob pestilẽtes aquas & aurã insalubrẽ, exercitũ grauis inuasit morb⁹, plurimósq; militũ ei⁹ sustulit: ipse quoq; Ludouic⁹, lœtifera febre corrept⁹ est. Quũq; spũm deo redditur⁹ crederetur, nõ vxorẽ, nõ filios, nõ deniq; sceptra aĩo agitauit, sed dũtaxat fidei diffusionẽ, dicẽs astãtib⁹: Quisputas erit idone⁹ ad ꝓmulgãdũ Tunicij in locisq; finitimis verbũ dei ꝓ incredulorũ cõuersione? Quis hãc impiger suscipiet prouinciã? Quũq, noĩaretur à circũstãtibus vnus illi exercendo officio accõmodus, quod iisdẽ in regionibus diuti⁹ versatus fuerat, Rom. 8.

Bene agitur, inquit, is expeditissime id muneris exequutur. Et paulopost hæc verba, perceptis cũ summa pietate ecclesiasticis sacramentis, cinereo strato decumbens, atq;
Psalm. 30. in modum crucis expansus, prolato integre versu Daui-
Lu. 23. dico, IN manus tuas domine commendo spiritum meũ, fœlicissimam deo animam reddidit, anno incarnati verbi M. CCLXX. hora diei nona, qua & filius dei pro nobis mortem obire dignatus est. Qui nos tuis ô Ludouice precibus adiutos, tuo suffultos patrocinio, post fata tecũ perpetuo cæli dignetur honore. Amen.

De sancto Augustino doctore ecclesiæ, Sermo.

AVfer *rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.* Prouerb. 25. *capite continentur hæc verba, & à* Nicolao *Lirano ita secundum sensum parabolicum ibidem exponuntur:* Sicut ablata rubigine de argẽto, formatur inde vas purissimum: sic ablata impietate de regno, remanet purum & iustitia solidatum. Glossa vero interlinearis hoc modo eandem illic explanat sententiam: Aufer superficiem literæ de sacro eloquio, & egredietur sacra mysteria, quę scilicet sub cortice literę delitescunt. Verum vltra istos duos sensus mysticos, & veros, & admodum verbis illis parabolicis, in principio pro themate propositis, accommodos: eadem congrue etiam nunc possunt adaptari beato patri Augustino, cuius hodie solennitas annua in ecclesia celebratur. Qui nomine argenti nõ immerito designatur, ob nitorem eloquentiæ eius, splendorémq; mirificum doctrinæ, resonantis, & tinnitum reddentis per omnem ecclesiã: Quandoquidem sanctæ doctrinæ fulgor in sacris literis
Psalm. 11. nonnunquam argentum denominatur, vt in illo Psalmi loco: Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatũ septuplum. Istud autẽ nostrum argentum mysticum, in ipsa adolescentia obductum fuit atra rubigine vitiorum & errorum contra fidẽ catholicam. Sed detersa est illa tetra rubigo huic argento in maturiore ætate per veram fidei professionem & morũ emendationem. Et demum factum est vas purissimum & purga-

purgatissimum, sanctimonia vitæ & doctrinæ hubertate ac synceritate, quemadmodum ex ipsa pręsentis sermonis deductione latius constabit. Cæterum sanctissimã dei matrem nunc in auxilium inuocemus, dicentes: Aue Maria.

¶ *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimũ.* *Prouer. 25.*
Ex loco antedicto. Hic sermo in duas partes distribuetur. Quarum prima declarabit, quę fuit huius argenti (vtputa beati Augustini) rubigo, & quis eam abstulit, secundum primam assumptæ propositionis particulam, Secunda vero demonstrabit, quomodo absters a rubigine, sanctus Augustinus factus est vas purissimum, iuxta secundam adducti thematis particulam. Pro prima diuisionis huius absoluẽda parte, id ante omnia occurrit annotandum, ꝙ ad pulchram argenti huius formationem primariam, multũ conduxerunt beati Augustini parentes, scilicet Patritius eius pater, & Monica mulier sancta eius mater: qui Augustinum primis literarum rudimentis in Tagasto vrbe sua natalia institutum, cum primum per ætatem licuit, miserũt ad Madaurum vrbem celebriorem, satis vicinam solo patrio. Deinde ad Carthaginem, distantiorem à solo natali, sed celeberrimam Africæ Academiam, vt in illis locis imbueretur adolescens bonis disciplinis. In quibus ob claritatem ingenij tantum profecit, vt summus philosophus & rhetor eloquentissimus breui euaserit. Nẽpe & libros omnes Aristotelis & omnes libros artium liberaliũ quoscunque legere potuit, per se atque sine præceptore didicit & intellexit, quemadmodum de se scribit in libro confessionum. Verum exemplo parentum Augustini (qui nullis pepercerunt impensis summa cum omnium admiratione, vt filium suum curarent bonis literis erudiendum, volentes eum non tam opum terrenarum, quàm doctrinæ & virtutum diuitem relinquere) debent parentes omnes esse soliciti, vt filios suos in tenellis annis dirigãt ad scholas, & applicent studio doctrinæ, neque eos diutius domi detineãt, vbi sæpius perduntur nimiũ molli educatione & laxa parentum indulgentia. Cæterum, argentum istud mysticum posteaꝗ primis in annis diligenter est fabrefactũ, cõtraxit atram rubiginem: quoniam vt de seipso in libris confessionũ scribit Augustinus, in ipso adolescentiæ feruore & impetu abiit post suas concupiscentias, malarumq; cupiditatũ

ditatum ſuarũ fuit ſeruus, ſequẽs deſideria carnis ſuæ: abhorrensq; ſuſceptionem baptiſmi diutius, propter inanem quendam philoſophiæ tumorem, quo voluit ratione com prehẽdere myſteria noſtræ fidei, antequam illa crederet, quæ in ſola animi ſimplicitate ſunt credenda. Quare ob-
Eccleſi. 12. ſurduit ad hanc ſalutarem Sapiẽtis monitionem: Memen
Eccle. 5. to creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ. Et ad hanc e Eccleſiaſtici: Ne tardes conuerti ad dominũ, & ne differas de die in diẽ. Nempe diſtulit ipſe baptiſmi ſuſceptionẽ vſq; ad annũ ſuę ætatis 30. Et quoniã à deo tũc fuit alien⁹, permiſit etiã illũ deus alienari à veritate, & incidere in hęreſim Manichæorum, dicentiũ inter cætera ſua deliramenta, ꝙ deus mundum hunc ſenſibilem nõ creauit, ſed princeps tenebrarum. hinc vetus teſtamentum non recipiunt. ꝙ item Chriſtus verum corpus humanum nõ ſuſcepit ex Maria virgine, ſed phantaſticũ & tantũ apparẽs: & multas alias inſanias eructantium. In qua hæreſi permanſit fere per nouem annos antequã ab ea reſipiſceret. Sed ad auferendam huiuſmodi terræ rubiginem, multum contulit ſolicitudo, diligẽtia & pietas optimæ ſuæ matris Monicæ, quæ poſt mortem viri ſui Patritij cum cognouiſſet filiũ ſuum Auguſtinum ex Africa clam abiiſſe Romam, ipſum per mare & terras eſt proſecuta grauiſsimis laboribus itineris longiſsimi, vt aſsiduo hortatu induceret eum ad fidẽ ſuſcipiendam. Die etiam & nocte preces ad dominum pro ipſo fundebat cum aſsiduis lachrymis, petens ſyncero corde, vt deus illum dignaretur gratiæ ſuę lumine perfundere, & ad ſui cognitionẽ pertrahere. Inſuper ſanctos viros & epiſcopos ſępius adiit, obſecrans cum lachrymis, vt pro filij ſui Auguſtini ſalute dominũ deprecarentur. Neq; verita eſt ſancta illa mulier ſic multis importunitatẽ ingerere. Vnde cũ ſemel importuna inſtaret apud quendã ſanctum virum epiſcopum, orans cũ huberrimis lachrymis, vt intercederet apud deum pro filio ſuo: ille tanta importunitate ei⁹ oppreſſus, reſpõdit ipſi: Vade, & poſt hac eſto ſecura. impoſsibile eſt enim, ꝙ filius tantarũ lachrymarũ pereat. Quam vocem ipſa ſic accepit, tanquam oraculum ſibi à deo datum de cælo, quod tandem verum fuiſſe, rei exitus probauit. Itaque exemplo huius pientiſsimæ matris, debent omnes matres capere memorabile documentum

tum, quod nullis debent parcere laboribus, vt filios suos & filias aberrantes à via salutis, reuocent ad rectam semitam: modo exhortationibus & suis & aliorum, modo orationibus ad deum & aliis conuenientibus mediis, vt quẽadmodum liberos suos genuerunt secundum carnem, ita & rursum parturiant & gignant secundum spiritum, cum dicat Sapiens, quòd melior est vnus filius timens deum, quàm mille filij impij. Et melius est, inquit, mori sine filiis, quàm habere filios impios. Quod si diligentiam non adhibuerint parentes ad reuocandum filios suos à peruersa vita sua, neque curauerint eorum emendationem & salutem: reddent pro illis rationem in die iudicij, quod prauo exemplo suo eos fortasse perdiderint, aut ipsos nõ castigauerint, aut non retraxerint à malo. Ex prædicto etiam sanctißimæ Monicæ facto aperte constat, quàm impia est & improba Lutheranorum assertio, oblatrantium quod non debeamus orare sanctos æternæ gloriæ consortes, sed solum deum, cum videant hanc optimam matrem solicitasse sanctos viros antistites atque orasse instantius, vt pro filio suo exorarent altißimum. Si enim adhuc viuentes in carne & subiectos peccatis homines recte oramus, vt pro nobis deprecentur deum, quemadmodum beatus Paulus rogauit Romanos, Colossenses, Thessalonicenses & Hebræos in suis epistolis, vt pro se dominum rogarét: & beatus Iacobus dicit, Orate pro inuicem, vt saluemini: quanto magis ipsos in gloria cælesti beatos, iam non amplius peccatis obnoxios, amicos dei perpetuos, debemus orare, vt nostri sint apud deum patroni? secundum illud verbum beati Iob, Ad aliquem sanctorum conuertere. Neque debet aliquis huic pestiferi hæresi suas aures patefecere, quæ iam olim à beato Hieronymo est confutata, à sancto Bernardo elisa, à concilio Constantiensi contra Viclefum condemnata, & toti obseruationi ecclesiasticæ contraria. Ad abstergendam etiam hanc scabram errorum rubiginem ab argento nostro, sancto scilicet Augustino, multum contulit beatus pater Ambrosius, eo tempore episcopus Mediolanensis, qui frequenter in suis ad populum sermonibus contra hæresim illam Manichæorum declamauit, eámque confutauit prorsus testimonio sanctæ scripturæ, præsente etiam Augustino:

Ecc.16
Rom. 15.
Colloss 4.
1. Thes. 5.
Heb. 13.
Iaco. 5.
Iob 5.

qui tunc Mediolani rhetoricam docuit, ſicut ante eā Romæ fuerat profeſſus. Vnde factum eſt, vt frequenti auditione ſermonum ſancti Ambroſij, hæreſis illa à corde Auguſtini prorſus fuerit euulſa, & ipſe adiutrice dei gratia, matriſque ſuæ precibus piiſsimis, tandem baptiſmū (quē diutius diſtulerat) ſuſceperit à beato Ambroſio Mediolani: cum quo alternatis verſibus cāticum iſtud ſuauiſsimū, Te deum laudamus, te dominum confitemur, vſq; ad finē tunc, cum baptizaretur, compoſuit vt in ſuis ſermonibus refert ſanctus Ambroſius. Et proinde idem canticum denominatur vulgo, canticum ſanctorum Auguſtini & Ambroſij. Et ita per ſanctū baptiſmi lauacrum ablata eſt ab argento noſtro myſtico omnis priſtina rubigo & errorū & peccati, qua prius fuerat obductum.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expedienda parte, *id ipſum* in illa declarandum ſuſcepimus: quomodo poſt ablatam ab ipſo argento rubiginem, egreſſum *eſt vas* puriſſimum. Et id quidē reuera beato Auguſtino aptiſsime congruit, qui poſt ſuſceptum baptiſmum primo fuit vas puriſſimum ſanctitate vitæ. Nempe poſtquam ſacrum fidei ſignaculum accepit, cum matre ſua regredi in Africam cōſtituit. Sed cū eſſet apud oſtia Tiberina, iuxta .ſ. Oſtienſem ciuitatem, pia mater ei⁹ illic defuncta eſt in domino, & honorifice ab ipſo ſepulta. Quæ quātum gauiſa fuit de filij ſui conuerſione, paulo ante mortem ſuam plane indicauit, his ad eum verbis: Nulla re ampli⁹ delector in hoc ſeculo fili mi, cum te contempta fœlicitate terrena videā ſeruum Chriſti. Et ſępius cum eo loquens dulciter de gaudiis æternæ vitæ, quæ paulopoſt erat perceptura, toto pectore inhiabat influenta fœlicitatis perpetuæ, totaq; flagrauit amore cęleſtium bonorum, vileſcebatque mundus iſte (inquit Auguſtin⁹) inter verba noſtra cum oblectationibus ſuis. O bona mater, quæ etiā filio ſuo cum lacte materno nomen Chriſti Ieſu impreſsit in animo, illique ita inculcauit à primis incunabilis, vt cum Auguſtinus grandior factus librum Ciceronis (qui Hortenſis inſcribitur, & de mundi contemptu amoréque philſophiæ diſſerit) euolueret: id vnum ibi diſplicuiſſe ſcribit in eo libro, quod illic nomē Ieſu Chriſti (quod à matre imbiberat ab infantia ſua non inuenit. Tantæ ergo ſanctitatis, quæ poſtea in

Augu-

August. ſubſecuta eſt, illa mater optima fuit cauſa, quæ tam pie & religioſe eum à puero educauerat: & matribus omnibus eſſe debet exemplo, ad filios ſuos bene educandos. Itaque poſt mortem ſuæ matris reuerſus in Africam Auguſtinus, contempto prorſus mundo, cum aliquot amicis deo ſeruire volentibus ſeceſsit in agros proprios: & illic ieiuniis & orationibus vacans, ſcribebat libros & docebat indoctos, atque ita per triennium laicus permanſit in dei obſequio. Deinde à Valerio Hipponenſi epiſcopo, audita eius fama, factus eſt presbyter, licet inuitus: & officiũ prædicandi populo verbum dei coram ipſo epiſcopo (qui minus aptus erat illi miniſterio, quod natione & lingua græcus eſſet) exercuit, cum tanta gratia & vtilitate eccleſiæ, vt Valerius exultauerit in domino, quod talem hominem diuinitus ſibi datum inuenerit. Porro, B. Auguſtin⁹ factus preſbyter, monaſterium clericorum mox inſtituit, cœpîtque viuere ſecundum regulam ſub ſanctis apoſtolis conſtitutam, & in Actibus deſcriptã, vt nemo aliquid proprium poſsideret, ſed eſſent eis omnia communia. Deinde timens Valerius, ne Auguſtinus ab alia eccleſia eligeretur epiſcop⁹, & ita ſibi auferretur: procurauit apud archiepiſcopũ Carthaginenſem, qui ſuus erat metropolitanus, quod Auguſtinus deſignaretur ſuus ſucceſſor in epiſcopatu, ipſóque ſuperſtite ordinaretur epiſcopus Hipponenſis. Quod in principio recuſauit Auguſtinus, dicens non licere, quod ſubſtituatur epiſcopus alteri adhuc viuenti, cum hoc ſit per canonicas ſanctiones prohibitum. Maiorum tamen iuſsis parens, ſuſcepit ſub Valerio epiſcopatũ Hipponenſem: & in eo cum mirabili virtutum omnium ſplendore, per 40. annos vixit. Secundo, Auguſtinus fuit vas puriſsimum ſynceritate doctrinæ catholicæ: quam tradidit & prædicando ad populum aſsidue, & liberos multiplices pro intelligentia ſacræ ſcripturæ componendo. Nẽpe ſcribit de eo Poſsidonius epiſcopus Chalamenſis (qui vitam eius integram conſcripſit, & cum eo per xl. ferme annos familiariter vixit) quòd verbum dei vſque ad extremam ſuam ægritudinem imprætermiſſe, alacriter & fortiter, ſana mente ſanóque conſilio in eccleſia prædicauit. Perhibet etiam idem de Auguſtino, quot tot & tanta compoſuit librorum volumina, partim ad ſcripturæ elucidatio-

Act. 4.

tionem, partim ad morum ædificationem, & partim ad hæreticorum confutationem, vt ea omnia vix quiſquam ſtudioſorum noſſe & perlegere ſufficiat. In quibus omnibus & ſana eſt doctrina, & acumen diſputandi mirabile, & veritas ſyncera, Contra hæreticos verò ſui temporis, præſertim Manichæos, Donatiſtas, Pelagianos & Arrianos, fortiſsimus fuit athleta: illóſque confutauit, tum libros quàm plures contra eos ſcribendo, tum etiam publice contra eos diſputando. Inter quos fortunatum Manichæorum presbyterum, in publica diſceptatione & corona egregie ſuperauit. Vtinam & nunc alter eſſet Auguſtinus, qui ita Lutheranos confunderet, volentes totam dei eccleſiam omnino ſubuertere. Certe multum ille eſſet hoc tempore neceſsarius, ad elidendas eorum duras frontes.

Tertio Auguſtinus erat vas puriſsimum, fœlici ſuæ vitæ conſummatione. Nam circa vitę ſuæ finem, Vandali cũ Gothis & aliis populis barbaris ex Hiſpania traiicientes in Africam ſub rege ſuo Genſerico, eam totam ferro & igni vaſtarunt atque populati ſunt, & demum vrbem Hipponenſem obſederunt. Ob quas calamitates Auguſtinus, ſeptuagintaſex natus annos, graui affectus mœrore, tertio obſidionis menſe incidit in febrem, & lecto decubuit. Vbi ſeptem pſalmos pœnitentiales ſibi deſcriptos, & oppoſitos parieti affixos, aſsidue legit, hubertim flens, & per decem dies ante mortem ſuam neminem ad ſe intrare permiſit, niſi cum medicus eum viſitare venit, & cum refectio ei miniſtraretur, vt liberius mentem in deum poſſet intendere, & ſyncerius deum orare. Et ita coram poſitis fratribus & orantibus, ipſe cum eſt orans, obdormiuit in domino, circa annum Chriſtianæ pietatis quadringẽteſimum & triceſimum. Enitamur itaque chariſsimi auditores, ita ſcoriam peccati, adiuuantibus Auguſtini precibus auferre, vt tandem eſſe poſsimus vas purum & præparatum in ſanctificationem & honorem coram domino. Amen.

DE SANCTO AEGIDIO confeſſore, Sermo.

Hymnus

H*Ymnus omnibus ſanctis eius.* P*ſal.* 148. *ſcribuntur hæc verba.* In quibus propheta omnibus ſanctis dei perhibet hymnum deberi, id eſt, canticum cum laude, vt eos laudemus ob inſignem vitæ ſanctimoniam: quam gratia dei adiutrice ſunt hi conſecuti, & ob ſublimen in ſedibus æthereis conſeſſum, quem ob egregia ſua opera à deo eorum glorificatore ſunt in regno cælorum adepti. Sane eccleſia catholica, quod glorioſus ſit deus in ſanctis ſuis, læta concinit: quoniam gloriæ ſuæ magnitudinem & decorem, in ipſis manifeſtat ac prodit. Siquidem diuinæ ſuæ poteſtatis gloriam in ipſis declarat, in miraculorum per eos operatione: quæ non ſua virtute, ſed diuini nominis inuocatione fecerunt in terris ſancti. Suæ verò ſapientiæ gloriam deus in ſanctis patefecit, in doctrinæ illorum claritudine & ſplendore: quam ab ipſo fonte totius ſapientiæ acceperunt, & in totum orbem effluenter transfuderunt. Denique, & ſuæ bonitatis gloriam etiam deus in ſanctis ſuis explicat in vitæ illorum ſanctitate eximia: quam & ab ipſo omnium bonorum autore & ſanctificatore animarum acceperunt, & in exemplum fidelium poſteris reliquerunt. Merito igitur illis debetur à nobis hymnus & inſigne laudis præconium, dulciſono coniunctum cantico, in dei honorem: qui dignatus eſt per eos multifariam nobis ſuam inſinuare gloriam, ſéque glorioſum in illis palam prædicare: ne illum merito eis debitum hymni concentum denegantes, & reddere ipſis recuſantes, etiam deo repugnare videamur, & eius voluntati reſiſtere. Verum hæc latius in ipſi⁹ ſermonis progreſſu ꝑtractabũtur. Nũc autẽ ad ſãctã dei matrẽ inuocãdã cõuertamur, dicẽtes: Aue Maria.

¶ H*ymnus oĩbus ſc̃tis eius.* E*x loco prius aſſignato.*] Iſte ſermo in duas partes diſtribuetur. Earum prima aliquot aſſignabit cauſas, ob quas ſanctos dei honorare & laudare debemus. Secunda verò in beati Aegydij prçconiũ, cuius hodierna die celebratur ſolennitas, declarabit, quomodo B. Aegydio etiam merito ab omnibus debetur hymnus, eo quod dæmonem mundum & carnem ipſe deuicerit. Pro prima quidem diſſectionis huius deducenda parte, id proponitur, quòd dupliciter ſanctos honorare debemus. Primo, venerando eos ſuppliciter votis & precibus, diémque P*ſa.* 148.

eorum festum secundum ecclesiæ constitutionem celebrã-do. Sicut enim deo soli debetur latria, quoniam omniũ cõditor est & conseruator: beatæ autem virgini Mariæ hyperdulia, quoniam singularem habet inter cætera creaturas excellentiam, quòd mater dei est & virgo: ita diuis Aegydio & Lupo, reliquisque omnib⁹ debetur dulia, quæ est, veneratio ob insignem aliquam excellentiam plurimis communem. Quæ sane honoratio etiam in dei tendit honorem, qui admirabiles illos sanctitate reddidit, quemadmodum qui laudat opus, cõmẽdat & illius artificẽ: & iniuria seruos afficiens, illorũ quoq; dominũ inhonorat. Decet

Ioh.15. autem honorare sanctos: tum quia amici dei sunt, quẽadmodum dominus suos discipulos adhuc in carne viuẽtes,

Psa. 138. amicos vocauit, Propheta etiam in Psalmo nominat eos amicos, dicens: Mihi autem nimis honorati sunt amici tui deus. Tum quia filij dei sunt & hæredes, indisseparabili-

Iohan.1. ter illi in vita æterna coniuncti. Iohannes enim dicit: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatẽ filios dei fieri, iis qui credunt in nomine eius. Quod si viuẽtes in carne, filij dei dicuntur, qui adhuc possunt prolabi in deterius: quanto magis ij qui iam in æterna gloria fœliciter viuunt? Etsi filij, etiam hæredes perpetua illa hære-

Iohan.8 ditate, quæ nunquam deperdetur. Filius enim (vt ait dominus) manet in domo in æternum. Denique honorare debemus sanctos, quoniam patroni nostri sunt & aduocati, ad diuinam maiestatem placandam & exorandam pro nobis. Enimuero qui in curia regis terreni aliquid vult impetrare à rege, elaborat apud aliquẽ ex proceribus & aulicis regis, vt pro se loquatur ad regem patrociniũ illius suscipiat ac postulationem. Quanto magis in curia regis cælestis conari debemus ad conciliandos nobis deprecatores & intercessores, qui nostram coram deo causam agant, peccatorum veniam impetrent, & orationes nostras offerant? Id cõprobat Damascenus libri quarti de fide orthodoxa ca. decimosexto, vbi præclare de hac materia disserit, dicens: Quantum sane laborares, vt inuenires adiutorem, qui ad mortalem regem te adduceret, & pro te ad ipsum sermones faceret? Adiutores ergo totius generis, deo pro nobis supplicationes porrigẽtes, non honorãdi sunt? certe honorandi. Nam honor erga gratos & benignos cõ-

seruos,

ſeruos, beneuolentiæ erga communem dominum, indiciū eſt. Hæc ille. Secundo, ſanctos honorare debemus, imitatione morum & vitæ ipſorum, vt eadem ambulemus via morum, qua & ipſi ambularunt, ſi volumus ad eandē peruenire metam, quam ipſi attigerunt.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expediēda parte, illud eſt annotandum, quòd cum tria ſint vitiorum genera, quæ potiſsimum impediunt viam ad regnum cælorum, & occupant fere totum genus humanum: ſuperbia inquam, auaritia, & voluptas carnis, de quibus beatus Iohannes ait: Omne: quod eſt in mūdo, concupiſcentia carnis eſt, & cōcupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ: beatus Aegydius (qui tempore Caroli Magni claruit) hæc tria monſtra cōculcauit in hac vita, & nobis reliquit exemplum, hæc eadem deuincendi, vt ſequamur veſtigia eius. Siquidem primo loco ſuperbiam omnino abiecit, quando ad fugiendū laudem humanam ob vitæ eius ſanctitatem & miraculorū ſplendorem crebreſcentem, reliquit natale ſolum, & peregrina in terra verſari voluit. Eius quoque exemplo ex bonis operibus noſtris, ſi qua facimꝰ, nequaquam expetere debemus huius mundi laudem, neque auram popularē captare. Quod & nobis oſtēdit dominus verbo, cum ait: Attendite ne iuſtitiam veſtrā faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Alioquin mercedem nō habebitis apud patrem veſtrū qui in cælis eſt. Eodémque loco, de iis qui ieiunium, orationem & eleemoſynam faciunt, vt exinde laudentur ab hominibus, ait: Amen dico vobis, receperūt mercedem ſuam. Exemplo verò idem dominus monſtrauit nobis, quando leproſo mundato præcepit, ne cui diceret id ſignum circa ſe factum. ſimiliter muto & ſurdo à ſe curato, idem dedit præceptum, ad dandum nobis documētum, ne in bonis & præclaris operibus noſtris gloriā quæramus humanam. Eandem etiam præter intentionem noſtram oblatam nobis ex bono opere recte facto, abiiciamus & repudiemus: omnia deo accepta referentes bona, à quo prodeunt: & in ipſum ſolum omnia reducentes, dicentéſque cum Propheta: Non nobis domine non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.

1. Ioh. 2 — *Matth. 6* — *Ibidem.* — *Mat. 8.* — *Mar. 7.* — *Pſalm. 113*

Secundo, ſanctus Aegidius auaritiam & cupiditatem opum conculcauit, quando poſt mortem parentum ſuorū

in Christo pie defunctorum, patrimonium suũ, quod amplum habuit, pauperibus distribuit, Christúmque constituit bonorum suorum hæredem. In quo & ipsum imitari debemus, Christúmque facere, etsi nõ omnium bonorum nostrorum, saltem vnius partis eorum hęredem, quã erogemus pauperibus tánquam membris suis. Optimus quidem hæres est Christus, qui non dissipat bona per [illegible] hæreditatem à nobis accepta, sed multiplicat ea, commutátque in bona æterna, & perpetuo in cælesti regno mãsura. Quis est (oro) vestrum, qui non libenter relinquere velit hæreditatem temporariam, nobis etiam inuitis morte auferendam, vt possideat perpetuam, & quæ nunquã possit auferri à nobis? Quis non libenter lutum dabit & terram, vt pro eis aurum accipiat & cælum? Ecce regnum cælorum venale nobis exponitur, si illud emere velimus. Demus eleemosynam pauperibus, succurramus proximis in necessitate constitutis hoc tempore difficili, & comparabimus regnum cælorum. Eleemosyna enim (vt dicitur Thobiæ) purgat peccata, & non patietur animam ire in tenebras, & facit inuenire vitam æternam. Tertio, S. Aegydius refrenauit concupiscentiam carnis, quãdo in ieiunio & abstinentiis eremitam duxit vitam, carnem emacerãs, & in virginali puritate vitam totam traducens. Eius itidé exemplo, à crapula, ebrietate & omni immunditia continere nos debemus, si volumus ad cæleste regnum cũ ipso peruenire. Impossibile siquidem est, vt ait Hieronymus, à deliciis mundi nos transire ad delicias cæli: hic ventrem explere, & ibi mentem: hic lautis frui epulis, & in futuro cælestibus gaudiis. Ecce diues ille purpuratus, de quo agitur in euangelio, qui epulabatur quotidie splendide, sepultus in inferno perhibetur: & flamma cruciatus, expetiisse guttã aquæ frigidæ, quæ illi est denegata. Caueamus sũmopere, ne cum illo & sibi similibus cantare cogamur illud lugubre carmen damnatorum, quod in libro Sapiẽtiæ ita describitur: Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nũcius præcurrens. Haud dissimili modo & lautæ transeunt mẽsæ, & libido damnosa marcescit, atque in æternum detrudit luctum. Sed nos aliorum periculo edocti, ita satagamus hæc tria nostræ salutis

Thob.12 *Luc.16.* *Sap.5.*

lutis impedimenta à nobis propellere: vt cum beato Aegydio, eius patrocinio adiuti, valeamus ad regna cælestia peruenire. Amen.

IN NATIVITATE gloriosæ virginis Mariæ, Sermo primus.

SApientia ædificauit sibi domũ. *Prou.9.cap.*] Per sapientiã hic intelligitur fili⁹ dei, de quo dicit Apostolus: Nos aũt prædicam⁹ Christum dei virtutem & dei sapiẽtiam. 1. Cor.1. Hic autem desiderauit in hunc mundum ad nos venire, nam dicit in Prouerbiis. Deliciæ meæ esse cum filiis hominum. *Prouer.8.* Attamen congrua suæ maiestati prius fuit domus ædificãda, in qua reciperetur: ne tantus dominus & tam sublimis, humili tecto clauderetur. Domus autem hæc fuit sacratissima virgo Maria, ex qua carnem sumpsit, & in qua nouẽ menses mansit. Eccle. Et qui creauit me, requieuit ĩ tabernaculo meo. *Eccle.24* Itaque eam ædificauit Christus in formatione corporis sacræ virginis & animæ creatione, & in natiuitate eius gloriosa ædificatã mũdo exhibuit. Aue Maria.

¶ In prima istius sermonis parte est dicendum, quõ dom⁹ nostra fuerit à dei sapiẽtia ædificata. In secũda, q̄ sint illi⁹ domus proprietates. Quantũ ad primã partẽ, domus honesta in primis debet fieri cum præcedenti consideratione, quo loco quæque eius pars sit constituenda, & non construi præcipitãter. Ita huius domus ædificatio est p̄nũciata ab angelo suis parẽtibus, & nomẽ inditũ, & vita declarata. Si enim prænũciatus est ortus ipsius Isaac, Sãsonis, Iohannis baptistæ, cur nõ gloriosæ virginis Mariæ ante annunciatus putabitur ortus? Et si regis Iosiæ est nomẽ prædictũ & Iohannis, multo plus sanctę Mariæ virginis nomẽ prænunciatum existimari potest. Et ex hoc patet eius excellẽtia, quia quorũcunque ortus aut nomen à cælo est prænũciatum, aut qui à matre sterili diuino munere nati sunt, vt Samuel propheta domini, habuerunt quiddam excellens in vita sua, & singulari quodã dono fuerunt insigniti. *Gene.18 Iudic.13. Luc.1 3.Reg.13. 1.Reg.1.*

Secũdo, ad ædificationem domus præparãda est apta mate-

materia, scilicet ligna non putrida, & lapides solidi: ita hac ædificatione parentes beatæ virginis erant iusti coram deo & hominibus. Nam vt inquit B. Hieronymus, vita eorum simplex & recta ante deum, apud homines irreprehensibilis & pie erat. Et sicut Paulus ait ad Romanos, si radix sancta, & rami. De bona enim arbore bonus fructus, & de dulci fonte dulcis aqua. Quare maxime vituperandi filij improbi, ex probis nati parentibus, quorum nolunt virtutem imitari.

Rom. 11.

Tertio, ad ædificationem domus requiritur firmum fundamentum & solidum, alioquin ipsa structura corrueret: in gloriosa virgine, domo nostra spirituali ædificanda factum est. Nam ipse fundauit eam altissimus, qui sapientissimus est architectus: & fundamenta eius in montibus sanctis, scilicet omnium virtutum sublimitate. Non enim fundata est hæc domus super arenam instabilitatis, sed super petram firmitatis & constantiæ. Et inundauerunt flumina aduersitatum contra hanc domum, per totum tempus vitæ filij sui: & flauerunt venti laucum, honoris & gloriæ: & nõ potuerunt eam mouere, quia in omnibus semper fuit ad deum fixa. In honoribus videlicet per summam humilitatem, in aduersis autem per veram patientiam stabilita.

Psal. 86

Mat. 7

¶ In secunda præsentis sermonis parte, dicendæ sunt tres huius domus proprietates. Primo, fuit ampla, quantum ad corpus quidem: quia quem cæli capere nõ possunt, suo gremio concepit & portauit. Quantum ad animam, quia omnia mysteria nostræ redemptionis iugi meditatione apud se continuit. Denique quantum ad effectum, quia omnibus sinum misericordiæ aperit: reis ad veniam desolatis ad consolationem, tentatis ad auxilium, vt de eius plenitudine accipiant vniuersi. Secundo, domus ista fuit interius & exterius pulcherrima per picturam & ornamentum omnium virtutum & gratiæ. Nam vt inquit Hieronymus ad Cromatium & Heliodorum, beata virgo Maria istam regulam sibi statuerat, vt à mane vsque ad tertiam horam orationibus insisteret, à tertia vsque ad nonam honesto operi vacaret, à nona veró ab oratione nõ discedebat, donec angelus apparens sibi cibum ministraret. Si autẽ ipsa in prima ætate in templo existens, talem duxit vitã, & magis cum angelis quàm cum hominibus versabatur: quid ergo

Luca. 1

ergo fecit in reliqua vita? Et inter cæteras virtutes suam tantam habuit puritatem, vt non solum reluceret illa cælestis munditia in vultu eius, sed etiam trasfunderetur in alios aspicientes eam, extinguens in ipsis omnem motum illicitum & concupiscentiam carnis, vt dicit sanctus Bonauentura. Legimus enim de B. Dominico, ꝙ quidā scholasticus multum infestatus à spiritu fornicationis, exosculans manum sancti viri Missam celebrantis, tantum ex ea sensit odorem suauitatis, vt in eo demum extinguerentur omnes motus carnis. Si hoc itaque sanctis concessum est donum, quanto magis matri dei semper virgini? Tertio domus ista est tuta, & securos reddit eos qui ad ipsam cōfugiunt, tanquam ad asylum quoddam, quia mater est pietatis & misericordiæ. Bernardus: Quid enim de fonte pietatis procederet nisi pietas? Quid mirum, si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui pomū in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi seruabit odorem? Quantum ergo viscera illa virtus pietatis affecit, in quibus nouem mensibus diuina pietas, quia mater est omnipotentiæ: nec industria, quia mater est sapiētiæ: nec ei deest voluntas, quia mater est misericordiæ. Hæc ille. Ad ipsam igitur pio deuotionis affectu confugiamus, vt filij ad pientissimam matrem. In omni etiam tribulatione & mentis angustia ad illam vt auxiliatricē recurram⁹, & suo nos subleuabit benignissimo præsidio. Demum, ipsius patrocinium iugiter imploremus, vt materna sua pietate nobis impetret regni cælestis introitum. Quod nobis concedat deus omnipotens & benedictus in secula. Amen.

¶ De eodem festo natiuitatis beatæ Mariæ virginis, Sermo II.

Noua lux oriri visa est, gaudium & tripudiū apud oēs populos. *Ester 8. cap.*] Vbi hæc recitantur ad id propositū, ꝙ postq̄ Aman hostē Iudæorū Assuerus rex Persarum iusserat affigi patibulo, quod parauerat Mardocheo, & ipsum populum Iudæorū liberauerat ab interitu, per intercessionē Esther reginæ, tunc per totum populum Iudæorum erat

magna exultatio & lætitia. Per Aman autem mysticè intelligitur princeps tenebrarum, qui totum genus humanum, induxerat in mortem. Et per Esther. Beata virgo Maria quæ deum nobis infensum placauit, & dæmonis vires cofregit, sicut à deo prædictum fuerat hoc modo: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semen tuum & semen illius: ipsa conteret caput tuum. Insuper & eadem sacra virgo totum genus humanum à morte æterna liberauit. Idcirco in istius Esther nostræ exortu, veræ noua lux, non solum Iudæis, sed & toti mundo orta est, gaudium itidem, honor & tripudium nobis accessit. Aue maria.

¶ *In prima sermonis huius parte dicendum est.*] Quomodo in natiuitate gloriosæ virginis noua lux orta est, iuxta primam assumpti thematis partē. In secunda, quo pacto per eandem natiuitatem gaudium apud omnes populos factum est, iuxta secundam eiusdem propositionis particulam. Quantum ad primam partem, per nouā lucem ortam, intelligimus beatam virginem Mariam, quæ lux est spiritualis, mundo infulgens, & cui competunt illa quatuor in Canticis deprompta præconia: Quæ est ista quæ progreditur sicut aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis vt castrorum acies ordinata? Primo enim dicitur aurora consurgens. Nam quemadmodū aurora media est in ter noctem & diem, dieique præcedit ortū: sic beata virgo inter peccatores & deum mediatrix est. & ortum saluatoris prænunciauit. Vnde Iohānes Damascenus in sermone solenitatis hodiernæ: Fœlis aurora, fœlicis diei nuncia extitisti: & veri solis splendorem, tantæ sanctitatis iubare præcucurristi, vt vere diem salutis, diem propiciationis, diem quam fecit dominus, à tua claritate initiari dignum fuerit. Secundo, beata virgo dicitur pulchra vt luna: quia quemadmodum illa suscipit lumen à sole, & illuminat noctem: ita Maria à deo splēdore gratiæ illustrata, nostras illuminat tenebras. Quod ita attestatur Iohannes Damascenus in sermone solennitatis hodiernę: Luna transfuso in se solari lumine, noctem illuminat: tu virtutum à deo tibi inditarum magnificis exemplis ad imitationem tui nos prauocas, sicque nostram noctem illuminas. Qui enim vias tuas consectatus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed lumen vitæ inueniet. Tertio, ea

Can. 6

eadem dicitur electa vt sol: quia quemadmodum sol omnia superiora & inferiora replet claritate, vita & virtute: ita beata virgo cælos gloria replet, terrámq; gratia. Anselmus: Cur, inquit. ô domina mea solum loquar beneficiis tuis plenum esse mundum, cum & infernum penetrant, & cælos superant? Per plenitudinem enim gratiæ tuæ, qui in inferno erant, lætantur se esse liberatos, scilicet sancti patres: & qui supra mundum sunt, id est, angeli, gaudent se esse restauratos. Quarto, ipsa dicitur esse castrorum acies ordinata: quia virtutum suarum robore effugat caternam dęmonum, & eis terrorem incutit. Vnde Bernardus: Tu domina terribilis es dæmonibus, vt castrorum acies ordinata. horrent enim principes tenebrarum ad tuã fortitudinem & deuotam inuocatiorẽ. Nam in circuitu tuo acies valida innumerabilium spirituum beatorum, tibi deuotos defendentium. Potest & ipso sacrosancta virgo Maria monstrari esse noua lux (vt in prima thematis assumpti parte vocatur) ex ratione nominis ipsi⁹ & interpretatione, quod dicitur quasi maris stella Vnde B. Bernard⁹ in sermone de hac solennitate: Tolle corpus hoc solare quod illuminat mundum, vbi dies? Tolle Mariam hãc maris stellam, maris vtique magni & spatiosi, quid ni caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac densissimæ tenebræ relinquuntur? Totis ergo medullis cordium, totis præcordiorum affectibus & votis omnibus Mariã hanc veneremur, quia sic est voluntas eius, qui totũ nos habere voluit per Mariam. Hæc ille.

¶ Pro secunda præsentis sermonis parte, annotatu dignum est, quòd tres celebrat natiuitates ecclesia catholica. Primo, domini nostri IESV CHRISTI, in qua angelus dixit pastoridus: Annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie saluator mundi, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. *Luc. 2.* Secundo, beati Iohannis Baptistę, de qua angelus Gabriel dixit Zachariæ: Et erit tibi gaudium & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt. *Luc. 1.*

Tertio, beatæ virginis: in qua consimili, imò potiori ratione, angelus annunciauit gaudium. Nempe hæc media est inter duas alias natiuitates vt extremas.

Christus enim sine consortio matrimonij & peccati origi-nalis macula conceptus est: Iohannes baptista ex thoro legitimo & in peccato, mor e aliorum conceptus, sed ... per sanctificationem in vtero matris purgatus. Beata ... virgo Maria, vt medium quoddam, ex consortio qu... coniugij nata est cælo ab angelis, restaurandis ad numer. debitum per homines saluandos. Gaudium etiam in terra parentibus eius mœstis, quos cõsolatus est ad eos missus angelus. Denique gaudiũ factum est in lymbo patrũ, q... angelus domini eis denunciauit (vt credere piũ est) in die natiuitatis ipsius hoc præconium: Annuncio vobis gaudi... magnum, quod erit omni populo: quia nata est vobis ho-die reparatrix mundi, ex qua nascetur Christus dominus in ciuitate Dauid. Idcirco recte cantat hodie ecclesia: Na-tiuitas tua dei genitrix virgo, gaudium annunciauit vni-uerso mũdo. Ex te enim ortus est sol iustitiæ Christus deus noster. Qui soluẽs maledictionem, dedit benedictionem: & confundens mortem, donauit nobis vitam sempiternã. Demum nobis & cũctis fidelibus etiam natiuitas gloriosa S. Mariæ virginis, magnum debet merito gaudium affer-re & exeltationem spiritus: quoniã in ea modo quodam præparatio inchoatum est nostræ redemptionis opus, eo ipso ꝙ in hac die fœliciter prodiit in lucem illa inter mu-lieres benedicta, ex qua postea nostræ carnis substantiam erat susceptarus saluator mundi, vt consummaret nostræ redemptionis mysterium. Si itaque in natiuitate filij re-gis aut reginæ temporalis merito gaudent omnes regni incolæ, & in illius gaudij attestationem festum agunt diẽ lætis spectaculis, ignibus & conuiuiis: nonne potiore iure & nobis hodie gaudendum est in exortu reginæ cæli, quæ totius mundi est domina, dei mater, & super omnes ange-los obtinens principatũ? Hoc igitur spirituale cordis gau-dium sic studeamus exteriorib⁹ indiciis in hac celebritate demonstrare, pio dei cultu & deuota sacratissimæ virginis veneratione: vt eius patrocinio & intercessione tandem cum ipsa perpetuo valeamus in cælesti gloria gaudere. Amen.

¶ De eodem festo natiuitatis glorio-sæ virginis Mariæ, Sermo III.

MVlti in natiuitate eius gaudebunt. Lu. 1. cap. In gloriosa natiuitate beatissimæ virginis Mariæ: primo gauisi sunt angeli, quòd illa sit nata, per quam ruina eorum instauraretur.
Secundo, homines huius mundi, quia illa nata fuerit per quã redemptio hominum erat complenda. Tertio, sancti patres in limbo, quòd illa venit in mundum, per quam liberandi erant à captiuitate. Quarto, iusti homines merito gaudent: quia illa est nata, per quam intrabunt in cęlum. Ipsa enim est porta cæli, & per quam hominibus conceditur aditus ac introitus in regnum cælorum. Quinto, peccatores debent gaudere: quia illa mundum hodie introiit, per quam consequentur veniam peccatorũ. Est enim ipsa, mater misericordiæ & fons exhuberantissimus totius miserationis. Aue Maria.

¶ *In primam præsentis sermonis parte ostendetur multiplex conuenientia inter natiuitatem* B. *Mariæ virginis, & natiuitatem* S. *Iohannis Baptistæ.*

In secunda vero declarandum est, quare in hac celebritate nos oportet merito gaudere. Pro prima parte deducenda, id dignoscere in primis est opus, ꝙ prędicta verba in themate proposita, de S. Iohannis dicuntur natiuitate: tamen ad beatæ virginis natiuitatem possunt recte applicari, propter magnam conuenientiam quam habent adinuicem. Primo enim Iohannis natiuitas denunciata fuit eius patri Ioachim in pascuis, & matri eius Annæ. Secundo, natiuitas Iohannis à bonis parentibus processit, quorum vita commendatur in euangelio. Ita & natiuitas gloriosæ virgnis Mariæ à sanctis parentibus, prodiit, qui in mandatis dei recte ambulabant, & in pauperes erãt misericordes. Tertio, beatus Iohannes merito & vitæ excellentia excessit gloriam parentum, quoniã inter natos mulierum non surrexit eo maior. Ita beata virgo Maria suos parentes vitæ sanctitate longe præcessit, non solum proximos, sed etiã antiquos & claro stemmate nobiles, quos vera nobilitate virtutũ decorauit. Quarto, beati Iohannis nomen & vita, declarata sunt ante eius ortum. Ita & beatę virginis nomen & mores sunt eius parentibus cælitus prænunciati, ad demonstrandam eius excellentiam sin-

Lu. 1.
Matt. 11.
Luc. 1.

gularem. Quinto, beatus Iohannes ex sterilibus & infœcundis natura parentibus genitus est: ita & beata virgo ex Ioachim & Anna, qui per viginti annos sine prole permanserant in coniugio, vt vere intelligatur non naturæ neque libidinis esse quod ex eis genitum est, sed diuini muneris. Et sicut ipsius Elisabeth opprobrium ablatum est per donum prolis, ita & sancti Ioachim improperium, quod sustinuit propter prolis carentiam in templo à pontifice. Vnde Damascenus libro quarto de fide orthodoxa, capite decimoquinto, ait: Ioachim honestam & laude dignam Annam in matrimonium duxit. Sed quemadmodum vetus Anna sterilis existens, per votum & repromissionem Samuelem peperit, ita hæc per preces & repromissionem à deo, genitricem dei profert: vt in hoc à nulla illustrium mulierum vincatur. In quibus verbis loquitur Damascenus de Anna vxore Helchanæ, quæ post longum sterilitatis opprobrium per votum à se deo factum, diuino munere Samuelem prophetam domini peperit, vt
1. Reg. 1 primus liber Regum refert. Consimili quoque modo inquit, & Anna vxor Ioachim, post diuturnam sterilitatem, singulari quodam dei dono protulit in lucem gloriosam virginem Mariam. Et ita in prædictis verbis etiam per veteris testamenti exemplum, comprobat Damascenus admirandam ex sterili matre deiparæ virginis natiuitatem.

¶ In secunda sermonis illius parte est dicendum, quare nos oporteat gaudere in natiuitate beatę Mariæ virginis. Inter multas autem causas hæc præcipua est, quia mater nostra hodie in mundum venit. Et reuera beata virgo quinque modis est mater nostra. Primo, genitura: quia dedit nobis per filium, esse spirituale gratię, quod est, perfectius quàm esse naturale: & ergo dicitur mater ecclesiæ
Iohan. 2 & mater gratiæ. Secūdo, est mater nostra, cura: quia maxime de nobis curam gerit, & sinum misericordiæ omnibus aperit, secundum Bernardum. Vnde sicut in nuptiis habuit curam de vino, ita & pro nobis solicitam habet curam de gratia nobis à filio suo impetranda per quam spiritualiter reficiamur. Tertio, est mater antiquitate, si-
Eccle. 24 cut senes dicuntur patres. nam dicit Ecclesiasticus: Ab initio & ante secula creata sum, id est, ab æterno fuit prædestinata, vt esset mater dei & nostra.

Quarto,

Quarto, beata virgo Maria dicitur mater dignitate & honore, sicut abbatissa vulgo dici solet mater religiosarũ sororum quibus præsidet ad directioné. Nã ipsa est regina cælorum, domina angelorum, & super omnes benedicta. Quinto, eadem est mater affectu erga nos: quia maternum erga nos cõmiserationis & subleuationis affectũ habet quàm maximum & propensissimum. Vnde cũ Christus tribus lanceis vellet mundum perdere, propter tria peccata præcipua, superbiam, auaritiam, luxuriam, quæ tunc grassabantur inter homines: virgo beata precibus suis obtinuit à deo dilationem illius sententiæ, dicens se missuram in mundum sanctos quosdam prędicatores, qui suis exhortationibus populum ad pœnitentiam reuocarent, quemadmodum in visione secreta sanctis quibusdã patribus ostensum fuisse legitur. Hęc sane pientissima mater, est per figuram mulier illa Thecuites, prudens & sapiens, quæ Absalonem reconciliauit ipsi Dauid. Hæc etiã est Rebecca, quæ docuit Iacob parare refectionem gratã patri suo Isaac, vt haberet paternam benedictionem. Hæc denique est Bersabee, quæ impetrauit à Dauid Salomoni filio suo regnũ. Ita profecto & benignissima hæc mater nostra deum ob peccata nostra infensum nobis, sua intercessione reconciliat. Eadem quoq; diuinam nobis impetrat benedictionem & largam gratiæ donationẽ. Hæc denique regnum perpetuum gloriæ cælestis suis apud deum precibus nobis obtinet, vt cum ea hæredes simus & cohæredes maternæ pariter & paternæ gloriæ. Demum eadem piissima mater nos vt filios suos charissimos adiuuat in hac vita, vt nostrę peregrinationis callem in offenso pede pertranseamus. Adiuuat in morte, ne à dracone tunc nobis grauiter insidiante & instante, absorbeamur. Denique nos etiam adiuuat post mortem, vt ad eius consortium & cęlestis regni participationem demum perueniamus. Proinde sancta ecclesia hanc illi supplicationem dulci concentu humiliter & assidue porrigit: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe. Nos itaq; ne degeneres videamur filij, & tanta matre indigni, intimũ cordis nostri affectum ad ipsam erigamur, atq; amore filiali ardẽter ipsam prosequamur. Laudemus eandem & veneremur diligenti studio ac pio

2.Reg.24. *Gene.27.* *3.Reg.1*

cultu, & potissimum in hac sacra suæ natiuitatis celebritate, vt eius patrocinio & interuentu tandem perueniamus ad perpetua regni cælestis gaudia. Amen.

¶ De festo natiuitatis beatissimæ Mariæ virginis, Sermo IIII. sed latine prolatus.

ET *radicaui in populo honorificato*. Ex dictis *Ecclesiastici 24. capite*. Antiquorum instituta recensens Valerius, excellentissimi patres. id vnum refert, in Thracia venusto more obseruatum, quòd natales hominum dies flebiliter Thraces celebrare soliti fuerint, exequias vero cũ hilaritate. Illud quidem, quia labores & humanæ vitæ pericula recens nati subibant, hoc vero, quia ærumnas, miserias, & præsentis vitæ calamitates reliquebant morientes. Eidem astipulatur Solinus, cum de Thracia scriptitat: Apud plurimos, inquit, luctuosa sunt puerperia: denique recentem natum fletu parẽs excipit, contra vsum lœta sunt funera: adeò, vt vita exemptos gaudiis prosequantur. Neque admiremur, ab ethnicis sola vitæ nostrę mortalis conditionéque edoctis, id fieri solitum: cum diuina sapientia præditus Salomõ, ab hac non dissentiat sententia, dicens: Melior est dies mortis die natiuitatis. In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cõgitat quid futurum sit. Cæterum hæc omnia viri præstantissimi locum habẽt in nostris natalibus, qui in iniquitatibus cõcipimur & nascimur, neque publicum aliquod & commune subsidium aut commodum nostra natiuitate humano generi afferimus. In natiuitate vero sacrosanctæ virginis Mariæ (quæ nullã vnq̃ peccati labẽ, neq; in conceptu, nec ortu, nec vita, contraxit: quę toti mundo salutẽ suo fœlicissimo partu erat allatura, quę deniq; abiecta Euę maledictione, nobis benedictionẽ erat redditura) nõ modo nõ dolendũ, sed & magnopere nobis gaudendũ est. Si enim in reginæ suæ ortu regiones publico festo testantur gaudia, exultántque huberius eam esse progenitam, quæ sit totius regni moderatura habenas & sceptrum habitura: si in beati Io-

Eccle. 7.

ti Iohannis baptistæ natiuitate multi secũdum angeli denunciationem erant gauisuri, qui fuit præco & præcursor summi regis venientis in mundum: nõne potiori iure in sacrosanctæ virginis natiuitate gaudendum? quæ non modo totius mundi, sed & cæli est regina, omniúmque sanctorum domina: quę non digito monstrauit Christum, aut aqua Iordanis abluit, sed castissimis visceribus deum & hominem mundo protulit: & cum quo creata est, in suo tabernaculo requiescentem continuit. Cuius quidem candidissimæ virginis tanta est dignitas, tanta excellentia, tanta denique claritas: vt me omnino indignũ fatear ad laudes eius explicandas, aut gaudium quòd sua natiuitate toti mundo attulit, expromendum. Quid igitur dicam pauper ingenio, vt inquit Augustinus, cum de te purissima virgo quicquid dixero, minor laus est, quàm dignitas tua meretur? Si cælũ te vocẽ, altior es: si matrem gentium dicam, præcedis: si formam dei appellem, digna existis: si dominum angelorum vocitem, per omnia esse probaris. Quid ergo de te digne dicam, quid referam, cum nõ sufficiat lingua carnis tuas enarare virtutes? Verum suæ imbecillitatis conscium & extimescentem animum meum, Bernardus his verbis solatur: Quid ad Mariam trepidet humana fragilitas? Nihil austerum in ea, nihil terribile tota suauis est, omnibus offerens lac & lanam. Reuolue, inquit, diligentius euangelicæ historiæ seriem vniuersam, & si quid forte increpatorium, si quid durum, si quod denique signum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria, de cætero suspectam habeas, & accedere verearis. Quod si, vt vere sunt, plena magis omnia pietatis & gratiæ, plena mansuetudinis & misericordiæ, quæ ad eã pertinent, inueneris. age gratias ei qui talem tibi mediatricem benignissima miseratione prouidit, in qua nihil possit esse suspectum. Ad quam sane mediatricem nobis conciliandam, angelicæ illi salutationis offeremus alloquiũ: Aue Maria.

¶ *Et radificaui in populo honorificato. Eccl.24.cap.descripta sunt hæc verba.* Et in præcipuam orationis nostræ propositionem adducta. Quam in duas partes, adiutore deo, dissecabim⁹. Earum prior explicabit, quomodo sacratissima virgo Maria radicata fuerit in populo honorificato, ob maiorum

maiorum progenitorúmque suorum præstantiam & dignitatem. Posterior verò enodabit, quomodo radices itidem egerit in populo honorificato, ob propriorum parẽtum ex quibus proxime exorta est. excellentiam & perfectionem. Ad priorem autem particulam absoluendam, omnibus luce clarius constat, populum ex quo quispiam ducit originem, ob tria potissimum honorificari: ob nobilitatem, scilicet potentiam, & sapiẽtiam. Quæ quidem tria in populo Iudæorum, vnde beata virgo suum sumpsit exordium, clarius eluxisse demonstrabimus. Nobilitatem quidem. Nam ex patriarchis, Abraham, Isaac, & Iacob, qui gentis Hebræorum prima fecerunt fundamenta, ortũ habuit: à quibus vt antiquissimis & primariis patribus, tota deducta est Iudæorum series. Nempe Christus domin' noster ex Abrahã secundum carnẽ natus est, cui facta fuerat promissio, ꝙ in semine eius benedicentur omnes gentes: in semine. s. qui est Christus. Atqui domin' noster substantiam carnis sumpsit ex sacrosancta virgine. Cõsequẽs igitur est, & eam ex Abrahã & consequente eum stirpe Isaac & Iacob emanasse. Qui enim fieri possit, vt mater & filius diuersam habeant originem? Quod si maius generositatis maiorũ eius deposcitur testimonium, cõperietur ipsa regio stemmate exorta, & per inclytam regum Iudæorum stirpem progressa, ex tribu Iuda (quæ regia est) per Dauid regem defluxisse. Egredietur, inquit Isaias, virga de radice Iessæ, & flos de radice eius ascendet: & requiescet super eum spiritus domini. Quæ obsecro est hæc virga dei de radice Iesse procedens, nisi beatissima virgo Maria, de stirpe Dauid prognata? sicut & filius eius ex semine Dauid factus secũdum carnem, de quo promissio ipsi Dauid facta est, vt idem ipse scripsit in Psalmo: De fructu vẽtris tui ponam super sedem tuam. Demũ, quia vera & syncera nobilitas nõ tam de claro proauorum nomine & genere nascitur, quantum ex ipsorum virtute & probitate, ob quam solam primum instituta sunt nobilitatis insignia (autore Seuerino Boetio in tertio consolationis philosophicæ libro, vbi sic ait: Videtur esse nobilitas quædam, de meritis veniens laus parentum) compertum facile habebimus, & hanc nobilitatis rationem atauis & proauis deiparæ virginis non defuisse, quæ à virtutis præstãtia sumitur,

Gen.12.

Isa.11.

Rom.1.

Psal.131

tur. Apud solum enim illum populum, in quo magnopere honorificato radicata est, vnius dei cult⁹ obseruabatur: omnibus aliis populis ad idolorum spurcitiam prolapsis. Ibi vera virtus suos habebat numeros: vera religio suos habuit ritus. cæremonias & sacrificia. Nullum apud gentes locum ob tinebat sanctitas, sed sola superstitio & execranda impuritas. Toto autem mundo exul sanctimonia, duntaxat apud Iudæos stationem, portum & requiem inuenit, quibus lex per Moysen data & legislatio facta, quibus oblationes & sacrificia designata per angelos in manu mediatoris, quibus, denique testamentum vetus commissum & demandatum est. Et hanc ratione sanctitatis de sumptã nobilitatem, postremo loco dictã, beata virgo nõ tam à prioribus accepit, quàm acceptam auxit. Nempe cum ex ea sanctus sanctorũ prodierit, quantam putãdum est in ea sanctimoniæ synceritatem & copiã fuisse? quæ omnis prorsus nescia labis, & corpore & spiritu semp sancta permansit, ornatissimóq; virtutũ omnium choro decorata, quãcunque mortalium nobilitatẽ admirabili sanctitatis splendore longe superauit. Secundo loco populũ (à quo radices suæ originis traduxerat inclyta virgo) honoratissimum esse potentia, dilucidum est, non minus armorum q̃ diuitiarũ. Nẽpe si quis illum ex fornace ferrea Aegypti & domo seruitutis in manu potẽti & brachio extẽto eductũ meminisse velit, vt scribitur in Exodo, ducatúq; Iosue (vt in eiusdẽ lib legitur) in terrã promissionis inductũ, fusisq; fugatisq; Chananæis, & pfligatis vno trigintáq; regibus: qd nisi eximiã populi Iudæorũ à deo adiutã potentiã spectabit? Nõ vacat impræsẽtiarũ ex Iudicũ lib. recensere Delboram victricẽ, Gedeonis cõfractas lagenas, & buccinãtes tubas, Sãsonẽ in mandibula asini mille viros prosternẽtẽ, & insignẽ Iephthæ victoriã: quæ oĩa potestatem huiusce populi in re bellica loquuntur. Quid ex primo Reg. memorẽ, visu terribilem Goliath, vndique armis grauem, ictu fundæ profusum humi, & p multa alia Dauidicæ dextræ trophæa? Quid ex 4 Regũ Ezechiã? pro quo pugnans de⁹, centu & octoginta quinque millia Assyriorum vna nocte in castris percussit. Pleni sunt hisce monumentis sacrarum historiarum libri, quæ illustrem Iudæorum virtutem in re militari apertius expromunt. Porro, quoniam diuitiarũ gloria clariorem reddere potentiã

Exod. 20.
Exod. 21
Iosu. 12
Iudith. 4
7. 15. & 11.
1. Reg. 17
4. Reg. 19

ſolet, neque hanc populo Iudæorum defuiſſe dignoſcet, qui Salomonias ſpectare gazas & admirandam volet opulentiam. Et ſi alia defuerint teſtimonia, hoc ſolo argumento eã ſatis ſupérque perſpectam habebit, quod tertio Re-
3.reg.10 gum dicitur: Non erat argentum, nec alicuius pretij putabatur in diebus Salomonis. Fecit enim vt tanta abundantia argenti in Ieruſalem, quanta & lapidum cedrorum præbuit multitudinem, quaſi ſycomoros quæ naſcuntur in campeſtribus. Verum hanc proauorum poten-
Iob. 41 tiam mirifice adauxit beata virgo, quæ cõtriuit caput antiqui ſerpentis, cui, vt Iob teſtatur, nulla in terris poteſtas comparari poteſt, quæ & veris diuitiis & opibus animique virtutibus, fuit cumulatiſsima. Veræ enim diuitiæ ſunt, quæ nos, vt inquit Gregorius, diuites virtutibus faciũnt. Tertio loco populum, à quo ſuæ originis lineã traxit benedicta virgo, ſapientia honorificatum fuiſſe præter cæteros, exinde perſpectum euadit, quòd cum apud alios populos ſolum huius mundi ſapientia vmbratili quadam ſpecie reperiretur, terrena quidem, animalis & dia-
Mat.16 bolica: apud hunc peculiari delectu dei populum floruit ſapientia cæleſtis, quam caro & ſanguis non reuelauit,
Eccle.1. ſed pater qui in cælis eſt: de qua dictum eſt ab Eccleſiaſtico, Omnis ſapientia à domino deo eſt. Hac ſane diuina ſa-
2. Pe.1. pientia aſpirati prophetæ, ex quibus & ſacra virgo ſui ortus accepit ſplendorem, longo poſt tempore ventura Præci-
3.Reg.3 nuerunt: & ſpiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti dei homines. Hac ſapientia afflatus Dauid, hymnidicos pſalmos eructauit, & dulce deo cecinit melos. Hac demum ſapientia impletus Salomon, infantis in duas partes ſecari iuſſi iudicio, altercantium matrum diremit certamẽ. Idẽ,
3.Reg.4 vt tertius Regum commemorat, locutus eſt tria millia parabolas, & fuerunt carmina eius quinque millia: & diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad hyſopum qui egreditur de pariete, & diſſeruit de iumentis &
3.Reg.6 volucribus & reptilibus & piſcib⁹. Deniq; directrice eadẽ ſapiẽtia magnificentiſsimũ domino templũ extruxit: &
3.Reg.10 cũ multos alienigenas, tũ reginã Saba, ad ſui ſpectaculũ aſpectũq; celeberrima fama pertraxit acceptã. At verò digniſſima virgo Maria, hanc à ꝓgenitoribus gloriã cumulatius quoque in ſe habuit. Nam immenſo ſapientiæ pe-

lago affluenter est impleta, quando vnigenitum dei filiũ, qui patris virtus est & sapientia, suo circundedit vtero, in quo (inquit Apostolus ad Colossenses) omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi. Perspicuum igitur eua sit, optimi patres, non modo augustissimam virginem à maioribus suis egregium decus & honorem accepisse, verumetiam affluentiorem illi & copiosiorem gloriam adiecisse quocirca recte illa de seipsa dixerit, quod in principio propositum est: Et radicaui in populo honorificato. *Colo. 2* *Eccle. 24*

¶ Superest, posteriorẽ nostri ĩstituti particulã absoluere, quo in populo honorificato radicatam fuerit virgo Maria ratione proximorum parentum, ostensuram. Solet enim parentum probitas & eximia virtus liberis non modicum afferre ornatum, progenitámque ex ipsis prolem, hæreditaria quadam gloria illustrare: quod commendabiliores multo reddantur, qui à præclaris parentibus sumpserunt exordium. Neque possunt vllam solidiorem hæreditatem filiis suis parentes comparare, vt autor est Cicero quàm integritatis anteactæ vitæ commendationem & laudem: quæ in ipsam quoque sobolem reciprocatione quadam redundat, sicut ediuerso liberorum probitas & insignis honestas, ipsis parentibus decori est & honori. Nẽpe vt testatur sapiẽs Salomon, gloria patris, filius sapiẽs, Et rursum: Filius sapiens lætificat patrem, stultus autẽ mœstitia est matris suæ. Nimirum igitur sacratissima virgo à suorum parentum virtute non mediocrem fulgorem mutuatur, neque infima illi aut minima laus est, quod ex sancta radice tam sancta virgula processerit. Econtrario parentes dignissimę virginis, longe maiorem ab ea suscipiũt quàm tradunt splendorem, quòd benedictæ inter mulieres virginis primordia præstiterint, quòd tãtæ sobolis exortu nobilitati sint, fœlices nimium, & tanta prole beati. Vt autem ad propria virtutum ipsorum præconia paulũ descendamus, deprehendimus pios sanctæ virginis parẽtes: ob tria potissimum honorificatos esse, quę in historia natiuitatis deiferæ virginis à Beato Hieronymo conscripta, annotantur. Primum, quòd vita ipsorum recta erat apud deum, & irreprehensibilis apud homines, potissimũ eleemosynis erogandis intenta. Nam omnem substãtiam *Prouer. 10.* *Ibidem.*

suam

suam trifariam diuiserunt. Vnam partem templo & templi seruitoribus impendebant, aliam peregrinis & pauperibus erogabant, tertiam suæ familiæ vsibus & sibi reseruabant. Attentissima siquidem aure audiuerunt Tobiam, filium suum sic monentem: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt nec à te auertatur facies domini: quoniã eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animã ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo deo eleemosyna omnibus facientibus eam. Audierunt & Ecclesiasticum dicentem: Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Et salutaria huiusmodi monita animo figentes, opere complere totis viribus studuerunt. Et nos igitur ornatissimi patres, si cum sacratissima virgine Maria, spirituali natiuitate hodie volumus renasci, imitemur oportet hanc optimorum beatæ Mariæ parentũ virtuté. Siquidem prsicoru benefacta recésentur nobis & commemorantur in sanctorum solennitatibus, vt ad illorum imitationem totis neruis enitamur. Peccata nostra eleemosynis (vt monuit Daniel) redimam⁹. Dem⁹ eleemosynã (vt salubriter hortatur nos apud lucã dominus noster) quo omnia mũda sint nobis. Pro facultate nostra, cum temporis adest opportunitas, idipsum faciamus: quoniam, vt sapiens quidam dicit, Munera quæ dat moriens, hæc munera nõ sunt. Audiamus libenter Hieronymum dicentem: Manus pauperis, gazophylaciũ Christi est. Quod ergo homo voluerit habere ĩ patria æterna, præparet sibi quandiu moratur in hac præsenti vita: quia quæ hic recondit in manu pauperis, illic inueniet in præsentia diuinæ maiestatis. Idem: Nunquam legi mala morte mortuum, qui libenter exercuit opera pietatis. Secundo, commendandi occurrunt & honorãdi sacrosanctæ virginis parẽtes, in aduersorũ patiẽti toleratione. Nã etsi annos circiter viginti castũ domi coniugium sine liberorum procreatione exercerent, non tamen ob tã diuturnũ sterilitatis opprobrium eruperunt in impatientiã contra deum aut obmurmurationem, sed assiduis precibus sobolem sibi concedi à deo expetiuerunt. Vouerúntque si forte deus donaret eis prolem, eam se domini seruitio mãcipaturos cuius quidem rei gratia, tẽplum domini singulis per annũ festis

Thob. 4
Eccle. 3.
Dan. 4
Lu. 11.

festis frequentare solebant. Insuper in Encæniorũ solennitate reiectus cum suis muneribus à pontifice beatus Ioachim, ac in propatulo exprobrationis ipsius sterilitatis nota perstrictus, indignéque repulsus: non maledicta retulit, aut erupit in conuicia, sed tacitus se ad pastores suos ruri agentes cõtulit: ne si domum repedaret, præsentia sui alios contribules, ad refricandã ignominiæ memoriã incitaret. Hæc omnia iampridem vobis cognitissima sunt, viri percelebres: nunc tamen dedita opera coram repetita, vt & admiremur ea, & æmulemur. Si itaque bonorum operũ sterilitas in nobis est, sicuti certe est, quis enim se non arborem sterilem fateatur, fraudantem summum patremfamiliàs debito fructu? cõfugiamus ad deum assiduis votis, oremus fœcunditatem nobis ab eo dari, spiritualem quidẽ & animi, vt simus tanquam lignum quod plãtatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tẽpore suo. *Psal. 1* Si præterea rebus aduersis quatiamur & duris angamur casibus, ea æquo animo feramus, mente nobiscũ voluentes: quoniã, quemadmodum à beato Luca edocemur per tribulationes & ærumnas oportet nos intrare in regnum dei. *Act. 14.* & quod (vt docet Apostolus Timotheum) *2. Tim. 3.* omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur: quod demum in patientia nobis est possidenda anima nostra, quemadmodum à Christo apud Lucam commonemur. *Luc. 21*

Tertio, demum loco non exiguam merentur commendationem & honorem gloriosi eximiæ virginis parentes, ob repromissam diuinitus admirandam prolem, eiúsque ab angelo ad Ioachim & Annam de cælis misso ante conceptũ, editũ nomen, quod Maria vocãda esset, vitæq; illius futurã synceritatem & excellentiã, enucleatius ab eodem explicatã, & quonã pecto sanct: spiritus afflatu tandẽ deũ esset paritura & hominem. Hæc omnia, etsi in sacrarũ literarum prõptuario non cõtineantur, facile tamen ex his quæ ibidem lectitamus, persuaderi cõprobarique possũt. Si enim Abrahæ ab angelo promissum filium legimus, à *Gen. 18* Sara nonagenaria, stupente natura, nasciturum: si item de Rebecca sterili, orante pro ea Isaac, ex ortos nouimus *Gen. 25* gemellos Iacob & Esau: si denique ex Anna vxore Elchanæ diu sterili: multis lachrymis & singultibus impetra- *1. reg. 1*

tum

tum cognoſcimus filium Samuelem: multíſque aliis ve-
ris teſtamenti exẽplis didicimus, dilatos diu concep[illegible]
ſteriles partus mirabiliores eſſe ſolere : fatebimur [illegible]
dem aut maiora miracula, in conceptu glorioſæ [illegible]
& ortu monſtrata fuiſſe? Si demum ſanctiſsimi Io[illegible]
Baptiſtæ ex inſœcundis itidem parentibxs editi, di[illegible]
ortum & nomen ab angelo prænunciatum, qũi ſummi re-
gis paranymphus & teſtis erat futurus: hæc eadẽ aut maio-
ra defuiſſe arbitrabimur in huius ſacratiſsimę prolis ex-
ortu, quę diuinitatis habitaculum, dei tabernaculũ, & cę-
leſtis ſponſi thalamus pręparabatur? Sane quanta ipſa om-
nibus humani generis filiis erat pręſtentior, tanto mira-
lior & cęleſtibus ſignis clarior eius natiuitas fuiſſe au[illegible]
manda eſt. Eam igitur aſsiduis pulſemus precibus, vt hi[illegible]
deo renati, perpetuam cum ipſa vitam conſequi mereamur. Amen.

DE SANCTO MICHAE-le & angelis, Sermo.

ANgelis ſuis de⁹ mãdauit de te, vt cuſtodiãt te in omnibus viis tuis. Pſal. 90. conſcribuntur hæc verba. In quibus propheta diuinã cõmendat in homines bonitatem eo ipſo, quòd angelos ſuos eorum cuſtodes aſsiduos deputauerit. Quam quidem angelorum in homines cuſtodiam diuina, beneficentia nobis indultam: duo eximij autores, & ſacrarũ literarum luculentiſsimi interpretes, Auguſtinus & Bernardus, pręter cæteros in ſuis ſcriptis præclare commendant. Sanctus quidem Auguſtinus, in xxvij. capite ſui libri, qui inſcribitur, Soliloquiorum animæ ad deum, poſtquam cum ſyncera animi pietate & ſupra modum profũda contemplatione, multa commemorauit beneficia, quæ ex angelorum miniſterio & cuſtodia quotidie ſuſcipim⁹, ita ad deum de eis verba faciens, inquit: Grãdis eſt eis cura de nobis, magnus eſt affectus dilectionis eorum erga nos. Et hoc totum propter honorẽ tuę inæſtimabilis charitatis, qua dilexiſti nos. Diligunt enim quos tu diligis, cuſtodiunt quos tu cuſtodis, & deſerunt qnos tu deſeris: nec

dili-

diligunt operantes iniquitatem, quoniam & tu audisti omnes operãtes iniquitatem, & perdes omnes qui loquũtur mendacium. Quoties bene agimus, gaudent angeli, & tristantur dæmones. Quoties à bono deuiamus, diabolum lætificamus, & angelos tuos suo gaudio defraudamus. Gaudium est enim eis super vno peccatore pœnitentiam agẽte: sed diabolo, super vno iusto pœnitentiã deserente. Da igitur pater eis semper gaudere de nobis, vt & tu semper per eos lauderis in nobis, & nos cum eis in vnum ouile tuũ adducamur, vt cõfiteamur simul nomini sancto tuo, creator hominum & angelorum. Hæc Augustinus: & reliqua, ad finem vsque prædicti capitis cum pio deuotionis affectu subsequentia. Sanctus vero Bernardus in sermõe duodecimo super Psalmum, cuius initiũ est, Qui habitat in adiutorio altissimi: exponens versum eiusdem Psalmi pro themate iam propositum, ait: Angelis suis mandauit de te. Mira dignatio, & vere magna dilectio charitatis. Quis enim, quibus, de quo, quid mandauit? Studiose cõsideremus fratres, diligenter cõmendemus memoriæ hoc tam grande mandatum. Quis enim mandauit? Cuius sunt angeli, cuius mandatis obtemperant, cuius obediunt voluntati. Nempe angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: nec cunctantur quin etiam in manibus tollant te. Summa ergo maiestas mandauit angelis, & angelis suis mandauit. Illis vtique sublimibus, tam beatis, tam proxime sibi cohærentibus, tã familiariter adhærentibus, & vere domesticis dei. Mandauit de te. Tu quis es? Domine, quid est homo ꝙ memor eius es? aut filius hominis quoniam reputas eum? quasi vero non sit homo putredo, aut filius hominis vermis. Et reliqua, ad finem vsque prædicti sermonis subsequentia. Sed nunc ad inuocandam sanctissimam dei matrem cõuertamur, offerentes illi angelicum illud præconium: Aue Maria.

Psal. 5

Lucæ 15

Psal. 90

Psal. 8

Luc 25

¶ *Angelis suis deus mandauit de te. Ex loco prius adducto.*] Presens sermo, in duas partes diuidetur. Earum prima declarabit, qualis sit ipsorum angelorum natura, & ordo à deo constitutus, cũ nonnullis sancti Michaelis præconiis. Secũda verò demõstrabit ipsorũ angelorũ ad nos officia, imò cõplura beneficia cõmemorabit eorũ in nos: propter

Psal. 90
Matth. 4

quæ merito eos honorare debemus, & singulari vene-
tione prosequi. Pro prima quidem huius dissectionis
soluenda parte, id ex sacrorum autorum vnanimi[illegible]
tia compertum habetur, & potissimum beati patris [illegible]
sij in libro de cælesti hierarchia, angelos ipsos [illegible]
turas dei rationales, naturæ omnino spiritualis, im[illegible]
rialis & incorporeæ: quos in obsequium suum & hu[illegible]
generis subsidium deus in principio creauit, ante [illegible]
lium & corporalium creaturarum productioné. Q[illegible]
aliquid hominibus nunciare volunt, quoniam in sim[illegible]
tate suæ naturę percipi à nobis non possent: corpora [illegible]
adaptant ex materia aeris, aut alia quauis, tanquam ve[illegible]
méta quibus circundentur: & ita hominibus appar[illegible]
in specie virorum aut iuuenum, sæpenumero in sacra
scriptura leguntur. Expleto vero ministerio, corpora il-
la deponunt, & in priorem resoluunt materiam, tanquam
vestem quam assumpserant, abiicientes. Et ergo huius-
modi corpora non sunt de integritate substantiæ corú, vi
neque indumenta sunt pertinentia ad compositionem hu
manæ substantiæ, sed extrinsecus adiacentia. Hinc recte
dicit beatus Gregorius, quod angelorum nomen non na-
turæ est, sed officij. Natura enim spiritus sunt, inquit, &
cum ad aliquid nunciandum mittuntur à deo, tunc angeli
dicũtur. Angelus enim græce, latine nuncius dicitur. Vn-
Psal. 103 de Propheta in Psalmis recte inquit ad dominum: Qui fa
cis angelos tuos spiritus: quoniam quos deus natura spi
ritus (id est, naturæ omnino spiritualis) creauit, hos cum
nunciandum eis aliquid delegat, angelos facit, id est, nun-
cios, ab officio scilicet nũciandi sic denominatos. Et quo-
niam nunquam à nunciandi desistunt ministerio (nam su-
premi semper mediis, medij infimis, & infimi hominibus
annunciant bonam dei voluntatem & beneplacitum) id-
circo semper angelorum denominatio ipsis conuenit, non
quidem ob assiduum nunciandi actum, sed officium, à su-
perna prouidentia diuinaque maiestate eis designatũ. Et
hæc quidem de ipsa angelorum substantia atque officio,
necnon denominatione dicta sint. Quod si quis percunte
tur, quãtus eorum sit numerus, protinus occurrit illud ver
Danie. 10 bũ Danielis pro responsione adhibendũ: Millia millium
ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei.
Vbi

Vbi secundum beatum Dionysium numerus determinat' pro indefinito exprimitur, ad insinuandum quod numer' ille angelicorum spirituum omnem humanum transcendit numerum, neque nostro ingenio aut mente comprehendi potest: sed soli deo eorum creatori cognitus est, qui numerat multitudinem stellarum spiritualium, & omnib' eis nomina vocat. Veruntamen in tam numerosa angelorum sanctorum multitudine, nulla prorsus est confusio: quoniam ibidem certus est ordo, à deo in principio conditionis eorum constitutus, & immobili stabilitate perseuerans. Diuiditur enim angelica ipsa multitudo atque distinguitur in tres hierarchias: supremam, mediā, & infimam: quarum dispositio atque administratio concipi potest quoquo pacto per quandam similitudinē in terrenis potestatibus & principum huius terræ ministris. Enimuero ministrorum qui sunt sub vno rege, quidam sua exercent munera immediate circa regis ipsius personam, assiduéq; illi assistunt: neq; ab eius latere diuelluntur, sicut cubicularij, cōsiliarij. & assessores. Quib' similes sunt angeli primæ hierarchiæ, semper deo proximi, & nunquā ad exteriora negocia curanda ab eo directi. Alij vero regij ministri habent munia & officia sua ad regimen totius regni in communi, non designati huic particulari prouinciæ aut illi administrandæ, quales sunt principes totius militiæ, & iudices curiæ ipsius regis. Et his assimilantur angelici spiritus secundæ siue mediæ hierarchiæ, qui ea quæ ad vniuersitatis atq; totius mundi spectant moderationem, procurant, & non particulares administrationes. Deniq;, tertij sunt regis officiarij, qui præponuntur gubernationi alicui' partis regni & particularis prouinciæ, vt præpositi certarum vrbium. bailliui aliquorum locorum, præfecti oppidorum, similésque magistratus & officiales. Et his assimilantur angeli sancti postremæ & infimæ hierarchiæ, qui assignantur particularibus regnis protegendis, quemadmodum apud Danielem legitur angelus Persarum & Græcorum: aut singularibus hominibus particulatim custodiendis, vt cuiusq; proprius angelus & custos. Porro, vt adhuc determinatior sit ipsorum angelorum & ordinatior distinctio, vnaquæq; prædictarū hierarchiarum in tres adhuc ordines dirimitur: supremum, medium, & infi- *Dan. 10.*

mum: quemadmodum ex beato Paulo colligit sacer Dionysius in libro supradicto, quem in hac materia & aliis diuinis habuit præceptorem, vt ipsemet ingenue fatetur. Supremę quidem Hierarchię ordines sunt: Seraphin, Cherubin & Throni: mediæ vero, Dominationes, Virtutes, & Potestates: infimæ autem tres ordines nominantur Principatus, Archangeli, & Angeli, sumendo nomen Angelorum specialiter & contractius quàm prius est sumptum. Vnde tres ordines primæ hierarchiæ accipiuntur, inquantum deo proximæ assistunt, & ad ipsum conuertuntur. Ad hæc autem præstanda, tria necessaria sunt, scilicet summa in deum dilectio, & hoc quantum ad ordinem Seraphin, quod interpretatur ardentes, siue incensi & flammei: perfecta cognitio, & hoc quantum ad Cherubin, quod interpretatur plenitudo scientiæ de deo: deniq; perpetua comprehensio siue fruitio, & hoc quantum ad Thronos, quod interpretatur sedes, quia in eis sedet deus & quiescit, dum eos in se quiescentes reddit ac efficit. Tres autem ordines mediæ hierarchiæ accipiuntur, inquantum habent præesse mundo, & regere vniuersitatem hominum in communi: hoc autē regimen consistit in tribus. Primo, in præsidendo siue imperādo: & hoc pertinet ad ordinem dominationum, ad quē spectat aliis interioribus præesse, & eos in omnibus mysteriis diuinis dirigere, ac eis omnia imperare. Secundo, in operando: & hoc pertinet ad ordinem Virtutum, quibus nihil impossibile est exequi quod imperatur: quia eis datum est posse super omnia difficilia ad diuinum ministerium pertinentia, & ideo attribuitur eis miracula agere. Tertio, regimen omnium hominum in generali consistit in arcendo, vt scilicet impedientia & infestantia homines, arceantur & cohibeantur. Et illud ministerium pertinet ad ordinem Potestatū, quæ habent coercere contrarias & inimicas potestates tenebrarum, quemadmodum dicitur angelus Raphael religasse dæmonium prius Saræ infestum, in deserto superioris Aegypti, compescēdo vim eius nociuam. Denique, tres ordines infimæ hierarchiæ accipiuntur, secundum quod habent regimen alicuius terræ vel hominis determinatum & limitatum. Quidam enim eorum sub deo præsunt vni prouinciæ, & hi sunt de ordine Principatus: sicut erat angelus princeps Persarū,

Tob. 8.

Persarum, qui præerat Persis: & angelus princeps Græcorum, qui præerat Græcis, vt Danieli refertur. Alij vero Dan. 10.
infimæ hierarchiæ spiritus angelici, deputati sunt ad regimen multitudinis, vtputa vnius ciuitatis, & hi dicuntur archangeli. Demum, alij designati sunt à deo ad regimen personæ singularis: & dicuntur angeli, accipiendo nomen angelorum speciatim, pro cælestibus spiritibus postremi ordinis infimæ hierarchiæ, & non generatim, pro spiritibus angelicis cuiuscunque hierarchiæ aut ordinis. Vnde authore beato Gregorio in Homilia euangelij de parabola centum ouium & decem drachmarum, vbi de distinctione horum nouem ordinum diffuse differit, angeli dicuntur nimia nunciare, ex eo quod eorum ministerium ad vnum hominem limitatur. Archangeli vero maiora nunciare dicuntur, quoniam officium ipsorum ad totius multitudinis pertinet directionem. Bonum autē multitudinis, est dignius quàm bonum vnius particularis hominis. Et quanto communius est bonum, tanto melius esse dicitur. Cæterum, à tota angelicorum spirituum multitudine, ad particularem vnum spiritū cælestem descendendo, à quo peculiariter denominatur præsens solennitas, scilicet ad sanctum Michaelem, non est oscitanter prętereundum illud beati Gregorij dictum in eadem homilia, ꝙ quoties miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti ꝓhibetur: vt ex ipso actu & nomine detur intelligi, quod facere præualet deus. Nomen enim Michael, interpretatur secūdum sacros autores, quis vt deus? subaudi, agit vel operatur: & per interrogationem subinsinuatur negatiua responsio danda, quòd nemo. Idcirco ipsi beati Michaeli in sacris literis multa opera, quæ admirandę sunt virtutis, attribuuntur. Ipse enim (vt Daniel attestatur) in tem- Dan. 12.
pore tyrannidis & persecutionis Antichristi, consurget in adiutorium populo dei, & pro electis tanquam defensor & protector inuictus astabit. Ipse itidem (vt scribit Iohannes apostolus in Apocalypsi) cum dracone, scilicet Lucifero. & angelis eius in deum superbientibus pugnauit: eundémque de cælo proiiciens in terram, victoriam fecit insignem & egregiam Idem quoque (vt scribit sanctus Iudas apostolus in sua epistola canonica, vnicum caput habente) cum diabolo de Moysi corpore altercatus est &

disceptauit, eo quòd satanas ipsius Moysi corpus prod[illegible] voluit, vt ipsum pro deo Iudæorum popul⁹ adoraret: [illegible] non præualuit dæmon, Michaele improbis eius [illegible]bus obsistente. Rursum, idem tanquam paradisi [illegible]tus, sanctorum animas corporis exutas gleba, rec[illegible] paradisum exultationis perducit, coercitis angelis [illegible]brarum, animas ipsas in exitu rapere molientibus. Præterea, ipse olim princeps fuit synagogæ, vt clare [illegible]

Dan. 10 Daniel in his angeli ad ipsum verbis: Et nemo mihi [illegible] adiutor, nisi Michael princeps vester. Nunc autem [illegible]stitutus est à domino princeps totius ecclesiæ, quæ [illegible]cessit synagogæ, sicut veritas figuræ, & lux vmbræ, In[illegible]per, ipse plagas Aegyptiis intulisse dicitur, mare rubrum diuisit, populum per desertum duxit, & in terram promissionis introduxit: quod ex precedente dicto statim sequitur. Denique, in voce ipsius archangeli Michaelis, mortui resurgent in nouissimo die, vt subindicat Apostolus in prima ad Thessalonicenses epistola. Propter hæc

1. Thess. 4. igitur & alia miræ potestatis opera, quæ à sacris doctoribus sancto Michaeli attribuuntur, & magnam eius à deo acceptam virtutem, debemus eundem cum debita veneratione nunc honorare.

¶ Pro secunda presentis sermonis expedienda parte, iam declarandum est, nos multa & copiosa ab ipsis angelis sanctis beneficia spiritualia quotidie accipere, propter quæ merito debemus eos honorare, & potissimum ob septem rationes, huiusmodi bona ab eis accepta explicantes.

Primo siquidem eos debito debemus honore prosequi, quia sunt custodes nostri ex diuina dignatione nobis designăti, vti dicit assumpta propositio, vt custodiant nos in omnibus viis nostris. In vtero materno, ne ibidem moriamur. In ipso natiuitatis articulo, ne decedat infans sine baptismo, In toto vitæ decursu, ne in varia animæ & corporis incidamus pericula. Denique in ipso vitæ exitu, ne repentina morte abripiamur, aut dæmonis tunc circumueniamur insidiis. Quod attendens beatus pater Hieronymus, ait: O magna dignitas animarum, vt vnaquæque earum à suæ creationis exordio angelum domini habeat, ad sui custodiam deputatum. Et dominus in Euangelio Matthæi

thæi de pusillis non scandalizandis loquens, dicit: Angeli Matt. 18.
eorum semper vident faciem patris vestri qui in cælis est.
Quocirca quisq; ad angelum suum proprium custodem,
debet singularem habere deuotionē, & quotidie illi sem
per specialem orationem commendare.

Secundo, honorandi sunt à nobis angeli quia sunt mi
nistratores nostri. Nam (vt scribit beatus Paulus in episto Heb. 1
la ad Hebræos de angelis loquens) omnes sunt administra
torij spiritus, in ministerium missi, propter eos qui hære-
ditatem capiunt salutis. In qua ministratione clare inno-
tescit, quantum diuina bonitas nostram diligat salutem,
dum nobilissimos spiritus (qui intima sibi charitate iun-
guntur) dirigit ad nos, & transmittit ad procurandam no-
stram salutem. Ex eadem constat & mirabilis sanctorum
angelorum in nos charitas, qui cum tantæ sint excellentię
naturalis, & æternæ beatitudinis consortes, condescendūt
tamen nostræ infirmitati, & suo ministerio nostram suble-
uant fragilitrtem, non recusantes quotidie nobiscum ver-
sari, vt nos in viam salutis æternæ dirigant.

Tertio, debemus honorem sanctis angelis impende-
re, quoniam magna nobis necessitudine & affinitate sunt
coniuncti. Fratres enim nostri & conciues sunt. Fratres
inquam, propter rationalis naturæ consortium, quoniam
ratione & intellectu (vt & nos) præditi sunt, licet excellen
tiore modo. Conciues vero, quoniam ex electorum homi
num numero resarcitur eorum ruina. Et ex ipsis homini-
bus electis quidam ad superiores angelorum ordines,
quidam ad medios, quidam vero ad inferiores euehūtur
& transferuntur ordines, pro qualitate meritorum & ope-
rum vitæ præsentis. Hinc miro ardore desiderāt angeli no
stram salutem. Vnde Bernardus in sermone præsentis so-
lénitatis ait: Hic est dilectissimi funiculus triplex, quo de
excelso cęlorum habitaculo, ad consolandos, ad visitādos,
ad adiuuādos nos adtrahitur supereminēs charitas ange-
lorum, propter deū, propter nos, propter seipsos. Propter
deum vtiq;, cuius tantam erga nos misericordiæ viscera,
ipsi quoq; (vt dignum est) imitantur. Propter nos, in qui-
bus nimirū propriam similitudiné misereātur. Propter se-
ipsos quorum ordines instaurondos ex nobis toto deside-
rio præstolantur. Hæc Bernardus ibidem.

Quarto, venerandi sunt à nobis angeli sancti, quam animarum nostrarum (cum corpore fuerint solutæ) in cęlum delatores, quemadmodum dicit ipse dominus de Lazaro: Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Et beatus Antonius animam sancti Pauli primi eremitæ, vidit in via ab angelis in cælum deferri. Et sanctus Seuerinus Coloniensis episcopus, audiuit chorum angelorum, dulce melos continentem, cum deferret animam beati Martini in cælum. Et idipsum figuratum est per angelum domini, qui eduxit populum Israel per desertum in terram promissionis. De quo dicit dominus ad Moysen in Exodo: Ecce ego mitto angelum meum qui te custodiat in via, & inducat in terram quam promisi patrib⁹ tuis. Quinto, quia sunt orationum nostrarum ad diuinæ maiestatis conspectum præsentatores. Quod beatus Bernardus in sermone septimo super cantica, his verbis confirmat: Credimus angelos sanctos astare orantib⁹, offerre deo vota & preces hominum: vbi tamen sine ira & disceptatione leuari putas manus perspexerint. Probat hoc angelus, ita loquens ad Thobiam: Quando orabas cum lachrymis & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. Puto id vobis satis & aliis scripturæ testimoniis persuasum. Nam quod psallentibus quoq; dignanter admisceri sancti angeli soleant, quid eo manifestius, quod Psalmista ait: In cōspectu angelorum psallam tibi? Eapropter attendite principes vestros, cum statis ad orandum vel psallendum: & state cum reuerentia & disciplina, & gloriamini quia angeli vestri quotidie vident faciem patris. Nimirum missi in ministerium propter nos qui hæreditatem capimus salutis deuotionem nostram in superna ferunt, referunt gratiam. Idem quoque in eodem sermone ait: Discurrit angelus medius inter dilectum & dilectam, vota offerens, deferens dona. Excitat illam, placat illum Hæc ibi. Sexto, honorandi sunt à nobis angeli, quoniā regis æterni sunt nobilissimi milites, ad obsequium eius promptissimi, & ad protectionem nostri contra hostes expeditissimi. Vnde Psalmographus de multitudine cælestis illius militiæ, angelicis scilicet spiritibus loquens promptitudinem eius ad obediendum deo ita commendat: Benedicite domino omnes angeli eius potētes virtute

Margin notes: *Lucæ 16.* — *Exod. 23.* — *Psalm. 137* — *Psalm. 102*

te, facientes verbum illius, ad audiendam vocem sermonum eius. Benedicite domino omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius. Nec minus alacres sunt & prompti ad defendendos homines ab insidiis & tentationibus hostium inuisibilium, cohibendo illorum vires ne præualeant in nos. Quod significatum est in Apocalypsi per angelum, qui alligauit satanam in puteo abyssi, reprimens scilicet ferocitatem eius & sæuitiam, ne inualescat contra nos suis dolis & fraudibus. Hinc Psalmista ait: Immittet angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos à tentationibus, scilicet dæmonum. Et hoc etiã signatum est per angelum Raphaelem, qui Thobiam iuniorem eripuit à deuoratione piscis, per quem designatur dæmon cupiens nos deglutire, & quærens quem deuoret. *Apo.20.* *Psa. 33* *Thob.6.* *1. Pet 5.*

Septimo & postremo honorãdi sunt angeli sancti à nobis, quia sunt tribulatorum consolatores. Aut verbis nos confortando & corroborando ad patientiam, quemadmodum angelus Raphael dixit ad Thobiam seniorem, conquerentem de cæcitate sua: Forti animo esto, in proximo est vt à deo cureris. Aut ipsam tribulationem refrigerando & mitigãdo, quod signatur vbi angelus domini (inquit scriptura) cum tribus pueris in fornacem descendit, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, illósque conseruauit illæsos. Porrò hæc beneficia ab angelis exhibita. Augustinus breuiter commemorat in 27. cap. sui lib. soliloquiorum animæ ad deum, ita de eis ad dominum loquens: Hi sunt ciues beatæ ciuitatis supernæ Ierusalẽ, quę sursum est mater nostra, in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis: vt eos liberent ab inimicis suis, & custodiant in omnibus viis suis: confortẽt quoque & moneant, & orationes filiorum tuorum offerant in conspectu gloriæ maiestatis tuæ. Diligunt nempe conciues suos, per quos suæ ruinæ scissuras restaurari expectãt. Ideóque magna cura & vigilanti studio assunt nobis omnibus horis & locis succurrentes & prouidentes necessitatibus nostris: & solicite discurrentes inter nos & te domine, gemitus nostros atque suspiria referentes ad te, vt impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propiciationẽ, & referant ad nos desideratam tuæ gratię benedictionẽ. Et reliqua in eandem sententiam, cum dulcedine mira spũs, se- *Thob. 9* *Daniel.3.* *Galat. 4.* *Heb.1.*

sequentia. Proinde audiendus est attente B. Bernardus in prædicto sermone suo de angelis, ita nos admonens: cum ita sint, pensate quãta etiam solicitudine nobis est dilectissimi, vt dignos nos exhibeamus angelorum frequentia, & eo modo conuersemur in conspectu eorum, ne forte sanctos offendamus obtutus. Hæc ille. Iohannes Gerson vir eximius, in prima parte sui operis tripartiti, hortatur omnes, vt eam suo angelo custodi exhibeant omnes reuerentiam, quòd nequaquam attentent in illius præsentia aliquid mali agere aut turpe committere, quod erubescerent facere coram hominibus. Satagamus itaque debitum angelis honorem sic impendere, vt ab eis tandem mereamur deportari in regionem fœlicitatis æternæ. Quam nobis omnibus annuat dominus omnipotens. Amen.

DE BEATO HIERONYMO doctore ecclesiæ, Sermo primus.

QVasi vas auri solidum, ornatũ omni lapide precioso. *Eccl. 50. cap. continentur hæc verba.*] Et ibidem ad literam recitantur in commendationem Simonis filij Oniæ. Qui quidem Simon summus fuit sacerdos Iudæorum post reditum de captiuitate Babylonica, multis virtutum titulis præcellẽs, ibidẽ latius explicatis: Cæterũ eadẽ verba beato patri & glorioso doctori Hieronymo (cuius annuã solẽnitatem hodie celebrat ecclesia) cógruentissime nunc etiã adaptantur, atque in laudem eius sanctitatis & doctrinæ hic adducuntur: propter concinnam quandam conformitatem proprietatem vasis preciosi in eis expressarum, cum virtutibus & eximiis dotibus animæ beati Hieronymi, in eodẽ mire effulgentibus. Siquidẽ vas aliquod materiale, primo æstimatur magni precij, quando ex auro conflatũ est & cõpositũ. Quod sicut inter cætera metalla primũ obtinet dignitatis & præciositatis locũ, ita & vas ex illo cõpactum reddit cæteris vasis, quæ ex aliis cõflata sunt metallis,

tallis,longe preciosius.Sic sane beatus pater Hieronym⁹, si animũ eius attendas,vas fuit diuinæ sapientiæ,refulgés auro feruentissimæ charitatis in deũ & proximũ. Ex quo diuini amoris fulgore admirabilem accepit istud vas mysticum decorem,cũ solum ea quæ ad dei cedunt honorem & proximorũ ædificationem,ipse semper exquisierit. Secundo,commendatur aliquod vas sensibile & corporale, quando soliditatem habet firmam, & fractioni non obnoxiam,si quando colliditur in parietem:aut manibus elapsum & in terram decidens,non comminuitur in frusta,neque confringitur:sed soliditatem suam & integritatẽ conseruat innoxiam & illabefactatam.Haud aliter.S.Hieronymus solidum fuit vas mysticũ, cõstantia & firmitate animi:qua neque propter improborũ persecutiones & improperia,neque propter hæreticorũ in ipsũ oblatratiões & conuicia, nec denique propter inuidorũ obtrectatiões & probra,quæ grauissime est perpessus,vnquam confractus est animo, neque à perseuerantiæ in bono soliditate decidit.Denique tertio redditur aliquod vas domesticum magno æstimandũ precio,quando ex auro conflatum& solidum , ornatur non vno aut duobus preciosis lapidibus, ad ornamentum illi adiectis, sed omni lapide precioso,vt ne vnus quidẽ desit lapis preciosus,quin ipsi vasi ad maiorẽ ornatũ sit intextus & appositus.Eodẽ quoque modo & S.patris Hier.aĩa,cũ fulgore charitatis & firmitate cõstantiæ in bono,oĩ virtutũ genere fuit adornata,q̃ in ea resplẽduerunt tãto decore & spũali pulchritudine,vt eã red diderint merito preciosissimam,& admirabili ornatu cõspicuã,oculisque diuinæ maiestatis gratissimã:quũadmodũ sequẽs huius sermonis deductio,hæc omnia latius explicabit.Sed nunc sacratissimam virginẽ Mariam in adiutorium nobis inuocemus,dicentes:Aue Maria.

¶ *Quasi auri uas solidum,ornatum omni lapide precioso* . Ex *loco antedicto*.Hic sermo in duas partes dissecabitur.Quarũ prima ostẽdet,quõ B.pater Hiero. fuit vas auri solidũ, secũdũ mysticã intelligẽtiã.Secũda verò patefaciet,quonã pacto idẽ sctũs fuerit vas ornatũ omni lapide precioso virtutũ & dotũ animi.Pro prima dissectiõis sermonis hu⁹ nunc deducẽda parte,B.Hiero.primũ fuit vas plenũ peritia linguarũ & sacrarum literarũ scientia . Nam cum ex Eccle.50

Dal-

Dalmatia oriundus eſſet, Hungariæ proxima, pat[illegible]
bio viro nobili natus, ex oppido Stridonis, quod p[illegible]
Gothis fuit euerſum? in puerili adhuc ætate com[illegible]
Romam petiuit, quòd ibi tunc floreret magis qu[illegible]
teris vrbibus ſtudia literarum, quemadmodum n[illegible]
Parrhiſios : quòd etiam illic proflueret fons Chri[illegible]
pietatis ac religionis. Vbi literis latinis, græcis & he[illegible]-
cis eſt ad plenũ eruditus ab egregiis præceptoribus; q[illegible]
vt gratus diſcipulus in ſuos magiſtros, ſæpe cum hono[illegible]
nominat in ſuis ſcriptis. Donatum ſcilicet in grammat[illegible],
& in rhetorica. Victorinum. Sub quibus in literatura ſecu-
lari, eloquentia ſcilicet hiſtoriarúmque & antiquitatis co-
gnitione vſque adeo excellens euaſit, imo & in omni par-
te philoſophiæ inſtructus, vt ea ætate & vix poſteriore a-
liquem ſibi in arte oratoria & in quarumuis diſciplinarũ
notione habuerit æqualem. In diuiuis verò ſcripturis præ-
ceptores habuit Gregorium Nazianzenum epiſcopũ Cõ-
ſtantinopolitanum, virum ea ætate & literis & ſanctitate
celebratiſsimum: & Didymum Alexandrinum, à natiuita-
te quidem oculis captum, ſed diſciplinas mathematicas (q̃
maxime ob figuras ſenſibiles requirunt vſum oculorũ) ita
callentem, ſicut & cæteras ſcientias, vt miraculo fuerit om-
nibus, & oculorum beneficium ſemper obtinuiſſe videre-
tur. Neque tantis ac talibus diuinarum literarum præce-
ptoribus fuit Hieronymus dedecori. Siquidẽ in ſacris ſcri-
pturis eorũ magiſterio exercitabatur die ac nocte, & ſub
eis exhauſit auide, quod poſtmodum effudit abunde in o-
mnem terrarum orbem. Atque ad tantam prouectus eſt ſa-
crarum rerum eruditionem, tum præceptorum inſtitutio-
ne, tum proprio ingenio & infatigabili ſtudio, vt neminẽ
ſibi habuerit ea ætate parem in illa diuinarum literarum
profeſsione, nedum ſuperiorem, Verum cum ſuggeren-
te ſatana, quodam tempore ductus faſtidio lectionis ſa-
crorum librorum, quòd ſermo ſibi incultus in libris pro-
pheticis non placeret, imò horreſceret : die quidem Tul-
lium auide legeret & Plautum, & nocte Platonem: ſubita
correptus febre, ad extrema vitæ perducitur. Cúmque iã
funus illi pararetur, repente in extaſim raptus, tribunali
ſummi iudicis ſiſtitur, & cuius ſit conditionis interroga-
tur. Cui ſe Chriſtianum eſſe reſpondenti, ait iudex: Men-
tiris,

Ex epiſtola ad Euſtochium.

tiris, non enim Christianus es, sed Ciceronianus. vbi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Statímque iussit illũ durissime cædi. Ille autem inter flagella misericordiã iudicis implorans, promisit sub obtrectatione, quòd libros seculares nunquam posthac legeret. Astantes etiam orarunt iudicem, vt veniam daret adolescentiæ, se postmodũ correcturæ. Inter hæc euigilans Hieronymus, & oculos aperiens, se totum lachrymis perfusum, & plagis lacerum inuenit. Quod fuit iudicium euidens, non vanum fuisse illud somnium. Hac itaque salutari castigatione factus cautior, postea tanto auidius sacras legit literas, quanto ante feruentius prophanas & seculares legerat disciplinas. Hæc autem omnia de seipso narrat Hiero. in epistola ad Eustochium, & ergo fictitia haberi non debent.

Secundo Hieronymus fuit vas auri solidum, plenum abrenunciatione seculi & contemptu mundi. Nam cũ Romæ ob eximiam rerum omnium scientiam, & linguarum trium doctrinalium peritiam singularem, ipse magno haberetur in precio, & à summo pontifice Liberio in numerum presbyterorum cardinalium, (id est, præcipuorum & principalium, qui summam rei Christianæ cum papa administrandæ gerunt officium) esset relatus: omnium iudicio dignus habitus est, qui in summo pontificatu Damaso papæ (qui secundus post Liberium sedit) succedere deberet. Verum cum clericorum illius temporis & monachorũ vitia acriter & ore & calamo carperet, insectaretúrque vehementer illorum lasciuiam & libidines, omnium in se illorum odium contraxit, secundum illam Comici sententiam: Veritas odium parit. Cui & Chrysostomus astipulatur, dicens: Indignationem malorum incurrit, qui arguit criminosos. Vnde inito consilio inter se, illi malignantes, has Hieronymo struxerunt insidias. Clanculum in cubiculo eius posuerunt vestem muliebrem super lectum illius: quam, cum ad matutinas surgeret, acciperet Hieronymus pro sua: & ita in publicum prodiens, videretur mulierem habuisse in thalamo illa nocte. Et sic deprehẽderetur ac diceretur eodem laborare vitio, quod in illis arguerat. At verò Hieronymus hoc argumento dignoscens eorum maleuolentiam ac inuidiam, cedere maluit eorum malitiæ: derelictáque Roma, in eremum apud Syriam se contulit,

Terent. in And.

visi-

visitatis prius eremitis Aegypti: & illic toto quadrien
Mat.10 pœnitentiam agens, contempto mundi honore & [illegible]
mira austeritate vixit. Sane hoc in opere secutus Hie-
Psal.54 rony. hoc domini in euangelio documentum: [illegible] per
secuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Non [illegible]
in aliam ciuitatem fugit, sed perfectius aliquid [illegible]
elongauit fugiens, & mansit in solitudine. Tertio Hie-
ronymus vas auri solidū, plenum singulari vitæ austerita-
te, ad vitia edomanda, frenandásque carnis illecebras.
Quæ quidem austerior vitæ disciplina, ab illo strictissime
obseruata toto eo tempore, quo diuersatus est in eremo,
etiam circa omnia ad humanā necessitatē attinētia. Si i-
que percontaris quæ fuit cū Hieronymo domus, an au-
tis refulgens laquearibus, aut cedrinis trabibus: respon-
det ipse scribens ad Eustochium. Stabam in eremo con-
tutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardori-
bus, horridum monachis præstat habitaculum. Si quæ-
ris item quo fuerit ibi tectus amictu, an mollibus vestimē-
tis more illorū qui in domibus regum sunt: audi quid de-
inde dicat ibidem. Hærebant sacco membra deformia, &
squalida cutis situm æthiopicæ carnis obduxerat. Sed for-
te mollis illi erat & plumeus lectus. Id certe aliter habere
ex iis eiusdē verbis ad eandem, manifeste disces: Et si quā-
do repugnanti somnus imminens obrepserat, nudæ humo
vix ossa hærentia collidebam. Quod si deinde sciscitaris,
an lauto illic cibo & delicato potu vteretur, accipe quid
de se eodem loco referat: De cibis verò & potu taceo, cū
etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctū
aliquid comedisse, luxuria sit. Si deinceps rogas, an corp[9]
suum molliter fouerit, cutémque suam curauerit indulgē-
ter: aspice imaginem eius & effigiē, quæ in templis & lo-
cis sacris pro Christianæ pietatis more collocatur ad ipsi[9]
repræsentationem: Videbis nanque in ea Hiero. duris fla-
gellis nudum corpus suum cædentē, & lapide tundentem
pectus: ad illā nobis pœnitentiæ asperitatē exprimēdam,
qua solitus est Hieronymus seipsum duriter flagellare, &
vsque ad sanguinis effusionem saxo præduro pectus suū
percutere. Quod & eodem in loco ad Eustochium scribēs,
insinuat his verbis: Memini me crebro diem coniunxisse
cum nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quàm
rediret

rediret domino iubente tranquillitas, â tentatione scilicet carnis, qua tunc infestabatur. Quam sane colaphizationem satanæ & rebellionem carnis molestissimam sibi fuisse, his verbis testatur, ita ad Eustochium scribens: O quoties ego ipse in eremo constitutus, & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus horridum monachis præstat habitaculum, putabam me Romanis interesse deliciis. Et subdit: Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaueram, scorpionum tantum socius, & ferarum, sæpe choris intereram puellarum: pallebant ora ieiuniis, & mens desideriis ęstuabat ĩ frigido corpore: & ante hominem suum iam carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Si demum interrogas, an amœna obambulauerit vireta Hieronymus consistens in eremo, hortósque omnigenis ornatos floribus ad animi relaxationem: audi quid de seipso ad eandem virginem scribat: Mihimetipsi iratus & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concaua vallium, aspera montium, rupiúmque prærupta cernebam: ibi meæ orationis locus, illic miserrimæ carnis ergastulum. Ecce quanta vitæ asperitas in solitudinis incolatu, vestium abiectione, duritiæ cubationis, abstinentia victus: insuper in flagellatione corporis, & speluncarum habitatione, in hoc vase nostro solido & aureo inuenitur reposita, per quam ad æternas gloriæ cælestis delicias peruenit. Quòd si nos eandem contingere metam optamus, vt eadem quoque pro modulo nostro via progrediamur oportet, & ipsum saltem aliqua in parte imitemur in abstinentiæ rigore.

Quarto fuit Hieronymus vas auri solidum, & plenum virtute miraculorum. Enimuero transacta quadriennij pœnitentia in eremo, dirigente occulta sua dispositione deo, in Bethleem se contulit, tanquam prudens animal ad præsepe domini sui. Constructóque ibidẽ monasterium, cum eis in eadem (quæ prius descripta est) austeritate vitæ ad finem vsque vitæ suæ in obsequio dei assiduo perseuerauit. Construxit etiam in eodem territorio monasterium monialium, in quo sãcta Paula nobilis & inclyta mulier Romana, & filia eius Eustochium, cũ multis, aliis præclaris mulieribus, monasticam duxerunt vitam, secundum

cundum regulam illis à ſancto Hieronymo compoſitam. Cum autem quodam tempore Hieronymus cum fratri. ad ſacram ſederet lectioné, leo quidam immanis vno claudicans pede, monaſterium ſubiit omni poſita feritate. Cuius pedem claudicantem Hieronymus eſſe ſauciatum à ſentibus deprehendens, extracta ſpina illi infixa, ſanum reddidit. Cœpit tum leo illic tãquam domeſticum animal ad habitare. Cui ex fratrum conſilio iniunxit curam ducẽdi aſinum deferre ſolitum ligna ex ſylua ad monaſterium in paſcua, & eundem cuſtodiendi ibidem. Quod paſtoris officium aliquandiu leo fideliter exercuit. At cum ſemel aſino ad paſcua ducto, leo inter arbuſta profundo teneretur ſomno, tranſeuntes illac mercatores, aſinum ſine cuſtode inuentum, ex cupiditate ſecum abduxerunt. Experrectus leo, ad monaſterium triſtis ſine ſocio rediit: iuſsit Hieronymus leoni officium aſini quem perdiderat, imponi, vt ſcilicet ligna ex ſylua pro vſu monaſterij dorſo ſuo deferret. Quod cum per annum exercuiſſet officium, & illac rurſum tranſirent iidem mercatores cum aſino illo, recognoſcens leo ſocium ſuum, terribili rugitu & incurſione omnes illos cum camelis & aſino ſuo coegit leo adire monaſterium ſuum. Tum viri illi veniam à Hieronymo petentes de ablato aſino, oleum in ſatisfactionem largiter eidem dederunt, & quotannis certam olei menſuram monaſterio dandam à ſuis ſucceſſoribus ordinauerunt, in compenſationem damni illati ex aſino furtim ſublato. Ecce inſignem Hieronymi virtutem, quæ etiam leonis feritatem manſueſecit, illúmque tanquam domeſticum mancipium, obſequioſum habuit. Propter quod factum imago ſancti Hieronymi in eccleſiis ſemper cum leone depingitur. Conſtat itaque ex prædictis abunde, ipſum Hieronymum eſſe vas auri ſolidum, diuinorum chariſmatum refertiſsimum.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expedienda parte, nunc reliquum eſt oſtendere, quòd beatus Hieronym⁹ fuerit vas ornatum omni lapide precioſo. Et primum quidem vas illud inuenitur ornatum ex precioſo lapide boni laboris, in traductione ſcripturæ. Nempe ante Hieronymum magna erat cõfuſio in libris totius Bibliæ, ob multiplicitatem interpretum & verſionum. Quicunque enim tunc callebat lin-

guam Græcam & latinam, tentauit aliquam facere sua solius autoritate interpretationem Bibliæ: & ita tot ferme habebantur interpretationes scripturæ, inter se diuersæ & discrepantes, quot erant exemplaria & codices. Vnde magna fluctuatio, confusio, incertitudo, & inordinatio erat ĩ tota dei ecclesia. Quod cernẽs Damasus papa, tũc summũ gerens pontificatum, rogauit per litteras beatũ Hieronymum tunc in Bethleem consistentem, quòd totam Bibliam ex Hebræo & Greco verteret in linguam latinã, qua (cæteris reiectis) tota deinceps vteretur ecclesia. Quod & ille fecit, totumq; vetus testamentum & nouum fideliter tũ ex Hebræo, tum ex Græco traduxit in linguam latinam, cum graui labore & assiduo studio. Quæ quidem traductio, autoritate Damasi summi pontificis approbata est: & per omnes ecclesias (repudiatis cæteris) legi iussa. Eadem quoque traslatio recepta tunc fuit ab omni ecclesia, & in continuo vsu ad hæc vsque tempora ab omnibus obseruata. Quo circa in cõsulte faciũt & nunc quidã grecanici, qui moliuntur nobis aliquos libros aut veteris, aut noui testamenti, ex Græco aut Hebræo in Latinũ vertere. Quoniã illa versio prorsus inutilis est, & solã inducẽs fluctuationem atque vacillationem animis legentium, propter dicrepantiam à vulgari editione. De hac autem Hieronymi translatione tale testimonium atque iudiciũ fert Isidorus Hispalensis episcopus: Hieronymus trium linguarũ extitit peritus, cuius interpretatio merito cæteris antefertur: quoniam & verborum tenacior est, & perspicuitate sententiæ clarior: atque vt à Christiano interprete profecta, longe aliis verior. Hæc Isidorus. Secundo, Hieronymus fuit vas ornatum lapide precioso seduli laboris in ordinando officio ecclesiastico: quippe cum ante ea tempora, & illa adhuc tempestate, vnusquisque in ecclesia caneret officium quod vellet, & quo ordine sibi placeret: Theodosius imperator pius & religiosus, rogauit Damasum papam, vt alicui viro excellenter erudito committeret officium ecclesiasticum ordinandum. Ille vero sciens Hieronymum ĩ scirpturis sacris & in omni humana disciplina exercitatissimum, commisit illi prouinciam ordinãdi per totum anni spatium officium ecclesiasticum, certo deinceps ordine & tenore dicendum. Hieronimus autem

totũ Psalterium per ferias distinxit. & vnicuique feriæ nocturnũ proprium assignauit, psalmósq; ad officiũ vespertinũ cócinendos, & infine cuiuslibet psalmi hunc versum suo persanctæ trinitatis laudatorium: Gloria patri & filio & spirituisancto, Sicut erat &c. dici debere, suggessit Damaso pontifici: quod & ille instituit, & deinceps obseruãdum ordinauit per totam ecclesiã. Deinde etiam Hieronymus epistolas & euangelia per totum anni curriculum in officio Missæ decantãda, & cętera ad officiũ ecclesiasticũ pertinẽtia (præter cãtum, quẽ Grego. primus superaddidisse traditur) rectissime ordinauit. Et hanc ordinationẽ suã ex Bethleẽ Damaso Romã transmisit, vt eam cõfirmaret aut immutaret. Ille verò cõuocato multorũ episcoporũ cœtu & mature digesto hoc negocio, approbauit totã illã ordinationem officij ecclesiastici: eámq; omnibus ecclesiis tenendam transmisit, Quæ ab eo tempore ad nostra vsque secula perseuerat, cõtinuo vsu integre obseruata. Tertio, Hieronymus fuit vas ornatum lapide precioso diligentiæ in scribendis sacris libris ad totius ecclesiæ ædificationem vtpote ad cõfutationẽ hæreticorum, Iouiniani, vigilãtij, Heluidij, Pelagij, Luciferiani, & reliquorum: ad explanationẽ etiam sacræ scripturæ, vt sunt eius cómentarij in psalmos, in oẽs prophetas, in Ecclesiasten, in euangelia & epistolas apostolicas aliquot: deniq; ad rectam morum institutionem & directionem vitæ aliorum, vt sunt variæ eius epistolę exhortatoriæ ad virginitatem, vel ad castitatẽ vidualem, aut ad cõtemptum mundi, & vitam solitariam amplectendam. In quibus legendis multiplex est fructus & vtilitas, admonitióque salutaris ad virtutes Legerat siquidem ipse beatus pater illud salubre Sapientis monitũ in Prouerb. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Cui studẽs obtemperare, liquidos sapiẽtiæ suæ fontes in omnem terræ plagã per copiosa scripta sua emisit, & in plateis atque latitudine totius ecclesiæ, aquas doctrinæ suæ salutiferæ diuisit in oẽs populos, vt aspergine taliũ aquarũ irrigata fideliũ corda, more agrorũ irriguatorũ atq; fœcundorũ, multiplicẽ proferrẽt bonorum prouẽtum. Vnde ecclesia sancta cõsiderãs assiduum studij laborẽ, quẽ subierat Hierony. in hisce sanctis operibus cõscribẽdis, & fructũ copiosũ toti Christianismo inde pro-

Prou. 5

prouenientem: cum inter quatuor ecclesiæ prӕcipuos doctores vnum delegit & constituit, quē ipsa in sanctæ scripturæ interpretatione omnibus legendum, tenendum, atque imitandum proponeret.

Quarto & postremo, beatus Hieronymus fuit vas ornatum lapide precioso fœlicis exitus ex hac vita. Expletis nanque fœlicissimæ vitæ suæ vno & nonaginta annis, cum in Bethleemitico solo trigintaquinque explesset annos continuos in tali vitæ austeritate, qualem in eremo duxerat, vnde in tantam in extremis diebus deuenit lassitudinem, vt in strato suo iacens, funiculo ad trabem suspenso, supinus, manibus se leuaret, vt scilicet officium monasterij, quantum poterat, expleret. Vbi vitæ suæ terminum appropinquare nouit Hieronymus, se super nudam humũ collocari præcepit, & sacco quo indui solebat, operiri: conuocatisque fratribus suis, dulci alloquio eos est exhortatus ad perseuerandum in via domini. Deinde sanctam eucharistiam cum lachrymarum inundatione, genuúmque deuota flexione suscepit. Rursúmque supinus incumbens terræ, manibus in modum crucis supra pectus suum extentis, canticum Simeonis prophetæ totum pronunciauit. *Lucæ 2* Quo finito, cum esset hora completorij, subito tanta lux de cœlo in eo loco emicuit, ac si sol in meridie consistens, eum vndique circunfulsisset. Post horam vero lux illa ætherea paulatim disparuit, & cum ipsa luce sancta Hieronymi anima ad cælos migrauit, anno incarnati verbi quadringentesimo vigesimosecundo, perpetuo regnatura cum deo. Et quoniam bonorum laborum gloriosus est fructus, vt ait Salomon in libro Sapientiæ, pro duris laboribus in mundo peractis, Hieronymus nunc gloriosum æternæ vitæ percipit fructũ: aureolam scilicet doctorum, pariter & virginum, atque pro cæteris virtutum operibus immarcessibilem cælestis gloriæ coronam. *Sapien. 3.* Quã & nobis per sancti Hieronymi intercessionem, & diligentem vitæ ipsius imitationem, tandem etiam annuat deus omnipotens & benedictus in secula. Amen.

De sancto Hieronymo, Sermo secundus, sed Latine prolatus.

IN *lege domini voluntas eius*. *Psalmo primo conscripta sunt hæc verba, & in præcipuam orationis nostræ propositionem assumpta.* Secundum Geneseos caput cõmemorat, celeberrime cœtius quod fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandũ paradisum, qui inde diuiditur in IIII. capita. Quod quidẽ vltra historicã veritatẽ, quam addubitat nemo, mystica quoque facile admittit expositionẽ, nostro instituto cõsentaneam. Nẽpe per fluuiũ illum è paradiso voluptatis largitur profluentem, recte hoc loco diuina accipitur scriptura, exhuberante salutarium aquarum copia ecclesiam hic plantatam irrigans, quemadmodum *ipsa sapientia* apud Ecclesiasticum de se contestatur: Ego sapientia

Eccle. 24

effudi flumina, ego quasi trames aquæ in immensæ de fluuio. Ego quasi fluuius Dorix, & sicut aquę ductus exiui de paradiso. Dixi, Rigabo hortum plantationum, & inebriabo partus mei fructũ. Et factus est mihi trames abundans, & fluuius meus appropinquauit ad mare. Porro per quatuor flumina, in quæ fluuius iste paradisiacus diuiditur, in præsentia haud absurde accipiendos putamus quatuor præcipues & illustres ecclesiæ sanctæ Doctores: qui post apostolos & euangelistas, orthodoxæ fidei doctrinam suis scriptis & elucubrationibus, cæteris insignius & luculentius illustrarunt. Siquidem per Phison (qui & Ganges Indiæ fluuius) apte intelligitur beatus Hieronymus, ipsius literalis sensus explanator syncerus & fidus interpres. Phison nanque tantundem significat, atque mutatio oris quæ sane significatio ipsi Hieronymo congruenter asscribitur, vt qui traductionis officio, vnam scripturæ linguam in alteram commutauerit. Geon vero (qui & Nilus, septemfluus) sanctum nobis designat Ambrosium, catholicæ fidei arcana eclesiæque sacramenta allegorico sensu reserantem. Neque ab hac ratione dissidet ipsa nominis interpretatio, quia Geon terram signat, siue terrę hiatum. Ambrosiana autem opera, ecclesiæ militantis & in terris adhuc positæ abstrusa recludit mysteria. Cæterum Tigris Armeniæ fluuius, sancto patri Augustino congrue adaptatur, anagogico sensu de cælestis Ierusalem secretis ac fœlicitate exuberantissime disserenti. Enimuero Tigris velocitatẽ

locitatem indicat, ob rapidissimũ fluminis illius cursum, & incredibilem animalis feri eiusdem nominis pernicitatem: ob quã & lingua Hyrcanica tygris sagittã significare memoratur. Sed quis obsecro Augustino celerius aut cõcitatus mentem sursum agit, atque ad triumphantis ecclesiæ assurgit cõtemplanda mysteria? Ipse enim vt sagitta acuta, arcu excussa, sidera penetrat, & superato cælo, super diuinæ trinitatis attingit thronũ. Demũ, Euphrates quartus (qui Mesopotamiæ esse refertur) fluuius, nõ inepte B. assignatur Gregorio, tropologico, moraliq; sensu, rectam animarum institutionem formationémq; morum studiose meditanti. Neque ab hac re aliena est nominis ipsius interpretatio Euphrates enim insinuat idem quod frugifer & fertilis. Gregorianus aũt labor magnam affert bene operari studentibus frugem doctrinæ, & bonorum operũ fertilitatẽ præstat. At vero ne videamur sacræ scripturæ vim inferre, aut violentam intorquere interpretationem, cum supradicta quatuor flumina ad hanc mysticam traducim⁹ intelligẽtiam: audiatur iterum Ecclesiasticus, ita de deo lo- *Eccle.* 24.
quens, & idẽ hisce verbis moliens: Qui implet quasi Phison sapiẽtiam & sicut Tigris in diebus nouorum. Qui adimplet quasi Euphrates sensum, qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis. Qui mittit disciplinam sicut lucẽ, & assistens quasi Geon in die vindemiæ. Verum vt de verbis propositis nonnulla ad dei laudem & sacri Hieronymi commendationem afferamus in medium, supplicib⁹ votis exorãda est sacrosancta virgo Maria, diuinorum dispensatrix charismatum, & angelico alloquio poplitibus flexis ita salutanda: Aue Maria.

¶ *In lege domini volũtas eius. Ex loco paulo ante citato, sumpta sunt hæc verba, & in præsentis orationis fundamentũ nunc adducta.* Quæ cum ad celebrandas egregij patris Hieronymi laudes hic depromantur, aptæ admodum & concinne legem domini nominãt, vt eius qui prædicandus suscipitur, alludant nomini. Hieronymus nanq; sacra lex Græco sermone interpretatur: quod hieros sacrũ, nomos autẽ legem signat. Si vero Calepino credimus, Hieronymus etiam tantundem valet atq; sacrũ nomen, à dictione Greca onoma, o media in y commutata: sicut & in hisce nominibus, hononyma, synonyma, polyonyma, & cõsimilibus,

id etiam vſu venit. Verum hæc ferme citra officium noſtrum hic enarrata, Grammaticis relinquantur exactius diſcutiēda. Nos autem priorem ſecuti interpretationem,
Pſalm.18. Hieronymū quaſi ſacram legem hic dici autumamus. Sed quænam eſt ſacra lex, niſi lex domini immaculata, cõuertens animas? Qui itaque à ſacra lege nomé gerit, recte in lege domini voluntatem aſsidue habuiſſe aſſeritur. Sed nonne & cæteri deiloqui patres (dicet quiſpiam) Ambroſius, Auguſtinus, Gregorius, in lege quoque domini verſati ſunt, voluntatémque exercuerunt? Non id ſane imus inficias, cęteris tamen Hieronymum præferimus: vt priorem, antiquiorem, & ratione materiæ quam petractat, anteriorem. Is nāque literalem diuinæ paginæ ſenſum indagat ac rimatur: cæteri vero allegoricum, anagogicum, & tropologicum, qui literali ſententiæ tanquam *baſi* innituntur. Sicut autem fundamentum his quę ſuperextruuntur, eſt prius & vetuſtius: ita & cæteris ſcripturæ ſenſibus prçeminet antiquitate, qui literalis eſt, vt à quo cęteri tanquam fonte primario profluant. Non iniuria igitur ſacrę legis denominatio, inſigniore quadam excellentia Hieronymo quàm cæteris applicatur. Verum vt huic noſtro ſermoni (ne confuſus effluat) certum præfigamus ordinem, in duas ipſum partes deo adiutore diducem⁹. Harū prior, quomodo in lege domini docenda & clarius explanāda, fuit Hieronymi voluntas, ediſſeret. Poſterior vero, quonam pacto in lege domini facienda, opere peragenda atq; obſeruanda fuerit eiuſdem voluntas, enodabit. Porrò, vt priorem aggrediamur noſtræ diſſectionis particulam, Hieronymum ipſum trifariam in lege domini docenda ac explananda voluntatem geſsiſſe, oſtendere annitemur.

Primum, quod ipſam legem ſacram fideliter interpretatus ſit nunc ex Græca, nunc ex Hebræa lingua in Latinum ſermonem, vt ſanctarum literarum theſauros ſynceriter & mere ipſi eccleſiæ Romanæ communicaret, & ex puriſsimo ſcripturarum fonte diuinos propinaret latices. Nempe Græcam elocutionem cum Latina, ab ipſis vere incunabilis Romę didicit: Hebraicam vero & Chaldaicā, iā ſenio grauis & confectus ætate, percepit in agro Bethleemitico degens, ac inibi quotidiano interpretandi intenſiſsimus labori. Non ergo iactent Romani nobis Catoné ſuum

ſuum Cenſorium, quod iam pene ſenex Græcas didicerit literas, quas iunior contempſerat, neque Pontici amplius ſuo glorietur Mithridate, quod duas & viginti percalluit linguas, quot gentibus imperitauit: vt cuiuis earũ ſine interpretis vſu poſſet propriæ linguæ ſermone verba facere, & notas audire & reddere voces. Neuter enim ipſorũ illam multarum linguarum ſcientiã applicuit ad opus dei & catholicæ veritatis ſtabilimentum, publicámve vtilitatem, vt Hieronymus noſter factitaſſe comprobatur. Quanto vero labore contenderit ad Hebraicæ linguę cognitionem aſſequendam, nullo potius quàm ipſius teſtimonio comprobabimus, qui in apologia contra Rufinum ait: Iã canis ſpargebatur caput, & magiſtrũ potius quàm diſcipulum decebat. Putabant me homines finem feciſſe diſcẽdi. Veni rurſum Hieroſlymam & Bethleem, vbi quo labore, quo præmio Barabanum nocturnum habui pręceptorem? Timebat enim Iudæos, & ſe alterum mihi exhibebat Nicodemum. *Iohan. 3.* Sed gratias ago domino deo, quod de amaro ſemine literarum dulces fructus capio. Quibus quidẽ poſtremis verbis Ariſtotelis alluſit ſentẽtiæ, dicentis radices ſcientiarum amaras eſſe, fructus vero dulciſsimos. Neq; id mirũ. Nam (vt idem contra Rufinum ait) literę marſupium non ſequuntur. ſudoris comites ſunt & laboris: ſocię ieiuniorum, non ſaturitatis: continentię, non luxuriæ. Idem quoque in vita ſancti Pauli idipſum atteſtatur, cum ait, Hebræam linguam, quam ego multo labore & ſudore didici, infatigabili meditatione nõ deſero, ne ipſe ab ea deſerar. Porro ad ſcientiam linguæ Chaldaicæ quo labore peruenerit, idem in prologo Danielis refert, dicens: Poſt Quintiliani & Tullij lectionem ac flores rhetoricos, cum me in linguæ huius piſtrinum recluſiſſem, & multo ſudore, multóque tempore vix cœpiſſem anhelantia ſtridentiáque verba reſonare, & quaſi per cryptam ambulans, rarum deſuper lumen aſpicerem, impegi nouiſsime in DANIELEM, & tanto tædio affectus ſum, vt deſperatione ſubita omnem veterem laborem voluerim contemnere. Verum adhortante me quodã Hebræo, & illud ſua mihi lingua crebrius ingerante, labor improbus omnia vincit, qui mihi videbar ſciolus, inter eos cœpi rurſus diſcipulus eſſe Chaldaicus: & vt verũ fatear, vſque in

in præſentem diem magis poſſum ſermonem Chaldaicum legere & intelligere, quàm ſonare. Cæterum quoniam ſecundum Sapientis ſententiam, bonorum laborum glorioſus eſt fructus: tãtam Hieronymus noſter ex indefeſſo ſuo labore conſecutus eſt linguarum peritiam, vt quoſcunque vnius linquæ libros in manibus acciperet: hos in alia lingua ſine offenſione tranſcurreret, vt crederes ſic eſſe ſcriptum, ſicut os eius inoffenſa velocitate fũdebat. Hanc etiam attulit toti eccleſiæ frugem & vtilitatem, quod poſt tranſlationes librorum Bibliæ àb eo elaboratas, non fluctauit amplius (vt antea ſolebat) multiplici traductionum ſylua, incertáque multiformitate. Sed hanc vnam cæteris omnibus prętulit, ſeruandámque mandauit apud vniuerſos, quod ſit (vt ait Iſidor⁹) verborum tenacior, perſpicuitate ſententię clarior, & vt à Chriſtiano interprete profecta, verior. Secundo, beati Hieronymi voluntas fuit in lege domini docenda, per commentariorum in ſacros ſcripturæ & veteris & noui teſtamenti libros editionem. In quibus quanta ſit ſermonis elegantia, quanta doctrinæ fœcunditas, quanta denique explicationis diuinorum ſenſorum ſynceritas, nouerunt apertius illi, qui in illis lectitandis verſati ſunt. Neque id ei vitio dandum eſt, vt faciunt plærique, quòd ſacris declarandis myſteriis, vbi locus & res efflagitat præſertim in Daniele, literas admiſcet ſeculares, & antiquorũ citat hiſtorias ac teſtimonia: quod ei (quem nulla latuit humana diſciplina, aut hiſtoriarum vetuſtas) in ſuis epiſtolis & operibus familiare fere eſt &

Deut. 21. domeſticũ. Quoniã quod in Deuteronimio ſcriptum legitur de muliere in bello captiua in vxorem ducenda, cui præcidendi ſunt vngues & coma capitis, myſtice obſeruare ſtuduit: gentiléſmq; ſapientiam volens in dei obſequiũ mancipare, quicquid in ea ſuperfluum aut noxium offendit, amputare connixus eſt, & reliquum in vſum corrobo-

Exod. 12. randæ Chriſtianæ veritatis aſciſcere. Idem quoque cum Iſraelitis Aegypto egrediens, vaſa Aegyptiorum ab iniuſtis poſſeſſorib⁹ ad veri domini traduxit miniſterium. Denique tertio, fuit Hieronymi noſtri voluntas in lege domini explanata, per acerrimam hæreticorum à patre mendacij contra eccleſiam ſuſcitatorum cõfutationem. Quos cum verbo tum ſcriptis vt ſtrenuus Chriſti miles, propu-

gnaculum

gnaculum veritatis & antemurale, opponens se murũ pro domo Israel, fortiter expugnauit, eliminauit, explosit. Ezech.13.
Eiusce rei testes sunt vel multi, Iouinianus, Heluidius, Vigilantius, Luciferianus, Pelagius, & cæteri: elaboratis ab Hieronymo contra ipsorum vesaniam libris acti in fugã, prostrati pessum, ac penitus propulsati. Ipse reuera cũ Dauid expulit Iebusæos de Ierusalem, & cum inclyto duce Iuda Machabæo prophanorũ castra ac munitiones euertit, purgauitque domum domini ab inquinamentis & sordibus impietatis. Succidit item noxios & acuminatos sentes hæreticæ prauitatis, acutissima suæ doctrinæ falce, qui succreuerant in terra ditionis ecclesiasticæ. Denique, extirpauit zizaniam, astu hominis inimici agro ecclesiæ inseminatum, & bono commixtum semini: fraudulentásque cœpit vulpeculas, quæ demoliebantur vineã domini Sabaoth. At vero ne credat quispiam, hoc quoque secũdum & tertium explanandæ legis diuinæ genus per commentariorum editionem & hæreticorum improbationem, Hieronymum nostrũ sine graui labore assiduóque studio obtinuisse: audiẽdus est Seuerus Sulpitius in vita beati Martini, vbi nonnullorum monachorum orientalium acta recensens, de beato Hieronymo (cum in peregrinatione sua Hierosolymitana eundem inuisisset) tale perhibet testimonium: Vere dixerim, catholica hominis scientia, sana doctrina est. Totus semper in lectione, totus in libris est: nõ die, nõ nocte requiescit: aut legit aliquid semper, aut scribit. Non maiorem profecto crediderim Clitomachũ subiisse laborem, qui quadraginta natus annos, primum elementa literarum discere cœpit, indefessóque studio ad tãtum philosophiæ culmen demum euectus est, vt publicam Athenis scholam tandem moderatus sit. Nec Gorgiã Leontinum, qui posita in propatulo sella, ausus est insolenter polliceri, se de quouis disciplinæ genere fuerit interrogatus, omnibus responsurum. Certe si proposita illi fuissent diuina eloquia, quæ Hieronymus scitissime calluit: obmutuisset elinguis Gorgias, & illa philosophicis suis theorematibus longe altiora superioráque esse, ingenue professus fuisset. Attamen ne in respondẽdi ad omnia interrogata prõptitudine, putetur Hieronymus Gorgię cedere, id astruunt de ipso probati autores, quòd erat adeò copiosus

2.Reg.5
1.Mac.4
Mat.13
Cant.2

copiosus in ratione reddenda, vt vndecunque interogatus fuisset, paratum haberet & conueniens sine aliqua dilatione responsum, Ipse quoque hanc expeditissimam disserendi de diuinis facilitatem (quam continuo cōparauerat vsu subinsinuauit, cum ad æmulorũ refutationem in calce cuiusdam operis ita subiecit: Hæc lucubratiuncula tanta est ad lucernæ lumen celeritate perfusa, vt notariorum manus lingua præcurreret. Quàm recepta denique fuerit doctrinæ beati Hieronymi autoritas, lõcupletissimi testes sunt Damasus papa & Gelasius primus, ambo apostolica sanctione, operum sacratissimi patris approbatores. Testis est & sacer Augustinus, in libro contra Iulianum dicens: Nec S. Hieronymum presbyterum contemnendum arbitreris, qui Græco ac Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex occidentali ad orientalem transiens ecclesiam, omnes qui ante eum fuerunt, de doctrina ecclesiastica scribentes legit, atque in locis sanctis & literis sacris vsque ad decrepitam vixit ætatem. Cuius nobis eloquentia ab oriente in occidentem instar solaris lampadis resplenduit. Cæteros eiusdem rei copiosos testes consulto prætereo, ne in re clara testimoniis vti videar non necessariis. Cæterum hoc loco miseram nostræ tempestatis fortè paucis deplorare lubet, & eorum potissimum, qui in sacrarũ literarum agone palæstráque versantur, indolere minus fructuosos labores, ꝙ prætermisso scripturæ sãctæ studio, neglectis itidem receptissimis Hieronymi & aliorũ diuiniloquorum patrum scriptis, ad glossemata quædã minus vtilia se transferunt, & in illis euoluendis totos dies ac noctes conterunt. Quæ ex his hauserunt, in congressionibus literariis certatim adducunt, à pietate religionis & synceritate plerunque abhorrentia, & ipsos interdum nimia absurditate auditores offendentia. Vt illud ignominiæ asscribatur, & pingui inertique ingenio, si quis inter argumentandum autoritatem ex scriptura aut doctore ecclesiastico in suæ ratiocinationis fulcimentum adducat. Conqueritur vtique de huiusmodi theologiæ sectatoribus sacra scriptura, per Hieremiam prophetam dicens: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt
Hier. 2. sibi cisternas quæ continere non valent aquas, sapientiæ scilicet salutaris. Noster quoq; Hieronymus cõtra Heluidium

dium scribens, tales merito reprehendit, cum ait: Multi fō te veritatis omisso, opinionum riuulos consectantur, & nugas terunt. Reuocent igitur si qui eo morbo laborant, pedem ab hoc deuio, & de liquido diuinæ scripturæ gurgite potius aut Hieronymiano bibant fluento, quàm turbulentos delibent latices limosósque lacus. Nec duce Hieronymo ipsos malus auferet error, quoniam (vt in principio à nobis est propositum in lege domini voluntas eius.

¶ Secunda nostræ orationis particula (vt constituimus) est ostensura, quonam pacto beati Hieronymi voluntas fuit in lege domini opere perficienda. Et hoc identidē trifariam elucescet: Primo, in tolerandis æquo animo aduersariis, inuidis & obtrectatoribus. Semper enim virtutem & gloriam sequitur inuidia, feriúntque summos fulmina montes, & perflant altissima venti. Siquidem Romæ positus, cum nonnullorum lasciuientium clericorum vitia acriter insectaretur, & exinde illi graue in ipsum conciperent odium ac inuidiam (veritas enim, vt ait Comicus, odium parit) vt declinaret illorum infestationes & linguas maledicas, vrbe Romana sponte excessit, secutus illud domini monitum: Si vos persecuti fuarint in vna ciuitate, fugite in aliam. sic Iacob vt iram fratris effugeret, ad Syros se contulit. Et Dauid vt insidias Saul soceri sui euaderet, ad Philistæos concessit, malens hostibus quàm inuidis subiacere. Deinde cū S. Hieronymus in solitudine Syriæ anachoreticam duceret vitam, Arrianos habuit infestissimos hostes, volentes ipsum in sui erroris participationem pertrahere. De quibus ita Damaso papæ scribens, conqueritur: Ego CHRISTI vestem in Romana vrbe suscipiens, nunc Syriæ limite teneor. Verum (vt ait gentilis poeta) cælum non animum mutat, qui trans mare currit. Ita me incessabilis inimicus post tergum persecutus est, vt maiora in solitudine bella nunc patiar: Hic enim præsidiis fulta mūdi, rabies Arriana fremit. Hic in tres partes scissa ecclesia, me ad se capere festinat, monachorum circa comanentium antiqua in me surgit autoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Denique in traductionis sacrarum literarum studio asiduas perpessus est Hieronymus ab æmulis

Horatius
Terent. in Andria.
Mat. 10
Gen. 27
1. Reg. 27
Horatius.

lis & maleuolis suis obtrectationes, delatrantibus ipsum autoritatem veterum interpretum extinguere velle, & noua trãslatione varios errores scripturis inducere. De quibus in omnium fere sacrorum librorum prologis conqueritur, & potissimum in præfatione libri Iob ita inquit: Cogor per singulos scripturæ diuinæ libros aduersariorũ respondere maledictis, qui interpretationem meam, reprehensionem Septuaginta interpretum criminantur. Et rursum eodem loco: Si aut fiscellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in sudore vultus mei comederem panem, & ventris opus solicita mẽte pertractarẽ: nullus morderet, nemo reprehenderet. Nũc autem quia iuxta sententiam saluatoris volo operari cibum qui non perit, & antiquã diuinorum voluminum viam sentib⁹ vir-

Iohan.6 gultísque purgare, error mihi geminus infligitur: corrector vitiorum, falsarius vocor: & errores nõ auferre, sed serere. Huiusmodi certe odiorũ causa & seminaria Sulpitius Seuerus (cuius ante meminimus) in loco memorato assignat, dicens: Hieronymus prętēr fidei meritum, doctrinámque virtutum, non solum Latinis atque Græcis, sed & Hebræis etiam ita literis institutus est, vt se illi in omni scientia nemo audeat comparare. Miror autem si non & vobis per multa quæ scripsit opera, compertus est, cũ per totum orbem legatur. Verum iugis illi aduersum malos pugna, perpetuúmque certamen, concitauit odia perditorum. Oderunt eum hæretici, quia impugnare eos non desinit. Oderunt & clerici, quia vitam eorum insectatur & crimina. Sed plane boni omnes eum admirantur & diligunt. Nam qui eum hæreticum esse arbitrantur, insaniũt. Hæc ille. Cæterum, patientiæ clypeo munitus & catapulta beatus pater Hieronymus, has omnes persecutionum molestias modeste ac leniter tulit, animo secum volutans, quod beati sunt qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Vnde in

Matth. 5 epistola ad Asellam virginem, æmulorum suorum describens oblatrationes & maledicentiam, subnectit in calce: Gratias autem ago domino deo meo, quoniam dignus habitus sum, quem mundus oderit, maleficum me garriens. Scio nanque perueniri ad cælestem gloriam per infamiã & bonam famam. Vtinam ob domini mei nomẽ atque iustitiam,

ſtitiam, vniuerſa me infidelium turba perſequatur. Vtinã in opprobrium meum totus hic mundus exurgat, tantum vt merear à Chriſto laudari.

Secundo, beati Hieronymi voluntas fuit in lege domini implenda, quantum ad mundi contemptum & abrenũciationem. Enimuero Romæ magno in precio & autoritate ob inſignem virtutem ac doctrinam habitus eſt, vt ipſe de ſe ad Aſellam teſtatur. Totiꝰ (inquit) in me vrbis ſtudia conuolabant, omnium pœne iudicio, dignus ſacerdotio ſummo arbitrabar. Rurſum in regula viuendi ſanctimonialium ait: Quanquam vt meas miſerias detegam, me antequam viceſimum annum ætatis meæ attingerẽ, vrbs Romana in ſummum præelegerat magiſtrum in omnibus pene liberalibus artibus. Nondum ſanctiſpiritus intraueram ſcholas, nondum cæcutiẽs poteram peruenire ad ſanctæ veritatis diſciplinam. Ipſe tamen rigidus tanti contẽptor honoris, omnibus poſthabitis, in eremũ ſe contulit, & toto ſeptennij curriculo vitam egit eremiticam, vt de ſeipſo perhibet in prologo regulæ viuendi ſanctimonialiũ. Sanctos, inquit, & patres anachoretas, per ſeptem annos eremorum antra circuiens, non ſine admiratione & informatione reperi, obſeruationis & imitationis digno commendandos præconio. De quorum vita, moribúſque mirificis, quæ luculenter ipſe perſpexi, libellum compegi: qui nobis vt lucerna ſemper ſtat in candelabro, ad meditationem religionis & vitæ, Demum, ſeptennali pœnitentiæ tẽpore tranſacto, vt deriuaret fontes ſuos foras, & in plateis aquas ſcientiæ ſuæ diuideret, ad Bethleemiticum ſolũ ſe contulit: vbi conceſſo ei à Cyrillo Hieroſolymorũ epiſcopo ad habitandum domicilio, tanquam prudens animal, præſepio domini ſui ad exitũ vſq; vitæ, per triceſimũ quintum annos continuos adhæſit: & coſtructo fratrũ cœnobio, monaſticam ibidem ſub apoſtolica regula vitam deinceps egit. Neque opere ſolum, ſed & ſcripto, contemnendum edocuit mundũ, ad pleroſque ea de re lucułẽtas ſcribens epiſtolas. Vnde inter cætera ad Ruſticum monachum ait: Qui deſideramus vrbium frequentiam? quid de ſingularitate cauſamur? mihi enim oppidum carcer, & ſolitudo paradiſus eſt. Et rurſum: Quid tibi neceſſe eſt illa ſæpius videre, quorum contemptu monachus eſſe cœpiſti?

Prouer.5.

ſti? Nam monachum ſolitudo facit, non publicum. Itaque hic Elias eſt, nemorum deſerta peragrans, & vitam degẽs
3.reg.19 ſolitariam in ſeceſſu à tumultuario populo. Hic itidẽ Eliſeus eſt, cum filiis prophetarum habitans in receſſu & ſe-
4.Reg.2 moto à mundi ſtrepitu loco. Hic denique Iohãnes est baptiſta, in deſerto diuerſatus, & non minus facto quàm ver
Luc.1.&3. bo pœnitentiam prædicans. Poſtremo ſacerrimi Hieronymi voluntas fuit in lege domini implenda, per ſingularẽ vitæ auſteritatem ad vitia edomanda, frenandáſque carnis illecebras. Quæ quidem auſterior vitæ diſciplina in ipſo mirifice elucet, etiam in omnibus ad humanam attinentibus neceſsitatem. Si nanque percontaris quæ fuerit Hieronymo domus, an auratis refulgens laquearibus, aut ſuperbis trabibus: reſpondet ipſe ſcribens ad Euſtochium, Stabam in eremo conſtitutus & in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus, horridum monachis præſtat habitaculum. Si quæris item, quo fuerit tectus amictu, an mollibus veſtibus, ſicut hi qui in domibus regum ſunt, audi quid ſubinde dicat: Hærebant ſacco membra deformia, & ſqualida cutis ſitũ æthiopicæ carnis obduxerat. Sed forte mollis illi erat & plumeus lectus. Id certe aliter ſe habere, ex his eius verbis manifeſte diſces: Et ſi quando repugnanti ſomnus imminens obrepſerat, nudæ humo vix oſſa hærẽtia collidebam. Quod ſi deinde ſciſcitaris, an lauto cibo & delicato potu vteretur, accipe quid de ſe eodem loco referat: De cibis verò & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtãtur & coctũ aliquid comediſſe, luxuriæ ſit. Si demum interrogas, an amœna obambulauerit vireta, hortóſque omnigenis floribus ornatos ad animi relaxationem: audi quid de ſeipſo ad eãdem ſcribat. Mihimetipſi iratus & rigidus, ſolus deſerta penetrabam. Sicubi concaua vallium, aſpera montium, rupiũ prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, illic miſerrimæ carnis ergaſtulũ. Cæterũ pro hac rigidiſsima in corp' auſteritate, internas plane ſenſit animi delicias: & adhuc i carne conſtitutus, fœliciſsimam illam gloriæ cæleſtis prælibauit ſuauitatem, quẽadmodum de ſeipſo ſcribit ad virgines ſanctimoniales: Scio quid loquor chariſsimæ. nã vt meam inſipientiam loquar, ego homunculus ſic abiectus, ſic vilis in domo domini, adhuc viuens in corpore, angelorum

lorũ ſæpe choris interfui, de corporeis per hebdomadas nihil ſentiens, diuinæ viſionis intuitu. Poſt multorũ dierũ ſpatia præſcius futurorũ, corpori redditus flebã. Quid ibi manes fœlicitatis habebã? quid inenarrabilis delectatiõis ſentiebã? Teſtis eſt ipſa beatiſsima Trinitas, quã cernebã neſcio quo intuitu. Teſtes ſunt & ipſi beati ſpũs qui aderant, teſtis & conſciẽtia mea, qui tãtis bonis fruebar: quæ, quot & qualia ſint, neſcit proferre mollities corp̃is mei. Idem quoque quaſi de laboris præmio ſecurus, ad Heliodorum ſcribit: Crede mihi, neſcio quid plus lucis aſpicio. libet, ſarcina corporis abiecta, ad purũ ætheris volare fulgorẽ. Verũ expletis ſuæ ætatis vno & nonaginta annis, fœliciter ex hac vita migrans ſacer Hiero. circa annũ domini quadringenteſimũ viceſimũſecundũ, æternæ vitæ cõſecutus eſt manſionẽ, quã tãtopere prius optauerat. Porrò, ad noſipſos conuertenda eſt nunc oratio noſtra ſapientiſsimi patres, qui titulũ quidẽ Doctorũ cũ Hieronymo gerimus, ſed proh dolor, ab eius vita procul diſtamus. Ipſe quidẽ nobis poſitus eſt vt exemplar virtutũ in monte conſtitutũ, quod inſpiciẽtes pro viribus imitemur: ſed profectò multũ aberramus ab archetypo neq; viuã in nobis ei' ſimilitudinẽ exprimimus. Cæterũ mature pedẽ ab eis qui in nobis merito reprehẽdi poſſent, moribus retraham': & Hieronymianã nobis obiectam, vtcunque poſſumus, imitemur vitã. vt eius exẽplo, in lege domini & docenda & faciẽda, ſit voluntas noſtra, & in lege eius meditemur die ac nocte. quo tandem poſt huius vitæ incolatum, ad cæli cum B. Hieronymo ſubuehamur habitaculum. Amen. *Pſal. 1*

DE S. FRANCISCO confeſſore, Sermo.

INueni *Dauid ſeruum meum, oleo ſancto meo vnxi eũ.* Ex *pſalmo. 88. deprompta ſunt hæc verba in præſentis ſermonis materiam.* Quę quidẽ ad literã intelligũtur de ipſo rege Dauid, filio Iſai, quẽ dñs de' inuenit virũ ſecũdũ cor ſuũ & ſeruũ fidelẽ: vnxitq; eũ oleo ſctõ regiæ poteſtatis, quãdo ipſum vocatũ à paſcuis ouiũ, p̱ Samuelẽ prophetã inũgi p̃cepit

in regem Israel, loco ipsius Saul insolentis & inobedientis, quemadmodum primi lib. Regum commemorat. Ve-
1.Reg.10 runtamen eadem verba recte etiam nunc possunt accommodari in præconium sancti Francisci, cuius hodie solennitas in ecclesia sancta celebratur, propter magnam virtutum & morum conformitatem, in vtroque eorum residentem. Erat enim ipse Dauid supra modum mansuetus, non rependens malum pro malo, sed in bono vincens malum. Erat & humilis ac paruus in oculis suis, & magnopere patiés in aduersis, æquo animo ferens graues aduersitatum procellas, quibus sæpius agitabatur. Sic & B. Franciscus miræ fuit in omnes mansuetudinis, & affectus opprobriis ac contumeliis nullatenus animo commouebatur. Tantæ quoque erat humilitatis, vt se peccatorum omnium maximum ex intimo corde palàm profiteretur. Tantæ denique patientiæ, vt quæcunque illi aduersa accide-rent, in illis mente tranquilla & constante gratias deo semper ageret. Congruit insuper beato Francisco interpretatio nominis Dauid, quod tantúdem valet, atque manu fortis, & vultu desiderabilis. Nempe sanctus ille vir dei, manu (id est, opere) fortis fuit contra tres illos hostes animæ nostræ, dæmonem, mundum, & carnem: ipsósque animoso congressu & frequenti conflictu debellans, victor insignis euasit. Vultu itidem interiore animi placido, & omni virtutum decore adornato, omnibus fuit desiderabilis, omniúmque in se traxit miro quodam affectu amorem ac desiderium, vt sequens huius sermonis deductio clarius ostendet: quæ succincte hic proposita sunt, latius explicatura. Itaque de sancto patre Francisco congruenter idipsum nūc propositum est, quòd dominus deus gratuita sua bonitate inuenit eundem, vt Dauid mysticum ac spiritualem, seruúmque suum sedulum ac fidelem: & oleo sancto gratiæ suæ, multiplicíque spiritussancti charismate vnxit eum. Cæterum, vt hæc assumpta pro themate verba patentiora fiant, inuocanda nobis est sancta dei genitrix hac oratione, quam suppliciter illi ad impetrandum eius patrocinium offeramus: Aue Maria.

Psal.88 ¶ *Inueni Dauid seruum meum, oleo sancto meo vnxit eū.* Ex *loco prius adducto.* Iste sermo in duas partes diuidetur. Quarum prior demonstrabit, quomodo dominus inuenit

S. Fran-

S.Franciscũ vt seruũ suũ,quibusq; viis , ac mediis . Secũ-vero declarabit,quo & quali oleo virtutum ac gratiarum vnxerit eũ dominus deus, cum hic mortalem adhuc ageret vitam. Pro prima quidem parte deducenda , inuenit primo deus beatum Franciscum,& fecit ipsum suũ seruũ, per abductionem à negotiis huius mundi & curis secularibus. Siquidem ipse vir dei ex Asisio vrbe Italiæ ortum ducens, primam adolescentiæ suæ partem vsque ad vicesimum suæ ætatis annum,transegit in negociationibus & mercatura,ambulans secundum vias huius mondi. A quibus ipsum retrahere volẽs dominus , immisit illi grauem morbũ in castigationẽ suæ vitæ. A quo demũ cõualescens miseratione diuina,mutatus est in alterũ virũ:& mũdi cõtemptũ rerúmque terrenarum animo firmo concepit,illúque exterioribus operib⁹ est protinus executus. Nam paternis bonis in conspectu patris sui,& in præsentia episcopi ipsius ciuitatis,palam renuntiauit:& vestimentis suis se exuens,illa patri suo reliquit,vt pauper & nudus Christũ pauperem pro nobis factum liberius sequeretur . Cumq; semel audisset in ecclesia illũ euangelij locum recitari,in quo refertur Christus discipulis(cum ad prædicandũ mitterentur)præcepisse,ꝙ nihil secum ferrent in via , neque calceamenta,neque duas tunicas,neque pecuniã: studuit deinceps illud exacte obseruare,& vnica tunica vili contentus,ac chordula qua præcingebatur,ad annunciãdum populo Christi euangeliũ se expedite accinxit. Ecce quomodo S. Franciscus mundum calcauit cum desideriis eius Sed & carnem suam edomuit cum vitiis & concupiscentiis suis per ieiunia,abstinentias,tenuitatem ciborum,cilicium & castigationes corporis . Cum enim semel sentiret in se pullulare incendia libidinum, vestibus exutum corpus suum & nudum durissima chordula grauiter flagellauit,dicens illi:Eia frater asine, sic oportet te manere, sic subire flagellum. Sed cum titillatio illa carnis & tentatio nequaquam ab eo discederet,foras exiens, sed nudum in profundam niuem & copiosam proiecit. Accipiénsque niuem manibus suis,in formam pilæ septem glebas siue globos compegit. Quos sibi proponens,ita cœpit alloqui suum corp⁹: Ecce,inquit,hic maior globus,est vxor tua:isti quatuor globi minores,duo filij tui sunt,& duæ filiæ tuæ.

*Matth.*10

Reliqui duo, ſunt ſeruus tuus & ancilla. Feſtina ergo omnes induere, quoniam frigore moriũtur. Si autem eorum multiplex ſolitudo te moleſtat, vni domino ſocilicit⁹ ſerui. Et ita per exterius niuale frigus extinxit vir dei ſanct⁹ acrem illũ feruorẽ libidinis, & nobis memorabile reliquit exemplum caſtigandi corpus noſtrum, & in ſeruitutẽ ſpiritus redigendi. Demum & ipſum dæmonem glorioſe uicit, & poteſtatem in eum exercuit. Cũ enim ſemel ciuitatem Aſsiſij & totã vicinam regionem draco immanis & ingens videretur abſorbere, S. Franciſcus per orationem ad deum confugit: & protinus draco lle (qui & ſatanas) euanuit. Cum etiam ſemel ciuitas Reatina inteſtino bello periclitaretur, & tenderet ad parditionem, vidit B. Franciſc⁹ ſupra portam ciuitatis illius dæmones exultantes. Miſitq; iloco ſocium ſuum ad portam illam, qui de mandato eius ita clamauit ed malignos illos ſpiritus: Ex parte dei omnipotentis, & iuſſu ſerui eius Franciſci, diſcite hinc dæmones vniuerſi. Et confeſtim diffugerunt illinc diaboli, & ciues in pacem ac concordiam ſunt reuocati. Ecce quomodo vir dei cõculcauit caput ſerpentis antiqui. Secũdo, inuenit deus S. Franciſcum, & fecit eum ſuum ſeruũ, per apertam & benignam vocationẽ ad ſuum obſequium. Vt enim refert S. Bonauentura in vita B. Franciſci, quã cum magno pietate & ſynceritate veritatis copioſe cõſcripſit: cum ſemel B. Frãciſcus veniſſet ad eccleſiam quandam S. Damiani, que minabatur præ nimia vetuſtate ruinam, & ibidem cum magno ſpiritus feruore aliquandiu oraſet ante imaginem crucifixi, audiuit vocem de ipſa cruce ad ſe factam, & ter ei dicentem: Franciſce, vade: repara domum meam, quæ (vt cernis) tota deſtruitur. Quam vocem intelligens primum de domo illa materiali vir ſanctus & ruinoſa eccleſia, illius reparationi vtcunque potuit, fuit intẽtiſsimus. Verum poſtea à ſpiritusancto edoctus, eam vocẽ potiſsimum fuiſſe accipiendam & intelligi debere de domo Chriſti ſpirituali, & eccleſia ſancta, quæ in membris ſuis tum erat grauiter labefactata: illi etiam reparãdæ adhibuit ſtudium per conſcriptionẽ regulæ monaſticæ, quã compoſuit ad formam & ſcopum euangelicæ diſciplinæ, quã Chriſtus diſcipulis ſuis, cum ad prædicandum eos mitteret, præſcripſit. Et eam ſubeuntibus regulam, id vnum

ac

ac præcipuum voluit vir dei esse studium & exercitium, per prædicationem euangelij homines ad pœnitentiam exhortari,& ad vitæ emendationem,bonorúmq; operum fructum inducere. Et hac sane via B. Franciscus mirum in modum reparauit sanctã dei ecclesiam. Nã vsqueadeo dilatata est & multiplicata illius regulæ obseruatio. per monasteria in diuersis partibus orbis ędificata ac constructa, vt superstite adhuc beato patre Francisco,in vno capitulo generali illius tum celebrato, quinq; milia fratrum mino rum fuerint coadunata. Et deinceps post eiusdem sancti patris ad cælos transitum, sancta dei ecclesia per regulæ illius alumnos & professores maiorem in modum reparata est ac instaurata. Tertio, inuenit dominus deus sanctum Franciscum & seruum suum esse declarauit, per duplicem visionem de eo ostensam cælitus. Nempe (vt refert sanctus Bonauẽtura in descriptione vitæ eiusdem) dum beatus Franciscus cum sociis suis proponeret adire pręsentiam summi pontificis pro confirmatione suæ regulæ obtinenda, Christus Innocentium tertium tunc summum pontificem per visionem nocturnam admonuit, vt supplicanti Francisco & placidum daret auditum,& benignum præberet assensum. Vidit nanq; tunc in somnis idẽ summus pontifex Lateranẽsem basilicam ruinæ fore iam proximam: quam quidem homo pauperculus & despectus,proprio dorso submisso,ne caderet,sustentabat. Cum igitur beatus Franciscus eius apparuisset conspectibus: Vere,inquit Innocentius,hic est ille,qui opere & doctrina Christi sustentabit ecclesiam. Et petitioni ipsius de confirmanda regula eius perquam libẽter acquieuit,ipsúmque præcipuo semper amore est prosecutus. Secunda visio de beato Francisco,ostẽsa est sancto Dominico, cum pro confirmatione suæ regulæ etiam se Romam contulisset. Is enim illic orãs nocte, vidit in spiritu Christũ in aere existentẽ: & tres lanceas manu tenentẽ,atq; cõtra mundũ eas euibrantem. Cui celeriter occurrens eius benigna mater, quidnã facere vellet,inquisiuit. Et ille respõdit: Ecce totus mundus tribus vitiis est fœdatus superbia, auaritia, & luxuria, & ideo his lanceis volo ipsum percutere & perimere. Tum illa mater pietatis ad eius genua procidens, orauit filium, vt iustitiam suam aliquantisper temperaret,

Visio quædam.

Alia visio.

peraret, & pro sua misericordia peccatores longanimiter sustinerét. Habeo enim (inquit illa) duos fideles seruos & pugiles strenuos, qui per totum discurrent mundum alacres, & illum ad te sua prædicatione & exemplo bonę vitæ conuertent. Et his dictis, obtulit ipsa Christo sanctum Dominicum & sanctum Franciscum, & illos ambos eidem placido vultu commendauit. Quam oblationem & commendationem Christus gratam habuit & acceptam. Sanctus itaque Dominicus die sequente beatum Franciscum inuentum recognoscens ex illa visione sibi ostensa, quem antea nunquam viderat: ipsum salutauit benigniter & amplexatus est, totámque visionem iam dictam illi referens, declarauit ipsos ex diuina ordinatione esse designatos socios, ad procurandam hominem conuersionem. Et deinceps fuit illis cor vnum & anima vna.

¶ Pro secunda sermonis huius expedienda parte, inter multa spiritualium vnctionum genera, quibus sanctum Franciscum deus affluenter perfudit, primo vnxit eundé oleo sancto pietatis & intimę commiserationis in egenos. Nempe pientissimus ipse fuit in pauperes, nó solum post sui ad deum per mundi contemptum conuersionem, sed etiam cum adhuc in habitu & statu versaretur seculari, vt
Iob 13 cum beato Iob merito dicere potuerit: Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Et idcirco beatitudinem illam assecutus est, de
Psal. 40. qua dicit propheta in psalmo: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Misericordiam itidé à domino consecutus est, iuxta illud
Matt. 5. Christi verbum: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequétur. Eximiæ autem huius pietatis illud erat efficax argumentum, quòd cum adhuc secularibus esset implicitus negotiis, proposuerit apud se, nulli pro dei amore ab ipso eleemosynam petenti, se eam denegaturú, dummodo ipsi adesset facultas illam subministrádi. Cum autem semel negotiationis intentus anfractibus, pauperé quendam pro dei amore petentem eleemosynam, à se vacuum repulisset: statim percutiens cor suum & pœnitudine ductus, cucurrit post illum: & eleemosyna illi benigniter impensa, promisit deo se nunquam facturum cuiquam pauperi vllam repulsam, qui in petenda eleemosyna dei amorem

amorē adduceret in causam. Quod sane promissum, quan diu superuixit, integre obseruauit. Insuper postquā renun ciauit seculo, frequenter se transtulit ad leprosorum habi tacula, diligentissime illis seruiēs omnibus propter deum & nullum exhorrens eorum squalorem ac pedorem, neq; detrectans eorum lauare pedes & hulcerū saniem absterge re. Secundo, vnxit beatum Franciscum dominus oleo & gratia voluntariæ paupertatis: quam ipse, cum seculum relinqueret, auidissime est amplexatus, & ad finem vsque vitæ exactissime tenuit, & obseruandā diligentissime prę dicauit. Audiuit enim non surdis auribus illud beati Pauli verbum, in secunda ad Corinthios epistola scriptum: Sci- 1. Cor. 9
tis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniā cum diues esset, pauper pro nobis factus est, vt illi⁹ inopia diuites es semus. Nec ipsum latuit illud Christi verbum apud Mat-
thæū, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnū Matth. 5.
cælorum. Et apud eundem euangelistam dictum esse à do-
mino meminit, quòd omnis qui reliquerit patrem aut ma Matth. 19.
trē, aut vxorē aut filios, aut fratres aut sorores, aut domū aut agros propter nomen eius, centuplum accipiet, & vitā æternam possidebit. De hac autem spontanea & euangelica beati Francisci paupertate, sic scribit sanct⁹ Bonauentura in eius vita: Nemo tam auri, quàm ipse, Franciscus inquam, cupidus erat paupertatis: nec thesauri custodiēdi solicitior vllus, quàm iste huius euangelicæ margaritæ. Christi autem Iesu paupertatem & sanctæ matris eius fre quēter cū lachrymis reuocabat ad mentē: inde hāc virtutū asserēs esse reginā, quia ī rege regū & in regina matre ip si⁹, tā præstāter effulsit. Hęc Bonauētura. Eādē quoq; virtutem, vtpote paupertatem, solitus erat in quotidiano col loquio dominam suam vocare, & dignam cui libenter im pendere debeat obsequium, cum ipsa etiam in apostolis Christi (per quos totus est ad deum conuersus orbis) eminenter admodum & excellenter enituerit, quorum pro vi ribus studuit sequi vestigia. Tertio, vnxit beatum Franciscum deus oleo sancto & virtute humilitatis, quam tanquam basim & fulcimentum atque fundamentum collocauerat cæterarum virtutum ipse uir sanctus, super quod extruxit admirabilem fabricam atque machinam omnis rectitudinis, iustitiæ & probitatis. Versabatur siquidem vt

bonus diſcipulus in ſchola Chriſti, qui inter cætera hanc ſanctam diſciplinam ſuis ſcholaſticis tradidit: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde*. Et apud beatum Iacobum in epiſtola ſua canonica ſcriptum legerat: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*. Rurſum & apud Eccleſiaſticum: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam*. De eiuſdem autem ſancti viri humilitate: ſic ait Bonauentura: Omnium virtutum cuſtos & decor humilitas, copioſa virum dei hubertate repleuerat. In propria ſiquidem reputatione nihil erat niſi peccator, cum in veritate ſpeculum eſſet & ſplendor omnimodæ ſanctitatis. Stultū proinde iudicabat, mundanis extolli fauorib⁹. Gaudebat de opprobriis, & de laudibus triſtabatur. Generalis vero cedens officio, gardianum petiit: cuius voluntati per omnia ſubiaceret, dicebatque ſociis: Ita diligenter nouitio unius horæ ſubiacerem, ſi mihi gardianus daretur, ſicut antiquiſsimo & diſcretiſſimo fratri. Subditus enim prælatum ſuum non hominem conſiderare debet, ſed illū pro cuius eſt amore ſubiectus. Quanto autem contemptibilior præſidet, tanto magis humilitas obedientis placet. Hæc ille. Superſunt & aliæ complures diuinæ vnctiones in beatum Franciſcū diffuſę, quę ex ſancto Bonauentura requirantur. Demū, vitæ ſuæ curſum conſummauit ipſe vir dei fœliciter & glorioſe. Nam anno domini milleſimo ducenteſimo viceſimoſexto, cum multis eſſet laboribus cōfectus, & fractus morbis decumbēs ſuper terram, fratribus ſuis benedictionem dedit extremam, atque ſacramenta eccleſiaſtica cum mira deuotione percepit, & inter orationis verba ac ſacrę lectionis, obdormiuit in domino. Cuius ſuffragiis & nos efficiamur cum eo ſupernæ gloriæ participes. Amen.

Matt. 11.
Iaco. 4.
Eccl. 4

DE SANCTO DIONYſio Areopagita martyre, Sermo.

Scitote

Scitote quoniam mirificauit dominus sanctũ suum. Psalmo. 4. cõscripta sunt hæc verba. Quæ quidem diuinus Psaltes spiritu sancto afflatus ad literam protulit, & intelligenda primum proposuit de Christo domino nostro, qui sanctus est sanctorum, & in omnes homines gratiam sanctificationis transfundens, qui eam recipere sunt parati. Quem reuera deus pater multifariam mirificauit atque mirabilem reddidit, tũ in eius sacra cõceptione, natiuitatéque ac infantia: tum etiam in miraculorum operatione, doctrina salutari, & sanctissima conuersatione: tum denique in eiusdẽ morte, resurrectione gloriosa & triumphali ascensione, Secundo tamen loco eadem verba modo assumpta, indifferenter etiã de quouis alio sancto sub Christo, & infra eum, quantum ad sanctimoniæ rationem subsistente, possunt apte intelligi, propter quandam conformitatem ipsius capitis supremi ad membra corporis mystici, atque mutuam conuenientiam: ob quam in oraculis propheticis, & præsertim in Psalmis frequenter fit transitus ab ipso capite spirituali ad mebra mystica, & ediuerso. Quinimo in psalmis ipsis Dauidicis plæraque inueniuntur primum dicta de Christo, & eadem per officium ecclesiasticum & psalmodiam quotidianam accommodantur deinceps recte & congruenter ad vnumquemlibet sanctum, de quo fit tunc solenni[illegible]. Vt manifeste præsertim ostendũt dicta psalmi 8. & 20. inter cęteros, quę de Christo primũ intellecta, congruenter applicantur etiã ad sanctos viros vt eius mẽbra. Proinde prædicta thematis verba ad S. patris Dionysij nõ incõcinne assumũtur hic preconiũ, quẽ certe dominus multifariã sua benignitate mirificauit, vt ipse sermõis huius decursus postea latius explicabit. Sed nunc dei S. matrem inuocemus, dicẽtes: Aue Maria.

¶ *Scitote quomiã merificauit dominus sanctum suum.* Ex *loco iam assignato.* Iste sermo in duas partes distribuetur. Earum prima declarabit, quomodo dominus deus sanctum Dionysiũ mirificauit in admirabili eius vita, multis splendoribus conspicua. Secunda vero demonstrabit, quomodo adhuc amplius eundem sanctum patrem deus mirificauit in gloriosa eius atque sociorum suorum morte. *Psalm. 4.*

Pro prima quidem diffectionis huius parte deducenda, in vita certe eius beatum Dionyſium dominus mirificauit: primo, ante conuerſionem ſuam ad fidem in eximia doctrinæ & ſecularis philoſophiæ excellentia. Nempe in omni genere philoſophicæ doctrinæ adhuc gentilitatis errore detentus, erat præſtantiſsimus: quod ex eo primum argumento conuincitur. Nam tempore paſsionis domini cũ crucẽ pro mũdi ſalute pertulit, & tenebræ factæ eſſent ſuper vniuerſam terram ab hora ſexta vſque ad nonam,
Luc. 23 vt teſtatur Lucas: ipſe apud Heliopolim ciuitatem Aegypti tum exiſtens, iam quinque & viginti natus annos, cum Apollophane conſocio ſtudij philoſophici, deprehendit ex regulis aſtronomicis, illam eclipſim ſolis non eſſe naturalem, ſed omnino præter & ſupra naturam. Nondum enim id tempus aduenerat quo luna ſolem inter aſpectúmque noſtrum ex diametro interponi ſolet, atque obſcurari, imò verè illa longiſsime à ſole aberat. quandoquidem erat quartadecima ſecundum inſtitutio-
Exo. 12. nem de agno paſchali comedendo in lege factam. Itaque interrogans Dionyſius Apollophanem, quid hoc miraculi oſtenderet aut ſignaret, reſpondit ei Apollophanes: Hæ ô Dionyſi ſunt diuinarum viciſsitudines rerum, quemadmodum ipſemet beatus Dionyſius teſtatur in ſeptima ſua epiſtola, quæ eſt ad ſanctum Polycarpũ, Smyrneæ ciuitatis epiſcopum: & in vndecima, quam ſcribit ad Apollophanem iam conuerſum: In qua poſteriore, poſt enarratum ſolis deliquium illud atque defectum, ſubiungit: Denique vero annotatum diligenter feriæ diem & annum, annunciationi (quã ſacer Paulus noſtris attentis auribus infudit) cõſentientibus ſignis, conſpirare & concordare expertus, manus veritati ſubmiſi, & falſitatis nexibus ſum abſolutus. Illum igitur quem olim ignotum habuerat, ex Pauli prædicatione cognouit. Nam (vt Suidas refert) eo tempore quo eclipſim illam admirabilem animaduertit, ſtupefactus dixerat: Ignotus DEVS patitur. Argumentum etiam excellentis eius ſcientiæ, adhuc tempore gentilitatis, in eo eminenter elucentis, eſt, quòd ipſe delectus fuit vnus ex quinquaginta iudicibus atque conſiliariis curiæ iudiciariæ Athenienſis, quæ AREOPAGVS dicebatur: quia in vico MARTIS illa apud

Athenas

Athenas cõſiſtebat, vbi ſcilicet erat templum Martis. Illã quidem curiam primum conſtituerat Solõ, vnus ex ſeptẽ ſapientibus Græciæ, cum Athenienſibus leges ferret, ad agitandas in ea arduas cauſas & difficiles controuerſias, ſicut apud Parrhiſios conſtitutum eſt parlamentum. Et ad diſcutiendas illius curiæ lites nulli deligebantur, niſi excellenti doctrina viri, probitatéque vitæ conſpicui, vt teſtantur rerum Atticarum ſcriptores. Cum igitur beatus Dionyſius fuerit delectus vnus ex ſenatoribus illius conſiſtorij atque concilij, illud certe indicium eſt & ſignum, ipſum etiam ante conuerſionem ad fidem, fuiſſe inſignem doctrina & integritate vitæ, magnæque autoritatis apud Athenienſes, atque in precio fuiſſe non mediocri.

Secundo mirificauit beatum Dionyſium dominus in admirabili eius conuerſione ad fidem, quæ deſcribitur à beato Luca, & ĩ epiſtola recitatur hodierna, factáque eſt occaſione prædicationis beati Pauli ad Athenięſes in medio Areopagi. In qua cum oſtendiſſet quiſnam eſſet ille deus ignotus, cui aram extruxerant Athenienſes propter eclipſim illam ſolis admirabilem, in paſsione domini factam, eo titulo ſignificantes, illius dei notitiam nondum ad eos perueniſſe, annunciaſſétque Paulus illum deũ eſſe vnicum & verum deum, qui dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum miſit in mundum pro hominum ſalute, & iudicẽ eum conſtituit omnium in conſummatione ſeculi: inter eos qui ex illa prædicatione conuerſi ſunt, nominatur & beatus Dionyſius, cognominatúrque Areopagita, id eſt, vnus ex iudicibus Areopagi: vt ex eo titulo cognoſcerent omnes, quantæ dignitatis & honorificẽtiæ atque ſublimitatis ante fuerit. Eſt profecto hæc admirabilis mutatio dextrę excelſi, qua ad vnicam prędicationem tantus ille ac talis vir in omni philoſophię genere inſtructiſsimus conuerſus eſt ad dominũ: cum legamus de S. patre Auguſtino, quòd tumens inani philoſophia, diu diſtulit conuerſionem ſui ad fidem: quia voluit ratione philoſophica comprehendere arcana noſtræ fidei, quod tamen erat impoſsibile. Et quoniam non valuit ratiocinio humano attingere ſacramenta Chriſtianæ religionis, diu ob philoſophiam mundanam, qua maxime excellebat, retardatus fuit auguſtinus à percipiendo baptiſmo. & non niſi poſt largiſsimas pientiſsi- Act. 17.

mæ

mæ eius matris Monicæ lachrymas & frequentes B. Ambrosij auditas prędicationes, tandē conuersus est perfecte ad dominū. Beatus verò Dionysius ad vnicā Pauli prædicationē, adiuuāte dei gratia, ex tenebris ad lumē fidei fœliciter emersit. Tertio, mirificauit B. Dionysiū dominus exhuberantia diuinæ sapientiæ post sui conuersionē. Quāto enim prius fuerat in humana philosophia eminentior, postea tanto factus est in Christianæ disciplinæ professione præstabilior. Nam B. Paulo præceptore vsus, percepit ab eo arcana mysteria de hierarchis & nouem ordinibus angelorū, quæ in libro de cælesti hierarchia altissime explicuit. Ritus item primitiuæ ecclesiæ, quibus vtebatur in sacramentorum administratione, in libro de ecclesiastica hierarchia dignissime declarauit. Demum, diuinorū nominū, quæ in sacra scriptura deo attribuit, rationes & causas sublimiter & pręclare in lib. de diuinis nominib⁹ aperuit. Aliáque opera insignia adeo luculēter cōscripsit, vt Chrysostomus eum volucrem cæli appellet, Iohānes Damascenus deiloquiū illum, ac diuiniloquū nominet, alij magnū eū vocent, ob doctrinæ eius magnitudinē: alij verò angelū eum dicant, ob spirituale rerum intelligentiam. Neque prætermittendum illud est, quòd cū à Michaele imperatore Constantinopolitano, ad Ludouicū piū Francorū regē & Romanorū imperatorē, fuissent dono missi libri de cælesti hierarchia ipsius beati patris Dionysij, de Græco in Latinū trāslati, sequenti nocte in ecclesia S. Dionysij, vbi libri illi tū fuerant repositi, nouemdocim ægroti dicūtur fuisse diuina virtute curati, ad approbationē illorū librorū. Claruit præterea & spiritu prophetico B. Dionysius. Nā B. Iohanni euangelistæ relegato in Pathmos insulā, ipse prædixit per epistolā, quòd ab exilio illo esset reuocādus liber, & per Asiam verbum dei, vt prius, prædicatur⁹: quod sane occiso Domitiano Cæsare est cōpletum. Ipsius autem Dionysij in illa ad sanctum Iohānem epistola, quę in ordine est decima inter ipsius epistolas, verba sunt hęc: Ero autem prorsus dignior cui fides habeatur, si (quæ tibi præcognita sunt) quæ ex eo didici, hæc loquar, quòd scilicet Pathmi custodia dimittendus es liber, & in Asiaticā terrā reuersurus: illícque perages boni dei imitatiōes, eásque posteris trades. Ecce apertam prophetiā. Præterea, ꝙ do-

dominus illum mirificauerit exhuberantia diuinæ sapientiæ, testantur præclara & sublimia eius opera. Scripsit enĩ de diuinis nominibus libros XII. de discreta & coniuncta theologia. q̃ sit oratiõis virtus, de diuino lumine, pulchro amore, extasi, zelo: de ente, vita sapientia, sensu, veritate: de virtute, salute, redemptione: de omipotẽte, antiquo dierũ: de seculo & tempore, de domino dominorũ, de ecclesiastica & cælesti hierarchia, de mystica theologia. Præterea multas variásq; epistolas ad sctós & eruditos viros. Quũ igitur tã singularẽ & diuinã sapientiam in libris D. Dionysij quidã philosophi Platonici reperissent, ex illis multa furati sunt. Nã Proclus, Plotinus, Numenius, Iamblycus, & alij multi, quicquid de mente diuina, angelis, cæterisque ad tyeologiam spectantibus magnificum dixere, manifeste à diuo Dionysio vsurpauerunt.

¶ Pro secũda sermonis huius parte deducẽda, nunc ostẽdendũ est, quo sanctũ suu Dionysiũ domin⁹ mirificauit in agone passiõis & morte. Et primo quidẽ eũdem glorificauit toti⁹ Galliæ apostolatu. Nã postquã aliquot annis fuerat Atheniẽsis episcopus à B. Paulo ordinatus, audita beatorũ apostolorũ Petri & Pauli morte, qui Romæ sub Nerone suum consummarunt martyriũ: ipse alio in ecclesia Atheniensi suffecto in suũ locum episcopo, Romã est profectus: & à B. Clemente tunc apostolicã sedem moderãte, missus est in Galliã, adiunctis sibi sociis Rustico & Eleutherio, qui vnà cũ eo verbum dei gentibus prædicarent. Cúmque venisset ipse cũ sociis suis in Franciã, audiens apud Lutetiã Parrhisiorum maxime cultũ idolorũ inualescere, illuc tanquã strenuus miles, vt debellaret hostes spirituales atque inuisibiles, profectus est: verbũ fidei illic intrepide prædicauit, cõstruxit tẽpla deo, sacerdotes & ministros ecclesiæ ibidẽ instituit. sacramẽta ecclesiastica rite ministranda edocuit, & plurimos sctã sua prædicatione ad fidem cõuertit. Merito igitur Christianissimi reges Frãcorũ hunc sibi tutelarẽ patronũ deligũt, per quẽ primũ Gallia cognitionẽ veri dei accepit, Neque ab re Gallorũ vocatur apostolus S. Dionysius, ꝙ ad eã splendore sanctę fidei illustrandã primũ fuerit missus, & apostolatus sui munera atq; officia fœliciter in ipsa exercuit. Plurimũq; debent eidẽ sctó patri Parrhisienses, ꝙ eius prędicatiõe pri-

mum

mum ſunt illuſtrati, & ſacra præſentia viſitati. Quare ſingularem ob id acceptum beneficium, eidem debent venerationem, cultum ac reuerentiam, inſuper & ſpecialẽ deuotionem, ne ſint ingrati.

Secundo, eundem ſanctum ſuum mirificauit deus admirabili conſtantia, in multiplici eius paſsione. Nẽpe Domitianus Cæſar (qui ſecundam inter imperatores Romanos ſuſcitauit perſecutionem in Chriſtianos, proxime ſcilicet poſt Neronem, primum eorum perſecutorem) audita fama beati Dionyſij, & quomodo per eũ plurimi apud Lutetiam conuerterẽtur ad fidem à cultura idolorum, miſit illuc præfectum Feſceninum Siſinnium, qui beatũ Dionyſium ac ſocios eius in confeſsione fidei cõſtantes & maxime firmos, grauiſsimis afflixit ſuppliciis. *Siquidem primo* eos à duodecim militibus atrociter flagellari iuſsit, deinde magno catenarum pondere grauatos in carcerem detrudi. Sequenti verò die beatum Dionyſium tanquam præcipuum Chriſtianorum principem ac ducem, ſup cratem ferream ſuppoſitis flammis nudũ extendi præcepit: vbi animo cõſtanti inter ardores flammarum domino de-
Pſal. 118 cantauit illud Pſalmi: Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. Poſtea verò beſtiis ferociſſimis multo ieiunio in rabiem excitatis obiectus eſt, quas facto ſigno crucis manſuetiſsimas reddidit. Deinde in ardentem clibanum coniicitur. Verum igne prorſus extincto, nullatenus ab incendio læditur. De hinc cruci affigitur, grauitérque ibidem à tortoribus cruciatur. Inde poſtremum depoſitus, rurſum in carcerem cum ſociis ſuis ducitur: atque in omnibus iſtis tormentis inſuperabilem habuit animi cõſtantiam, quanuis iam debili ob ſenectutem eſſet corpore. Nam nonagenarius erat B. Dionyſius, cum hæc tanta ſupplicia perferret à tyranno.

Tertio, mirificauit ſanctum ſuum dominus in fœlici & glorioſo vitæ exitu. Nempe in carcerem poſt tantos cruciatus iam dictos coniectus, cum ibidem Miſſam circũſtante populo celebraret, apparuit ei dominus noſter Ieſus Chriſtus cum ſplendido lumine & angelorum multitudine, dicens: Accipe hoc chare meus (panem ſanctum manu acceptum ei benigniter præſentans) quod mox tibi cõplebo in regno patris mei, quia mecum eſt maxima & ineffa-

effabilis merces tua. Qua domini visitatione confortatus S. Dionysius, vnà cũ sociis suis capitalem à præfecto subiit, sed intrepid᷒, sententiã: ductúsq; est extra muros Lutetiæ in mõté Mercurij, quoniã illic colebatur eo tẽpestate à prophanis idolum Mercurij, sed nunc idem locus, mutato nomine sacrilego in nomen sanctum & sacrum, mons martyrum nuncupatur. Vbi securi percussus est pro more Romanorũ, ita extremo supplicio reos afficere solitorũ. Verum neque in morte eius defuit dei virtus, suum sanctum glorificans. Nam amputato eius sacro capite, exanime eius corpus mox se erexit, & abscisum caput manibus propriis acceptum, deportauit angelico ductu vsque in locum, vbi nunc suaipsius electione & dei prouidentia requiescit, qui ab eius sacra sepultura, sancti Dionysij nomé vsque in hodiernum diem sortitur. Non videtur autẽ esse omittendum, quod quidem diligentes & accurati rerũ antiquarum & temporum inuestigatores, dubitarunt de certo fixóque tempore passionis dicti diui Dionysij: ita vt nõ nulli moti lectione ecclesiastica, putent illum passum sub Domitiano, vt supra dictum est: alij verò moti autoritate Suidæ scriptoris Græci doctissimi, existiment illum passũ fuisse sub Traiano. Sed parum refert, ac facile ista concordari possunt, propter modicum interuallum inter vtrunque imperatorem. Nam inter Domitianum & Traianũ imperauit Nerua, anno tantum vno & mensibus quatuor. Atque ita facile colligere possumus, diuum Dionysiũ fuisse natum annos nonaginta vel circiter, si tẽpore Domitiani mortem oppetierit: si verò tertio anno Traiani, martyrij laurea fuerit insignitus, annum nonagesimumsextum egisse, facilime constare potest: hac potissimum ratione, quod tempore passionis Christi: quo S. Dionysius viginti quinque annos erat natus, prout pauloante diximus, currebat annus à creatione mundi ducentesimus trigesimussecundus, supra quinquies millesimum, quemadmodum ex vera supputatione Eusebij compertum habere possumus: & tertio imperij Traiani anno, fluebat annus à dicta mũdi creatiõe trecẽtesimus primus supra quinquies millesimum: sic inter Christi saluatoris & diui Dionysij passionem fluxere sexagintanouem anni, qui iuncti cum viginti quinque annis, quos attigerat tempore passionis redem-

demptoris, numerum quatuor & nonaginta annorum faciunt. Neque verò qui putant B. Dionysium passum fuisse sub Traiano, falsa & improbabili coniectura ducuntur: cũ legamus sanctos Sanctinũ & Antoninũ eiꝰ discipulos, ex iussu & mandato eius statim ab illius passione Romam profectos, eo consilio, vt pontifici Romano passionem & martyrium eius & sociorum denunciarent: quò quum peruenissent, repererunt B. Clementem iam martyrio coronatum: sedentémque Romæ Anacletum natione Græcum, qui Clementi succederat. Quum itaque omniũ historiographorũ consensu beatus Clemens tertio Traiani imperatoris anno occubuerit, non mirum est, si inde colligāt B. Dionysium sub Traiano passum: quãuis præceptum de morte Dionysij delegatum antea fuisset Fescennino Sisinnio per Domitianum: vnde forsitan nata est opinio eorũ, qui sub Domitiano passum confirmant. At quomodocũque se res habeat, censeo Parrhisiorum Lutetiam vel hoc nomine felicissimam, quod beati Dionysij & sociorum eiꝰ fide & doctrina illustrata fuerit, sanguine expiata & sanctorum corporũ reliquiis, quas vicinas habet, adornata. Ob quę beneficia à deo accepta, singularem debet beato Dionysio & sociis eius honorem impendere, vt eorũ precibus & meritis demum perueniat cum ipsis ad regnũ perpetuæ fœlicitatis. Quod nobis omnibus annuat deus omnipotens & benedictus in secula. Amen.

DE SANCTIS APOSTOLIS SIMONE & IUDA, Sermo.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Mat. 10. cap scribuntur hæc verba. Et à Christo ad apostolos in prædicationem mittendos ibidem habita fuisse referuntur. Enimuero ipse dominꝰ noster illic apostolos suos edocens, quomodo in prædicatione euangelij per eos facienda se deberent gerere & habere, atq; in persecutionũ procella, quã erant passuri propter veritatis euangelicæ annun-

annunciationē:poſtquā dixerat eis in ſupradicto euāgeliſtæ loco. Ecce ego mitto vos ſicut oues ī medio luporum: protinus ſubiunxit prædicta verba, pro themate nūc propoſita. Quæ ſane verba cū in apoſtolis oībus, tū in ſanctis duobus fratribus & coapoſtolis Simone & Iuda, quorum hodie ſolennis agitur dies in eccleſia, veriſsime ſunt completa, vt ex ſequenti præſentis ſermonis progreſſu dilucidius cōſtabit. Porro in verbis illis exhortatoriis, ſaluator noſter diſcipulos ſuos, imò & nos oēs, ad duplicē virtutē amplectendā ſtudioſe incitat ac inducit, vtpote prudentiā & ſimplicitatē. Prudentiā quidem, ad perquirenda maturo conſilio & rectis viis, ac proſequenda bona noſtræ ſaluti conducentia: nec non ad declinanda mala, prauorū dolos ac inſidias & fugiēda detrimēta, in perpetuū ducentia interitum. Ad quā præclaram virtutē etiā Salomō nos ſic exhortatur in Prouerbiis: Poſside ſapiētiā, quia auro melior eſt: & acquire prudentiā, quia precioſior eſt argento. Et, qui poſſeſſor eſt mentis, diligit animā ſuā: & cuſtos prudentiæ, inueniet bona. Idē quoque in lib. Sapien. Melior eſt ſapientia quàm vires, & vir prudens quàm fortis. Simplicitatē verò etiā nobis obſeruandā hic edocet dominus & redemptor noſter, ne vindictæ ſumēdæ ſtudio & ira extimulati, malum pro malo reddere ſatagamus, néve aliud corde geſtantes & aliud ore, proximos noſtros circūuenire moliamur. Quod & Eccleſiaſticus ſummopere fugiendum eſſe monet, cum ait: Ne acceſſeris ad deum duplici corde. Et, Væ duplici corde. Beatus etiā Iacobus in epiſtola ſua dicit: Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. Proinde nos recte admonet Salomon: Sentite de domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum. Et in Prouerbiis idem ait: Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Verum nunc implorandū eſt deiparæ virginis Mariæ auxilium nobis, per hanc ſupplicem ad ipſam orotionem: Aue Maria.

Pro.16 Pro.19 Sap.6 Eccle.1. Eccle.2 Iaco.1 Sap.1. Prouer.10

¶ *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Ex loco antedicto.* Præſens ſermo in duas partes diſtribuetur. Quarū prima declarabit, quomodo BB. Simon & Iudas fuerunt, dum hic viuerent, prudentes ſicut ſerpentes. Mat.10

Secunda verò demonſtrabit, quomodo prædicti duo apoſtoli etiam fuerunt ſimplices ſicut columbæ: vt quod vtraque

demptoris, numerum quatuor & nonaginta annorum faciunt. Neque verò qui putant B. Dionyſium paſſum fuiſſe ſub Traiano, falſa & improbabili coniectura ducuntur: cũ legamus ſanctos Sanctinũ & Antoninũ ei⁹ diſcipulos, ex iuſſu & mandato eius ſtatim ab illius paſsione Romam profectos, eo conſilio, vt pontifici Romano paſsionem & martyrium eius & ſociorum denunciarent: qrò quum perueniſſent, repererunt B. Clementem iam martyrio coronatum: ſedentémque Romæ Anacletum natione Græcum, qui Clementi ſucceſſerat. Quum itaque omniũ hiſtoriographorũ conſenſu beatus Clemens tertio Traiani imperatoris anno occubuerit, non mirum eſt, ſi inde colligãt B. Dionyſium ſub Traiano paſſum: quãuis præceptum de morte Dionyſij delegatum antea fuiſſet Feſcennino Siſinnio per Domitianum: vnde forſitan nata eſt opinio eorũ, qui ſub Domitiano paſſum confirmant. At quomodocũque ſe res habeat, ceſeo Parrhiſiorum Lutetiam vel hoc nomine felicisſimam, quod beati Dionyſij & ſociorum ei⁹ fide & doctrina illuſtrata fuerit, ſanguine expiata & ſanctorum corporũ reliquiis, quas vicinas habet, adornata. Ob quę beneficia à deo accepta, ſingula rem debet beato Dionyſio & ſociis eius honorem impendere, vt eorũ precibus & meritis demum perueniat cum ipſis ad regnũ perpetuæ fœlicitatis. Quod nobis omnibus annuat deus omnipotens & benedictus in ſecula. Amen.

DE SANCTIS APOſtolis Simone & Iuda, Sermo.

E*Stote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Mat. 10. cap ſcribuntur hæc verba.* Et à Chriſto ad apoſtolos in prædicationem mittendos ibidem habita fuiſſe referuntur. Enimuero ipſe domin⁹ noſter illic apoſtolos ſuos edocens, quomodo in prædicatione euangelij per eos facienda ſe deberent gerere & habere, atq; in perſecutionũ procella, quã erant paſſuri propter veritatis euangelicæ annun-

annunciationé:poſtquã dixerat eis in ſupradicto euãgeliſtæ loco. Ecce ego mitto vos ſicut oues ĩ medio luporum: protinus ſubiunxit prædicta verba, pro themate nũc propoſita. Quæ ſane verba cũ in apoſtolis oĩbus, tũ in ſanctis duobus fratribus & coapoſtolis Simone & Iuda, quorum hodie ſolennis agitur dies in eccleſia, veriſsime ſunt completa, vt ex ſequenti præſentis ſermonis progreſſu dilucidius cõſtabit. Porro in verbis illis exhortatoriis, ſaluator noſter diſcipulos ſuos, imò & nos oẽs, ad duplicẽ virtuté amplectendã ſtudioſe incitat ac inducit, vtpote prudentiã & ſimplicitaté. Prudentiã quidem. ad perquirenda maturo conſilio & rectis viis, ac proſequenda bona noſtræ ſaluti conducentia: nec non ad declinanda mala, prauorũ dolos ac inſidias & fugiẽda detrimẽta, in perpetuũ ducentia interitum. Ad quã præclaram virtutẽ etiã Salomõ nos ſic exhortatur in Prouerbiis: Poſside ſapiẽtiã, quia auro melior eſt: & acquire prudentiã, quia precioſior eſt argento. Et, qui poſſeſſor eſt mentis, diligit animã ſuã: & cuſtos prudentiæ, inueniet bona. Idé quoque in lib. Sapien. Melior eſt ſapientia quàm vires, & vir prudens quàm fortis. Simplicitatẽ verò etiã nobis obſeruandã hic edocet dominus & redemptor noſter, ne vindictæ ſumẽdæ ſtudio & ira extimulati, malum pro malo reddere ſatagamus, néve aliud corde geſtantes & aliud ore, proximos noſtros circũuenire moliamur. Quod & Eccleſiaſticus ſummopere fugiendum eſſe monet, cum ait: Ne acceſſeris ad deum duplici corde. Et, Væ duplici corde. Beatus etiã Iacobus in epiſtola ſua dicit: Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. Proinde nos recte admonet Salomon: Sentite de domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærite illum. Et in Prouerbiis idem ait: Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. Verum nunc implorandũ eſt deiparæ virginis Mariæ auxilium nobis, per hanc ſupplicem ad ipſam orotionem: Aue Maria.

Pro.16 Pro.19 Sap.6 Eccle.1. Eccle.2 Iaco.1 Sap.1. Prouer.10

¶ *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Mat.10
Ex loco antedicto. Præſens ſermo in duas partes diſtribuetur. Quarũ prima declarabit, quomodo BB. Simon & Iudas fuerunt, dum hic viuerent, prudentes ſicut ſerpentes.

Secunda verò demonſtrabit, quomodo prædicti duo apoſtoli etiam fuerunt ſimplices ſicut columbæ: vt quod

vtraque

vtraque propoſitionis aſſumptæ pars faciẽdum eſſe Chri
ſti magiſterio admonet, ipſi vt veri diſcipuli, integre com
pleuiſſe & opere perfeciſſe comprobentur.

Pro prima quidem parte deducenda, & nunc aſſigna-
tæ diuiſionis priore particula, fuerunt primum hi duo apo
ſtoli prudentes ſicut ſerpentes; quoniam ſerpens hanc in-
ter cæteras habet proprietatem, quòd ad exuendum vete-
rem pellem qua grauatur anguſtum quærit foramen, per
quod tranſit antiqua pelle relicta: & nouam pellem aſſu-
mit, quaſi iam renouatus, & ad iuuentutis vigorem deco
rémque reductus. Quod gloſſa ordinaria in illo Matthæi
loco his verbis atteſtatur: Serpens per anguſtias ſe coar-
tans, veteri tunica exutus innouatur. Sic intrans per an-
guſtam portam, veterem exuit hominem. Hæc ibi. Hæc au
tem proprietas myſtice ſanctis iſtis duobus apoſtolis con
uenit. Nam cum eſſent filij Mariæ Cleophæ (quæ nupta
Alphæo, quatuor ei filios genuit: Iacobum minorem, qui
& frater domini dictus eſt, Ioſeph iuſtum, & hos duos,
quos prædicamus) & idcirco eſſent conſobrini domini no
ſtri (nam Maria Cleophæ filia fuit beatæ Annæ ex Cleo-
pha ſecundo eius marito: & ergo ex parte matris, licet ex
alio patre, ſoror fuit ſacratiſsimæ virginis Mariæ, quod
etiam perhibet B. Iohannes cum ait: Stabant autem iuxta
Iohan.19 crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleo
phæ) poſtquam à Chriſto ad apoſtolatum fuerunt ambo
vocati cum Iacobo fratre ſuo, poſtea Hieroſolymorũ epi-
ſcopo, reliquerunt parẽtes, domos & diuitias, & ſecuti ſunt
dominum in voluntaria paupertate. Quod ex illo beati Pe-
tri verbo, nomine omniũ apoſtolorũ propoſito ipſi Chri-
Mat.19 ſto, innoteſcit: quo inquit. Ecce nos reliquimus omnia &
ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Idem etiam conſtat
ex reſponſione domini ad interrogationem prædictam fa
cta, in qua non ad ſolum Petrum verba dirigit, ſed ad to-
tum apoſtolorum cœtum, hoc modo: Amen dico vobis, quod
vos qui reliquiſtis omnia & ſecuti eſtis me, in regeneratio
ne cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſede-
bitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim
tribus Iſrael. In hac autem dimiſſiõe parentum ſuorum
& bonorum temporalium, per anguſtam intrauerut por-
tam, & valde arctam, tanquam ſtrictum quoddam foramẽ,
vt

vt consequerentur salutem æternam, complentes illud domini verbum in euangelio: Contendite intrare per angustam portam: multi enim sunt qui quærunt intrare, & non intrabunt. Et rursum: Quàm arcta est via & angusta porta quæ ducit ad vitam, & pauci ingrediuntur per eam. In huiusmodi etiam derelictione mundi exuerunt veteres exuuias, concupiscentias scilicet mundi & cupiditates carnis, induerúntque nouam quandam pellem, desideriũ scilicet æternorum bonorum, quasi spiritu renouati. Et ita compleuerunt illud B. Pauli salutare documentum, quod postea sic scripsit ad Ephesios: Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autẽ spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Illud etiam opere perfecerunt eiusdem apostoli documentum, quod in eandem sententiam scripsit ad Colossenses his verbis: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agnitione dei secundum imaginem eius qui creauit eum. Neque ab his sanctis filiorum suorum moribus aliena fuit pia eorum mater Maria Cleophæ: sed & ipsa officioso obsequio sedulitatéque assidua sequebatur dominum à Galilæa, ministrans ei de facultatibus suis: ascenditque cũ eo Hierosolymam, consectans eum ante passionem, & in hora passionis cruci eius assistens cum sacrosancta virgine Maria, sorore sua & in ipso resurrectionis dominicæ die sepulchrũ Christi cum pia solicitudine visitans, cũ aliis sanctis mulieribus suis comitibus, quemadmodum meminerunt in suis scriptis sancti euãgelistæ. Apud quos interdũ vocatur Maria Iacobi, quia erat eius mater: interdum Maria Ioseph mater, interdum vero Maria Cleophę denominatione sumpta ab eius patre, vt modò dictum est. Et hæc ipsa laudabilis pietas matris atque religio, multum contulisse credẽda est ad rectam suorum filiorum institutionem: quoniam (vt ait poeta) vsqueadeo à teneris assuescere multum est. Et nos igitur horum apostolorum exemplo debemus eniti, vt veterem exuamus pellem malitiæ nostræ: illiúsque loco assumamus nouam pellem virtutis, iustitiæ, & bonitatis. Secundo, fuerunt prædicti

Lucæ 13
Matth. 7
Ephe. 4
Col. 3
Virgilius.

duo apoſtoli prudentes ſicut ſerpentes, ſecundum hanc alteram ſerpentis proprietatem, qua prudenter totum ſuũ corpus (cum impetitur) obiectat periculo, vt caput ſuum, in quo vita eius præcipue conſiſtit, protegat & ſeruet incolume. Quam ſerpentis conditionem gloſſa ordinaria, exponens eum Matthæi locum, ex quo ſumpta eſt principalis, huius ſermonis propoſitio, declarat in hũc modũ: Serpẽtis aſtutia eſt, quòd toto corpore caput, in quo vita eſt, occultat & protegit. Ita & noſtri periculo corporis, caput noſtrum, quod eſt Chriſtus, cuſtodiamus. Hæc ibi. Iuxta hãc vero genuinam, naturáque inſitam ſerpentis qualitatem, fuerunt & hi duo apoſtoli prudentes. Nã vt Chriſtum, qui totius eccleſiæ omniúmque fidelium caput eſt myſticum, cuſtodirent integrum, & ab eo *non diuellerentur* vnquam: ſe totos exponere non extimuerunt periculo perſecutionum, cõcitatarũ contra Chriſtum ante paſſionem ſuam. Vnde & illos laudauit Chriſtus, cõmendabiléſque eſſe oſtendit, cum ait ad ipſos apud Lucam: *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum.* Quando enim dominus declinare voluit ad noſtri eruditionem, Iudæorum perſequentium furorem: non deſeruerunt eum hi diſcipuli eius, ſiue in Galilæã ſecederet, ſiue ĩ deſertũ locũ, ſed fideliter & cõſtãter illi adhæſerũt ĩ omni perſecutiõis tẽpeſtate. Poſt aſcẽtionẽ vero Chriſti in cœlũ & receptionẽ ſpirituſſancti, cũ deſæuiret atrox ſcribarũ & phariſæorũ pſecutio ĩ apoſtolos eiꝰ: nõne & hi duo apoſtoli domini etiã totũ corpꝰ expoſuerũt diſcrimini, vt caput ſuum Chriſtum cuſtodirent illæſum, & ab eo non diſepararentur? Si Actuum apoſtolicorum legatur *liber*, circa principium inuenientur apoſtoli ſub graui *intermi*natione fuiſſe prohibiti, ne amplius prædicarent populo in nomine Ieſu: comperientur & detruſi fuiſſe in carcerem, ſed ab angelo liberati, & iuſsi annũciare populo verba ſalutis. Denique leguntur etiam fuiſſe publice cæſi, tãquam malefactores, propter aſsiduam veritatis prædicationem. Sed (vt ait ſacra illius hiſtoriæ litera) ibant apoſtoli gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Ecce quantum laborauit matura horum apoſtolorum prudentia in tan

ſer-

Lucæ 22

Actu. 5

ſerpentis, totum ſuum corpus plagis, vinculis & carceribus affligendum obiicere, ne caput ſuum Chriſtum amitterent: ſed inconuulſa firmitate & vnione, indiſſeparabiliter eidem adhærerent. Nos igitur ad illorum imitationem & vitam & corpus & bona extraria debemus libẽter exponere periculo patiendi in illis afflictionem, detrimentum aut iacturam, ne ab ipſo capite noſtro Chriſto diuellamur vnquam: quoniam ſicut amiſſo capite totũ corpus truncũ iacet & exanime, emortuáq; ſunt & exanguia membra omnia: ita ſi Chriſtum caput noſtrum per peccatum perdiderimus, omnis vita ſpiritualis nobis pariter adempta eſt & ſublata: quoniam ipſe eſt fons vitæ, à quo omnis vita ſpiritualis debet in nos profluere.

Tertio, fuerunt iſti duo ſancti apoſtoli prudẽtes ſicut ſerpentes, ſecũdum hanc etiam naturalem ſerpentis proprietatem, quod ſi inueniat antrum ſuum (in quo deliteſcere ſolet) à muribus illi natura infeſtiſsimis, aut muſtela ipſi inimica, alióve animali fœdo quod abhorret, contaminatum aut labefactatum (quod ſolo quidem odore percipit) aut defœdatum: protinus illud relinquit tanquam ſibi abominabile & horridum, aliúdque latibulum quærit, in quo diuerſetur. Haud aliter ſancti apoſtoli Simon & Iudas, cum totam Iudæam (quæ prius eis fuerat habitaculum ad propagationem fidei procurandam) viderent incredulitate & pertinacia in infidelitate ſua eſſe labefactatam & inquinatam: ea derelicta, cum cæteris apoſtolis diuerterunt ſe ad nouas ſedes euangelicæ prædicationis quærendas inter gentes. Optimo certe iure obiectare potuerunt ipſis Iudæis in ſua obſtinatis malitia, & reiicientibus à ſe magiſtros atque duces ad æternam vitam conſequendam apoſtolos, idipſum quod PAVLVS & BARNABAS conſtanter dixiſſe leguntur ſemel Iudæis blaſphemantibus doctrinam CHRISTI, ſcilicet: Vobis primum oportebat prædicare regnum dei, ſed quoniam repuliſtis illud, & indignos vos feciſtis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad gentes, ſic enim nobis præcepit DEVS, dicens Iſaiæ: Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. In hac vero apoſtolorum per diuerſas mundi plagas diſperſione, vt omnes homines ad ouile CHRISTI paſtoria ſua ſolicitudine adducerent,

Actuum 13

Iſaia 49.

cerent, hi duo fratres in Persida regionem venerunt, ibidem dei verbum prædicaturi: & in Babyloniam, primariã tunc vrbem regni illius, concesserunt. Vbi tunc sceptra & principatum tenuit Xerxes, cum toto populo suo idolorũ culturæ deditus, & maxime ludificatus per duos magos sacrilegos Zaroen & Arphaxat: quos detectis eorum præstigiis & technis, beatus Matthæus apostolus & euāgelista de Aethiopia effugauerat, cum ibi iaceret prima fidei rudimenta. Sicut enim Iannes & Mambres magi Pharaonis
2.Tim.5. restiterunt Moysi facienti signa in Aegypto in nomine domini, sed non præualuerunt: nam in tertio defecerunt signo, coacti confiteri virtutem dei, & dicentes, digitus dei
Exo.8. est hic: ita & sancto Matthæo in regno Aethiopiæ prędicãti doctrinam euangelicam, obstiterunt pro viribus isti duo malefici, enitentes pro viribus deorum cultum tanquam pium & rectum astruere, suisque ludificamẽtis populum in errore detinere. Verum & verbo & signis ab eo superati, & videntes se nihil amplius authoritatis aut fidei obtinere apud illum populum, tanquam noctuę & lucifugę, non ferentes splendorem veritatis, quam infudit sanctus Matthæus illi regioni: diffugerunt in Persida, tunc adhuc tenebris gentilitatis occupatam: & ibidem nacti tenebras latebrosas, delituerunt, adaugentes suis magicis veneficiis tenebras errorum illi populo, donec venirent hi duo apostoli, tanquam lucidæ faces depulsa opacitate, inferentes lumen veritatis toti illi regioni & loco. Constat igitur ex prædictis, duos istos apostolos fuisse prudentes sicut serpentes.

¶ Pro secunda sermonis istius expedienda parte, nũc superest ostendere, eosdem fuisse simplices vt columbas. Quod etiam ex quibusdam columbæ proprietatibus elucescet, quas venerabilis Beda latius explicat in homilia euangelij secundum Matthæum, quod legitur in octauis Epiphaniæ. Primo itaq; simplices fuerunt hi apostoli sicut columbæ, secundum hanc proprietatem, quod aliena prorsus est hæc auis à felle. Ita & hi duo apostoli à felle amaritudinis, indignationis & malitię omnino sunt alienati. Cum enim venissent in Babyloniam, Baradach dux exercitus regis Babyloniæ & Persidis, cōtra Indos ad bellum profecturus, nullum à diis suis potuit habere responsum

ſum ſuper futuro belli euentu. Mittens igitur aliquos ad phanum proximæ ciuitatis, ibidē ab idolis accepit reſponſum, quòd propter duos apoſtolos dei viui, qui nuper venerant in Babyloniā, dij ſui reſpondere non poſſent. Tunc dux ille ſanctos apoſtolos inquiri curauit, & ſecundum ſigna accepta ab idolis inuentos interrogauit, quinā eſſent, & quare illuc veniſſent. Reſponderunt apoſtoli, ſe natione Hebræos eſſe, & ad ſalutem totius regionis ſe illuc aduentaſſe. Quibus dux: Cum fœlix reuerſus fuero ab expeditione bellica, audiam vos. Reſponderunt apoſtoli: Modo magis congruū eſt te cognoſcere illum, cuius ope vincere poſsis, vel certe rebelles pacatiſsimos inuenire. Tū dux ait apoſtolis: Diis noſtris potentiores vos video, finē belli rogo mihi prædicite. Cui apoſtoli: Vt deos tuos cognoſcas eſſe mendaces, iubemus eos ad quæſita reſpondere. Tunc dij ex idolis reſpondentes pontificibus templorum, dixerunt graue bellum eſſe futurum, & multos milites ex vtraque parte in prælio caſuros. Quæ reſponſa irridentes apoſtoli, dixerunt duci: Noli timere, quoniam pax nobiſcum intrauit in hanc regionem, & cras hora diei tertia legati Indorum ad te venient, & ſe tuæ poteſtati cū pace ſubiicient. At pontifices hæc verba habentes ludibrio, dixerunt duci: Ad hoc iſti ſecurum te reddere volunt, vt dum incautus fueris, ab aduerſariis òccuperis. Tunc dux utroſque, & apoſtolos ſcilicet & potifices templorum, cuſtodiri fecit, vt ex rei exitu veraces honorarentur, & mendaces pro crimine punirentur. Cum autem ſequēti die id eueniſſe, quod prædixerant apoſtoli, & dux pontifices ipſos ob mendax reſponſum vellet igni tradere comburendos, prohibuerunt omnino id fieri apoſtoli, dicentes ſe miſſos eſſe, non vt viuentes occiderent, ſed vt mortuos viuificarent. Ecce columbinam ſimplicitatem apoſtolorum, prorſus expertem fellis, iracundiæ, & appetitus vindictæ. Alia proprietas columbæ eſt, quod nullum ore vel vnguibus lædit, ne minimas quidem muſculas vel vermiculos, quibus minores penè omnes auiculæ ſe ſuóſq; pullos nutriunt, eáſque inquirunt. Hæc autem & ipſis conuenit apoſtolis Simoni & Iudæ. Nam cum predictus dux militiæ Baradach, admiratus quod apoſtoli ipſi nec pōtifices templorum occidi permiſiſſent, nec de bonis eorum aliquid

accipere voluissent: hæc omnia Xerxi suo regi retulisset, præsentibus duobus illis magis, asserens ex errore gentilitio illos esse deos latentes in effigie hominum, duxissétque ipsos apostolos ad regem: zelo inuidiæ commoti magi, postquã abiissent à rege apostoli, dixerunt eos esse malignos insidiatores, & cõtra regni salutem occulte aliquid machinari. Quibus ait dux: Si tanta vobis est virium vestrarum fidutia, subite cum illis certamen & conflictũ. Responderunt ei magi: Si vis experimẽto cognoscere, quod nobis præsentibus hiscere non audebunt, exhibeantur nobis viri eloquentissimi: & si coram nobis os ad loquendum aperire fuerint ausi, victos nos fatebimur. Cum autem aduocati & causidici aliquot peritissimi fuerunt coram magis adducti, sortilegiis & præstigiis suis ita eos reddiderunt magi obmutescentes, vt ne nutibus quidem quod vellent, aliis indicare possent. Quod videns dux, eos omnes ad apostolos duxit. Quibus apostoli. Promittite nũc in corde vestro, quod ab idolorum sacrilega adoratione discedetis, & solum deũ inuisibilem posthac adorabitis: & nos signum sanctæ crucis frontibus vestris imprimemus, cuius virtute magos cõfutare poteritis. Quod cum fecissent apostoli, signati iam cruce causidici, ad regẽ redierunt, magisque acriter insultarunt, obiectantes illis quod solis artibus magicis essent potẽtes, & ludificationibus præstigiosis. Id autem indigne ferentes magi, multitudinem serpentum subito dæmoniacis artibus accitam, immiserunt in aduocatos. Tunc vocati iussu regis apostoli, serpentibus imperarunt, vt aduocatis minime nocerent: sed in magos qui eos acciuerant, conuerterentur, & cruciarent illos, non tamen interficerent: vt per huiusmodi cruciatum saltem conuerterẽtur ad viam veritatis. Cúmque magos serpentes inuaderent, & vehementer eos excruciarent: rex ipse & cęteri astantes, rogarunt apostolos, vt permitterent magos à serpentibus occidi. Quibus responderunt apostoli: Nos missi sumus reducere homines de morte ad vitam, non aũt à vita in mortẽ præcipitare. Et ita sanatos tãdem à morsibus serpentũ, liberos abire quò vellent, permiserunt. Magi vero in sua perseuerantes malitia, ab eis diffugerũt, & pontifices templorũ in aliis locis finitimis contra apostolos commouerũt. Interea apostoli regem

regem Xerxem & reginam atque filium eorum ad fidem conuerterunt, & intra breue temporis ſpatium plus quàm ſexaginta millia hominum baptizarunt. Ecce rurſum columbinam ſimplicitatem apoſtolorum, mortē inferre magis, vt meriti fuerant, nolentium. Demum, alia columbæ proprietas eſt, quod nidificare ſolet in foraminibus petræ & in cauernis maceriæ. Sic & apoſtoli ſancti nidum ſuum in quo perpetuo quieſcerēt, in Chriſto, quia petra eſt, collocarunt: cum pro eius fide, ſuſcepta martyrij paſsione, in domino obdormierunt. Siquidem magi prædicti poſtquā aufugerunt à facie apoſtolorum, ad ciuitatem quandam eiuſdem regni Babyloniæ propinquam, peruenerunt: & pontifices templorum illius vrbis contra apoſtolos concitauerunt, inducentes eos ad id tentandum, vt cum illuc venirent apoſtoli, aut eos ſacrificare diis ſuis compellerent, aut ipſos protinus enecarent. Perluſtrata itaque vniuerſa Babyloniæ prouincia, cum apoſtoli ad prædictam ciuitatem veniſſent: prędicti pontifices ab ipſis magis concitati, apoſtolos cœperūt, & ad templum Solis ipſos deduxerūt, vt compellerent eoſdē ad ſacrificia Soli & Lunæ offerenda. Tunc facto ſilentio, dixerūt apoſtoli: Vt ſciatis omnes quòd hęc idola dæmonibus plena ſunt, ecce eis imperamus vt exeant, & ſinguli ſimulacra ſua confringant. Statimque duo Aethiopes nigri & nudi, cunctis ſtupentibus, de ſimulacris exierunt, & cōfractis illis, cum diro clamore diſceſſerunt. Quod videntes pontifices, in apoſtolos irruerunt, & eos protinus enecarunt. In illa autem hora cum magna eſſēt cæli ſerenitas, tanta ſubito fulgura & tonitrua apparuerunt, vt templum ipſum trifariam diſcinderetur cū ingente populi oppreſsione, & illi duo magi in carbones ictu fulminis conuerſi fuerint & combuſti. Xerxes autem rex Perſarum, corpora apoſtolorum ad vrbem ſuam trāſtulit, & in honorem eorum eccleſiam magnæ molis ibidem fabrificauit. Quos nunc ita honorare & imitare ſtudeamus, vt eorū patrocinio ad cęleſtis etiam gloriæ quietem tandem peruenire mereamur. Amen.

Cant. 2.

De feſto omnium ſanctorum, Sermo primus.

M*Irabilis deus in sanctis suis.* Psalmo 67. Trifariam cognoscitur deus in sanctis & electis suis esse mirabilis. Primo, in eorum electione & prædestinatione ab æterno. Ad Ephesios capite 1. Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Et ad Romanos octauo: Scimus quoniam diligētib. deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundū propositum vocati sunt sancti. Secundo, mirabilis est deus in sanctis suis, in præsentis vitæ directione, in qua à malis eos custodiuit, & gratiam ad sancte viuendum eis concessit. Psalmista: Custodit dominus animas sanctorum suorū,
Psalm. 96 de manu peccatoris liberabit eos. Et, ipse *dabit virtutē & fortitudinem plebi.* Tertio, mirabilis est deus in sanctorum post mortem glorificatione in cælis, qua illis gloriam cælestem præstat. Psalmista: Gratiam & gloriam dabit dominus. Gratiam scilicet in præsenti seculo, & gloriā in futuro. De qua in Psalmo: Exultabunt sancti in gloria.
67.
83.
149. Et gloria hæc est omnibus sanctis eius, de qua glorificatione præsens agitur solennitas. Aue Maria.

¶ In prima istius sermonis parte ostēdetur, qui sunt sancti, in quibus deus est mirabilis. In secunda vero, quam consequimur & quotuplicem vtilitatem ex eorum honoratione. Pro prima parte dicit beatus Bernardus in sermone solennitatis hodiernæ: Festiuitas omnium sanctorū hodie celebratur, & dignum est, vt cum omni deuotione celebretur. Etenim si magna videtur & est beati Petri solennitas, siue beati Stephani, aut cuiuslibet cæterorum: quanta ista est, quæ non vnius tantum est, sed vniuersorū? Habent tamen ipsi certum inter se ordinem & distinctionem, ad similitudinem curiæ regis terrestris, in nouem partes dispositam. Primo, in curia cælesti est rex suprem⁹,
Psalm. 46 scilicet deus vnus, sanctissimáque trinitas. De quo Psalmi-
94. sta: Rex omnis terræ deus. Et, Deus magnus dominus & rex magnus. Hic autem merito est honorandus, quia nos
45. creauit, redemit, & conseruat. Secundo, ibi est regina, scilicet beata virgo Maria, de qua in Psalmo: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circūdata varietate. Et hæc hodie etiam veneranda à nobis est, quia patrona, aduoca-

aduocata,& mater noſtra eſt,mater gratię& miſericordię.

Tertio,in cæleſti curia ſunt cubicularij & miniſtri regis,ſcilicet angeli,qui aſſiſtunt ante deum, & ſub eo toti⁹ vniuerſi gubernationem diſponunt,præſident regnis & regionibus.omnes enim ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſsi propter eos,qui hæreditatem capiunt ſalutis . Et hi etiam ſunt à nobis honorandi , quia nos cuſto- *Pſal.* 90
diũt pſalmiſta:Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Quarto , in curia cæleſti ſunt præcones,præcurſores,& nuncij aduẽtus filij regis in mũdũ,ſcilicet ſãcti patriarchæ & prophetæ , quorũ princeps eſt Iohãnes baptiſta.Fuit enim homo miſſus à deo,cui nomen erat Iohannes.hic venit in teſtimoniũ, vt teſtimoniũ perhiberet de lumine,vt oẽs crederent per illũ. Et hi ſunt itidem honorandi,quia prædixerũt nobis aduentum ſaluatoris. Quinto,ſunt in cæleſti curia nuncij mandatorũ *Iohan.* 1
regis,ſcilicet apoſtoli,qui præcepta dei & euangelium in totum orbem diſſeminauerunt.Pſalmiſta: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eo- *Pſal.* 18
rum. Qui etiam ſunt merito à nobis honorandi, quia per eos in fide ſumus illuminati & inſtructi. Sexto,ibidem ſunt milites fortiſsimi regis æterni,ſ.martyres, de quibus *Heb.* 11.
ad Hebræos dicit apoſtolus: Sancti per fidem vicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam,adepti ſunt repromiſsiões, fortes facti ſunt in bello,caſtra verterunt exterorum. Et hi à nobis etiam ſunt honorandi, quia ſanguine ſuo roborauerunt fidem catholicam , quam profitemur. Septimo, ſunt operarij fideles & ſeduli in curia cæli, ſ. ſpirituales vinitores,agricolæ & piſcatores , vtpote ſancti confeſſores,qui verbo prædicationis,exemplo bonæ vitæ, & cura regiminis ſtabilierunt eccleſiam , & in vinea ſupremi patrisfamilias laborauerunt vſque ad veſperam.Qui etiam *Mat.* 20
à nobis honorandi ſunt, quia eccleſiam in pace rexerunt.

Octauo,ſunt filiæ nuptæ& viduæ in domo ſuperni re[illegible], vtputa virgines & aliæ ſanctæ , de quarum vnaqua-[illegible] dicitur in Pſalmo:Audi filia & vide,& inclina aurem *Pſal.* 44
tuam .Rurſum. Et filiæ Sion exultent in rege ſuo. Et hæ *Pſa..* 146
etiã ſunt colendæ à nobis,quia virginitatis,caſtitatis,& pudicitiæ præclarum exemplum nobis præbuerunt.

Nono,ſunt in curia cæleſtis regis ſerui & ancillæ,ſci-

licet

licet quicunque electi, non ab ecclesia in sanctorum numerum relati, neque ad aliquem dictorum ordinum ecclesiastica sanctificatiõe eleuati. De quibus dicitur: Beati serui illi, quos cum, venerit dominus, inuenerit vigilãtes. Et hi etiam à nobis honorãdi sunt, quia nobis recte & pie seruiendi deo exemplum laudabile reliquerunt.

Luc.12.

¶ Pro secunda sermonis huius parte dicit B. Bernardus in sermone solennitatis hodiernę: Ad quid sanctis laus nostra, cum sit vnicuique eorum laus à deo? Ad quid glorificatio nostra? ad quid nostra hæc solennitas? quò eis terrenos honores, quos iuxta veracem filij promissionem honorificat pater cælestis? Quò eis pręconia nostra? pleni sũt prorsus. Ita est dilectissimi, bonorum nostrorum sancti nõ egent, nec quicquam eis nostra deuotione præstatur. Plane, quòd eorum memoria veneramur, nostra interest, nõ ipsorum. Vultis scire quantũ interest nostra? triplex enim inde nobis prouenit vtilitas. Prima, quia agnita vel ex parte aliqua fœlici retributione sanctorum, maiori solicitudine studebimus eorum inhærere vestigiis: vt quos solẽni veneratione prosequimur, etiam simili conuersatione sequamur. Et ita depulso errore, ignorantia nostra ipsorum eruditur exemplis, dum ita viuere satagemus, & ea ambulare via, quam nobis monstrarunt ducentem ad cælum. Secunda, quia feruentiori desiderio ad eorum suspirare consortia laborabimus, vt quos beatissimos prædicamus, ad eorum beatitudinẽ tota auiditate curramus. Vnde non parum fructuosa inuenitur memoria festiua sanctorum, depellens à nobis teporem, cum consideratione beatitudinis eorum excitetur negligentia nostra, vt eorũ tam optabili societate fruamur, & mereamur conciues & contubernales esse spirituum beatorum. Tertia vtilitas, quia propẽsiori deuotione eorundem nos cõmendare patrociniis studebimus. Fidelis quippe sermo, & omni acceptione dignus, vt quorum delectamur præconiis, subleuemur eorum patrociniis: & ita languor à nobis abiicitur, cum eorum intercessione inuetur infirmitas nostra. Clamant enim ad nos, & dexteram auxilij nobis porrigunt, precésque assiduas deo pro nobis fundunt. Si enim in terris positi, in valle miseriæ orauerunt pro inimicis, quid facient in cælis in regione beatitudinis, pro suis charis & amicis?

micis? Hæc Bernardus. Elaboremus igitur sic sanctos oẽs hic venerari, & debito prosequi honore, sicutidem ipsorũ vestigia & præclara virtutum (quæ nobis reliquerun) exẽpla sectari: vt ipsorum adiuti patrociniis, ad cælestis gloriæ consortium cum ipsis, peruenire valeamus. Quod nobis concedat deus omnipotens. Amen.

De eodem festo omnium sanctorum. Sermo secundus.

GLoria hæc est omnibus sanctis eius. *Psalm. 149. conscripta sunt hæc verba*. Deus ipse vt totius mundi dominus & rex, triplices habet hominũ status in suo regno ad se pertinentes. Primo aulicos & domesticos, qui secum versantur in cælesti curia, vt sanctos omnes post plenam victoriam in cęlis coronatos. Et illos hodierna solennitate honorare debemus, supplentes defectum in particularibus festis cõmissum. Non tamen sicut faciunt quidam, qui peculiarium sanctorum vigilias ieiunio debito priuant, vt sanctorum Simonis & Iudæ, remittentes illa ieiunia ad vigiliam omnium sanctorum. Id enim facientes, grauiter peccant, inobedientes ecclesiæ & propemodũ irridẽtes sanctã eius cõstitutionẽ. Si quis enim in quolibet quatuor terminorũ ãni deberet alicui soluere decẽ solidos, an satisfaceret illi plene, dando ei solum in vltimo termino decẽ solidos? Ita pro pluribus & diuersis ieiuniis nõ satisfacit aliquis integre deo per vnicũ ieiuniũ. Sed qui nunc ieiunare recusat, aĩo reuoluat, quòd diues epulo in inferno positus, petiuit guttam aquæ ad refrigerium linguæ suæ, nec impetrauit. *Lucæ. 16.*

Secũdo, habet ipse de⁹ in regno suo milites, qui assidue versantur in acie, hoĩes s. in stadio vitæ præsẽtis adhuc certantes cõtra hostes animæ. Nã (vt ait Iob) Militia est vita hoĩs super terram. *Iob. 7.* Et de istis non est celebranda solennitas, quoniam adhuc in ancipiti versantur, & incertus est *Eccl. 11* eorum exitus. Ecclesiasticus: Ne laudes hominem in vita sua. Sicut neque miles adhuc stans in acie laudandus est, neque

neque nauis antequam ſubeat portum, eſt commendanda: quia deinde ſuborta graui tẽpeſtate, poſſet facere naufragium. Tertio, habet ipſe deus in regno ſuo incarceratos pro debitis, animas ſcilicet detentas in purgatorio: quoniam non omnino, nec integre ſatisfecerunt hic pro ſuis peccatis. Et de iſtis non fit ſolennitas, ſed commemoratio craſtina ad auxiliandum eis. Habent enim aliquid conueniens cum primis iam dictis, quòd certi ſunt de ſua futura ſaluatione: cum ſecundis verò conueniunt, quòd adhuc non ſunt in gloria cæleſti, ſed in graui afflictiõe & tormento. De dãnatis autem in inferno, & mortuis ſine baptiſmo, hic non fit mentio: quia non ſunt de corpore eccleſiæ, nec membra Chriſti, neque vnquam *eſſe poterũt*: & ergo non pertinent ad regnum eius. Aue *Maria.*

¶ In prima iſtius ſermonis parte fiet mentio de *gloria ſãctorum*, qui primi ſunt generis antedicti. In ſecunda verò, de commemoratione defunctorũ, qui ad tertium ſpectant ſupradictorum genus. pro prima paucis expediẽda parte, quinque notãdæ ſunt præclare proprietates gloriæ cæleſtis. Primò, quòd ibi eſt vita, non quidẽ tẽporalis & incerta, vt huius mundi: neque morti obnoxia, ſed æterna intermina & ſecura: quoniã (vt ait Sapiens) iuſti in perpetuum viuent, & apud dominũ eſt merces eorũ, & mors ibi vltra non erit, vt dicitur in Apocalypſi. Secũdo illic eſt quies tranquilla, non quidem torpens ocio, ſed aſſidua in laude dei. Nec tamen iterum interrumpenda labori, quia (vt dicitur in Apocalypſi) A modò iam dicit ſpiritus, vt requieſcant à laboribus ſuis. opera enim illorum ſequuntur illos. Tertio, ibidem eſt lux perpetua, nullis intercidenda tenebris: quoniam (vt dicitur ĩ Apocalypſi) nox ibi vltra non erit, & ciuitas illa nõ egebit ſole neque luna: ſed dominus deus illuminabit illam, & lucerna eius eſt agnus. Hinc Auguſtinus ait de regno cæleſti in Meditationibus, quòd illic eſt ꝑpetuus ſine nocte dies, ſine nube ſerenum. Quarto, in cæleſti regno gaudium eſt ſine dolore, neque vnquam mœrore aliquo obnubilandum. Etenim hic in mundo riſus dolore miſcebitur, vt ait Sapiens in Prouerbiis, & extrema gaudij luctus occupat. In cælo autem verum eſt quod ait Iſaias, Lætitia ſempiterna ſuper caput eorum: gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet

Sap. 5 · *Apo. 21.* · *Apoc. 4* · *Apoc. 21* · *Pro. 14* · *Iſa 35.*

giet dolor & gemitus. Quæ quidem lætitia post extremã augebitur resurrectionem, ob gloriam corporũ superaddendam. Quinto, illic est honoratissima societas dei, vt patris nostri: Mariæ, vt matris nostræ: angelorũ, vt custodum nostrorum: prophetarum, vt nunciorum dei: apostolorum vt præceptorum nostrorum: martyrum, vt strenuorum, militum dei: cõfessorum, vt operariorum in agro domini: virginum, vt filiarum dei: omniũ electorum, vt domesticorum dei. A qua societate nunquam separabimur in perpetuum. Vnde seneca: Nullius boni sine socio iucunda est possessio. illic verò omnium bona erũt omnibus communia.

¶ Pro secunda sermonis huius parte, vidẽdũ est pro quibus defunctis est orandum. Sane cum eorum inueniantur quatuor genera, pro tribus primis eorum generibus orandum non est, sed pro solo quarto eorum genere.

Primo, siquidem, pro his qui sunt in paradiso, non est orandum. Augustinus: Iniuria est pro martyre orare in ecclesia, cuius nos debemus orationibus commendare.

Secundo, pro pueris sine baptismo mortuis non est orandum, quia nunquam fuerũt participes meriti passiõis Christi, neque vnquam illi in corporati. Et ergo partem habere non possunt in regno dei. Tertio, pro damnatis in inferno non est orandum, quoniam non sunt mẽbra ecclesiæ, eo quòd extra charitatem mortui sunt, & à deo præcisi. Et ergo preces ecclesiæ & fideliũ eis prodesse nõ possunt, propter definitiuam æternæ damnationis sententiam à deo in eos latam. De illis etenim dicit dominus per Isaiam prophetam: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Quarto, pro detentis in purgatorio est orandum, quoniam suffragiis aliorum indigent, & possunt eis iuuari. Quod si quis obiiciat post mortẽ nõ esse tempus meriti, id ingenue conceditur, sed post mortẽ bene est tempus solutionis per se vel alium. Et (vt ait Sanctus Augustinus) hæc eis tãtum prosunt, qui cum viuerẽt, hæc sibi vt postea possent prodesse, meruerunt. Quod si quis percontetur, quomodo possunt adiuuari animæ defunctorum: respondet Augustinus, dicens: Orationibus sanctæ ecclesiæ & sacrificio salutari, ieiuniis & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus offeruntur, non est dubium *Isaia. 66*

mortuos

mortuos adiuuari: vt cum eis misericordius agatur à domino, quàm eorum peccata meruerunt. Sit itaque nobis studium pro defunctis indigétibus nostrarum orationum subleuamine, deum exorare, eósque nostris adiuuare suffragiis, vt ad æternæ vitæ consortium & participationem cum eisdem possimus tandem peruenire. Amen.

De eodem festo omnium sanctorum, Sermo tertius.

L*Audate dominum in sanctis eius. Psalm. centesimo quinquagesimo & vltimo scribitur ea propositio à sancto propheta, & hic pro themate sumitur.*] Omnis artifex egregius in suo laudatur opere, quoniam *illud* per excellentiam suam ostendit industriam opificis: vt ex pictura laudatur pictor, ex statua statuarius, ex oratione ipse orator & autor, quanuis ignotus facie. Vnusquisque autem sanctorum, opus est dei excellens & egregium, ob miram virtutum pulchritudinem & fortitudinē, qua vicerunt tres hostes animæ, scilicet dæmonem, mundum & carnem, quemadmodum ait beatus Paulus ad Hebreos: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, castra verterunt exterorum, fortes facti sunt in bello. Talem verò excellentiā sortiti sunt à deo tanquam autore præcipuo, qui eos sanctificauit, qui in eis vicit, qui omnia opera bona in eis operatus est. Est igitur merito laudandus deus in sanctis suis: tum, quia gratiam ipsis præstiterit recte operandi, & ad finē vsque in bono perseuerandi: tum, quod gloriā eius dederit æternam, etiam multo maiorem quàm fuerint hic eorum labores. Non enim sunt condignæ passiones huius seculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, vt scribit beatus Paulus ad Romanos. Et de eisdem dicit sapiens in libro Sapientiæ, quod in paucis vexati, in multis bene disponentur. Et in secunda ad Corinthios epistola dicit Apostolus: Id quod in præsenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Libenter igitur sanctos honorare

Heb. 11

Ro. 8.

Sap. 3.

2. Cor. 4

honorare debemus, quia huiusmodi honor in deum redũdat, vt laus operis in suum artificem. Et cũ sanctos laudamus, etiam deum in illis laudamus: eique gratum præstamus obsequium, qui vult sanctos suos etiam in terris glorificari ab hominibus, & in præteritæ virtutis testimoniũ dignatur etiam miracula per eos efficere, ad declarationẽ sublimitatis eorũ. In cuius figuram legimus in libro Esther dictum esse de eo quem rex honorare desiderat: Sic honorabitur quẽcũque rex voluerit honorare. Quod Aman dixit, licet ignarus, de Mardocheo tui iussu regis oĩa quæ prius descripserat exhibenda amico regis, etiam inuitus exhibuit. Nos verò id libenter sanctis omnibus & prompte facere debemus. Aue Maria. *Esther. 9*

¶ In prima istius sermonis parte fiet mẽtio de sctĩs, quare eos potissimũ debem⁹ honorare in hoc festo, & qũo. In secũda, quia etiã vesperæ fiẽt hodie de mortuis, & crastina die cõmemoratio est animarũ, fiet mẽtio de suffragiis defunctorum. Quantũ ad primã partem, tres potissimũ assignãtur causæ, propter quas sanctos debemus honorare. Primo, propter nostram indignitatem & insufficientiã, ob quam non sumus digni ex nobis accedere immediate diuinã maiestatẽ, propter sordes & inquinamẽta vitiorũ nostrorũ. Ideo debemus sanctos, tãquam intermedios & internuncios inuocare, vt ipsi diuinam maiestatem pro nobis interpellẽt. & hoc cedit in dei reuerẽtiam, & nostri humiliationem. Quemadmodũ aliquis pauper & pannosus non audens ꝑ se regiam accedere sublimitatem, rogat aliquem ex aulicis & familiaribus regis, vt pro se regẽ alloquatur & oret. Secunda causa est, ad contestationem & professionẽ nostræ fidei de gloria ipsorum, qua credimus ipsos nunc in anima gloriosos adesse deo: contra hęresim eorum, qui dixerunt animas sanctorum non participare gloriam cælestem ante diem iusticij extremi, vt sicut meruerunt solũ in corpore, ita & recipiãt præmium solũmodo in corpore. Sed illa falsa doctrina damnatur per Apostolum ad Corinthios dicentem. Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad dominum. Vbi per peregrinationẽ à corpore, intelligitur absentia animæ à corpore ꝑ mortem: & tamen tunc præsens petit esse deo, scilicet per glo- *2. Cor. 5*

riam

riam solius animæ. Igitur anima sancta separata à corpore, iam clare videt deum. Rursum idem Apostolus ad Philippenses scribit: Cupio dissolui & esse cum Christo. *Dissolui* inquam, per separationem animæ à corpore. Nonne & latroni dictum est à Christo, Hodie mecum eris in paradiso? At non id secundum corpus fuit, sed solam animã: quæ fuit ilico post separationẽ à corpore beata. Ita & de iustis dicit Sapiens in libro Sapiẽtiæ: Iustorum animæ in manu dei sunt, & non tanget illos tormẽtũ mortis. Demũ, non est seuerior deus ad puniendum, quàm sit propensior ad miserendũ. Sed ipse deus animam reprobam punit ante diem iudicij extremi igne gehennæ sine corpore, vt patet de diuite epulone: ergo etiam ante eum *diem* animæ beatæ possident cælum sine corpore: quoniam nihil peccati habent purgandum cum hinc exeunt.

Philip.1. *Luc.23.* *Sap.3.* *Luc.16*

Tertia causa, propterquam sanctos debemus honore & veneratione prosequi, est, ad impetrandũ eorum suffragium in subleuationẽ nostrę indigentiæ. Orant enim sancti pro nobis tum propter nostram necessitatem, quã ipsi experientia cognoscunt: tum propter charitatem, quæ in eis nunc perfectior est quàm fuit in hac vita. Ergo si prius orauerunt pro inimicis, quare nũc non orabunt pro amicis? tum denique propter diuinam voluntatem, quæ vult vt vnum membrum compatiatur alteri membro, & ei sit auxilio. Et non solum orant pro nobis, sed & multa nobis impetrant á deo beneficia. Si enim viuentes hic potuerũt aliis impetrare bona, cum adhuc possent cadere: quare nõ magis nunc impetrabunt, cum amplius cadere nõ possũt! Quare faciendũ est, quod monet Iob: Ad aliquem sanctorum conuertere. At si quis quærat, quomodo sunt honorandi sancti, respondendum est non eo modo, quem plerique adolescentuli scholastici indisciplinati, & effrenes, tẽpore diuini officij seruant, in choro ecclesiæ confabulantes adinuicem, lingua etiam vernacula, ridentes cum leuitate, & vertentes dorsum ad altare, magnámque irreuerẽtiam in deum ostendentes, vt pudeat interdum viros probos ista palam conspicere. Vnde beatus Ambrosius in lib. tertio de virginibus, ponit duo exempla memorabilia ad eam rem spectantia. Primum de puero, cuius brachio, cũ sacrificaret Alexãder Magnus, super cecidit ignis: ille tamen

Iob.5 *Exẽplum.*

men constanter pertulit combustionem brachij sine clamore aut gemitu, ne Alexandri interturbaret sacrificium. Isti vero iuuenes ætate & morib⁹, sine iugo disciplinæ domini viuentes, non erubescunt interstrepere, & leues mouere cachinnos, cum diuinum celebratur officium in templo domini. quod summopere est pudendum. Eodem in loco narrat B. Ambrosius aliud exemplum, de ranis, quæ in fossa cuidam templo dei proxima coaxantes, magnum faciebant strepitum, & impediebant diuinum officium. Sacerdos autem sacra illic faciẽs, imperauit eis in nomine domini vt tacerent: & ilico omnes obmutuerunt quasi elingues. Ecce ranæ obediunt sacerdoti, & animæ rationales non obedient ei? Inter alias quidem causas hoc factum est institutum ad emendationem eorum, quæ negligenti⁹ sunt acta præteritis diebus, quorum omnium istud est maxime emendandum. *Exemplum*

¶ Pro secunda istius sermonis parte dicendum est, quare debem⁹ orare pro defunctis solicite. Primo quidem, propter constitutionem vniuesalem ecclesiæ, idipsum obseruantem. Habuit autem illa inchoationem á sancto Odilone abbate Cluniacensi. Qui edoctus à Ruteno quodã peregrino veniente de Hierusalem, per relationem cuiusdã sancti eremitæ in Sicilia tunc commorantis iuxta Aetnã: dæmones maxime conqueri de eo, quod orationibus & suffragiis viuorum eis eripiuntur animæ, & liberantur à purgatorio: instituit in crastino omnium sanctorum fieri cõmemorationem animarum Cluniaci, & in monasteriis illi subiectis: Quem morẽ deinde obseruauit vniuersalis ecclesiæ, vt refert Petrus Damianus in eius vita Secundo propter confirmationem nostræ fidei, ꝙ ast purgatorium post hanc vitam, quod multi hæreticorum negarunt. At cũ in cælestem Hierusalem nihil intret inquinatũ, & multi hinc discedunt in gratia, non tamen omnino purgati, est vtique, post hanc vitã ignis purgatorius. Quod & B. Paulus confirmat in prima ad Corinthios epistola, dicens quod qui superædificat ligna, fœnum, stipulam, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quem locum exponunt sacri autores de igne purgatorio. Insuper, in secundo libro Machabæorum dicit scriptura: Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defu- *1. Cor. 3* *2. Mac. 12*

ctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. Eſt igitur poſt mortẽ
Matth. 12 ſolutio à peccatis & expiatio. Demum in euangelio Matthæi ſcriptum eſt: Spiritus autem blaſphemiæ non remittetur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro. Ex quo dicto id conſequens eſt, quod in futuro ſeculo remittantur peccata, & ad illa expianda eſſe purgatorium. Tertio, debemus orationes ad deum fundere pro defunctis, propter neceſsitatem eorum ſubleuandam: quia ſeipſos iuuare nõ poſſunt, & ſunt in graui dolore ac tormento ignis purgatorij, clamantes ad nos, vt auxilium eis & ſolamen præſtemus. Ad quod quidem faciendum, nos primũ obligat lex ipſa naturæ: quia ſi detineremur tali neceſsitate & anguſtia, vellemus vtique nobis ferri ſubſidium ab aliis. Ergo legis naturalis dictamine, debemus & ipſis ferre præſidii
Deut. 15 per orationũ noſtrarũ ſufragia. Secũdo, ad idẽ faciendũ nos obligat & aſtringit lex Moyſi, decernẽs nos proximis noſtris in egeſtate & paupertate conſtitutis aut anguſtia, ſuccurrere debere: & manum illis adiutricem porrigere, ad ſubleuandam eorum neceſsitatem. Sic igitur ab illa lege ſancta edocti, claudemus viſcera pietatis fratribus noſtris & proximis defunctis? Abſit. Tertio, ad idem opus pium nos obſtringit lex euangelica, cum infirmos eſſe viſitandos, & carcere clauſos liberandos eſſe præcipit. Defuncti autem purgatorio detẽti, & infirmi ſunt, quia ſibi
Matth. 23 ipſis opem ferre non poſſunt: & carcere duro ſunt concluſi. Debemus igitur ad eorum liberationem ſolicitam adhibere operam, per pias frequentes orationes. Neque irrita erit aut inanis hæc noſtra ſolicitudo. Nã ex ea id cõſequemur cõmodi, ꝙ poſt mortẽ noſtrã ſupererũt alij, qui ꝑ nobis orabũt: & ꝙ aliis fecim⁹, nobis rẽpẽdetur. Quinimo & ipſi defũcti, cũ noſtris fuerint orationib⁹ à purgatorio liberati, aſsiduas ad deũ ꝑces effundẽt reciproce ꝑ noſtra ſalute. Sic ergo ſtudeam⁹ orare ꝓ mortuis ĩ dño quieſcẽtib⁹ vt ad requiẽ æternã & lucẽ ꝑpetuã tãdẽ cũ ipſis ꝑueniam⁹

De feſto omnium ſanctorum, Sermo quartus. ſed latine prolatus.

Beati qui habitant in domo tua domine. Ex Pſal. 83.]
B Imbecilla mortalium oculorum acies, ob ſuam hebetudinem & lippitudinem, in vnicum ſolis

ſolis orbem intendere non valens, quod à lucidiſsimis ei⁹ fulgoribus obtunditur: nunquid in plures tantę claritatis, tantique ſplendoris ſoles, defigere valebit obtutum? Non profecto. Sed valentiore iure vehementius occæcabitur, & tremulas obiiciet illorū radiis palpebras. Sic mens humana ob ſuam ignorantiam vnius ſanctorū egregios mores explicare (vt par eſt) non ſufficiens, omnium ſanctorū & ſanctarum dei memorandis præconiis, haudquaquam vires habebit ęquas, ſed tanto ſub pondere preſſa fatiſcet. At mihi (fateor) infirma eſt mens, quæ vnius dūtaxat ſancti clariſsimis meritis enarrandis ſuccumberet. Nil mirū igitur, ſi & impares ſunt vires omnium ſanctorum præconiis (vt æquum eſt) referendis? Cæterum, quamuis grauiſſimum ſit humeris noſtris impoſitum onus, multitudine tamen coadiutorum fretus, vtpote honoratiſsima ſanctorū omnium ſocietate, qui me ſuum præconem aſsiduis precibus ſubleuabunt, ſimul & veſtra omnium celeberrimi patres beneuolentia confiſus, hanc aggrediar prouinciam, pro noſtræ oratiunculæ fundamento illud Dauidicū verbum ſumens: Beati qui habitant in domo tua domine. De quo vt nonnihil impræſentiarum diſſerere poſſem, ad dei ſanctorúmque omnium honorem, necnon ad animæ noſtræ eruditionē, imploranda eſt candidiſsimæ dei genitricis gratia, & angelica ſalutatione expetenda: Aue Maria. *Pſalm. 83.*

¶ *Beati qui habitant in domo tua domine. Verba hæc pro noſtri ſermonis exordio, eo qui paulo antę dictus eſt loco deſumpta ſunt.* Qui in duas diducetur, & quidē p breues particulas.

Prior, qua via beatitudinem aſſecuti ſunt ſancti, qui in domo domini habitant, enodabit. Poſterior vero, quo calle & tramite nobis gradiedum ſit, vt beatitudinem aſſecuti, in domini domo habitemus, enucleabit. Prioris vtique partis fundamenta iacientes, quod in Geneſi ſcriptū eſt, in medium afferemus. Quo quidem loco memoratur Iacob obdormiſcens vidiſſe in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum, angelos quoque dei aſcendentes & deſcendentes per eam, & dominum innixum ſcalæ. Iacob autem dimiſſa domo paterna, proficiſcens in Meſopotamiā Syrię, quemlibet ſanctorum deſignat in hac lachrymarū valle peregrinātem: qui per ſcalam virtutum ad æternā fœlicitatē molitus eſt iter. *Gene. 28.*

In qua quidem ſcala octo ſunt beatitudinum gradus,qui-
bus ad veram conſcenditur beatitudinem , ab ipſo omnis
beatitudinis huberrimo fonte,in hodierno euangelio ex-
plicati. Primus eſt gradus ſpontaneæ paupertatis,qua
relictis terrenis opibus,fluxiſque diuitiis huius mundi,ſu
perna nullóque fine peritura quæruntur bona. Hunc com
Mat.5 mẽdat dominus noſter,dicẽs: Beati pauperes ſpiritu,quo-
niam ipſorum eſt regnum cælorum . Hunc graduum ſal-
Pſalm.23 uator noſter primum conſcendit , cuius cum eſſet terra &
plenitudo eius,orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in
eo,pauper tamen natus eſt,pauper vixit , non habens vbi
reclinet caput ſuum,& pauper mortuus eſt. Quem ſecuti
Mat.19. ſunt apoſtoli, relictis omnibus. Hi quidem retia reliquit,
nauem & parentes:ille telonium,alter domum. Quorum
ſane veſtigia ſecuti ſunt quamplurimi , dimiſsis ampliſsi-
mis hæreditatibus , & pauperibus diſtributis,paterno re-
gno, honorum faſtigiis, domino in paupertate expedita,
facili & læta,famulatum præſtantes. Secundus gradus
eſt manſuetudinis,qua ira ne plus æquo efferueſcat,com-
Roma.13. peſcitur:& cum quis iniuria afficitur , vincit in bono ma-
Mat.5 lum. Et hunc quidem commendat ſaluator, dicens: Beati
mites,quoniam ipſi poſsidebunt terram,non quidem hāc
grauem & opacam,ſed terram viuentiũ,de qua dicit Pſal
Pſalm.36. miſta: Manſueti autem hæreditabunt terrã,& delectabun-
tur in multitudine pacis. Et per hunc gradum aſcendit pri
Mat.11. mum dux noſter Chriſtus,de ſeipſo dicens: Diſcite à me,
quia mitis ſum & humilis corde. Quem ſecuti ſũt comites
eius numeroſi,apoſtoli,martyres,confeſſores: non maledi
centes his qui eos perſequebantur, ſed pro eorum ſalute
obnixius orantes. Tertius eſt gradus lugentiũ & flen-
tium,aut propria eorum quæ commiſerunt crimina,vt B.
Maria Magdalena: aut aliorum errorem & cæcitatem, vt
Luca 19. dominus noſter,qui videns ciuitatem Ieruſalem,fleuit ſu-
per illam: aut nimiam in hac deſolationis & luctus remo-
Pſalm.119 ne moram, vt Dauid de ſe conquerés: Heu mihi quia in-
Pſalm.41. colatus meus prolongatus eſt. Et rurſum: Fuerunt mihi la-
chrymæ meæ panes die ac nocte. Hunc autem inſinuat no-
ſter legiſlator his verbis: Beati qui lugent , quoniam ipſi
conſolabuntur. Sed à quo? Sane à patre miſericordiarum
& deo totius conſolationis,qui cõſolatur nos in omni tri-
bulatione

bulatione nostra. Quartus est esurientium & sitientiũ iustitiam, quales erant in primis patriarchæ & prophetę, ipsum iustitię solem, vt oriretur super eos, tãtopere cupiẽtes. Vtinam (inquit propheta) dirumperes cęlos, & descenderes. Et rursum: Emitte agnum domine dominatorẽ terræ. Nonnnne clamat Psalmographus: Domine deus virtutum, conuerte nos: & ostende nobis faciem tuam, & salui erimus? Et rursum: Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Hi præterea, qui Christi verum cultum ampliari, & mandata eius ad vnguem seruari petunt, & vnicuique quod suum est reddi: esurientes & sitientes iustitię dicuntur, quos ita commendat domin⁹: Beati (inquit) qui esuriũt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, non quidem hoc in mundo, sed cum apparuerit gloria domini, cum inebriantur abhubertate dom⁹ domini, & torrente voluptatis suæ potabuntur. Quintus gradus est misericordiæ, qua pauperibus & egenis ea quorum egent, liberaliter erogantur: vestiuntur nudi, colliguntur peregrini, cibantur esurientes, potantur sitiẽtes. Qui apprime cõmendatur à legifero nostro, dicente: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et hunc ascendit primus dominus noster secũdum magnam misericordiam suam, vt saluos nos faceret, se exhibens. Quem imitati sunt sanctorum non pauci, sua pauperibus (vt Christi mẽbris) impartientes, hospitalitate, mortuorum tumulatione, captiuorum liberatione, regnum cælorum ementes. Sextus gradus est mũditię cordis, qua omni spurcitia lasciuiæ carnis explosa, candidissima mentis puritas Christo dedicatur. Qui mirum in modũ à Christo sic effertur: Beati, inquit, mundo corde, quoniã ipsi deũ videbunt. Per hunc gradum ascendit primaria purissima dei genitrix, æquissimo iure semper sancta nũcupata. Est enim sanctitas, vt sacratus pater Dionysius in libro de diuinis nominibus inquit, omni scelere libera, perfectáq; & penitus incoinquinata munditia. Quam virgini Mariæ affatim datam esse, nullus est qui non credat. Hanc tam eximiam ducem secutæ sunt acies virgineæ, immortali spõso se deuouentes, & huius mundi oblectamenta aspernãtes.

Septimus est pacis & concordię, qua primum mens cũ deo in se tranquilla, nullis dissentientium secum vitiorum

Isaiæ 94. *Isaiæ 16.* *Psalm. 79* *Psalm. 84* *Mat. 5* *Psalm. 16* *Psalm. 35.* *Mat. 5* *Matt. 5.*

agitatur tumultibus,non æstuat tacitis criminibus. Deinde cum proximo in tranquillitate & concordia sine contentione viuit. Hanc innuit dominus,cum inquit:Beati pacifici,quoniam filij dei vocabuntur. Et per hunc ad superos iter fecit primum virtutum dominus Iesus Christus, qui vt placidam inter homines &deum pacem componeret,humanam carnem indutus est. Hunc,vt in summa dicam,callem omnes sancti calcarunt, qui cum hominibus pacem habentes,cum solis vitiis bellum gerebant.

Octauus est patientiæ & in aduersitatibus insuperabilis constantiæ,quem insinuat saluator noster,dicens:Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et rursum: *Beati estis* cum maledixerint vobis homines,& persecuti *vos fuerint*, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes, *propter* nomen meum:gaudete & exultate in illa die. Ecce enim merces vestra copiosa est in cælis. Et húc apertissime pertransiuit caput nostrum Iesus Christus, grauissimas persecutiones vsque ad ignominiosam mortem pro nobis perpessus. Quẽ secuti sunt apostoli,qui ibant gaudétes à conspectu concilij,quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Hanc & validissimi martyres viam triuerũt,qui ludibria & verbera passi sunt,insuper & vincula & carceres. Alij quidem virgis cæsi, alij lapidib' obruti,alij in occisione gladij mortui sunt. At nunc triũphatis tyrannis, æternum exultant, secundum antesumptum thema: Beati qui habitant in domo tua domine.

Actu.5.

Hebr.e.11.

¶ Altera pars,vt præmisimus,ad summam,qua sancti potiuntur,beatitudinem perueniẽdi viam sternet. Refert Valerius Maximus capite de institutis antiquis,quòd maiores natu in conuiuiis egregia superorum opera carmine comprehensa pangebant,vt ad ea imitanda iuuenum animos alacriores redderent. Nos vero Christi sacris initiati,non in conuiuiis,non inter epulas & pocula id factitare debemus:sed in templo deo dicato,vt in eo laudemus deum in sanctis eius. Vt igitur nos ad eorum imitationem efformemus, eisdem octo gradibus nobis ad cælum euadendum est. Primo,voluntaria paupertate,qua nó solum opes & huius mundi bona abiicere debemus:verum-

etiam

etiam ea habendi cupiditatem, quæ quandiu animo affixa manet, vera illic paupertas locum non habet. Et sane ad eam nos debet inuitare maxima, domino promittente, futura remuneratio, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Quæ obsecro cōmutatio, terrena relinquere, & perpetua possidere? peritura dimittere, & æterna amplecti? Si quis pro luto vellet dare aurum, aut pro vno aureo centum aureos: omnes illam commutationem quærerent, ad illum confluerent cateruatim omnes. At terrena, lutea sunt: cælestia aurea. Et si quis (inquit dominus) reliquerit patrem aut matrem, domum aut agrum, propter me: centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. *Mat.19.*

Secundo, animi mansuetudine, qua ob hominum maledicta non commoueri ad indignationem debemus, neque ad vindictam more ferarum rapi: sed moderato animo frenare furorem, exemplo mansuetissimi Dauid, qui infestissimum persecutorem bis deo permittente in manus eius incidentem, non modò non percussit, sed nec ab aliis eum occidi sustinuit. Hinc recte ait: Suscipiens mansuetos dominus, humilians autem peccatores vsque ad terram. Et Eliseus captos in Samaria hostes lædi passus non est, sed eos cibo & potu apposito benigniter contrectari iussit. Ad quam nos hortatur dominus, omnium mansuetorum mitissimus: Si quis (inquit) te percusserit in vnam maxillã, prebe ei & alteram. Et si quis tibi abstulerit tunicam, offer ei & pallium. Et si quis te angariauerit mille passus, &c. *1. Reg. 24 & 26.* *Psal. 146.* *4. Reg. 6.* *Mat. 5*

Tertio, luctu: quo abradantur perpetrata à nobis mala, vitiorúmque contagia diluantur, vt ab immunda veste lotione aquæ deterguntur maculę. Non enim hic gaudendum esse, loci qualitas & habitudo satis indicat: cum is sane delirus censeretur, qui carcere detentus aut exilio damnatus, ob id gaudium præ se ferret. Et dominus his qui in præsenti vita gaudium quærunt & amplectuntur, interminat⁹ est: Væ vobis (inquit) qui ridetis, quoniam plorabitis & flebitis, cum eiicientur in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium. Cōtra vero bonis & iustis dicit: Vos hic plorabitis & flebitis, mũdus autem gaudebit. Sed tristitia vestra vertetur in gaudium: tristitia quidem momenta- *Luc.6* *Mat.8. 13. 22.24.25* *Iohan.16*

mentanea, in gaudium perpetuum, ſicut contra, *malorum* gaudium momentaneum tranſit in triſtitiam æternã, quo-
Pro.14. niam extrema gaudij luctus occupat. Quarto, eſurie, ſitque iuſtitiæ adimplendæ. Quæ ſpiritualis eſuries & ſitis in duobus potiſsimum apud fideles conſiſtit. Primo, in affectu adimplendi diuina præcepta, quæ nomine iuſtitię (quod iuſtum reddant hominem) in ſcriptura deſignãtur.
Pſalm.118 vt cũ Propheta dicatur domino deo: Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.

Secundo, in effectu & executione mandatorum dei, ſine qua inefficax eſt affectus ad illa. Siquidem in atrio
Pſalm.14. domini habitaturus, à Propheta dicitur, qui operatur iuſtitiam. Quinto, miſericordia & liberalitate pauperib' exhibita, ad cælos paratur iter. Ad quam *nos hortatur* dominicus
Luc.11 ſermo: Date (inquit) eleemoſynam, & *ecce om-*
Mat.25. nia mũda ſunt vobis. Rurſum: Quod vni ex minimis *meis* feciſtis, mihi feciſtis. Quid dignius quàm Chriſtum in pau pere eſurientem cibare, ſitientem potare, & nudum veſtire, ob quod benedicti in regnum patris vocantur? Et Pro-
Pſalm.40 pheta in Pſalmo: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum dominus. Sexto, cordis munditia & puritate, quę deo hoſpitium præparat, vt ad nos veniat, & manſionem apud nos faciat: quoniam mũda corda vt templa & habitacula ſibi deligit. Vnde cũ
Pſalm.23. diuinus Pſaltes interrogaſſet, quis aſcendet in montẽ domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? protinus reſpõdit, Innocens manibus & mundo corde: mundo inquam, ab omni ſorde peccati. Septimo, pace & concordia, potiſsimum inter proximos, inter quos nullum ſit diſsidiũ, nulla contẽtio. Nam vt per diſcordiam animi à deo maxime ſemouentur, qui pacis & charitatis amator eſt: ita per pacem in eo tenaciſsime ligantur & vniuntur. In hoc enim (inquit) cognoſcent omnes quod mei eſtis diſcipuli, ſi di-
Iohan.13. lectionem habueritis adinuicem. Octauo, aduerſitatũ tolerantia & patientia, qua ſi quis ob iuſtitiam & rectitudinem vitæ opprimitur aut affligitur, vel quia vt malis fa ueat, non vult declinare à bonitate: non deiiciatur animo, non frangatur, ſed conſtantiam ſeruet. Et quãuis pro tem pore affligetur, à domino tamẽ liberationẽ futurã ſperet,
Iohan.16 qui diſcipulis dixit: In mundo preſſurã habebitis, ſed cõfi dite,

dite, ego vici mundũ. Et iterũ: Si me persecuti fuerint, & vos persequentur. Ecce octo ad beatitudinem assequendã gradus, per quos si incesserimus, tãdem habitabimus ĩ domo domini, & in secula seculorum laudabimus eũ. Quod ipse concedat, qui bene viuentibus beatitudinem repromisit æternam. Amen. Iohan. 15

DE EODEM FESTO Onium sanctorum, sermo quintus, sed latine prolatus.

Audate dominum in sanctis eius. Ex psalmo *centesimo quinquagesimo ac vltimo.* Si quis ad vnicu pondus ferendũ vires habet impares, grauissimi patres: nunquid plura suis humeris onera deferre valebit? Haudquaquã profecto, sed maiori ratiõe illis succumbet: quandoquidem quod nõ potest in minus, idem non poterit in maius. Ita sane si cuiusquam ingenium ad vnius tãtummodo sancti præconia enarranda est imbecillius, quo pacto memorandis omniũ sanctorum laudibus erit æquũ? Atqui mihi infirmus est animus, fateor, & ad vnum quẽlibet sanctorũ pro dignitate laudandum minus idoneus. Quo igitur pacto nõ trepidauerit, omnium sanctorũ præconia pro cuiusque meritis edisserere? Proinde, cum arduã tantæ prouinciæ difficultatẽ mecum peruoluerẽ, detrectauit animus & refugit eam subire, vtpote meis viribus longe superiorẽ. Verum altera ex parte maiorũ iussa (quibus contrarie fas non est) me perpulerunt ad id muneris suscipiendum: nam satius duxi illis morem gerere, quàm ob ignorantiæ meæ pudorem, verecundiámque tacere, præsertim cũ plurimos mihi coadiutores affore sperẽ, vtpote sanctos oẽs, in quorũ honorẽ hoc à me officiũ est susceptũ. Idque nobis exploratũ est opus, quod vnius opera & studio confici non potest, pluriũ iuuamine & auxilio cõpleri: atque põdus quod ab vno sustolli non valet, multorum opẽ ferentium manibus facile leuari. In primis itaque firmato animo, implorãda est dignissimæ virginis

ginis Mariæ benignitas: eique offerenda gratissima, & è cælo primum ei allata salutatio: Aue Maria.

Psal. 150 ¶ *Præcipua huius sermonis propositio, ex loco antedicto descripta est, & hac verborum serie contexta,* Laudate dominum in sanctis eius. Qui quidem sermo breuiusculus, in duas diuidetur particulas. Quarũ prima, quàm vtile sit, nos in hoc mundo superstites, orare sanctos in cælesti gloria triumphantes, explanabit. Secunda, quo pacto sanctos honorare, & deum in eius sanctis laudare debeamus, paucis expediet. Quantum ad primam partem, triplex assignari solet ratio, ob quam sanctos rogare debemus. Prima est, propter nostrã inopiã. Nempe quia indigni sumus & insufficientes diuinam adire maiestatem, id per alios attentemus oportet, vt vbi nostra non suppetunt merita, patrocinentur aliena. Idque sæpenumero vsu venit, vt qui ante erat indignus rogando sanctos, per eorum patrociniũ efficiatur dignus. Legitur enim deus aliorum orationibus interdum mitigatus, vt dignam sceleratis non inferret pœnam, quemadmodum Moysi precibus sæpius inflexus est, ut non irrogaret debita supplicia filiis Israel. Secũda causa est, propter sanctorum gloriam: quia deus vult sanctos suos glorificare, & in præteritæ virtutis testimonium dignatur miracula per eos efficere, quibus aperte constet anteactæ vitæ integritas, & largissima mercedis eorum in cælo accumulatio: quo cognoscant homines, si recte vixerint, se debito præmio minime fraudandos esse. Quare etiam ei gratum est, quod ab hominibus honores sanctis impendantur. Tertia causa est, ob dei reuerentiam. Peccator enim suorum malorum conscius, non debet temerarie præsumere, vt diuinam celsitudinem accedat: timens se vt meritus est, repulsum & abiectum iri. Sed amicorũ dei auxilium debet implorare, quorum præsidio aditum ad deum impetret. Siquidem nonnunquam laudi datur illa hominis humilitas, qua propter reuerentiam à deo trepidus refugit, indignum se censens qui eum oret. Hoc enim pacto publicanus stans à longe, pectúsque tundens & non audens oculos ad cælum leuare, descendit iustificatus in domum suam. Perinde atque ignobilis quispiam & sordido habitu, regiam maiestatem accedere non audet, sed per alios principes quod volet impetrat. Et minime

Exod. 32 Num. 14. Luc. 18

nime diffidendum est, quin nostris precibus impulsi orent sancti pro nobis: tum propter nostram necessitatem, quia indigemus ab aliis subleuari: quod cum viuerent, experientia didicerunt. Cumque in eis perfecta sit charitas erga nos, optant & desiderant salutem nostram, eámque quibus possunt modis procurant. Tum propter diuinam voluntatem. Vult enim deus, quod vnum membrum alteri sit auxilio: & membra pro mutua salute solicita esse, vt videmus in corpore naturali. Quocirca cum ipsi sancti liberati sint, alios vt etiam saluentur, adiuuare student. Et non modò pro nobis orant, verumetiam suis orationibus multa nobis impetrant, vt inquit Magister Sẽtentiarum libri quarti distinctione quadragesimaquinta. Quod quidem potissimum fit propter duo, scilicet eorum meritum & affectum. Meritum dico præcedens, quo deo intentissime seruierunt, & tantum locum autoritatémque suis meritis sunt adepti, vt non solum sibi beatitudinem & gloriam meruerint, verumetiam obtinuerunt & aliis suffragari multa enim supererogauerunt. Ob affectum verò, quia amici dei facti sunt, & in amicitia est idem velle & nolle. Vt cum aliquem amant sancti, impellunt (vt ita dixerim) deum quod eundem diligat. Vnde sanctissima virgo Maria multos deo peccatores reconciliasse dicitur, & quotidie reconciliare non desinit. Quocirca prompto animo facere debemus, quod admonet nostrum thema in principio positum: Laudate dominum in sanctis eius. *Psal.*150

¶ Secunda huiusce orationis particula modum, quo sanctos honoremus, ostendet. Sane trifariam **præsertim colere sanctos debemus.**

Primo, considerando singularem illorum virtutẽ, qua præcipue claruerũt, vt sanctissimæ virginis Mariæ humilitatẽ, apostolorum in euangelio prædicando fidéq; diuulganda diligentiã, martyrũ constantiam, confessorum paupertatem & abstinentiã, denique virginũ puritatem & mũditiam. Ex quarũ virtutũ singulari cósideratione, sanctorum dignitatẽ & excellentiam facile est cognoscere. Vnde ipsi quisque suis meritis sunt extollendi, imò verò in eis deus est laudandus: quod virgini Mariæ sacratissimæ tantam conferre gratiam dignatus est, quòd ipsa dei & homi-

hominis mater, item genitrix & virgo, imò verò totius humani generis salus effecta est. Glorificandus item est de⁹, quod per apostolos catholicam fidem nos edocuerit, & non permiserit tenebris errorum & superstitionibus idololatriæ inuolui: quod p martyres vt acerrimos pugiles, fidem roborauerit. Præterea, quòd per confessores beatæ vitæ exempla præclara nobis proposuerit, vt calcato mũdo aspiremus ad cælestia. Denique, quòd in fragili virginum sexu insignem victoriam ostenderit, vtpote carnis ab eis deuictæ & edomitæ, tyrannorúmque ferocium sæuitiæ. Cum enim has in sanctis virtutes laudamus, deum earum pręcipuum autorem etiam extollimus, quandoquidẽ qui laudat opus, laudat & primarium opificem.

Secundo, honorandi sunt sancti per imitationem ipsorum in dictis virtutibus. Tunc enim recte alicuius sancti celebramus solennitatem, quando consideratis eius virtutibus, studemus eas imitari, & pro viribus nos eis cõformare. Quod non modo hoc die, sed & quolibet die festo totius anni nobis factitandum est, si volumus ad eorũ consortium peruenire. Et cum morum similitudo amicitiam & beneuolentiam conciliare soleat, id vehementius sanctos mouebit ad ferendam nobis opem, si nos conspexerint eorum similes in virtutibus effectos.

Tertio, honorandi sunt sancti, petendo ab eis auxilium bene viuendi, cum fidutia id impetrandi: quoniam tantam habẽt apud deum autoritatem, vt quod petierint, facile impetrent. Si enim hominibus in terra constitutis dictum est, Petite, & accipietis: & si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: quanto magis id sanctus assequetur quod petiuerit? quandoquidem maiori charitatis vinculo deo est astrictus. Et si vnus sãctorum quod petit, impetret: quanto magis omnes sancti simul orantes: quoniam difficile est, preces multorum non exaudiri. Itaque sic deum nunc in eius sanctis laudemus, vt tandem cum eis in æterna beatitudine lætemur. Amen.

Ioh.16.

IN DIE COMMEMORATIONIS ANIMARUM, Sermo. I.

Educ

EDuc de custodia animam meam. Psal.142. scribuntur hæc verba. Rex terrenus in regno suo tria habet loca præcipua: scilicet palatium, in quo est cum amicis suis & magnatibus: campum belli, in quo stationes sunt & castra militum: & carcerem, quo detinētur captiui pro debitis necdū solutis. Sic de⁹ in toto vniuerso tria habet præcipua loca.

Primo, regnum cælorum, in quo beati regnant cū eo, iuxta illud. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Psal.83.

Secundo hunc mundum, in quo cōtinua est pugna. Militia enim est vita hominis super terram. Et, Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus. Iob.7 Ephe.8.

Tertio, deus habet purgatorium, quo detinentur animæ defunctorum, habētes aliquid purgandum. Quorum vnusquisque hanc vocem deprecatoriā pro themate sumptam, ad quenque nostrum dirigit pro sui liberatiōe ab illo carcere. Aue Maria.

¶ In prima sermonis huius parte dicentur aliquæ causæ, propter quas orandum est pro defunctis. In secūda declarandum est, qui defuncti sunt iuuandi suffragiis, & quib⁹ modis. Pro prima parte deducenda, solicite nobis orandum est pro mortuis, principaliter propter tria.

Primo, propter ecclesiæ cōstitutionem vniuersalem factā ex eo, quod sanctus Odilo abbas Cluniacensis (vt scribit Petrus Damianus) cōperiēs, quod apud Vulcanum Siciliæ crebro voces & vlulatus dæmonum audiebātur, plāgentium quod animæ defunctorum per eleemosynas & orationes de eorum manibus eripiebantur: in suis monasteriis ordinauit, quod in crastino post festum omniū sanctorum fieret cōmemoratio animarum. Quod fuit postea à tota ecclesia in vsum vniuersaliter assumptum.

Secundo, orandum est pro defunctis, propter subleuādam eorum necessitatem: quia sunt ī acerbissimis pœnis, & se iuuare nō possunt. Vnde Augustinus dicit in sermone de igne purgatorij: Sed dicet aliquis: Nō pertinet ad me quandiu in igne purgatorij moras habeam: si tamē ad

vitã æternã perrexero. Nemo hoc dicat fratres charissimi,'qa ille purgatori⁹ ignis durior erit,q̃ quicquid potest in hoc seculo pœnarũ videri, aut cogitari, aut sentiri. Et qui modo ne vnũ digitum suum in ignem vult mittere, timeat necesse est, vel tunc paruo tempore in tota aĩa cruciari Vnde enim scit vnusquisque vtrum diebus an mensibus, an forte etiã & annis, per illum ignem sit transitur⁹? Tertio, propter cõpensationem orationis ipsorum pro nobis, cũ fuerint liberati. Non enim facient vt pincerna Pharaonis, qui restitutus in gradũ pristinũ, oblitus est ipsi⁹ Ioseph detenti in carcere. Nam (vt ait Bernar.) ipse Aegyptius erat, quod tenebrosum significat, & ergo nil mirum

Gen.40. quod oblitus est Israel, id est, videntẽ deũ sed memores accepti beneficij reddẽt vices. Nam didicerunt ex his quæ passi sunt, cõpassionem ad nos. Et sicut cũ patitur vnũ mem-

1.Cor.12. brum, compatiuntur alia: ita cum vnum glorificatur, reliqua omnia congaudent.

¶ In secunda istius sermonis parte nunc paucis est declarandum, qui sunt iuuandi suffragiis: & quibus, & quot modis, & à quibus. Primo, baptizati & in baptismi innocentia permanentes, similiter martyres & viri perfecti, non indigent his, quia statim in cælum euolant. Quod significatum est per cælum apertum super Christum baptizatũ,

Matt 3. super beatum Stephanũ martyrem, & super beatum Ioan-

Act.7. nem euangelistam perfectum. Sed qui pœnitentias iniun-

Apoc.4 ctas hic non cõpleuerunt, aut quorum pœnitentia ad delenda ipsorum peccata erat sufficiens: aut qui ædificarunt lignum, fœnum, & stipulã, id est, peccata venialia: iuuari possunt suffragiis hic adhuc viuentium, & liberari ab illo carcere. Nam mortifera & capitalia peccata, vt dicit Augustinus, isto igne purgatorio non mundantur.

Secundo, vt ait beatus Gregorius, animæ defunctorũ quatuor modis soluuntur: aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorũ. Et idipsum idem sanct⁹ pater in quarto libro suorum dialogorum, nonnullis comprobat exemplis. Nempe cap. quadragesimo prædicti lib refert animã Paschasij diaconi Romani, precibus Germani episcopi Capuani, fuisse à pœna purgatorij liberatã: Et capite. 55. eiusdem libri, duo itidem recenset exempla de mortuis, p obla-

oblationem salutaris hostiæ in altari per manus sacerdotũ, à locis purgatoriis (quibus ante detinebantur) liberatis Demum, pro eo quod tertio loco in parte fuit propositũ, vtpote à quibus facienda sunt suffragia pro mortuis: id persuasum habeatur & ratum, eos qui pro defunctis orationes vtiles & fructuosas deo volunt effundere, esse debere in charitate & gratia, & sine noxa criminali atq; mortali. Nam quæ per malos fiunt, & grauibus obnoxios criminibus orationes pro mortuis, minime illis prosunt, cum dicat sanctus Gregorius: Cum iis qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Et in Psalmo dicit Propheta: Iniquitatẽ si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus. Insuper, per Isaiam prophetã dicit dominus: Cum extenderitis manus vestras, auertã oculos meos à vobis: Et cum multiplicaueritis orationẽ, non exaudiam. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Demum in euangelio Iohannis scriptum est: Scimus quia peccatores deus nõ audit: sed si quis dei cultor est, & volũtatem eius facit, hunc exaudit. Vt igitur efficaces sint nostræ orationes, quas pro mortuis facere proponimus, detergenda sunt salutari contritione & emendotionis proposito peccata nostra, quibus deum offendimus. Et tunc cum publicano se peccatorem confitente iustificati, ac per pœnitentiam emundati, gratas deo & mortuis vtiles offeremus orationes. Quod tanto studio, dũ hic viuimus, agere satagamus, vt cum ipsis à custodia purgatoria eductis, perueniamus ad vitam æternam. Amen.

Psalm. 65.

Isa. 1.

Ioh. 9.

In eodem die commemorationis animarum, Sermo. II.

M*isereminì eorum. Iudic. 21. cap.*] Secũdũ B. August. libr. de cura pro mortuis agẽda, mortuorũ quidã sunt valde boni, quidã valde mali. & quidã mediocriter boni & mali. Suffragia pro valde bonis, sunt gratiarum actiones. Pro valde malis etsi non sunt adiumenta mortuorum, sunt tamen qualescunque viuorum consolationes. Pro mediocriter bonis & malis, sunt expiationes. Et huiusmodi

iusmodi sunt quorum debemus misereri, secũdum tractatũ propositum. Nõ enim possunt se iuuare, quia sunt extra statum merendi. Possunt tamẽ ab aliis adiuuari: tũ, quia dum viuerent, hoc sibi meruerunt: tum, quia sunt in charitate, quæ omnia bona ecclesiæ facit esse communia: tum, quia sunt membra ecclesiæ viua, & à spiritusancto viuificata: & ergo suffragia ecclesiæ in ipsos habent influxum. Primi verò generis mortui, non indigent ab aliis adiuuari, quia sunt extra omnem indigentiam. Secundi verò nec seipsos iuuare, nec ab aliis iuuari possunt: quia sunt separati à corpore ecclesiæ, tanquam membra putrida, & ergo pro his duobus extremis non est orandum. AVE MARIA.

¶ In prima præsentis sermonis parte dicendum est, quibus suffragiis & modis miserendum est defunctorum. In secunda verò, quinam sunt qui magis obligantur ex debito, ad miserendum ipsis defunctis. Quantum ad primã partem, decem sunt modi particulares, quibus succurrere possumus defunctis. Primo, cum candelis accẽsis circa Missam aut sacramentum eucharistię, aut imagines sanctorum: vt eas tenebris ereptas, deus inducat in lucẽ perpetuam, quemadmodum in missa defunctorum sæpius oratur. Hinc in offertorio Missæ, quæ celebratur pro defunctis, plerunque offertur cereus accensus: & homini morituro, in manibus datur candela accensa, vt moriatur in lumine fidei, & transeat ad lucem æternam. Secundo, thurificatiõe: qua rogatur deus, vt eam à fœtore purgatorij eripiat, & in odorem paradisi transferat. Hinc plerunque in processiõe pro defunctis, in cœmeteriis fiunt thurificatiões. Tertio, aspersiõe aquæ benedictæ super sepulchra mortuorum, vt deus præstet eis refrigerium ab ardore ignis purgatorij, qui grauissimus est.

Quarto, orationibus ad deum & sanctos eius, vt per suam misericordiam illas velit liberare. Et quæ per se non possunt preces offerre, aliorum saltem precibus absoluantur: quemadmodum captiuus incarcere non potest adire iudicem, sed amicus illius pro eo interpellat ipsum. Vnde secundo Machabæorum dicitur: Sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Hinc sæpius legendæ sunt vigiliæ mortuorum

2.Mac.12

&

& commendationes animarum. Quinto, oblationibus & eleemosynis iuuantur defuncti, quibus à debito, quo obligantur, absoluantur: exemplo Iudæ Machabei, qui misit duodecim millia drachmas argenti Hierosolymam, offerre ea ibi pro peccatis mortuorum. Sexto subleuantur mortui ieiuniis, peregrinationib9 & abstinentiis. decimatertia quest. 2. cap. animæ: Ieiunia viuentium, sunt auxilia defunctorum. Septimo, cum debita post se relicta, soluuntur à viuentibus. Quia interim quod debita illa non sunt soluta, grauiter torquentur. Octauo, panis & vini oblatione in missa, vt deus velit cibare esurientes, & potare sitientes gloriæ cælestis hubertate, sicut scriptum est: Vt edatis & bibatis super mésam meam in regno meo. Et, Beati qui manducant panem in regno dei. Nono, pœnitentiæ hic eis iniunctæ impletione, vt eo minus habeant ĩ purgatorio soluere, quemadmodum si quis in hoc mundo detinetur carcere pro certa pecunia alicui debita, & amicus illius captiui soluit pro eo suo creditori totam illam pecuniam, per hanc persolutionem liberat eundem ab illa dura captiuitate. Decimo, subleuantur defuncti Missarunt celebratione, & hoc est maximum & efficacissimũ remedium. Nam tertia pars hostiæ consecratæ, ex institutione ecclesiæ defunctos significat, & in qualibet Missa fit defunctorum memoria. Si enim in veteri lege sacrificia & oblationes factæ pro peccatis mortuorum, eis credebãtur prodesse (alioquin inclytus ille princeps Iudas Machabæus non mandasset ea fieri) nonne potiore ratione sacrificium illud excellentissimum nouæ legis, sacrosanctum scilicet eucharistiæ sacramentum, per manus sacerdotum in altari oblatum, præstat etiam defunctis relaxationem à pœnis quibus detinentur?

Luca 22 & 14.

2. Mac. 12

¶ Pro secunda sermonis huius obsoluenda parte, id considerandum, quòd quatuor sunt genera hominum, qui magis obligantur orare pro defunctis. Primo, qui beneficia & humanitatem ab ipsis acceperunt, fuerúntque eis fidelitate & amicitia cõiuncti. Debent enim illi recognocere priorem familiaritatem. Nam (vt dicitur ĩ prouerbiis) omni tẽpore diligit qui amicus est, scilicet in vita, in morte, & post mortem: alioquin ingratus est & falsus amicus.

Secundo, qui in hæreditate successerunt defunctis, vt

filij parentibus obligantur ad orandum pro eis. Crudelis enim esset filius, qui patrem suum in igne videret, & eum non extraheret. Alioquin conqueruntur de eis parentes lamentabili voce, dicentes illud quod scribitur in lib. Iob
Iob 19 Miseremini mei, misemini mei saltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut deus, & carnibus meis (id est, bonis temporalibus meis) saturamini? Tertio, executores testamentorum debent citissime possunt procurare, quod testaméta illis commissa compleantur, sine prolongatione & protractione temporis. Nam secundum B. Thomam de aquino, animæ defunctorum carent interim ea subleuatione, quæ eis deberet fieri de illo testamento si debito tempore esset expeditum. Et ergo grauiter in deum & proximum delinquunt, qui multum differunt exequi mortuorum testamentum.

Quarto, sacerdotes & religiosi, qui habent beneficia ecclesiastica & sustentationem ex fundatione defunctorum, obligantur ad orandum pro fundatoribus suis. Quicunq; enim ex eleemosynis viuunt, magis debent esse deuoti & assidui in oratione: quia non solum pro se debent orare, sed etiam pro illis quorum eleemosynis sustẽtantur. Neq; integre suo satisfaciunt officio, si tantummodo sui apud deum in orationibus suis memores, non etiam impartiuntur suis fundatoribus debita sufragia Vnde decima, quęstiõe prima, quia sacerdotes, ita scribit B. Hieronymus ad Damasum papam: Quia sacerdotes pro omnibus solent orare, quorum eleemosynas & oblationes accipiunt. Et nõ modo id facere solent, vt ibidem dicitur, sed & debent. nã cum temporalia à fidelibus emolumenta accipiant sacerdotes ad huius mortalis vitæ sustentationem, iure debent ipsis spiritualia rependere subsidia, videlicet orationum suarum adminicula, ad consequendum æternæ vitæ consortium: vt aliquantã pro accepto beneficio referant gratiam, nec immemores videantur acceptorum bonorum. Demum & nos cum tempus habemus, enitamur pro viribus misericordiam defunctis impendere per pia & crebra orationum sufragia, & cætera prius explicata spiritualia adiumenta, vt tandem à domino deo etiam misericordiam consequamur, & eius benignitate cum ipsis perducamur ad requiem & lucem æternam. Amen.

DE

De suffragiis viuentium pro defunctis studiose faciendis, Sermo tertius.

S*Ancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur in 2. Mach. 12. cap scribuntur hæc verba.* Et in præsenti sermone sumuntur pro themate, ad inducẽdum fideles vt sint soliciti orare frequenter pro defunctis. Sed ad sciendum pro quibus & qualibus defunctis est orãdum, cognoscere in primis oportet, quòd defuncti sunt in triplici differentia. Primi sunt, qui pie in domino mortui, & omnino hic à peccatis mundati, transeunt ex hac vita, nihil secum ferentes quod purgatione indigeat, & statim ad cælum euolantes. Quales sunt animæ sanctorũ & sanctarum, protinus post mortem euectæ ad cælos. Et pro istis non est orandum, quoniam non indigent suffragiis viuentium. Vt enim ait beatus Augustinus: Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre. Imò ediuerso, viuentes indigent eorum patrocinio apud deum, & debent supplices preces ad eos fundere, vt tanquam aduocati & patroni nostri, intercedãt pro nobis apud dominum deum nostrum, quemadmodum sancta mater ecclesia facit quotidie in letaniis & supplicationibus publicis. Secundi generis defunctis sunt, qui in peccatis suis sine pœnitentia mortui sunt, & æternæ damnationi addicti, vt infideles in sua incredulitate defuncti, de quib⁹ illud verificatur quod est apud Marcum: Qui non crediderit, condemnabitur. Similiter fideles & Christiani, qui fidei suæ non coniunxerunt bona opera, sed præuaricatores fuerunt mandatorum dei vsque ad finem vitæ suæ. Et idcirco partem non habent in regno cælorũ, secundum illud verbum Christi: Si vis ad vitã ingredi, serua mandata. Ergo ex opposito, si quis dei mãdata nõ seruat, nõ ingredietur ad vitã æternam. Et pro istis nõ est orandũ, quia nõ possunt iuuari orationibus viuentium, quanuis in summa sint miseria & pœna. neq; pia viuorum suffragia possunt eis prodesse, eo quod per dei iudicium sint deputati æterno supplicio: à quo nunquam

Mar. 16.

Mat. 19.

liberabuntur, ſecundum hanc veram ſententiam: In inferno nulla eſt redemptio. Tertij vero generis defuncti ſunt, qui in charitate & gratia dei tranſierunt de hoc mundo, non tamen omnino à peccatis purgati: ſed debentes adhuc aliquam ſatiſfactionem pro ſuis peccatis, exoluendam poſt hanc vitam. Et iſti non ſtatim tranſeunt ad cælum, quia nondum ſunt pœnitus expiati & purifica

Apoc.21. Scribitur enim in Apocalyſi, In illam autem cæleſtem ciuitatem Ieruſalem nihil intrabit coinquinatum. Neq; etiam tranſeunt tales ad infernum, quia nullo ſunt grauati peccato mortali, ſed in gratia dei hinc diſceſſerũt. Et ergo deputantur purgatorio loco, à deo ordinato ad faciẽdam ſatisfactionem de peccatis, quam in hac vita non compleuerunt: & ad exoluẽdam pœnam, adhuc pro peccatis debitam. Et huiuſmodi defunctis proſunt orationes viuentium, quoniam illis indigent, & poſſunt per eas iuuari ad dimunutionem atque relaxationem pœnæ & ad celeriorem liberationem: quemadmodum quis pro debito pecuniario detentus in carcere, poteſt per alios adiuuari & liberari à carcere, qui contribuunt pecuniam ad ſoluendũ ſummam debitam: qua perſoluta, ille liberatur. Detentus autem in carcere pro cauſa criminali, exigente ſuppliciũ mortis: inde non liberatur alieno ſuffragio, ſed reſeruatur vltimo mortis ſupplicio. Et quoniam noſipſi neſcimus, vtrum parentes aut benefactores noſtri defuncti, ſunt in cælo vel in inferno vel in purgatorio, pro quibus orare obligamur & tenemur: idcirco indifferentur pro omnibus talibus defunctis eſt orandum, acſi eſſent in purgatorio, indigeréntque noſtris ſuffragiis, & illis poſſent iuuari. Neq; tamen oratio noſtra eſt ſuperuacua aut inutilis, ſi tales pro quibus oramus, ſunt in cælo aut in inferno. Nam quamuis illa oratio non proſit tunc illis pro quibus ipſa fit, quòd ea non indigent, ſi ſunt in cælo: aut ea non poſſunt iuuari, ſi ſint in inferno: prodeſt tamen tunc ea oratio illi, qui ice orat ex charitate pro mortuis, & reuertetur ad illius profectum & ſalutem orantis, ſecundum illud verbum Pſalmi.

Pſalm.34. Oratio mea in ſinu meo conuertetur. Aue Maria.

¶ *Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, vt*

2. Mac.12. *à peccatis ſoluantur.* *Ex loco prius adducto aſſumũtur hæc verba pro themate præſentis ſermonis, qui in duas partes diuiditur.*

Prima

Primo ostendet, quam multipliciter & diuersis legib⁹ ac rationibus, obligantur homines ad orãdum pro defunctis. Secunda declarabit, quibus modis ac mediis possunt viuẽtes succurrere defunctis, ad eorum à pœna purgatorij liberationem. Pro prima parte absoluẽda, obligantur homines adhuc viuentes ad orandum pro defunctis, primum lege diuina, quę præcipit in Exodo honorare parentes, & in Matth. visitare eos qui in carcere sunt, ad eorum liberationem per opera misericordiæ. Quod si parentes essent viuentes, & in necessitate cõstituti aut indigentia, deberent filij illos honorare subministrando necessaria vitæ. Quanto igitur magis cũ mortui sunt parentes, & igne purgatorio detenti, debent filij eos oratione sua subleuare, & liberare ab illa angustia? & sic eos honorant pro illo statu, scilicet post mortem eorum. Non enim solum viuentes, sed etiam mortuos suos parentes debent honorare filij: & non possunt alio modo, quàm pro eis orando. Crudelis enim esset filius, qui patrem suum cũ posset, ab igne extrahere non vellet. Similiter qui in purgatorio detinentur, siue parentes, siue cognati, siue befactores: sunt clausi in duro carcere pro debito, & non possunt seipsos iuuare, & clamant ad eos qui sunt in hac vita, vt eorũ suffragiis adiuuentur: quemadmodum qui sunt in castelleto magno aut paruo castelleto, pulsant campanulã, & suspendunt chordam per fenestram vsque in vicum, vt incitent transeuntes ad faciendam eleemosynam. Nonne ergo per pia orationum suffragia debent viuentes visitare illos incarceratos in purgatorio, & eis præsidium liberationis præstare? Nõne impius esset filius, qui patrem suũ à carcere nollet liberare, cum posset? Secundo, obligantur omnes ad orandum pro defunctis lege naturali, quæ exprimitur his verbis à Christo: Omnia quæcunque vultis vt faciãt vobis homines, hæc eadem illis facite. Sed si quis esset viuentium detentus in purgatorio, libẽter vellet sibiipsi exhiberi suffragia à viuentibus, ad celeriorem sui liberationem ab illa afflictione & pœna. Ergo debent omnes id suffragiorum beneficium prompte & frequenter mortuis exhibere, vt citius ab eo carcere purgatorio liberentur. Neque suam perdent mercedem viuentes, qui libenter sic mortuis succurrunt. Nam & defuncti illi

Exo. 20. *Matt. 25.* *Mat. 7.*

poſtquam completa ſatisfactione fuerint in cælum trāſlati, ſolicite orabunt deum pro his qui eos adiuuerunt ſuis ſuffragiis, & pro ſalute eorum, in recognitionem & recompenſationem accepti ab eis beneficij, ſubleuationis ſcilicet per orationem. Qui præterea hic prompte & libēter orat pro defunctis, hanc à domino aſſequetur gratiā, quòd poſt mortem ſuam habebit etiam complures pro ipſo deum orantes. Et e diuerſo qui hic negligentes ſunt ad orād pro mortuis, etiam poſt mortem raros aut nullos habeb. qui orent pro eis, ſecundum hanc regulam generalē euangelicam: In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.

Mat. 7

Tertio, obligantur homines ad orandū pro defunctis, lege eccleſiaſtica ſiue canonica, quæ *non immerito* ordinauit talem pro mortuis orationem quotidie *fieri* debere in cuiuſlibet Miſſæ celebratione. nam quātumlibet *ſolenne* ſit feſtum & quodcunque, & de quocunque fiat in Miſſa officium, ſemper poſt cōſecrationem ex inſtituto eccleſiaſtico fit commemoratio defunctorum. Et illud quidem fit, non ex recenti aut nouiter adinuenta cōſtitutione, ſed ex traditione apoſtolorum, qui primum ordinarunt Miſſæ celebrandæ ritum, & conſtituerunt in vnaquaque Miſſa debere fieri memoriam defunctorū, vt teſtatur beatus pater Dionyſius in ſuo libro de eccleſiaſtica hierarchia, Iſidorus, Auguſtin⁹, & cæteri doctores eccleſiaſtici. Insuper eccleſia ſancta inſtituit vnum diem ſolennem Commemorationis animarū, in quo fiat generalis oratio pro defunctis, ſcilicet in craſtino feſti omnium ſanctorum. Ordinauit etiam officium peculiare pro defunctis, quo per totum annum vtantur homines: ſcilicet vigilias mortuorum, commendationes animarum, & Miſſæ officium pro defunctis. Quam eccleſiæ legem nullus debet contemnere.

Quarto, obligantur viuentes ad orandum pro defunctis ex lege charitatis, quàm quis tenetur diligere proximum ſuum ſicut ſeipſum, vt ſcribitur in Matthæo. ipſa autem charitas, quæ eſt ſignaculum & vita animæ, omnia membra corporis myſtici, ſpirituali vinculo amoris colligando connectit in vnum corpus, ſiue illa adhuc ſint viuentia in per terram, ſiue iam in regno cælorum regnantia, ſiue adhuc in purgatorio conſtituta: quia & animæ illic detentæ, ſunt in gratia & charitate dei, & pertinēt ad corp⁹ Chriſti.

Mat. h. 22.

Iam

Facit etiã charitas bona illorum membrorũ cõmunia, & cõmunicationem bonorũ vnius membri in aliud, sicut etiã faciunt membra vnius corporis naturalis: quę pro seinuicẽ solicita sunt, vt scribit Apost. ad Cor. Ergo sicut in corpore naturali videmus membrum ægrotum sustentari à sano, & debile ab infirmo, & diffundi vigorem vitalem ab vno in aliud, & vnũ adiuuari ab alio: ita in corpore mystico & spirituali viuẽtes debẽt ipsos defũctos subleuare suis precib⁹, & eis facere suorũ bonorũ cõmunicationẽ, vt liberẽtur à carcere purgatorio. Vnde & sancti qui in cęlo fœlices regnãt, sicut ex syncera charitate orãt pro nobis adhuc viuẽtibus, vt tandẽ eis cõuiuam⁹ in beatitudine æterna: ita etiã assidue orãt per eãdem charitatẽ pro defunctis in purgatorio existẽtibus, vt inde cito educãtur, sicut testatur ecclesia in oratione pro defunctis. De⁹ veniæ largitor & humanę salutis amator: cũ dicit ibidẽ, B. Maria semper virgine intercedente cũ omnibus sanctis. Debemus igitur ipsos sanctos in illo pio officio diligẽter imitari, & sedulo pro mortuis orare, quoniam (vt in themate est dictũ) Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, &c. *Cant.2.* *2.Mach.12*

¶ Pro secunda parte absoluẽda, in qua declarandũ proposuimus, quibus modis animæ defunctorũ possunt à viuẽtibus adiuuari: id annotare est operepræciũ, ꝙ præsertim quatuor modis id fieri potest, qui annumerantur à B. Gregorio in ea sua authoritate, quæ adducitur in libro decretorum, decimatertia quęstione, 2. capite. Animę defunctorũ, in hãc formã: Animæ defunctorũ quatuor modis soluũtur: aut oblationibus sacerdotũ, aut precibus sanctorũ, aut charorũ eleemosynis, aut ieiunio cognatorũ. Hęc ibi. Itaque primo adiuuãtur animæ mortuorũ & subleuãtur oblationibus sacernotũ. i. celebrationib⁹ Missarũ, quæ fiũt à sacerdotib⁹ in subsidiũ defudctorũ, in quib⁹ sacrosancta offertur eucharistia. Sicut enim in veteri lege sacrificium & oblationes in tẽplo fiebãt pro defunctis, ita & nunc in lege nostra sacrificiũ eucharistiæ, quod erat significatũ per sacrificia veteris legis, maiori iure valet pro defunctis. Et huius rei obseruatæ in veteri lege testimonium, habetur ex secundo libro Machebæorum, vbi scriptum est, ꝙ vir fortissimus Iudas Machabęus duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam, offerri ea ibi pro peccatis *2.Mach.12*

mortuorũ in ſacrificium. Quoniam perſuaſum tunc apud Hebræos habebatur & indubitatum, quod animæ mortuorum eo etiam tempore ſubleuabantur à pœnis purgatorij, per ſacrificia viuentium oblata pro eis. Si igitur hoſtiæ veteris legis ex pecoribus & vitulis habuerunt vim & efficatiam ſubleuandi animas defunctorum a pœnis purgatorij, & abſoluendi eas à peccatis: nonne multo amplius ſacratiſsimum CHRISTI corpus & ſanguis, oblata in officio Miſſæ pro ſacrificio, ſoluent animas defunctorum à pœnis, cum hæc nouæ legis oblatio ſit longe potior quibuſcunque ſacrificiis veteris legis? Hinc Innocentius tertius in libro de officio Miſſę. recte ait: Ora pia mater eccleſia non *ſolum pro viuis*, ſed etiã pro defunctis: & eos ſacræ oblationis *interceſsiõi* commendat, certiſsime credens quòd ſanguis ille *precioſus*, qui pro multis effuſus eſt in remiſsionem peccatorũ, non ſolum ad ſalutem viuentium, ſed etiam ad abſolutionem valeat mortuorum. Cui conſonat & illud verbum *B.* Gregorij, in quarto libro dialogorũ dicentis: ſi culpæ poſt mortem inſolubiles non ſunt, multorũ ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio hoſtiæ ſalutaris adiuuare. Sed ſciẽdum eſt, quia illis ſacræ victimæ mortuis proſunt, qui hic viuendo obtinuerunt, vt eos etiam poſt mortem bona adiuuent, quæ hic pro ipſis ab aliis fiunt. Hęc ibi.

Secundo, adiuuantur animę defunctorum per orationes & ſuffragia viuentium, pro ipſis facta ad deum. Quod etiam ex prędicto libro Machabæorum euadit manifeſtũ: vbi dicitur, quòd poſtquã compertũ fuerat Iudæ Machabæo & ſociis eius, eos qui de ſuo exercitu in prælio ante commiſſo occubuerant, iuſto dei iudicio propterea corruiſſe, quoniam contra conſtitutioné legis ſuſtulerant aliqua de donariis idolorum, inuenta (poſtquam cęſi fuerãt) ſub tunicis eorum: tunc omnes Iudæ Machabęi milites ſuperſtites atque incolumes, ad preces conuerſi, rogauerunt deum, vt id quod factum fuerat delictum, obliuioni traderetur. Ex quo loco rurſum conſtat, indubitatam fuiſſe hanc ſententiam apud Hebræos, quòd orationes viuentiũ multum proſunt defunctis ad relaxationem peccatorum: vt etiam oſtendit præclara propoſitio illa, quæ ex eodem loco libri Machabæorum, pro themate hic eſt aſſumpta.

Quare nullus in noua lege id debet in dubium trahere, quod viuorum praces multum prosunt defunctis: quod vniuersalis ecclesiæ iudicio & tot sanctorum patrum testimoniis est comprobatum, contra hæreticorum improbitates.

Tertio possunt animæ defunctorum subleuari secundum beati Grorgij verbum, in principio huius partis adductum, per eleemosynas amicorum viuctium, factas pro liberatione mortuorum. Siquidem teste Ecclesiast. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, diluens scilicet ea & satisfaciens pro illis. Et in libro Thobiæ scriptum est, quòd eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam, neque sinit animam ire in tenebras exteriores scilicet & damnationis æternæ. Idcirco debent fideles libenter facere pias elemosynas pro peccatis mortuorum, & redemptione animarum ipsorum: quoniam sicut magnam satisfactionis vim habet eleemosyna facta pro viuis, ita & magnam habet efficaciam pro mortuis, tanquam aqua extinguens ignem purgatorij.

Eccl. 4. *Thobiæ 4. & 12.*

Quarto subleuantur animæ defunctorum iuxta prædictam beati Gregorij sententiam, ieiunio cognatorum, qui ad liberationem animarum suorum propinquorum iam mortuorum, spontaneo se affligunt ieiunio. Vbi sub nomine ieiunij debent intelligi, quæcunque alia pia opera, quæ sunt corporis afflictiua, vt asperitas vestium siue cilicium, peregrinationes, durities cubationis & lectisternij, vltro assumpta in subleuationem animarum corpore exutarum. Hæc enim omnia bono animo & recto facta pro defunctis à viuentibus, acceptat deus in satisfactionē pro peccatis & pœna debita ab ipsis defunctis. Itaque studeamus tanta sedulitate his quatuor modis defunctos adiuuare, vt tandem cum eis ad cælestia regna possimus fœliciter peruenire. Amen.

¶ Hæc materia de suffragiis viuentium pro defunctis, tractatur diffusius in secundo libro Antilutheri capite vigesimoseptimo & in primo libro propugnaculi ecclesiæ capite octauo.

IN FESTO TRANSLAtionis Sancti Marcelli, sermo: qui hic ponitur, quia commode potest applicari ad diem festum eiusdẽ sancti.

SI *quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus.* Ioh.12. *cap. scribuntur hæc verba.* In quibus CHRISTUS de⁹ noster amplam suis ministris promittit mercedem, quam nunc assecutus est sanctus Parrhisiorum quondam antistes Marcellus, confessor eximius, cuius translationẽ hodie solenniter ecclesia sancta cõcelebrat. Et idcirco in eius præconium prædicta verba congruenter accommodantur & applicantur, quemadmodũ subsequens hui⁹ sermonis discursus amplius ostendet. Certe præmiorũ quę promittuntur magnitudo, multum inducere solet homines ad subeundum aliquod arduũ opus, aut ministeriũ alicui impendendum. Nã vt recte ait Baptista Mantuanus,

Efficiunt pugnam præmia magna leuem.

Atqui magnum id censeri debet & insigne præmiũ, ac summopere expetendum, quòd quis honorificetur à deo patre cælesti. Quid enim sublimius aut honorificentius cuiquã potest obtingere, quàm quòd ab eo honoretur, quem debent omnes honorare, & qui super omnes est eminẽtissimus? Et illud ipsum impẽdendũ promittit hic Christus ei, qui ministrauerit ipsi. Debent igitur omnes certatim eniti, vt ministerium Christo impendant, ex quo tantum consequentur emolumentum & præmium. Cæterum ad sacratissimam virginem Mariam exorandam nunc conuertamur, dicentes: AVE MARIA.

¶ *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum pater meus. Ex loco prius citato.* Præsens sermo in duas partes dissecabitur. quarũ prima monstrabit, quõ B. Marcellus Christo fideliter & sedulo ministrauerit. Secunda verò, quõ idẽ sanctus hic & post hanc vitã à deo patre fuerit honorifica⁹. Pro prima quidẽ parte deducenda, inuenimus ex historia vitæ

vitæ S. Marcelli, ipſum primũ miniſtraſſe Chriſto celeriter & abſque cunctatione longa ac tardatione. nam à prima ſua ætate ſeipſum dedidit eccleſiaſtico obſequio, & clericatũ eſt profeſſus, vt in primis annis more Samuelis prophetæ, de quo habetur ĩ 1. Reg. Sequeretur dominũ in miniſterio tabernaculi ac tẽpli domini, iuxta illud verbũ prophetæ pſalmographi: Vnã petij à domino, hanc requirã, vt inhabitẽ in domo domini oĩbus diebus vitæ meæ. Vt videã voluntatẽ domini, & viſitẽ tẽplũ eius. Et in corde ſuo cõcinebat frequẽter cũ eodẽ propheta: Quàm dilecta tabernacula tua domine virtutũ, cõcupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Et, Melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia. Rurſum, Elegi abiectus eſſe in domo domini dei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorũ. Ad cuius exẽplũ, debent patres & matres ſuos liberos in principio ſuæ pueritiæ dirigere ad dei cultũ & eccleſiæ ſanctæ frequentationẽ, vt prima eorũ ætas dedicetur deo creatori eorũ, & nõ diabolo, iuxta illud monitũ Eccleſiaſtis: Memento creatoris tui in diebus iuuẽtutis tuæ. Et iuxta dictũ Ieremiæ prophetæ in Threnis: Bonũ eſt viro cũ portauerit iugũ (ſ. domini) ab adoleſcẽtia ſua. Cuius rationẽ præclare aſſignat Salomõ in Prouer, dicẽs: Adoleſcens iuxta viã ſuã, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea. Cúmque ꝑſpexerint parẽtes filios ſuos magis eſſe inclinatos ad ſequendũ ſtatũ eccleſiaſticũ, & ad illum magis eſſe aptos, nõ debent repugnare illi bonæ inclinationi, neque eos diuertere ab illa bona intentione, ne deo videantur contradicere. Secundo, B. Marcellus miniſtrauit Chriſto diligẽter, & abſque torpore ac ocioſitate. Nã poſt gradus eccleſiaſticos ſuo ordine ſuſceptos, vtpote ſubdiaconatũ, diaconatũ, & ſacerdotiũ, tandẽ ob egregias ſuas virtutes, præclarãque vitæ ſanctitatẽ, promotus eſt ad ſedem pontificalẽ, & Parrhiſienſis eccleſiæ factus eſt epiſcopus. Ob quod Parrhiſienſes ſpecialiori in eũ deuotione debẽt affici, & ſingulariter ipſum colere vt ſuum patronũ, quoniã dominici huius gregis quõdã fuit paſtor. Quãuis enim oẽs ſctõs venerari debemus & honorare, vt dei amicos & conciues ſupernæ Ieruſalẽ, ſynceriore tamẽ deuotione in eos debemꝰ ferri, qui in hac regiõe aut vrbe vixerũt, & obdormierũt in dño, & qui apud nos aliquãdo officiũ aliquod directionis

1. Reg. 2
Pſa. 26
Pſal. 83
Ibidem.
Ibidem.
Eccle. 12
Thre. 3.
Pro. 22

ctionis & munus administrationis exercuerunt: quia per bonę vitæ suæ exemplũ & diligentiã gubernationis, maioribus nostris plurimum adiumenti contulerunt ad salutẽ: similiter: & nobis, qui sanctitatẽ eorum ex auditu & scriptis cognoscimus, per quam dirigimur ad bene viuendũ. Propter quæ beneficia ab eis suscepta, obligamur arctius ad eos colendos. In ipso autem pontificatus sui munere beatus Marcellus fuit, vt euangelij verbis vtar, seruus fidelis & prudens, quem constituit dominus supra familiã suam, ad ipsam dirigendam in omne opus bonum. Quod sane ministerium nõ segniter est executus, boni præsulis fungẽs officio, in bonorũ ac meliorẽ profectum cohortatione, tum verbis tũ exẽplis: & in malorũ correctione, correptione, & eradicatione. Erat enim bonus pastor vigilãs supra gregem suum, & attendens solicite, ne lupus intrare posit in ouile incustoditũ, & dispergere oues neglectas. Ad eius quoque exemplum debent omnes (quisq; in sua vocatione in qua vocatus est à domino) diligens præstare deo obsequiũ in hac vita, ne cum seruo inutili proiiciantur in tenebras exteriores ob talẽtum domini defossum in terra, quoniam vt ait Ecclesiasticus, multam malitiam docuit ociositas. Et Cato Censorius dicere solitus est id memorabile verbum, quòd homines nihil agendo, etiam male agere discunt. Hæreat itaque in omnium cordibus fixum illud beati Pauli verbum ad Galatas: Dum tẽpus habemus, operemur bonum: ne cum postea operari velimus in fine vitæ, tunc non posimus.

Mat. 25 *Eccle. 33.* *Galat. 6.*

Tertio, Beatus Marcellus ministrauit Christo perseueranter & plene. Nam ad finem vsque vitæ permansit in bonorum operum exercitio & sanctis operibus, non ignorans esse dictum in euangelio Matthæi: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit: & in lege veteri præceptum esse, quod nõ solum caput hostiæ, sed & cauda offerretur domino, ad significandum per id mystice, quod non sufficit vitæ principium dedicare deo, sed & finem illius, atque in obseruatione mandatorum dei, ad obitum vsque integre persistere. In Christianis enim (inquit Hieronymus) non vitæ principium solummodo, sed & finis quæritur, vt bonus sit atque laudabilis. Multorum namque ait, est bene incipere, paucorum verò perficere. Et in obse-

Mat. 10

obſequiis humanis commendationem non meretur ſeru⁹, ſi inchoatum ſeruitium & lógo tempore cõtinuatum, nequaquam conſummauerit: ſed ante definitum tempus, per inobedientiam & rebellionem in dominum ſuum, diſceſſerit ab eo indignabundus ac inſoleſcẽs. Debemus & nos exemplo beati Marcelli perſtare diligentes vſque ad ipſũ vitæ exitum in dei obſequio, vt tandem cum eo fœlicitatem conſequamur æternam.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius abſoluenda parte, quæ oſtenſura eſt, quomodo pater cæleſtis honorificauit ſanctũ Marcellum, pro fideli illo miniſterio quod Chriſto exhibuit: inter cætera inuenimus, quòd deus pater tripliciter honorauit ſanctum Marcellum.

Primo, in miraculorum ſplendore, quando adhuc præſentem agebat vitam, imò cum necdum ſacris eſſet imitatus. Siquidem clericali tantum inſignitus tonſura, cum ad fabrilem acceſsiſſet officinam, ignem petiturus, ferrum candens manu illæſa apprehendit, vt coactus erat: & quãti eſſet ponderis, vere protulit. In ſubdiaconatu verò, cum ſancto Prudentio Parrhiſienſi epiſcopo ſemel aquam miniſtraret ad abluendas manus, illa in vinum conuerſa eſt, & multis languidis contulit opem ſalutis epota. Alio verò tempore aqua à beato Marcello eiuſdem epiſcopi manibus infuſa, chriſmatis ſpirabat odorem, ad deſignandam virtutum fragrantiam, quibus tunc Marcellus pollebat. Demum, factus epiſcopus, immanem & horrendum draconem, defunctæ mulieris corpus in ſepulchro poſitum depaſcentem, colligauit, atque effugauit illis finibus. In quibus quidem miraculis deus Sanctum Marcellum miro modo clarificauit, illis ſignis oſtendens quanta eſſet vitæ eius ſanctitas.

Secundo honorauit deus ſanctum Marcellum, animã eius ſacro ſolutam corpore per ſanctam obdormitionem, in cælum ſtatim prouehendo, & immarceſcibili gloria eã beatificando. Credendum eſt ſiquidem firmiter cum ſancta eccleſia, quòd poſt apertionem regni cæleſtis merito paſsionis Chriſti factam animæ, quæ nihil in ſe peccati habent purgandum, ſtatim à ſanctis angelis transferuntur in æternam cæli requiem, neque differtur earum gloria vſque ad diem extremi iudicij, quo coniunctæ corporibus

ſuis

ſuis reſuſcitatis, incipiant primum videre faciem domini, & percipere gloriam regni cæleſtis, qua ſemper prius caruerint: vt aliqui hæreticorum voluerunt aſtruere, dicentes quòd ſicut animæ nihil boni aut mali geſſerunt niſi in corpore, ita neque præmium ſuorũ ſcelerum operum aut ſupplicium ſuorum ſcelerum percipiũt niſi in corpore: & ita tam merces beatorum, quàm pœna damnatorum differtur (inquiunt) vſque ad conſummationem ſeculi, & reſurrectionem mortuorum vniuerſalem. Verum hanc impietatem & falſam aſſertionem reprobat ſanctus Auguſtinus in libro de eccleſiaſticis dogmatibus cap. quadrageſimoſecundo dicens: Poſt aſcenſionem domini ad cælos, omnium ſanctorum animæ cum Chriſto ſunt: & exeuntes de corpore, ad Chriſtum vadunt expectantes reſurrectionem corporis ſui, vt ad integram & perfectam beatitudinem cum ipſo pariter immutentur, ſicut & peccatorum animę in inferno ſub timore poſitæ, expectãt reſurrectionem ſui corporis, vt cum ipſo ad pœnã cõuertantur æternã. Hæc Aug. Illud etiã cõſtat ex illo verbo Chriſti ad
Iohan. 17
patré, Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſũ, & illi ſint mecũ, vt videãt claritaté quã dediſti mihi. Ergo ſicut Chriſtus nũc in cælo eſt, ita & animæ ſanctorũ oẽs ſunt ĩ cælo, pfruẽtes viſione claritatis æternæ & beatitudinis perpetuæ. Præterea in euangelio legimus dictũ eſſe à domino
Lucæ. 23.
latroni pœnitenti: Amẽ dico tibi, hodie mecũ eris in paradiſo. & ille ſtatim poſt ſeparationẽ à corpore, habuit fruitionẽ diuinæ viſionis. Igitur cóſimili ratione & aliæ animæ beatorũ ſtatim euolãt in cælũ. Inſuper & anima diuitis epulonis legitur poſt eius mortẽ eſſe ſepulta in inferno, & protinus fuiſſe dãnata atque cruciata flãmis infernalibus. Ergo ex oppoſito & animæ ſanctæ nullã peccati in ſe habentes maculã, continuo transferuntur in requiẽ perpetuã. De quo nullo modo dubitãtes, debemus & nos ſanctũ honorare Marcellũ, & ad eius patrociniũ per preces ac orationes cõfugere. Quanuis enim ex hoc mundo iam olim per mortem tranſierit, anima tamẽ eius in æterna beatitudine aſsiſtit coram deo, orans ſolicite pro illis qui honoré ei hic impendũt, & ſolennitaté eius deuote celebrant. Tertio, honorificat B. Marcellũ pater cæleſtis, quantũ ad eius corpus in terris relictũ, quod & in ſolenni

eius

eius translatione ab ecclesia suo nomine denominata, in ecclesiam beatæ Mariæ Parrhisiensis cathedralem, voluit honorari à toto populo, & ante illam & etiã post vsque ad præsens tempus & deinceps ad finem vsque mundi, vult à nobis cum debita veneratiõe coli. Est enim dei volũtas, quod sanctornm corpora nobis relicta in terris, sanctæq; reliquię & ossa sacra venerabiliter honorãtur à nobis, qa fuerunt quondam sanctarum animarum habitacula, organa & instrumenta ad faciẽdas bonas operationes, quibus ad æternam gloriam peruenerunt: & in nouissimo die rursum vnientur suis animabus, & resuscitabuntur ad vitam sempiternam. Quare non sunt audiendi hæretici, dicẽtes nos non debere honorare corpora sanctorũ: quoniã omnino arida sunt & emortua, vt dicunt, nec aliquã habẽtia virtutẽ. Contra quos B. Augustinus in lib. de ecclesiasticis dogmatibus cap. 36. dicit. Sanctorum corpora, & præcipue beatorũ martyrum reliquias, ac si Christi mẽbra syncerissime honoranda, & basilicas eorũ nominibus appellatas, velut loca sãcta diuino cultui mãcipata, affectu piissimo, & deuotione fidelissima adeũdas credimus. Si quis contra hanc sententiã venerit, non Christianus, sed Eunomianus & Vigilãtianus creditur. Hæc Augustinus. Beatus etiã Hieronymus cõtra Vigilantium hæreticũ, pręclare ostendit reliquias sanctorũ esse venerandas, quoniã per illas deus plerunque facit miracula, cum legamus in quarto lib Reg. cadauer hominis mortui proiectum in sepulchrum. Elisæi prophetæ, protinus ad contactũ sancti corporis fuisse resuscitatum ad vitam. Et mater S. Luciæ, attactu sepulchri sacrique corporis Sanctæ Agathæ, fuit à profluuio sanguinis liberata Denique, Constãtia filia imperatoris Constantini, ad sepulchrũ S. Agnetis excubans, eius contactu fuit à grauissimo morbo sanata, vt scribit sanctus Ambrosius. Itaque & sanctum Marcellum in cælo beatum, & sacrũ eius corpus hic relictum, ita veneremur, vt eius intercessione mereamur etiam honorificari à patre qui est in cælis. Quod nobis annuat deus omnipotens. Amen.

4. reg. 13

DE

DE BEATISSIMO MARtino archiepiſcopo Turonenſi, Sermo primus.

GLoria & honore coronaſti eũ domine. Pſal. 8. continẽtur hæc verba.] Et ad literã quidem intelliguntur de Chriſto ſaluatore noſtro, quem dominus deus pater multipliciter coronauit honore & gloria, ſc. in incarnatiõe, miraculorũ operatione, reſurrectione, & in cælos aſcẽſione. Verũtamẽ eadem verba ſecundo loco, etiã cuiuis ſancto iã cæleſti gloria coronato, congruẽter poſſunt accõmodari, ſicut & in officio eccleſiaſtico ſæpius applicãtur, propter concinnitatem & congruentiam capitis ad mẽbra ſua myſtica. Idcirco & nũc cõuenienter ea ipſa verba in themate propoſita, in ſancti Martini Turonenſis archiepiſcopi (cuius hodie ſolennitas in eccleſia catholica celebratur) præconium & laudem aſſumuntur. Siquidẽ beatum Martinum dominus primo coronauit gloria & honore puerili ipſius ætate, per benignam & gratuitam vocationem ad ſui agnitionem & ſacræ fidei lumen, quod parentes eius ignorarunt: ex quibus à verò deo alienis, velut roſa decora de ſpinis aculeatis progenitus eſt.

Secundo, decorauit ſanctum Martinum dominus de⁹ gloria & honore, in ipſa virili & maturiore ætate per eximiam vitæ ſanctitatem & inſignia virtutum opera, nec non per ſingularem miracula operandi in vita ſua prærogatiuam. Tot enim & tantis effulſit miraculorum ſignis (quæ diuina ſuffultus virtute, & ante epiſcopatum, & iam factus epiſcopus, eſt operatus) vt difficile admodum foret, illa omnia in certum numerum digerere. Sed ex Seueri Sulpitij luculento opere, quod de vita beati Martini cõſcripſit, nonnulla hic poſtea referentur.

Tertio denique loco dominus B. Martinum gloria & honore coronauit in extrema eiuſdem ætate, per fœlicẽ vitæ exitum: & demum in cælo, per aſſumptionẽ illius in regnum æternum, vt ſequens huius ſermonis decurſus la-

tius aperiet. Verum nunc ad sacrosanctam virginem Mariam conuertamur, orantes: Aue Maria.

¶[*Gloria & honore coronasti eũ domine. Ex loco prius dicto.*]

Iste sermo in tres diuidetur partes. Earum prima ostẽdet, quomodo deus B. martinum gloria & honore coronauit, quantũ ad bonũ vitæ eius principiũ. Secũda verò, patefaciet etiã quonãmodo deus B. Martinũ gloria & honore coronauit in meliore eius vitę ꝓgressu. Tertia deniq; demõstrabit, quo pacto deus eundẽ sanctũ suum gloria & honore coronauit in optimo eiusdem vitæ fine, quem illi contulit. Pro prima quidem diuisionis iam factæ deducẽda parte, id notum est omnibus, quod cum alicuius rei bonum est principium, melius medium, & demum optimus finis: tunc res illa censetur laudatissima, & ingẽti commẽdatione digna: nam perfectam bonitatem & consummatã, in suo pulchro ternario cẽcetur consecuta. Atqui vita B. Martini, mira virtute refulgẽs, bonum habuit initiũ probitatis, & melius adhuc medium, & denique optimum atque fœlicissimum finem, vt sequens declarabit enarratio. Est igitur vita eius merito laudanda, & sanctus ipse mirifice honorandus. Quod autem bonum habuerit exordiũ vita S. Martini, ex tribus potissimum constat. Primo, ex bona indole, quam ab infantia habuit, quasi diuinitus inspiratus: & à spiritusancto interius cor eius mouẽte, ad Christum vocatus. Enimuero, quanuis ex gentilibus esset parentibus, & patre s. & matre, ꝓgenitus (fuit enim Martinus Sabbariæ Pannoniorum oppido oriundus, sed intra Italiam Ticini alitus, parentibus quidem claris & nobilibus, sed gentilibus) tamen illis inuitis ad ecclesiam catholicam confugit: & quum esset annorum decem, se catechumenum (id est, in fide Christiana instruendum) fieri postulauit, tãquam futurum deinceps Christi discipulum. Mox totus in dei cultum & amorem conuersus, cum esset annorum duodecim, eremum concupiuit: fecissẽtque votis satis, si ætatis infirmitas non obstitisset. Hinc adolescentes & pueri sumere debent exemplum, & à suæ pueritiæ principio se assuefacere bonis moribus & Christi obsequio, secundum illud Ecclesiastis verbum: Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ. *Ecclesi. 12.* Et illud Ieremiæ: Bonum est viro, cum portauerit iugum (domini) ab adolescentia sua. *Thren. 3.*

Nam vt ait Salomon in Prouerbiis, adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Quid enim excusationis habebunt ipsi pueri apud tribunal æterni iudicis, si praui fuerint, cum parentes habeant Christianos, & ab ipsa infantia sint in fide Christi instructi, vbi vident sanctum Martinum ex paganis natum parentibus, in tenella ætate ac puerili tã ardẽter cõtra volũtatẽ parentũ ad Christũ aspirasse? Secundo, idẽ cõstat ex militari vita eiusdẽ in ipsa adolescentia innocenter & probe transacta. Nã cũ esset annorũ quindecim, ex decreto imperatorum Romanorũ coactus est pro patre suo veterano suscipere militiam, in qua tantũ eã seruauit modestiã, ꝙ vnico fuerit seruo contentus: cui contrà sæpenumero ministrabat, & præstabat obsequium, & vnà cum eo tanquam socio suo cibum sumebat. Certe in eo genere vitæ obseruauit didiligenter regulam illam præclaram à S. Ioanne baptista militibus traditam, cum quærerent ex eo solicite, quid facere deberẽt, vt salui fierẽt: Neminẽ, inquit, concutiatis, sed cõtẽti estote stipẽdiis vestris. Quomodo enim eo tẽpore aliena rapuisset Martinus, qui etiã sua tũc pauperibus erat elargitus? vt quãdo in porta vrbis Ambianen. nudũ pauperẽ vestiuit suæ chlamydis medietate. Cæterũ, si milites huius tẽpestatis imitarentur S. Martinũ in hac militari disciplina & abstinẽtia rei alienæ, nõ fierent tot rapinæ in pagis & vicis, nõ gererẽtur bella cum pullis & gallinis pauperum agricolarũ: neq; tãtæ fierẽt oppressiones pauperũ à militibus ꝑ vniuersam regionẽ, quales sæpe fieri dicuntur. Et certe milites hunc tanquã egregiũ militiæ exẽplar deberent imitari. Integer enim Martinus fuit ab omnibus vitiis, quibus istud hominum genus implicari solet. Multa illi circa commilitones benegnitas, mira patientia, incredibilis frugalitas: vt iam illo tempore non miles, sed monachus putaretur. Nec sibi ex militiæ stipendiis quicquam præter quotidianum victum reseruabat: & iam tum euangelij non surdus auditor, de crastino non cogitabat. Quodam itaque tempore quum iam nihil præter arma & simplicem militiæ vestem haberet media hyeme (quæ solito asperior inhorruerat) obuium habuit in porta Ambianensi pauperem nudum. Cuius sortem miseratus, arrepto gladio chlamydẽ mediã abscuit, partẽq; pauperi

Luca 3

peri tribuit, reliquáque indutus eſt. Vnde meruit in ſomniis audire dicentem dominum: Martinus adhuc catechumenus, hac me veſte contexit. Tertio, initium vitę ſancti Martini bonum fuiſſe, liquet ex Chriſti militia poſt tẽporalem militiam ſuſcepta. Nempe cũ eſſe octodecim annorum, ſalutare baptiſmi lauacrum ſuſcepit, & Chriſti militiæ ſe totum addixit, quam ad finem vſque vitæ ſtudioſe & acriter exercuit. Neq; Iuliani imperatoris Romani veritus eſt tyrannidem aut ferociam, qui grauiter ſtomachatus eſt ob id, quòd ſanctus Martinus recuſauit amplius exercere militiam huius mundi, excuſando ſe quòd Chriſtianus eſſet: atque tyranno reſpondit, ſe militaturum in nomine IESV CHRISTI, & inermem poſtridie aſtiturum ante aciem hoſtium, vnde cuſtodiæ datus eſt. Sed interim hoſtes legatos miſerunt, pacem comprecantes, ſéque imperatoris poteſtati dediderunt. Quis non putet hanc fuiſſe Martini victoriam? Vnde exemplum ſumere debemus, quòd poſtquam ſeruiuimus hominibus & mundo, nos diſponere debemus ad ſeruiẽdum deo: imò ſimul & hominibus & deo: quoniam ſeruitium hominibus impenſum, nõ debet repugnare deo. Cúmque aliquis nos vult impedire à Chriſti obſequio, aut nos irridet, aut obloquitur propter opera bona, quæ impendimus Chriſto, nõ debemus idcirco reſilire à bene agendi propoſito, ſed conſtantes perſtare, ſecundum illud ſummæ veritatis dictum: Beati eritis cũ vos oderint homines, & cum ſeparauerint vos, & exprobrauerint & eiecerint nomen veſtrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate: ecce enim merces veſtra multa eſt in cælo. *Luca 6.*

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expedienda parte, ſecundum diuiſionem ante factam, quòd medium vitæ ſancti Martini fuerit melius ipſo principio, etiam ex tribus euadit manifeſtum. Primo, ex contemptu ipſius mundi, in vitæ monaſticæ auſteritate. Nempe primo apud Mediolanum ſibi monaſterium conſtruxit. Deinde, apud Pictauos idem fecit, vbi cum ſancto HILARIO Pictauenſi epiſcopo, mira virtute ſanctitatéque eximia, claruit. Demum, apud Turonos monaſterium erigens, & diſcipulos in vnum colligens arctiſsimam egit vitam, mundana omnia deſideria calcans ac ſpernens.

Nos quoque eius exemplo ſanctam illam religionem ſub Chriſto abbate, ac patre noſtro ſeruare debemus, de qua ait Iacobus in ſua epiſtola: Religio mūda & immaculata apud deum & patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatū ſe cuſtodire ab hoc ſeculo. Secundo, idem conſtat ex epiſcopali dignitate, ad quam in Turonenſi eccleſia ſubuectus eſt, miro totius cleri ac populi conſenſu, licet inuitus. Cū enim ex ſuo monaſterio vix poſſet educi, quod amator eſſet ſolitudinis, & populi frequentiam declinans. Ruzeus quidam ciuis Turonenſis, vxoris languore ſimulato, vt in vrbē Turonenſem Martinus veniret, impetrauit: & ita electus fuit in archiepiſcopum. In illa vero pontificali ſublimitate ita vixit, vt tam verbo quàm exemplo commiſſum ſibi gregem ad viam ſalutis in omni genere virtutis direxerit. Et ita diſpenſator fuit fidelis & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam. Vnde & nos edocemur illius exemplo, vt noſtræ curæ commiſſos ſedulo dirigamus ad bonū, & proximum noſtrum ad virtutis viam ſolicite inducam^9, cū dicat Eccleſiaſticus, ꝙ vnicuiq; deus mandauit de proximo ſuo. Et dominus ad quoſcunque habentes aliorū directionem, dixit illud Matthæi: Sic luceat lux veſtra corā hominibus, vt videāt opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. Quum itaq; vna populi volūtate & ſuffragiis omnium electus eſſet in epiſcopum, diuina quoq; ſententia id factum fuiſſe approbatū eſt, quod quum quidā vir ambitioſus, nomine Defenſor, obſiſteret, quum ex more Pſalmi legerētur, & turbatis miniſtris atq; lectoribus, vnus forſan è plebe librum apprehendiſſet, in eum forte locum incidit atque legit: Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem, vt deſtruas inimicum & Defenſorem. Quo verbo audito, intellexerunt omnes à deo reiectum eſſe illum Defenſorem. In ipſa autem epiſcopali dignitate nihilominus monachum agebat, habebatque ſecum octoginta monachos: quos ita inſtruxit, vt nulla tum eſſet Galliæ ciuitas aut eccleſia, quę nō ſibi de Martini monaſterio cuperet ſacerdotem. Inter ea vero quæ geſſit in ipſa epiſcopali dignitate, primum liberauit populum falſa ſuperſtitione, latronis cuiuſdam oſſa venerantem loco martyris. Deinde ingentem multitudinem gētilium ruſticorum

Iaco.1. *Eccleſi.17.* *Mat.5* *Pſalm.8.*

eorum ad fidem conuertit, quum excidi pinum Fauno sacram iussisset, & se illi iamiam cadenti supposuisset, auersáque in oppositam parté, ipsos pene omnes rusticos prostrauisset. Mox vbi phanum opulentissimum idolo cuidã sacrum, in vico (cui Leprosum nomen inerat) incendisset: succrescés ignis, vicinas domus depopulabatur: at vero solo nutu iussúque Martini temperari cœpit ignis ille: & quantum voluit, tantum depastus est. Idem quum illam præclaram animi sui virtutem in pago quodam Heduorũ ostenderet, atque euerteret templum Mercurio consecratum. irruens quidam in illũ barbarus, districto gladio minabatur: at Martinus nudam ceruicem præbuit, verũ barbarus quum ensem altius extulisset, resupinus ruit: & Martino veniam precatus, Christum confessus est. Cuidam alteri simile peragenti, gladius è manu lapsus, non comparuit. Itaque Martinus in ipsa episcopali dignitate apostolicam autoritatem & virtutem vnà cum eremitica seueritate referebat. Nam primum compar apostolis esse dicitur tres ob causas, scilicet apparitionem spiritussancti in eo per globum igneum, efficaciam in curandis ægritudinibus, & in suscitãdis mortuis virtutem. Vt enim primum illud declarem, testatur dictus Seuerus Sulpitius dũ Martinus altare (vt moris erat in quodam celebri festóque die benediceret, globus igne⁹ visus est verticẽ illius circumplecti, & radianti splendore quodam illustrare. Hoc quid aliud indicabat, quàm spiritum sanctum, vt alias in apostolos in linguis igneis, ita & in Martinũ descendisse? Quantum autem ad secundum attinet, nulli apostolorum cessit in curandis ægritudinibus: & ideo compar apostolis dici potest. Nam in Treuirensi ciuitate puellam quendam paralysi (qui morbus per naturam est insanabilis) solo verbo curauit. Et Tetradij præconsularis viri seruum dæmonio miserabiliter obsessum, liberauit: quo facto motus Tetradius, fidem recepit. In suburbio Parrhisiensi sedentẽ leprosum abominabilem osculatus est, atque prorsus emundauit à lepra: quo in loco celebre illius nomini sacrum & templum & monasterium est constructum, quod sancti Martini de campis appellatur. Fimbriæ uestimentorũ eius vt olim Christi, à variis morbis ægrotos liberarunt. Et (quod mirum est) Arborius quidã nomine, literas à Mar-

Actu. 2.

Mat. 9. *Marc. 5.* *Lucæ 8.*

atque ita coactus est illi assurgere, prædicans se virtutem diuinam sensisse, vt dei seruum admitteret & veneraretur. Itaque nunquam Martinus pertimuit summos reges atq; imperatores vel reprehendere si errassent, vel admonere salutis. Nec pluris æstimabat tetrarchas & principes maximos, quàm vel infimos sacerdotes, quos existimabat vitæ sanctimonia præstantes. Quum enim maximus imperator (qui alioquin vir magnus & omnimodo virtutum genere excellens habebatur, nisi se bellis ciuilibus nimium implicuisset) aliquando Martinum, cuius sermones libenter audiebat, ad cœnam inuitasset, & frequenter id antea renuisset Martinus, tandem victus vel precibus vel importunitate, ad conuiuium venit. Quum itaque multi & illustres viri mensæ imperatoriæ accumberent, atq; inter eos Martini presbyter, ipse iuxta imperatorem consedit. Ad mediũ vero conuiuium, vt moris est, pateram regi minister obtulit. ille Martino dari iubet. expectans atque ambiens vt à Martino eandem reciperet. Verum Martinus harum omnium ambitionum contemptor, vbi ebibit poculum, presbytero suo tradidit, nullum æstimans digniorem, qui post se biberet. Atque ita Martini virtutem atque factum ipsi, qui quasi contempti erant, imperator & principes mirati, mirum in modum laudauerunt. Quod autem cum episcopali dignitate eremiticam & monasticam vitam exercuerit, declarant tria monasteria quæ primus instituit: vnum in agro Mediolanensi, alterum in Pictauiẽsi, tertium porro duobus fere millibus ab vrbe Turonica, nunc celeberrimum & frequentissimum, propter multitudinem cœnobitarum, quod maius monasterium appellatur. Quũ enim designatus fuisset episcopus vrbis Turonicæ, & exosas haberet hominum turbas, in illud solebat secedere. Qui locus tam secretus atq; semotus id temporis erat, vt eremi solitudinem non desideraret: ibi discipulos habebat octoginta, qui ad exemplum eiusdẽ beati Martini euangelica doctrina instituebantur. Nemo quicquam ibi proprium habebat, omnia in medium conferebantur. Ars ibi nulla præter scriptores, atque huic minor ætas impẽdebatur. Maiores orationi vacabant. Vinum nemo nouerat, nisi quem infirmitas coegisset. Mollior habitus ibi pro crimine erat. Hos ita eruditos, ita Gallia tota mirabatur, vt vndiq; accersc-

cerserentur ad regẽdas Galliæ ecclesias. Neque verò prophetica virtus ei defuit. Nam & beatum Bricium (qui cõuicus ipsum accesſierat, & delirum atque amentem appellabat) vaticinatus eſt fore, vt in ea quidem ſede epiſcopali, in qua ipſe ſedebat, Bricius ſeſſurus eſſet, verum multa paſſurus ab aduerſariis: quod contigit. Idem ſui obitus tẽpus præuidit, diſcipuliſque multo ante ſignificauit. Et licet ei ratio temporis non potuerit præſtare martyriũ, gloria tamen martyris non caret. Quod ſi ei Neronianis, Decianis, Diocletianis, Maximianiſque tẽporibus, in illa quæ tunc extitit perſecutione, dimicare licuiſſet: teſtor, inquit Sulpitius, deum cæli atque terræ, ſponte eculeum aſcendiſſet, vltro ſe ignibus intuliſſet, ſponte ferris ac laminis diſſecanda membra præbuiſſet. Sed quanquam iſta nõ tulerit, impleuit tamen ſine cruore martyrium. Nam quis ille humanorum dolorum non pertulit paſsiones, famæ, vigiliis, nuditate, ieiuniis, opprobriis inuidorũ, cura pro infirmantibus, ſolicitudine pro periclitãtibus? Quo enim ille dolente, non doluit? Quo ſcandalizante, non uſtus eſt? Quo pereunte, non gemuit? An non maxima ſe affectum fuiſſe ſolicitudine pro fratribus & diſcipulis ſuis oſtendit, quum ſe morti proximum indicaret, & illi clamarẽt, Cur nos pater deſeris? aut cui nos deſolatos relinquis? inuadẽt enim gregem tuũ lupi rapaces. & quis nos à morſib⁹, percuſſo paſtore, prohibebit? Ille verò motus, collachrymabatur, & dicebat: Domine, ſi populo tuo adhuc ſum neceſſarius, non recuſo laborem: fiat voluntas tua. Sed de obitu eius poſtea fuſius diſſeretur.

Tertio, melior vitæ beati Martini in progreſſu conditio, patet ex virtutum eius admirabili excellentia, quas omnes, præſertĩ in ſtatu epiſcopali, cumulatiſsime habuit, & præter cæteras, tantam abſtinentiam in cibo & potu, vt eſum carnium à ſe prorſus abdicarit, holuſculis ac piſciculis contentus. Vinum etiam in potum repudiauit abſtemius, aqua ſola pro potu vti ſolitus. Proinde admirandũ eſt, vnde irrepſit illa praua conſuetudo, imò inſania inter Chriſtianos, quòd in vigilia ſancti Martini ita ſe vino ingurgitent & cibo obruant, quaſi volẽtes crapula & ebrietate colere ſanctum, qui aſsiduis ieiuniis & vini abſtinentia placuit deo. Neque eſt dubium, illud ab inimico homi-

ne esse adinuentum, & superseminatum zizanium in agro domini. Non tamen prohiberi censeatur recreatio in eo die honesta & moderata, sed commersatio & ebrietas omnino tunc vetantur, sicut & in omni tempore. Nam illa nõ modo animæ, sed & corpori summopere nocet, secundũ illud memorabile dictum Ecclesiastici: Noli esse auidus ĩ omni epulatione, & non te effundas super omnem escã In multis enim escis erit infirmitas. Qui deinde subiungit in eodem loco: Multi propter crapulam obierũt, qui autem abstinens est, adiiciet vitam.

Eccl. 37.
Ibidem.

¶ Pro tertia præsentis sermonis absoluenda parte, id deducendum, quòd postremum vitæ sancti Martini finẽ fuisse optimum, etiam ex tribus constabit. Primum, ex eo quòd obitum suum diuina reuelatione longe ante præsciuit, discipulisque suis indicauit se prope diem esse resoluendum Quod priuilegium valde paucis conceditur, & solum iis, qui eximia vitæ sanctitate ante claruerunt. Nobis autem qui in multis quotidie deum offendimus, præscribitur hęc regula in euangelio: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Et rursum: Vigilate, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. Et in Ecclesiaste: Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo & aues laqueo, sic homines comprehenduntur in tempore malo. Quare nobis ita semper viuendum est, ac si iamiam instaret hora mortis: & hoc modo (quæ incertissima est) mortis horũ nunquam erit nobis improuisa. Martinus itaque octogesimoprimo ætatis suæ anno, episcopatus autem vigesimosexto, quanuis resolutionis suæ diem nõ ignoraret: intelligens clericos villæ Condatẽsis, suæ diœcesis, inter se diffidere: existimauit se fœlicem fore, si in componẽda eorum controuersia extremum vitę suæ tempus finiret. Nihil enim vir ille sanctissimus Martinus credidit conducibilius esse ad æternæ beatitudinis consecutionẽ, quàm omnes posito omni odio, in pace, dilectionis tum dei tũ proximi conseruatrice, constitutos relinqueret. Id quod illuc profectus, suffragante dei auxilio effectum reddidit. Atque inde paulopost sensit vires corporis mirum in modũ debilitari.

Mat. 25
Luca. 12.
Eccle. 9

Secundo, ex eo quòd satanam astantem eius lectulo paulo ante mortem, cum fiducia & virtute repulit, dicẽs: Quid hic

hic agis cruenta bestia? nihil in me funestum inuenies, sed sinus Abrahæ me suscipiet. Quod si S. Martino tantæ sanctitatis viro apparuit satanas ante exitum vitæ, vt aliquid suum in eo inueniret, quid nobis est expectandum? Nõne bono iure timere debemus, ne & nobis in mortis articulo se ingerat terribilẽ aduersarius noster, tanquã leo rugiẽs, & quærens quem deuoret? Sed ne tunc nobis præualeat, elaboremus nunc ita illi resistere, vt fugiat à nobis, nihilq; suum in nobis inueniat. 1. Pet. 5.

Tertio, B. Martini finem constat fuisse optimũ eo indicio, quòd angeli animã eius omni virtutũ splendore ornatã, detulerunt cũ hymnis & cãticis in cælũ. Vnde multi audiuerunt voces suauissimas ipsorũ decantantiũ in sublimi aere, harmoniámque angelicã. Et S. Seuerinus Coloniensis episcopus ex huiusmodi concentu angelorũ audito in aere, cognouit diuina reuelatione S. Martinũ tũc migrasse ex hoc seculo. Beatus item Ambrosius, qui tũ Mediolanensis erat episcopus, eo ipso die cum sacra celebraret, ante lectionem epistolæ B. Pauli obdormiit. Qúmq; tres fere horas obdormiisset, diaconus illum excitauit, dicens: Iam hora præteriit iubeat dominus lectionẽ proferri: iam enim lassus populus expectat. Tum ille respondit, Martinum fratrẽ suum egressum è corpore, séque funeri interfuisse. At qui hæc audiebant, horam notauerunt: & ea migrasse Martinum compererũt. Seuerus quoque Sulpitius similem visionem se habuisse de obitu Martini scripsit, de quo non immerito hoc panegyricum canticũ læta bunda concinit ecclesia: O beatum virum, in cuius transitu sanctorum canit numerus, angelorum exultat chorus, omniúmque virtutum cælestium occurrit exercitus, sacerdotes reuelatione glorificãtur. Obiit aũt beatiss. Martinus anno à Christo nato 399. Quãdoquidẽ habetur in eius lectione ecclesiastica, cui magna est adhibenda fides, illũ vita functũ, Arcadio & Honorio imperatoribus, cõsulibúsque Attico & Cæsario, qui fuit secũdus annus eorũ inperatorũ. Is aũt annus ex supputatiõe Eusebij & aliorũ chronographorũ, fuit à Christo nato 399. Manifestũ est igitur eo anno beatiss. Martinũ ad Christũ cõmigrasse. Tametsi diuus Greg. Turonẽ. summopere Martino addict⁹, ĩ lib. 1. histor. Gallicarũ vlt. cap. scripserit illũ è viuis excessisse anno à passione domini 412. Quod quidem constare non

potest. nam desunt anni quadragintasex. Vnde primum oportuit à natiuitate incipere supputationem: præterea vbi ab ea fieret supputatio, adhuc tredecim anni redundarent. Aut igitur Gregorij liber incuria scribarum aut chalcographorum deprauatus est, aut ille in supputatione falsus est: præsertim quũ ipse idem testetur Martinum mortem oppetiisse anno secundo Arcadij & Honorij imperatorum. Quod etiam testantur hęc carmina rhythmica:

A Christo nato, si recte prisca notaui
Tempora, tercentum nonaginta atque noueni
Ad mortem Martine tuam fluxere tot anni.

Sed quoniam recensuimus ea quæ mirabiliter sanct⁹ Martinus gessit dum viueret, quibus iam tum vniuerso terrarum orbi innotuerat: explicemus atque narremus & ea, q̃ post mortem dominus per eum mirifice operatus est.

Primum, certantibus inter se Pictauis & Turonibus vtri sancto corpore potirentur, producta in vesperã contentione & rixa, in crastinum res dilata est. Sed cum probabile esset, mane Pictauos corpus sanctum per violentiam ablaturos, contigit omnes eos somno graui opprimi, vt ne vnus quidem è tota multitudine vigilaret. Quod animaduertentes Turonici, apprehensam sancti corporis molem, alij per fenestram demittunt, alij foris recipiunt: positúmque in naui per Vigẽnam fluuium, in suam vsque ciuitatem maxima cum lætitia deportant. Pictauis magna confusione in sua reuersis. Summa igitur cum veneratione Martini corpus in sua ciuitate Turonensi honoratur, quam ab incursione Danorum tempore Caroli Calui Frãcorum regis, fortissime vindicauit: illis qui antea totã penè Galliam deuastauerant, in mentis stuporem atque dementiam conuersis. Nihilominus tamen ciues Turonenses circunspecti & prudentes viri, quum timerent vehemẽter ne huiusmodi Danorũ (qui postea Normani dicti sũt) infestationibus & rapinis corpore beatissimi Martini priuarentur, vel in hostium perfidissimorum potestatẽ eueniret, transportarunt illud in ciuitatem Antissiodorensem, & collocarunt in æde B. Germani iuxta capsam illius. Quúmque diuersa miracula ederentur, cõtentio oriri cœpit inter cœnobitas diui Germani & ciues Turonenses, (q

ſacro corpori ſemper incubabant) vtrius ſancti virtute, Martini an Germani, huiuſcemodi miracula conficerentur. Vt igitur hæc contentio ſedari poſſet, poſitus eſt inter vtriuſque capſam leproſus: ac primum ea parte ſanatꝰ eſt, qua Martinum reſpiciebat: tum alia parte ad eundẽ conuerſus totius corporis ſanitatem atque integritatem recepit, prout ſcribitur eleganter & ſcite à Platina ſummorũ pontificum hiſtoriographo in vita Stephani quinti. Probabile eſt autem, glorioſum Germanum illud hoſpiti ſuo Martino tribuiſſe, ne de ſanctitate eius quicquam ob trãſlationem diminutum videretur. Cum autem terror nominis Danici exoluiſſet, reducendum dictum corpus ciues Turonici curauerunt: & quum omnibus in locis per quæ deferebatur, miras res & inauditas conficeret, duo mendici claudi, ex bona corporis parte paralytici (qui pagum quendam nomine de hedera, per quem tranſiturus erat Martinus, habitabant) diuerterunt in alium pagum, extra diocœſim Turonenſem, timentes videlicet ne ſanarentur: & victum quem ob corporis imbecillitatem ex eleemoſynis lucrabantur, propriis manibus & ſudure corporis cogerentur comparare. Verum Martini virtus fugientes aſſequitur, & vel inuitos atque repugnantes ſanat: qui propriam culpam confeſsi, Martinũ laudauerunt. Hæc & eiuſmodi ſimilia (quæ longũ eſſet enarrare) perfecit in Gallia Martinus, eámque nõ minus illuſtrauit, q̃ Petrus Romam atque Italiã, Paulus Græciã, Iohannes Aſiã, Iacobus Hiſpaniã: vt vere cũ Seuero Sulpitio (à quo hæc oĩa fere decerpſimus) poſsimus dicere, fœlicẽ quidẽ Græciã, quæ meruit audire Apoſtolum prædicantẽ: ſed nequaquam dixerim à Chriſto Gallias derelictas, quibus donauerit habere Martinũ. Scripſere verò de vita & miraculis beatiſſimi Martini, Seuerus Sulpitius, Fortunatus Pictauenſis, Odo Cluniacenſis, Gregorius Turonenſis, & Paulinus epiſcopus Nolanus. Et nos itaque eiuſdem beatiſſ. Martini exẽplo incitati, ſtudeamus ita hic agere vitam in probitate & dei præceptis, vt tandem habeamur digni poſt mortẽ deferri ab angelis in cælos: & dicti ſancti precibꝰ adiuti, admittamur demum ad eius conſortium. Amen.

DE

DE SANCTO MARtino ſermo ſecundus exhortatorius ad monachos, habitus latine.

ECce *ſacerdos magnus*. Ex lib. Eccle. cap. 50. Frequens eſt & in oĩm verſatur ore prouerbiũ, digniſsimi patres: ſutorem vltra crepidã nihil moliri debere, & vnumquemque intra ſuam pelliculã ſeſe continere oportere. Quo quidẽ vulgato adagio aliud nihil admonemur, quàm nihil ſupra vires tentandum eſſe, ſed id ſolum aggrediundũ, quod noſtra facultas ferre poſsit. Vt enim maiore quàm humeri deferre valeant pondere depreſſus, tandem fatiſcẽs ſuccubit oneri, & defectis viribus in terrã proſternitur: ita qui maiorẽ ſuſcipit prouinciam, quàm ſua imbecillitas ſuſtinere valeat, ſub ingenti ſarcina deſudãs, deniq; rẽ tentatã dimittere cogitur, neq; extremã illi manũ imponere poteſt. Idẽ admonet & Horati⁹, docẽs nos cũ quippiã dicturi aut ſcripturi ſumus, debere aĩo verſare diu, quid ferre recuſent, quid valeãt humeri: neq; ſubeundũ eſſe quoduis munus, niſi ante vires noſtras metiamur, an illi obeũdo pares ſint. Demũ, & Sapiẽs inter optima vitæ humanæ inſtituta & circũſpectũ vnũquẽq; eſſe debere adhortatur, ne maiora viribus audeat, dicẽs: Altiora te ne q̃ſieris, & maiora te ſcrutatus fueris. Cęterũ harũ oĩm monitionũ rationẽ minime habere viſus ſũ, ſed ipſas ſurda aure pręteriiſſe, celeberrime cœtus: cũ hui⁹ oratiõis faciẽdę munus ſuſcepi, ac ſanctiſſ. Martini laudes corã veſtro cõſpectu depromẽdi. Quę ſane tantę ſunt & adeò cumulatę, vt ne verbis quidẽ eas oẽs cõſequi poſſẽ, aut copioſa ratiõe cõplecti. Si enim vnã eius virtutẽ, vt liberalitatẽ, adamuſsim & exacte vix eloqui mea lingua ſufficiat, quanã ratiõe obſecro frequẽtiſsimę eius & numeroſę virtutes oẽs, poterũt abſolute ac ſummatẽq; & ad vnguẽ à meipſo dilucidari? Superãt o ſacratiſſ. Martine tua merita humanã eloquẽtiã, Demoſthenis hubertatẽ & Ciceronis copiã, maiórq; eſt tuorũ cumu-

Eccle. 3.

lus benefactorũ, q̃ posset humanũ ꝑferre eloquiũ. Quid igitur de me mihi sperãdũ est, q nec dicẽdi peritiã, nec eloquẽdi artẽ satis calleo, qui balbo ore & impeditioris linguæ ad decãtandas tuas virtutes prorsus sũ inidoneus? Satius plane fuisset, me tacẽdo meã occultasse inscitiã, quàm in ꝑpatulo pulpita cóscédendo, eã prodidisse, oĩbusq́ue apertã facere. Et reuera meæ ignorãtiæ mihi cõscius, recusassem penitus atq; trepidassé huius oratiõis faciũdæ põd[us] aggredi, nisi maiorũ meorũ, quib[us] refragari haudquaquã fas est, me grauissima ad id adegisset autoritas. Qui cum hãc sarcinã meis inualidis iniecerint humeris, malui eorũ iussis ea in re obtẽperare, q̃ reclamãdo iussionibus eorũ, ꝑ omniã sequi sentétiã. Nõ sum enim ignar[us], magni apud deũ momẽti sẽp fuisse obedientiã, quã sibi victimis ac[ccepta]iorẽ grauioréinq; esse, ꝓphetico ore testatus est. Hostias enim & holocaustomata repulisse legitur, obedientiã aũt reiecisse nunquã. His accedit vestra oĩm, patres ornatissimi, beneuolẽtia, morũq; facilitas: qua, si quid recte dictũ fuerit, pro[feremus] bare: si quid ꝑperã aut minus excussum digestũve aut ornatũ, adductũ fuerit, nõ carpere, nõ subsannare, nõ rodere, sed facili venia dignari propẽsi estis. Hac itaq; benignitate fretus & beatiss. Martini ꝑsidio, institutũ nostrũ prosequemur. Sed ne medio in cursu humana surrepat infirmitas, ac inualidas destituat vires, cælesti munimine fulciamur oportet, vtpote deiparæ virginis Mariæ patrocinio, cui angelicæ offerentes salutationis eloquiũ, dicamus omnes: Aue Maria.

1.Reg.15
Amos.5
Isa.1.

¶ *Ecce sacerdos magn[us]. Eccle.50. cap. descripta sunt hæc verba.* Ut in sanctissimi Martini præconium coram adducta. Fuerunt quidem veteris testamenti tempore sacerdotes diuina instutitiõe ordinati, & sacro peruncti oleo, ad offerenda priscæ legis sacrificia delecti. Verũ illi secũdũ ordinẽ Aaronicũ Leuiticũq; desumpti, typũ quendã gerebãt vmbratilémque figurã illius summi sacerdotis, cuius sacerdotiũ est æternũ secundũ ordiné Melchisedec: domini inquã nostri Iesu Christi, qui supremus sacerdos & hostia, deo patri in odorẽ suauitatis pro nobis oblata, sacerdotũ omniũ caput est & exempla vnicũ. Quem (vbi in terris visus est, & cum hominibus conuersatus) deinde cõsecuti sunt haud paruo numero nouæ legis sacerdotes eximij, eius vestigia pro viribus cõsectari, virtutũ ipsius pro-

Psal.190
Heb.6.
Baru.3.

pemodum æmuli, atque ſanctiſsimæ vitæ illius exemplum atque effigiem in ſe efformantes, Quemadmodum in acie bellica recte inſtructa, nonnulli militum ſtrenui & regis geſtantes inſignia, antecedũt ipſum regem. Alij verò eiuſdem præferentes ſigna, ſubſequuntur eundem, non minus validi & acres in bello. Inter quos medius rex ipſe, inſignis regio diademate ſupereminet ac incedit, vtrinque magno militum agmine ſtipatus & cinctus. Itaque inter egregios ſacerdotes qui archetypum illum & præcipuum ſacerdotem noſtrum ſunt conſecuti, miro quodam ſplendore Martinus emicat, atque ſuper alios peculiari quadã præſtantia effulget. Qui non ab re, eccleſiaſtica autoritate & ſententia, gemma ſacerdotũ prædicatur, *quod alijs collegis comparatus, plus habeat fulgoris & eminentiæ, perinde atque gẽma ad alios collata lapides, maioris eſt precij & ponderis.* Proinde, pauloante de ipſo recte aſſumptũ reor, Ecce ſacerdos magnus.

Eccle. 50. ¶ Cæterum, vt huius ſacerdotis magnitudo clarius eluceſcat, in duas partes hanc oratiunculam diducemus. Quarum prior magnitudinem religionis eius & pietatis in deum, enodabit. Poſterior verò, auſteritatis vitæ eius magnitudinem elucidabit. Ad prioris particulę expeditionẽ, tradunt nobis annales, qui ſanctorum geſta literarũ monumentis mandarunt, Martinum ab ineunte ætate diuino afflatum ſpiritu, cũ duodecimũ ageret annũ, inuitis parentibus ad eccleſiam fugiſſe, & cathecumenũ, ſacroſanctæ fidei documentis inſtituendũ ſeſe fieri poſtulaſſe: & ex eo tempore eremi incolende flagraſſe deſiderio, quod quidem in tenella illa ætate opere compleſſet, niſi carnis infirmitas obſtitiſſet. Siquidem audiuerat ipſe adhuc *puer* ſpiritumſanctum in ſe loquentem, & ſuggerentẽ illud verbum euangelicum: Qui amat patrem ſuum & matrẽ ſuã plus quàm me, non eſt me dignus. Et qui non odit patrem ſuum, aut matrem ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Hinc reclamantib' parentibus (vt qui ſpurcitiæ cultus idolorum dediti erant) ad ſalutarem veræ fidei doctrinã conuolauit: & eo quidem tempore quo puerilis animus nondum praua imbutus conſuetudine, facilius ad virtutem flecti formarique poſſet, memor illius prouerbij Sapiẽtis: Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet

Matt. 10.
Luc. 14.
Prouer. 22.

cedet ab ea. Neque surdis auribus Ieremiam monentem accipiens: Bonum est uiro (adolescẽti) cum portauerit iugũ (domini) ab adolescentia sua. Denique, fixum illud benignissimi saluatoris nostri verbum animo gerebat: Sinite paruulos uenire ad me, talium est enim regnum cælorum Quo quidem uerbo & nos edocemur partes optimi, sedulam nouitiorum qui ad religionis obseruationem recens assumpti sunt, curam agere debere, ipsisque rite instituendis studidiosius inuigilare. Quales enim in primaria illa institutione euaserint, tales profecto per reliquam ætatem futuri sunt, aut religionis amore feruentes, aut ignaui prorsus & dissoluti. nihil inuisum magis ac odiosum quam regularem vitam habentes. At varo Beatus Martinus postquam misit manum ad aratrum, non respexit retro: sed in anteriora semper progrediens, cum octodecim natus esset annos, sacri baptismatis lauacro ablutus est: & relicta demum seculari militia, Christo deinceps strenue militare cœpit. Indixit enim bellum mundo, ipsum cũ suis blandimentis aspernatus: & monasticam in primis vitam amplexus, monasterium sibi apud Mediolanum cõstruxit Verum cum Arriana ea tempestate debacchare tur impietas, cuius erat acerrim⁹ hostis & capitalis inimicus, ab Arrianis suo domicilio eiicitur. Et pererratis multorum finibus, quod nusquam tuta sibi sedes adhabitandum permitteretur, tandem apud Pictauos monasterium sibi aptauit, sancto Hilario ab exilio reuerso Pictauorũ episcopo, magna familiaritatis necessitudine coniunctus. Vbi aliquandius vitam egit, magna sanctitate adornatam, donec à Turonorum populo ad episcopatus apicem delectus est atq; prouectus. Cæterum, ordinatus vrbis Turonicæ episcop⁹ neque idcirco quicquam rigoris pristinæ vitæ relaxans, cum obstrepentis populi tumultum ferre non posset: duobus fere millibus passuum extra vrbem, monasterium constituit, vbi cum octoginta discipulis tumultuariam vrbis frequentiam declinãs, & solitudinis amicus, in magna abstinentia victitauit. Sed prohdolor quam procul absunt ab hac sancti Martini ratione viuendi, complures, qui nomẽ quidem & amictum religiosorum præ se ferunt, mores autem habent à religione penitus alienos. Siquidem Martinus cum ante præsulatum, tum post tanntæ dignitatis gra

Tren.3

Matth.19

dum, in monasterio se continens, id sibi tanquam paradisum in terris habitaculum delegit. Hi vero nihil monasterij septis & claustro habent magis inuisum, illo tanquam tartaro aut carcere tetro occludi videntur. Secularium vero domos & contubernia quam libentissime frequentãt, illis oblectantur, sepiúsque in prophanis ædibus quã suis cellulis continentur. Martinus vt tumultuãtem vrbis strepitum vitaret, secretum sibi habitationis locum adaptau. in quo posset integrius deo vocare. Nostræ vero tempestatis religiosi, sine freno disciplinæ, per vicos & compita vrbium vltro citróque cursitant, vagóque & instabili pede feruntur, quocunq; eos agit impetus animi. Vnde multa occurrunt vitiorum irritamenta, incitamentáq; malorum. Audiant obsecro errões illi & vrbiuagi *Hieronymũ* dicentem: Ouis quæ stabuli sui clauditur septis, *tuta est & secura*, nec vitæ suæ discrimini exponitur: cum vero *relicto* stabulo per rura vagatur luporũ morcib⁹ patet. Haud secus monachus intra claustri sui fines sese continẽs, multorum euitat occasiones vitiorum: cum vero multitudini populi & vrbis negotiis immiscetur, proximus est ruinæ. Hinc enim oculis obiiciuntur complura quæ ad vetitum alliciũt. Hinc auribus ea excipiuntur, quæ deinde animũ penetrant. Hinc lingua solutior ad loquendũ, sepius effundit quæ noxia sunt. Animaduerte (inquit idem Hieronymus) ò monache tuæ nuncupationis rationem, & id esse stude quod diceris. Siquidem monachus græca appellatione dicitur vnicus aut solitarius, quod proprium sit monachi officium, in secessu vnicum & singularem degere. Quid igitur illis cum vrbico strepitu, qui in solitudine vitam agere debent? Porrò inter multa integerrimæ religionis & pietatis in deum officia (quæ omnia nunc *expromere* non est consilium, quod fere innumera sint, sed aliquã cursim perstringere, satis esse mihi persuasi) habuit beatissimus Martinus indefessam in orando assiduitatem. nunquam enim vllum horarum momentum præteriit, quo ... orationi, aut lectioni non incumberet. Inter legendum ... men & operandum nunquam animum ab oratione ... mittebat. Vt enim fabris ferrariis mos est, inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem ferire ... Martinus dũ aliquid operis moliretur, semper orabat, illud Apostoli ad Tessalonicẽses semper obseruãs: Sine in-

intermißionē orate. Neq; in eo ſolus animus, ſed & corpus orationis officio ſedulo obſequebatur. a quo, ne in ipſo quidē extremo vitæ memento deſiſtebat. Tunc enim cū ex hoc mundi ergaſtulo eſſet diſceſſurus, oculis ac manibus in cælum ſemper intentus, inuictum ab oratione ſpiritum non relaxabat. Cúmque ſupinus ſemper iaceret, & à presbyteris rogaretur, vt corpuſculum mutatione lateris releuaret: Sinite me, inquit, fratres, ſinite cælum poti⁹ reſpicere quam terram, vt ſpiritus ad dominum intentius dirigatur. Atqui nūc cōpellare libet oēs eos, qui reiecta prorſus ſyncerę religionis diſciplina, ad orationē tardißimi ſunt: ad fabulas autē & cachinnos ī loco deo dicato mouēdos, admodū propti: & quantū à Martini diſcrepent inſtituto, dicutere. Recte quidē ſentit B. Auguſtin⁹, vir celeberrimi, in oratorio nihil fieri debere, niſi id ad quod cōſtitutū eſt, & vnde nomen ſortitur oratoriū, vtpote orationē deo offerri. At vero nōnullos eſt inuenire in oratorio oſcitātes & tepidiuſculos, neq; mentē, neq; labia ad deum dirigētes. alios cōfabulationibus & inanibus verbis (cū deo eſſent perſoluēdę laudes) tēpus conterentes, aut immodeſtū excitātes ſtrepitū. Deniq; alios inſtabilitate nimia cū corporis tū animi, potißimū tēpore præcipuæ Miſſæ, vbi potißimū ſtatio in choro neceſſaria & cōdecens videtur: nūc ipſo choro egredi, nunc rurſum ipſum ingredi, ac velut apes in alueario, hos per chorū, illos per reliquā tēpli partē vagari, circumluſtrare omnia, huc & illuc inquieto pede agitari. Siccine debitum deo impenditur ſeruitiu, aut mentis in oratione ſeruatur tranquillitas? quę cum corpore ſic agitato, haud dubie etiam euagatur. Meminerint. qui talibus imbuti ſunt moribus, irreuerentiam in choro, ab Hugone de S. Victore aßignatā eſſe vnā ex xij. abuſionibus huius mundi. Formidéntq; illā à domino deo audire grauē increpationē: Domus mea, vt ſcriptum eſt, domus orationis vocabitur. vos aūt feciſtis illā fabularū atque curſitationū locum. & ne ipſi diris cum Iudæis eiciantur flagellis, ſibi caueant: quin potius Martinum imitentur, de quo in principio dictum eſt: Ecce ſacerdos magnus. *Iſa. 56. Iere. 7 Luc. 19.*

¶ Poſterior orationis noſtræ particula, pro pollicitatiōe noſtra, B Martini in auſteritate vitę magnitudinē elucidabit. Quę ex eo primū pſpecta clareſcit, ꝙ ī cōſtructo apud

Turonos manasterio,nec ipsi nec discipuli eius vino vte-
bãtur,nisi ingrauescẽs ad id infirmitas quempiã adegisset.
Et recte quidem id institutum seruasse comperitur, cum
Pro. 20. dicat Sapiens:Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrie-
Ephe. 5. tas. & Ephesios moneat Apostolus, Nolite inebriari vino,
in quo est luxuria. Cuius itidem sententię astipulatur Hie-
ronymus, in regula ad sanctimoniales dicens: Ignem por-
tat in gremio, qui assiduo vtitur vino. Nimis autem de-
mens est & fatuus, qui materiam præparans igni adincen-
dium, non vult vt ardeat. Non potest ignis sinu contineri,
quin suum feruorem prodat, æstúmque in proxima sibi
corpora transfundat. Haud secus abunde sumi non po-
test vinum, quin ilico calorem suscitet noxium, & libidi-
nis incitamenta titillationésque subministret. *Vinum* (in-
quit Hieronymus ad Eustochium de virginitate seruãda)
& adolescentia, duplex incendium voluptatis. Quid oleũ
flammæ adiicimus? quid ardenti corpusculo fométa igniũ
ministramus? Nec minor in victu parcitas (qui vilioribus
& minime exquisitis cibis cõsistebat) sancto Martino fuit,
ad necessitatem naturæ, non voluptatem constituta. Cre-
berrima illi & quotidiana ferme ieiuniorum consuetudo
fuit, quibus castigabat suum corpus, & in seruitutem redi-
1. Cor. 9. gebat. Verum quid nunc de his eloquar religionis habitu
insignitis, qui quotidie sese vino ingurgitant, quibusq; tu-
bentibus buccis cutis farta distenditur, qui ad diuinum o-
gẽtes officium, vinum hesternum olent? Quę illis obsecro
cũ Martino participatio? Omitto eos quibus oluscula sor-
dent & vilescunt pisciculi, quibus legumina sunt odio: ex-
quisitiores autẽ epulæ & magno instructæ apparatu, cordi
sunt. Nihil enim cum beato Martino habent commune,
nec illi, qui cum Iouiniano ieiunia execrantur, damnant-
que carnis emacerationem ex schola Aristippi, aut Epicu-
ri de grege porci, quibus aliud nihil imprecor, nisi quod
ex tanta vesania ad rectiorem vitæ statum resipiscant. Ex
hac autem victus austeritate & ieiuniorum crebritate vir-
gineum sibi candorem & castimoniam facile compara-
noster Martinus, qua mulierum prorsus consortia ...
nauit. Nempe (vt beatus testatur Hieronymus in ...
Oceanum de vita clericorum) de eo refert Sulpitius in vi-
ta ipsius, quam eleganter & copiose conscripsit, ...
san-

ſanctus Martinus, quandam virginem moribus & caſtitate præcelſam, cupiuit viſitare, ſed illa recuſauit. Verum miſit ei Xenium, ac per feneſtram reſpiciés, ait ſancto viro: Abi pater, ora pro me, quia à viro nunquam ſum viſitata. Gratias egit deo B. Martinus, quod talibus imbuta moribus, caſtam cuſtodierit voluntatem. & benedicens eã, abiit lætus. Audiant hæc religioſi, qui frequẽtius in publico diuerſantur, quotidianóſque fœminarú aſpectus obuios habent: cognoſcántque admodum difficile eſſe, inter mulierum formas & vultus inoffenſam ſeruare pudicitiam. Ex illis contubernia & familiaritates pernicioſæ naſcuntur, quibus viſcarium non deeſt diaboli, ex illis animarum exitium aucupantis. Audiant inquam Sapientem in Prouerbiis clamantem: Nunquid poteſt homo abſcódere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeãt? aut ambulare ſuper prunas, vt nõ plantæ cõburantur eius? ſic qui ingreditur ad mulierem, non erit mundus. Audiant deniq; Hieronymum, ad Oceanum de vita clericorum dicentem: Ianua diaboli, via iniqtatis, ſcorpionis percuſsio, nociuúmque genus fœminarum. Cum proximat ſtipula, incendit ignem Flammigero igne percutit fœmina conſcientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium. Germinant fœminæ ſpinas cum viris clericis habitantes, & acuto mucrone arcana mentium percutiunt. Ferreas mentes libido domat. Si pudicitiã, inquit, quęris, quare verſaris cum fœminis? quid cum illis tibi eſt commercij? qui ad altare omnium domino famularis? Abſcindatur itaque à religioſis omnis illa ſocietas, quæ fornacẽ Babylonis ſuccendat, quæ flammam gehennæ & incendia libidinum ſuſcitet. Poſtremo, B. Martini in auſteritate vitę magnitudo, in habitus tenuitate & vilitate non parum enituit. Siquidẽ mollior illi amictus, etſi põtificia autoritate decorato, pro crimine erat. pulla veſte atque hiſpida, pendulóque palliolo circuntectus, ſemper inceſsit. Nuda humo, vno tantum cilicio ſuperiecto, cubare aſſuetus erat, mollitiem omnem corporis perhorreſcens: quam quidem vitæ conſuetudinem ne nouiſsima quidẽ vitæ ſuæ hora laxare voluit. Cum enim aliquandiu moleſtia febrium teneretur, iamiã moriturus, rogaréntque à diſcipulis ſuis, vt in lectulo ſuo (vbi in cilicio & cinere decumbebat) ſtramentũ aliquod Pro.6.

pro mollifcula quiete reponeretur: Non decet, inquit, fili, Chriftianum nifi in cilicio & cinere mori. Ego fi vobis aliud exemplum relinquo, ipfe peccaui. Sed operepręcium eft audire, quoniam pacto hæc afperitas victus & veftiu, poft fœlicem eius obitū in gloriam fingularem cōmutata fuiffe oftenfa eft. Vultus enim tanq̃ iam glorificatus refplenduit, & glorificati hominis viderūt gloriam, qui ob dormitioni eius affuerunt. nā caro, quam cinis femper obtexerat, ita refulfit, vt quoddam refurrectionis dec⁹ & extincta præferret. Ita fane verū effe cōprobatum eft, quod inquit Hieronymus: Nitida veftis fordidam oftendit animā, & è diuerfo veftis fqualida nitentem virtute & ferenā mentē indicat. Non itaq; præftantiffimi patres, in veftib⁹ nitorem quæramus, à tinea cito corrodendis, fed Martini exemplo, in virtutum ornamēto. Qui fuis precibus à deo nobis fui confortium in cælefti regno impetret. Amen.

De S. Elifabeth vidua, Sermo.

C*Orona aurea fuper caput eius*, Eccle. 45. cap. *confcripta funt hæc verba.* Et ibidem dicta ad literam, in preconium ipfius Aaron fummi facerdotis & fratris Moyfi. Attamen eadem nunc recte poffunt applicari & accommodari in laudem S. Elifabeth viduæ, cuius hodie folennitas in ecclefia celebratur: quoniam non vnica, ficut in capite Aaron, fed triplex fuper caput huius B. mulieris corona refulfit, & in æternum fulgebit, quantum ad æternæ retributionis præmium, quemodmodum ex præfentis fermonis deductione latius cōftabit. Et id quidem expreffe reprefentatur per facrā eius imaginē, pro more Chriftianæ pietatis in ecclefiis reponi folitam, quæ triplicem coronā manu geftare cōtinerēq; effigiatur, primā reliquis duabus fubfidentē, fecundā mediā, & tertiā cæteris duabus fuperpofitā. Quæ fane effigiatio, cōditioni morū & meritorū huius facræ viduæ, admodū eft congruens & confentanea, vt fequentia dicta clarius edifferēt. Cæterum, corona præclarum eft in facris literis & etiā apud Ethnicos infigne virtutis & monumentū probitatis, quod his qui in duro certamine victores euaferint, dari foleat in præmiū. Dicit enim B. Paulus in. 2. ad Timoth.

Timoth.epist cap.2. Nam & qui certat in agone, non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Et in apocal. angelo ecclesiæ Smyrnæ dicit dominus: Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitę. Quoniam igitur beata Elisabeth in verbis supradictis pro themate assumptis, corona esse insignita prędicatur, certe eo ipso inclyta victoria esse potita designatur, & euasisse victrix. Sed multum illi coronę dignitatis & precij accedit, ꝙ in eisdem verbis ipsa aurea esse dicitur. Quid enim in metallorum genere dederis auro preciosus aut rutilantius? Et quoniã in sacris scripturis aurum virtutem charitatis indicat ac refert, Sancta Elisabeth, quia dicitur hic aurea redimita corona, per hoc cum victoriæ titulo & fulgorem charitatis egregium obtinuisse significatur, qui nunquam ab ea decidet vel offuscabitur. Denique, si ad pedes cuiusquam stantis posita fuerit corona, quam est pro suis laboribus meritus: non erit illa omnibus in propatulo facile conspicua, neque magnum adiicit decus illi, iuxta quē humi reponitur. Cæterum, si capiti ipsius victoris superposita fuerit corona, quam accipit in premium: tum illa sine aliquo impedimento omnium patet oculis obuia, & insignem victoriæ titulum quo pollet, omnium intuẽtium mentibus subinsinuat. Quia ergo S. Elisabeth super caput suum habere coronã in verbis supra adductis dicitur, eius victoria omnibus longe latéque prædicata declaratur. Itaque triplex decus ipsi sanctæ Elisabeth in eisdem verbis asscribitur. *Apocal.2.*

Primum, quòd ei sit corona: secundum, ꝙ aurea: tertium, quòd super caput eius illa emineat. Sed nunc ad sacrosanctam dei matrem inuocandam confugiamus, dicentes: Aue Maria.

¶ *Corona aurea super caput eius. Ex loco iam adducto.* Pręsens sermo in duas partes dissecabitur. Prima ostendet, quomodo super caput S. Elisabeth emicuit primum corona virginalis pudicitiæ, & deinde castitatis coniugalis. *Eccle.45*

Secunda vero edisseret, quonam pacto super caput eiusdem sanctæ matronæ, resplenduit corona aurea castitatis vidualis, & quibus virtutum gemmis preciosis illa fuit adornata corona.

Pro prima quidẽ parte deducẽda certe primo loco super caput S. Elisabeth emicuit corona virginalis pudicitiæ:

quam ab infantia ſeruauit integerrime vſque ad temp. adoleſcentiæ, quo tradita eſt nuptui: neque eam conta[illegible] nauit illicitis & occultis amoribus, vt plęreque ſol[illegible] læ, quanuis haberet multas occaſiones trahentes ad [illegible] bras carnis, quoniã ex nobili & regia progenie erat [illegible] gnata: & regis Hungariæ filia: educatáque in curia re[illegible] inter delicias & voluptates mundi, delicate admodum in pompa ſeculari, ſicut filię regum ſolent educari. In ip[illegible] auté deliciis & molli educatione periclitari ſolet plær[illegible] que caſtitas, vbi accedit feruor adoleſcentię, & puellæ [illegible] in turba hominum conuerſatio frequens ac quotidiana. His tamen non obſtantibus, ſancta Eliſabeth virgineum candorem ſeruauit illibatum in primis ſuæ adoleſcentiæ annis vſq; ad thori coniugalis fœdera. Et exinde promeruit fructum centeſimũ, qui virginibus eſt repoſitus. Cui⁹ exemplo debent in tenella ætate puellæ integritatem ſuę pudicitiæ conſeruare intemeratam, vſque ad ipſa connubij tempora, & ad ſanctum m matrimonij ſacramẽtum accedere caſtæ, virgineóque decore conſpicuæ: vt eiuſdem etiam fructum centuplum pro ea ætatis ſuæ parte à deo percipiant. Neque debent patefacere aures blandimentis adoleſcentum laſciuorum & procacium, qui inſidiãtur [illegible] eripiant eis tam precioſum theſaurum. Huiuſmodi autem virginalis corona eius, duplici potiſsimum gemma [illegible] adornata: primum, ſedulæ deuotionis & piæ affectionis [illegible] deum, ab ipſa ſtatim infantia. Nempe in ea ętatula & [illegible] quintum ageret annum, mira ſedulitate frequentab[illegible] cleſiam, genua flectebat, eleuatis brachiis cõplicab[illegible] nus in modum orantis. Interdum in terram proſtrat[illegible] cumbebat pauimento, ore terram exoſculans. Inte[illegible] pſalterium ante ſe explicabat, quaſi geſtiens legendi [illegible] dio, cum tamen literas adhuc ignoraret. Sed his ſanct[illegible] diciis & argumentis præmõſtrabat generoſa puella, [illegible] in maiuſcula ætate erat actura, & quo affectu ardor[illegible] animi domino ſeruitura in templo eius. Secundo [illegible] hæc corona virginalis, adornata gemma contemptu [illegible] nitatum huius ſeculi & pompæ veſtium. Nã in puer[illegible] huc ętate cõſtituta, choreas & cęteros ludos puellares re[illegible] fugiebat, aliáſque conſodales ſuas ab eis (quãtum [illegible] retrahebat. Manicas ſerico aut precioſa aliqua duplicat[illegible]

ra adornatas, chirotecas, monilia & cætera id genus regiarum puellarum ornamenta (quantum sibi licuit) dieb⁹ festis ac sacris, & vbi audiendum erat in ecclesia diuinum officium, refugiebat, atque à se abdicabat pœnitus, ostendens in teneriusculis annis, quid circa mundi contẽptum postea erat actura, vt de ea vere dici possit, quod de Thobia scriptum legitur, quod nihil puerile gessit in opere. Cęterũ, debẽt parẽtes ex hac sanctissima puella discere diligenter, quomodo suas filias in teneris annis debent instituere, vt assuescant ecclesiæ frequentationi & deuotæ orationi, & non exquirant preciosa ornamenta in vestibus aut monilibus. Contra quod omnino peccant, & grauiter delinquunt parentes, qui filias suas paruulas assuefaciũt potius choreis quàm ecclesiæ, & citius eas docent verba lasciua aut carmina impudica, quàm orationem dominicã aut salutationem angelicam: imò gestientes & cum risu & gaudio excipiunt verba inhonosta, quæ à filiabus suis adhuc infantulis proferuntur. Nec minus peccant parentes illi, qui filias suas auro & argento onerant, vestibúsque preciosis vltra decentiam status exornant, & expectoratas prodire sinunt: quoniam cum hæc gestauerint puellæ in tenera infantia, concupiscent eadem ardentius in ætate maiuscula: & horum occasione prolabũtur interdum in stupra & infandas libidines, antequã nuptiis tradãtur. In causa autem horum omnium malorum sunt miseri parentes. Thob. 1.

Secundo, super caput S. Elisabeth effulsit corona aurea castitatis coniugalis. Nam cum attigisset annos nubiles, tradita est à parentibus suis in vxorem generoso & nobili duci Lantgrauio Thuringiæ, viro optimo & moribus illius respõdenti. In quas quidem nuptias ipsa consensit, vt suis obtẽperaret parentibus, & nec ꝑ inobedientiam eosdem offenderet: quamuis ex proprij animi affectione magis inclinarẽtur ad statum virginalem perpetuo seruandum, suámque virginitatem deo consecrandã. Huius verò status etiam nobilem assecuta est coronã, fructúmque tricesimum illi ac commodatum, tum ob integrã thori coniugalis fidem, quam suo seruauit viro intemeratam: tum ob filiorum generationem, quos ipsa educauit ĩ timore domini, & ab ipsa infantia docuit abstinere ab omni peccato. Porrò, & hęc corona coniugalis duplici etiam gem-

gemma resplēduit adornata in hac sanctissima muliere.
Primo, sedulæ orationis & contemptus pomparū hui9 mundi. Nam & nocturnas suffurabatur horas, quibus orationi sedulo vacabat: & absente marito, pernoctabat in oratione feruēti cum lachrymis, tota deo dedita. Cū etiam abesset maritus, sola in cubiculo cum ancillis latitans, vilibus se vestimentis induit: & velo abiecto caput suum contexit, eo argumento prodens, quomodo in animo suo conculcauit mundum hunc cum suis oblectationibus. Vbi verò affuit vir eius, decenter & honeste pro sui status cōgruitate se exornauit, ne illi daret occasionem alienandi animum suum ab ea, aut aliarum quærendi consortium: & ne quippiam ageret, quod suo marito displicere iure posset. Et ita mirabili discretione atque prudentia contēplit mūdum, & mundi se accommodauit moribus atque conditioni. Resplenduit itidem in corona coniugali S. Elisabeth, gemma austeritatis in seipsam, & benignitatis admirandæ in alios. Nempe corpus suum ieiuniis, vigiliis, disciplinis & vestiū asperitate, vt cilicij deportatione, macerabat: super quo tamē auratis & preciosis induebatur vestibus pro sui status congruentia, vt soli deo in abscondito innotesceret illa amictus asperitas. In subleuandos autem pauperes ac egenos, ipsa effudit viscera misericordiæ cum pientissimo affectu, oīa misericordiæ opera in ipsos quotidie exercens, cibando esurientes, potando sitientes, vestiendo nudos, visitando infirmos, & cætera pietatis officia exercē-
Iob. 31 do: vt merito dicere posset, quod de seipso Iob scribit: Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ ergessa est mecū. Et verū etiā de ipsa fuerit, quod de S. Nicolao canit ecclesia, scilicet quod erat animo valde
Apoc. 3 compatiens, & super afflictos pia gestans viscera. Vnde & corona ista super caput eius, recte aurea dicitur, propter fulgorem charitatis, qua intus tota flagrabat, per auri rutilationem in scriptura designatum, vt cū dicitur in Apocalypsi, Suadeo tibi emere à me aurū ignitum, id est, charitatem feruentē. Et certe prolixius nimium futurus esset sermo, si singula opera misericordiæ quæ in statu coniugali exercuit in pauperes, particulatim axplicare nunc cōtenderem.
¶ Pro secūda sermonis huius parte absoluēda, tertio demum

mum loco emicuit super caput sanctæ Elisabeth corona aurea vidualis castitatis, quam post mortem viri sui inuiolatam seruauit, per totum reliquum vitæ suæ tempus. Nẽpe cum vir eius, suasu & inductione suæ vxoris, profectus fuisset cũ militari comitatu in subsidiũ terræ sanctæ: & in illa gloriosa militia decertans contra infideles, obdormiuisset in domino, vbi certum ipsa accepit nunciũ de morte viri sui, luxit eundem aliquanto tempore, quem in vita vnice dilexerat. Delatáque ex terra Hierosolymitana viri sui, cũ honorificentia & debito obsequio sepelienda curauit, & celebres eidem fieri exequias, vt æquum erat. Deinde emisit deo votum continentiæ vidualis, quod animo diutius ante conceperat: promisitque domino se nunquam postea cuiquam nupturam, sed in castitate reliquũ vitæ curriculum traducturam. Quod sane votum integre seruauit, & fructum sexagesimum etiam est pro illo suę vitæ spatio cõsecuta. Huiusmodi verò corona vidualis, multis tutilat adornata gemmis, & longe quidẽ preciosioribus quam aliæ coronæ: quoniã in hoc statu viduali ad maiora virtutum incrementa q̃ prius, est prouecta. Et primo quidẽ refulsit in ipsa viduali sãctæ Elisabeth corona, gemma contemptus mundi. Nempe vt habitus corporis in ea responderet affectioni mentis, post viri sui obitum reiecta omni pompa mundiali, habitum religiosum assumpsit, vestes scilicet griseas, viles & abiectas, in quibus ad finẽ vsque vitæ perdurauit in mira humilitaie, paupertate, & mortificatione omnium prauorum affectuum, ad gloriam & pompam secularem pertrahentium, vt mundus illi crucifixus fuerit, & ipsa mundo. Secundo, resplenduit in corona viduali sãctæ Elisabeth, gẽma pietatis ĩ pauperes Christi. Nẽpe ipsa ex bonis suis dotalibus post mortẽ viri sui construxit in Marpurg ciuitate Thuringiæ, hospitale magnum & amplum, in quo ad finem vsque vitę suæ pauperes recepit, & illis sedulo omnia necessaria subministrauit, lauãdo illos & abstergendo, tanquam minima omniũ ancillarũ. Neque horrores lepræ aut quarumcunq; infirmitatum eã deterruerũt, quo minus ipsos pauperes quoscunque refouere, existimans in eis se Christum lauare & detergere. Vnde cognoscitur ipsa plenissime habuisse *Galat.6*

con-

conditiones veræ viduæ, quas explicat Apostolus in prima ad Timotheum epistola, dicens illam vere habendam viduam, quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne opus bonum subsecuta est. Hæc ibi. Imò id vnum ausim dicere, ipsam sanctam Elisabeth omnium viduarum esse exéplar & insigne speculum, ad cuius imitationem debent suos efformare mores.

1. Tim. 5.

Tertio enituit in corona viduali sanctæ Elisabeth, gemma patientiæ in multis aduersitatibus, quas post viri sui mortem est passa, & æquo tulit animo, imò cum gaudio. Nempe frater viri sui non permisit eam potiri bonis sui mariti defuncti, cum tamen liberos ex eo suscepisset, sed expulit eam domo maritali, & inuasit possessiones & terras & dominia fratris defuncti, tanquam esset verus illorum bonorum hæres, contra omne ius & fas. Ipsi autē sanctæ Elisabeth aliquam assignauit quotannis portioné pecuniæ, qua viueret, nomine dotis illi assignādam. Ipsa verò cum tantæ violentiæ non posset resistere, quia vidua & præsidio viri destituta, cessit eius improbitati & nefariæ oppressioni, sine aliqua obmurmuratione. Cúmque ex pecuniis illis dotalibus ædificasset prędictum hospitale, & in pios vsus pauperum quæcunque habere potuit, expēderet: obtrectatores & mundani vocabant eam prodigam, & dissipatricem bonorum suorum. Alij dicebant esse eā insanam, quod ex tam sublimi statu mūdi se abiecisset in despectissimum pauperum ministerium, quasi esset pauperrima totius mūdi ancilla. Et quoniam in oratione & omni opere suo perfusa fuit assidue interiori gaudio mētis procedente à spiritusancto, inhabitatore continuo cordis eius (quod sane gaudium internum exterius se prodidit per serenitatem & hilaritatem vultus) homines huius mundi vocarunt eam ingratam & duram corde, quoniam non multo post obitum viri sui esset eius iam oblita, & nō diu post funus eius terra conditum sic læta cōspiceretur, quasi exultans de morte viri sui. Sed omnia hæc improperia patienter tulit hæc sancta vidua, non ignorans scriptum esse in euāgelio Matthæi: Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum

Mat. 5

uersum vos,mentientes,propter me, Gaudete & exultate,quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Demum quarto & postremo loco rutilauit in corona viduali sanctæ Elisabeth gemma perseuerantiæ in bono incepto vsque in finem vitæ suæ,quanuis haberet multa in oppositam partem obnitentia. Nẽpe de functo viro suo,ipsa vt honesto loco educaretur pro status pristini dignitate, à matertera sua abbatissa ducta fuit ad episcopum Bãbergẽsem auunculum suum,vt apud eundẽ maneret quousque illi commode prouideretur. Qui sanctam illã viduam neptem suam honeste suscepit,intẽdens eam secũdis nuptiis copulore. Quod cum illi proposuisset, & ad nubendũ alteri viro eam modò promissionibus, modò minis inducere tentasset: illa velut rupes immota, perstitit in proposito sancto,contestans eidem liberè,quod nunquam in alteri⁹ viri thorum consentiret. Cúmque pater eius rex Hungariæ,audiuisset mortuo viro suo filiã suã ĩ extrema paupertate vitam agere in prædicta ciuitate Marpurg. misit vnũ ex ducibus suis aulicis cum ingenti comitatu ad eũ locũ, vt ipsam ad domũ paternam reduceret. Qui illuc veniẽs, offendit illam in abiecto & paupere habitu pensa trahentem ante fores cellæ eius in prædicto hospitali. Quo spectaculo attonitus,exclamauit intolerabile id videri debere & execrandum,quòd filia regis neret, & quasi paupercula tractaret colum & fusum. Deinde omnibus viis conatus est persuadere sanctæ Elisabeth,quod secum rediret in natale solum, vt obtemperaret voto paterno. Verum illa impersuasibilis perstitit in concepto & diutius continuato proposito,respondens in euangelio magnam esse mercedem illis promissam,qui propter dominum patriam & parentes dimitterent. Et ita cõpleuit integre id salutare Pauli institutum de viduis,quod in primo ad Timotheũ epistola exprimit his verbis: Quæ autẽ vere vidua est & desolata,speret in deum,& instet obsecrationibus & orationibus nocte ad die. In quibus sanctis exercitiis hæc sancta vidua perseuerauit vsque ad eam horam, qua per mortem sacram vocata est à domino ad recipiendam suorum laborum mercedem,quam & ipsa reuelante domino prę cognouit, & assidua oratione sacramentorúmque perceptione ad eandem se pręparauit. Transiit autem fœliciter ex

Mat.19

1.Tim.5

ex hoc mundo ad æternam requiē, anno domini 1226. decimanona Nouembris, quo die festum eius quotannis ab ecclesia celebratur. Post cuius transitū corpus eius sacrū, licet quatuor diebus insepultum fuerit seruatū super terram ad satisfaciendū deuotioni populi, cateruatim affluentis ad illud videndū, tangendū & osculandū, nullus tamen ex eo fœtor, sed suauissimus odor & aromaticus exhalauit. Deinde ex sepulchro eius postea largiter emanauit oleum, vt de sancto Nicolao legimus, quod ægrotis multa præstitit beneficia sanitatis. Nūc itaque studeamus omnes sic tam sanctam viduam venerari & imitari pro viribus, vt tandem cum ipsa coronari à domino mereamur in cælis. Amen.

DE PRESENTATIONE beatæ Mariæ virginis, Sermo.

HOdierno die sancta mater ecclesia ī multis locis celebrat solenniter festum præsentationis beatæ Mariæ virginis in templum Hierosolymitanum, recolēs cū pia deuotione, quomodo ipsa ab infantia sua fuit mancipata sacro templo domini, & illic in annis puerilibus religiose & sanctæ educata. Ad cuius mysterij explanationem, recte potest assumi pro themate illud verbum Salomonis, in Canticis Canticorum descriptum: Hortus cōclusus soror mea sponsa. Quod quanuis ad literam intelligatur de ipsa ecclesia, sicut & cętera in libro Canticorum conscripta: attamen etiam congrue accommodatur ad ipsam sacratissimam virginem, quę mater est spiritualis ipsius ecclesiæ & omnium fidelium, sicut Eua mater est omnium viuentium, secundum carnis propaginem. In cuius rei argumentum, ecclesia sancta in suo officio applicat eadem verba mox assumpta, sanctissimæ virgini in hac antiphona: Hortus conclusus es sancta dei genitrix, hortus cōclusus, fons signatus, surge, propera amica mea. Porrò in supradictis verbis ad beatam virginem applicatis Christus ibidē ad eam verba dirigens, vocat eam sororem spirituali cognatione & sponsam. Sororem quidem, ob propinquitatem cognationis secundum

Cant. 4

Gen. 3.

cundum carnem cum ea,qua nō potuit esse propior. Modus enim sacræ scripturæ est,mulieres oēs consanguinitate propinquas,appellare sorores eorū , quibus sanguine sunt cōiūctæ. Nulla aūt mulierū est sāguine propinquior Christo,ꝙ beata uirgo,ꝗ substantiā carnis eidē vere &integre subministrauit. Recte igitur soror ei⁹ in hoc loco dicitur secundū hunc loquendi modū,cū sit & vera ipsi⁹ mater. Ipsa aūt maternitas germanitate est constrictior. Dicitur etiā eadem sacra virgo Maria sponsa Christi, quoniā spirituali despōsatione eidē fuit coniuncta per contemptū omniū huius mundi voluptatū,& abdicationē illecebrarū carnaliū. Quā desponsationē præcipue ipse fecit cū Christo deo nostro,quando perpetuæ virginitatis votū eidem consecrauit antequā viro suo iusto Ioseph coniungeretur per matrimonium,vt postea diffusius declarabitur. Ad impetrandam autem recte de his loquendi gratiam,salutanda est per Aue Maria,

¶ Pro deductione propositæ materiæ,primo occurrit ostendendū hoc loco,qūo beata virgo fuit ortus conclusus intra tēpli septa & claustra,per sacram eius præsentationē in templum Hierosolymitanum. Secundo, qūo eadē fuit hortus conclusus per ornamenta sanctarū virtutū,quibus templo inclusa exercebatur,& peperit fruct⁹ copiosos bonorum operum. Quantum ad priorem particulā,præsentatio beatæ virginis multum est insignis & excellens.

Primo, quantum ad causam originalem & inductiuā, quæ fuit votum suorum parentū, antequam cōciperetur. Cum enim longo tempore,vtpote per xx.annos aut circiter,fuissent sancti Ioachim & Anna in casto coniugio, sine sobole,vouerūt domino, quòd si prolem eis concederet, se eius obsequio in templo eam mancipaturos,vt scribit beatus Hieronymus in libello de natiuitate beatæ Mariæ. Itaque cum deus ipsis dedisset prolem illā singularē& filiam,sacrā scilicet virginē,sui deo facti promissi memores,cū primum per ætatem licuit,& peractū esset ablactationis tempus,eandem obtulerunt domino in templo permansuram. Vnde & omnibus parentibus memorabile datur exemplum, quòd si quid vouerint domino,quod liberos eorum concernat,nō tanto afficiātur amore circa eos, ꝙ trāsgrediātur tale votū ob indiscretū amorem suorū filiorum

Eccle.3. liorum aut filiarum, cum dicat Ecclesiastes: Siquid [illegible] deo, ne moreris redde. displicet enim deo infidelis & [illegible] ta promissio. Multóque melius est non vouere, quam [illegible] votum non reddere. Sed quicquid vouisti, redde. [illegible] tiam sententia in multis aliis scripturæ locis & libris [illegible] pius repetitur. Sumant igitur exemplum à sanctis istis [illegible] iugatis Ioachim & Anna quicunque parentes, vt inte[illegible] compleant, quid de filiis suis vouerunt deo. Quinimo [illegible] mant & exemplum de Anna matre Samuelis prophetæ, quæ filium suum obtulit domino in ministerium taber[illegible] culi adhuc infantulum, sicut antequam eum conciperet, se vouerat facturam, vt scribitur 1. Regum.

1.reg.1 Secundo, commendabilis est hæc præsentatio B. virginis, ob tempus & ætatem in qua est facta. Nam cum pri[illegible] mum fuit ablactata, & ad triennium peruenisset sacra virgo, præsentata est domino in templo Ierusalem, vt ab ipsa infantia diuino dedicata esset obsequio, & sequestrata a mundi luxu & pompa. Nihil enim magis conducit probitati & honestæ conuersationi per totã vitam, quam à primis annis recta educatio & directio ad honestatem. Nam teste Salomone, tritum est illud & vulgatum prouerbium, Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit recedet ab ea. Et vt Threnis inquit Ieremias, bonum est viro, c[illegible] portauerit iugum (domini) ab adolescentia sua. Quare [illegible] recte admonet & probe vnũquenque Ecclesiastes, d[illegible]
Pro.22
Thre.3. Memento creatoris tui, inquit, in diebus iuuentutis [illegible]
Eccle.12 Hinc parentes omnes debẽt capere salubre docum[illegible] quòd sint soliciti ad rectam filiarum suarum edu[illegible] in moribus ab ipsa infantia & pueritia, siue in dom[illegible] pria, siue aliena, quæ honesta sit & religiosa, vbi n[illegible] obiiciatur eis male agendi exemplum quo possent [illegible] pi. Quod & Satyricus non subticuit, cum ait:

Iuuenal. Nil dictu fœdum visúque hæc limina tangat,
Intra q̃ puer est. procul hinc procul este pu[illegible]
Lenonum & cantus pernoctantis parasiti.

Quod si quis à me percõtetur, vnde id prouenit, [illegible] adolescentulæ plerũq; dissolutæ sunt & lasciuę [illegible] dæ & impudẽtes, atque ante nuptias grauidę, causa[illegible] assigno quoniam nimium indulgentes & licentio[illegible] educatæ à suis parentibus, in exquisito vestium cultu & con-

cõuersatione frequenti cum viris adolescentib⁹: quoniã etiam permissæ sunt ab ipsa pueritia frequentare choreas saltationes & tripudia, cantare carmina turpia & lasciuas cantilenas in cõpitis & vicis publicis. Ex huiusmodi siquidem praua educatione per indulgentiam parentum contracta, enascuntur hæ morum corruptelæ in puellis, & oboriuntur grauissima probra, infamiæ atque flagitia.

Tertio, ipsa sacræ virginis præsentatio in templum, est commendabilis ob insigne eiusdem factum supra ætatem quod in illa præsentatione exehibuit. s. quod in imo graduum templi constituta, solo sine duce & adiutore conscẽdit quindecim gradus ducentes ad ipsum templi ingressũ, deo scilicet præstante vigorem tenellæ eius ætati: & demõstrãte iam in virgine, quid ĩ ea futurũ esset & quid per ipsã esse toperatur⁹. Hoc autẽ egregiũ facin⁹, & vltra vires ætatis ascẽdẽdi robur, ita describit B. Hierony. in prædicto libello de natiuitate B. virginis: Concepit, inquit, Anna & peperit filiam, & iuxta mandatum angelicum parentes vocabant nomen eius Mariam. Cúmque trium annorum circulus volueretur, & ablatationis tempus cõpletum esset, ad templũ domini virginẽ cum oblationibus adduxerunt. Erant autem circa templũ, iuxta quindecim graduũ psalmos, quindecim ascensionis gradus. Nam quia templum erat in monte constitutũ, altare holocausti, quod forinsec⁹ erat, adiri nisi gradibus nõ valebat. In horũ itaq; imo beatam virginẽ Mariam paruulam constituunt. Cúmque ipsi vestimenta quæ in itinere habuerant, exuerent, & cultioribus ex more vestibus se & mundioribus induerẽt: virgo domini cunctos sigillatim gradus sine ducentis & leuãtis manu ita ascendit, vt perfectæ ætati in hac duntaxat causa nihil deesse putares. Iam quippe dominus in virginis suę infantia magnum quid operabatur: & quãta futura esset, huius miraculi indicio præmostrabat. Igitur sacrificio secundum consuetudinem legis celebrato, & voto suo perfecto, virginem intra cepta templi cum aliis virginibus ibidem educandam dimiserunt. Ipsi vero domum regressi sunt. Hæc Hierony. ibidẽ. Significat autẽ spiritualiter iste admirabilis omnium graduum ascensus, sine hominis adiutorio à sacra virgine in sui præsentatiõe factus, quod ipsa per omnes virtutum gradus esset in vita sua conscen-

ſura ad culmen & faſtigiũ perfectionis, adepturáque apicem excellentiæ in omni virtutum genere, per continuum ſanctæ conuerſationis exercitium. Et id quidem ſine adminiculo alieni exempli, ſed diuino tantum adiumento ſubnixa. Nam omnium præcedentium eam in veteri lege mulierũ perfectionem & dignitatem ipſa longo interuallo erat ſupergreſſura. Quare de hac concluſione ſacræ virginis per ſui in templum præſentationem facta in templo,
Cant. 4 recte dictũ eſt de ea à christo: Hortus concluſus ſoror &c.

¶ Quantum ad ſecundam oratiunculæ præſentis particulam. beata virgo recte etiã dicitur hortus concluſus, quantum ad ornatum & decorem virtutum: quibus ſe toto eo tempore quo manſit in templo, excoluit & exercuit adiu-
Psal. 20 uante dei gratia, quæ eam præuenerat in benedictionibus dulcedinis. Et primo quidem aſciuit ſibi aſsiduo ſtudio profundiſsimam & maximam humilitatem, qua nihil ſibiipſi attribuens, omnia gratiarum munera (quæ plurima erant & maxima) à deo ſe accepiſſe recognouit, nihil etiã gloriæ & laudis ex illis & ob illa ab hominibus expetens, omnia in gloriam & honorem dei aſsidue retulit, gratias illi aſsiduas agens pro tãtis beneficiis, & toto onimo iugiter deo adherens. Hæc autem humilitas à primis annis ſtudioſe ab ipſa comporata, fuit ſeptum ſiue clauſura noſtri horti, & murus firmus ac ſolidus, totum hunc hortum ſpiritualē circunuallans & ſepiens, ne poſſet in illum irrũpere hoſtis antiquus, & ſuum diſtillare venenum. Eſt enim (teſte B. Gregorio) humilitas cuſtodia & firmamentum cæterarum omnium virtutum. & qui ſine humilitate cæteras virtutes congregat, vt idem ait, quaſi puluerem in ventum, à quo diſpergatur, portat. Hæc autem primaria ſacræ virginis virtus, potiſsimum dei filium de cælis in eius vterũ per incarnationis myſterium deſcendere fecit, quoniam ſupra cæteras omnes in ipſa hæc virtus altiſsimo complacuit, vt fuerit quaſi ſcala quædam myſtica Mariæ humilitas, per quam ſcalam dei filius ad nos de cælis deſcendit. Quod & B. atteſtatur Bernardus, dicens in homilia ſuper euangelium, Miſſus eſt, de eadem ſacra virgine: Et ſi deo placuit ex virginitate, certe concepit dei filium ex humilitate. Cuius rei & ipſa ſacra virgo teſtis fuit & confitetur di-
Lucæ 1. cens in ſuo cantico: Quia reſpexit humilitaté ancillæ ſuæ.

Quoniam etsi omnes eiusdem virginis virtutes deo fuerint perquam gratæ, præ cæteris tamen maxima eius humilitas diuinæ maiestatis oculis fuit gratissima.

Secundo, in horto nostro concluso fuit ornatus & decor virginalis candoris, quasi lilium candidissimum crescens in medio huius horti, quemadmodum testatur ipse Christus de ea in Canticis Canticorum, dicens: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Huiusmodi autem virgineus candor, tam exhuberans fuit in sacra virgine à primis annis pueritiæ, vt non solum mente & corpore sancta, nullum vnquam cogitationis prauæ ad carnalia tendentis habuerit contagium, sed etiam in templo adhuc existens, suam virginitatem domino consecrauerit præter cæterarum morem: votúmque deo fecerit prima mulierum omnium, de seruanda sua integra virginitate, quemadmodum perhibet venerabilis Beda in homilia euangelij, Missus est. Et quoniam angelis est semper cognata virginitas & pergrata, qui deo iugiter sine aliqua corruptione seruiunt. & quibus homines hic in terris maxime per virginitatem, continentiam & castitatem assimulantur: idcirco beata virgo Maria, cum in templo diuersaretur, frequenter ab angelis visitabatur, etiam in specie corporali apparentibus eidem, & consolationem spiritualem diuinæque suauitatis hubertatem illi largiter subministrantibus, quemadmodum in prędicto libro de natiuitate beatæ Mariæ, ait sacer Hieronymus his verbis: Virgo autem domini cum ætatis processu & virtutibus proficiebat. Et iuxta Psalmistam, Pater & mater derelinquerant eam: dominus aũt assumpsit eã. Quotidie nanq; ab angelis frequentabatur, quotidie diuina visione fruebatur: quæ eã à malis omnibus custodiebat, & bonis omnibus redundare faciebat. Itaq; ad xiiij. annum vsque peruenit, vt non solũ nihil de ea mali reprehensione dignũ confingere possent, sed & boni omnes qui eam nouerant, vitam & conuersationem eius admiratione dignam iudicarent. Hæc Hieronymus ibidem. Vnde propter insignem hanc virginalem puritatem in hac sacra virgine per votum deo factum refulgentem, & cæteras egregias eiusdem virtutes mirifice in eadem emicantes, recte dicit ad eam Sedulius poeta Christianus in libro diuinorum mirabilium.

Cant. 2.

Psalm. 26.

Sedulius.

 Sola

Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

Et recte quidẽ effulſit in hoc horto noſtro lilium candens virginitates, & cęterarum virtutum flores. Nam voluit in illo horto concludi per incarnationis myſterium ipſe filius dei, qui eſt ſanctus ſanctorũ, & fons totius puritatis. Quare fuit admodum conueniens, illud domini templum, tabernaculũ altiſsimi, ſacrariũ ſpiritusſancti, & thalamũ regis æterni: adornari eximio virtutũ ornatu, & decore ſpectabili, vt pręparararetur aptũ habitaculũ diuinæ maieſtati.

Tertio, fuit in ſacra virgine à primæuo ætatis, feruor ingens charitatis, & ardens in deum & proximum amor, quo tota flagrabat. Et hæc in eius anima *rutilabat tanquã* flos quidam croceus, & auri fului ſpeciẽ *præ ſe ferens*: qui Græce dicitur Heliotropium: quia ſemper ad ſolem conuertitur, & latine vocatur ſolſequium: quia aſsidue ſequitur ipſum ſolem, quocunque fertur ſuper noſtrum hemiſphęrium. Ad cuius ſimilitudinem ſacra mens beatæ virginis per charitatem ſemper in deum erat intenta, verum ſolem iuſtitiæ: conuertebatúrque tota ad bonam eius voluntatem adimplendam. Ad proximos etiam eadem ſacrata virgo mirum gerebat charitatis affectum, viſcera miſericordiæ in afflictos exhibens, placida, mitis, benigna, affabilis, & pacifica in omnes, vt qui bonos eius & probos cognoſcebant mores, inducti ſint & impulſi ad eã miro proſequendam amore. Nec ſolum flos ille charitatis (quæ mater eſt omnium virtutum, & ſine qua virtutes cæteræ nullius ſunt momenti nec efficacię apud deũ) effloruit in horto noſtro concluſo: ſed & reliqui flores aliarum virtutum, vtpote deuotionis in deum, ſancti exercitij in ſtudio ſacræ ſcripturæ, & occupatione honeſta in opere manuali, vt textura & cęteris officiis ac operibus ſtatum eius decentibus, vigiliarum, abſtinentiæ ſobrietatis & aliarum excellentium operationum, eius conditioni conuenientium, in eodem horto admirabili decore effloruerũt in illa prima eius ætate. Vnde ipſa ſacrata virgo propoſita eſt vt ſpeculum inſigne & exemplum totius ſanctimoniæ, omnibus puellis & virginibus, puerilem adhuc ætatem degentibus, vt ad eam tanquam ſcopum quendam ſuæ mentis aciem intendentes, conſiderent attentius quomodo vitam ſuam inſtituere debeant, & apud deum ac homines ſine querela viuere.

uiuere in iustitia. Itaq; studeamus omnes sic eius sanctam præsentationem in templum, venerari in terris, vt tandem pia eius intercessione mereamur ipsi deo præsentari mundi & puri in templum cæleste Ierusalem. Quod nobis annuat deus omnipotens. Amen.

De S. Cæcilia virgine & martyre, Sermo.

MVlierem fortem quis inueniet? Prouer. 31. & vltimo capite scribũtur hæc verba. In quib' proponit ipse Sapiens & insinuat, ꝙ admodũ rara sit inuentu mulier fortis. Verum ibidem nequaquam de corporis fortitudine loquitur Salomon. Nam ea prędiditas haud difficile fuerit multas inuenire, vt quondam fuerunt Amazones, rerum bellicarũ gloria insignes. Semyramis itidem Babyloniorum regina, & Tomyris Massagetarum princeps: & denique Arthemisia regina Alycarnassi, & nonnullæ aliæ ab historicis celebratæ. Sed hæc corporis fortitudo nobis cum brutis est communis, à quibus plærunque etiam viribus corporis excedimur ac superamur: & ergo parui faciẽda est. De animi itaque fortitudine (quæ firma est mentis contra vitia atque insuperabilis constantia) loquitur Sapiens in verbis prædictis. Ea siquidem homini est propria, & laudem comparat eidem longe clarissimam. Cæterum, quanuis operosum sit & arduum ex Sapientis testimonio, mulierem animo fortem inuenire: hodie tamen sancta mater ecclesia vnam inuenit vere fortem, quam nobis proponit insigni celebritate colendam, sanctissimam scilicet virginem & martyrem Cæciliam, cuius hodierno die festum celebratur. Eius autem fortitudinem eximiam vt clarius agnoscamus, considerare nos oportet, cõtra quos hæc egregia bellatrix decertauit hostes, & de quibus illustrem obtinuit victoriam. quandoquidem strenui militis virtus inclyta nõ nisi in duro certamine cognoscitur. Itaque fortis fuit beata virgo Cæcilia, contra triplicem nostræ salutis hostem, vtpote carnem, mundum, & dæmonem. De quibus canit ecclesia: Mundus, caro, dæmonia, diuersa mouent prælia.

Quéque enim illorum & expugnauit viriliter, & fortiter deuicit in vita sua. Sed ad hanc pugnam clarius expediendam, inuocemus nunc in auxilium nostrum sanctam eius matrem, dicentes: Aue Maria.

Prou. 31. ¶ *Mulierem fortem quis inueniet?* *Ex loco prius citato*, præsens sermo in duas partes diducetur. Earum prima ostendet, quomodo sacra virgo Cęcilia fuit fortis animo, & debellauit duos immanes hostes, carnem & mũdum fallacẽ.

Secunda vero edisseret, quonã pacto eadẽ virgo fuit fortis contra tertiũ hostem, vtpote dæmonem & eius insidias.

Pro prima quidem parte absoluenda, beata Cæcilia primo certe carnem deuicit, periculosum & *internum* hostẽ. Nam ab incunte ætate Christianæ fidei *institutis imbuta*, legémque domini edocta à S. Vrbano, primo *huius nominis* summo pontifice, elaborauit à primis annis *puerilibus* concupiscentias carnis edomare, eam spiritu subiicere: & inspirante deo, propositum conseruandæ suæ virginitatis, illámque domino consecrandi concepit, vt illum haberet in sancto cordis sui habitaculo asiduum hospitem & habitatorem Ad quod assequendum munus, omnem carnis lasciuiam continuo exercitio ac studio refrenauit. Verum sciscitari posset quispiam, quibus armis hæc tenella virgo in primis adolescentiæ annis tam sæuum prostrauit hostem. Cui reddenda est respõsio, triplici potissimum genere armorum ipsam fuisse instructam, ad petulantiam carnis reprimendã. Primo, bonis & sanctis cogitationibus ... bus asidue occupatum habebat animum, quemadmodum de ea canit ecclesia: Virgo gloriosa semper euangelium Christi gerebat in pectore suo. Quod quidem verbum exponens S. Bonauentura in prologo sui opusculi de vita Christi, ait: Inter alia virtutũ & laudum præconia, de sanctissima virgine Cæcilia legitur, ꝙ euangeliũ Christi semper portabat in pectore. Quod sic intelligere debemus, videlicet ꝙ ipsa de vita domini nostri Iesu Christi in euangelio tradita, quedam deuotiora sibi prælegerat, in quibus meditabatur die ac nocte, corde puro & integro, intentione præcipua & feruenti. Et completa circulo ... incipiens iterum, dulcique ac suaui gustu eadem ... quodam certo ordine ruminãs, ea quæ in arcano pectoris sui prudẽti cõsilio collocarat, sedula reuoluebat. ...

Secundo,

Secũdo, carnis illecebras frenabat S. Cæcilia castis colloquiis & asiduo orationis studio, quéadmodú de illa canit ecclesia in officio hodierno, ꝙ nec diebus nec noctibꝰ à colloquiis diuinis & oratiõe cessabat. Enimuero legerat ipsa apud B. Paulum (nam à tenera ætate fuit in sacris literis erudita, & iis qui Christianę fidei doctrinam concernunt libris, egregie instituta) id memorabile verbũ ad Corinthios: Corrumpunt bonos mores colloquia praua. & ꝙ sermo lasciuus vt cancer serpit, exceptúsque auribus, animum labefactat ac inficit toxico suo. Idcirco tanq̃ lœtale venenum semper refugit verbum impudicum, & nullꝰ ab eius ore sermo nisi sanctus & castus, procedebat. Rursum cognouit ipsa dictũ esse à Sapiẽte, ꝙ non potest homo esse continens, nisi Deus det: idcirco asidua oratione piis coniuncta lachrymis, petiuit ipsa à deo virgintatem suam cõseruari incontaminatam. Et nõ solum deum ipsum, sed & sanctos angelos, apostolos ac martyres, & sanctas (quæ eam præcesserant) virgines, & in vniuersum sanctos omnes cælestis gloriæ tum participes, exorauit, vt suam domino pudicitiam commendarent, impetrarẽtque eã conseruari illæsam. Ecce quanto flagrabat orationis ardore. 1. *Corin.* 15 2. *Timo.* 2. *Sapien.* 8.

Tertio, B. Cæcilia carnis impetum ac insultus repressit operibus externis ad id conducentibus, asperitate scilicet cilicij & frequenti ieiunio, quemadmodum de ipsa canit ecclesia, quod cilicio membra domabat, & biduanis triduanisque ieiuniis carnem suam emacerabat. Cúmq; pro decentia & honestate suæ coditionis ac parẽtum, cogeretur vti cultioribus & splendidis vestibus coram populi cõspectu, sub illis tamen aspero erat cilicio induta, non ignorans, lasciuos motus carnis maxime compesci asperitate amictus, sicut & mollioribus indumẽtis eosdẽ plærunque excitari ac foueri. Insuper cognouit ipsa dictũ esse à Sapiẽte: Qui delicate à pueritia nutrit seruũ suum, postea sẽtiet eũ contumacẽ. idcirco ne insolentiã carnis pateretur contra spiritũ, castigauit corpus suũ crebris ieiuniis, & in seruitutẽ spiritus redegit. Ecce propositũ ingenuis puellis in Cæcilia exemplũ, quomodo in tenella ætate debeãt studere ad suã virginitatẽ conseruandam. Secundo, candidissima virgo Cęcilia alium immanem debellauit hostem, scilicet mũdum, qui multos suis blanditiis decipit incautos. *Prou.* 29. 1. *Corin.* 9.

Et habuit quidem ipſa multas occaſiones, quib⁹ potuiſſet facile irretiri laqueis mũdi, ſi non legitime ac animoſe illi reſtitiſſet. Fuit enim ipſa generoſis exorta natalibus, & ſtẽmate clara parentum, ex nobili Gracchorũ ſanguine progenita, & antiqua virorum ſenatorij ordinis ſtirpe Romę edita. Fuit & ipſa diues opum, & copioſis afflués diuitiis, quæ ipſam ſolent comitari nobilitatem & claras domos. Nam ex clariſsimis parentibus erat prognata. Fuit itidem in ipſa inſignis elegantia formę, vultuſq; venuſtas: & tanta quidem, q̀ Valerianus Romanus adoleſcens nobili genere natus, eam ſibi expetiuerit à parentibus eius, ſpõſam deſignari. Fuit ipſa demum adhuc adoleſcentula, & vix octodecim annos nata, cum pro Chriſto ſubiit martyriũ. Quod ex eo coniectare licet, quoniam circa illam ętatem ſolebãt apud Romanos puellæ dari nuptui, aut minorem, cum in Politicis Ariſtoteles determinat decimumoctauũ annũ cõgruenté mulieribus ad ineũda connubij fœdera. quare veroſimile eſt, B. Cæciliam non fuiſſe tunc tranſgreſſam decimumoctauum ſuæ ætatis annum. Hæc autem omnia, nobilitas generis, opulentia pulchritudo corporis & adoleſcentia, facile præſtant occaſionem tenellæ virgini ad ambulandum ſecundum latam viam mundi in perditionem. Verum pompam mundi & omnem ornatum eius hæc ſacra virgo omnino contempſit propter amorem domini noſtri Ieſu Chriſti, ſponſi ſui immaculati, quẽ vnice dilexit: & propter quẽ hæc omnia tãquam vana deſpexit.
Galat. 6. Fuitq; illi cũ B. Paulo mundus crucifixus: & ipſa mundo: quod certe nonnullis aperte mõſtrauit argumentis.

Primo quidẽ. Nam in ſuis nuptiis & ſolennitate connubiali, cũ (vt ſuis obſequeretur parentibus) Valerianum accepit ſolenniter in virum, cilicio ad corpus induta, deſuper auratis veſtibus (vt refert hiſtoria vitę eius) tegebatur pro decẽtia ipſi⁹ feſti & honeſta loci cõſuetudine. Sed nõne id virginis eſt, omnino mundũ pedibus conculcãtis, in ipſis ſuis nuptiis vti cilicio, ſolo deo arbitro & cõſcio?

Secundo, quia cum in illa ſolennitate nuptiali reſonarent organa & inſtrumenta muſica, ad ducendas pro more choreas, ipſa beata virgo in corde ſuo pſallebat domino,
Pſalm. 118 dicens illud Pſalmi: Fiat domine cor meum & corpus meũ immaculatum in iuſtificationibus tuis, vt non confundar.

Mira

Mira certe fuit ipſius Cæciliæ in oratione aſsiduitas & ad deum intentio, quæ etiam inter harmonicas ſymphonias animum habuit à precibus nequaquam auerſum, ſed intẽtiſsime conuerſum ad dominum, & pro conſeruanda ſua virginitate ſolicitum.

Tertio, quoniam in ipſo connubiali fœdere incontaminatam ac illabefactatã deo cõſeruauit ſuã pudicitiam, viri ſuo conſenſu & beneplacito, quod tantopere ipſa expetiuerat à deo, qui pias ei⁹ preces benigniter exaudiuit. Poſtquam enim ſemotis arbitris, viro ſuo Valeriano id ſecretum reuelauit, quòd angelũ domini haberet ſui corporis cuſtodem aſsiduũ, qui grauiter indignaretur ei, & pœnas diras ſumeret de eo, ſi amore carnali eam cõtingeret: ediuerſo verò gloriam ſuam illi oſtenderet, ſi pudicitiam ſuam conſeruaret illæſam: nutu dei correptus Valerian⁹, promiſit ſe id facturum quod ipſa petiuit, ſi modò angelũ domini illi oſtenderet. Et ita in tanta rerum perplexitate, ipſa diuino præſidio euaſit compos voti.

Quarto, quoniam ipſa virum ſuum Valerianum, & ei⁹ fratrem Tiburtium, ad fidem catholicam conuertit, & ambos cum corona martyrij ante ſe miſit ad cælos. Nempe cum petenti Valeriano viſionẽ angeli domini: ipſa reſpõdiſſet ipſum nõ poſſe admitti ad aſpectũ angeli, niſi prius eſſet purificatus per baptiſmum à cultu idolorum, cui ante fuerat deditus: miſiſſétque eundem ad ſanctum Vrbanũ papã, à quo inſtrueretur in fide & baptizaretur, ſuſcepto regenerationis lauacro, reuerſus Valerianus, iam Chriſti candidatus, Cæciliam in cubiculo orantem inuenit, & iuxta eam angelum domini lucido vultu & amictu: qui donauit eum roſis è cælo delatis, in argumentum beneuolẽtiæ atque amicitiæ ob ſanctum caſtitatis propoſitum. Illarum verò roſarum fragrantiam percipiens deinde Tiburtius Valeriani frater, paulopoſt illuc aduentãs, eáque occaſione totam rei geſtæ ſeriem agnoſcens, hortatu fratris & ſanctæ Cæciliæ etiam ab idolorum cultu conuerſus eſt ad dominũ, quod ab angelo Valerianus ſũmopere expetiuerat. Et paucis poſt diebus, ambo ob confeſsionẽ nominis Chriſti, ab Almachio præfecto capite ſunt obtruncati, & martyres effecti. Ecce quanta prouenerũt bona ex pio ſanctæ Cæciliæ propoſito deſeruanda virginitate, quo nõ

est fraudata.

¶ Pro secunda sermonis istius expedienda parte, terti
denique loco fortis fuit beata Cęcilia contra dæmonē diabo
Iob. 41. stem antiquum ac violentum: cum (teste beato Iob non est
potestas super terram, quæ comparetur ei qui factus est vt
nullum timeret. Hunc tamen diuino freta auxilio supera-
uit beata Cæcilia, & prostrauit in terram, cum Almachiū
præfectū Romanum, elaborantem ipsam à fide Christi a-
uertere, deuicit. Fuerunt enim tales omnes tyranni mēbra
diaboli, & in ipsis tanquam suis membris deuictus est dæ-
mon, quemadmodum in martyribus tanquā membris suis
tyrannos vincētibus, ipse Christus vicit eos & strauit. Ita-
que triplicem pugnā ab antiquo serpente per suum satel-
litem sustinuit beata Cæcilia, & in vnaquaque earū eua-
sit gloriose victrix. Primo, pugnam verborum. *Nam post*
mortem Valeriani Almachius inhians diuitiis *eis*, Cęciliā
vt eius sponsam acciri iussit: & primum blandimentis, &
deinde minis tentauit subuertere eius animum. Sed ipsa
clypeo fidei munita & armatura dei, tanquam rupes flu-
ctibus maris illisa, permāsit immota, atque infirmitate ni-
dei inconcussa, omnia tyranni verba nihili faciens, & ve-
ris rationibus confutans. Secunda pugna fuit ardoris &
æstus balnearis, quo ipsam Cæciliam in sua domo torque-
ri iussit, postquam verbis eandem non potuit à fide ab-
ducere. iussit enim aquas balneares vehementibus flam-
mis efferuescere, & ipsis summe feruentibus Cæciliam
imponi. Sed ipsa dei virtute ꝓtecta, vt ī illis permāsit il-
læsa, nihil sentiens caloris, vt ne minima quidem sudoris
gutta in ea appareret. Virgineum enim corpus eius, in
quo extincta erat flamma concupiscentiæ carnalis, *nō po*
tuit à calore balnei lædi, sicut & beatus Iohannes euange-
lista, ob puritatem virginalem, in dolio feruentis olei ne-
quaquam est læsus. Sancta etiam Agnes & Lucia can-
didæ virgines, flammis iniectæ, non sunt aliquo *modo* ab
eis læsæ. Tertia pugna, fuit obtruncationis ipsius capi
tis, quā misso spiculatore iussit Almachius Cæciliæ ī ferri
vbi accepit eam nequaquā flammis balnearibus esse labe-
factatam. Verū cum dirus spiculator illato triplici ictu ca
put eius non amputasset, & quarto ex instituto Romano-
rum non licet adiicere, eā sic semineccē cruentus carnifex
reli.

reliquit, & aufugit. Ipsa verò sic sauciata, diuina virtute adhuc triduũ superuixit, & Christianos oẽs illuc confluẽtes, cõtinuis exhortationibus in fide cõfortauit. Bona sua omnia pauperibus distribuit, vt in illis Christus hæres fieret, domúmque suam in ecclesiam consecrari postulauit: & ita sui martyrij cursũ fœliciter in domino cõsummauit. Cuius corpus sanctus Vrbanus cum aliis sanctis martyribus cum summo honore sepeliuit. Sed quod (inquies) accepit præmium tantæ suæ fortitudinis, in triplicem hostẽ prostratum exhibitæ, hæc generosa virago? Magnũ plane & amplum. Nam victrix ex hoc mundo cũ ingenti triũpho ad cæleste regnum est assumpta, & triplici in sedibus æthereis decorata corona refulget: aureola scilicet virginum, aureoláq; doctorum, quòd plurimos fidem catholicam edocuit, dum adhuc viueret, sanctisque suis exhortationibus ad dei cultum multos conuertit. Demum, & aureola martyrij hæc sacratissima virgo etiam in throno cælesti adornata, exultat in conspectu dei & exultabit in æternum. Cuius & nos imitari fortitudinem ita satagamus in hoc præsentis vitæ stadio, militiáque difficili, vt demũ eius patrocinio adiuti, coronari cũ ipsa mereamur in cælis. Quod nobis annuat deus omnipotens & benedictus in secula. Amen.

DE S. CATHARINA virgine & martyre, Sermo.

Certamen forte dedit illi dominus, vt vinceret. Sapien. 10. ca. conscribuntur hæc verba. Et ad literam ibidẽ intelliguntur de sancto patriarcha Iacob, cui dominus deus dedit forte certamen, quando luctatꝰ est cũ angelo, vt vinceret Esau fratrem suũ, sibi aduersantẽ, queadmodũ 32. cap. libr. Geneseos cõmemorat. Veruntamẽ hæc eadẽ verba ad mysticũ & spiritualẽ traducta sensum, congruenter etiã nunc assumũtur ĩ cõmendationẽ sacratissimæ virginis & martyris Catharinæ, cuius hodierna die apud ecclesiã celebratur solẽnitas. Nẽpe & illi dedit dñs deus certamẽ forte & difficile, contra aduersarios fidei & iustitiæ, vt tandẽ post duros agones vinceret eos, & victrix euaderet. Quod sane

&

& ipſa demum fœliciter eſt aſſecuta diuino adiutorio, vt
ſequens huius ſermonis decurſus amplius adaperiet.
Quod ſi quis percontetur, cõtra quos & quales hoſtes de-
dit illi dominus forte certamen, adhibenda eſt reſponſio,
quod contra tres hoſtes animæ, carnem, mundum & dæmo-
nem, propoſuit illi dominus certamen graue & arduum.
Galat.5. Scribit enim apoſtolus ad Galatas, quod caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hæc enim
1.Iohan.2 ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcũque vultis, illa fa-
ciatis. Et B. Iohannes in ſua prima epiſtola canonica di-
cit: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mũdo ſũt.
Si quis diligit mundum, non eſt charitas *patri in eo*. De-
Ephe.6. nique beatus Paulus ad Epheſios ſcribẽs, ait: *Non eſt no-*
bis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed *aduer-*
ſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tene-
brarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.
Rurſum ſi quis ſciſcitetur, cuinam dedit dominus huiuſ-
modi difficile certamen contra immanes illos hoſtes, dã-
da eſt reſponſio, quòd dedit illud ſanctæ Catharinæ ſua-
pte quidem natura fragili, ſed diuina virtute *potenti*. Nã
1.Cor.1. (vt in prima epiſtola ad Corinthios teſtatur *Apoſtolus*)
infirma mundi elegit deus, vt fortia quæque confundat.
Et quemadmodũ ſancta cõcinit eccleſia de domino deo,
ipſe inter cætera ſuæ potentiæ miracula, etiam in ſexu fra
gili victoriam martyrij contulit. Demum, ſi quis interro-
get, quam ob rem obiecit deus tam forte certamẽ mulie-
ri de ſe imbecilli & imbelli, reſpondent ad hoc verba in
principio pro themate propoſita, vt vinceret, & inſignem
de hoſtibus deuictis referret victoriam, & à deo coronam
victricem acciperet in ſui laboris præmium, & ita certa-
men illud cederet in ſuum decus & honorem. Sed nunc
ad ſacroſanctam dei genitricem inuocandam conuerta-
mus, dicentes: Aue Maria.

¶ *Certamen forte dedit illi dominus vt vinceret.* Ex loco prius
aſſignato. Præſens ſermo in duas partes diſtribuetur. Earũ
prima, multiplex ipſius præclaræ virginis & martyris Ca
tharinæ certamen, præſertim contra ſatellites ſatanæ & ty
rannos, explanabit. Secunda verò, inſignem eiuſdem vi-
ctoriam & multimodã de ſæuis hoſtibus, panegyrica lau-
datoriáque oratione depromet & explicabit.

Pro

Pro prima quidem parte iam propoſita deducẽda, primũ dedit beatæ Catharinæ Deus forte certamen contra carnem & eius illecebras, vt non ſequeretur eas, nec ineſcaretur illius deliciis. Enimuero multa habuit in puerilibus annis hæc ſancta virgo incitamenta ad proſequendas carnis voluptates, & mundi huius oblectamenta, ſcilicet nobilitatem generis: nam ex Ptolemæorum regum Aegypti ſtirpe progenita, Coſti regis Alexandriæ erat filia, inter purpurã & coccum in aulicis deliciis enutrita, quẽadmodum filiæ regum ſolent educari. Habuit & tantæ generis claritudini reſpondentem rerum omnium opulentiã, domos, agros, diuitias: quæ plerunque ſolent incautis fomenta vitiorum ſubminiſtrare & alimenta libidini. Fuit & eximia pulchritudine, inſignique formæ elegantia dotata: quæ etiam pleráſque minus ſibi cañẽtes, ſolet interdũ præcipitare in barathrum turpitudinis. Propterea non defuerũt proceres multi & principes generoſa ſtirpe prognati, qui eius expeterent coniugium & nuptias. Taceo eius adoleſcentiam, ætatémque floridam, quæ ex naturæ lapſæ corruptione ſolet incentiua libidinum ſuggerere, & ad laſciuiam potius quàm pudicitiã prouocare. Denique ſubticeo & liberam vitæ ſuæ conditionem, quam defunctis in teneriuſcula illius ætate & propemodum infantili parentibus ſuis habuit, vt de rebus ſuis omnibus pro arbitratu ſuo diſponeret. Quæ quidẽ libertas in præmatura ætate multis eſſe ſolet exitio, qui ſublato paterni met⁹ aut reuerentiæ parentum obice, præcipites ruũt in omne nefas & probrum. Verum contra hanc tam denſam carnaliũ deſideriorũ, aciem duplex præſertim habuit hęc generoſa virgo munimen.

Primo Chriſtianæ profeſsionis, quod à tenellis annis ſacræ fidei documẽtis imbuta, baptiſmique abluta lauacro, ſuam Chriſto virginitatem dedicauerit, illúmque in ſponſum ſibi delegerit. Hinc tedas exoſa iugales, virorum omnium conſortium eſt aſpernata: hinc etiam ſpurcitias omnes & laſciuiam, tanquam olentem cœno ſentinam, eſt prorſus execrata. Secundo verò munita fuit contra carnis inſultus beata Catharina, per frequens & prorſus aſſiduum literarum cum humanarum tum diuinarum, ſtudium. Nempe in prima ætatula fuit à parentibus ſuorũq;

rerum curatoribus mancipata ſtudiis philoſophiæ humanæ, vt diſciplina oẽs phyſicas, morales & rationales, inſigniter in primo adoleſcentiæ ingreſſu calluerit. Ex[illegible] demum ad diuinarum literarum traducta lectionem, [illegible]ro ingenio diuina illuſtrato gratia, illas penetrauit, & ple[illegible]ne intellexit. Hæc autem continua animi ad ſanctum il[illegible] ſtudium applicatio, ſalutare fuit fulcimentũ contra [illegible] libidinum impetus iuxta, illud ſancti Hiero. dictũ ad [illegible]ſticum monachum: Ama ſcientiam ſcripturarum, & vitia carnis non amabis.

Secundo, dedit ſanctę Catharinæ deus forte certamẽ contra Maxentium tyrannum. Erat autem iis Maximiani Cæſaris filius, qui cum Diocletiano conſortium imperij Romani ſortitus, decimã ſuſcitauit perſecutionẽ in Chriſtianos, maxime omnium cruentam & ſæuiſsimam. Tandem verò pertæſus curas & ſolicitudines moderandi imperij, ſponte ſua abdicauit ſe principatu cum Diocletiano, vt in ocio conſeneſceret, priuata ſua ſorte contentus. Maxentius autem huius Maximiani filius, cupidus imperij conſequendi, & magicis artibus, ad hoc ipſum deditiſſimus: reſponſum accepit à diis ſuis, quibus ſacra libauerat, quòd in Alexãdriam Aegypti è Roma (vbi tum erat) nauigaret, & illic deorum ſacra neglecta inſtauraret. Ita enim ipſum voti ſui compotem fore. Quod cũ propere Maxentius ageret, & Alexandriam aduectus, ſolennia ſacra diis celebranda inſtituiſſet, beata Catharina duodecimanti tantum annos nata, dolens animo Chriſti aras & fidem conculcari, & Chriſtianos ad ſacrificia nefaria compelli, honeſto ſuę familiæ comitatu cœtu, templum vbi Maxentius diis immolare ſacra parabat, acceſsit, ipſũmque modeſta oratione compellauit, oſtendens mira oris facundia & rationum ex diſciplinis humanis & diuinis ſumptarum efficacia, non ſimulachris mutis adolenda eſſe thura, neque diis gentium quæ ſunt dæmonia: ſed vni deo viuo & vero, qui omnium creator eſt & gubernato, qui vitam largitur hominibus hanc mortalem: & iis qui pie vixerint, vitam in altero ſeculo parauit immortalem. Hæc & ſimilia id genus ediſſerentem virginem admiratus Maxentius, & egregiam eius formam cõtemplatus, cum pro defen-

denda deorum cultura nonnihil contra attulisset, ita ab ea confutatus est per spiritum dei in ea loquentem, vt tandem nihil amplius haberet, quod obtendere aut obiicere verbis eius posset. Vnde & id tunc in ea completum est, quod dominus promisit apostolis, in causa fidei coram regibus & principibus locuturis: Lucæ vicesimoprimo. Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non potuerunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Itaque ipsam vt rebellem edicto Cæsaris, & deorum maiestati iniuriam, protinus in tetrum carcerem iussit obtrudi, quoad decerneret quid de ipsa faciundum statueret. Verum ipsa hilariter ingressa ergastulum, illud in orationis locum commutauit, suum domino agonem (qui tum inchoabatur) cõmendãs, & illius in tã duro certamine præsidiũ implorãs. Tertio, dedit generosæ virgini Catharinę deus forte certamen, contra quinquaginta rhetores eloquentiæ peritissimos, quos Maxentius acciri literis curauerat interea, vt concionatricem illam (vti eam vocauit) puellam oratoria arte reuincerent: deorúmque culturam obseruãdam astruerent, & Christũ omni templo, vrbe & republica propellendum. Verum illi Cęsaris accitu collecti, cũ in certamen verborum contra sacram hanc virginem descendissent, non modò eam non vicerunt, sed & ab ea fœliciter victi sunt, & ad fidem plene conuersi, vt coram toto cõsessu & ipso Cęsare confessi fuerint idolorum culturã, sacrilegam esse superstitionem: & Christum deum solum esse adorandum, adiicientes se nõ ab homine, sed á spiritu dei loquente in virgine, superatos esse: vt vere & in ea cõpletum sit id domini nostri verbum ad Apostolos: Matth. decimo. Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. At verò Maxentius indignãter ferens eos Christianę fidei factos esse testes, quos in deorum suorum patrocinium aduocauerat: turbida mente & rabida iussit in medio vrbis loco copiosum accendi ignẽ, omnésque rhetores illos ligatis manibus & pedibus in illum concremandos iactari. Quos (vt canit Baptista Mantuanus in 3. lib. Parthenices Catharinariæ)

Voce recedentes tali Catharina monebat:
Ite triumphales animę, superate tyrannum,
Ite alacres. hodie vobis reserantur olympi

Limina,

Limina momentum mors eſt. vbi tranſiit, æther
Panditur, & liber petit ignea ſpiritus aſtra.
Ite domos cæli, ſanctóſque intrate penates.
Ite, ſequar. nec vos ſacri iactura lauacri
Terreat abradet ſcelus omne ſalutifer ignis.

Qua ſacra admonitione confortati oratores illi, mortem fortiter pertulerunt, in ſuo ſanguíne & martyrio baptizati. Neque dura fuit aut acerba ipſis illa mortis toleratio, quandoquidem placida reſolutione ſpiritus eorum à carne ſeparatus eſt, & ad æternam translatus requiem, corporibus illorum prorſus læſis manentibus, vt nec crines eorum nec veſtes ignis ardore fuerint ambuſtæ, quemadmodum quondam in fornace Babylonica tres pueri Hebræorum permanſerunt illæſi. Christiani verò occulte curauerunt corpora tradere ſepulturæ cum debito honore.

Dan. 3.

Quarto, dedit deus glorioſæ virgini Catharinę certamen contra flagella & longam inediam illi in carcere inflictã. Vidẽs nanq; Maxẽtius ipſam neq; ſuis neq; oratorũ verbis vinci poſſe, tormentis illã ſuperare tentauit, iuſſitque illam ſcorpionibus & flagellis nudam immaniter cædi, & ita ſauciam ſuóque perfuſam cruore atque ſanguinolentam, in atrum detrudi carcerem: & ſic duodecim diebus ſine cibo & potu dimitti, vt fame & inedia ibidem extingueretur. Sed deus omnipotens famulæ ſuæ, ita decertantis in agone pro nominis ſui confeſsione, non eſt oblitus. Siquidem angelico miniſterio plagas eius omnes curauit, vt decentior habitudo corporis (quàm ante habuerat) ſit ei reſtituta cælitus. Carcer obſcurus, ex angelorum præſentia, cæleſti lumine protinus illuſtratur. Pedor & grauis olẽtia carceris, in ſuauiſsimum odorem etiã cõmutatur. Et per candidam columbã cibus & potus quotidie ipſi ſacræ virgini ſubminiſtratur diuina diſpoſitiõe. Demum, & ipſe CHRISTVS cũ honoratiſsimo ſanctorum comitatu ſuam ergaſtulo occluſam viſitauit ſponſam, & dulciſsimo confortauit alloquio, exhortans eã vt fortiter certaret in arena contra tyrannum, & ad finẽ vſque perſtaret conſtans in acie, reportatura exinde mercedem in cælis ampliſſimam, quam nulla terminaret dies, nec vlla auferret violẽtia. Ex qua viſitatione benigniſsima, maiorem in modum accreuit ſacræ virgini animi cõſtantia,

ſtantia. Cúmque ob neceſſaria aliqua negotia Maxentius eo tempore proficiſci debuerit in finitimas vrbes, & aliquandiu abeſſe domo: regina eius vxor miſeratione commota ſuper afflictione tam ingænuæ virginis, cum Porphyrio Cyrenenſium præfecto, intempeſtæ noctis ſilentio adiit carcerem, quo ſancta Catherina detinebatur: viſáque cæleſti claritate, percepto ſuauitatis odore & angelorum ibidē ſuauiter modulantium audito concētu, tota obſtupefacta, ad B. Chatarinæ procubuit pedes, petiitque inſtitui rudimentis fidei, vt conſors etiam fieret cōfeſsionis Chriſti, pro qua paſſam virginem tanto vidit miraculo diuinitus ſubleuari. Audiuitque tunc vna cum Porphyrio ſalutaria fidei documēta à ſacra virgine edocta, itaque eſt, vt reiectis idolis, Chriſtum deinceps coleret: neq; dubitaret pro eius nomine mortem ſubire temporalem, quę illi in vitam perpetuam cōmutanda ſit. Quod regina iam vere fidelis, ſe facturam ſpopondit. Vnde apud Baptiſtam Mantuanum in ſecundo libro Parthenices Catharinariæ, ipſa regina ſic inducitur inter cætera reſponſiois ſuæ verba dicere: - Nos caſtra ſubimus

Chriſte tua, & poſthac tua numina ſola ſequemur.
Pauca pati ſatius, breuibúſque æterna parare
Gaudia ſuplicijs, quam dum fugientia fruſtra
Complexi bona, conamur retinere, laborem
Perdere, & infernos demum deſcendere ad amnes.

O nobilem igitur & inclytam virginē, quæ inſtar magneticæ virtutis ferrum attrahentis, ferrea prius hominū corda ad ſe traxit & emolliuit, atq; inter compedes & gelida vincula animas Chriſto (ſicut & Paulus) lucrifacere nouit. Vere itaquę dictum eſt de ea in principio ſermonis, quód certamen forte dedit illi dominus, vt vinceret.

¶ Pro ſecunda ſermonis huius expedienda parte, nunc reliquum eſt, cætera animoſę viraginis perſequi certamina, in quibus egregiam eſt adepta victoriam. Certauit itaque ipſa poſt hæc ante enarrata, primum contra ingentem rotarum machinam, in eius excidium fabricatam, & glorioſe eandem deuicit. Siquidem Maxentius peracta, quam ſuſceperat expeditione, domum reuerſus, cum beatam Catharinā ſibi iuſsiſſet præſentari, quam fame exanimatam credidit, & inflictorum vulnerum dolore: vbi ſanam,

& inflictorum vulnerum dolore: vbi ſanam & vegetã cõſpexit atque admirabilioris gratia perfuſam, ſuſpicat' eſt fraude miniſtrorum & cuſtodum carceris, id factum eſſe, eóſque cruciari mandauit. Tum beata Catharina nolens innocentes ſua cauſa affligi, conteſtata eſt ſe nõ ab homine, ſed à deo ſanitatem & cibum accepiſſe. Quod indignabundo animo ferens Maxentius, iuſsit ingentem rotarũ machinam conſtrui ſuaſu cuiuſdam ſui præfecti crudeliſsimi, in qua duæ rotæ contra ſe inuicem & in oppoſitam voluerentur partem, extremitatéſque earum nouaculis & aliis acutiſsimis armari, quibus ſuperpoſitum beatæ Catharinæ corpus, omnino in fruſtra diſſecaretur. Verum ipſa conſpicata id tormentum, ſolo etiam aſpectu horridum, rogauit dominum, vt immenſa virtute ſua ad gloriam ſui nominis, corroborationem fidelium, & conuerſionem infidelium, ocyus machinam illam totam diſsiparet. Vix orationem finierat, & ecce ſuborta graui tempeſtate tonitruorum & fulgurum, ſtrues illa lignorum angelica manu ita conteritur, vt ex eius confractione quotuor millia hominum circunſtantium interiiſſe dicantur. Haud aliter quam illæſis in camino ignis tribus pueris Hebræis, *flamma vorax fornacis Babylonicæ incẽdit miniſtros regis, qui erãt iuxta fornacem, & eam ſuccendebãt*, vt habetur in Daniele.

Dani. 3

Cæterum, regina opportunitatem ex tam aperta dei virtute nacta, tandem qualis eſſet, viro ſuo Maxẽtio prodidit: eúmque acriter increpuit, ꝙ tam crudelibus au[...]s deo repugnare niteretur in cruciatu tam teneræ virginis, pro qua deus de cælo contra ipſum dimicaret, ſéq; e[ſſe] Chriſtianam eſſe, profeſſa eſt. Maxentius autem furore inſano accenſus, iuſsit eam vrbe eductam (exciſis prius mamillis) capite obtruncari. Quam mortem ignominioſam, hortatu ſacræ virginis fortiter ipſa pertulit, & cum corona martyrij protinus æthereas ſedes conſcendit & aſtra. Porphyrius vero furtim corpus reginæ terra (vt decuit) condidit. Quod cum reſciuiſſet Maxentius, illúmque eſſe Chriſtianum, ſimul & ducentos eius milites, qui ipſius ſigna & ductum ſequebantur, ipſis omnibus furibundo ore ca[pita ab]putari etiam præcepit. Ipſe autem Porphyrius, apu[d Bap]tiſtam Mantuanum in tertio prædicti operis libro [ca]milites ſuos (quibus ante communicauerat veræ fidei ag-

nitio-

aitionem) exhortatus ad conſtantiam animi refertur:

O ſocij, mecum terræ pelagique labores
Experti toties, longeq́ue pericula paſsi
Militiæ, quid vos terret præſentia mortis?
Ponite triſtitiam, rectos atollite vultus.
Cernite perpetuo fulgentem lumine mundum,
Aethæreaſque domos, animis ea patria noſtris.
Ecquid fœmineæ pauidæ formidine frontes
Deſpiciunt terras: hodie veniemus in aſtra.

Chriſtiani verò corpora illorum omnium (clanculum ef-
foſſa terra) ſepulchris impoſuerunt. Ecce quantum agmē
ſanctarum animarum præmiſit hæc fortiſsima certatrix
noſtra in cælum: & quanta conſecuta eſt victoriam etiam
in his militibus, qui moriendo mortem vicerunt.

Poſtremum, beata Catharina in propoſito ſibi certa-
mine etiam gladium vicit, & ipſam mortem. Quippe Ma-
xentius cruentus carnifex, poſt mortem ſuæ coniugis,
blanditiis & multis pollicitationibus, longe vehementius
quàm antea fecerat, niſus eſt beatam virginem Cathari-
nam in ſuam inflectere ſententiam, promittens quod ſi
CHRISTVM abnegaret & deos coleret ipſam faceret
in vxorem, Romanorúmque dominam efficeret. Erat e-
nim ipſe admodum propenſus in libidinem, & pulchritu-
dine ſanctæ Catharinæ virginis captus. At vero cum hæc
verba tanquàm ventos & pluuias inanes Catharina floc-
cifaceret, fruſtra tentatis omnibus viis, quibus eã in fidei
abiurationem inducere poſſet, tyrannus iuſsit demum ca-
put eius gladio amputari. Quod mãdatũ priuſquàm exe-
queretur lictor, hæc S. virgo Catharina exhilarans animo,
quod videret ſui agonis finem propinquare, orationem
ad DEVM profudit, gratias agens de acceptis benefi-
ciis, quòd eam in difficili & arduo illo certamine confor-
taſſet ſemper, præſentiq́ue auxilio adiuuiſſet: ſeſéque
illi ſpiritum commendans, vt in pace recipiatur in thala-
mo ſponſi ſui. Auditáque eſt vox de cælo, inuitans eam ad
cæleſte habitaculum, orationémque eius à DEO eſſe ex-
auditam annuncians. Porro, pro animoſa illa decerta-
tione & inſigni victoria, quam præclara hæc virgo per-
egerat, & fuerat conſecuta: deus eandem & quantum ad

corpus & quantum ad animam, multipliciter honorauit.

Quantum ad corpus quidem, primum quoniam amputato post prædictam orationem eiusdem capite, e vestigio lac niue cādidius pro sanguine ex eius virgineo corpore profluxit in signum candoris virginalis, quem illabefactatum ad mortem vsque seruauerat.

Secundo, quoniam manibus angelicis subito sublatum eius sacrum corpus, ad montem Sinai distantem ab Alexandria, itinere viginti dierum aut amplius, delatum est: & ibidem cum debito honore tumulatum.

Tertio, quoniam ex eius sacro corpore & ossib⁹ tumba reconditis, oleum defluxit, quod languidis (quocunque laborarent morbo) salutare remedium & sanitatem afferre perhibetur. Quantū vero ad animam, honorauit deus in ipso mortis momento hanc sacram virginem, ob egregium certamen anteactum & præclaram victoriam eius: à corpore sacro separatam, in cælum angelorum ministerio statim animā eius deuexit: ad excelsiorē quoque thronum gloriæ eandem ob merita excellentiora prouexit, & ibidem triplici ipsam corona insigniore (quam aureolam vocant sacri scriptores) adornauit, vtpote corona virginum, ob custoditam integre suam virginitatem: corona quoque doctorum, ob eminentem eius sciētiā, & doctrinā fidei in alios studiose propagatam: & denique corona martyrum ob eximiam martyrij palmam, quam cælo cum celebri triumpho intulit. Quam igitur deus ipse tantopere honorauit illustrem virginem, studeamus & nos debito prosequi honore, diem eius festum cum singulari deuotione celebrando, necnon præclara ipsius opera & virtutes vtcunque imitando: & demum ipsius patrocinium deuote implorando, vt tandem eius suffragiis effici mereamur æternæ cum ipsa gloriæ consortes.

Amen.

¶IVDOCI CLITHOVEI Neoportuensis, homilia in sequens euangelium Iohannis, acerbi doloris beatæ Mariæ virginis in passione filij sui, declaratoria.

Etiam hoc loco adiicere visum est, quòd nondum definitus sit festi Compassionis beatæ Mariæ in calendario locus, quem inquam nonnulli inter mobilia festa locandum putant, quoniam in quibusdam regionibus hoc festum sexta feria hebdomadæ tertiæ post Pascha, solenniter obseruatur.

Lectio sancti euangelij secundum Iohannem. Iohan. 19.

¶ *In illo tempore. Stabant iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalenæ. Cum vidisset ergo Iesus matrem & discipulum stantem quem diligebat, dixit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dixit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam.*

¶ *Eiusdem euangelij expositio.*

DE lectionis euangelicæ verbis postpositis locuturus, fratres charissimi, potius lachrymis esse locum quàm sermoni video. Quis enim fletum contineat, aut temperet à gemitu, si mentis oculis contempletur dei matrem stãtem iuxta crucem filij sui, & pias ei lachrymas impartiérit? Nempe si matri narretur absentis filij tristis obitus, si nunciettur mors immatura, non poterunt materna viscera continere lachrymas, cogétque eam naturalis amor dolere filij interitum, quamuis eum ipsa præsens nõ videat. Quod si coram intueatur filij sui cruciatus, si illũ vltima trahentem suspiria spectet: multo sane vehementius indolebit, crescétq; exaggeratus dolor ex rei præsentia. Et eo quidẽ

 grauior

grauior erit ille dolor, quo acerbiora præter meritum vi-
derit illum pati supplicia. Minus enim molestum est, quod
ex merito molestius aut, quod citra meritū cuiquā infer-
tur aut inferri cernitur. Stabat autē (vt habet euangelius
sermo) iuxta crucem Iesu mater eius, & coram aspiciebat
grauissima quibus afficiebatur tormenta. Videbat filij
caput sacrum spinis saucium, & certe iisdem spinis habebat
mœstissima mater cor vulneratum. Videbat totū filij cor-
pus flagellis laceratum, quod ex spiritusancto formatum,
in virgineo eius vtero nouem menses requieuerat, & tot
vulneribus sauciatā habuit animā tristissima mater, quot
ipsa in filio cernebat vulnera. Videbat insuper filij sui ma-
nus & pedes durissimis clauis confossos, & iisdem clauis
ipsa cruci confixa erat. Quicquid enim filiū pati mater cō-
spexit, idē & ipsa patiebatur: quoniā per vim amoris ipsa
erat in filio, & cū eo vnū habebat spiritū. Deniq; videbat
preciosum filij sanguinē instar scaturiētis riuuli in terram
defluentē, & quia stabat iuxta crucem Iesu, purpureo eius
sanguine forsan aspersa & pfusa erat. An hæc fratres cha-
rissimi, siccis oculis spectare potuit pientissima mater? hu-
ius ne rei spectaculū ei grauissimū intulit dolorē? cū præ-
sertim eū cōspexit indigna pati tormenta, cuius peccatum
quæsitū quidē est, sed non inuentū: quoniā peccatū non fe-
cit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui plurimis benefi-
cis Iudæos cumulauerat, à quibus per summā ingratitudi-
Isaiæ 53. nē hæc perpessus est supplicia. Nullus id addubitet, gladiū
doloris pertransisse animā tristissimæ matris, cū iuxta Ie-
su cruce staret. Fuitq; gladius iste longe acerbior, quā quæ-
cunq; in martyribus illata sunt excruciamenta. Ea enim illorū
corpori tantū inferebantur, animū nō penetrabant. Mater
aut Christi, etsi corporis molestias non pertulit, animā ta-
men filio conuulneratū habuit, & totū dolore confectam.
Sed effice pientissima mater, vt hunc tuū dolorē in nobis
quoq; sentiamus. Volumus serui tui, tāti doloris fieri par-
ticipes tibiq; vt filij matri, cōpati. Impartire nobis igitur
hunc dolorem: vulnera cor nostrū eodē gladio, qui tuam
pertransiuit animā, vt tibi conformemur & prorsus assi-
milemur. Non enim nos lædēt illa vulnera, sed sanabunt:
nō deprimet animū dolor ille, sed magna perti[illegible]
tiua. Mira sane rerū conditio, quod à te nobis illata [illegible]
[illegible]

ra, nostrum sanabunt animum: & dolor abs te communicatus nobis, mœsta exhilarabit pectora, si tecum conuulnerari & condolere possumus. Verum stabas optima mater iuxta crucem filij tui non solum corpore, sed & mentis constantia, neque vllum immodestiæ signum vultu prodebas. Etsi enim dolor ille tuus maximus fuerit, non tamen adegit te importuna voce eiulare more bacchantium, nō ora vnguibus secare, aut laniare capillos. Hæc enim à grauitate maturitatéque morum, quæ in te fuit constantissima, longe fuerunt aliena: nam fuissent impatiētię & mentis non satis sanæ constantisque, argumenta, signa & indicia. Dolor plane tuus animo contectus, externis non innotuit gestibus aut motu, nisi pallentis vultus tristitia & huberrimis lachrymis, quas filio patienti impendisti, te totam tamen diuinæ voluntati submittens. Voluit quidem deus filium & suum & tuum pati. Idem & ipsa voluisti, eámque hostiam pro generis humani redemptione immolari sponte passa es. Imò vero id tibi voluptati fuit, te cum edidisse fructum, cuius precioso sanguine mundus redimendus esset, gaudebásque per filium tuum fieri hominū cum deo reconciliationem.

¶ Porro huius dolorosæ stationis maternæ iuxta crucem filij sui figuram, legimus in veteri testamento præcessisse multo ante tempore, quæ in sacra Regum historia narratur de duobus filiis Saul, traditis à Dauid Gabaonitis in expiationem peccati Saul, qui iniuste illos oppresserat & atriuerat. Acceptos autem illos Gabaonitæ crucifixerunt in monte coram domino. Respha vero vxor Saul & illorum mater, tollens cilicium, substrauit sibi supra petram, iuxta corpora filiorum suorum suspēsorum in cruce, & custodiuit eos ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo. & non dimisit aues lacerare eos per diem, neque bestias per noctem. Sane duo isti filij crucifixi in monte coram domino, in expurgationem iniquæ cædis illatæ à Saul Gabaonitis, Christum designabant, ad totius mundi abluenda peccata in loco Caluariæ coram deo crucifixum. Siquidem propitiatus est dominus terræ Iudæorum post supradictorum affixionem ad crucem, & larga pluuiæ effusione sterilitatem depulit atque famem, quæ iam tribus annis iugiter inualuerat. 2. Reg. 21.

Haud aliter toti mundo reconciliatus est deus pater per oblationem filij sui in cruce factã, auertitque indignationem suam ab homine: cui iã diutius & ab ipso fere mundi exordio infensus: & merito, fuerat. At vero per hãc Christi in cruce satisfactionem, flumina aquarum gratiæ descenderunt de cælo, & salutaria sacramentorum flumina inundauerunt super terram: ablatáque est pristina bonorum operum sterilitas, & inducta pinguis animorum fœcunditas, ad afferendos fructus iustitiæ gratos deo. Cæterum Respha materna pietate insignis, & magna sedulitate corpora filiorum suorum in crucem actorum seruans, ne dilaniarentur ab auibus aut bestiis: sacratissimã præsignificauit dei matrẽ, tanto in filiũ suũ pietatis affectu spectabilẽ, vt neque ob crucis ignominiam ac probra, neque furentium Iudæorum insultationem, fremitum ac tumultum potuerit à statione iuxta crucẽ auelli. Sicut enim in vita filij sui dilexerat eum, ita & in morte non est ab eo separata. Cúmque secundum Sapientis sententiam, frater in angu-
Prou.17. stiis comprobetur: hæc mater singularis se vero in filium amore affectam prodidit, quando ne in extremo quidem necessitate constitutum deseruit aut dereliquit. Denique vbi Dauid regi nunciata sunt maternę pietatis officia, quę Respha in filiorum suorum corporibus asseruandis præstitit: approbauit sane tãtam materni amoris sedulitatem, & demum ablata ipsorum ossa cum ossibus Saul & Ionathæ decenter tumulanda, terráque honorifice cõdenda curauit.
2. Reg.21 Verũ quid aliud id nobis insinuat, quàm domini nostri corpus emortuum à iustis & timoratis viris de cruce
Iohan.19 depositum, atque cum debita veneratione, cura ac studio sepulchro impositum? quemadmodum Isaias futurũ prænunciauerat, dicens: Et erit sepulchrum eius gloriosum.
Isaie 11. Sed nunc ad literæ euangelicæ explanationem, vnde digressi sumus, rursum conuertamur. [*Stabat*] itaque *iuxta crucem Iesu mater eius.*] Cuius eius, qui à patre ante secula genitus, mundum & quæ in eo sunt, de nihilo fecit. Cuius eius qui vt homines saluos faceret, assumpsit in virginis vtero humanã carnẽ: & nostrę mortalitatis indutus trabea
Baruc.3 in terris visus est, & cũ hominibus cõuersatus. Cuius eius qui secundum diuinitatem patri per omnia æqualis, secundum humanitatem in carne passus, in cruce pendebat.

Cæterum

¶ Cæterum non sola domini mater iuxta crucem stabat, sed et vt hic refert euangelista, etiam (soror matris ei⁹ Maria Cleophæ, & Maria Magdalene,) Maria hæc soror matris domini, cuius hic meminit euangelista, filia fuit Cleophæ & sanctæ Annæ matris sacrosanctæ virginis. proinde ipsam hoc loco à patre denominat Mariam Cleophę. Hęc autem Alphæo viro nupta, suscepit ex ea filios Iacobum minorem & Ioseph. propterea à viro eadē Maria Alphęi interdum nuncupatur, & à filiis suis, Iacobi minoris & Ioseph mater nonnunquam appellatur, vt apud Matthæum & Marcum est inuenire. Neque alia & alia videri debet, quod alibi dicatur Maria Iacobi minoris mater, & hic Maria Cleophæ. Nam scripturæ consuetudo est, vt ait Hieronymus, eundem hominem diuersis nominibus appellare, potissimum vbi varia est nuncupandi ratio. Maria autem Magdalene soror Marthæ & Lazari, quæ in cœna pedes domini perfuderat vnguento, & exterserat capillis: etiam astitit iuxta crucem, hoc signo verum indicans amorem & præcipuum in dominum, à quo in tanto rerum turbine, atroci persecutione, & ignominiosa morte diuelli non sustinuit, disseparari voluit. Itaque iuxta crucem domini stabant nonnullæ sanguinis ei propinquitate coniunctæ, simul & amoris vinculo. Aliæ verò nulla necessitudine generis, sed syncero amore (quo nullum est strictius aut arctius vinculum) domino nostro deuinctæ, vt Maria Magdalene & aliæ mulieres, quæ à Galilæa eū secutæ fuerāt, ministrantes ei: quemadmodum meminerunt alij euāgelistæ. Neque enim hæ duæ solæ cum matre Iesu iuxta crucem eius astitisse credendæ sunt, sed & aliæ insuper, tū cōsanguinitate, tum charitatis officio domino nostro astrictæ. Enimuero refert Matthæus & matrem filiorum Zebedæi etiam affuisse, & alij alias communi nuncupaitone astitisse insinuant. Vnde magna cognoscitur sanctarum mulierum constātia & feruor amoris, quo inter atrocissimos hostes & sæuientes Iudæos, non dubitauerūt domino crucifixo officiose adesse. Et plane imbecillior sexus tūc fortior apparuit, cum discipuli omnes metu trepidi diffugissent, & Petrus trina abnegatione scandalizatus est. Tunc viri quib⁹ robustior & valentior esse deberet animus, formidine capti, non ausi sunt coram assistere, cum mulieres id

Mat. 27
Mar. 15
Iohan. 12
Mar. 15
Mat. 27
Lucæ. 23
Matt. 26

id præstarent. Attamen ex discipulis & vnus affuit Ioannes, cæteris ardentior: & sicut à domino familiarius diligebatur, ita & eũ impensius diligebat, atque sua præsentia amoris officium ipsi exhibebat. ¶ Sed dices, alios euangelistas de sanctis istis mulieribus, quæ domino nostro crucifixo affuerunt, referre quòd à longe stabant, quõ igitur his id cohæret, quod hic dicitur, ea iuxta crucẽ stetisse, & tunc non procul abfuissent? Verũ aliorũ euãgelistarũ narratio, & ea quæ hic texitur, ad diuersa tempora referẽda est. nam cum adhuc in cruce viueret Christus, prope crucem stabãt sanctæ mulieres, quo facilius auribus perciperent, si quid de cruce dominus noster loqueretur: aut viderent perspectius, si quid ageret. & idipsum hic refert Iohãnes. Postquam verò emisit spũm Christus, eædẽ retrocesserũt aliquantulũ, vt cederent turbæ cõprimenti, & cẽturioni cũ militibus ad custodiã deputato, & factæ sunt à cruce aliquanto q̃ prius fuerant distantiores, ne opprimerentur à turba militari. Et hoc quidẽ cæteri narrant euangelistæ, tẽpus attendentes quod domini mortẽ consecutũ est. In cuius rei argumentũ, reliqui tres referunt sctãs mulieres à longe stetisse, postquã expirationẽ domini nostri in cruce descripserunt, vt inde intelligas, ipsos pro illo tantũ tẽpore locutos fuisse. ¶ Sed quid deinde dicat euangelista, attentius audiamus. [*Cũ ergo vidisset Iesus matrem, & discipulum stantẽ quẽ diligebat*] Mirabilis ille aspectus fratres charissimi, quo ex cruce conspexit matrem, aspectus inquam, plenus amoris pariter & doloris. amoris quidẽ, quo matrem prosequebatur, quam cũ honorari docuerit & præceperit, non voluit moriturus eam obliuioni tradere. doloris verò, nam cognouit in cruce pendens filius grauissimum illum dolorẽ, & ob illũ non minus affligebatur q̃ ob propria vulnera. Fuitque ibi mutua dolendi vicissitudo, atque reciproca alternatio cõpassionis. mater enim cõdolebat filio patiẽti, filius verò condolebat matri dolẽti. Cruciabat in patibulo pendentẽ filiũ corona spinea, ad cerebrũ vsque penetrãs. at non minus p̃mebat eũ matris dolor, animã eius pertransiens. Grauiter sane affligebant filiũ claui, quibus & manus & pedes confixi fuerunt: sed non minus grauiter angebat eu mœstissima mater, quam videbat ob suam passionem acerbissimo confici dolore.

Lu. 23.

Matth. 27.
Marci. 15.

Cir-

Certe in eo aſpectu non modò matris, ſed & filij animam doloris gladius traiecit: cor eius lancea, nõ ferri, ſed mœroris perfodit.

¶ Sed cur ò bone Ieſu voluiſti matrem quam tantopere dilexiſti, eſſe præſentem huic tam triſti ſpectaculo, cũ noſſes ex ipſa præſentia illam ſupra modum affligendam, & tuo dolori grauiorem inſuper acceſſurum dolorem? Satiuſne fuiſſet eam abfuiſſe eo tẽpore, quo dira patiebare tormenta, quo & minus doluiſſet, & leuiorem tibi intuliſſet dolorem? Debuiſti (vt ipſa videtur expoſcere filij in parentem pietas) id muneris impartiri matri, vt abſentia ei⁹ ſuum leuaſſem dolorem, & tuum, verum id diuina diſpenſatione fieri voluiſti, vt & matris tuæ ſpectata eſſet in aduerſitatibus virtus, explorata fides, & poſteritati nota animi eius conſtantia, qua ne in extremis quidem calamitatibus filium ſuum vnicum deſeruit. Si enim tum affuiſſet, credi potuiſſet aut cum diſcipulis diffugiſſe metu exterrita, aut vacillanti in fide animo fuiſſe, aut filium ſuum nõ ſynceriter amaſſe: quandoquidem verus amor potiſſimũ in aduerſitate innoteſcit. Atqui cum eam præſentem filio in cruce pendenti euangeliſta deſcribit, & ſtantem iuxta crucem eius: cognoſcunt ex his verbis omnes, eam nõ trepida fuga dereliquiſſe filiũ, ſed perſtitiſſe & corpore & mẽte in vera & ſolida fide, quòd is qui patiebatur, & deus & homo eſſet. Et eo officio ſe vere matrem eius prodidit, à quo nec ipſa paſſionis hora voluit abeſſe. Non eam retinuit muliebris virgineúſque pudor, quo potius clauſa manere in cubiculo, quàm inter turbam verſari ſolita erat. Non eam quoque deterruit Iudæorum furor & inſania. non comprimentium turba, non doloris acerbitas. Nam hæc omnia ſuperauit eximiæ dilectionis ardor, quo filium diligebat. Non patiebatur amor ille ipſam tum abſentem eſſe, cum penderet filius in cruce: quãuis præſentia huiuſmodi exaggeratus fuerit materni cordis dolor, eiúſque cumulus accreuerit, quo doceamur potiſſimum rebus in aduerſis opitulari amicis, & pro viribus adeſſe. Ex ea præterea re documentum nobis præbuit benigniſſimus redemptor noſter, nos ipſos per multas tribulationes & aduerſitates ad cæleſtia regna peruenire debere. Oportuit enim CHRISTVM (qui peccati fuit immunis) Act. 14 Luc. 24

immunis) pati, & ſic intrare in regnum ſuum. Neq; ab hac lege voluit ipſe dilectam matrem ſuã eximi, ſed & ipſam per tribulationum anfractus, ſalebras & viam, quam ipſe calcauerat, incedere ſuſtinuit. Si chariſsimam genitricem ſuam voluit deus hoc in mundo eſſe doloris & aduerſitatum expertem, quid nobis ſperandum eſt fratres? id ne ridendo & deliciis huius mundi indulgendo, perueniemus ad regnum cælorum? Mater vnica ab omni peccati labe aliena, cruciatur ſummo dolore. ſtat iuxta crucem filij, quem pendentem & morientem conſpicit, pertranſijt animã eius gladius doloris. An igitur ſeruus peccatis ſordidus, ducens in bonis dies ſuos, & voluptatibus carnis laxans habenas, perueniet ad cæli regnum? Nullus id ſibi perſuadeat. Si voluptates & deliciæ huius mundi, fuiſſent recta via in paradiſum: per eam & dei filius & ſacroſancta eius mater ambulaſſent, ſicut & per omnium virtutũ callem. At cum videmus vtrunque, filium inquam & matrẽ, per aduerſitates, dolores & afflictiones pertigiſſe ad cæli faſtigium eam ſolam eſſe nobis ſtratam credamus viam, cum ſolum paratum tramitem introeundi in cæleſtẽ portam. Chriſtus enim paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. Cum itaque quempiam noſtrum chariſsimi fratres aut orbitas affligit, aut aduerſitas promit, cum dolemus ademptum morte patrẽ nobis aut fratrẽ, aut alium quemuis ſanguine iunctum, aut itidem aduerſa decumbimus valetudine: non debemus animo conſternari, ſed in mentem reuocare & Chriſtum grauiora paſſum, & ſanctam eius matrem etiam filio orbatam fuiſſe. Vbi in mentem venerit, noſtra quæcunque afflictio ad Chriſti paſsionem collata nulla prorſus videbitur, & plane loco afflictionis animum ſubibit dulcis conſolatio. Si dolet quiſquam amiſſum fratrẽ, cogitet, grauius matrẽ optimam indoluiſſe, cum coram cerneret ſe illum amittere: & grauioris illius doloris contemplatione, ſuam triſtitiam leuet. Stemus & nos cum ipſa pedibus mentis ſub cruce, vt vno obtutu & matrem ſuam & nos dominus reſpiciat. Contemplemur dominum noſtrum in cruce pendentem, attendamus matrem ei condolentem, & vtrique compatiamur, eóque medicamento & antidoto, quicquid nos afflictat doloris, ilico propelletur.

1. Pet. 2.

¶ Nu

¶ Non solum autrem matrem suam stantem iuxta crucẽ vidit Iesus, sed & discipulum quem diligebat: nõ quidem quòd solum illum diligeret, qui omnes discipulos suos miro prosequebatur amore, quemadmodum ipse attestatur: Hoc, inquit, est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut ego dilexi vos, sed quòd cum cæteris familiarius flagrantiúsque diligeret. Cuius specialioris dilectionis non obscurum fuit signum, quòd discipulum illum supra pect⁹ suum in cœna recumbere voluerit, eique soli suum indicare proditorem. Illius item singularis dilectionis argumentum fuit, quòd thesaurum preciosissimum quẽ in mũdo habuit, suam scilicet dilectissimam matrem, illi discipulo custodiendum cõmendarit. Fulgebat enim virgineo cãdore beatus Iohannes, & eam ob rem non absone candidissima matris dei puritas, mundissimáque integritas ei cõmissa est asseruanda. Ioh.15. Ioh.19.

¶ Cæterum vt Christus Iohannem singulari amoris priuilegio dilexit, ita reciproco amandi officio, & mutua vicariaque compensatione, dilectus iste discipulus Christũ coluit, quod vel eo dilucide constat indicio, quia cæteris discipulis constantior, inter frementes turbas & insultantes Iudæos Christo in cruce pendenti astiat, non veritus eorum insaniam & ocium Christi affectatores. Iam cæteri trepidatione perciti, fuga dilapsi erãt discipuli, neque audebant in tanta rerum perturbatione ac tempestate seipsos coram prodere. Iam Petrus apostolorum columen, in scandalum abnegationis prolapsus erat. Solus hic magistrum suum impauide ad mortem vsque comitatus est: eique, quo potuit, deseruiuit in extrema necessitate obsequio, Quod veræ amicitiæ munus esse contestatur sapiẽs, cum ait: Omni tempore diligit qui amicus est, & frater in angustiis comprobatur. Contra verò de eo qui simulat amicitiam, & exterius præ se fert amorem non solida radice nixum, dicit Ecclesiasticus: Est amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. Et paulo post: Est amicus socius mensæ, & nõ permanebit in die necessitatis. At verò beatum Iohannem non de huiusmodi amicorum fuisse numero, sed verum, sed syncerum: & id arguit, quòd cum captus esset dominus noster à Iudæis in horto cæteris discipulis se in fugam proripientibus, nõ Mat.26 Pro.17 Eccle.6

prius

Mar.14 prius aufugit, quàm abrepta sindone qua super nudo cor-
pore amictus erat, & ipse nudus itidem fugere coactus est.
Deinde verò reuersus, introgredi non expauit cum domi-
no nostro in atrium pontificis, & Petrum illuc intro[illegible]-
re. Vides multifariam elucere beati Iohannis in pa[illegible]
Iohan.18 Christi constantiam supra cæteros condiscipulos, ex [illegible]
uentiore in ipsum amore haud dubie emanantem.
¶ Sed nunc quid Christus matri suæ dixerit, audiamus.
Luca. 23. [*Mulier, inquit, ecce filius tuus.*] Orauerat quidem pri[illegible]
Cap. trem suum domin⁹ pro persecutoribus. nec inefficaciter.
Nam nisi ostentis elementorum & caligine tenebrosa [illegible]
tam terram obducente, reuersi sunt percutientes pect[ora]
sua: & pœnitudine ducti, cognouerunt ex portentis & pro-
digiis insolitis eum quem crucifixerant, esse filium dei.
Promiserat itidem latroni, innocētiam & diuinitatē Chri-
sti confitenti, regnum cæleste, paradisique consortium.
Nunc pro matre solicitus est, & fidum designat custodem,
dicens de Iohanne ad virginem: Mulier, ecce filius tuus,
acsi plane diceret: Fuit quondam ò dulcissima mater, &
adhuc natura sum tuus filius. hanc enim humanæ carnis
substantiam à te sumpsi. Verum nunc mihi moriendum est,
nunc à te separandus, officiosum filij in matrem obsequiū
amplius præstare non potero. Itaque ne maneas orba &
destituta filij solatio, dilectus meus discipulus (qui coram
adest) fungetur meo in te officio, tibíque filij [illegible].
¶ Sed cur ò bone Iesu, non matris, sed [illegible]
hic matrem compellasti qui non modò opere [illegible] ver-
bo iussisti matrem à filiis honorari? Dixi[illegible],
Ioh.2 cum à te in nuptiis peteret vini deficientis [illegible]:
Quid mihi & tibi est mulier? nondū venit hora mea, [illegible]
naturam diuinitatis, operationis miraculorum effectricē,
quam tunc mater expetiuit, ab ea non accepisti. Sed cum
humanitatem, secūdum quam patiebare, ab ea [illegible],
exigere videtur ipsa pietas, quòd eam matrē [illegible] quàm
mulierem nunc appell[a]s.
¶ Verum id proinde à te factum est, ne audito matris no-
mine, maternum cor nimio dolore afficeretur, ne [illegible]
nouaretur aut augesceret illo verbo quasi sagitta tran-
sfixi materni pectoris angor: cui⁹ tristitiam, vt [illegible]
sti, potius imminuere quàm grauiorē reddere [illegible]

Itaque opere ipso summam in matrem pietatem ostẽdisti: tantum verbo communi vsus, ne propriũ & peculiare matris vocabulum, mœrorem magis anxium ingereret. Siquidem mentem tuam à pietate alienam non fuisse, ostẽdit hæc tua de matre solicitudo: quia cum non possent manus tuæ præstare in matrem officium, nam clauis erãt cõfixæ: cum etiam non valerent cætera corporis tui membra quicquam obsequij exhibere matri, quia ligno crucis erant affixa: soli oculi quod potuerunt effecerunt, respexerúntque dulci compassionis intuitu mœstissimam matrem. Et lingua itidem quæ libera erat relicta, suo vsa est ad pietatem officio, dicens ad matrem: [*Mulier, ecce filius tuus.*] Sic oculi videndo, & lingua loquendo quam potuerunt, matri exhibuerunt venerationem & consolationem.

¶ Cæterum mirabitur fortasse quispiam, cur dilectæ suæ matri in nuptiis eum solicitanti atque admonenti de vini deficientia, duriuscule responderit Christus, quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea. Alio quoque tẽpore cuidam dicenti ad dominum, docendo populo intentum, ecce mater tua & fratres tui foris stant quærentes te, quasi matrem non agnoscens, dixit: Quæ est mater mea? & qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit. Ecce mater mea, & fratres mei. Hic verò cum spiritum esset deo patri commendaturus, placide ipsam est allocutus matrem, vbi maior videbatur perturbationis occasio ob acerbitate tormentorum: & solicitam illius curam gerens, sedulum illi & officiosum designauit custodem. *Ioh. 2.* *Mat. 12.*

¶ Sed omnis facile tolletur ad dubitandi materia, si ipsa temporis, loci & rerum ratio vbique penficulatius attendatur. Rogauit in nuptiis mater filium, vt vini defectum suppleret: sed intempestiue, & antequã aliis palàm manifesta esset vini deficientia. Proinde qui suis tẽporibus dispẽsat oĩa & naturæ & miraculorũ opera, respõdit nõdum adesse horã faciendi miraculi, ne se ingereret ad hoc opus, aut mater suspectũ redderet signũ. Admonuit differendã esse rẽ ipsam, quod ab aliis rogaretur, quoad cõuiuis ipsis etiam nota esset vini carentia. & ita indubitatius esset suæ glo- *Iohan. 2.*

gloriosæ diuinitatis signum, tempestiua aquæ in vinum conuersio, hæc erat hora illa quæ expectebatur à domino, ad faciendum illud miraculum: quæ tūc cum mater eius primo compellauit, necdum venerat. Itaque nihil dur[illegible] respondit dulcissimæ suæ matri in illis verbis, cuius pe[illegible] nem, cum opportunum erat tempus, opere complens. [illegible] verò cum annunciando æternæ vitæ verbo ded[illegible]

Mat. 12. dominus, & ad populum in tēplo verba faceret interpellatus à quodam nunciante matrem eius & fratres foris stantes ipsum quærere, cognationem matris carnalem nó negauit. sed responsione sua ostendit, parentes ne cognoscendos quidem esse, cum spiritualia impediunt opera pone[illegible]dúmque tunc esse omnem carnis affectum, cū diuinis [illegible]catur officiis. Manus autem suæ in discipulos extensione, assertionéque subiuncta, quòd ipsi essent mater & fratres eius: declarauit ipse magister veritatis, cognationem spiritualem qua regeneramur spiritu, & deo fide non ficta coniungimur, corporali longe esse præferēdam. hæc enim natura præstatur, sine nostra electiōe & opera: illa verò, nostro studio próposito atque voluntate habetur. Erant plane discipuli germanitate spiritus, domino arctius coniuncti, non autem ita cognatione carnis. Beata autem virgo, & carnis & spiritus affinitate erat cōiunctissima Christo, adhærens ei indimobiliter, & vnus cum eo spiritus, & ergo illi erat cognatissima, vtraque ad ipsum co[illegible] supra cæteros eminenter insignis atque præclar[illegible] que in his duobus euangelij locis, importuna [illegible] ad Christum interpellatio, fecit eius responsionem (quæ ipsi rei erat accommodatissima) duriorē & asperi[illegible] videri. At nihil tale, cum iuxta crucem Iesu staret mater eius occurrit: propter quod difficilior illi esset habend[illegible] imo, quin potius omnia mitem māsuetámque locution[illegible] exposcebāt, ad leniendum dolorem maternum. Cum [illegible] in arcta necessitate & angustia constituti sunt [illegible] blandiloquentia ad eos opus est & officij exhibitione. Cū e[illegible] spiritualia opera nequaquam impediunt, merito omnia

Chrysosto. sunt eis, vt ait Chrysostomus tribuenda: & omnibus [illegible] ferendi sunt, quia genuerunt, quòd educarunt, q[illegible] meras pro ipsis molestias subierunt. Recte igitur [illegible] suæ matri gladio doloris transfixæ, dulciter de cr[illegible]

qu[illegible]

cutus eſt Chriſtus, & prouida cura illam cōmendauit diſcipulo: vt documētum nobis traderet ſuo exemplo, quod parentibus anguſtia & aduerſitate preſsis omni cura ſubuenire debemus, quam poſſumus verbis adhibere conſolationem, & quodcunque opere valemus, ipſis impendere officium, ſubſidium & leuamen. ¶ Porro hic libet attēdere, qualis fuit hæc mulier quam dominus hoc loco de cruce compellat: & quàm diſsimilis illi, quæ data primo parenti ſocia, vt ait, decepit ipſum, & toti humano generi prima intulit exitium. Illa quidem per ſerpentem ſeducta eſt, iſta vero per angelum deſublimitate diuinæ incarnatiōis edocta. Illa accepit de ligno vetito, & dedit viro ſuo de quo facta erat. Iſta reparationem per lignum fieri vidit à filio, qui de ea natus erat. & ei quidem aſtitit, vt quemadmodum mulier in præuaricatione erat coniuncta viro, ſic & in ſatisfactiōe mulier itidem adeſſet viro. fierétque conſimili modo expiatio culpæ, quo facta fuerat commiſsio. Hæc enim præter cæteras vna eſt cauſa, cur Chriſtus ſuam dilectiſsimam matrem voluit adeſſe ſuæ paſsioni, & ſecum tanto affligi dolore, vt elucretur hoc remedio illa delectatio, quam vir ſugerente muliere vna, cum ipſa vetitum guſtauit pomum. Illa ſeducta eſt, quia cum homo eſſet, voluit aſsimilari deo. hæc vero vidit deum & hominē ex ſe natum, cruci affixum. Illa de latere viri facta, fuit principium noſtræ damnationis, quia virum ſuum pertraxit ad conſenſum. Iſta principium noſtrę ſaluationis, vidit latus Chriſti aperiri, vnde virtus omnium ſacramentorū prodiit. Illa vidit lignum quod erat pulchrum viſu & delectabile, ſuauéque aduesc ēdum. Hæc vero vidit in ligno ignominioſo ſuſpenſum filium, conſputum & amaritudine fellis potatum. Illius pedes currunt ad lignum, & manus extenduntur ad fructum. Hæc filij ſui pedes vidit clauis confixos, & manus itidem ferro confoſſas. vt omni ex parte quæ membra fuerant in peccati perpetratione inſtrumenta culpę, eadē ad expurgationē noxe grauia pertulerint tormenta. Illa ambitioſa, hæc humilima. Illa deo inobediens, hæc obedientiſsima, quæ etiā ſponte paſſa eſt, ſuſtinuitque filium ſuum pro nobis tradi in mortem. Vnde ſacer Auguſtinus vtranq; harum ad inuicem cōferens, recte ait: Eua inobediens meruit pœnam, Maria obediēs cū-

Gene. 3

Auguſtin.

secuta est gratiã. Illa gustando ꝓhibitum, maledicta: hæc credendo angelo, benedicta. Rursum, illa dei scientiã appetiuit hæc dei sapientiã irrideri veste alba & ludibrio haberi conspexit. Illa cum viro suo erat nuda cum peccato, hæc filium suũ nudum in cruce suspensum vidit. Illa cum viro suo post culpã se abcondit, hæc post filij sui immolationẽ, eum vidit in sepulchro reponi. Per illã maledictio irrogata & mors, per hanc benedictio & vita nobis est allata. ¶ Sed nunc ad euangelij literã regrediamur, quę postea subiungit: [*Deinde dixit*] Iesus ad discipulum: [*Ecce mater tua.*] Perinde atque aperte diceret: *Est tibi ò Ioannes* altera mater generationis officio, præter quam & hanc habeas matrem cura & solicitudine. *Impẽde ei quæcunque potes officia pietatis, quia & mea mater est ratione susceptæ carnis: & tua, ratione curæ & obsequij quod ipsi impendas. Ego quidem eius sum natura filius, sed tu sedulitate & diligentia custodiendi eam, te illi filium exhibebis. Et in hoc sane facto ostendit nobis dominus noster & virtutum magister optimus, vt iam supradictũ est, quantam debeamus habere curam parentum nostrorũ, q̃ sedulo & diligenter debemus anniti: vt quæcunq; illis desunt, suministrentur. quomodo quidem moriturus dei filius ne suam quidẽ matrẽ neglexerit, sed ei designauit certũ (q̃ filij partes in eam ageret) custodẽ. Cæterũ hæc mirabilis est filiorum cõmutatio, & virgini matri admodũ dura. Siquidem habuisti prius ò beatissima virgo, pro nato filium dei: nũc eius loco, filium habes Zebedæi. Ante illius tibi fuit, qui & deus esset & homo, sed nunc tibi filius designatus est purus homo. Prius eum qui cælo & terræ imperat, & solo verbo condidit vniuersa, filium habuisti: nunc aũt eũ qui à deo creatus est. Verũ nõ id tibi durũ videri debet. nam hunc secundum ò mater benignissima filiũ ita accepisti, vt primum nõ amiseris. Nã tãetsi ad tẽpus dissolutionẽ animę à corpore patiatur, ea tamẽ diuturna non erit. Terti⁹ dies, cõfide, restituet tibi filiũ gloriosum, & ad immortalitatẽ resurrecturũ, qui cũ haud multo post ascensurus sit cũ triumpho ad patrẽ, interim alterũ habebis, qui diligẽter te curabit & seruabit. Sed ò S. Ioãnes, attẽde filius quantũ thesaurũ hoc ipso testamẽto (cuius tu solus ... fuisti) suscepis custodiẽdũ, q̃ ꝓciosã tibi margaritã com-

ſerit magiſter tuus, quanti ponderis & momenti id eſt depoſitũ, quod tibi creditũ eſt. Ipſa enim virgo ſanctiſsima, quæ tibi vt mater filio commendata eſt, regina eſt cælorum & domina angelorum. Ipſa templum eſt domini, in quo nouem menſes requieſcere dignatus eſt. Ipſa itidem ſacrarium eſt ſpiritusſancti, cuius obumbratione virgo fœcundata eſt. Oſtendit plane dominus noſter hoc argumento, quòd te ſingulari quodam amoris priuilegio dilexerit: cum eam, quæ nihil preciοſius, nihil clarius habuit in terris, matrem tibi vni crediderit. Serua enixe id depoſitum, cuſtodi creditum tibi theſaurum: eique officia pietatis exhibe, cui quiſquis inſeruire obſequiúmque præſtare poteſt, eo ipſo non minimam fœlicitatis partem aſſecutus eſt. Verum quid opus eſt monito, vbi nullo accidente monitore, ſpõte ſua ex ſeipſo quis id facit cuius admonetur? Quid opus eſt vltro currentem vt aiunt, equum calcaribus vrgere? Ecce paret diſcipulus magiſtro, obſequitur ꝓtinus voluntati teſtatoris, morémque gerit eius petitioni. [*Et ex illa*] inquit [*hora accepit eam diſcipulus in ſuam.*] Quid ſuam? ſororem aut cognatam? Minime, ſed in ſuã matrẽ, aut potius in ſuam curam vel cuſtodiam. Qui vero hoc loco, in ſua, legunt, quod tamen minus congruenter faciunt: intelligunt, vt ait Auguſtinus, quòd accepit eam diſcipulus in ſua, non prædia, quæ nulla propria poſsidebat, ſed in ſua officia, quæ propria diſpenſatione exequenda curabat. Neque ab re adiectũ putetur, diſcipulum ex illa hora accepiſſe eam in ſuam. Quanuis enim antea beatæ virgini dilectus deo diſcipulus, honorem & obſeruantiam vt matri dei, vt ſanguine illi coniunctæ, vt benedictę inter mulieres & virgini ſingulari, exhibuerit: nunc tamẽ poſt acceptam à deo prouinciam cuſtodiæ ipſius, maiore ſedulitate obſequium illi præſtitit, diligentiore ſtudio curam ipſius habuit, & frequentiori conſuetudine atque familiaritate eidem officioſus affuit, vt ad fœlicem vſque tranſitum glorioſæ virginis ex hoc mundo, eam non deſeruerit: ſed ſedulus ei impenderit quæuis obſequia, quæ pietas ipſa efflagitat à pientiſsimo quoque filio matri exhiberi. Ex quo non parum beato Iohãni virginis glorioſæ cuſtodi dignitatis acceſsit, & diuinorum myſteriorum apertior data eſt intelligentia. haud enim dubiũ eſt, ipſum

Auguſtin⁹.

multa ex ea diuinitatis mysteria audiuisse, cæteris discipulis copiosius, ob maiorem cum ea familiaritatẽ & conuictus consuetudinem. Illáque hubertim hausisse doctrinæ fluenta, partim ex dominico (supra quod in cœna [illegible] buit) pectore, partim ex mutuo dignissimæ virginis (quæ tota diuino erat lumine illustrata) consortio: quæ dein [illegible] abunde diffudit in totum orbem, & euãgelico eloquio instar aquilæ cæli sublimia conscendit.

¶ Posset autem quispiam hoc loco non absurde sciscitari, quamobrem beata virgo Maria sancto Iohanni est à Christo in cruce commendata, & non potius ipsi Ioseph viro suo, qui eam desponsauerat, curámque illius ante partum & post partum in iis quæ ad rem domesticã, conuictum, & vitæ humanæ necessitatem spectant, semper gesserat. Erat enim ipse sanctus Ioseph, sacratissimæ virgini propter connubiale fœdus & vinculum copulatior, quàm Iohannes.

¶ Prompta est responsio, ipsum Ioseph ante passioné Christi obdormisse in domino, & in placido Abrahæ sinu redemptionis humanæ fructũ cum aliis patribus antiquis expectasse quod quanuis ex euangelica lectione non habeatur, facile tamen eo conuincitur, quòd si superuixisset adhuc ipso passionis domini tempore, non deseruisset sacrosanctam coniugem suam iuxta crucem incomitatã, sed & præsens ei astitisset. Sicut cum ea in Aegyptũ profectus est, & triduo puerũ Iesum, cũ remansit in Ierusalé, dolẽter cum mœstissima matre quæsiuit. Insuper si ipsa passionis hora super fuisset Ioseph, nunquam alteri quàm illi sacra virgo de cruce commissa fuisset. Verum orbata viro, Iohãni credita est.

Lucæ 2.

¶ Sed & nos fratres charissimi, nonne cum Iohanne matrem habemus communem, sacrosanctam scilicet virginem Mariam? An non ipsa est peccatorum mater, quæ vt peccatores salui fierent, facta est mater? Accipiamus igitur eam quisque in suam, tanquam nobis commendatã à domino, quemadmodum fecit Iohannes. & ipsa cum benignitatis & misericordiæ sit plenissima, nos accipiet in [illegible] efficiétque hoc pacto nos domini nostri fratres, vt [illegible] vna sit communis mater. Vt filij igitur tantæ matris, [illegible] lum ei prę́stemus obsequium, honorémque assiduum, quo

post

post hanc vitam nos in suum assumat consortium, si modò sedulitate solicita eam nunc acceperimus in nostram matrem. Efficiétque demum, vt cum domino & fratre nostro Iesu Christo, & cũ ea, in paterna & materna illa regni cælestis hæreditate perpetuo gaudeamus. Quod nobis præstet dominus noster, qui non dubitauit, vt iugiter viueremus, temporalem pro nobis mortem subire. Amen.

Hic propter honorem virginis matris, cuius compaßio alicubi solẽniter celebratur, adiicitur sequens de Mariæ doloribus liber: ne simplices commento quorundam doluisse Mariam negãtium seducti, putent aut festum Cõpaßionis frustra institutũ: aut quæ de condolentia Mariæ hucusq; credita sunt, vane credita fuisse.

¶ IVDOCI CLITHOVEI *NEOPORTVENSIS*, DE DOLORE BEATAE MARIAE VIRGINIS in paßione filij sui, opusculum.

¶ *Euangelico testimonio & Pauli apostoli, naturæque recta inclinatione, dolorem beatæ Mariæ virginis ostendi.* *Cap. I.*

INter eximias sacratißimæ virginis Mariæ virtutes, quibus omni ex parte beata perfectáq; enituit: & illa miro claruisse splendore putari debet, quæ in aduersis animi cõstantiã seruat, atque in aliorum ærumnis commiserationis gerit affectũ. Quòd si hãc sacratæ virgini quispiã detrahit, quonã pacto ipsam omni cumulatã virtute instructámq; recte dixerit? cui tamen nullum defuit virtutis decus & ornamẽtum. Sane ipsa superbeata virgo cum ab hominibus, tum ab angelo magnopere laudata, egregiisque celebrata titulis, summam humilitatem suique sumißionẽ mirifice semper seruasse cognita est. qua quanto honoratior est habita, tanto se gessit in omnibus humilius. & vt dei mater fieret, destinata, domini seipsam nominauit ancilla. Itaque in huius mundi secundis rebus, amplißimis Luc. I.

honoribus & laudibus, satis supérque perspecta fuit animi eius modestia, satis cognita ipsius inclyta virtus. Verũ idipsum ad cognoscẽdam eius omnimodam perfectionẽ, absolutúmque virtutum omniũ numerum, haud sufficere debuit, credendúmve fuit. quandoquidem permulti læ[illegible] in rebus moderati sunt, & minime insolẽtes: vbi vero ip[illegible] aduersa ingruunt & aspera, protinus consternati, anim[illegible] sunt deiecto, fracto atque prostrato. Debuit igitur etiam spectata esse in tristibus & sinistris casibus animi virginalis constantia, inconcussaq; soliditas, quo ambidextra esse dinosceretur, & ad vtrãque rerum sortem æqua mente se rendam, omniquaque expedita. Quod vtique abũde ipsa de se præstitit documẽtum, & in propriis, & aliorum perferendis, vt par est, aduersitatibus, seipsam declarauit multis argumentis instructissimam. In propriis quidem tolerandis, patientiæ clypeo munitissima in aliorũ vero ærũnis, affectuosæ compassionis plenissima, & potissimum in dilecti filij sui afflictionibus grauissimis, passione & morte: in qua etiam supra quàm dicere possemus, eidem acerbissime condoluit. Vt igitur exploratior habeatur atque perspectior in sacra dei matre hic cõdolentię pientissimus affectus, & doloris ipsius ob Christi mortem magnitudo, hanc suscepimus operam. In qua primum scripturæ & sanctorum patrum testimoniis, vt præfati sumus, comprobabimus rem propositã, duodecim ex sacris literis primo loco rationes desumpturi, & deinde totidẽ adducturi grauium autorum sententias idem astruentes. Postremum vero, & in secũda pręsentis operis parte, duodecim aduersariorum & oppositam asserentium partem obiectionibus (quas rationum loco, ad suam fulciendã positionem contexunt ac proponũt) vtcunque respondebimus. Prodeant igitur suo ordine nunc in aciẽ duodecim rationes ex scriptura depromptæ. Quarum hæc prima habeatur.

¶ Sacrosanctam virginem Mariam grauiter in amarissima passione filij sui indoluisse, intrinseco quidem dolore animi penetrante etiam intima cordis eius: primum

Lu.2. ex eo loco euangelico deduci potest, quo ad filium [illegible] inuentum in templo post triduũ, dixit: Fili, quid fe[illegible] bis sic? ecce pater tuus & ego dolẽtes quærebamus [illegible] des hic quonã pacto dulcissima mater manifeste [illegible]

ſe dolore confectam fuiſſe,ob abſentiam triduanam filij ſui. Attamen nõ tanta illi erat tunc doloris materia,quanta in hora paſsionis vnici filij ſui.cum ſtaret iuxta crucem eius,& videret ipſum tanquam maleficum in medio latronum ſuſpẽſum, vndique vulneribus ſauciũ,ſanguine purpureo perfuſum,ab omnibus ludibrio habitum. Potiori igitur iure & tunc filio ſuo vnigenito condolebat. Siquidẽ præſentia mala & ante ora nobis obiecta, vehemẽtius mouent animos ad dolorem.

¶ Secundo,Lucas adoleſcentis delati extra portam ciuitatis reſuſcitationem ſcribens, dicit matrem eius viduam, cuius filius vnicus erat mortuus, largo fletu filij ſui mortem deploraſſe, ita vt dominus noſter miſericordia ſuper eam motus, eidem dixerit: Noli flere. Sed nonne beata virgo iam vidua erat? nonne Chriſtus eius vnicus filius extra portam ciuitatis paſſus? quis igitur eã hoc inductus ſimili exemplo,crediderit à piis lachrymis temperaſſe? Idem quoque euangeliſta paſsionem domini noſtri conſcribens,ait quòd cum duceretur ad crucifigendum,ſequebatur ipſum multa turba populi & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Et vnde obſecro hæc procedebant lachrymæ? reuera ex compaſsione & commiſeratione animi,quam habebat illa turba flens in dominum noſtrum,quem innocentem & iuſtum cernebat vſque adeo ignominioſe duci ad mortem. Itaque ex virtute animi & pietate profluebant illæ populi lachrymæ, & laudem non modicam merebãtur. At quicquid virtutis fuit in aliis,illud idem longe cumulatius fuit in beata virgine,quæ omnis gratiæ pleniſsima eſt ab angelo prædicata. Tanto igitur huberius & ipſa fundebat lachrymas, & acerbiore cruciabatur dolore:quanto ſyncerius & amplius cognouit filij ſui dignitatem, excellentiam, innocentiam & virtutem. Quanto enim magis cognoſcimus, amplius amamus:& quo amamus vehementius, eo grauius de amici noſtri calamitate torquemur.

Lucæ 7. *Lucæ 23.* *Lucæ 1.*

¶ Tertio, Paulus apoſtolus Romanos exhortans ad charitatem fraternitatis adinuicem habendã,dicit eos debere gaudere cum gaudentibus, & flere cũ flẽtibus, ꝙ ſynceræ charitatis officiũ ſit,de proximi proſperitate gaudere, & de eiuſdẽ aduerſitate ſimul dolere,atq; cõmiſeratione

Roma. 12.

ne affici. Atqui in sacratissima virgine & matre dei, feruentissima fuit charitas in filium & ordinatissima: quandoquidem in Canticis testatur, quòd rex ordinauit in ea charitatem. Et filius ipse gloriosæ virginis, in passione sua grauissime doluit. tristis enim fuit anima eius vsque ad mortem. insuper & lachrymatus est. Nã in cruce pendens cum clamore valido & lachrymis exauditus est pro sua reuerentia, vt scribit Apostolus ad Hebræos. Igitur & sacratissima mater filio suo dolenti & flenti in cruce, intime compassa est ac condoluit, aut nulla prorsus in ipsa fuerũt viscera commiserationis: quod ipsi charitatis officio penitus repugnat, & de tam sancta ac gloriosa virgine dicere, impium est ac blasphemũ. Quarto: *Natura*, quinimo optimus naturę conditor, hunc commiserationis affectum nobis boni gratia indidit, vt vidẽtes alterius ærumnosam sortem, moueamur condolentia. Qui etiam affect⁹ animalibus rationis expertibus impressus cernitur ac insitus, vt caniculam videas si catellos suos amiserit, ingemere, & solicitam vbiq; eos quæritare, circũcursantémq; loca singula, angulos & latebras lustrare. Quod hoc carmine graphice exprimit satyricus:

Cant. 2. *Matth. 26.* *Hebr. 5.* (margin)

Iuuenalis.

Separat hæc (scilicet recta ratio & mens) nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile soli
Sortiti ingenium, diuinorúmque capaces,
Atque exercendis capiendisque artibus apti,
Sensum à cælesti demissum traximus arce,
Cuius egent prona & terram spectantia mundi
Principio indulsit communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoq;, mutuus vt nos
Affectus petere auxilium & præstare iuberet.

¶ Idem quoque paulo post subiungit:

Mollissima corda
Humano generi dare se natura fatetur,
Cum lachrymas dedit. hæc nostri pars optima sensus.

Atqui gratia non tollit naturam, quin potius eam perficit & absoluit. Igitur affluẽtia gratiæ in sacrosãcta virgine, reddidit in ea hũc cõpassionis & cõmiserationis affectũ tanto sane vehementiorem, quanto synceriori amore diligebat filium, & cognoscebat eius dignitatẽ. Amor aũt B. Mariæ virginis in suum filium, fuit summus & excellentissimus.

igitur

igitur & maximus in ea fuit compaſſionis affectus, impellens eam ad grauiſſimum dolorem habendum de acerba filij ſui paſſione & morte, quod eſt noſtri inſtituti propoſitum.

Quòd rurſum teſtimonio Apoſtoli, exemplo Chriſti itidem & Pauli, oſtenditur beatæ virginis dolor.

Caput II.

QVinto autem loco grauiſſimus glorioſæ virginis & matris dei dolor ob filij ſui paſſionẽ, ſic comprobatur: Beatus apoſtolus in epiſtola ad Romanos enumerans grauiſsima peccata gẽtium, in qua ob idolorum culturam inciderant, dicit inter cætera, gentiles eſſe ſine affectione compaſſionéque in proximum. Cui conſonat beatus Auguſtinus, in decimoquarto libro de ciuitate dei dicens: Cum rectam rationẽ ſequuntur affectiones animi, & adhibentur quando vbi oportet, quis eas tũc morbidas ſeu vitioſas paſſiones audeat dicere? Nã & ipſe dominus noſter cũ hominibus conuerſatus, & nullum omnino habens peccatum, adhibuit eas vbi adhibendas eſſe iudicauit. vt cum Marcus dicit, quòd ſuper duritia cordis Iudæorum & cæcitate, cum ira contriſtatus ſit. Deinde ſubiungit eodem loco Auguſtinus: Cũ vitæ huius infirmitatem gerimus, ſi poſſiones omnino nullas habeamus, tunc potius non recte viuimus. Vituperabat enim & deteſtabatur Apoſtolus quoſdam, quos etiã eſſe dixit ſine affectione. Illos enim culpauit ſacer Pſalmus, de quib' ait: Suſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit. Nam non quia durum eſt aliquid, ideo rectum: aut quia ſtupidum, ideo ſanũ. Si igitur ſacrata virgo & mater non doluit in hora paſſionis de cruciatibus & morte filij ſui, profecto erat ſine affectione commiſerationis, & duro corde non emollito ad compaſſionem, quod proculdubio in ea, ſicut & in gentibus eſſet vitio dandum. Qui enim mentis eſt duræ, vt dicit ſapiens, corruet in malum, & cor durum male habebit in die nouiſſimo. Rurſum teſte Salomone, iuſtus miſeretur animarum iumentorum ſuorum: viſcera autem impiorum, crudelia. Mouetur vtique iuſtus miſericordia in iumenta ſua, & eo magis in homines. & non mouebitur beata dei mater dolore ſuper filio ſuo dilecto? Faceſſa hęc im-

Rom.1. *Mar.3* *Ro.1.* *Pſal.68.* *Prouer.28.* *Eccl.3.* *Pro.12*

impietas & extrema deme͂tia, & grauiſſimum ſanctæ virginis dolorem cum veritate & pietate omnes prædicem'.

¶ Neque plane id derogat dignitati deiparæ virginis, q̀ huiuſcemodi affectum compaſſionis in ea aſtruimus, quo ſummopere doluit de dulciſſimi filij ſui paſſione & morte. Quinimo mirifice idipſum eam extollit, quòd cum cæteris ſuis clariſſimis virtutibus, & hanc quoq; habuit magnopere commendabilem commiſerationis affectionem. Quæ quidem non ex peccato ſuam traxit originem, aut ex primorum parentum maledictio, vt putant aduerſarij: ſed ex virtutis, ſ. amicitiæ & charitatis, officio. Siquidem qui veram in alium habet charitatem, non poteſt non intime dolere de calamitate amici. & quanto ſyncerius aliu diligit, tanto grauius triſtatur & mœret de illius aduerſitate. Itaque qui negat beatam virgine͂ de paſſione & morte filij ſui doluiſſe, præclaram illi auferret virtutem: atq; inſenſibilem animo, ſtupidam mente, corde adamantino & ferreo eandem fuiſſe contendit, quòd inſtar ſilicis aut rupis duriſſimæ, non habuerit viſcera co͂mota ſuper dolore acerbiſſimo filij. Illud autem aſſerere, extremæ impietatis eſt.

¶ Sexto: Dominus noſter totius commiſerationis & pietatis origo, cum verſaretur in terris, oſtendit effuſa compaſſionis ſuæ viſcera in afflictos. Cum enim videret vidua͂ illam (cuius filius vnicus adoleſce͂s efferebatur mortuus) largius flentem, miſericordia motus eſt ſuper illam, eique dixit: Noli flere. Reſuſcitaturus itidem Lazarum, cu vide ret ſorores eius plorantes, & ipſe quoque vt totus bonus & miſericors, pias effudit lachrymas. Videns etiam ciuitatem Ieruſalem, fleuit ſuper illam ob miſerandam deſolationem, quam præuidebat illi in excidio á Romanis inferendo, futuram. Et plane hi dolores & hæ lachrymæ non ex peccato in eo prodierunt, cum ipſe peccatum non fecerit, nec inuentus fuerit dolus in ore eius: ide ex pio & ſyncero animi affectu, atque ex ardentiſſimo charitatis feruore. Atqui non diſcrepauit beatiſſima mater à morib' dilecti filij ſui: quinimo illi fuit in virtutum perfectione pro ſuo gradu & modo qu im ſimilima effulſit enim gratia plena. Igitur & ipſa habuit hunc viſceroſum charitatis affectum & compaſſionis in afflictione aliorum, & potiſſimum

Luca. 7.

Ioh. XI.

Luc. 19

Iſa. 53.

mum filij sui. quod quidem in ea magnæ fuit & eximiæ virtutis ornamẽtum, neque cumulatissimo suarum virtutum numero hæc inclyta & spectabilis virtus defuisse credenda est. Quid enim illi deesset virtutis, in qua dominus virtutum habitare, & ex qua humanam carnem sumere dignatus est?

¶ Septimo: B. Paulus ex intimo charitatis affectu sæpius defleuit aliorum errata, vt plerisque in locis, & potissimũ ad Philippenses scribit: Quos sæpe dixi vobis, nunc autẽ & flens dico, inimicos crucis Christi: quorum finis interitus, quorum deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Et sanctissimi viri ex æstuante charitatis igne succensi, hac à deo gratia donati leguntur, quòd in meditatione intima amaræ passionis domini nostri largas effuderunt lachrymas, ipsi Christo pro nobis passo ex toto corde compatientes. Si igitur ille dolor pias profundens lachrymas, ex sola dominicæ passionis recordatione enascebatur, & diuino quidem munere: nam non parum dei est donum hic pius affectus & gratia lachrymarum, ex pio & syncero corde emanantium: quantus putas dolor in sacrosancta erat virgine, ex præsenti obiectione & inspectione passionis filij sui, cum dolorosa omnia vehementius animos moueant humanos, quando præsentia cernuntur, quàm absentia? An putandum est, quæso, in aliis sanctis viris hunc pietatis affectum & piarum lachrymarum gratiã fuisse, & non in sacrosancta virgine? Quod si constantius asseueras, quomodo igitur erit gratia plena, cui gratia compassionis deerit? Si Paulus defleuit aliena peccata, nõne & beata virgo indoluit infidelitatem atque crudelitatem Iudæorum, Christum tam atrociter & iniuste persequentium? Fuit igitur & in pientissima virgine hic affectuosus dolor & viscerosa compassio. *Philip. 3.*

¶ *Ex mutua membrorum compassione, materno affectu, discipulis & Magdalena, conuinci dolorem beatæ virginis.* Cap. III.

OCtaua verò ratione nostrum propositum ita deducitur: Apostolus ad Corinthios scribẽs, ostẽdit omnes mutuo charitatis vinculo debere esse astri-

aſtrictos, per manuductionem membrorum corporis hu-
Cor.12. mani, ita dicens: Si quid patitur vnũ membrum, compa-
tiuntur omnia membra: ſiue gloriatur vnum membrũ, con-
gaudent omnia membra. deducitque deinceps in corpore
myſtico idem eſſe obſeruandum, in quo ſane beata virgo
Maria vnum fuit membrum, & quidem præcipuum, ca-
ti ſuo Chriſto arctiſſima charitate compaginatum. Igitur
cum caput ipſum tanta patiebatur acerba & dolenda, non
debuit ſacrata virgo tanquam membrum illi compati &
condolere? Debuit reuera, vt ordo charitatis & ratio po-
ſtulabit, & ipſe Apoſtolus atteſtatur: quòd ſi debuit, pro-
fecto & fecit. Si enim id debuit ex charitatis officio, & nõ
fecit: iam à charitatis opere deceſſit & lapſa eſt, quod ab-
ſurdum eſt & impium, de ipſa ſemper ſancta virgine aſſe-
rere. Compatiebatur igitur membrum myſticum ſuo capi-
ti, mater filio & tanto arctius vtique compatiebatur, quã-
to ſtrictius illi fuit amore coniuncta ob maternum affe-
ctum, ob ſubminiſtratam noſtræ carnis ſubſtantiam, cum
cerneret de ſe ſumptam virgineam filij ſui carnem tantis
confectam vulneribus, atque adeo crudeliter laceratam.
Nulli ſane id dubium eſſe debet, quin iſte maternus Ma-
riæ dolor, tanto magis exceſſerit omnium aliarum matrũ
dolorem, ob filiorum ſuorum obortam calamitatem: quã-
to dignior & excellentior eſt in ea materni nominis ra-
tio, & quanto eius maternitas cæteris omnibus dignitate
præſtat.

¶ Nono: Si mater abſẽs audiat filium ſuum eſſe vulneri-
bus affectum, ex ſolo naturæ recte ordinatæ inſtinctu do-
lebit grauiter: quanto ergo magis, ſi prẹſens illum viderit
vulnerari? Rurſum, ſi intelligat mater vnicum, ſed atrox
& lœtale, vulnus eſſe inflictũ filio, afficietur ex naturali
inclinatione graui dolore: quãto igitur amplius, ſi audiat
multa, eadémque mortifera vulnera illi irrogata, mœrore
conficietur? Inſuper, vbi cognoſceret mater filium extremo
affectum ſupplicio ex decreto ſenatorij ordinis & iudicis
ad id conſtituti, ſed clanculum, ad declinandam infamiã &
ignominiam publicam, vt in carcere laqueo ſtrangulatũ
aut aquis obrutum, hanc filij ſui miſerandam ſortem gra-
ter feret: longe verò grauius, ſi publico ſupplicio acce-
rit illum morti adductum in propatulo, & frequenti
F f

populi concursu ad illud spectaculum. Ad hæc quanuis reus mortis & sceleratur fuerit filius, vt homicidij aut sacrilegij conuictus, nihilo secius moleste feret mater eius interitum per iusti iudicij sententiam. At multo quidẽ amplius, si insõtem ipsum cognouerit, & sceleri quod illi imputatur, minime obnoxium. Postremum, si filius in iudicẽ & populum à quo condemnatus est, nulla contulerit beneficia, quanuis iniuste damnetur, minus ægro animo id feret mater: Acerbiori verò cruciabitur dolore, si compertũ habuerit, filium non modò innocentem esse, sed & multifariam beneficum in eos à quibus condemnatus est, fuisse. Age ergo colligamus hæc sparsim digesta, & comperiemus omnes doloris causas superius expressas, in sacratissima virgine concurrisse. Quinimo quæcunque ad exaggerandum illius dolorem accidere queant, cumulatissime in illa tunc cõfluxisse. Præsens enim & coram, suum vidit filium, mille lacerum vulneribus, in loco & die celeberrimo cruci affixum: quem certo cognouit innocentem, dei filium, populo Iudaico in miraculis & euangelizatiõe nouæ veritatis summe beneficum. Ex tot igitur causis, vehementissimus in ea dolor fuisse nequaquam negandus est, quoniam earum pluralitas dolorem adauget.

¶ Decimo: Apostoli & discipuli Christi grauiter doluerunt ob eius mortem, quemadmodum apud Iohannẽ prædixerat eis dominus: Amen amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, sed tristitia vestra verteretur in gaudium. Et rursum: Iterum autem veniam, & videbo vos, & gaudebit cor vestrum: & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Igitur & in beata virgine tãto grauior fuit dolor, quanto syncerior erat amor. Quãto enim plus diligimus, tanto acerbius de amici incommodo dolemus. Et quid id mirum, cum Aristoteles in Ethicis contestetur, quòd sicut amicorum bona sunt communia, ita aduersæ fortunæ eos æque decet esse participes? & eã ob rem quemadmodum prospera amicorum, æque & aduersa in amicos redundant: & amicorũ est officiũ, vtrãque amici fortunam sibi communem existimare. Enimuero præcipuum amicitiæ studiosæ opus est (si philosopho credimus) concordia, qua amici eadem volunt & eligunt, iisdem gaudent, iisdémque tristantur. Qui autem id fiat, si *Iohan. 16.*

vnus nō cōpatiatur acerbiſsimo dolori alterius, ſed in[illegible] Marpeſiæ cautis aut ſcopuli, nullo amici caſu moueat[illegible] Atqui ſacratiſsima virgo non ſolū amicitia illa m[illegible] inter ſtudioſos verſatur, ſed & arctiſsima charitate [illegible]lio fuit obſtricta. Igitur & ipſa facta eſt particeps [illegible]narum eius, quo id modo fieri potuit, condolendo ſ[illegible] & compatiendo.

¶ Vndecimo: Maria Magdalena feruente charitatis ig[illegible] exæſtuans: fleuit ad ſepulchrum domini iam à mortuis [illegible]ſcitati, quòd ſublatum eius corpus exiſtimans, non illu[illegible]

Iohan. 20 optabat inueniret. Tulerunt, inquit, dominum meum, & neſcio vbi poſuerūt eum. At verò in deipara virgine Ma[illegible]ria plus fuit gratiæ & charitatis, q̃ Magdalena: & ma[illegible] occaſio doloris ac fletus, cum ſtaret iuxta crucē Ieſu. Igitur potiore iure, & ipſa tūc acerbiore dolore cruciata eſt.

Iob. 30 ¶ Quòd ſi beatus Iob inter bona opera quæ deo adiutore exercuerat, & illud præſertim enumerat, Flebam quōdā ſuper eo qui afflictus erat, & cōpatiebatur anima mea pauperi: dilucidum eſt, dolorem & fletum ſuper aliorum afflictione, & compaſſionem in calamitoſos, non modicā eſſe virtutē. Alioqui non eā nominatim expreſsiſſet Iob, vt inde vitam ſuam tranſactam commendandam fuiſſe oſtenderet, & confutaret inſultationes aduerſariorum, contendentium ipſum fuiſſe afflictum à deo propter ſua peccata. Quæ ſane virtus, ſi in ipſo Iob refulſit, vt ſpiritus ſanctus per ipſum atteſtatur: an ſacratiſsimæ virgini Mariæ defuit, quæ longe magis affectuoſa habet viſcera charitatis? Et ipſa igitur ſuper filio ſuo afflicto flebat, & compatiebatur illi anima eius. Quod plane in ea eximię laudi aſſcribendum eſt, quemadmodum in S. Nicolai præconiū canit eccleſia, quòd erat animo valde compatiens, & ſup afflictos pia geſtans viſcera. Si itaq; in B. Nicolao cōpaſſio ſuper alienā afflictionem, præclara eſt virtus, non etiā ſpectabilis erit & cōmendatione digna in ſacroſancta virgine? An quæ alios honeſtant ſanctos, eam dedecent virtutes? aut illi deſunt pulchra animi ornamenta, quæ in cæteris longe inferioribus miro decore relucent?

¶ Quòd ex iuſti Simeonis oraculo, arguitur grauis dolor glorioſæ virginis in paſſione filii ſui. Cap. II.

Poſtq[illegible]

P Ostremum duodecimo loco, quã astruimus sententia hoc pacto corroboratur: Simeon iustus & timoratus, longanimis expectator domini, accepto in vlnas puero Iesu, futurorũ spiritusancto reuelante conscius, dixit ad sacram matrem eius: Tuam ipsius animã pertransibit gladius. hisce verbis significans, in hora passionis filij sui futuram illi tantam doloris acerbitatem, quòd more gladij penetrabit materna eius viscera, eáque discindet, discruciabit, atq; perstringet. Exploratũ est igitur, eã acerbissimo ob passionẽ filij sui dolore fuisse afflictatã. ¶ Neque locũ hic habet aut robur aduersariorum calumnia, contendentiũ in supradicto sctĩ Simeonis oraculo, mentionẽ non haberi de gladio doloris. sed illã particulã, doloris. à nonnullis imperitis pro suo arbitratu & placito adiectam. Nẽpe ecclesia catholica in oratione publica & approbatissima ad dominum nostrũ, illud Simeonis verbũ exponit & explicat de gladio doloris, cũ ita orat supplex: Interueniat pro nobis quæsumus dñe Iesu Christe, nũc & in hora mortis apud tuã clementiã beata virgo Maria mater tua, cuius sacratissimã animã in hora passionis tuæ, doloris gladius pertransiuit. Rursum Beda hunc euangelicũ locũ exponens, ait: Tuã ipsius animã pertrãsibit gladius, id est, dolor passionis dominicæ: quia nõ potuit videre eum crucifigi sine affectu materni doloris, etsi speraret eũdẽ resurrecturũ & mortẽ deuicturũ. Origenes itidem in expositione eiusdem loco dicit: Nulla docet historia, Mariam ex hac vita gladij occisione migrasse, præsertim cum non anima, sed corpus ferro soleat interfici. Vnde restat intelligi, gladium illum (hoc est, dolorẽ dominicæ passionis) animã eius pertransisse. Quæ etsi Christũ, vtpote dei filiũ, sponte propria mori, mortẽque ipsam nõ dubitaret esse deuicturũ: ex sua tamẽ carne procreatum, nõ sine doloris affectu videre potuit crucifigi. Ecce quod tota approbat & sentit ecclesia, itidẽ & omnes probati autores hunc euangelij locum explanãtes: aduersarij nostri soli audent improbare, contendúntque gladium ibidem pro charitate sumi, nullam in suæ sententiæ robur, aut scripturæ, aut cuiuspiam autoris comprobationem adducentes, qua ostendant, inibi aut alio quouis loco gladium pro charitate sumi. Enimuero cum ipsius amoris proprium

Luc. 2

Beda.

Origen.

prium ſit, vnire & coadunare: ipſius autem gladij, ſecare,
diuidere & diuellere: potius videtur gladius habere cõ-
Mat.10 ditionem charitati prorſus oppoſitam. hinc dominus in
euangelio ait: Non veni mittere pacem in terram, ſed gla-
dium. Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum,
& filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum
Luc.12. ſuam. Et alius euangeliſta eandem explicans ſententiam
dicit: Putatis quòd pacem veni mittere in terram? Non di-
co vobis, ſed ſeparationem. Itaque quod vnus euangeli-
ſtarum gladium vocat, alius dicit ſeparationem. Quid au-
tem magis contrarium charitati, quàm ſeparatio? Illa e-
nim conglutinat, & arctiſſimo vinculo conſtringit aman-
tes: & cũ corpora non poſſit, animos coniungit in vnum.
¶ Cæterum ipſos percontari velim, cum ſacratiſſima vir-
go Maria ſemper charitate exarſerit, illóque igne diuino
efferbuerit iugiter & aſſidue, ſine ipſius aut intermiſſione
aut remiſſione: quare potius tempore paſſionis filij ſui,
gladius, id eſt, charitas, vt exponunt, dicitur pertranſiſſe
animam eius, quàm alio quouis tempore, quo non minus
in filium ſuũ affecta erat diuino amore, quàm hora mor-
tis eius acerbiſsimæ. Præterea, dicant ipſi, quomodo intel-
ligendum putant illud dictum Pſalmi de ſancto patriar-
Pſal.106 cha Ioſeph? Ferrum pertranſiit animam eius: quod ſimile
eſt illi generi loquendi Simeonis nunc propoſito, Tuam
ipſius animam pertranſibit gladius. Non enim illud ex
Pſalmo, de charitate recte expoſuerint, nomine ferri eam
accipientes, cum ibidem de ipſa dilectione nulla habea-
tur mentio. Quare neque hoc quod propoſitum eſt, apte
de charitate accipiendum dicere poſſint, quandoquidem
eadem & conſimilis vtrobique militat ratio. Quin potius
nomine ferri quod pertranſiuit animam eius, ibi intelli-
gitur tribulatio & afflictio, qua grauiter vexatus eſt Io-
ſeph: cum innocens ad ſugillationem & falſam ſuggeſtio-
nem dominæ ſuæ, in carcerem cõiectus eſt, vbi humiliaue-
runt in compedibus pedes eius. Atteſtatur illud Caſſiodo-
rus, ita locum hunc pſalmi exponens. Refert Pſalmus hu-
miliatos pedes Ioſeph in compedibus, vt afflictionem cor-
poris eius indicaret. Addidit, ferrum pertranſiit animam
eius, vt nec ipſa anima à pœnis probaretur excepta. Nam
quan

quanuis condolendo corpori subiecta sit anima passioni, habet tamen praprias pœnas, cum graui cogitatione torquetur. Pertrāsiit autem animam eius ferrum, cum in has redigebatur angustias, ne inter mala quæ passus est iniuste, præualerent in eum & crimina falsitatis. Ferrum autē hic indicat tribulationem duræ necessitatis, quæ in estuāti anima peruagatur: dum de futuris solicita, iam mala patitur quæ timere non desinit. Talis illa in euangelio locutio est, vbi Simeon dicit ad mariam: Et tuam ipsius animā pertransibit gladius, significans habituram matrem gloriosam, tristitiam dominicæ passionis. quod genus locutionis inter propria diuinæ scripturę credimus annotādum. Hæc Cassiodorus. Ludolphus itidem Carthusiensis, non ignobilis autor, in expositione eiusdem psalmi dicit: Et præter mala corporis, ferrum, id est, tribulatio duræ necessitatis, pertransiit animam eius, vt de Maria dicitur: quia compedibus ferreis non solum fuit afflictus in corpore, sed etiā in mente, ita vt etiam timor mortis eum inuaderet. Igitur consimili iure, iudicio & ratione, in proposito nostro, verbo scilicet Simeonis, ad virginem matrem dicto: nomine gladij, intelligendus est dolor acerbissimus animæ virginalis, quo in hora passionis filij sui aflictata est. Multæ consimiles possent ex sacris literis rationes desumi, ad idē propositū nostrū comprobandū: quæ diligētius indaganti facile occurrent, in promptúq; & ad manū obuiæ erunt.

¶ *Sanctorum patrum, Ioānis Damasceni, Hieronymi & Bernardi autoritate, dolorem sanctæ virginis ostēdi.*

CAPVT V.

NVnc superest, eandem sententiam, quòd videlicet beata virgo Maria grauissimo dolore in passione filij sui affecta fuerit, autoritate sanctorū patrum comprobare. ¶ In primis eximius pater Ioānes Damascenus libro quarto de fide ortodoxa, cap. decimoquinto de sacrosancta virgine Maria loquens, dicit: Sed ipsa beata & super naturam donorum digna effecta, dolores partus quos effugit pariens, illos tempore passionis sustinuit, ex materna compassione viscerum lacerum reparturiens. & quem deum per natiuitatem agnouit, illum vt maleficum interfectum vidés, tanquam gladio cogitationibus discerpitur. Et hoc est, tuam ipsius animam per-

transibit gladius, quemadmodum illi prædixerat dei expe ctator Simeon, dominum gestans in vlnis. Sed commutat tristitiam gaudium resurrectionis, dominum carne mortuū rediuiuum prædicans. In cuius sane loci ipsius Damasceni elucidatione per adiectos commentarios, non nulla adduximus adcorroborandam sententiam, quæ non piget hic repetere, vt perspectior habeatur & exploratior ipsa veritas, dum non vno tantum loco discutitur.

¶ Secundo: Beatus Hieronymus in sermone de assumptione beatæ virginis, eiusdem rei perhibet testimonium, dicens: Recte ergo dicimus, quoniã beata dei genitrix martyr & virgo fuit, quamuis in pace vitam finierit. Hinc quoque quòd vere passa sit, Simeon propheta testatur, dicens ad eam: Et tuam ipsius animã pertransibit gladius. Ex quo cõstat, quòd alij quoque sancti, etsi passi sint pro Christo in carne, tamen in anima quia immortalis est, pati nõ potuerunt. Beata vero dei genitrix quia in ea parte passa est que impassibilis habetur, ideo (vt verum fatear) quia spiritualiter & atrocius passa est gladio passiõis Christi, plusquã martyr fuit. vnde constat quia plus omnibus dilexit: ꝑpterea & plus doluit, intantum in animã eius totam pertransiret & possideret vis doloris, ad testimonium eximiæ dilectionis, quæ: quia mente passa est, plusquã martyr fuit

Cant.2 Nimirum vt eius dilectio amplius fortis quàm mors fuit, quia mortem Christi suam fecit.

Apoc.12 ¶ Tertio: Beatus Bernardus in vno sermone de Beata virgine explicat verba illa Apocalypsis, signum magnum apparuit in cælo: mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & corona stelarũ duodecim in capite eius. accommodans illa congruenter & apte ad sacræ dei matris præco-

Bernardus niũ. Vbi duodecim illas stellas mystice cõparat duodecim præclaris virtutibus eiusdem gloriosæ virginis, sic in fine dicens: Martyriũ sane virginis (quam nimirum inter stellas diadematis eius, si meministis, duodecimã nominauimus) tã in Simeonis prophetia, quàm in ipsa dominicæ passionis historia commẽdatur. Posit⁹ est hic (ait sanctus senex de paruulo Iesu) in signũ cui cõtradicetur, & tuã ipsius animam (ad Mariam autem dicebat) pertransibit gladi

Lucæ 2 us. Vere tuã ò beata mater animam gladi⁹ pertrãsiuit a doqui non nisi eam pertransiens, carnem filij tui penetrarit.

ret. Et quidem posteaquam emisit spiritum tuus ille Iesus (omnium quidem, sed specialiter tuus) ipsius plane non attigit animam crudelis lancea, quæ ipsius (nec mortuo *Iohan.19* parcens, cui nocere nō posset) aperuit latus, sed tuam vtique animam pertransiuit. Ipsius nimirum anima iam ibi non erat, sed tua plane inde nequibat auelli. Tuam ergo pertransiuit animam vis doloris, vt plusquam martyrem non immerito te prædicemus, in qua nimirum corporeæ sensum passionis excesserit compassionis affectus. An nō ubi plusquam gladius fuit sermo ille, reuera pertransiens animam, & pertingens vsque ad diuisionem animę & spiritus, Mulier, ecce filius tuus? O commutationem. *Iohan.19* Iohannes tibi pro Iesu traditur, seruus pro domino, discipulus pro magistro, fili⁹ Zebedæi pro filio dei, homo purus pro vero deo. Quomodo non tuā affectuosam animam pertransiret hæc auditio, quando & nostra licet saxea, licet ferrea pectora, sola recordatio scindit? Non miremini fratres, quòd beata virgo Maria martyr in animā dicatur fuisse. Miretur qui non meminerit se audire, Paulum inter maxima gentium crimina memorantem, quòd sine affectione fuissent. longe id fuit â Mariæ visceribus, longe sit â seruulis eius. Sed forte quis dicat: nunquid nō eum præscierat moriturum? & indubitanter. Nunquid nō sperabat continuo resurrecturum? & fidenter. Super hæc doluit crucifixum? & vehementer. Alioqui quisnam tu frater, & vnde tibi hæc sapientia, vt mireris plus Mariā compatientem, quam Marię filium patientem? ille etiam mori corpore potuit, ista commori corde non potuit? Fecit & hoc charitas, qua maiorē nemo habuit. Fecit & hoc charitas, *Roma. 1.* cui post illam similis altera non fuit.

¶ Quod ex dictis Bonauenturæ, Bernardi & Anselmi, clare demonstratur dolor sanctissimæ virginis.

CAPVT VI.

QVarto loco idem quod astruimus, exploratum euadit ex scripto eximij patris Bonauenturę, in 48. distinctione, primi sententiarum, quæstione postrema, vbi in dissolutione vnius obiectionū dicit: Pręcipue autem merebatur in Christi filij sui passione beatissima mater & virgo Maria, cui patienti, quantum sexus muliebris fragilitas sustinere poterat, compatiebatur.

Nullo tamen modo est dubitandum, qui in virilis eius animus & ratio constantissima, vellet etiam tradere filium suum pro salute humani generis, vt mater per omnia conformis esset patri. Et in hoc miro modo debet laudari & amari, ꝙ placuit ei ꝙ vnigenitus suus pro salute generis humani offerretur. Et tãtum etiam compassa est, vt si fieri potuisset, omnia tormenta quæ filius pertulit, ipsa multo libentius sustinuisset. Vere ergo fuit fortis & pia, dulcis pariter & seuera, sibi parca, & nobis largissima. hæc ergo præcipue est amãda & veneranda post trinitatem summã, & eius prolẽ beatissimã, dominũ nostrũ Iesum Christum.

❡ Quinto, B. Bernardus in expositione euãgelij, Stabat iuxta crucẽ Iesu mater eius, hanc *singularem* dirigit orationem ad virginem Mariam: Memẽto *obsecro* dulcis domina & mater, illius vulnerandæ stationis, qua *tuo tam* beato filio pendẽti in cruce astitisti. Reduc quęso ad memoriam, cordis tui cogitationes & innocentis animæ tuæ angustias, quas tunc habuisti, quando innocens ille tuus vnigenitus coram te immolatus est. & recogita ꝙ omnia pro peccatoribus tolerare voluit, quorum primus ego sum. Ille mihi præstitit vt sim frater suus: ergo tu ne dedigneris pia mater, vt sim filius tuus. habe ergo piissima domina me indignum tibi commendatũ. Ad te hodie ô vnica spes miserorum confugio, plenus fidutia: tibi meipsum & omnes necessitates meas commendo, te hodie in matrẽ & patronam præ cunctis præopto. Noli ergo pia mater spernere me, propter eum qui amore mei nudus & laceratus pependit corã te in cruce. In qua quidem affectuosa oratione manifeste affirmat, beatam virginẽ & matrẽ in passione filij sui anxie doluisse, sicut & Bonauentura Paulo superius asseruit eandem sacram virginem tantum filio suo patienti fuisse compassam, quantum sexus muliebris fragilitas sustinere poterat. Et certe sicut non est inuentus dolor similis ei dolori quem pertulit Christus pro nobis, quemadmodum in Threnis lamentatur Ieremias: ita neque vlla compassio cuiussuis matris ad filium suum vnquam fuit tanta, quanta beatæ virginis ad Christum. Quod sane antehac nemini visum est ambiguũ, aut in disceptationẽ trahendũ: adeo omniũ animi in hanc conuenerũt sententiã, vt scripturis, rectæ rationi & pietati fidei con-

Thren. 1.

consentaneam. ¶ Sexto, B. Anselmus in sermone de supradicto euangelio, ait: Stabat Maria in fide Iesu constantissima & patientissima. Nam discipulis fugientibus cunctisque viris recedentibus in gloriam totius fœminei sexus, inter tot pressuras filij sui cõstanter ipsa sola stabat in fidei Iesu firma, & pulchre stabat, vt decet pudicitiam virginalem, non se laniabat in tanta amaritudine, non maledicebat, non murmurabat, nec vindictam hostium à deo petebat. Sed stabat disciplinata verecunda, virgo patiẽtissima, lachrymis plena, doloribus immersa. Deinde ad eã verba dirigens, ait: O domina, quos fontes lachrymarum dicam eripisse de pudicissimis oculis tuis, cum attẽderes vnicum filium tuum innocentem coram te flagellari, mactari, & carnem eius dissecari crudeliter, & tamen diuinæ voluntati conformis fuisti patienter. ¶ Septimo, beatus Bernardus in homilia super euangelio, Stabat iuxta crucem Iesu mater eius, sic dicit: O dolores inexplicabiles, ô ineffabilis reciprocatio sancti amoris. Filius patitur, & intus valde compatitur matri: mater vero compassa est patienti filio. Tantus nempe impetus passionis domini Iesu fuit, vt quasi torrens ipsum impleret patientem & inebriaret: quia teste Psalmo, de torrẽte s. passionis, in via bibit Christus: & sic Christo impleto, in matrem flueret cõpatientem: qua similiter impleta, ad filiũ redundaret inundatio amaritudinis & mœroris. Idem quoque in sermone de passione domini, ait: Quod in carne Christi agebant claui & lancea, hoc in virginis mente passio naturalis affectionis & materna angustia: claui vtique & lancea, passionem: affectio materna, compassionem.

¶ *Iterum ex Bernardo, Anselmo, & Augustino, dolorem virginis in filii sui passione comprobari.*

CAPVT VI.

Octauo vero loco idem fulcitur autoritate sancti Bernardi, qui in expositione supradicti euangelij de statione matris domini iuxta crucẽ eius, ait: O viscera materna beatissima, quanta fuit intra vos cõmotio in illo tempore, cum dissecaretur oculis maternis vidẽtibus, & laceraretur caro illa sacrosancta, quæ intra vos tã dulciter à spiritusancto est cõpacta. Vere dolor qui ab aliis matribus exprimitur in præsentialibus natorũ

suorum tormētis, exterioribus signis & clamoribus, pene totus intra te ô fœlix mater conuersus, viscera tua mirabiliter commouit. Nam noueras integrū corpus filij tui egressum de vtero tuo virginali: & ecce videbas dilaceratū & conscissum vulnere super vulnus, manus clauis confixas cruci, & pedes perforatos ac latus, & sanguinem decurrentem in terram. ¶ Nono, B. pater Anselmus, de dolore B. virginis in hora passionis filij sui loquens, inquit: Quis æstimare potest, quanta tristitia, mœrore & dolore vulnerabatur cor maternum, super vnici & naturalis filij passione, quem tam caste concepit, tam gaudiose peperit, tam dulciter aluit? Vidit eum ligatum, & soluere non potuit. vidit corpus vulneratum, & vulnera ligare non valuit. Vidit sanguinem in faciē fluere, & abstergere nequiuit: caput inclinatum, & sustentare non potuit: flentem, & præ tristitia cōsolari nequiuit. Audiuit eum dicere, Sitio: & ei aquam ministrare non valuit. ¶ Idem quoque in meditationib⁹ & tractatu de compassione virgini, in persona Mariæ loquens, dicit: Aspiciebam dominum & filium meum in cruce pēdentem, & morte turpissima morientē: & tanto dolore vexabar in mente, ꝙ non possum eū explicare sermone. Manabat sanguis, ligno manibus pedibúsque confixis de vultu eius effluxerat pulchritudo oīs,

Psalm. 44. qui tamen erat speciosus forma præ filiis hominum, quia inguorū erat fœdatus sputis. Ille erat dolor mihi maximus, quia videbā me deseri ab ipso, quē virgo conceperā & genueram. Nec supererat alius, quia mihi erat vnicus. Videbam eū mori, quem dilexit anima mea, & tota liquefiebam præ doloris angustia. Dabā gemitus & suspiria, flebā dicēdo & plorabam per verba talia: O fili charissime, ô benigne nate, ô amor vnice, fili dulcissime: da mihi mori tecū, & ne derelinquas me. Nihil mihi dulcius vere, quā mori tecū amplexata cruce. & nihil amarus certe, quā viuere sine te. Tu mihi pater, tu mihi filius, tu mihi sponsus, tu mihi thesaurus, tu mihi gaudium, tu mihi omne bonum. Nunc orbor patre, viduor sponso, deseror prole: omnia perdo te vno perdito. ¶ Decimo B. Augustinus eidem accedens sentētiæ, dicit: Beata virgo Maria pia maternitatis ingenti dolore in passione filij defatigata erat, ut iam deficiens, ad Christi funus vix potuerit peruenire. Vnde cū

sanctarũ mulierũ manibus sustentata fuit, & ad sepulchrũ Christi tertio die venire nequiuit. Pie nãq; credo, quod ipsa præ dolore mortua fuisset, & cor eius scissũ, si spiritus sanctus eã nõ cõseruasset miro modo? ¶ Idem quoq; ad Christũ loquens, ait: Foderis ô dulcis Iesu diris clauis extra, asperius intra ex cõpassione virginis matris, tecũ hæc oĩa participãtis. Quid obsecro his tot & tantis testimoniis aptius. ¶ Vndecimo: Bernardus in tractatu de cõpassione virginis, in persona ei⁹ loquẽs, ait: Cu fuissem intuita filiũ meũ pugnis percuti, alapis cædi, facie cõspui, spinis coronari, & opprobriũ hominũ fieri: cõmota sunt omnia viscera mea, & defecit spiritus meus. tenebar velut emortua & sustẽtabar, quousq; peruentũ est ad locũ vbi crucifixerũt eũ ante me, & diris clauis affixũ leuauerũt in cruce. Ego vidẽs eũ, supra q̃ dicere possem dolebã: & ipse vidẽs me, plus dolebat de me q̃ de se. Vnde & ego tanto dolore vexabar in mente, quod nõ possum illũ explicare sermone. Bernardus

¶ Et post pauca idẽ subiũgit: Mater sentiebat filij dolores, virgo pepit, gladiũ patiebatur doloris. Christi moriẽtis vulnera, matris. erãt doloréq; matris, Christi fuerũt, & dolores nati, matris animã penetrabãt vt gladi⁹ acut⁹.

¶ Adhuc alio Bernardi testimonio, & matris veteris testamenti in filiorũ aduersitate, luctu pat fieri propositũ.

CAPVT VIII.

DEmũ xij loco, eadẽ cõprobatur sentẽtia autoritate Bernardi, ita in meditationibus dicentis. O mirabilis cẽsuræ cõditio, excessit iniquus, & vapula⁺ iust⁹. Deliquit homo re⁹, & occiditur pro eo de⁹. Flet & lamẽtatur innocẽtiss. virgo mater ei⁹. O dulcissime Iesu, ô benigniss. Maria virgo, quid cõmisistis, quod tãto cruciatui, tot & tãtis afflictiõib⁹ addicti estis? Nos sum⁹ qui peccauim⁹, nos qui iniuste egim⁹, & tu innocẽtiss. virgo cum vnico nato, pro nobis doletis & affligimini. O peccotor, vide quõ patiũtur & flẽt pro te Iesus & Maria. Cur ergo tu ferreũ cor nõ cõmoueris? nõ fles pro teipso? aĩa virginis vulneratur dolore, & tu durus resistis. Luge cũ Maria. Plora & fle sup pctã tua. Beati enim qui lugẽt, quoniã ipsi cõsolabũtur. Possẽt insup ad ppositũ astruendũ adduci & aliæ sanctorũ patrũ autoritates, sed cauẽdũ nobis est, ne superuacanea videatur tot & tantorũ testimoniorum collectio. Matth. 5.

Proinde quę iam adductę sunt, nostri instituti approbatoriæ insignium virorum sententiæ, ad faciendam illius fidem sufficere censeantur.

¶ Cęterum si ad veteris instrumenti paginam oculos intendere lubet, suggeret & ipsa materiam huic cõfirmando negocio. Siquidem in libro Ruth legimus, quòd Noemi orbata duobus filiis, reuersa de peregrinatione sua ad
Ruth 1. natale solum, dixit Bethleemitis: Nolite me vocari Noemi, id est, pulchram: sed vocare me mara, id est, amaram, quia amaritudine repleuit me valde omnipotens. Insuper
Thob. 10. Anna mater Thobiæ iunioris, filium suum *fleuit* irremediabilius lachrymis, quòd diutius quàm *constituerat*, in sua peregrinatione demoraretur absens, *nec præfixo die*
Ierem. 31. ad parẽtes suos reuerteretur. Vox itidem in *Rama* audita est, ploratus & vlulatus multus: Rachel *plorans filios* suos, & noluit consolari, quia non sunt. Denique vera mater filij viuentis, quem ad dirimendam contentionẽ dua-
3. *Reg.* 3. rum mulierum expetẽtium ab eo iudicium, iussit Salomõ admiranda quadam sagacitate diuidi per medium: habuit viscera materna commota super filio suo, petiuitque cum obsecratione, ipsum viuentem & integrum tradi potius æmulæ suæ, quæ tamen vera non erat mater. Et hoc signo atque indicio naturalis compassionis, deprehendit Salomon eam esse veram matrem ipsius filij viuentis: illam vero quæ non commouebatur super puero iusso occidi, sed dixit, nec mihi nec tibi, sed diuidatur: prudentissima coniectatione cognouit non esse matrem superstitis atque viuentis pueri, quamuis se matrem esse ementiretur: quoniã natura rebus indita mentiri non potuit, aut seipsam non prodere. Quid igitur censendũ est de sacratissima Christi matre? quæ habuit longe grauiores causas & materiã dolẽdi in amara passione filij sui, q̃ supradictæ habuerũt matres: quæ tanq̃ typus, imago & figura virginei doloris, precesserũt in veteri lege, vt vmbra ueritatẽ & exẽplar tẽpore solet antecedere, sed in eo quod representat, citra ipsũ deficere, quocirca cognoscitur lõge minor & leuior fuisse carũ dolor de filiorũ aduersitate, q̃ sacratissimæ virginis de filij sui vnigeniti ignominiosa morte. Quid in q̃ censendũ de sacrosancta dei matre, nisi q acerbissime commota sint viscera eius materna super filio suo? & larga effusione

lachry-

lachrymarum hæc intima eius compaſſio eſt exterius declarata: Quinimo vt audentius loquar & apertius, ſi beata virgo nullo fuiſſet cruciata dolore in filij ſui paſsiõe, nulláque in eum habuiſſet commiſerationem: nõ oſtendiſſet ſe eſſe veram eius matrem, neque fuiſſet eius indubitata parens. quandoquidem quod natura recte ordinata indidit rebus omnibus, ipſa in ſe neque pſenſiſſet neque prodidiſſet, quemadmodũ Salomon ex diuino Sapiẽtiæ munere ſibi infuſo deprehendit eam mulierem quæ ſuſtinuit filium viuentem diuidi debere, vt iuſſerat rex ſolertiſsimus, non eſſe veram illius matrem, ſicut nec erat, quia nõ commouebantur viſcera eius ſuper puero occidendo. Ecce in quod impietatis barathrum incidunt aduerſarij noſtri: qui dum glorioſam virginem Mariam volunt extollere egregio titulo, per abnegationem doloris & cõpaſsiõis in morte filij ſui, veram ab ea ſuſtollut maternitatem, atque ad ſuam poſitionem, conſequentem coguntur admittere hanc abſurditatem, quòd beata virgo Maria non fuit vera mater Chriſti. At quoniam nihil magis impium aut execrabilius de digniſsima dei parente dici poſſet, quàm ipſam non eſſe veram domini noſtri genitricẽ: ex interẽptione cõſequentis, interimamus & antecedẽs datæ ratiocinationis, colligentes quoniam beata virgo omniũ confeſsione eſt vera Chriſti, quòd acerbe doluit & compaſſa eſt dolorifice filio ſuo. Poſtremũ demiror admodũ aduerſa ios noſtros vſqueadeo obluctari huic ſententiæ, aſtruẽt beatam virginem in paſſione Chriſti graui dolore affectam fuiſſe, cum videant ex pia fidelium religione inductũ in nõnullis eccleſiis feſtũ de dolore glorioſæ virginis Mariæ & illud apud multos ſolẽniter celebrari: cum itidẽ cognoſcant propriũ officiũ Miſſæ in venerationẽ illius acerbiſsimi doloris iam olim eſſe compoſitũ, & publice ab eccleſia legi. An putãt tot & tantos eccleſiaſticos viros qui hæc approbant, errore duci & trahi per deuia: ſe autẽ ſolos quod rectum eſt ſentire, quod verum eſt tenere? Reſipiſcant ab hac falſa perſuaſione, ſi eam induerint: & verã de dolore virgineo ſententiam tot ſcripturæ teſtimoniis, tot ſanctorum patrum autoritatibus munitam, nobiſcum deinceps ſequantur, approbent & prædicent.

¶ Quan-

Quãuis beata virgo fuerit plena gratia, & ab omni peccato immunis, id tamen non arguit in ea indolentiam.

CAPVT IX.

IN ſecunda huius ſuſcepti operis parte ſupereſt
(vt inſtituimus) rationes diſſoluere noſtrorum
aduerſariorum, cum quibus in hac palæſtra lite-
raria manum conſerimus: quas adducere ſolent ad fulcién-
dam hanc ſuam ſententiã, quæ beata virgo Maria in paſ-
ſione filij ſui nequaquam doluerit.
Luc. 1 Quarum prima eſt: In beata virgine fuit plenitudo gra-
tiæ, ſecundum angeli teſtimoniũ. At gratiæ plenitudo ob-
ſtat acerrimo dolori animi, cum gratia interiorem conſo-
lationem & dulcedinem largiatur. Non fuit igitur in ca
vlli dolori locus.
Reſponſio: Admittenda eſt primo loco aſſumpta pro-
poſitio. Nam vt ſacer ait Hieronymus, cæteris per partes
gratia præſtatur. Mariæ autem ſe totam infudit gratiæ ple-
nitudo. Sed refutanda eſt ſecunda propoſitio, ſi modo in-
telligatur de dolore quantumcunque acerbo, procedente
ex recta ratione, & debitis determinato circunſtantiis:
quoniam huiuſmodi dolor à gratia diuina & virtute pro-
ficiſcitur, atque ex vberiore charitatis fonte profluit. Et
talis fuit dolor ſacratiſsimæ virginis, ex abundantia præ-
cipui amoris in filium, procedens. Siquidem Chriſtus fuit
plenus gratiæ & veritatis, cui deus pater ſpiritum dedit
Ioh. 1. non ad menſuram, & de plenitudine eius nos omnes ac-
cepimus, gratiam pro gratia: nihilo ſecius ipſe ſuſtinuit
acerbiſſimos animi dolores, vt apud Matthæum diſcipulis
Matt. 26 perhibuit dicens: Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.
Iſa. 53. & vir dolorum ab Iſaia dictus eſt. Verum hic dolor com-
mẽdatione dignus & rectus, dulcedini diuinę gratię & in-
teriori conſolationi (vt paulo poſt dicem⁹) non repugnat.
Secunda aduerſariorum ratio: Peccatum eſt cauſa do-
loris & pœnæ, omniſque dolor ex peccato & præuarica-
tione habet ortum. Beata autem virgo Maria ſemper fuit
immunis atque exors peccati, non modo actualis vt ve-
nialis aut mortalis, ſed etiam originalis. Non igitur vllum
habuit in paſſione filij ſui dolorem.
Reſponſio: Si primo loco aſſumpta propoſitio intelli-
gatur

gatur de dolore pœnitentiali consequente culpam perpetratã, aut de amaritudine atque tristitia animi pœnitudine ductã ob scelus admissum, vera est & concedenda sed hũc dolorem beatæ virgini non asscribimus. Si verò intelligitur illa propositio primo loco adducta, de dolore consequente naturaliter læsionem naturæ, aut dolorem cõpassionis procedente ex pio affectu animi in aliquem, repudianda est. Nam & Christus qui peccatum non fecit, ex læsione corporis acerrimum pertulit & sensibilem dolorẽ, & beata virgo Maria si fuisset vulnerata in corpore, vtique læsione illam & dolorem sensibilem percepisset, quoniam id ipsum naturale est. Similiter Christus dolorem habuit commiserationum super afflictione aliorum, cum ex animi pietate, sæpe lachrymatus sit, vt superius in sexta ratione sumpta ex sacriis eloquiis adductum est, sicut & frequentius misertus est calamitatis afflictorum. Misereor, inquit, super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. *Iohan. 11* *Marci. 8*

Proinde inualida est hæc aduersariorum argumentatio: **Beata virgo fuit in hac vita sine peccato, ergo fuit tũc impassibilis**, Nam peccati etiam cuiuscunque carentia, nõ inducit impassibilitatẽ neque corporis neque animi in hac vita mortali: sed sola resurrectio gloriosa, per iteratam animæ cum corpore vnionem. Sed age dicant quæso, nũne beata virgo Maria in præsentis vitæ incolatu esúriuit, sitiuit somno indiguit & quiete post lassitudinem, & cæteras sustinuit passiones, quæ conditiones sunt naturæ nostræ mortalis, quinimo & mortem ipsam subiit? Cur igitur simili ratione non doluit, oblata illi materia maximæ tristitiæ, cum recta ratio diffiniuit esse dolendum? Rursum dominus noster omnes affectus innocuos humanæ naturæ in se manifeste ostendit, quo verum se hominem esse liquido proderet, vt iram & tristitiam, cum apud Marcum dicitur: Et circunspiciens Iesus eos in ira, cõtristatus est super cæcitate cordis eorum. Similiter commiserationem, pauorem, tædium, dolorem ipse dominus noster sustinuit: quemadmodum sparsim adducta superius exempla fidem faciunt, & sacra eloquia dilucide declarant. & tamen ĩ eo nulla fuit peccati labes. Ergo immunitas à peccato, naturã nõ mutat, neq; naturalia tollit à nobis. Similiter gratia super- *Mar. 3*

ſuperaddita naturæ, ipſam non permutat, ſed perficit potius & abſoluit. Quare perſpicuum eſt, omnimodam peccati carentiam, non ſuſtuliſſe à beata virgine pium compaſſionis affectum à natura inſitum, & à gratia adiutum atque excitatum: quin potius adauxiſſe ipſum, perfectiorémque reddidiſſe, quàm fuerit in aliis peccato obnoxiis.

¶ *Quòd gaudium beatæ Mariæ virginis de redemptione humana, non impediuit dolorem eius & modeſtam condolentiam.* *Cap. X.*

Tertia aduerſariorum ratio: Beata virgo Maria gaudium habuit & exultationẽ, quinimo & delectationem de paſſione & morte filij ſui, ꝑ quã humani generis ſalutem cognouit mundo afferri. Non igitur de illa dolorem & triſtitiam ſuſtinuit. Siquidem gaudium & dolor de eodem, contraria ſunt, neque ſimul adeſſe queunt.

¶ Reſponſio: Admittendum eſt id quod aſſumitur, quantum ad partem animæ ſiue mentis contemplatiuam, & voluntatis affectiuam ſuperiorem, qua beata virgo conſiderabat maximam vtilitatem & fructum paſsionis filij ſui, ſ. redemptionem totius generis humani. & in eo conformis diuinæ voluntati, gaudebat de paſsione filij ſui tanquam precio noſtræ redemptionis & ſatisfactione pro nobis. Tamen quantum ad inflictionem cruciatuum filij ſui innocentis, illatorum ei multifariam & crudeliter à populo peculiariter electo & quantum ad maternum affectũ quẽ perfectiſsime habuit, grauiſsime doluit de iniuria, ignominia & tormentis filio ſuo illatis, ſecundum partem animi affectiuam & commiſeratiuam. Illa autem minime ſũt contraria, tum quòd non ſint in eodem ſubiecto: ſed dolor in parte ſenſitiua, & rationali affectiua inferiori, quæ condeſcendit aliorum miſeriæ: gaudiũ verò illud in parte rationali ſuperiore, quæ ſimpliciter diuino ſe conformat beneplacito. tũ ꝙ illa duo ſupradicta, dolor, inquã & gaudiũ, non ſunt de eodem obiecto: ſed dolor de ſuppliciis, probris & conuiciis filio ſuo indigne irrogatis: gaudium vero, de maximo fructu ſpirituali. proueniente humano generi ex paſsiõe & morte filij ſui. At verò vt dolor & gaudium contraria ſint, debent eſſe prorſus in eodem ſubiecto,

cto,& circa idem penitus obiectum. Porro hæc aduersariorum ratio facile refellitur de Christo, qui in passione sua summum habuit dolorem animi & tristitiam ex grauissimis afflictionibus corporis, cum à planta pedis vsque ad verticem capitis non fuerit in eo sanitas: similiter & doluit de peccato Iudæorum & crucifigentium, & ingratitudine eorum quibus præuidebat passionem suam (impediente quidem ipsorum culpa) non profutura, & tamen simul habuit gaudium de impletione beneplaciti paterni, & redemptione humani generis per suam mortem. *Isaix.2*

¶ Neque efficax est tergiuersatio quam assignant aduersarij, contendentes non esse simile in proposito de Christo & beata eius matre, quia CHRISTVS (aiunt) volens passus est, Maria autem præseruata à peccato, noluit neque potuit pati, sed volens gloriata est de morte filij. Passionis enim (inquiunt) subiectum peccatũ est: quod in eam nequaquam fuit.

¶ Nam sicut Christus volens passus est tormenta corporis & ludibria, ita & beata virgo voluntarie passa est dolores animi & mœrorem, & spõte sua filio sua compassa, vt hæc compassio non solum fuerit naturæ, sed & rectæ rationis eam diffinientis & excitantis simul cum gratia concurrente. Et ergo in tali commiseratione tanquam bono & præclaro opere, insigniter merebatur apud deum. meritum autem omne voluntarium est & spontaneum. Quod si voluit beata virgo pati dolores animi, & etiã passa est, vtique illud potuit. Neque gloriatio illa volũtaria, qua in cruce domini gloriabatur, repugnabat compassioni ei⁹ & dolori, vt supra dictum est. Cæterum passionis contractæ ob culpam & inflictæ ob reatam, subiectum, peccatũ est: non tamen passionis animi (vt doloris) voluntariæ assumptæ ob legitimam causam, & secundum rectæ rationis determinationem. Non enim omnes passiones humanæ consequũtur præuaricationem peccati, licet aliquæ (quas noxias vocant) eam sequantur, vt rebellio carnis in spiritum, fomes peccati, pronitas ad malum, tarditas ad bonum, inscitia veri & recti, ignorantia dei, quæ nullo pacto fuerunt in sacrosancta virgine. Sed multæ etiam passiones consequuntur conditionem naturæ humanæ & naturalem eius sortem, vt fames, sitis dolor, commiseratio,

fatiga-

fatigatio, ſomnus: quæ recta ratione determinatæ, omnino ſunt ſine peccato, & à pleriſque vocantur paſsiones innocuæ. Et tales fuerunt in Chriſto & beata eius matre, nó quidem ex peccato, ſed natura, ſimul cum recta ratione & gratia, dirigentibus actus iſtarum paſſionum, & ipſas paſſiones ſemper ad rectitudinem: præſtiterúntque ſacratiſſimæ virgini argumentum, materiam & obiectum bonarũ operationũ, quibus placebat deo, & gratum illi obſequiũ præſtabat.

¶ Neque probanda eſt hoc loco Stoicorum ſententia, nonentium virtutis officium eſſe, paſſiones ipſas natura ingeneratas nobis, reſecare penitus, euellere & extirpare, vt illis nullo modo afficiamur. Non enim impaſſibilitate ſtatuimus & omnimodã inefficientiã (vt illi) virtutis eſſe cõpletionem & conſummationem, quibus videntur in hac ſua poſitione aſtipulari aduerſarij. Sed cum peripateticis dicimus, virtutes eſſe moderatrices paſſionum, vt eas ad mediocritatem & rectæ rationis metas ducãt. Eſt enim hęc Ariſtotelis ſententia, & ſacris literis & autoribus maxime conſona.

¶ Quarta aduerſariorum ratio. Indecens & incongruum fuit beatæ virgini, & verecundiæ eius virginali, ꝙ eiularet iuxta crucem domini coram multitudine populi, quod altum vociferaret, tunderet, pectus pugnis, laniaret capillos, aut vnguibus genas diſcerperet. Non igitur exiſtimãdum eſt de ea, ꝙ doluerit in hora paſſionis filij ſui.

¶ Reſponſio: Admittantur quæcunque ſunt aſſumpta, neque putetur beata virgo talia vnquam perpetraſſe tẽpore paſsionis Chriſti: quoniam illa non ſunt moderate dolentis, ſed ſuccumbentis dolori, & effreni impetu animi ſe immoderate ferentis in omnia, quæcunque dolor ſuaſerit & patientia. Dolor aũt ſacroſanctæ virginis fuit cũ exteriore modeſtia, grauitate, maturitate & decenti corporis moderatione: & tanto ſane intus vehementior, quanto minus foris prodebatur. Nam quanto magis tegitur, tanto magis æſtuat ignis. Exterius igitur in benedicta dei parente dolor ille ſolis promebatur lachrymis triſtiſſimo ac mœſtiſſimo vultu, pallore ſuffuſo: qui etiam aſpicientes eam inflectere poterat ad commiſerationem & fletũ. Exprimebatur item grauiſſimis ille materni cordis dolor, interdũ

de-

defectione totius corporis & virium eius, & cæteris id genus signis, cum decentia tamen & virginali modestia factis. Siquidem indubitantissimum id omnibus se debet, dolorem illum maternæ compassionis fuisse determinatū secundum rectæ rationis legem & normam. Recta autem ratio omni in re id prohibet, quod est plus æquo indecés & indecorum. Neque igitur sentiendum est, illam nullo modo doluisse: neque itidem immoderato & vehementiori q̃ par est dolore, ad eiulationem aut vociferationem concitatam fuisse: quoniam hæc duo extrema sunt ambo fugiéda, meritóque vituperanda. Sed tenendum potius, ipsam domini matrem, mediocritatem in suo dolore & modestiã obseruasse, vt spiritussanctus eam direxit in omnibus ipsius operibus, à quo nihil nisi honestum, decens & laudabile proficisci potest. Quocirca non improbanda est illorum sententia, quanuis eã aduersarij non recipiant, qui dicunt dominum nostrum cruci affixum, compellasse mœstissimam suam parentem, cum eam esset sancto Iohanni commendaturus, non matris, sed mulieris nomine, ne ipsa audito nomine materno, vehemētius animo cruciaretur. Iob.19 Nam sancti patres omnes hunc euangelij locum explanantes, eam assignant huius nuncupationis rationem. Id quoque ferunt, à beatissima virgine sancto patri Anselmo Cantuariensi antistiti (qui fuit in ipsam deuotissimus, vt ipsius opera satis indicant) fuisse cælitus reuelatum. Voluit enim filius eius hac appellatione communi leuare potius acerbitatem materni doloris, quàm peculiari & propria maternitatis mentione illam exaggerare.

Quod virgo Maria in partu fuerit expers doloris, & Paulus in cruce gloriatus, non conuincit aduersariorum propositum. Cap. XI.

Quinta aduersariorum ratio: Beata virgo Maria peperit filium suum benedictum sine dolore & detrimento virginitatis. ergo consimili iure iuxta crucem stans, ob passionem filij sui non doluit. Cur enim potius illic quàm hic à dolore foret exempta, aut diuino munere præseruata? quin potius sentiendum, quòd vtrobique fuerit eadem ratione immunis tristitiæ.

Respon-

¶ Reſponſio: Admittendum eſt quod primo loco aſſeritur, quoniam ipſa beata virgo fuit expers labis originalis: vt in libello de cõceptione eius oſtenſum eſt, & idcirco non ſubiacuit illi maledictioni Euæ: In dolore paries filios tuos. *Gen. 3.* Etiam quia non præceſſerat voluptas concupiſcentiæ in conceptu, nõ ſecutus eſt dolor in eius partu, vt ait Auguſtinus. *August.* Nullus item alius partus decuit deum, venientem cum humanæ carnis indumento in hunc mundum, niſi qui ſeruata matris virginitate fieret, ob ſummam eius maieſtatem & immaculatiſsimam puritatem. Ideo id derogaret dignitati virginali & diuinæ celſitudini, ſi in dolore aut læſa virginitatis integritate, filium dei mater peperiſſet. At nullo modo id præiudicat præſtãtiæ glorioſæ virginis, quòd in paſſione dilecti filij ſui acerbe doluerit: quinimo amplioribus eam cumulat gratiarum dotibus, & Præclaro martyrij titulo inſignitam reddit, vt ipſa nunc clare dinoſcatur omnium ſanctorum gradus, ordines & ſtatum ſe vna complexa. Angelorum quidem, quòd ſalutem, pacem & gaudium toti mundo annunciauit per ſalutiferæ ſuæ prolis partum. Prophetarum, quòd prophetico donata ſpiritu, ſe ab omni generatione beatam dicendam prædixit. *Luc. 1.* Apoſtolorum verò, quòd ſacratiſsima dominicæ incarnationis myſteria ſuis oculis perſpecta & cognita, quæ alta mente repoſuerat apoſtolis & euangeliſtis promulganda deprompſit, apoſtolorum doctrix & euangeliſtarũ magiſtra. Martyrum itidem attigis ordinem, quòd gladio doloris in paſsione filij transfixa, non minores quàm martyres in ſuis corporibus, animi cruciatus pertulerit, vt ex Hieronymo & Bernardo iam oſtenſum eſt. Neque ipſa ſanctorum domini confeſſorum deſtituta eſt gradu: quoniam hic contẽptis huius mundi delinimentis & gaudiis, totam vitam tranſegit in paupertate, abſtinentia & ſobrietate, placidáque morte demum quieuit in domino. Virginum verò quis eam negauerit conſecutã brauium & ſortem, cũ & regina ſit virginum, & virgo virginum, eximium virginitatis decus & ſpecimen, virginalique candore longe cæteras præſtans? Merito igitur ſuper omnes angelorum choros, ſuper cunctos ſanctorum ordines, ipſa dignißima dei mater exaltata prædicatur, vt quæ ſanctorum omnium dignitates & dotes vnice complectatur: & quæ ſingulis ...

ſim obtinent, ipſa collectim coniunctimque in ſe ipſa ſuperminenter habet dignitatum inſignia. Nō poſſunt autē recte martyrij coronam & rationem beatæ virgini aſſcribere, qui eam in hora paſsionis filij ſui dolore confectam fuiſſe abnegant. Inſuper dolor iſte virginei cordis quem aſtruimus, ipſam eſſe veram matrem oſtendit, & affectuoſis pietatis viſceribus in filium affectam. Quæ quidem ſi nullo modo in eius morte doluiſſet, nihil viſa fuiſſet cum filio ſuo habere commune, neque ſyncero in eum amore affecta, Rurſum, grauis iſte dolor virginis matris, nobis multum profuit ad ſalutem: cum voluntarie ab ea ſit aſſumtus ratione perficiendæ redemptionis humanæ per filium, & præcipue illius occaſione. Vnde inter cæteras cauſas cur dominus noſter voluerit matrem ſuam (q̃ intime dilexit) tantis excruciari doloribus, & præſentem eſſe paſsioni eius: hæc à ſanctis patribus etiam ſolet aſsignari, vt grauis ille dolor maternus, & acerbitati martyrij iure ęquiparandus, eſſet in aliquantum quodā modo ſatiſfactionem præuaricationis primorum parentū, & cooperationem redemtionis generis humani. Vt quemadmodū per virum & mulierem inducta eſt primum mors in mundum, & facta tranſgreſsio in deum, propter quam tota dānata eſt poſteritas: ita per duos, Chiſtum inquā & ſanctam eius matrem, virū & mulierē, aboleretur per condignam ſatisfactionē illa obligatio mortis. Et reuera deleta eſt cōdēnatio noſtra per amariſsimū vtriuſq; dolorē, ſicut facta eſt dei offenſio, per illicitam Adæ & Euæ in eſu pomi vetiti delectationē. Quod igitur primus Adam & prima Eua in trāſgreſsine cōmiſerūt, hoc ſecūdus Adam & ſecūda Eua noſtra, in doloris toleratione repararunt, & à lapſu reuocarunt. Quocirca poſt filium ipſa beata mater dici iure poteſt in ſuo gradu redemptrix atque reparatrix humani generis, quod hunc in paſsione filij ſui non pro ſeipſa, cum peccatum non haberet, ſed pro nobis noſtráq; ſalute pertulit dolorem. Proinde peccatorum aduocata & patrona merito à deo cōſtituta eſt, quæ ꝑ pctōribus tantā dolorū amaritudinē ſuſtinuit. Dignetur igitur benigniſſima virgo noſtræ cauſæ apud filiū ſuſcipere patrociniū, ad ſuum confugiētibus præſidium nobis miſericordiæ ſinū aperiat, & peccatorum remiſsionem impetret. Amen.

Sexta aduersariorum ratio: beatus Paulus ad Galat. *Galat. 6* scribens, dicit: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Ratio autē gloriationis est, quoniam sancta crux confregit potestatem inimici, & redemptionem attulit humano generi per eum, qui ipsam proprio cosecrauit & sanctificauit sanguine. Si igitur Paulus in cruce domini gloriatur, quomodo beata virgo ab ipsa dolorem cōcepit & tristitiam? Responsio: Ingenue cōfitendum est, & Paulum apostolum gloriatum esse in cruce domini, itidem & beatam virginem. non tamen propterea inficiandum est, & paulum & alios viros sanctos ex intima & attenta meditatione acerbissimæ passiōis domini in amaritudine cordis, plerúnque in pias prorupisse lachrymas, ob compassionem & syncerum animi affectū *Augustinus* in Chrstum, quæ tamen lachrymæ non fuerūt amaræ, sed dulces illis & suaues: quemadmodum Augustinus recte admonet, quod peccator pœnitēs de peccato doleat, & de dolore gaudeat. Si igitur incordibus pie affectis sola memoria dolorosæ passionis domini lachrymas mouet, quid mirum si spectaculum ipsum & præsentia rei, in sacratissima matre ciebat fletū? cum quo tamē erat cōiuncta gloriatio in cruce domini nostri in eadē virgine. Nam hæc duo, fletus inquā & gloriatio ob passionē domini, in sacratissima dei matre aut alio quouis, repugnantiā nō habēt: quādoquidem omnis luctus pius & ex bono affectu prodiens interno semper gaudio est cōiunct⁹, quemadmodū in tertiæ rationis dissolutione prius etiam est dictum.

Ex eo quòd Christus se solū calcaſse torcular [illegible] nus dicit, non recte colligi, beatā virginem non doluiſſe in paſſione eius. CAPVT XII

Septima aduersariorum ratio: Apud Isaiā Christus ad angelicos spiritus de sua passione transacta loquens, dicit: Torcular calcaui solus, & *Isaiæ 63* de gentibus non est vir mecum. Ergo non fuit sacrosancta dei mater particeps dolorum passionis Christi, præsertim pro satisfactione totius humani generis & ad reparandum illius lapsum, sicut in quintæ rationis dilutione supradictū est. Responsio: Ex illo oraculo prophetico non recte conficitur, quod coligere annititur obiectio tamē, quia illa torcularis calcatio ad literam intelligenda est de per-

perpeſsione tormentorum Chriſto ab extrinſeco illatorum, in toto tempore paſsionis, in qua reuera fuit ſolus. Nempe beatæ virgini non ſunt à perſecutoribus irrogata in corpore ſupplicia. Tum quia in eo prophetę dicto profitetur Chriſtus, de gentibus non eſſe virum ſecum in torculari crucis calcando, non tamen idcirco negat mulierem fuiſſe ſimul participem ſuæ amaritudinis. Quare ibidem non excluditur neque excipitur beata virgo, quin & ipſa fuerit conſors paſsionis eius. Dicit enim Ariſtoteles in Ethicis, quòd amico calamitatibus preſſo debet amicus aſsiſtere ad condolendum ei, vt quaſi doloris partem ferens, amici dolorem diminuat. Et quoniam beata virgo ſummo amoris affectu filium ſuũ (vt par erat) proſequebatur, facta eſt & particeps dolorum eius: & aſtans cruci, ſumme ei condoluit. ¶ Octaua aduerſariorum ratio: Non vult deus, inquiunt, vt patiamur, ſed vt inuicem diligamus. Et abſit, aiunt, vt contriſtemur aut compatiamur in paſsione domini, ſcientes quòd Chriſti paſsio, noſtra eſt redemptio. Si igitur id in nobis eſt vitio dandum, quòd contriſtemur & cõpatiamur Chriſto patienti, quanto magis in ſacra virgine? ¶ Reſponſio:

Falſum eſt quod primo aſſumitur: nam Matthæus, ait: Beati qui perſecutionem patiũtur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et Iacobus in epiſtola ſua dicit: Beatus vir qui ſuffert tentationem, quoniam cũ probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam repromiſit deus diligentibus ſe. Beatus etiam Petrus ait: Sed ſi quid patimini propter iuſtitiam, beati. Neque minus quod ſecundo aſſumitur loco, falſum eſt, Nam dicit Apoſtolus: Hæredes quidem dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur, vt & glorificemur. Rurſum idem alio loco: Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Et quàm plurimis aliis ſcripturæ autoritatibus commendatur paſsio aduerſitatum ſine murmuratione, & compaſsio de malo ac incommodo proximi, quæ ex puro charitatis fonte proficiſcitur.

Mat. 5. *Iac. 1.* *1. Pet. 3.* *Roma. 8.* *1. Cor. 12.*

¶ Cæterum ſi contendunt aduerſarij prius aſſumptũ dictum ſuum, ſcilicet quòd deus non vult quòd compatiamur eius paſsioni, aut de ea contriſtemur, confirmare per illud verbum Chriſti ad mulieres eum plangentes: *Luca 2.*

Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos & filios veſtros flete: & his verbis aſtruant beatæ virgini etiã prohibitum eſſe in paſsione filij ſui fletum, nõ recte quidem id faciunt. Nam vt illum Lucæ locum exponens Nicolaus Lirenſis ait, non prohibet illis verbis Chriſtus cõpaſsionem, quemadmodum putant nonnulli: ſed prædicit aliã luctus cauſam, in obſidione Ieruſalem futura per Titum & Veſpaſianum. Et ſicut dicit eodem loco Theophilus, mandat deplorantibus eum. in futura mala proſpectũ intendere, & ſuper illis flere. Quaſi dicat: non tã ſuper me flete quàm ſuper vos: quia ratione malorum vobis imminentium habetis longe ampliorem flendi materiam & occaſionem, quàm ſuper meis tormentis, quæ deuicta morte cito finientur. Et hæc intelligentia ex ipſo literæ tenore ſtatim eluceſcit, aſsignandáque conſpicitur. Cũ aũt hoc loco in ſuæ poſitionis corroborationẽ adducunt, ꝙ ſancti martyres abſque vllo dolore corporis illata pertulerunt tormenta, neque illa ſenſerunt, quinimo gaudẽtes gaudio magno eadem ſuſtinuerunt: quare conſimili ratione contendunt & beatam virginem in paſsione filij ſui nequaquã doluiſſe. Si enim, inquiunt, doloris ſenſum non intulerũt illis propria ſupplicia, cur igitur dolorẽ cordis intulerint virgini aliena? Sane id falſum eſt, ꝙ ſancti martyres ſine dolorifico ſenſu pertulerunt inflicta tormenta, & ꝙ illa non ſenſerint. Nam ſi id ita ſe haberet, nulla ipſis fuiſſet difficultas in tolerando martyrio, quare & omnis tolleretur ratio boni operis, ab eis. Tunc enim fuiſſent inſenſibiles martyres, & ita in tormentis affecti vt lapis cum frangitur, aut lignum cum ſecatur, aut cætera inanimata cum à ſua integritate diuelluntur. Atque in his nulla eſt ratio boni operis, ꝙ patiantur diuulſionem: igitur neq; in ipſis martyribus eſſet cauſa commendationis aut laudis, ſi tormenta non ſentirent, & ſine dolore illa perferrent. Ecce quomodo aduerſarij volentes martyres extollere, omnẽ eis auferunt materiam laudis & præconij. Quocirca ſentiendum potius eſt, gnauiter ipſos in deſudatione martyrij doluiſſe ob læſionem corporis dolorificam, & tormenta illata præſenſiſſe more aliorum, ſed ob huiuſmodi dolorem læſioniſque perceptionem, ipſos non declinaſſe à confeſsione veritatis, quinimo conſtãter perſtitiſſe in

ſtitiâ

Theoph.

ſtitia & rectitudine. Affuit enim eis in anima & intimo cordis habitaculo gratia diuina, confortãs & dans ipſis robur patienter tolerandi omnem cruciatum & inflictioné exteriorum dolorum: hanc ob rem egregia ſunt laude dignisſimi. Et quanuis dei gratia adiutrix perfuderit eorũ animos intimo gaudio, quemadmodum de apoſtolis ſcribit Lucas in Actis, quòd ibant gaudentes à cõſpectu concilij, quoniã digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliã pati, tamen huiuſmodi gaudiũ ſpirituſſancti, nõ omnino ſuſtulit ab eis ſenſibilem irrogatorum tormentorum perceptionem: ſed eorum dolorem mitigauit & tolerabiliorem reddidit, virtutémque adauxit illa conſtanter ſuſtinendi? Haud aliter ſacroſancta dei mater grauisſimũ pertulit in animo compasſionis dolorem: ſed non defuit illi ſpirituſſancti gratia, præſtans in tribulatione gaudium, in aduerſitate patientiam & tolerandi conſtantiam. Actu. 5.

Quòd carẽtia culpæ in beata virgine & fortitudo animi, non arguunt eam dolore in paßione filii caruiſſe.

CAPVT XIII.

Nona aduerſariorũ ratio: Vbi culpa locum non habet, neque pœna reperiri debet, quandoquidẽ culpa eſt cauſa pœnæ. At in ſacroſancta virgine nullus culpæ fuit locus, neq; originali neque actuali. Vacauit igitur & pœna, quare & afflictione animi ob mortem filij, quæ moleſta eſt & grauis patienti. ¶ Reſponſio. Admisſis ambabus propoſitionibus aſſumptis, tribuendum inſuper eſt & concedendum, beatam virginẽ Mariam caruiſſe pœna inflicta ex culpa, & in ipſius propriæ ſuæ culpæ punitionem. Ex hoc tamen non cõficitur, ipſam caruiſſe dolore animi interno: nam is dolor nõ pœna eſt peccati, ſed humanæ naturæ conditio recta, materno affectui annexa, excitata à recta ratione & gratia dei coadiutrice, vt ſupra dictum eſt. Proinde quòd doluerit glorioſa virgo, nõ ex imperfectione ſuæ naturę prouenit, ſed potius perfectione, cum lõge perfectior ſit natura hominis habens compasſionem & condolentiam ob alterius malum, quàm carens eo affectu, aut quæ duri ſilicis inſtar nõ mouetur interno dolore. Neque etiam dolor iſte vir-

gineus processit ex imperfectione passionis Christi, ad cuius completionem fuerit & mater particeps dolorum: quoniam ipsa Christi passio completissima fuit & absolutissima ad assequendum finem propositum, scilicet humani generis redemptionem. Quin potius quanto acerbior fuit Christi passio, tanto huberior data est materia dolori materno, qui voluntarie ab ea assumptus est in partem nostræ redemptionis, & nequaquam illi in pœnam inflictus, aut abstersionem contractæ prius culpæ.

¶ Decima aduersariorum ratio: Beata virgo Maria fuit fortis, quæ nunquam cecidit, neque succubuit alicui malo, sed omnia charitate superauit. Nefas autem est credere, hanc mulierem fortem, fuisse imbecillem & inualidam animo: quod vtique fieret, si dolore afflictata in passione filij sui diceretur. ¶ Responsio.

Id haud dubie recipiendum est, Mariam fuisse mulierem fortem, vt quæ serpentis antiqui caput contriuit, & nulla ex parte peccatum (quæ præcipua animi est imbecillitas ac infirmitas) incurrit. Verum inficias eũdum est, ipsam idcirco nequaquam in passione filij sui dolore discruciatam esse: quandoquidem hic dolor non ex imbecillitate animi succumbentis perturbationi, progressus est, vt solent ij qui deiecto & fracto sunt animo, ex aduersitate sinistráve fortuna consternari, tristitiáq; affici, sed ex pio & materno affectu, commiserationéq; ob malum alterius. Idem quoque dolor rectæ rationis legibus determinatus, non exorbitauit extra metus honesti & idcirco ex insigni fortitudine animi simul & pietate materna profectus est, & summopere commendandus. ¶ Quocirca non sunt audiendi aduersarij nostri, adiungentes impietatem impietati, cum dicunt quòd Christum fleuisse sæpius legimus, Mariam vero nusquam. Quòd si fleuerit, inquiunt, maxime id fecisset iuxta crucem: quod quidem falsum putant, nam ibi aiunt, exultauit in deo salutari suo. Nempe hisce verbis, eo quòd non legimus in scripturis expresse beatã virginem fleuisse, tacite colligunt & occulte ipsam nunquam fleuisse: quod vtique falsum est. Enimuero cu in ea fuerit gratiæ plenitudo, & cor carneum atque molle pias facile effundens lachrymas, vna sit gratiarum dei non aspernanda neque paruifacienda, quomodo putabimus

Gene. 3.

mus illam singularem gratiam tantæ virgini defuisse? Si *Philipp.3.*
beatus Paulus in multis lachrymis & largiter flens pro
aliis orauit,& indoluit alienam miseriam: si fuerũt sancto *Psalm.41.*
prophetæ lachrymæ panes die ac nocte, poculúmque cũ *Psal.101.*
fletu mixtũ:si vt quisque optimo est animo,ita ad huberẽ
lachrymarũ profusionẽ maxime est propensos, B.virginẽ
dei matrẽ arbitrabimur expertem tam præclari fuisse muneris? Nam cum per triduum duodennem filium perdiderat,non sine copiosis lachrymis & suspiriis eum quæsiuit. *Luca 2.*
Quot putas in secretis orationib⁹ suis, sanctispiritus suauitate inebriata,dulciter effudit fletus? An credis eandem in filij sui passione(vbi maior erat obiecta doloris materia)à lachrymis temperasset? Non certe id sineret materna pietas, & pius animi in filium affectus.

¶ Neque item recipiendum,quod subnectunt ij,contra quos certamen agimus aduersarij:beatam scilicet virginem hic in paupertate nequaquam vitam egisse,sed cælesti alimonia semper pastam, terreno cibo labore suo parto neutiquam indiguisse. *Luc.2.* Cur enim enixa filium suum primogenitum,pannis eum inuoluit & reposuit in præsepio,si tunc pauperem vitã non duxerit?Cur itẽ quadragesimo post natalẽ filij sui die ipsum offerens in tẽplo,pauperũ hostiã obtulit,par turturũ aut duos pullos columbarum,si tunc paupertatẽ nõ coluit? Cur denique Iudæi eã per ludibriũ vocabant quæstuariam,ꝙ quotidiano labore victũ sibi necessariũ quęritaret,si pauperis vitæ cõditionẽ nõ est amplexata? Sane venerãdus pater Bonauentura in vita B.Francisci (quam deuote & copiose conscripsit) de paupertate eius loquens,Christi Iesu paupertatem & matris eius,frequenter cum lachrymis reuocabat ad mentẽ: inde hanc virtutem omnium asserens esse reginã, quia in rege regum & in regina matre ipsius tam præstãter effulsit.Et plane id nemini dubium esse debet, quòd beata mater quæ in omnibus Christo conformis & persimilis esse studuit,lachrymando,ipsum flentem imitata est:& in paupertate vitam transigendo,eundem consectata est pauperem. Rursum, quòd beata virgo spirituali alimento vescebatur,nullus id sane mẽtis negauerit. Nam in lege dei meditabatur die ac nocte,& cõseruabat omnia verba hęc conferens in corde suo,tanquam spirituale nutrimẽtum. *Luc.2.*

ſcilicet, verbum dei, aſsidue concoquens ac digerens. Nõ tamen id ita accipiendum, quòd corporali non indigeret aut ſuſtentaretur alimonia: nam & ſecundum corpus ſenſibili etiam nutriebatur cibo, non ſemper è cœlo (etiã plærunque ei diuino munere conceſſum fuerit) ſuſcepto, ſed ſæpius corporali labore manuum ſuarum comparato: vt & ipſa particeps fieret atque conſors illius benedictionis in Pſalmo expreſſæ: Labores manuũ tuarũ quia mãducabis, beatus es & bene tibi erit. Siquidẽ dominus noſter etiam cibum corporalem ſumpſit. non vtique à cælo, ſed ab aliis ut piis mulieribus ſubminiſtratũ. Neque illud derogat dignitati virginali, quòd illa lachrymata fuerit, quòd in pauperie duriter vitam egerit, quòd manibus laborando corporalem cibũ ſibi cõparauerit: ſed eius magnificentiam & gloriã adauget, ꝙ tanta & talis dei mater, infirma vitæ noſtræ & quę mundo abiecta vidẽtur atque indigna, libẽter amplexata fuerit: vt veræ humilitatis, paupertatis & contemptus mundi nobis relinqueret exemplum: quẽadmodum illa eadem, dominũ noſtrũ mirifice extollendũ & amplius prædicandum, admirandúmque inſinuant.

Pſalm. 127

¶ *Ardentiſsimam beatæ virginis charitatem, non impediuiſſe illius dolorem in paſsione filii ſui.*

CAPVT XIIII.

V Ndecima aduerſariorum ratio. Omnia quæ in charitate fiũt, abſque dolore, labore & moleſtia peraguntur, quandoquidẽ grauia omnia (vt ait Auguſtinus) leuia & facilia factu reddit charitas. Atqui B. virgo ex charitate ſtetit iuxta crucem, omnia enim opera eius in charitate fiebant: igitur id ipſi minime moleſtum fuit & doloroſum.

Auguſtin⁹.

¶ Reſponſio.

Quod in prima fronte rationis huius adducitur, non eſt omniquaque verum. Nam ſeipſum dominus noſter in cruce ex ſumma charitate nobis obtulit. Maiorem hac, inquit, dilectionem nemo habet, q̃ vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. & tamen huiuſmodi paſsio & oblatio eidẽ dolorifica fuit & grauiſsima, vt præ animæ anguſtia ſanguinẽ affluenter ſudauerit ex horrore imminẽtis mortis. Beatus item Paulus & alij martyres, ex charitate pertulerunt illata ſupplicia & mortẽ, non tamen abſq; dolore atque

atque molestia: quãuis illum dolorem ardore diuini amoris superarint, ac æquo tulerint animo, & ob illum fugiendum non discesserint à rectitudine. Denique ieiunium assuetis viuere voluptuose & splendide epulari, graue est atq; difficile: & tamen ex charitate proficiscitur in iis, qui illud rite peragũt in satisfactionem pro peccatis suis, atq; à desideriis carnalibus resipiscunt. Quare non est etiã incommodum, & beatam virginem doluisse grauiter, & ex charitate doluisse, quoniam huiuscemodi dolor ex radice charitatis enascebatur.

¶ Cæterum, quoniam vnus error alium consequio quodam trahit, colligunt ex supradictis rationibus suis aduersarij, quòd beata virgo non soluerit mortis debitum, quoniam inquiunt, morti non debuit quicquam: quod vt orationis habet contextus, non omnino neque simpliciter verum est. Nempe si intelligunt eam non soluisse debitum mortis, vt est pœna irrogata pro peccato originali, & ex obligatione primorum parentum, id ingenue fatemur: quia non fuit subiecta maledicto ob peccatum primæuæ originis, cum illius omnino fuerit expers. Si verò intelligant eam non soluisse debitum mortis, vt est conditio naturæ humanæ compositæ ex sensibilibus cõtrariis, in se inuicem continuam habentibus actionem, & enutritæ cibis inducentibus alterationem corpori, id abnegandum est: quia ipsa plane mortem subiit temporalem, per dissolutionem animæ à sacro corpore: quod manifeste catholica confitetur ecclesia, sanctam eius obdormitionem & assumptionem in cælũ quotannis solenniter celebrans. Verum quam ob causam mortua fuerit beata virgo, ex libro secundo opusculi nostri de conceptione eius, in dissolutione quartæ obiectionis amplius est perspicuum.

¶ Duodecima & vltima aduersariorũ ratio: Voluit Christus pati, voluit blasphemari: noluit autem matrem suam gloriosam aut pati, aut blasphemiis lacessi. Quòd si noluit CHRISTVS, ipsa neque dolorem passa est, neque animi cruciatum.

¶ Responsio: Admisso eo quod primum proponitur, & id quoque quod secundo assumitur loco, verum est, quòd scilicet Christus noluit matrem suam dilectam pati ab extrinseco inferente passionem dolorifi cam corpori eius,

vt verbera, vincula, flagella aut huiuſmodi. Voluit tamen eam intrinſecus & in corde pati per compaſsionem, vt poſtmodum conregnaret cum eo & conſolationem reciperet, tribulationiſque leuiter ferendæ atque patiẽtiæ nobis relinqueret exemplum, vt poſt eam non recuſaremus triſtium rerum perpeſſionem.

¶ Cæterum audiatur obſecro beatus Bernardus in ſermone de euangelio, Stabat iuxta crucem Ieſu mater eius: atq; in ſuis meditationib⁹ interrogãs, cur iuxta crucẽ domini Ieſu ſtaret mœſtiſsima virgo, hoc pacto: O mũdi domina, quid hic ſtas? quid hic agis? quam ob cauſam huc venire voluiſti, in montem ſcilicet Caluariæ locum peſſimorũ & horrendorum cadauerum? Cur te non retinet verecundia virginalis, vt in gentium multitudine peccatricum, & furore inſanientiũ contra deum, ac Chriſti ſanguinem innoxium effundentium, te exhiberes in publicum, quæ ſemper in cella ſolitaria vacabas deo? Quis vnquam qui te agnouiſſet regina mundi, angelorum & hominum, præſumere auſus fuiſſet, quòd ſtare deberes iuxta patibulũ! Quid eſt ergo obſecro, quòd ſtas iuxta crucem Ieſu? O fœliciſſima dei mater, quæſo te, obliuiſcere pauliſper mœroris, quem habuiſti in illa hora paſſionis, & nunc reſponde ad hæc quæſita nobis. Deinde eodem loco reſpondet Bernardus ſupradictæ quæſtioni: Quid mirum, inquit, quòd aſtabas cruci Chriſti ò Maria? Quis enim ſi non acceſſiſſes, prædicaſſet tibi, quomodo tuus & dei filius in cruce ſteterit nudo corpore, pallida facie, reſperſus cruore, dilacerata carne? Quid inter hæc facere debuerat mater, niſi vt aſtaret iuxta crucem filij ſui, & aſpiceret regem gloriæ, expectando finem mortis? & diceret tacita in corde ſuo, Stabo & aſpiciam oculis manus perforatas & pedes. Videbo quomodo pendet in patibulo mundi ſaluator, & quomodo tranſeat ex hoc mundo. Accedam propius, amplectar brachiis: & depoſitum de cruce oſculabor filium, deum & dominũ meum: & ita de cæteris quæ ibidem proſequitur.

Bernar.

¶ Ex quibus, & ſuperius adductis ſcripturæ & ſanctorum teſtimoniis, ſolutionibus item rationum aduerſæ partis, id vnum in ſumma colligendum eſt, beatam virginem Mariam in acerba paſſione filij ſui graui dolore afflictã eſſe, & ex materno affectu intima compaſſione condoluiſſe.

ſe. Quæ nos poſt huius vitæ exilium & luctum, ad cæleſtem ſuſtollat regionem: vbi prior eius & temporaria triſtitia in perpetuum mutata eſt gaudiũ, quod nemo tollet ab ea. Det nobis filiis ſuis in præſentis vitæ aduerſitatibus patientiam & conſolationem, & demũ in futura vita gloriam impetret ſempiternam: vbi luctus dolor exulat omnis, vbi gaudium ſine mœrore, exultatio ſine deſolatione, iucunditas ſine anxietate, & intermina quies ſine labore obtinetur. Amen.

SERMONVM DE Sanctis, ac Mariæ doloribus,

FINIS.

EIVSDEM

Eiusdem Iudoci

CLICHTOVEI SERMOnes aliquot variis de rebus, & primum Exhortatio ad religiosam dirigẽdam in obseruationem integram vitæ monasticæ.

AVdi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Psal. 44. continentur hæc verba. Et in præsentis exhortationis thema nunc assumuntur. Quæ quãuis recte intelligi possint esse generatim dicta à deo ad quamlibet animã fidelem, cuiuscunque sit status & conditionis, vt illorum admonitione mundi fugiat illecebras, & deo adhæreat: particulatim tamen & peculiariter etiam apte possunt accipi tanquam verba dei directa ad quamcunque religiosam, & deo in monasticæ religionis obseruatione dedicatam, quibus eam deus studiose hortatur, vt auscultet ad eius monita, & mundum cum suis concupiscentiis relinquat. Et merito ad talem (quæ scilicet monasterio se deuouit) hæc verba dei nunc applicantur. Nam illa tribus potissimũ modis appellatur & est dei filia honoratúrque tam excellenti appellatione, qua nulla sublimior aut dignior illi potest asscribi.

Primo siquidem est ipsa religiosa, dei filia per creationem: quoniam ab ipso & corporis habuit formationem, & animæ suæ ad imaginem dei, creationem. Népe in oratione dominica, ex institutione Christi, ipse deus vocatur pater noster, cum sic oramus: Pater noster qui es in cælis.
Matth. 6. Pater inquam, per formationem & productionem in esse.
Nã ipse fecit nos, & non ipsi nos, vt ait Propheta in Psal-
Psal. 99. mo. Et Moyses in suo cantico ad vnumquenque hominũ

dicit

dicit de deo: Nunquid nō ipſe eſt pater tuus qui poſſedit Deut.32.
te,& fecit,& creaui te? Igitur per legem relatiuorū, vnaquęque religioſa, patrem habens deum per creationem, ſic eſt dei filia. Et ita eam vocat de⁹ in verbis ſupradictis. In qua nominatione paternum ad eam declarat affectum & mirabilem beneuolentiam, cum eam dignatur appellare ſuam filiam.

Secundo, religioſa eſt filia dei per adoptionem & baptiſmi gratiam. Nam antequam lauacrum regeneratiōis acciperet, erat filia iræ, ſicut ſcribit Apoſtol⁹ ad Epheſios:
Eramus natura filij iræ. Sed poſtquam renata eſt ex aqua Ephe.2.
& ſpirituſancto per baptiſmum, facta eſt filia dei. Vnde alibi de hac filiatione dicitur: Quotquot autem receperunt Ioh.1
eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri, his qui credunt ī
nomine eius. Et alibi de eadem dicitur: Videte qualē cha 1.Iohan.3.
ritatem nobis oſtendit deus, vt filij dei nominemur & ſimus. Et Apoſtolus etiam ad Romanos de tali filiatiōe ait: Ro.8.
Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum dei, in quo clamamus, abba pater.

Tertio, religioſa, eſt filia Chriſti per imitationem virtutum eius. Quos enim imitamur ī moribus, eos habem⁹, tanquam patres, ſiue id ſit in bono, ſiue in malo, quemadmodum Chriſtus dixit Iudæis perſequentibus eū ad mor- Iohan.8
tem: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis adimplere. Itaque ea ſanctimonialis, quæ imitatur Chriſtum in ſuis operibus, recte dicitur filia Chriſti. Ipſe autem Chriſtus obſeruauit in vita ſua obedientiam, paupertatem & caſtitatem. Obedientiam quidem. Nam ipſe
dicit de ſeipſo: Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatē Iohan.6
meam, ſed voluntatem eius qui miſit me, patris. Et ad Phi
lippenſes dicit Apoſtolus de Chriſto, quòd factus eſt obe Philip.2.
diens patri vſque ad mortem, mortem autem crucis. Paupertatem verò ſeruaſſe dignoſcitur ex eo eius verbo Vul Mat. 8.
pes foueas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Et ex eo verbo Pauli in ſecunda ad Corinthios epiſtola: Scitis gratiam domini
noſtri Ieſu Chriſti, quoniam cum diues eſſet, egenus pro 2.Cor.8
vobis factus eſt, vt vos illius inopia diuites eſſetis. Virginalem verò puritatem ſeruaſſe Chriſt⁹ omnium cōfeſſio-

ne

ne comprobatur, quoniam sponsus est & rex, imò & corona virginum, ex sacratissima matre virgine sine aliqua carnis concupiscentia cõceptus & natus. In quo nihil nisi puritas & singularis munditia refulget. Itaque religiosa studens pro viribus CHRISTVM in his tribus virtutibus imitari, merito eius filia nuncupatur & dicitur.

AVE MARIA.

Psal. 44 ¶ *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui. Ex loco pauloante adductis sumpta sunt hæc verba in materiã præsentis sermonis.*] Qui in duas partes diuidetur. Prima, quid audire debeat filia, & quid videre, & ad quid aurem suam inclinare, declarabit, iuxta priorem thematis partem. Secunda verò, quomodo obliuisci debeat populum suum & domum patris sui, ostẽdet, secũdũ posteriorem adductæ propositionis particulã. Pro prima parte expedienda, in verbis priore loco propositis, religiosa deo consecrata, à Christo eã alloquente admonetur, vt tria potissimum faciat.

Primo, quod audiat, deum scilicet in ipsa loquentẽ secreto & tacite, atque in cordis penetralibus, aut interius ꝑ bonam inspirationem, vt mũdi blandimenta fugiat, & ad monasterij secreta confugiat, secundum illud dictum Pro-
Psal. 84. phetæ: Audiam quid loquatur in me dominus deus. Aut audiat deum loquentem ad eam exterius per scripturam sanctam, aut prædicationem euangelij: qua audita, pulsetur cor eius à deo, & trahatur desiderio relinquendi mundum. Cæterum ad hanc domini vocem, siue interius siue exterius sonantem & pulsantem ad cor filiæ, vt mundum relinquat: non debet ipsa obsurdescere neque obdurari,
Psal. 94. cum dicat Propheta in Psalmo: Hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sed prompte ausculta-
1. Reg. 3 re ad dei verbum, & (vt in 1. Reg docemur) dicere cũ Samuele propheta: Loquere domine, quia audit seruus tuus. Debet & auscultare ad illud verbum dei, loquentis sic in
Rom. 12. Paulo ad Romanos: Nolite conformari huic seculo, sed renouamini in nouitate cordis vestri. Et ad illud etiã verbũ dei, per sanctum Iohannem euangelistam in prima sua
1. Iohan. 2. epistola prolatum: Nolite diligere mundũ, neque ea quæ in mundo sunt, quoniã mundus transit, & concupiscentia eius. Cumque audierit ipsa filia vocem domini vocantis

ipsam

ipſam ad monaſterium, debet ipſa non ſolum corpore, ſed & animo & affectu verſari in clauſtro: quoniam nihil prodeſt, corpore eſſe in religiõe, & corde eſſe ĩ ſeculo, atque ꝑ plateas vrbis & rura cogitatione vagari. Deus enim pręcipue cor requirit, & integrũ animi affectũ ſibi dedicari.

Secundo, in verbis prædictis admonetur à CHRISTO filia religioſa, quod videat qua intẽtione intrauerit monaſterium, & quo motiuo potiſſimum ad hoc inducta: quoniã ex ipſa primaria intentione ſumitur præcipue iudicium de bonitate aut malitia operis, ſecundũ illud verbũ Chriſti: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Et, Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidũ erit. Et, Si oculus tuus fuerit nequã, etiã corpus tuũ tenebroſũ erit. Vbi per oculum, intentio cordis intelligitur, in quocunque faciendo opere: & per corpus, accipitur cõgeries & collectio noſtrorum operum. Prædictorúmque domini verborum ſententia eſt, quod ſi intentio cordis noſtri in quouis opere faciendo, eſt recta & bona, etiam totũ illud opus eſt bonum. Quod ſi mala fuerit intentio cordis, & opus ipſum eſt malum. Videat itaque religioſa diligenti inſpectione cordis, quid potiſſimum eam induxerit ad ſubeundã religionem monaſticã: an ea intẽtio atque propoſitum, vt ocioſa ibi viueret & ſine labore exteriore, ſecura de ſuo victu & veſtitu, inueniretque illic ſuum panẽ coctum ſine cura & ſolicitudine. Quæ ſane intentio peruerſa eſſet, atque ex pigritia procedens ac ignauia. An potius ea intentione intrauerit ſepta clauſtri, vt ſub diſciplina regulari deo liberius ſeruiret, exuta curis & ſolicitudinibus mundi, & grauia ſeculi præſentis pericula fugiẽdo, mundum declinaret. Quæ ſane intentio, ſancta eſt & ſalutaris. Quod ſi videndo intima ſui cordis, deprehendat ſe prauam habuiſſe intentionem & oculum ſiniſtrum in hoc opere ingreſſus religionis, emendet illam intentionem malam, & commutet eam in rectam intẽtionem, cum adhuc tempus adeſt, & opportunitas emendationis conceditur. Demum, tertio loco in verbis ſupradictis admonetur filia dei à CHRISTO, quod inclinet aurem ſuam à verba CHRISTI exhortanti ad perſeuerãtiam in bono iam incepto. Non enim ſufficit, bonum aliquod opꝰ incipere, aut ad tempus proſequi, ſed inſuper opor-

Matth. 6.
Luc. 11

oportet in illo ad finem vſque vitæ perſeuerare: vt
ſalutem æternam tandem conſequatur, ſecundũ illud
Mat. 10 bum Chriſti: Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſal
& 24 erit. Videmus enim non eos qui pugnam incipiũt, triũ-
phum acquirere: ſed qui in ea perſtantes ad finem vſque,
victoriam reportant. Neque eos conſpicimus aſſequi
uium, qui curſum in ſtadio incipiunt: ſed illos duntaxat
1. Cor. 9 qui toto decurſo ſtadio, metam ante alios pertingũt. Ne-
que nautas commendatione dignos dicimus, qui nauem
portu ſoluunt, & deducunt in pelagus, vbi forte faciũt nau
fragium: ſed eos magnopere laudamus, qui emenſo pela-
go, & ſuperatis vorticibus atque procellis, nauem ſaluam
& integram in portum cum mercibus reducunt. Certe ad
hanc in bono perſeuerantiam, cum aliis multis in locis, tũ
Luc. 17. etiam Chriſtus dominus noſter nos hortatur, dicens:
Gen. 19 Memores eſtote vxoris Lot, quę ſcilicet egreſſa Sodomis,
contra angelicum præceptum reſpexit retro, & verſa eſt ĩ
ſtatuam ſalis. Cui omnino aſſimilatur religioſa, que detẽ-
ta quidem corpore in monaſterio, reſpicit retro per affe-
ctum & deſiderium ad ea quæ reliquit in mundo, concupi
ſcens delicias & oblectamenta mundi. Et idcirco vertitur
ipſa ſpiritualiter & myſtice in ſtatuam ſalis, quoniam ani
mo efficitur, obdurato, & nullum habente motum aut ſen
ſum deuotionis. Talis itidem religioſa, perſimilis eſt filiis
Iſrael, qui (vt ſcribitur in Numeris) relicta Aegypto, cõ-
ſiſtentes in deſerto, faſtidierunt manna de cælo ipſis quo-
tidie datum, & ſuſpirauerũt poſt ollas carnium Aegypti,
poſt cepas, pepones & allia, quæ comederant in Aegypto.
Et tandem eò inſaniæ deuenerunt, vt dixerint: Conſtitua-
Num. 11. mus nobis ducem, & reuertamur in Aegyptum. Sic ſane,
ſi religioſa habens faſtidium clauſtri, & anhelans ad vani
tates mundi quas reliquit: toto fertur animi deſiderio vt
Num. 14. ad mundum reuertatur, quinimo & ſatanam ſibi ducẽ con
ſtituit, vt in Aegyptum, id eſt, tenebras mundi, redeat. Ve
rum illam maxime debent deterrere hæc Chriſti verba:
Luc. 9 Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, a-
ptus eſt regno dei. Ad hæc igitur & ſimilia Chriſti ver-
Pſalm. 44 ba ſuam inclinet aurem ſecũdum thema propoſitum: Au-
di filia & vide &c.

¶ Pro ſecunda præſentis ſermonis expedienda parte, id
præ-

prænoscendum est, quod obliuisci populum suum in verbis propositis, est societatem mundanorum & vanitates mundi sectantium, cum quibus aliquis ante est versatus, animo & affectu relinquere. Obliuisci voro domũ patris sui, est parentum & consanguineorum contubernium atque consortium, ne quis ad peccata pertrahatur, refugere corpore, & animo excutere. Itaque hisce verbis in secunda prædicti thematis parte prolatis, Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: Christus admonet filiã suam religiosam, quam benigniter alloquitur, vt omnen mundanorum familiaritatem, quàm prius in mundo habuit inquotidiana conuersione, penitus aboleat animo & reiiciat, ne illius recordatione rursum pertrahatur ad desiderium mumdi, & reuertatur ad seculum. Admonet etiã eisdem verbis suam filiam Christus, vt omnem affectum parentum & cognatorum in mundo relictorum, penitus exuat animo, eligens sibi deum in patrem suum, & sacratissimam virginem Mariam in matrem suam: sanctósque ac sanctas dei in fratres & sorores spirituales, ne ex frequenti recordatione cõsanguineorum & fratrum aut sororum aut parentum in mundo relictorum, trahatur eorum desiderio, affectet eorum societatem vt prius, & ita suspiret ac anhelet redire ad vitam secularem, quã dimisit ingrediens monasteriũ. Huiusmodi autem obliuio populi sui & domus paternæ, potissimũ acquiritur & habetur per obseruationem trium votorum substãtialium, quæ fiunt in omni religione monastica: obediẽtiæ scilicet, paupertatis, & castitatis. Nam illa penitus sunt contraria tribus vitiis principalibus, quibus pro maiori parte labefactãtur homines, scilicet superbiæ, auaritiæ, & luxurię. De quibus peccatis ait B. Ioannes in prima sua epistola canonica: Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, Illis autem tribus monstris optime resistitur per prædicta tria vota essentialia religionis. Nam superbiam conculcat obedientia, auaritiam voluntaria paupertas, & luxuriam continentia & castitas. 1. Ioan. 2

Itaque primo filia religiosa inducitur in obliuionem populi sui & domus paternæ, per obedientiã proptam atque voluntariã, qua quis abneget semetipsum, & abducat

OO à se

à ſe ſuam voluntatem, ſubiiciendo ſe omnino voluntati ſui ſuperioris, in his quæ ſunt rationabilia, & non contraria deo. Quàm & beatus Apoſtolus obſeruandam præcipit, cum ait: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis, &c. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem de animabus veſtris reddituri. Ad declarationem autem initij huius ſecundæ partis, poſſet adduci exemplum de Abraam, cui dixit dominus: Egredere de terra tua, & de cognatióe tua, & de domo patris tui: & vade in terram quam monſtrauero tibi. Quam terram Nicolaus de Lira moraliter applicat ad ingreſſum clauſtri. Quantum autem obedientia placeat deo, oſtendit Abraam ſuo exemplo. Nā paratum ſe exhibens ad immolandum filium ſuum ſecundum dei mādatum obtinuit à deo benedictionem pro ſe & poſteritate ſua. Et quantum inobedientia eidem diſpliceat, oſtenderunt primi parentes, ob tranſgreſsionem diuini præcepti eiecti paradiſo, & multis ſubiecti miſeriis cum tota ſua poſteritate. Oſtendit hoc & Saul regno ſuo eiectus, & reprobatus à deo propter ſuam inobedientiam. Denique alibi oſtendit idem & ille propheta, qui fuit miſſus in Bethel ad Ieroboam regem Iſrael idololatram. Et quonam contra dei prohibitionem comedit & bibit in eodem loco: cum rediret, ſtrangulatus fuit à leone in via.

Heb. 13 · Gene. 12 · Gen. 22. · 1 Reg. 15 · 3. Reg. 18

Secundo, filia religioſa inducitur ad obliuiſcendum populum ſuum & domum patris ſui per paupertatem voluntariam atque ſpontaneam, qua abrenunciat ipſa omni proprietati, & vitam communem in vſu rerum externarū ducit in monaſterio. Et hæc ipſa virtus commendatur in euāgelio à Chriſto, cum ait: Si vis perfectus eſſe, vade & vēde omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me. Cōmendatur etiā & obſeruata deſcribitur in Actibus, vbi de viuentibus apoſtolica vita, dicitur: Nec quiſquam aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant eis omnia cōmunia, nec quiſquam egens erat inter eos. Et diſtribuebatur vnicuique, prout cuiq; opus erat. Sed maxime hic cauendum eſt filiæ religioſæ ab occulta proprietate, & ne quicquam proprium apud ſe clanculum detineat: ne ipſa ob id dei iram incurrat & grauiter puniatur, ſicut Annanias & Sapphira ob detentam clanculum vnam partem pecuniæ agri venditi, & mendacium in eo facto, ſubita morte ſunt extincti.

Matt. 19 · Actu. 4

Tertio, filia religiosa recte disponitur ad tradendum *Actu.5.*
obliuioni populum suum & domum patris sui, per castita-
tem & continentiam: qua firmo animo, voto & preposito,
nuptiis huius mundi omnino renunciet, vt Christum ipsũ-
sum cælestem obtineat, eique casto amore semper adhæ-
reat. Et hæc ipsa virtus commendatur à Christo in euan-
gelio apud Matthæum sub nomine eunuchorum tertij ge *Matth.19*
neris, qui scilicet se castrant propter regnum dei, per re-
pressionem carnalis concupiscentię, quibus & per Isaiam *Isaiæ 56.*
dominus repromittit amplam mercedem in regno cælo-
rum. Et in Apocalypsi commendantur illi, qui cum mu- *Apoc.14.*
lieribus non sunt coinquinati, sed virgines permanserũt,
& cantant canticum nouum coram deo & agno. Sic ergo
studeat filia religiosa secũdum Christi monitum obliuisci
mundum, vt in perpetua memoria habeatur apud deum
in cælis. Amen.

¶ Pro materia præsentis sermonis, legatur epistola beati Hieronymi ad Eustochium de custodia virginitatis. Cuius principiũ est, Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuã.

¶ Conducit etiam non parum ad idem propositum, opusculum de laude monasticæ religionis iampridem impressum, & in multis capitibus suis ea pertractans, quæ ad obseruandum recte vitam monasticam conducunt & conferunt. Similiter in tertio libro Antilutheri, de votis monasticis.

DE SENTENTIA EXcommunicationis summopere vitanda, Sermo.

SI ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. *Matthæi decimooctauo capite scribuntur hæc verba.* Et pro themate præsentis sermonis sumuntur. In quibus Christus innuit sententiam excommunicationis esse ferendam in eos, qui inobientes fuerint ecclesiæ & prælatis eius. Et ne aliquid exiguum aut paruipendendum putetur esse excommunicatio, lata à præpositis maioribus ecclesiæ in aliquem: in sequentibus verbis Christus illam potestatem

excommunicandi tradit apostolis, & in regimine ecclesia
corum successoribus episcopis, cum ait ad discipulos suos:
Matth. 18 Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram,
erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terrã, erunt soluta & in cælo. Vbi manifeste testatur, sententiam excommunicationis aut absolutionis in terris datam, etiam in cælis à diuina maiestate approbari atque confirmari. Vnde Chrysostomus in suis commentariis siue homiliis super epistolam ad Hebræos, recte ait: Nemo contemnat ecclesiastica vincula. Non enim homo est qui ligat, sed Christus: qui hanc potestatẽ dedit, & dominos fecit homines esse tanti honoris. Cæterum ad hanc materiã apertius intelligendam, id ante omnia annotãdum, quòd excommunicatio est sequestratio alicuius extra consortiũ cæterorum fidelium, aut à participatione sacramentorũ, propter grauem culpam, ab habente potestatem facta. Et duplex asignari solet excommunicatio, scilicet minor & & maior. Minor excommunicatio est separatio alicuius duntaxat à participatione sacramentorum, & non à consortio hominum, nec à suffragiis ecclesiæ. Et hæc incurritur ex eo, quòd quis participat scienter & sine necessitate cum excommunicato maiore excommunicatione, in colloquio, conuiuio & consortio. Et ergo semper annectitur peccato mortali, scilicet contemptui ecclesię, prohibentis talem participationem. Ab illa tamen excommunicatione minore, quilibet etiam simplex sacerdos potest absoluere, sicut & à quolibet peccato mortali nõ reseruato. Et in quotidiana forma absolutionis, sacerdotes oẽs cõmuniter hoc ipsum exprimunt, dicentes: Absoluo te à sententia minoris excõmunicationis, sic indigeas. Quod ad cautelam, non est omittendum. Maior autem excommunicatio est separatio alicuius non solum à participatione sacramentorum ecclesiæ, sed & à fidelium consortio, & suffragis ecclesię: vt illorum amplius nõ habeat communionem ne consortium, quam, quandiu manet innodatus illi sententiæ. Et hæc solum pro graui crimine, cui annexa est contumacia & inobedientia in ecclesiam, est inferenda: nõ quidem ad damnationem illius cui infertur, sed ad ipsius emendationem: vt confusus per ignominiosam sui eiectionem & separationem ab ecclesia, tandem resipiscat

piſcat & redeat ad cor. Quemadmodum medicus percipiens aliquod vulnus aut hulcus nõ poſſe ſanare niſi per aſperã & acerbmã edicinã, adhibet illi cauteriũ aut ſectioné aut mordax cataplaſma, non quidem vt membrum illud in quo eſt vulnus, perdat aut mutilet, ſed vt ipſum reſtituat integræ ſanitati atque conſolidet. Et icirco ipſa excommunicatio maior in iure canonico recte vocatur medicinalis & diſciplinans: tum, quia per eam tanquã ſalutarem medicinam, ſanatur putridum vulnus ſuperbiæ, quod delitеſcit in animo excommunicati: tum etiã, quia per excommunicationem tanquam diſciplinam rigidam & ſeueram, ipſe excommunicatus caſtigatur, vt redeat ad obedientiam eccleſiæ. Et ab iſta maiore excommunicatione nullus poteſt abſoluere, niſi maior prælatus eccleſię ſcilicet papa, archiepiſcopus, epiſcopus, vel aliquis habens eorum autoritatem, vt pœnitentiarius ipſorũ. Et de hac maiore excommunicatione, in hoc ſermone ſemper fiet mentio, quia ipſa principaliter vendicat ſibi nomen excommunicationis. Aue Maria.

¶ *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Ex loco prius citato deprompta ſunt hæc verba in præſentis orationis materiam, quæ in duas partes diuidetur.* Matth. 18.

In prima declarabitur, quòd maxime formidanda eſt communicatio propter grauia incommoda ſpiritualia quæ infert excommunicato. In ſecunda oſtendetur, vitandã eſſe participationem cum excommunicatis, & pro quibus cauſis eſt inferenda excommunicatio.

Quantum ad primam partem, ipſa excommunicatio inter multa mala quæ ingerit homini: primum excludit eum à conſortio dei, & omnium ſanctorum ac angelorum in regno cælorum, ſi quòd moriens obſtinatus in excommunicatione, ſine abſolutione, non habet vnquam partẽ in regno dei nec hæreditatem. Et idcirco recte comparatur morbo lepræ, per quam eo detétus morbo, ſeparatur à conſortio & cohabitatione hominum. Vt Maria ſoror Moyſi ob iniquam murmurationem contra ſuum fratrẽ, percuſſa à domino lepra, iuſſa fuit ſeparari extra caſtra, quemadmodum ſcribitur in Numeris. Et in Leuitico leproſi prohibebantur inter homines conuerſari. Et Ozias rex Iuda percuſſus lepra ob ſuam ſuperbiam, quia voluit Nume. 12. Leuit. 13.

 ſibi

ſibi vſurpare officium ſacerdotale eiectus fuit de templo, & habitauit in domo ſeparata reliquo vitæ ſuæ tempore, ſine aliqua regni adminiſtratione, vt narrat hiſtoria ſecundi Paralipomenon. Sic certe excommunicatio tanquam lepra ſpiritualis, ſeparat hominem à conſortio beatorum in cælo.

2.Para.26

Secundo, ipſa excommunicatio ſecludit hominem ab ingreſſu eccleſiæ ſiue templi, & ab auditione diuini officij: quinimo etiam priuat eundem omnibus ſuffragiis & orationibus eccleſiæ, vt nullam habeat Miſſarum quæ celebrantur, & orationum eccleſiaſticarum participationem, quandiu manet in ſententia excommunicationis. Et hoc nobis figuratum eſt in veteri lege, vbi *inobedientes summo ſacerdoti aut magiſtratibus templi, eiiciebantur extra* ſynagogam cum ignominia: & non permittebantur intereſſe ſacrificiis, vt ex euangelio Iohannis conſtat, *vbi de* eiectione extra ſynagogam ſæpe fit mentio. Et in primitiua eccleſia ante fores templi ſæpe ſtabant oſtiarij, quorũ erat officium, excommunicatos & impœnitentes arcere ab auditione ſacrorum, vt perhibet beatus Dionyſius in libro de eccleſiaſtica hierarchia. Ergo ſi excommunicatus hoc tempore irrumperet in eccleſiam tempore diuini officij, cuius eſſet manifeſta & publice declarata excommunicatio, aut ipſe cogendus eſſet vt exeat, aut ceſſandum foret ab officio incepto, ſecundum conſtitutionem iuris. Quantum vero diſpendium ſpirituale ſit priuatio ſuffragiorum eccleſiæ, non poteſt quiſpiam ſatis explicare. Quanto enim maior eſt valor vnius Miſſæ, imò & omniũ quæ fiunt in eccleſia catholica: tanto damnoſior eſt priuatio participationis earum, imò & omnium ſuffragiorum, quæ in vniuerſali eccleſia fiunt communiter pro omnibus fidelibus.

Iohann.5. 12.& 16.

Tertio, excõmunicatio ſeparat hominem à colloquio, conuictu & conuerſatione cæterorum hominum, vt nullus cum eo debeat habere familiaritatem aut ſocietatem. Quod nobis in veteri lege ſignificatum eſt per id, quod primo libro Eſdræ dicitur poſt promulgatam conſtitutionem, quòd omnes filij Iſrael deberent ad certum diem conuenire in Ieruſalem ad concilium, propter arduam cauſam indictum: Et omnes (inquit litera) qui non venerit

1.Eſdr.10.

venerit in tribus diebus, iuxta consilium principum & seniorum, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse auferetur de cœtu transmigrationis. Vbi manifeste exprimitur forma excommunicationis & modus, etiam in veteri lege, Similiter in prima ad Corinthios epistola scribit Apostolus: Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, 1. Cor. 5. aut auarus, aut idolis seruiens aut maledicus aut ebriosus, aut rapax: cum huiusmodi nec cibum sumere. Et beatus Iohannes in sua secunda epistola canonica ait: Si quis 2. Iohan. 1. venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domo, nec Aue ei dixeritis. Qui enim dicit ei Aue, communicat operibus eius malignis.

Quarto, excommunicatio & id infert malum homini, quòd tradit ipsum satanæ & potestati eius. Et in primitiua quidem ecclesia ad ostendendum eius autoritatem ac potestatem, excommunicati tradebantur satanæ, corporaliter vexandi: vt in prima ad Corinthios epistola, de Co- 1. Corin. 5. rinthio qui nouercam suam duxerat vxorem, scribit Apostolus, quod tradidit illum satanæ in interitum carnis, vt spiritus eius saluus esset in die domini. Et in prima ad Timotheum epistola scribit idem de Hymenæo & Alexan- 1. Timo. 1. dro, contradicentibus veræ fidei: Quos tradidi satanæ, (corporaliter scilicet vexandos) vt discant non blasphemare. Nunc vero quia satis radicata est fides, & cognita ecclesiæ potestas, excommunicati traduntur satanę spiritualiter vexandi. Nam destituti diuino auxilio, suffragiis ecclesiæ, & præsidio bonorum angelorũ: magis exponuntur tentationi dæmonis, qui præualet amplius in eos, vt ad malum inducat, & in peccatis eos detineat, ne redeant ad pœnitentiam.

Quinto, excommunicatio reddit hominem præcisum à corpore Christi, tanquam membrum putridum: & facit ipsum membrum diaboli, vt cum eo proiiciatur in ignem æternum. Quod innuit Christus apud Iohannem in para- Iohan. 15. bola de vite & palmite, dicens: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet: & colligent eũ, & in ignem mittent, & ardet. Hæc ibidem. Quàm metuendum autem sit hoc damnum, ostendit Augustinus super Iohannem in eodem loco, dicens: Nihil sic debet formidare Christianus, quam separari à corpore Christi.

Si enim separatur à corpore Christi, non est membrum eius. Si non est membrum eius, nõ vegetatur spiritu eius. Roma. 8. Quisquis autem (inquit Apostolus) spiritum dei non habet, hic non est eius. Hæc ille. Et ergo excommunicatus quandiu sic manet, omnino est à deo alienus, tanquam paganus & infidelis, secundum proposita thematis verba: Si ecclesiam non audierit, &c.

¶ Quantum ad secundam præsentis sermonis partẽ, summopere cauenda est participatio facta scienter & ex proposito cum excommunicato:

Primo, quia ex illa homo contrahit lepram animæ: quoniam incurrit minore excommunicationem, quæ semper annexa est mortali, si adsit contemptus obediendi ecclesiæ: aut quando quis iudicat, quòd illa communicatione non necessaria alius efficitur deterior: aut quòd emendaretur, si participans se subtraheret ab huiusmodi communicatione: tunc enim fouet eum in peccato, & peccat propter inobedientiam & contemptum ecclesiæ, vetantis talem participationem. Vnde talis participans cũ excommunicato, ostendit se longe minus amare animam suam q̃ corpus. Nam si certo cognosceret seipsum ex colloquio & mãducatione cum excommunicato, incursurum leprã corporalem aut pestem aut alium morbũ lœtiferum: summopere sibi caueret, ne haberet societatem cũ excõmunicato, à quo cõtraheret morbum corporis contagiosum. Nunc autem cum ex huiusmodi vetita conuersatione incurrat lepram animæ modo quo dictum est, scilicet minorem excommunicationem: & hæc lepra animæ est periculosior multo, quàm sit lepra corporis, nã deducit ad perditionem perpetuam: nonne igitur iste taliter participans cum excommunicato, minus curat animam suã q̃ corpus?

Secundo, talis participans forma iam dicta, præponit animæ suæ bona temporalia, & plus timet ille incurrere iacturam bonorum huius mundi q̃ animæ suæ. Nã si esset illi prohibitum loqui & conuersari cum excommunicato, sub pœna vnius libræ Turonen. persoluendæ: diligenter sibi caueret, ne conuersaretur cum illo excõmunicato, ne incurreret illam mulctã pecuniarum. & tamen nõ refugit illius contubernium, propter animæ suæ iacturam. Pluris igitur facile ille pecuniam, quàm animam suam.

Tertio,

Tertio, talis participatio cum excommunicato, priuat hominem mensa Christi, id est, susceptione sacramenti altaris: ad quod suscipiendum se reddit indignum & indispositum per talem conuersationem cum excommunicato, quoniam non potest ille digne accedere ad sacramentum eucharistię, nisi prius fuerit absolutus de illa minore excommunicatione, cui est innodatus. Multum igitur aberrat à recta via, qui mauult priuari mensa dei & communicatione sanctæ eucharistiæ, quàm priuari mensa hominis excommunicati.

Quarto, talis participatio cum excommunicato, priuat hominem societate filiorum dei, qui in cælo sunt & in mundo: & facit illum habere societatem cum membro diaboli, & filiis gehennæ. Multum itaque insanus est & insipiens is, qui participat cum excommunicato. Nam eo ipso relinquit societatem eorum qui sunt filij dei, & transfert seipsum ad sodalitatem perditissimorum, qui sunt filij satanæ, vt cum eo demergatur in ignem æternum. Cæterũ, cum ipsa excommunicatio tam damnosa sit & exitialis homini, vt superius est expressum: non debet passim nec leuiter cuiquam inferri, quia est gladius spiritualis ecclesiæ, qui non debet extrahi extra vaginam, nisi vrgẽte magna causa. Et generatim loquendo, non debet eo feriri gladio, nisi ob peccatum mortale graue, cui est annexa contumacia & inobedientia in ecclesiam & rectores eius: quemadmodum sunt ea peccatorum genera, pro quibus denunciãtur excommunicati singulis diebus dominicis per monitoria officialium cathedra prædicatoris, & in prono ecclesiæ, qui talibus vitiis sunt irretiti. Similiter & in aliis casibus expressis in iure, excommunicationem latæ sentẽtiæ incidunt, qui ea committunt scelera, quæ in iure sunt sub sententia excommunicationis prohibita: vt qui atrociter clericum percusserit aut religiosum: aut consensum, fauorem, consilium & auxilium tali percussioni prębuerit. Insuper qui inciderit ĩ hæresim, & hæreticos sustinuerit aut defenderit: de quo casu multi hoc tẽpore debent sibi summopere cauere. Rursum qui ecclesiam incenderit aut fregerit, aut in ea aliquod enorme peccatum perpetrauerit: & omnes qui ad hæc adiutorium dederint. Præterea qui literas apostolicas falsificauerit, aut abusus eis fuerit. Denique

nique seculares magistratus & principes, qui libertatem ecclesiasticam violauerint, & impositiones clericis irrogauerint. Et ita de aliis multis casibus, in iure passim annotatis. Verum & id summopere est obseruandum, quod pro leuibus causis, vt pro paruo debito aut leui iniuria, nunquam debet ferri excommunicatio: quoniam multũ crudelis est & inhumenus, qui pro leui debito aut pro vno leui verbo contumelioso, animam fratris separat ab ecclesia: Et in hac materia magnus fit abusus nunc in ecclesia p eos, qui curant huiuscemodi excõmunicationes leues fieri & publicari, sæpius rem aliter quàm sit, officialibus colorantes & insinuantes: propter quem omnino vilescit sententia excommunicationis, & autoritas ecclesiæ contemnitur ac diminuitur: quia per frequenté vsum gladius eius tã sæpe feriendo obtunditur ac hebetatur. Itaque studeant omnes sic sibi hic cauere ab excommunicatione, ne post mortem excommunicentur dei sententia à regno cælorum: sed participes fiant communionis & consortij sanctorum in cælis. Amen.

¶ Hæc materia de excommunicatione, latius pertractatur incompendio veritatum, capite XII. cum autoritatibus sacrarum literarum, & dissolutione rationum aduersæ partis.

DE VALORE MISSArum, Sermo.

IMmola deo sacrificium laudis. *Psal. 49. scribuntur hæc verba.* Et pro sermonis præsentis themate assumuntur, ad demonstrandam vim & efficaciam celebrationis Missarum in ecclesia. Vnde sanctissimum ecclesiæ sacramentum tribus præsertim nominibus insignitur, ad exprimendũ tres eius mirabiles effectus, quos habet in nobis.

Primo siquidem vocatur Memoriale, quia relictũ est nobis in memoriã diuinæ charitatis in nos, quam ostendit quando (vt nos perditos repararet) filius dei humanã carnem suscepit pro nobis, & acerbissimã pertulit mortẽ pro redemptione nostra. Cuius beneficij vt perpetuam haberemus

remus memoriam, seipsum tradidit nobis in sacramẽto altaris, & suum corpus pro nobis passum, & suũ sanguinẽ ꝑ nobis effusum, reliquit nostro vsui: vt assidua tanti sacramenti præsentia, nunquam obliuione deleretur in nobis eius sacra passio. Vnde in huius sacramenti institutione dixit discipulis suis, quod refert Lucas: Hoc facite in meam commemorationem. Et sancta ecclesia canit in honorem tanti sacramenti: O sacrum cõuiuium, in quo Christus sumitur, recolitur passionis memoria eius. Secundo, hoc sacramentũ dicitur Viaticũ, quia ĩ peregrinatione vitæ præsentis, quandiu versamur in hac via & stadio mortalitatis, est sustentatio animæ nostræ, & adiutorium nostræ fragilitatis, ne deficiamus in via per defectum sibi & potus. Sicut enim peragentibus aliquod iter necessarius est in via cibus & potus pro refectione corporis, ita & homini, quandiu decurrit & peragrat viam huius vitæ mortalis, necessaria est refectio spiritualis ipsius animæ. Et illa potissimum est sacrosancta eucharistia, de qua dicit Christꝰ in euangelio Iohãnis: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Hoc aũt nobis est significatum in veteri lege, per manna datum filiis Israel in deserto per quadraginta annos, quousque venirent in terrã promissionis. *Luc. 22* *Ioh. 6* *Exod. 16.*

Tertio, sacramentum eucharistiæ vocatur Sacrificiũ, quia ex institutione ipsius CHRISTI, offertur quotidie in ecclesia sancta in ipso sacro Missæ officio pro salute fidelium. Siquidem ipse CHRISTVS qui semel obtulit seipsum in cruce pro redemptione nostra, & suũ sanguinem pro nobis effudit, quotidie in sancto Missæ mysterio offertur deo patri in odorem suauitatis & holocaustũ gratissimum. Et in Apocalypsi dicitur, quod orationes sanctorum sunt velut fumus & grata odoramẽta ex thure incensę. Et idem omnino corpus, quod tũc in cruce fuit oblatum, nunc etiam offertur quotidie pro salute nostra, sed immortale & impassibile. Et idem omnino sanguis in passione Christi pro nobis effusus, nunc offertur in Missa, sed speciebus vini obtectus. Et huiusmodi sacrificium, figuratum est nobis per sacrificium Melchisedec: qui pro victoria concessa Abrahæ contra hostes, obtulit deo panem & vinum: CHRISTVS verò, qui (vt in Psalmo) est sacer- *Apoc. 4* *Gen. 14* *Psal. 109*

dos

dos in æternum secundum ordinem Melchisedec, offert quotidie in ecclesia sancta per manus sacerdotum & ministrorum ecclesiæ, suum sacratissimum corpus & preciosu sanguinem deo patri, sub speciebus panis & vini in missa. Quare hoc Christi sacrificium, est longe excellẽtius & dignius, quàm fuerit sacrificium ipsius Melchisedec. Et de hoc sacrificio loquuntur verba in themate proposita In quibus illud etiam vocatur sacrificium laudis, quia ad laudem, gloriam & honorem dei omnipotentis offertur, & in illo deus maxime laudatur de sua beneficentia & liberalitate, quam in illo sacrificio nobis exhibuit. Vnde & in canone sacro Missæ istud sacrificium etiam vocatur sacrificium laudis, cum dicit sancta ecclesia per os sacerdotis celebrãtis vt sui ministri: Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificiũ laudis, pro se suisque omnibus &c. Verum ad implorandum diuinum auxilium, salutãda est beata virgo: Aue Maria.

Psal. 49 ¶ *Immola deo sacrificium laudis. Ex loco prius adducto sumũtur hæc verba, pro materia præsentis sermonis*: Qui in duas partes diuidetur. Prima ostendet istius sacrificij dignitatem & excellentiam. Secunda verò, ipsius in Missa valorem & virtutem.

Quantum ad primam partem, quoniã principalis nostra intentio est in præsenti sermone, loqui de valore Missarum, & ille non potest bene cognosci, nisi ante cognoscatur dignitas & excellentia sacrificij quod in Missa offertur: idcirco necessarium est, paucis antè ostendere perfectionem, conditionem & qualitatem huius sacrificij.

Et primo quidem hoc sacrificium, est vnicum & singulare sacrificium nouæ legis, ei proprium & peculiare. Siquidem in lege naturæ fuerunt aliqua sacrificia, à deo instituta pro tempore illius legis, oblata à sanctis patriarchis. Et in lege scripta, scilicet Moysi, multa fuerunt etiã sacrificia, à deo ordinata pro illius legis tempore, descripta in Leuitico: Ita in lege gratiæ & euangelica, oportet esse vnicum sacrificiũ à deo constitutum, pro tempore illius legis: & tandiu durabit lex noua, scilicet vsque ad cõsummationem seculi. Et nullum tale potest dari sacrificiũ nouæ legis, nisi sacrosãcta eucharistia, quæ in officio Missæ offertur. Idcirco improbandi merito & reiiciendi sunt Luthe-

Lutherani, negantes sacramentũ eucharistiæ in Missa esse sacrificium: quoniam toti sacræ scripturæ & ecclesię contradicunt, & legem euangelicam maxime inhonorant destituentes eam omni sacrificio.

Secundo, sacrificium eucharistię in Missa oblatum est, omnium sacrificiorum à deo institutorum excellentissimũ & perfectissimum. Nẽpe veritas perfectior est quàm figura, & lux quàm vmbra, sed omnia sacrificia veteris testamenti, sunt tanquam figura & vmbra sacrificij in Missa oblati, quod omnibus aliis successit iam abolitis & abrogatis, & illorum loco à deo est substitutum vnum pro multis, vt ait beatus Aug. in libr. 17. de ciuitate dei, cap. 20. Est igitur hoc nouæ legis sacrificium longe cæteris dignius. Huic accedit, ꝙ in sacrificiis veteris legis offerebantur pecora & aues, fruges & fauctus terræ. in Missa verò offertur vnigenitus dei filius, verum Christi corpus & verus eius sanguis. Est igitur hoc dignius.

Tertio, sacrificium in Missa oblatum, est deo gratissimum atque acceptissimum. Nã ibi offertur filius deo patri, de quo contestatus est voce de cælo delapsa: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et Christus de deo patre, apud Iohannem dicit: Ego quæ placita sunt ei, facio semper. Ergo si id quod offertur respicimus, profecto non potest illud deo patri nõ esse gratum, Si etiã ecclesiam offerentem illud sacrificium attendas, ea ex parte semper etiam est acceptum, quoniam ipsa est dilecta Christi sponsa. Ratione vero ministri & sacerdotis offerentis, si bonus est, etiam acceptum est sacrificium: si verò malus fuerit, hoc non derogat bonitati sacrificij ecclesiæ, quoniam & accepta est deo boni viri eleemosyna, quę per malum seruum pauperibus distribuitur. De sacrificiis verò veteris legis, sæpius per prophetas, vtpote per Psalmistam & Isaiam, prædixit deus, quod illa repudiaret, & amplius illi non placerent vt prius.

Mat. 3 & 17.
Iohan. 8
Psal. 49.
Isaia. 1

Quarto, sacrificium in Missa per sacerdotem oblatũ, est vtilissimum & magnum afferens fructum salutis, his qui offerunt, & etiam his pro quibus offertur, scilicet exhuberantiam & plenitudinem gratiæ, imò omnium bonorum quæ licite possunt expeti, affluentiam. Nam illic cõtinentur vere CHRISTVS, in quo omnes thesauri

Colossen.2. gratiæ (inquit Paulus ad Colossenses) sunt recōditi, vt de plenitudine ei⁹ accipiamus omnes. Et ergo græce dicitur eucharistia, id est, bona gratia: quia omnis gratiæ copia & abundantia in eo sacramento continetur: & in eos qui deuote assunt Missæ, & pro quibus celebratur Missa, tanquā ex plenissimo fōte gratia hubertim deriuatur. Quare mul tū vtile est & fructuosū, libenter & frequēter adesse Missę ad percipiēda exinde noua munera gratiarū, & ad offerēdum simul cum sacerdote Christum deo patri. Vnde sacerdos solus in Missa, quantum ad ministerium & officiū, offert sanctam eucharistiam deo patri, & eam sumit sacramentaliter. Sed quilibet assistens Missæ, siue clericus, siue laicus, siue vir siue fœmina, etiam per pium deuotionis affectum offerre potest id in Missa sacrificium, hac deuota meditatione: Ecce dominus deus, & ego Christū filiū tuū, qui in altari manibus sacerdotis contrectatur, tibi offero syncero cardis affectu, in remissionem peccatorum meorum. Velis oro & hanc meā oblationem benigne suscipere. Potest etiam & quilibet Christianns deuote assistens Missæ, cuiuscunque status vel sexus fuerit, recipere in ipsa Missa toties, quoties eam audit, sacramentum eucharistiæ spiritualiter, & quantum ad fructum gratiæ, si contrito corde apud se dixerit: Domine deus meus, nunc libenter vellem te recipere sacramentaliter, si essem ad hoc rite dispositus: sed quoniam aliis distractus negociis, nūc id commode facere non possum, rogo te suppliciter, vt in hospitium & tectum animæ meæ velis intrare spiritualiter, & gratiæ tuæ in hoc sacramento exhuberantis aliquantā particulam mihi impartiri. Et (vt scribit Apostolus ad Co-
2.Cor.1 rinthios) ipse Christus, qui est pater misericordiarum & deus totius consolationis, nō aspernabitur huiusmodi preces cordis deuoti. Manifestum est igitur ex prædictis, non solum ad quemlibet sacerdotem, sed etiam ad vnumquem-
Psal.49. que laicum applicari posse & dici, quod in themate propositum est: Immola deo sacrificium laudis.

Pro secunda huius sermonis parte expedienda, q̄ valorem Missarum habet declarare: id firmiter tenendum, quod Missa ipsa tantæ est virtutis & efficaciæ propter Christum qui in eo offertur, quod valeat ad omnia obtinenda,

tinenda, pro quibus debito poſſunt homines orare. Oramus autem recte & generatim pro duobus, ſcilicet pro bonis obtinendis & conſeruandis, & pro malis remouendis. Et quoniam multiplicia ſunt bona & diuerſa etiam mala, vt illa diſtinctius digerantur, ipſa Miſſa valet ſpecialiter ad quatuor ab hominibus rite expetenda.

Primo, valet ad bona corporalia ſiue temporalia obtinenda, ſiue illa ſint intrinſeca humano corpori, ſiue extrinſeca. Cuiuſmodi ſunt, ſanitas, victus, veſtitus. proſperitas itineris, aer, temperatus, fructus terræ, domicilium: & cætera talia, ſine quibus in hoc mortali corpore & fragili viuere commode non poſſumus. Etenim Sapiens in Prouerbiis, pro illis orauit, & orandum eſſe docuit, dicens ad dominum: Tribue tantum victui meo neceſſaria. Eccleſia itidem ſancta ordinauit pro talibus bonis eſſe orandum, quoniam & Miſſas & orationes ſpeciales in Miſſa legendas conſtituit pro pace, pro iter agentibus, pro fructibus terræ, pro ſanitate aeris, pro pluuia impetrãda. Quæ omnia fruſtra in Miſſa peterentur, ſi nõ poſſent per eam impetrari. Pro. 30

Secundo, Miſſa valet ad conſequenda bona ſpiritualia & animæ, ſiue illa ſint bona gratiæ, qualia ſunt virtutes omnes & dona ſpirituſſancti, & ſimilia animam in hac vita bene diſponentia: ſiue bona gloriæ, vt ſunt clara dei viſio, ſocietas ſanctorum, glorificatio corporum, vita æterna, regnúmque cælorum. Nempe & pro hiſce bonis impetrandis, eccleſia etiam Miſſas ordinauit, & orationes in Miſſa dicendas, vt Miſſam de ſancto ſpiritu, ſimiliter & orationes atque collectas pro impetranda humilitate, charitate, caſtitate & cæteris particularibus virtutibus. Quæ in vanum peterentur in Miſſa, ſi virtute eius non poſſent obtineri.

Tertio, ipſa Miſſa valet ad remouenda mala corporis, qualia ſunt, infirmitas, bellũ, peſtis, incarceratio, naufragiũ, ſterilitas terræ, charitas annonæ ſiue cariſtia, & cætera id genus incõmoda, quæ nos ſolẽt affligere in hac vita. Pro quibus etiã depellendis, eccleſia ſancta Miſſas particulares inſtituit & collectas in officio Miſſæ legendas, quod non feciſſet, ſi talia per Miſſam non poſſent impetrari. Quinimo & exemplis compluribus conſtat, multos à tali

bus

bus corporis periculis virtute Missæ fuisse liberatos. Narrat enim beatus Gregorius libro quarto dialogorum, capite quinquagesimoseptimo, de quodam apud hostes in captiuitate posito, cui toties vincula soluebantur, quoties pro eo vxor eius Missam celebrari fecit, vt ipse postea domum reuersus, ex dierum annotatione ab vxore didicit. Eodem etiam loco & capite consequēter narrat aliud exēplum de quodam nauta, proiecto vt tempestatis in mare, & erepto à naufragio, per hoc quod quidā episcopus vir bonus, Missam pro eo celebrauit, & quem mortuum putabat, sanum postea inuenit.

Quarto, ipsa Missa valet ad remouenda mala animæ, siue illa sint mala culpæ, aut venialis aut mortalis, quorū venia impetratur per Missæ virtutem, cum adest contritio & propositum confitendi: siue mala pœnæ, qualia sint tristitia, mentis anxietas, inclinatio ad vitia, proclinitas ad malum, & cæteræ imperfectiones animæ, accidētes ei pro tempore vitæ præsentis. Valet etiam virtus Missæ ad remouenda mala pœnæ Purgatorij post hanc vitam, quoniam per celebrationem Missarum ipsæ animæ fideliū subleuantur, & acceleratur eorum liberatio: quod B. Gregorius lib. 4 dialogorum, capite quinquagesimoquinto duobus comprobat exemplis.

Primo, de quodam sacerdote, qui ad petitionem alterius sibi incogniti (cuius ministerio sæpius fuerat vsus in balneis) hostiam salutarem pro ipso obtulit, & per eā fuisse illum à Purgatorio liberatum, postea cognouit.

Secundo, de quodā monacho sui monastesij proprietario, qui licet in sterquilinio cum pecunia apud ipsum inuenta, fuisset sepultus ad aliorum terrorem, tamen B. Gregorius triginta ꝑ eo Missas celebrari ordinauit: post quas perfectas apparuit ille monachus cuidā suo familiari, dicens se vsque ad eum diem fuisse in pœna Purgatorij, sed tunc se bene habere, quòd eo die communionem accepisset. Itaque laborent omnes frequenter & deuote Missam audire, vt valorem Missarum iam declaratum possint hic assequi, & post hanc vitam ad cælestis regni atria virtute Missæ introduci. Amen.

¶ Quod eucharistia in Missa consecrata, sit sacrificium, probatur diffuse contra Lutheranos, in decimo ca. & duobus

bus sequentibus secundi libri Antilutheri.

¶ Idem etiam ostenditur in septimo cap. primi libri propugnaculi ecclesiæ, contra Lutheranos.

¶ Denique, idem monstratur ample in decimoseptimo cap. compendij veritatum, ad fidem pertinentium.

DE MODO SE HABENDI ad Deum tẽpore pestis, Sermo.

S*acrificemus domino deo nostro, ne forte accidat nobis pestis. Exodi quinto capite scribuntur hæc verba.*] Et pro themate nunc assumuntur, ad ostendendum quomodo erga deum se debet homo gerere atq; disponere, tempore pestilentiæ. In Psalmo scriptum est, multa flagella peccatoris, *Psal. 31* quæ scilicet immittuntur à deo peccatori in suis peccatis perseueranti. Aliqua quidem in hac vita, vt correptus emendetur, & flagellatus resipiscat à malitia sua. Alia vero post mortem, vt damnatio æterna animæ, & post consummationem seculi, perpetua corporis & animæ condemnatio. inter flagella autem diuersa, quæ à deo immittuntur peccatoribus in præsentis vitæ decursu, tria potissimum solent assignari cæteris formidabiliora, & non vnam tantum personam, sed totam vnam cõmunitatem affligentia, scilicet fames, bellum & pestis. Quæ quandam inter se habent germanitatem & connexionem atque consequentiam, vt ex vno eorum soleant alia sequi atque ortum habere. Nempe ex bello & deuastatione hostili regionum, relinquuntur agri inculti, quòd non possunt suo tempore ab agricolis excoli ob metum belli. Et exinde ex penuria fructuum in ea regione, & quoniam non possunt tuto victualia deferri ex vna regione in qua est eorum abundantia, in alteram vbi est penuria, oboritur & prouenit fames. Et quoniam tempore famis non sumuntur salubria alimenta sed qualia possunt haberi, gignuntur in corporibus humanis mali humores, ac tandem ex illis putrefactis in corpore generatur pestis, quæ habens ortum ex interiori infectione corporum humanorum, progreditur per contagiũ in plures, inuaditq; domos & vrbes. Et ita perspicuũ est, frequẽtiq; experiẽtia cognitũ, ꝙ ex bello fames, & ex fa-

me pestis suum sumat exordiũ: quódque tria hæc dei flagella mutuam inter se habeant cognationẽ & cohærentiã. Ceterum, inter hæc tria pestis ipsa periculosior esse censetur, & magis exitialis hominibus plaga, eo ꝙ magis est cõmunis & indiferens omnibus hominibus, cuiuscũque sint cõditionis. Nã in bello habetur effugiũ ad tutas vrbes & propugnacula: & potentiores, vt principes & reges, magis defenduntur. In fame itidem qui diuites sunt & locupletes, à periculo famis sunt exempti: quoniã habẽt vnde sibi cibũ cõparent, & soli pauperes eo tempore grauãtur inedia. In peste vero neque reges, neq; diuites, habẽt aliquod priuilegiũ vltra alios, sed æque versantur ĩ periculo morbi pestiferi, sicut quicunque alij. Hinc rex Dauid, cum ob peccatũ numerationis populi sui regni (*vt scribitur secũdo lib. Regũ*) dixisset ei Gad propheta *in nomine domini*
2. Reg. 24 Triũ tibi datur optio, elige vnũ ex his quod *volueris: aut* septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut trib⁹ mẽsibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur, aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua: respondit Dauid, Coartor vndique nimis. Sed melius est vt incidam in man⁹ domini (multæ enim misericordiæ ei⁹ sunt) quàm in manus hominũ. Et elegit pestẽ trium dierũ, quoniã cõsiderabat quòd illa erat cõmunis tã sibi quã aliis: & ꝙ in ea ipse non esset magis priuilegiatus aut exemptus ꝙ alij, sicut fuisset in fame vel in bello. nã contra bellũ & famen habuisset maius præsidium & defensionẽ, ꝙ populares & plebeij, & omnes pauperes ac in fimæ sortis de suo regno. Et illo ostẽdit animi sui humilitatẽ, quòd voluit ęque exponi periculo flagelli diuini, sicut minimus sui regni: & idcirco facili⁹ à deo obtinuit postea veniã. Aue Maria.

Exodi 5 ¶ *Sacrificemus domino deo nostro, ne forte accidat nobis pestis.* Ex loco prius citato sumuntur hæc in præsentis sermonis thema, qui in duas partes diuidetur. Prima ostendet aliquas causas, ex quibus solet accidere pestis, & quomodo illis adhibendum est remedium. Secunda vero declarabit, quomodo tempore pestis deo sacrificandum est: per bonorum operum studium, vt ei⁹ protectione euadamus illam plagam, aut saltem pie moriamur in domino.

Quantum ad primam partem, solet pestis potissimum habere ortum ex tribus causis.

Primum

Primum ex dei, peccatis nostris prouocati, ira & indignatione, qui hoc flagellum immittit vrbibus & populis in punitionem peccatorum. Cuius manifestum exemplum habetur secundo Regum, & primo libro Paralipomenon de Dauid rege, qui ex superbia & elatione animi iussit numerari totum populum sui regni, vt gloriaretur in nnmerosa illius multitudine. Et immisit dominus pestilentiam in Israel, & mortua sunt intra tres dies septuaginta milia hominũ de regno suo, vt in eo puniretur, in quo peccauerat. Similiter in Leuit. inter multa mala & grauissima, quę comminatur dominus populo Israelitico, si pręuaricatus fuerit mandata eius, & hoc addit: Cúmque confugeritis in vrbes, mittam pestilentiam in medio vestri. Insuper inter diuersa mala quæ comminatur dominus eidem populo, si dereliquerit legem & mãdata eius, & hoc subiungit: Adiunget tibi dominus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingredieris possidendam. Et quoniam grassante peste, debemus timere, & id potius existimare, quòd illa propter peccata nostra sit nobis inflicta: secundũ illud, Quicquid patimur, peccata nostra meruerunt: & illud verbum Psalmi, Propter iniustitias enim suas humiliati sunt. Et iuxta præclaram illam sententiam, quam in sua ad deum oratione adducit ecclesia: Nulla nobis nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Vnde ex opposito debemꝰ existimare, aduersitatẽ nobis nocere immissam à deo, quoniam in nobis dominatur iniquitas, expurganda per flagellum. Idcirco totis viribus elaborare debemus in tempore pestis, vt iram dei contra nos suscitatam, placemus & mitigemus per opera pœnitentiæ, scilicet deuotam & humilem confessionem peccatorum nostrorum, & debitam pro illis satisfactionem, quemadmodum rex Dauid post numerationem populi sui factam ex elatione animi, corde compunctus, petiuit illius peccati veniam, dicens ad dominum: Peccaui valda in hoc facto, sed precor domine vt transferas iniquitatem serui tui, quia stulte egi nimis. Et cum vidisset ipse rex angelum domini habentem gladium euaginatum in manu sua, & versum ad Ierusalem vt disperderet eam, ceciderunt tam ipse quàm maiores natu vestiti ciliciis, proni in terram. Dixitque DAVID ad DEVM: Nonne

2. Reg. 24. 1. Para. 21. Leuit. 26 Deute. 24. Psal. 106 2. Reg. 24.

ne ego ſum qui iuſsi vt numeraretur populus? Ego ſum qui peccaui, ego qui malũ feci. Iſte grex quid cõmeruit?
1. *Para.* 21. Domine deus meus, vertatur obſecro manus tua in me, & in domum patris mei, populus autem tuus non percutiatur. Et per hanc humilem ſupplicationem, auertit Dauid indignationem dei à populo ſuo, & impetrauit ceſſationẽ peſtis. Et ſuo exemplo nobis oſtendit, quid agere debeamus pro auertenda peſte, contingente ex ira dei.

Secundo, ſolet peſtis plærunque accidere ex cauſa naturali extrinſeca, ſcilicet infectione & corruptione aeris, procedente ex nebulis & vaporibus putrefactis atque ſimilibus cauſis. Et qui talem hauriunt aerem per anhelitum, etiam inficiuntur intrinſecus in corpore & peſtem contrahunt: quemadmodum piſces exiſtentes in ſtagno, palude aut fluuio continente aquam putidam & fœtidam atque putrefactam, inde morbum & mortem contrahunt. Quod enim piſcibus eſt aqua, hominibus eſt aer. Et hæc cauſa plærunque eſt vniuerſalis toti vni vrbi aut regioni, per quam extenditur illa aeris infectio atque corruptio. Et ergo ſummum remedium contra hanc cauſam eſt mutatio aeris, & tranſlatio de loco ſic infecto ad aliam vrbẽ aut regionem: vbi aer non eſt ſubiectus huic tabi, ſed purus & ſerenus. Aut ſi commode fieri non poteſt ea tranſlatio de loco ad locum, conueniens remedium contra hanc ſecundã cauſam eſt, matutina ſumptio aliquorum medicamentorum cõtra aeris corruptionem, vt rutę, abſinthij, aceti, & ſimilium acrimoniam habentium & vim prohibendi corruptum aerem, ne ingrediatur ad cor aut præcordia.

Tertia cauſa peſtis eſt, interiorum humorum corporalium putrefactio, qui facile admittunt propter hanc diſpoſitionem præuiam, in ſe peſtiferam tabem. Aut etiã eſt contagium, quod ſanus ab ægroto ſumit ex mutua cõuerſatione, aut acceptione anhelitus. Eſt enim peſtilens morbus admodum contagioſus, & ſerpens in plures. Contra hanc vero cauſam quæ perſonalis eſt & particularis, ſummum remedium eſt parſimonia in victu, & moderatum exercitium. Per quæ duo prohibetur noxiorum in corpore humorum productio. Magnum itidem eſt remedium contra id malum, ſummopere euitare conſortium eorum qui

qui peste laborant, neque aliquo modo cum eis communicare, propter periculum contagionis, sed cito & lõge ab ipsis fugere. Quinimo qui sentiunt se tactos peste, & id sciunt: debent fugere societatẽ sanorum, & ab illis declinare, ex dictamine iuris naturalis & lege diuina, ne sint occasio morbi & interitus eorum.

¶Pro secunda parte expedienda, in primis vbi acciderit pestis, necessarium est sacrificare domino deo per bonorum operum exercitium. nam ex vltimo capite secundi libri Regum, & ex vicesimoprimo capite primi libri Paralipomenon manifeste colligitur, quod sacrificium deo factum, est efficax medium atque conueniens ad tollendam pestem. Cum enim Dauid rex obtulisset deo holocaustum in area Areuna siue Ornan Iebusæi (nam is binomius erat) vt iusserat illi Gad propheta, statim cessauit pestis, quæ grassabatur in populo. Verum hic nomine sacrificij, omne opus bonum deo factum, debemus accipere in ampla significatione. Nam quicunque bene agit, in omni suo opere deo sacrificat. Et potissimum quatuor genera sacrificiorum, id est bonorum operum, tempore pestis debemus deo exhibere. 2. Reg. 24.

Primo, humilem orationem deo offerre, & sacratissimæ virgini Mariæ, & sanctis qui à deo acceperunt priuilegium protegendi contra pestem, vt sancto Sebastiano & cæteris, exhibere, vt nos suis precibus adiuuent contra imminens periculum. Siquidem quum filius qui offendit patrem, videt eum manu tenere virgam qua flagellat ipsum: nonne supplex prosternitur & pronus ad genua patris, veniam petens? Nonne etiam ad matrem suam confugit, vt per eam protegatur ab ira patris? aut ad aliquem ex amicis & familiaribus patris, vt eius patrocinio reconcilietur patri offenso? Sic sane cum videmus flagellum pestis à deo nobis infligi, suppliciter ad ipsum & sanctos eius confugere debemus pro sedanda ipsius ira. Multum enim valet viri iusti deprecatio ad deum facta, ad mitigandam ipsius iracundiam, vt patet exemplo Moysi, qui pro toto populo Israel intercedens, ne desæuiret in ipsum ira dei ob adorationem vituli conflatilis, exauditus est, & indignationem dei volentis disperdere totum populum, auertit ab eo, quemadmodum scribitur Exodo. Si igi- Iaco. 5.

tur homo adhuc peccato ſubiectus & morti, tãtum potuit præſtare beneficium toti populo, nõne etiam ſacratiſsima dei mater, & ſancti iam in cælo glorioſi, idem præſtare poterunt? Secundo debemus in tempore peſtis offerre deo ſacrificium emendationis vitæ noſtræ, vt qui per gulam, luxum, aut ſuperbiam deum offendimus: per ſobrietatem, caſtitatem, humilitatem & iuſtitiam eundem placemus. Nam ſic reuocabit deus flagellum, quod incepit immittere, quemadmodum ludimagiſter cum accepit manu virgam ad percutiendum diſcipulum ob ignauiam & incuriam ſtudij, quando viderit illum puerum commutaſſe ſuos mores, & eſſe diligentem in ſtudio deponit virgã quã accepit, & amplius non percutit illum. Cuius rei exemplum habemus in Niniuitis, qui audientes ſubuerſionem
Ionæ 3. futurã ciuitati ſuæ, ex prædicatione Ionæ cõuerſi ſunt ad pœnitentiam ſalutarem (vt idem ipſe refert) per ieiuniũ, abſtinentiam & aſperitatem veſtium, & auerterunt a ſe irã dei. Nempe (vt ait B. Auguſtinus) nouit deus mutare ſuã ſententiam, ſi tu noueris prauam mutare tuam vitam.

Tertium ſacrificium deo offerendum tempore peſtis, eſt ſacrificium præparationis ſuiipſius ad mortem, etiam antequam peſte feriatur. Vt enim ait Horatius,

Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Vides vicinum aut cognatum tuum peſte tactum, tendere ad mortem: nonne iuſte debes timere, idem tibi hodie aut cras euenire poſſe? Et ne te mors imparatũ inueniat, debes adhuc ſanus te ſic diſponere, ſicut velles à deo hinc euocari. Et id quidem per diſcuſsionem conſcientiæ diligentem, per confeſsionem ſacramẽtalem, per ſatiſfactionem debitam, per ordinationem teſtamenti, & diſpoſitionem omnimodam rerum ſuarum, acſi cras aut perendie quis eſſet moriturus. Nam ſi poſt hanc præparationem debitam ſuperueniret alicui periculum mortis aut peſtis lœtiferæ, lætius ille & confidentius moreretur, quia iam ad hoc eſt diſpoſitus. quemadmodum ſanctus Hilarion eremita, adhuc adoleſcens ſexdecim annos natus, latronibus illi obiectantibus quòd ab eis poſſet interfici, & idcirco timere deberet ſic habitare in ſolitudine: intrepide reſpondit, Ecce mori paratus ſum, & idcirco mortem non timeo.

Dein-

Denique, Quartum ſacrificium deo tempore peſtis offerendum, eſt ſolicita cura ſalutis animæ, cum quis ſentit ſe peſte percuſſum. Vbi enim id (quod deus auertat, cuiquam acciderit, non debet eſſe conſternatus animo, neque per impatientiam murmurare contra deum, ſed tale incommodum patienter ferre, & in primis cogitare de anima ſua ſaluanda per ſacramenti pœnitentiæ & euchariſtiæ ſumptionem. Eſt enim (inquit apud Matthæũ Chriſtus) anima plus quàm corpus: & ergo prius de ea cogitandum, quàm de ſanãdo corpore. Nam interdum per illam diſpoſitionem ſedulam animæ deus dat alicui beneficium euadendi mortem, & conualendi à peſte, qua laborat: vbi nulla ſolicitudine facta de anima, ſed tantum de corpore, non daretur à deo illa gratia euadendi mortem. Demum præſtent omnes eam dili entiam ſic deo ſpiritualiter ſacrificandi, ne accidat eis peſtis aut ſi acciderit, non ſaltem noceat. Amen. *Matth. 6.*

¶ Sermo exhortatorius ad ſacerdotes, vt ſua dignitate ſe digne gerant.

S*Acerdotes tui induantur iuſtitiam. Pſalmo centeſimo trigeſimoprimo ſcribũtur hæc verba.* Et quo ſpirituali amictu debeant adornari ſacerdotes domini dilucide pandunt. Sane fideles ipſi non ſolum honeſta corporis indumẽta pro ſui ſtat⁹ qualitate & conditione quærere debent, ſed etiam, & multo quidem magis, indumenta animæ & pulchra virtutum ornamenta, cum ſcribat Apoſt. ad Corinth. Nã & in hoc ingemiſcimus, habitationẽ noſtrã quę de cęlo eſt, ſuperindui cupiẽtes: ſi tamẽ veſtiti, & nõ nudi inueniamur. Eccleſiaſtes etiã quẽq; noſtrũ ſic admonet: Omni tempore ſint veſtimenta tua cãdida. Inſuper in Apocaly. promittit deus eis qui non inquinauerũt veſtimenta ſua, quod ambulabunt ſecum in albis, quia digni ſunt. Et circa eiuſdẽ capitis finẽ ait: Suadeo tibi quod veſtimentis albis induaris, vt nõ appareat cõfuſio nuditatis tuę. Rurſum alibi dicit dominus: Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimẽta ſua, ne nud⁹ ambulet, & videãt turpi *1. Corin 5.* *Eccleſi. 9.* *Apocal. 3.* *Ibidem.* *Apocal. 16*

tudinem eius. Denique, qui ad nuptias filij regis intrauit, non indutus veste nuptiali, iussus est ligatis manibus & pedibus proiici in tenebras exteriores. Ex quibus omnibus constat, ipsos dei sacerdotes, cum honesto corporis amictu, quem iniungunt eis habendum canonicę sanctiones, summopere eniti debere, vt induméta sibi virtutum, quibus animam exornent, etiam comparent. Ad quod planius explicandum, sanctissimam virginem Mariam inuocemus, dicentes: Aue Maria.

Matth. 22.

¶ *Sacerdotes tui induantur iustitiam.* Ex loco prius adducto. Præsens sermo in duas partes distribuetur, earum prima paucis declarabit, qualis & quanta est ipsorum dei sacerdotum dignitas & excellentia.

Secunda vero demonstrabit, quibus virtutum ornamentis tanquam indumentis quibusdam mysticis, decet ipsos sacerdotes esse decoratos.

Pro prima quidem dissectionis huius parte absoluenda, id prænoscendum est, & attenta nunc consideratione pensandum, quod diuino spiritu afflatus propheta psalmographus, breui admodum verbo ostedit & suæ cincta sententia, quid domini sacerdotes debeant habere, vt suo rite fungantur officio, vitámque agant dignitati suæ respondentem, cum ait ad dominum, idipsum quod in principio est propositum. Enimuero illo verbo omnimodam concludit perfectionem vitæ, morúmque probitatem ac integritatem, sacerdotali officio congruentem: quandoquidem iustitiæ nomine, omnium dei mandatorum adimpletio designatur, virtutúmque omnium accumulatio. Qui autem hoc modo operatur iustitiam, mãdatáque dei ad vnguem obseruat sacerdos, nimirum honestam degit vitam, suęque professioni accommodam. Verum vt ex illis prophetæ verbis quippiam depromamus exhortatorium, atque ad ædificationem nostram salutémque capessendam incitatorium, accingamur primum ad illud edisserẽdum, quod in supradicta partitione primo propositũ est loco, quanta scilicet ipsorum sacerdotum dignitas atq; præstantia, eo nimirum insinuata nomine, quo sacerdotes dei vocantur. In qua nuncupatione magna certe designatur eorum excellentia & sublimitas, sicut & ipse Melchisedec insigniter commendatur. cum sacerdos fuisse dei al-

tiſſimi prędicatur. Itaque eximia ſacerdotalis officij dignitas, vel maxime omnium elucet in ſublimitate functionis illius & officij, quo verum Chriſti corpus & ſanguinem in altaris miniſterio conſecrant, panémque viuificũ & calicem benedictionis deo offerũt ſacerdotes pro totius mũdi ſalute. Ea quippe poteſtas, neque regio diademate inſignitis, neque imperiali adornatis corona, indulta eſt: ſed neque angelicis ſpiritibus, & ſubſtantiis illis ſupercæleſtibus, lõge ſupra hominem naturæ perfectione collocatis, deóque iugiter aſtantibus, eſt conceſſa. Ecce quantam tibi ò ſacerdos dignitatem contulit dñs deus, vt conditorẽ tuũ eundémque redemptorem manibus tuis contrectes in altari, qui & iudex tuus eſt conſtitutus: atque in cuius man⁹ anima tua deueniet, cum primum ſoluta erit à corpore, iudicium ſuum ab eo vel ad vitam, vel ad mortem æternã acceptura. Audi beatum Gregoriũ, quid dicat de oblatione ſancti ſacrificij altaris tibi crediti, quàm auguſta ſit & excellens, & quàm reuerenter agenda: Quis fidelium, inquit, dubium habere poſſit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis, vocem cælos aperiri? in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe, ſumma & ima ſociari, vnũque ex inuiſibilibus atque viſibilibus fieri? Audi & Chryſoſtomum in libro de dignitate ſacerdotali dicẽtem: Tũc, inquit, vtpote tempore oblationis ſacrificij ſuper altare, etiam angeli circunſtant ſacerdotem, & tribunal atque altaris locus cæleſtibus virtutibus adimpletur, in honorem illius qui immolatur. Quanta ergo vitæ ſanctimonia effulgere debent ſacerdotes, quanta puritate & munditia cum corporis tum animi, vt hoc tantum ac tale ſacrificium rite offerant deo? Dictum ſiquidem eſt de veteris legis ſacerdotibus: Sacerdotes ſancti erunt deo ſuo, & non pollucnt nõmen eius. Incenſum enim domini & panes dei ſui offerũt, & ideo ſancti erunt. Si itaque in illius antiquæ obſeruationis ſacerdotibus expoſcebatur ſanctitas incontaminata, qui oues & boues offerebant in ſacrificium deo: quanto maior expetitur in iis, qui nouæ legis ſequuntur inſtituta, verum dei filium æterno patri offerentibus in odorem ſuauitatis? eo ſane purior ſanctitas, quo hoc ſacrificium ineffabile, omnibus antiquis ſacrificiis eſt eminentius. *Leuit. 21*

Eſt & alterum ſacerdotalis dignitatis argumentum nõ mediocre,

diocre, quòd illi est concessa potestas ligandi & soluēdi su per terram, non corpora hominum, sed animas: quódque huiusmodi sententia à diuinæ maiestatis cōsistorio atque prętorio approbatur. Sane nec reges terræ nec principes æquum habent huic potestati virtutem, quinimo huic au toritati colla supplices submittunt. Sed neque substantiis angelicis collata est hæc facultas ligandi atque soluēdi in
Mat.18 terra, quandoquidem ipsis à deo non est dictum: Quæcūque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Debet igitur tantæ sacerdotum dignitati, respondere probitas vitæ & integritas, vt quanto cæteris fidelibus sūt spirituali potestate & dignitate superiores ac eminentiores, tanto etiam sint illis conspicuo virtutum fulgore illustriores, & bonorum operum decore.

¶ Pro secunda sermonis huius absoluenda parte, nūc in ea pro nostra pollicitatione sumus ostensuri, quonam pacto sacerdotes vocati ad ministerium non regis aut principis terreni. sed æterni: regis inquam regum & domini do-
1. Tim.6 minantium, indui debent iustitiam, vt suo placeāt regi ac
Apo.17. domino, cuius obsequio se prorsus addixerunt. Et plane operæprecium est, quòd domini sacerdotes primum induantur iustitiam quantum ad deum: secundo, quantum ad seipsos: & tertio, quantum ad proximum.

Quantum ad deum, indui debēt sacerdotes iustitiam, exhibendo illi debitum cultum & integrum obsequiū, ad quod astringuntur, vtpote horis chanonicis, Missarum celebrationibus, cæterisque officiis ecclesiasticis assistendo, à principio ad finem vsque: quandoquidem pro huiusmodi assistentia distributiones, stipendia ecclesiastica, & beneficiorum suorum prouentus annos recipiunt. Si quis enim militare reciperet stipendium, vt bello gerendo interesset, quousque foret confectum: iisque non progrederetur ad bellum, aut duntaxat in principio belli aciem ingrederetur, & protinus se subduceret pugnę, aut solum in fine conflictus se exhiberet præsentem, cum iam finitū esset prælium nunquid ille dignus esset suo solatio, & debita pugnantibus recipere sui stipendia? Si quis item ex suo officio deberet asiduus astare regis mensæ, & circa principium tantum aut finem conuiuij adesset, maiori tēpore ab-

abſens, an iis ſuo ſatisfaceret officio? Certe dicerent oẽs illum ignauiũ eſſe infidelémque ſeruum. Qui ergo in dei altiſſimi miniſterio, in horarum pſalmodiis, in Miſſarum ſacrificiis, & cæteris id genus, circa principium aſſiſtunt, & choro protinus exeunt: aut circa finem tantum aduentant, nullo impedimento legitimo detenti: nunquid reddunt deo quod ſuum eſt, aut tale ei præſtant obſequiũ & tantum quantum debent? Nequaquam. Suis tamen diſtributionibus integris fraudari nolunt, acſi à principio ad finem vſque affuiſſent. Certe de hac infidelitatẽ & iniuſtitia reddent rationem in die iudicij. Itaque vt induantur ſacerdotes iuſtitiam quantum ad deum, diligentius ac integrius quàm hactenus factitatum eſt, illi impendant obſequium, & choro aſſiſtant continue, dum diuinum celebratur officium, quemadmodum debent.

Deinde neceſſarium eſt, quòd ſacerdotes induantur iuſtitiam. quantum ad ſeipſos, cuſtodiendo corpus ſuum pariter & mentem mundam ab omni pollutione & ſorde libidinis: quoniam ea lege, eo pacto, eáque conditione ſuſceperunt ſacram altaris adminiſtrationem & gradum eccleſiaſticum, quòd caſtitatem deinceps ſeruarent, vitam agerent cælibem, & ab omni mulierum conſortio ſe abdicarent, ſecundum eccleſiæ conſtitutionem, eos ad hoc obligantem. Quod ſi concubinatu aut fornicatione aut alio immunditiæ genere ſe contaminauerint, primum ſibiipſis ſunt iniurij: quoniam (vt ait beatus Paulus) qui fornicatur, in proprium corpus peccat. Deinde hæc iniuſtitia redundat in contumeliam domini & dei noſtri, qui vult mũdos habere & ſanctos miniſtros, qui clamat per prophetã Iſaiã: Mundamini qui fertis vaſa domini. Nonne ergo potius mundari debent, qui ſanctũ ſanctorũ ferunt manibus ſuis? Idẽ quoq; per Malachiã inclamat vobis: Ad vos ò ſacerdotes qui offertis panẽ pollutũ, & deſpicitis nomẽ meum. Certe dei nomen contemnunt, & panem offerunt pollutum, quando ipſi polluti ſordibus luxuriæ, audẽt panẽ illum cæleſtem manibus immundis contrectare. Nõne in Leuit. ſcriptũ legimus, qđ Nadab & Abiu filij Aarõ, arreptis thuribulis ignẽ alienũ obtulerũt domino, & ſtatim ſubita morte pcuſſi ſunt, & mortui in eodẽ loco? Cur non timent

1. Cor. 6

Iſaiæ. 52

Mal. 1.

Leu. 10

timent igitur ſimilem punitionem repentinam ſacerdotes, qui incenſi igne libidinis, & fœminarum amoribus tigrantes, audent cum illis concupiſcentiarum flammis accedere ſanctum altare? Audiant, ſi qui tales ſunt, Hieronymum ita eos acriter increpitantem: Acerbiora gehennæ tormenta ſacerdotibus & clericis fornicantibus reſeruantur, Væ tibi ſacerdos, qui eodem ore oſcularis filiam veneris, quo pauloante ſumpſiſti filium virginis. O impie Iuda, oſculo filium hominis tradis. Hæc ille. Induãtur itaq. poſthac ſacerdotes iuſtitiam, quantum ad ſeipſos, corpora ſua incontaminata & ab omni ſpurcitia incoinquinata ſeruantes. Demum, ſacerdotes induantur iuſtitiam oportet, quantum ad proximos: quibus bonæ vitæ præbeant
Tit.2 exemplum per probos & caſtigatos ſuos mores, ſecundũ illud uerbum diui Apoſtoli ad Titum: In omnibus teipſũ præbe exemplum bonorum operum: in doctrina, in inte-
1. Tim. 4. gritate, in grauitate, ſecundum illud monitum eiuſdem ad Timotheum: Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Et certe multũ prodeſt laicis ad rectæ vitæ exemplum, vita ſacerdotũ ſancta & proba: E diuerſo ſacerdotes corruptam vitiis agentes vitam, peſtiferam ſuorum criminum tabem tranſmittunt in cæteros, eóſque exemplo ſuæ prauitatis occidunt, quos deberent recte viuendo viuificare: quemadmodum
Ezech.44. dominus per Ezechielem dicit, de prauis ſacerdotibus cõquerens: Facti ſunt domui Iſrael in offendiculum iniqui-
Oſee.6. tatis. Et de iiſdem rurſum per Oſee prophetam: Laqueus ruinæ populi mei, ſacerdotes mali. Aſtipulatus illis beatus Gregorius, in paſtorali dicens: Scire ſacerdotes debent, quòd ſi peruerſa vnquam perpetrarint, tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos perditionis exempla tranſmittunt. Vnde neceſſe eſt vt tãto ſe cautius à culpa cuſtodiãt, quanto per praua quæ faciunt, non ſoli moriuntur. Sed nonne exemplum perditionis aliis ingerunt ſacerdotes, qui aſtantes choro pſallentium, vana miſcent colloquia, ſcommata, riſus, cachinnóſque mouent, & eccleſiaſticum interturbam officiũ? aut qui tempore diuini officij quod in choro celebratur, inquieto greſſu ſubinde intrant & exeunt chorum, vt legumina in cacabo, agitati inconſtantiæ ſpiritu? aut extrà ſepta chori intra templum (cum canitur

nitur officiũ ecclesiæ (vltro citróq; deambulant, laicis cõfabulantur, aut secularia pertractãt negocia? digni profecto qui facto de funiculis flagello eiiciantur à domino de templo, quod suam domum commutent in publicæ confabulationis conuenticulum. Abiiciantur obsecro in posterum hi mores improbi, & sacerdotes domini induantur iustitiam: etiam quantum ad proximos recte instruendos, vt demum digni sint habitare in tabernaculo domini, & stare in monte sancto eius. Quod nobis concedat domin⁹ omnipotens. Amen.

EXHORTATORIVS AD sacerdotes, Sermo II.

SObrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo. *In epistola ad Titum secundo capite scribuntur hæc verba.* Et ad rectam vitæ institutionem apostolico magisterio paucis certam regulam proponunt. Quæ etsi generatim pertineant ad fideles omnes (cuiusque sint status & conditionis) bonis moribus formandos, peculiariter tamen in præsentia ad sacerdotes domini sermone compẽdiario commonefaciẽdos, congrue accommodantur. Quoniam tanto in ipsis debet esse compositior & clarior vitæ honestas, quanto sublimior est officij eorum dignitas, excellentiúsque ministerium. Itaque ad proponendam aliquantulam pro recta morum sacerdotalium directione admonitionem, in hui⁹ ecclesiastici cœtus consessu & corona, eisdem verbis apostolicis in principio pro themate propositis vti nunc congruum visum est. In quibus quidem verbis triplex ipsis sacerdotibus explicatur recte viuendi præceptum, in præsentis vitæ stadio, secundum triplicem ad diuersa habitudinem, ipsis necessariam ad salutem.

Primum quidem, quòd sobrie viuant quantum ad seipsos, per debitam temperantiam.

Secundum, quòd iidem sacerdotes iuste viuant, quantum ad proximos, reddentes cuique quod suum est, per iustitiæ rectitudinem.

Denique

Denique, tertium præceptum est, quod ipsi sacerdotes pie viuant, quantum ad deum per veram religionem, & debitam illi in suo officio seruitutem & rectũ ministerium. Et hæc tria præcepta designantur in verbis superius ex beato Paulo assumptis, per terna illa aduerbia, sobrie & iuste & pie, quomodo hic viuendum sit, particulatim explicantia. Vnde sobrietas ipsa, cum in multis sacræ scripturæ locis, tum in Ecclesiastico præclare commendatur his verbis: Aequa vita hominibus, vinum in sobrietate. Si bibas illud moderate, eris sobrius. Vinum in iucunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis, vinum multum potatum, irritationem & iram & ruinas multas facit. Hæc ibi. Commendationé verò iustitiæ, virtutis eximiæ, ipsa sacra pagina locis cõpluribus continet, & illud ei attribuit præconium, quòd integre obseruata, perducit ad regnum cælorum. Postquam enim interrogant in Psalmo sanctus propheta deũ: Domine, quis habitebit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? protinus hãc subnectit responsioné: Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Denique pietatem, tertiam virtutem hic expressam, multis in locis commendat Apostolus per suas epistolas, & præsertim in sua ad Timotheum prima epistola, vbi ait ad ipsum scribens: Exerce autem teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. Pietas autem ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est & futuræ. Et in eiusdem epistolæ alio capite beatus Paulus ad eundem verba faciens, ait: Sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam & mansuetudinem. At nunc ad sacrosanctam virginem Mariã conuertamur, ad habendum eius auxilium, dicentes: AVE MARIA.

Eccle.13

Psal.14.

1.Ti.4

1.Ti.6

Tit.2.

¶ *Sobrie & iuste & pie viuamus in hoc seculo. Ex loco prius expresso.* Præsens sermo in duas partes diuidetur, Quarum prima declarabit, quomodo sacerdotes dei debent sobrie viuere, quantum ad seipsos & iuste, quantũ ad proximos suos. Secunda demonstrabit, quonam pacto sacerdotes debent pie viuere quantum ad deum, & illi debitum ministerium impendere.

Pro prima quidem dissectionis deducenda parte, quæ propo-

proponit primum ſacerdotes debere ſobrie viuere, quantum ad ſeipſos & ſuam ipſorum perſonam: hanc præclarã virtutem (ſobrietaté dico, & ab omni temulentia & ebrietate abſtinentiam) ſacerdotibus eſſe neceſſariam, inſinuat manifeſte dominus deus in Leuitico, cum ait ad Aaron ſacerdotem & filios eius: Vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini: quia præceptũ ſempiternum eſt in generationes veſtras, vt habeatis ſcientiã diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutũ & mũdum: doceatíſque filios Iſrael omnia legitima mea, quæ locutus ſum ad eos per manum Moyſi. Hæc ibi. Vbi Nadab & Abiu filij Aaron ſacerdotes leguntur ſubita morte percuſſi, ob ſuam temulentiam, vt dicunt expoſitores. Quod ſi ad immolationem pecorum & volucrum, cæterarúmque veteris teſtamenti hoſtiarum, opus erat ſacerdotes illius ritus eſſe abſtemios: nonne potiore iure ad immolandum vnicam & ſingularem nouę legis hoſtiã, quæ eſt ſanctum ſanctorum & verus dei agnus, oportet ſacrificantes non eſſe deditos ebrietati, neque addictos cauponæ vinariæ, ſed in vino ſumendo moderatos? Rurſum & Sapiens in Prouerbiis quanta temulentiam mala ſubſequantur, liquido prodit, dicens: Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffoſſio oculorum? nonne iis qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Et pauloante in eodem loco: Noli eſſe in cõuiuiis potatorum, nec in comeſſationibus eorum qui carnes ad veſcendum conferunt: quia vacantes potibus & dantes ſymbola, conſumentur. Eandem quoque labem ebrietatis dominus noſter in euangelio apud Lucam deuitandam admonet his verbis: Attẽdite autem vobis, ne grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius vitæ, & ſuperueniat in vos repentina dies illa. Diuinus etiam Paulus ad capeſſendam ſobrietatem Timotheum exhortatur, dicens ad Timotheum: Sobrius eſto. Verum his verbis non ſolum Timotheum, ſed & vnum-

Leu.10 *Prouer.23.* *Lucæ.21* 2.*Tim.4*

vnumquenque ſortis eccleſiaſticæ virum (qualis erat Timotheus) exhortatur, vt ſobrietatem nobile ſacerdotum ornamentum, ſtudioſius amplectatur. Denique beatus Petrus, in prima ſua epiſtola canonica, eandem commendat,
1. Pe. 1. ita ſcribens: Sobrij eſtote & vigilate, quia aduerſarius noſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Cæterum, non minus temperantia in cibo quàm potu (quæ proprie ſobrietatis nomine deſignatur) ſacerdotibus eſt obſeruanda, quoniam & illa ad vitæ honeſtatem morúmque compoſitionem admodum cõducit. Quam & Eccleſiaſticus ſummopere expetendam edocet, cũ his verbis
Eccl. 37. ingluuiem ventris, crapulam & immoderatam epulationẽ dãnat: Noli eſſe auidus in omni epulatione, & nõ te effundas ſuper omnem eſcam. In multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad cholerã. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abſtinẽs eſt, adiiciet vitam: Cui conſonat Salomon in Prouerbiis dicẽs:
Prouer. 21. Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur. Denique beatus Paulus ad Romanos
Rom. 1. ſcribens, & ſancta tradens honeſtioris vitæ præcepta, admonet fideles, ambulandum non eſſe in comeſſationibus & ebrietatibus. Adiicit inſuper eodem loco altiſonus ille legis euangelicæ præco, non eſſe nobis etiam ambulandũ in cubilibus & impudicitiis, quòd ex ebrietate & crapula tanquam viruſenta matre, ſoleant libidinis enaſci contagia, iuxta hanc beati Hieronymi ſententiam: *Ventrem cibo & potu diſtentum, voluptas ſequitur genitalium.* Proinde vt ſobrie viuant ſacerdotes, ſecundum ſacratiſſimi Pauli verbum, operæprecium eſt eis & hanc tertiam ſpeciem temperantiæ amplecti, ſcilicet caſtitatem & ab omni
1. Tim. 5 veneris commercio continentiam, ſecundum illud eiuſdẽ Apoſtoli verbum ad Timotheũ, imò ſub Timothei nomine ad vnumquenque eccleſiaſtici gradus virum: Teipſum caſtum cuſtodi. Huiuſmodi autem ſacerdotalis caſtitas, quoniam ſolenni voto deo promittitur in ſacrorum ordinum ſuſceptione, ſecundum eccleſiæ latinæ laudabilẽ ſanctionem: illicitas reddit cuique ſacerdoti nuptias & coniugale vinculum, aliis omni iugo ſolutis licitum. Quanto igitur magis illicitus eſt & prohibitus viris eccleſiaſticis concubinatus, & omne ſuſpectum mulierum contubernium

nium,cum infandum illud concubinarum consortium,diuina lege etiam omnibus cuiusuis status & conditionis hominibus sit vetitum? Hinc beatus Hieronymus terrifica voce & verbis horrisonis hanc clericorum impudicitiã ita insectatur: Acerbiora gehennæ tormenta sacerdotibus & clericis fornicãtibus reseruãtur. Væ tibi sacerdos,qui eodem ore oscularis filiam veneris, quo paulo ante sumpsisti filium virginis. O impie Iuda,osculo filiũ hominis tradis. Hæc Hieronym. Præterea præter antiquas summorũ pontificum & sacrorum conciliorum sanctiones, in Codice decretorum & epistolarum decretalium abunde expressas,sacro sancta synodus Basileensis in sessione sua vicesima,memorabile sanxit decretum contra cõcubinarios sacerdotes,hanc complectens sententiam,quod si qui in sacris ordinibus constituti deprehẽsi fuerint hoc detestabili incontinentiæ vitio laborare,si moniti à suis superioribus nõ reuocauerint pedem ab eo malo : per tres menses priuentur fructibus suorum beneficiorum , qui applicentur ad fabricam ecclesiæ aut alios pios vsus . Quod si transactis tribus mensibus,adhuc non se emendauerint,priuentur suis beneficiis ecclesiasticis. Demũ,si tertio loco huiꝰ rei admoniti,non retraxerint pedem ab eo incontinentiæ malo,declarẽtur à prælato suo prorsus inhabiles ad quodcunque beneficium ecclesiasticum postea obtinendũ. Quę synodica constitutio si ad vnguem (vt deberet) seruaretur, non defœdaretur priscus ecclesiæ decor teterrima labe sacerdotum concubinariorum,neque obscuratum esset eius aurum,mutatúsve color eius optimus in tetrũ nigrorem. Sed nonne in sacra bibliæ historia legimus Ophni & Phinees sacerdotes domini, filios Heli , cæsos esse gladio in bello, vno eodémque die , quoniam præter cætera,sua scelera,dormiebant cũ mulierib', obseruabãt ad ostiũ tabernaculi? Si tã graui pœna plectebatur à domino incontinẽtia sacerdotũ veteris legis,quãto maiore punietur & sacerdotũ nouæ legis impudicitia,qui agnũ immaculatũ ĩ sacro altari debent offerre, nõ nisi puris manibus & casto corpore contrectandũ? Nõne etiam in sancto legimus euangelio,gregẽ porcorũ ad duo millia agitatũ a legione dæmonum,permissa à domino intrare in porcos,præcipitatũ fuisse in mare & submersum? Id autem factum mysti-

Exod. 20 *Tren. 4* *1. Reg. 4* *Marci 5*

ce designat, eos omnes, & præsertim sacerdotes, qui in vo
lutabro luti libidinis obuoluūtur, nisi mature resipiscant,
ꝑmittēdos esse à deo in exitu vitæ præsentis potestati ta
næ, & demergēdos ab eo in lacū dānationis æterne. A quo
miserabili exitio vt liberētur oēs, studeāt (vt monet Apo-
Tit. 2 stolus) sobrie nunc viuere. Deinceps vero iuxta propositā
B. Pauli sententiā, eniti debent sacerdotes, vt iuste viuant
in hoc seculo, quantum ad rectā proximorū ædificationē
Est enim iustitia (secundum Aristotelē) virtus ad alterum,
qua cuiq; reddimus quod suū est, & quod illi debetur. At
vero sacerdotes, qui spiritualē aliorū curā & administra-
tionē susceperunt, debent ratiōe beneficiorū, suorum ec-
clesiasticorum suis subditis sedulā directionem ad viā sa-
lutis, correptionē scilicet à vitiis, & instructionem ad vir-
tutes ac opera bona, tanquā pastores quidam spirituales,
quibus vna pars gregis dominici est commissa, vt eam so-
licite regant. Ergo nō debent esse oscitantes ad cōmeda-
tam illis ouiū suarum custodiā, & lanam & lac ex ouibus
colligere, id est, tēporalia emolumenta solūmodo curare:
sed præcipue salutē animarū, pro quibus Christus est mor
Hebr. 13 tuus. Sunt enim (vt ait Apostolus ad Hebræos) rationem
domino de animabus suorum subditorū reddituri. Et per
Iere. 34 Ezechielem denunciat dominus, quod gregem suū de ma-
nu pastorū requiret, & disceptabit cum eis. Vnde & quis-
que sacerdotū directoriam aliorum curā habentium, de
vnoquoq; suorum subditorū sibi dictum credere debet, quod
3. Reg. 20 in tertio libro Regum scribitur: Custodi virum istum,
qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius. Itaque
solicita mente secum reuoluere animo debent huiusmodi
pastores, quomodo de vnaquaque commissarum sibi oui-
Lucæ 12 um, rationem deo redent in die iudicij, qui vix bene de
propria anima scient rationem condignam redere, cum in
euangelio dictum sit à Christo, quod cui multum commis
sum est, multum exigetur ab eo. Deinceps debent sacerdo
tes etiam omnes, vniuersis fidelibus bonę vitę exemplum,
quod inspicientes laici imitentur, séque & vitam suam illi
conformēt. Et præsertim qui pastores sunt, ante oues suas
ire debent per gressus bonorum operum, & oues ediuerso
debent eas sequi per imitationis studium: vt vere dicere
posint ad suas oues illud Christi verbum ad discipulos
suos

ſuos in vltima cœna: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Idipſum certe admonet & diuinus Apoſtolus, ita ſcribens ad Timotheũ: Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate. Conſimiliter & Titum eiuſdem rei admonet, hoc modo: In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Et profecto vita ipſa ſacerdotum, debet eſſe tanquam exemplar & ſpeculum in monte ſublimitatis eccleſiaſticæ conſtitutum, quod populares & plebeij inſpiciant, & faciant ſecundum exemplum in culmine & faſtigio eminente collocatum. Quocirca cum è diuerſo vita ſacerdotem praua eſt & peruerſa, per eius conſectationẽ etiam laici trahuntur ad interitũ, putantes omne illud eis licere, quod ab illis vident fieri. Et ita cum paſtor percutitur flagello iniquitatis & nequitiæ, diſperguntur oues gregis per diuerticula & vias obliquas malarum actionũ. Quod & gregorius hoc modo conteſtatur: Cum paſtor, inquit, per abrupta graditur, conſequens eſt vt grex eum per pręcipitia ſequatur. Et qui labenti innititur, neceſſe eſt vt cum labente pariter labatur. Idem quoque in paſtorali conſimilem profert ſententiam, dicẽs: Scire paſtores debent, quòd tot moribus digni ſunt cum praua agũt, quot ad ſubditos perditionis exempla tranſmittunt. Tanto igitur diligentius ſibi cauere debent à prauitate, quanto magis per mala quæ perpetrant, non ſoli moriuntur. Quod autẽ de paſtoribus hic à Gregorio dicitur, de cunctis etiam ſacerdotibus recte intelligitur, quoniam & de vniuerſis in genere ita dominus deus per Oſee prophetã conqueritur: Ruina populi mei ſacerdotes mali. Deniq;, ſacerdotes iuſte debẽt viuere, quantũ ad cõpletionem ſufficientẽ eorũ, quæ ſuis debent fundatoribus & benefactoribus ſiue viuis ſiue defunctis, ratione ſuorũ beneficiorũ. Exempli gratia, ſi ex huiuſmodi fundatione debent celebrationẽ Miſſarũ, aut lectionẽ vigiliarũ, aut aliud quodpiam opus ſpirituale, vt diſtributionnẽ eleemoſynarũ in pauperes, integre illud exequãtur, & nõ fraudẽt intentionẽ fundatorũ. Nam illud quandã furti, rapinæ & iniuſtæ detentionis gerit ſpeciem, ſi accipiant beneficiati ſuorum beneficiorum ſtipendia, & non faciant illud ad quod ra-

Iohann. 13. *1. Timo.* 4. *Titum* 2. *Oſee* 4.

tione illorum obligantur. Quemadmodum facere solent ij, qui in obitib⁹ ecclesiasticis aut Missis de defunctis, fundatis in ecclesia, modica temporis morula assūt choro, ingredientes illum, & paulo post ante completum officium egredientes: & tamen plenarias accipiunt distributiones, acsi à principio ad finem vsque (vt deberent) astitissent. Qui nimirum persimiles sunt militibus, qui integra reciperent belli stipendia & militiæ, & tamen solum adessent in ipso conflictus initio, & postea seipsos prælio subducerent. At sicut huiusmodi milites non satisfacerent officio militari, ita nec isti satisfaciunt integre ecclesiastico ministerio, nec iuste agunt cum proximo suo. Ad quod iniquitatis genus euitandum, debent sacerdotes iuxta Pauli verbum, iuste viuere in hoc seculo.

¶ Pro secunda sermonis istius expedienda *parte*, iuxta assignatam superius partitionem, postremo *quidem* loco secnudum salutarem sancti Apostoli doctrinam, enitendum est viris ecclesiasticis, vt pie viuant in hoc seculo, quantum ad deum, & ea quę dei sunt. Est enim (teste Augustino in libro decimo de ciuitate dei) pietas *cultus* religiosus deo debitus, & syncera verę in deum religionis obseruantia. Ad quam studiosius amplectendam, potissimum conducit consideratio dignitatis sacerdotalis, qua insigniuit illos deus pro sua dignatione, quos ad tam sublime ministerium vocauit & admisit. Ea *vero* dignitas præsertim in duobus elucescit.

Primo, in potestate conficiendi & consecrandi verum Christi corpus & sanguinem, per verba sacramentalia ab ipso instituta: & in sacro altari sub speciebus panis & vini ipsum corpus & sanguinē domini, contrectandi. Quę *quidem* potestas tam ardua & augusta est, vt nec sacratissimæ dei matri & virgini indulta fuerit, nec angelicis spiritib⁹, quantumlibet apud deum sublimibus. Quinimo & in ipsa immolationis sanctæ hostiæ in altari hora, cælestes ipsi spiritus vt obsequiosi ministri, astant inuisibiliter altari, dominum & suum deum ibidem corporaliter præsentem adorātes, quemadmodum testatur Chrysostomus in sexto dialogorum de dignitate sacerdotali. Cui & Ambrosius & Gregorius adstipulantur. Secundo innotescit omnibus ipsa dignitas sacerdotalis in potestate ligādi & soluendi

uendi homines super terram, remittendique & retinendi peccata hominum, quam dominus suis discipulis, & consequenter sacerdotibus tradidit apud Matthęum & Iohannem. Quæ sane potestas tantæ est efficaciæ, vt & reges & principes illi subiiciantur, & sententia eius in consistorio diuinæ maiestatis approbetur. Nam quorum peccata remittunt sacerdotes, remittuntur eis à deo: & quorum retinent peccata, retinentur itidem à domino deo Cum igitur ad tantam dignitatem se conspiciunt prouectos ipsi sacerdotes domini, ne videantur immemores accepti beneficij, aut ingrati de tāto munere sibi indulto, decet ne eos in suum benefactorem aliquod gratitudinis argumentum ostendere, verámque animi pietatē? Quod plane præstabunt primo loco, sedulum illi obsequium officiose præstando in celebratione officiorum ecclesiasticorum, vt immolatione sacrosanctæ hostiæ in Missa, cum debita grauitate, honestate & maturitate, in decantatione itidem & lectione horarum cononicarum, cum syncera deuotione & matura discretione, sine præcipitatione aut leuitate. Nempe si terreno principi aut imperatorio stemmate fulgenti viro aliquod ministerium deberent impendere, studerent vtique illud cum maxima qua possent decētia & cura illi exhibere. Si præterea coram regia maiestate cuiuspiam mortalitate adhuc circundati viri verba facere deberent, cum magna circunspectione & attentione illa proferrēt. Cum igitur regi regum & domino dominantium exhibēt famulatum in Missæ celebratione, cum etiam ad eundem verba faciunt in horarum decātatione aut lectione: nonne cum decentissima discretione & attentissima consideratione debent iidem hæc officia peragere? Debēt reuera vnumquenque hæc domini verba ad Heli sacerdotem, & animare ad bonum, & absterrere à malo: Quicunque honorificauerit me, glorificabo eum. Qui autem contemnūt me, erunt ignobiles. At nonne contemptio quędam in deum esse videtur, si officia hæc ecclesiastica aut non compleantur suo tempore & loco, aut indebite & indecenter absoluantur? Si ego sum dominus, inquit deus per Malachiam, vbi est timor meus? Si ego sum pater vester, vbi est honor meus? Profecto ipse Christus & dominus noster est, & pater. Idcirco & timorem illi sanctum debemus, &

Matth. 16
Matth. 18.
Iohan. 20.
Apoc. 17.
1. Reg. 2.
Malach. 1.

amorem pariter & pium honorem. Insuper, & pietas ipsa sacerdotum in deum enitescere debet in debita reuerentia, quæ in templo & choro tempore celebrationis diuini officij habenda est, & coram aliis ostendenda, vt scilicet psalmodia ipsa rite decentérque & reuerenter in choro absoluatur, tanquam præsentibus angelis qui astent psal-
Psal. 137 lentibus, secundum illud prophetę verbum in Psalmo: In conspectu angelorum psallam tibi deus meus. Et tempore huiusmodi psalmodiæ aut celebrationis præcipuæ Missæ, assint sacerdotes, & assistant choro sine euagatione. Nempe si tempore decantationis horarum aut Missæ fiant a sacerdotibus in choro præsentibus confabulationes, risus, cachinni & scommata: nonne hæc irreuerentia in diuino officio, conuincit eos non habere veram animi pietatem in deum? Si præterea instabili pede sacerdotes ipsi tempore officij diuini nunc ingrediantur chorum, nūc exeant, alternéntque vices modo intrandi chorum, modo egrediendi, sicut apes in alueario: nonne hęc inconstantia nūc ingressus, nunc exitus, liquido prodit eosdem non pie viuere, nec reuerenter in deum? Si denique tempore decantationis diuini officij cum deberēt assistere choro sacerdotes, deambulant in exteriore & ampliore parte templi, confabulantes adinuicem, aut cum laicis de negociis secularibus: quis sane mentis, dixerit illis tantam irreuerentiā in templo exercentibus, veram adesse in deum pietatem? Omitto quod populares & plebeij tam incompositos & indisciplinatos mores sacerdotum in templo conspicati, aut trahuntur in imitationem tantæ improbitatis, aut linguam laxant in detractionem & oblocutionem cōtra hos indecentes agendi ritus, modúmque viuendi eorum: qui domum dei (quæ domus orationis est & vocatur) faciunt locum deambulationis & confabulationis, & frequenter domum negociationis aut nundinationis atq; mercatus.

Itaq; pręteermissis hisce generibus impietatum & irreuerentiæ in sacris locis & ædibus, sic studeant sacerdotes sobrie, iuste ac pie viuere in hoc seculo, vt tandem in altero digni sint perpetuo viuere cum Christo. Amen.

EIVS-

EIVSDEM IVDOCI CLIchtouei Neoportuensis Sermones aliquot, Latine in diuersis synodis habiti.

IN SYNODO EPISCOpali Parrhisiensi, Sermo I.

VAE *pastoribus qui dispergunt & dilacerant gregem pascuæ meæ, dicit dominus.* Iere. *vicesimotertio capite deprompta sunt hæc verba.* Et in basim atque fundamẽtum. hui⁹ orationis adducta. Ioelis prophetæ oraculo iubet dominus, coadunandum esse cœtum, conuocandam cōcionē, cogendúmque populi conuentum ad ea rite ordinanda, quæ ad diuini cultus rationem attinent, cum dicit: Vocate cœtũ, cōgregate populũ, sanctificate ecclesiã, coadunate senes. Quod quidem factitasse Esdras scriba memoratur, cũ post reditum de captiuitate Babylonica, deprehẽdisset multos ex filiis Israel connubio iunctos fuisse mulieribus alienigenis contra diuinam iussionem, huiusmodi fœdera coniugalia auersantem. Nempe sic refert scriptura: Et missa est vox in Iuda & Ierusalem omnibus filiis transmigrationis, vt congregarentur in Ierusalem. Et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum & seniorum, auferetur vniuersa substantia eius, & ipse abiicietur de cœtu transmigrationis. Itaque si in Mosaica lege, vmbratili & figurali, præcepta est & opere comprobata huiusmodi conuocatio cœtus ad morum reformationē, rectiorémque vitæ institutionem: quanto magis in euangelica lege, archetypa, exemplari & præcipua, eadem coadunatio faciunda est & celebranda, ad mores ecclesiasticorũ, qui aliis dirigendis præficiũtur, discutiẽdos & emendandos? Insuper, si ad vnum duntaxat vitium extirpandũ, vtpote cōiunctionē Hebræorũ cũ vxoribus à ritu & lege Iudæorum alienis, totius populi Iuda & Ierusalem facta est congregatio: cum graui interminatione comminationéq; ablationis bonorũ, & abiectionis à cœtu Israelitico,

Ioel. 2.

1. *Esdr.* 10

ſi quiſpiam comperiretur huius præcepti neglector: nonne potiori iure efficienda eſt conuocatio eorum, quibus animarum cura credita eſt, ad formãdos ipſorum mores, & vitam regulari diſciplina dirigendam? quandoquidem in ipſis longe vrgentior eſt & copioſior coadunationis cauſa, quàm olim fuerat ſub Eſdra populi Hebraici. Siquidem in illo duntaxat ſeparandi erant ab inconceſſo coniugio, qui contra legis inſtituta contraxerant cum alienigenis matrimonia. Noſtra vero tempeſtate ſæuior incubuit peſtis, & eccleſiaſticos plæróſque infecit. Separandi nanque ſunt à ſuis concubinis, quas domi eodem igni & foco alunt. Auellendi ſunt fornicarij à ſordido muliercularum conſortio, quarum frequentant commercia. Et vtinam idipſum tanta fiat efficacia, quanta Eſdras Iudæorũ ab illicitis coniugibus fecit diuortium. Neque id ſolummodo eradicandum eſt malum, quanuis grauiſsimum: ſed & cohibenda rapacitas paſtorum, qui ſui gregis lanam ad cutem vſque tondent, & pingui illius lacte ſaginantur. Increpanda itidem, negligentia eorum & torpeſcens animus, ſalutis ſuarum ouium prorſus incurius. Coercenda crapula, damnanda ſympoſia & compotationes: & cætera eruenda ſunt vitia, quæ paſsim inter dominici gregis paſtores licenter graſſantur, & amplam præſtant caſtigandi corrigendíque materiam. Non ab re igitur quotannis in hoc celeberrimo Parrhiſiorum epiſcopatu, à vigilantiſsimo paſtore reuerendóq; patre, antiſtite Parrhiſienſi, ſuíſque occulatiſsimis vicariis: ſit hæc preclara paſtorum huiuſce diœceſis ſynodus, ſecundum canonicas ſanctiones: quo confracta redintegrentur, & collapſa erigantur. Ad quod vt noſter quoque quantuluſcunque ſermo, ſit adminicularius (qui non noſtro arbitrio, ſed maiorum ſuperiorúmque impulſu hanc obiuimus prouinciam) implorandum eſt diuinum auxilium, vt det verbum euangelizanti

Pſalm.67. virtute multa: inuocandáque deipara virgo Maria, diuinæ imperatrix gratiæ, & angelico nuncio ſalutanda: Aue Maria.

Ierem.23. ¶ *Væ paſtoribus, qui diſpergũt & dilacerant gregẽ paſcuæ meæ, dicit dominus.* Ex loco pauloante explicatõ. In omni rerũ genere eſt inuenire primũ aliquod & archetypũ, à quo cætera eiuſdem generis ſuam deſumũt originẽ atq; rationẽ.

Quæ

Quæ sane quantò illi propinquiora sunt viciniúsque assi milantur, tanto quidem perfectiora euadũt: quo verò distantiora sunt ab ipso primitiuo exemplari, & ab eius dissident similitudine, eo amplius ad defectionem imperfectionémque decumbunt. Nempe in entium genere vnum est ens primarium, à quo omnia suum esse vindicant, hæc quidem præstantius, illa verò inferius. Ita à summo bono suam natiuam bonitatem sortiũtur omnia, & à summe po tente suam potentiam agendique efficaciam. Et supercælestia quidem angelicáque agmina illi primo enti vicinio ra, perfectius subsistere: hæc verò sublunaria & crassa mo le depressa corpora, imperfectiorem habere subsistẽdi rationem, quis ambigat, cum ab ipso primo existente fonte, maiore dispescantur interuallo? Haud dissimiliter in hac ordinatissima mundi fabrica vnum est primum corpus lu cidum, vtpote solare: à quo subiecta corpora tũ cælestia, tum elementaria, luminis beneficium mutuantur & suscipiunt: propiora quidem, exhuberantius: semotiora verò, languidius & remissius: vt tandem in vmbram opacitatémque desinant. Ita profecto in tota pastorum serie (vt tandem rei subiectæ noster accommodetur sermo) vnus est primus pastor, à quo cæteri omnes pastorio fungentes munere, deriuantur & profluunt: vtpute dominus noster Iesus CHRISTVS, benedictus in secula, qui de se iterum atque iterum contestatus est: Ego sum pastor bonus. *Iohan.10.* Cui accedit & beatus Petr⁹, in priore epistola sua sic scribens: Eratis sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad *1. Pe.2.* episcopum & pastorem animarum vestrarum. At verò ab illo emanasse propagatósque esse multimodos pastores, cum præuios & dispensationis assumptæ carnis mysteriũ antecedentes, tum comites & asseclas, aduentúmque eius in mũdum subsecutos: attestatur Apostolus, ad Ephesios *Ephe.4.* dicens: Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdã autem prophetas, alios verò euangelistas, alios autem pastores & doctores: ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis CHRISTI. Itaque quicunque pastores hunc verum pastorem & in fastigio culminéque constitutum, propius imitantur: perfectius gerunt pastoris officium, illóque nomine digniores habentur. Qui verò ab illius vnius vnici & primitiui pasto-

pastoris assimilatione lõgius absunt, dissentiẽtes ab ei⁹ mo-
rib⁹, ac opera ipsius minime cõsectãtes, ignaui sunt pasto-
res & improbi, solum nomen (quo sunt indigni) & nõ c-
ram pastoris habentes. Atqui primus ipse pastor, inter cæ-
tera præclara boni pastoris munia, id vnum habet, quod
Ioh. 11. oues suas dispersas colligat & cogit in vnum ouile: quin-
circo mortuus est, teste Iohanne, vt filios dei qui erant di-
spersi, congregaret in vnum. Cõsequens igitur est eos qui
dispergunt suas oues, maxime ab illius assimilatione, imi-
Luc. 11. tationéque desciscere, cum etiam ipse dicat: Qui non e-
mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, disper-
Iere. 23. git. Non ergo præter rationem, æternam illis maledictio-
nem interminatur in verbis ab exordio assumptis: *Væ pa-
storibus qui dispergũt & dilacerant gregem pascuæ meę,
dicit dominus.*

¶ Præsentem autem orationem in tres partes, *& quidem* breuiusculas, diducemus. Quarum prima, *quonam pacto* praui pastores gregem domini verbo dispergunt, adaperiet. Secunda, quomodo iidem oues dominicas improbæ vitæ exemplo dilacerant, edisseret. Tertia verò, quanam ratione iidem oues pascuæ domini, nimia proprij *lucri* cupiditate dissipant enodabit.

Pro aggrediunda prima nostri instituti portione, id omnibus dilucidum est, bonum pastorem debere suis ouib' læta pascua & pabulum hubertim subministrare, ne fame contabescant: si quas itidem suarum ouium *viderit* morbo confectas, scatentes vulneribus & saucias, admouere medicamentum, alligare plagas, & salutaria fomenta illis adhibere. Cõtrà verò faciunt improbi pastores, & dispergunt gregem pascuæ domini.

Primum quidem, quia verbo solicitæ prædicationis
Deut. 8 non monstrant suis ouibus viam vitæ, neque spiritualem
Mat. 4 ipsis alimoniam administrant, quod est verbum dei, cibus
animæ viuificus & solidus. Nõ enim in solo pane viuit ho-
mo, sed & in omni verbo quod procedit de ore dei. Hinc
famelicæ oues & proprio destitutæ nutrimento, extremã
Thre. 1. contrahunt maciem, & inedia depereunt. Deplorat idipsũ
Ieremias propheta: Principes (inquit) eius velut arietes,
Ioe. 1 non inuenientes pascua. Idẽtidem Ioel idem cõqueritur:
Mugi-

Mugierunt(ait)greges armentorum, quia non est pascua eis. In Threnis quoque lamentatur Propheta de exinanitione tristi eorum, quibus necessaria subtrahũtur alimẽta spiritus, dicens: Adhæsit lingua lactentis ad palatũ eius in siti. Paruuli petierunt panem, & nõ erat qui frãgeret eis. Sane lactentes sunt vestri subditi, ò pastores animarum, ĩ simplicitate fidei ambulantes, quales Apostolus significauit esse Corinthios, cum eis scripsit: Lac potũ dedi vobis, non escam: nondum enim poteratis. Horum tamen lingua palato adhæret in siti, quia cum sitiant lac doctrinæ fidei & mandatorum dei, non impenditur illis à suis pastorib⁹: & proinde siti confecti intereunt. Paruuli etiam sunt, humiles animo & simplices subditi, vestræ curæ commissi: petuntque obnixius panem doctrinæ (quo nutriatur anima) sibi communicari. Verum non est qui frãgat eis, quia pastor (cuius munus est, panem illum frãgere) desidia torpescens, non satagit communioné doctrinæ illis erogate. Quocirca grauiter elingues istos pastores increpat dominus, per Isaiam dicens: speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti non valentes latrare, vidétes vana, dormientes & amantes somnia: canes impudentissimi nescierunt saturitatem: ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Porrò, si canis importuno latratu non obstrepat in lupos, dispergũtur oues facile, & luporum faucibus dilaniantur. Si itidem pastor assidue prædicationis tuba non personat, aberrant oues suæ à recto calle, & à dæmonibus occupantur. Nec minus secundo loco dispergunt suas oues pigri pastores, verbo illis opportune non exhibito: cum quicquam reprehensioni obnoxium, saluti animæ perniciosum & exitiale conspicantur in suis subditis, quod pastorali autoritate non redarguunt: cum tamen Apostolus, primæ ad Timotheum quinto capite scribens, quenque pastorem admoneat: Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Et rursum ad eundem. 2. Timotth. 4. Prædica verbum, insta opportune, importune. Argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Isaias dicit: Pone speculatorem, & quodcunque viderit annũciet. Atqui sicut ad Ezechielem dicitur à domino, speculatorem posui

Thre. 4

I. cor. 3

Isaiæ. 5

Isa. 21.

Ezech. 3

ſui te domui Iſrael, ita quiſque paſtorum conſtitutus e[st] ſpeculator ſuper gregem illi creditum: quare quodcun que viderit malum in ouibus, debet illis annunciare vt c[aue]rentur. Alioqui incidet in horrendam illam damnation[em] quam dominus per Ezechielem cominatur, dicens: Si ſpe culator viderit gladium veniẽtem, & non inſonuerit buc cina, & populus ſe non cuſtodierit, veneritque gladius & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate ſua captus eſt, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requira[m]. Sane cum paſtor animarum viderit ſuorum ſubditorum

Eze. 23 quemlibet lœtali laborare vitio, quod & animæ illius exi tium & cæteris ſcandalum ingerat: videt quidem gladium venientem, quo auellatur anima illa perpetuo à dei con ſortio. Quod ſi non inſonuerit buccina reprehenſionis & ſedulæ increpationis, deperdatúrque anima illa *& cadat* in interitum, eam requiret dominus de manu *paſtoris*, cuius negligentia & ſocordia periit. Nempe *de ſingulo* quoque ſuorum ſubditorum exiſtimare debet paſtor ſibi

3. reg. 20 à domino dictum eſſe, quod tertio Regum ſcribitur: Cu ſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius. Quocirca excutiatur obſecro torpor ille ani morum, & ſalutis ſuarum ouium incuria inducens ad ne gligẽdam increpationẽ vbi ſummopere efflagitatur. Abii ciatur, & timor ille mundi, quo frequenter capti paſto res, à ſuis ſubditis redarguendis abſtinent: quia *formidát*

1. Ioh. 4. illos offendere, aut ipſorum indignationem *incurrere*. Foras mittat charitas hunc timorem, hanc *abigat* trepida tionem. Sectionem adhibet medicus & *vſtul*ationem, ama ram quoque potionem miniſtrat, vt ſalutem inſtauret æ groto. In mẽtem ipſius veniat Heli ſacerdos domini, qui quoniam falſa pietate ſuperatus (vt inquit Gregorius in paſtorali) ferire delinquentes filios noluit, apud diſtrictũ iudicem ſemetipſum cum filiis crudeli damnatione per cuſſit. Hinc nanque diuina voce ei dicitur: Honoraſti fi

1. reg. 2. lios tuos plus quàm me. Quod & locum habet in paſtori bus, de quibus in principio propoſitus eſt ſermo: Væ pa

Iere. 23 ſtoribus qui diſpergunt & dilacerant gregem paſcuæ meę dicit dominus.

¶ Secunda parte, pro pollicitatione noſtra diſcutiendum eſt, quomodo peruerſi paſtores diſpergunt & dilacerant gre

gregem pascuæ domini prauæ suæ vitæ exemplo. Imitatione quidem summi pastoris nostri, qui cœpit facere & docere, cuiusque pastoris proprium esse debet, non minus opere quàm verbo prædicare: & quæ aliis obseruanda proponit suo ipsius exemplo comprobare. Contra verò falsi pastores faciunt: qui quod verbis prædicant, morib⁹ impugnant & viuendo conculcant. vnde contemptibiles seipsos omnibus reddunt, & inutilem prorsus omnē prædicationis laborem. Nam (vt habetur tertia, quæstione septima, cap. Infames, ex Gregorio) cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio contemnatur. Insuper idem Gregorius libro sexto Moralium: Ille huberes prædicationis fructus collgit, qui seminat bonæ operationis præmittit. Nam loquendi autoritas perditur, quando vox opere nō adiuuatur. Idem quoque libro decimo Moralium: Vbi cōscientiam mordet reatus criminis, linguam ligat timor cōfusionis. Demum, idem super Ezechielem: Si negligis implere quod doces, aliis messem seminas, & ipse à frumenti participatione ieiunas. Præterea, quod longe damnosius est, pastores corruptam agentes vitam, pestiferam suorū morum corruptelam transmittunt in subiectos, eósque exemplo suæ prauitatis occidunt, quemadmodum domin⁹ per Osee prophetam dicit: Laqueus ruinæ populi mei, sacerdotes mali. Et de illis iterum dominus per prophetam Ezechielem: Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis. Nempe cæci sunt & duces cæcorum. Cæcus autē si cæco ducatum præbeat ambo in foueam cadunt. Vnde fit, inquit Gregorius in Pastorali, vt cum pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet, quàm qui peruerse agēs, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem nāque hunc nemo redarguere præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo cæteros destruit vel exemplo, melius profecto fuerat, vt hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quàm sacra officia cæteris in culpa imitabilem demonstrarent: qui nimirum si solus caderet, vtcunque hūc tolerabilior inferni pœna cruciaret. Hæc Gregorius. Proinde secunda, quæst. 7. cap. Sicut, inquit,

Act. 1
Osee. 9.
Ezech. 44.
Mat. 15

quit, habetur: Totum corpus interdum morbus inuadit, languor non fuerit, curatus in capite. Et prima, quæst. 1. Fertur Simoniaca: Vulnerato pastore, quis curandis ouibus adhibet medicinam? Demum, sexta, quæst. 1. cap. Sic plurimi, dicitur: Capite languescente, facilius reliqua corporis membra inficiuntur. Nam (vt inquit Isaias) omne

Isaia. 1

caput languidum, & omne cor mœrens. A planta pedis vsque ad verticem capitis, non est in eo sanitas. Accedat supradictis approbationibus & beati Augustini senten. in epistola de pastoribus, dicentis: Quantum ad pastores malos attinet, occidunt oues suas male viuendo, malum exemplum præbendo. An frustra dictum est seruo dei, eminēti in membris summi pastoris, circa omnes teipsum exhibe bonorum operum præbens exemplum, & forma esto fidelium? Attendit enim ouis etiam fortis plerunque

Tit. 2

præpositum suum male viuentem, si declinet oculos à regulis domini, & intendat in hominem, incipitque ita dicere in corde suo: Si præpositus meus sic viuit, ego quid sũ qui non faciam quod ille facit? Dico itaque charitati vestræ, etsi viuunt oues & fortes sunt in verbo domini, & tenent istud quod audierunt à domino suo: Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere: tamen qui in cōspectu domini male viuit, quantum in eo est, eum à quo attenditur, occidit. Non ergo sibi blandiatur, quia ille non est mortuus, sed metu trepidet, quia ipse homicida est. Nempe omnis qui male viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit & fortes oues. Qui ergo imitatur præpositum malum, moritur: qui non imitatur, viuit: tamen quantum ad illos pertinet, ambos occidit. Hęc ille. Sed quænam (obsecro) detestabilior esse peruersitas queat, quàm vt flagitiosus pastor impuritate suæ vitæ morbo inficiat, quos deberet morbidos sanare: vt eos prius viuentes enecet, quos à morte animæ deberet ad vitam reuocare? vt eos dispergat in vitiorũ deuia, quos deberet in ouile domini colligere? Demum, qui huiusmodi est improbus, pastor, non potest aperta fronte suorum subiectorum scelera corripere: quod tamen ad ipsius spectat officium, cùm dicat Gregorius super Ezechielem: Præpositus sine culpa non est, quando ipso tacente, ex culpa sua moritur subiectus. Hũc ipse occidit,

Matth. 23.

cidit,quia eum morti tacendo tradidit. Vbi enim ſubiectꝰ ex ſua culpa moritur, ibi is qui præeſt, quia tacuit, reus mortis inuenitur. Tot occidimus,quot ad mortem ire tepidi & tacentes videmus. Aut huiuſmodi correptio nullum pariet fructum, cum ipſe corripiens, eodem vel grauiori crimine conſtringatur. Atqui tertia,quæſt.7.ca.iudicet,dicitur: Iudicet qui non habet in ſe, quæ in alio putauerit punienda, ne cum de alio iudicat, in ſe ferat ſententiam. Et eodem loco, cap. Qui ſine peccato. Reuocentur intus ad conſcientiam, vt prius propria corrigant, & tunc aliena reprehēdant. Idcirco de iſtis merito dicitur thema propoſitum: Væ paſtoribus qui diſpergunt & dilacerant gregem paſcuæ meæ,dicit dominus. *Hiér.23.*

¶ Tertia noſtræ exhortationis particula paucis(vt inſtituimus)explanabit,quo pacto paſtores inutiles diſpergūt gregem domini,effreni bonorum temporalium cupiditate. Plane in Leuitico præcepit dominus, quòd de genere Leuitico impetiginem habēs in corpore(prætermiſſis hic cęteris deformitatum particulis,ibidem diffuſè expreſſis, ſed nunc minime diſcutiendis) nō offerret panes deo,nec accederet ad miniſterium eius. Quod exponens Greg.in paſtorali,inquit:Impetiginem quoque habet in corpore, quiſquis auaritia vaſtatur in mente: q̄ ſi in paruis nō compeſcitur,nimirum ſine menſura dilatatur. Inde mébrorum decor perditur, quia aliarum quoque virtutū per hāc pulchritudo deprauatur:& quaſi totū corpus exaſperat,quia per vniuerſa vitia animū ſupplantat, Paulo atteſtante qui ait: Radix omnium malorum eſt cupiditas. Prohibet itaq; dominus impetiginoſos,id eſt(ſi myſticum attendimus ſenſum) auaritiæ facibus æſtuātes, à ſacro altaris miniſterio. Verum hæc inſatiabilis habendi auiditas vſqueadeo in eccleſia dei nūc inualuit,ita paſtores animarū fere oēs, quæ ſua ſunt quærentes,non quæ Ieſu CHRISTI,inflammauit: vt nimirum verum ſit, quod Iſaias inquit: Omnes in viam ſuam declinauerunt: vnuſquiſque ad auaritiam ſuā, à ſummo vſque ad nouiſſimū. Cui aſtipulatur Ieremias: dicens: A minore vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent, & à propheta vſque ad ſacerdotem cūcti faciūt dolū. Proinde paſtores huiuſmodi, qui ſuarū ouium vellera quærunt, lanam abradunt, mercenario euangelico(qui paſtor

Leu.21 *1. Tim.6* *Philip.2* *Iſaiæ.56* *Hiere.6*

Ioh.10 paſtor non eſt)ſunt deteriores. Siquidem mercenarius cū videt lupum venientem, metu percitus, & nequaquā eam gerens ouium curam, quam paſtoris expoſcit & requirit officium, fugit: & lupus rapit & diſpergit oues. Paſtores autem proprium quærentes commodum, & ex ouibus ſuis metentes emolumentum, rapiunt oues ſuas & diſpergunt, vellere nudant, lac emulgent: & nihil reliquum quod nō more harpyiarum abripiant, dimittunt. Itaque lupis per- ſimiles ſunt, raptoribus & prædonibus, in proprium ſæ- uientes gregem, & accuratius ſua iura pecuniaria integrè perſolui, quàm animarum ſalutem, ouiúmque ſuarum bo- num procurantes, necnon venialia plerunque proſtituen- Io.han. tes eccleſiaſtica ſacramenta. Verum pertimeſcere debent qui huiuſmodi ſunt, ne quēadmodum dominus noſter fla- gello ex funiculis facto, eiecit omnes vendentes & emen- tes de templo. effudit æs nummulariorum, & cathedras vē- dentium columbas ſubuertit: ita diuini iudicij diſtrictiōe feriantur, & eiiciantur à templo ſupernæ Ieruſalem, detru- dantúrque in lacus tartareos. Alij verò Paſtores nequa- quam oues ſuas cupiditate ſpoliant, ſed pro temporali quā percipiunt emolumento, ſpirituale rependere non labo- rant. Contra quos Gregorius libro viceſimoſecundo Mo- ralium, expones illud dictum Iob, Si fructus terræ come- Iob. 31. di abſque pecunia, ita diſſerit: Fructus terræ abſque pecu- nia comedere, eſt ex eccleſia quidē ſumptus *accipere*, ſed eidem eccleſiæ prædicationis precium non *præbere*. Ter- ræ igitur fructus abſque pecunia comedit, qui eccleſiæ cō- moda ad vſum corporis percipit, ſed exhortationis mini- ſterium non impendit. Quid ad hoc nos paſtores dicim⁹? qui aduentum diſtricti iudicis præcurrētes, officium qui- dem præconis ſuſcepimus, ſed alimenta eccleſiaſtica muti manducabimus. Exigimus quod noſtro debetur corpori, ſed non impendimus quod ſubiectorum debetur cordi. Matt. 1 Inſuper idem in homil, ſuper Matth. Dignus eſt operari⁹ mercede ſua, dicit: Quid nos paſtores agimus, quando mercedem conſequimur, & tamen operarij nequaquam ſumus? Fructus quippe ſanctæ eccleſiæ in ſtipendio quo- tidiano percipimus, ſed tamen pro æterna eccleſia mini- ſtrare in prædicatione laboramus. Penſemus cuius damna- tionis ſit, ſine labore hic percipere mercedē laboris. Ecce ex

ex oblatione fideliũ viuimus, sed quid ꝑ animabus fideliũ laboramus? Illa in nostrum stipendium sumimus, quæ pro redimendis peccatis suis fideles obtulerunt: nec tamẽ contra peccata eadem vel orationis studio vel prædicationis (vt dignum est) insudamus. Cæterum quisque posthac studeat pastorum, vigilantiorem solito curã suis ouibus impartiri, animo reuoluens, Bethleemiticis pastoribus vigilantibus & custodientibus vigilias noctis super gregẽ suũ angelũ cum luce apparuisse, & domini nostri natiuitatem cum gaudio annunciasse. Propter quod dicit Gregorius ĩ homilia: Illi præ cæteris deum uidere sublime merentur, qui fidelibus gregibus præesse solicite sciunt: & dum ipsi pie super gregem vigilant, diuina super eos gratia largi⁹ corruscat. Itaque studeamus præstantissimi patres, ita dispertiones ouiũ in vnũ congregare, vt tandẽ à summo pastore in ouile supernæ Ierusalẽ colligi mereamur. Amẽ. Luce 2

IN SYNODO EPISCOpali Parrhisiensi, Sermo II.

IPsi pastores ignorauerunt intelligentiam.] Isaiæ 56. Capite conscripta sunt hæc verba. Qui colendis hortis curam impendũt sapientissime cœtus, summopere laborãt ne in ipsis vepres succrescãt & mala gramina, quibus redolentissimi flores, rosaria, violaria, & cætera id genus suffocarẽtur, & à sperato fructu afferendo impedirentur. Hanc ob rem sæpius hortos suos invisunt: & si quia noxiarum herbarunt pullulasse deprehenderint, studiosius eas euellunt. Haud secus qui ortum ecclesiæ precioso Christi sanguine rigatum, curandum susceperunt, factitare debent: sedulo inquam eniti, ne vitiorũ spinæ ac sentes occupẽt terrã bonam, obstaculóque sint fructib⁹ virtutum, & bonis operibus cumulatius producendis. Facile enim irrepunt mala vitiorum seminaria, & frugẽ omnem rectarũ operationũ exterminãt, nisi vigilãtius intẽdat hortorũ custos ipsis feralibus & pestiferis malorũ radicibus eruendis. Quocirca recte instituta est ab antiquis patrib⁹ synodalis pastorum cõuocatio, ꝑ quã horti ecclesiastici stat⁹ recognoscatur, sẽ

ticosi frutices, sterilésq; tribuli & vrticę ꝓrsus extirpētur: & virtutū surculi palmites & germina inserātur. Itaq; pri- cas patrū sanctiões sectat⁹ reuerēdus ī Christo pater, hu⁹ insignis ecclesię dignissimus antistes, ecclesiastica decreta obseruare cupiēs: in p̄sentiarū cōmissi sibi gregis pastores cōuocandos curauit, ad eradicāda ea quæ bonis moribus officiūt, ecclesiasticæq; honestati labē inferūt. Voluitq; & pro sua benignitate oratiunculā per me haberi corā hoc celebratissmo virorū consessu, ad monentē eorū quæ ex- cidēda sunt in horto ecclesiæ, quæve plantāda videbūtur: quāuis huic subeūdæ ꝓuinciæ minus mihi videar idoneus, quoniā (vt sanctiss. inquit Hieronymus in tractatu de ex- positione syboli) nō cōtinget absq; periculo multorū iu- diciis ingenium tenue & exile cōmittere. Sicut enim opus artificis, pictura inquā aut sculptura, omniū oculis in pro- patulo, exposita adamussim examinatur, & si quid minus exacte effigiatū aut efformatū cōtineat, id omne deprehē- detur, & ab vno itē & altero facile notabitur, etsi Apellea manu depicta fuerit tabula, aut Phidiaco ingenio excul- pta imago: haud aliter oratio in grauissimo eruditissimorū cœtu habita, penitioribúsque animi & interioribus ocu- lis obiecta, omnium subit censurā, penit⁹ discutitur, & si quo pacto aberrauerit, Aristarchi virga cēsoria notatur. Quod cū animo mecum reuoluerēt, trepidaui totus, detre- ctauique hoc meis viribus impar subire pōd': & ea adhuc mētis agitarer trepidatiōe, nisi eā excussisset satis superq; mihi explorata vestra benignitas humanissimi patres, q omnibus iis faciles accomodat aures, quæ in mediū afferri solēt: recte dicta ꝓbat, minus autē sane deprōpta, facili dignatur venia, nō ignorās humanā infirmitatē à recto fa- cile prolabi: nusquā autē exorbitare, neque à rectitudine decidere, imbecillē mortaliū conditionē excedere. Huic aūt fiduciæ diuinū p̄sidiū accedat opus est: quo destituta mēs, cæcutit in tenebris, & ad ignorantiæ lapidē impingit:

Psal.144 quod cum sedulo petitur, nulli denegatur: quia secundū Psalmographi sentētiā: Prope est dominus omnibus inuo- cātibus eū, omnibus inuocantibus eum in veritate. Itaque vt detur nobis sermo congruus ad ædificationē morūque institutionē, exoranda est attentius sacratissima dei mater. per quam cum datus sit nobis filius dei, & reliqua gratia-

rum

rum dei dona haud dubie conferuntur, vt diuinorum mu-
nerum largisſimam diſpenſatricem, angelicóque ſalutanda eſt alloquio: Aue Maria gratia plena, domin⁹ tecũ, &c.

¶ *Ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam.* Ex *loco prius adducto.* In quibus ſane verbis propheta negligentes inſectatur paſtores, quòd graui detineantur ignorantia eorũ, quæ intelligere & cognoſcere deberent. Et tria præſertim coram adducemus, quæ ignorare aut diſsimulare videntur noſtræ tempeſtatis paſtores, ſecũdũ tres huius ſermonis, & quidem ſuccinctas, partes. In prima explicabimus, quomodo paſtores ignorãt intelligentiã ſuæ dignitatis, in ſacramẽti euchariſtiæ conſecratione. In ſecunda, ꝙ ignorant intelligentiam honeſtatis vitæ habendæ, in exemplũ aliorum. In tertia, quòd ignorant intelligentiam ſedulitatis habendę in aliorũ directone. Ad primã partẽ paucis abſoluendã, quæ oſtenſura eſt, quonam pacto paſtores ignorãt intelligentiã ſuę dignitatis, q̃ habẽt in ſacramenti altaris adminiſtratione, id omnibus cõpertũ eſt, ſacerdotibus & paſtoribus ſacratiſsimi corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti diſpenſationẽ eſſe creditã: datámque à Chriſto Ieſu ipſis poteſtatem, vt panem conſecrent in verum Chriſti corpus, & vinũ in ſanguinẽ: offerántq; illã digniſsimã hoſtiã deo patri, quæ in odorẽ ſuauitatis ꝓ toti⁹ mũdi redẽptiõe immolata eſt in cruce. Quod liquido atteſtatur Gregorius nonus, extra de ſumma trinitate, capitulo, Firmiter credimus, dicẽs: Vna vero eſt fideliũ vniuerſalis eccleſia, in qua idem ipſe ſacerdos eſt ſacrificium Ieſus Chriſtus, cuius corpus & ſanguis in ſacramẽto altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter cõtinentur, trãſſubſtãtiatis pane in corpus, & vino in ſanguinẽ poteſtate diuina. Et hoc vtiq; ſacramentũ nemo poteſt cõficere, niſi ſacerdos, qui rite fuerit ordinatus ſecundũ claues eccleſiæ, quas ipſe conceſsit apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus. At vero id miniſterium conſecrandi precioſum Chriſti corpus, omnem tranſcendit humanã & angelicã dignitatem. Nunquid cæleſtibus ſpiritibus, diuino ſemper amore flagrantibus, & lucidiſsimo diuinæ ſapientiæ fulgore iugiter illuſtratis, atq; perpetuam in bono ſtabilitatẽ, à qua decidere nõ poſſunt, ſeruãtibus, hoc cõmiſſũ eſt myſteriũ? Nũquid ſacroſãctę virgini Marię, angeli-

Iſaiæ 56

cã puritatem ſuperanti, & mundiſsimo diuinæ maieſtatis tabernaculo, dum in terris vitam degeret, huiuſmodi commendatum eſt munus? Nũquid imperatoria aut regia ſceptra gerentibus, & in alto principatus faſtigio conſtitutis, hæc cómendata eſt prouincia? Nequaꝗ̃, ſed ſolis ſacerdotibus, qui id acceperunt à deo officiũ, quod angelicis ſubſtantiis, quod deiparæ virgini, quod regibus & principib⁹ nõ eſt cõceſſum. Quod cũ exequuntur, aſſunt chori angelici, regẽ cæli & terræ venerantes. Id aſſerit B. Gregor. de cõſec. diſt. ca. Quid ſit, dicẽs: Quis fideliũ dubiũ habere poſsit, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocẽ cælos aperiri, in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorũ choros adeſſe, ſumma & ima ſociari, vnúmq; ex inuiſibilib' & viſibilibus fieri? Idẽ & eodẽ momento & in cęlũ rapitur miniſterio angelorũ conſociandũ corpori Chriſti, & ante oculos ſacerdotis in altari videtur. Verũ id quãto altius eſt & ſublimius myſteriũ, tanto maiore animi pietate & munditia debet exerceri. Noluit vnigenitus dei filius humanę carnis trabea ſuperueſtiri, neq; noſtrã aſſumere ſubſtãtiã, niſi ex ſanctiſsima virgine, nullius vnꝗ̃ peccati cõtagione labefacta, & ſpiritusſancti obumbratione fœcundata. Noluit Chriſtus, ignominioſam pro nobis mortẽ perpeſſus, ſepeliri, niſi in ſepulchro nouo, in quo nondũ quiſquã poſitus fuerat, ſindonéq; mũda corpus ſuũ exanime inuolui
Iohan.19. diſpoſuit: quo ſacerdotibus oſtenderet, illud ab eis duntaxat contrectandũ, qui exuta vetuſtate peccati, nouitatem vitæ induerint, nitidúmq; & mundũ receptaculũ ei exhibuerint. Nõ tradidit Chriſtus in nouiſsima cœna veteris
Iohan.13. legis cõſummatrice, diſcipulis ſuum precioſum corpus & ſanguinẽ in primaria huiuſce ſacramẽti inſtitutiõe, niſi pedibus eorũ prius ablutis & linteo exterſis, deſigñas eo ipſo, nõ eſſe accedẽdũ ad tanti ſacramẽti celebrationẽ, niſi animo prius per cõfeſsionẽ à cõtractis ſordibus expiato, & abſterſis peccatorũ maculis. Nõ enim minor eſt nũc diuinitatis eius maieſtas, ꝗ̃ tũc erat, nec inferior ſublimitas: quia vtiq; ſemper immẽſa, & cũ tremore atq; ſui exinanitione venerãda. Quod ſalubriter admonet Euſebius Emiſenus de cõſe. diſt. 2. cap. Quia corpus, dicens: Cũ reuerendũ altare cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis, ſacrum dei tui corpus & ſanguinẽ fide aſpice, honora, mirare, mente

cõtin

cõtinge, cordis manu ſuſcipe, & maxime totũ hauſtu interioris hominis aſſume. Verũ huius tantæ dignitatis immemores plærique ſacerdotes, omnẽ vitæ ſanctimoniam abhorrent, & omni probrorũ genere contaminati, gulæ & ventri indulgent. Eorũ animus magis in patinis q̃ ſacris libris verſatur, eorũ pedes magis tabernarũ q̃ templi dei limina terunt, In dei tẽplo, perfunctorie & in tranſcurſu peragũt eccleſiaſtica officia: in caupona vero maiorẽ diei tranſigunt partẽ, & illi nonnunq̃ noctem inſuper addunt. Taceo inhoneſta paſtorũ cũ mulieribus contubernia, concubinatus, adulteria, quæ omniũ oculis conſpicua ſunt: &
(vt inquit Satyricus) fiunt iſta palam, cupiũntque in acta *Iuuenalis.*
referri: ne videar in eos potius inuehi velle, & maledicendi ſtudio iſta referre q̃ admonẽdi. Sed timeant ſi qui tales ſunt, tremendam dei ſeueritatẽ: qui grauiſsima animad-
uerſione puniet inimicos crucis Chriſti, quorũ deus vẽter *Philipp.* 3.
eſt, quorũ finis interitus, & gloria incõfuſione. Exiſtimẽt apud ſe, q̃ horrendum ſit crimẽ, dei filiũ in ſterquilinium peccatorũ, animũ ſcilicet crapulę & libidini deditũ, proiicere: qui in miniſtris ſuis puritatem requirit & munditiã.
Illis enim per Prophetam dicit: Lauamini, mundi eſtote. *Iſa.* 1. & 52
Mundamini qui fertis vaſa domini. Sancti eſtote, quoniã *Leui.* 19
ego ſanctus ſum. Et ſacerdotes qui accedũt ad me, ſanctifi- 1. *Pet.* 1.
centur: id eſt, mundentur, ne percutiã eos. Durum eſt dei *Exo.* 19.
flagellum, quo percuſsionẽ minatur, patres optimi: quia
horrendũ eſt incidere in manus dei viuẽtis, quas effugere *Heb.* 19.
non poterunt niſi emendent paſtores ſeipſos. De quibus
dicitur quod in principio à nobis propoſitum eſt: Ipſi pa- *Iſaiæ* 56.
ſtores ignorauerunt intelligentiam.

¶ Secunda noſtræ orationis pars (vt præmiſimus) oſtenſura eſt, quomodo ipſi paſtores ignorant intelligentiam honeſtatis vitæ habendæ, ad dandum aliis bonitatis exemplum quod imitentur. Perſpicuum id omnibus eſſe debet, paſtores à deo eſſe conſtitutos ſuper gregem dominicũ, vt inferiorũ duces per bonæ vitæ exemplum, quod ſubditi inſequantur. Siquidẽ vnicuique ſubditorũ id di-
citur, quod Moyſi à deo dictum eſt: Inſpice & fac ſecun- *Exo.* 25.
dũ exemplar, quod tibi in Monte monſtratũ eſt. Nempe in monte dignitatis & primatus, quiſque paſtor conſtitutus eſt vt exemplar, ad quod attentis oculis conuerſi

 ſubiecti,

ſubiecti, uitæ viam carpant. Haud ſecus ac artem ſcribendi, pingendíve tradere volentes, archetypum quoddam oculis diſcentis ſubiiciunt, quod intentiſsima cura ſpectans diſcipulus, ſimilem effigiet aut ſcripturam aut imaginem. Quod ſi præcipui characteres illi literarij in exemplum propoſiti, perperam efformati fuerint, aut imago deformiter picta: diſcipulus quoque ſe totum ad veram illius imitationem conferens, à recta ſcribendi & pingendi excidet arte, & ea perperam faciendi conſuetudinem imbibet. Sic & paſtoris vita in exemplum ſubditis propoſita à recto tramite per improbitatem aberrauerit, totum ſuum gregem ducet in vitiorum pręcipitium. Quare neceſſaria ſummopere eſt paſtoribus vitæ integritas, quam ſectetur commiſſus grex, vt recta introeat in ſanctuarium domini. Si enim recta fuerit regula, quicquid ſecũdum *illam protrahitur*, rectum erit: ſin obliqua & flexuoſa, *quæcunque* ſecundum eam deſcribentur lineamenta, ad obliquitatem & incuruitatem decumbent. Idipſum comprobatur ſexageſimaprima diſt. capitulo, In ſacerdotibus: Irreprehenſibiles eſſe conuenit, quos præeſſe neceſſe eſt corrigẽdis. Et emendatiorem eſſe conuenit populo, quem neceſſe eſt orare pro populo. Et eadem diſtinctione, capitulo, Miramur: Integritas præſidentium, ſalus eſt ſubditorum. totiuſque familiæ domini ſtatus & ordo nutabit, ſi quod requiritur in corpore, non inuenitur in capite. *Sed mentis oculos* attollamus patres optimi, & conſideremus an noſtræ tempeſtatis paſtores bonum vitæ exemplũ exhibent ſubditis. Et vbi rem ipſam exacte diſcuſſerimus, inueniemus eos non modo bonum virtutis exemplum eis non dare, ſed ſubditis ſuis diſſolutiores & deteriores eſſe. Et quos emendare deberẽt, improbitatis ſuæ exemplo ad peiorem vitæ conditionem trahere. videre enim eſt, plæroſque ſacerdotes ad ingurgitationem, libidinẽ, ludos inhoneſtos, ocioſitatem, propenſiores eſſe & paratiores quàm laicos: & exinde ſubditos aut ſimiles inducere mores tanquã licitos, aut propter ſceleratam paſtorum vitam ſcandalo plenam, abominari ipſos paſtores, & in eorum duci contemptum. Hinc eccleſiaſtici ſpernuntur & parvipenduntur à laicis. Hinc eccleſiaſtica vileſcit apud vulgares dignitas, quia viri eccleſiæ miniſterio addicti, vitam agunt, ſcele-

ratam

ratam & turpem. Sed quod dabitur huic pernicioso malo remedium? quod huic exitiali morbo parabitur antidotũ? Omne caput languidũ (vt inquit Isaias) & omne cor mœrens, à planta pedis, id est, infimo subditorum. vsq; ad verticem capitis & pastoralem eminentiã, non est in statu ecclesiastico sanitas: quoniam vt 1. quæst. 1. cap. fertur, habetur: Vulnerato pastore, quis curandis ouibus adhibet medicinam? Et 6. quæst. 1. cap. Sunt plurimi, inquit Gregorius: Capite languescente, facilius reliqua corporis membra inficiũtur. De his etiam pastoribus dicit dominus in euangelio: Quæcunque dicunt, facite: secundum opera vero eorum nolite facere. dicunt enim, & non faciunt. Verum cum tales verbo prædicant, nõ vitæ exemplo, minus ponderis habent eorum verba apud populum, cognoscentem vitam eorum verbis omnino repugnare. Nam (vt inquit Gregorius) cuius vita despicitur, restat vt eius quoq; prędicatio contemnatur: & cum bona facienda prædicant & non faciunt, propria se voce condemnant, & grauiorem exinde accipiunt damnationem. Nam scienti bonum & non facienti, peccatum est illi: & seruus sciens voluntatẽ domini sui, & non faciens, vapulabit plagis multis. Cæterum quàm monstrosum sit & ecclesiæ dei aduersum, meliores esse laicos quàm clericos, sicut ipsa rerum docet experientia, natura ipsa aperte declarabit, & eius dispositissimus ordo. In quo videmus superiora corpora maiorem quàm inferiora habere substãtiæ dignitatem, & perfectiores sortita esse operationes, vt aquam quàm terrã, & aerem quàm aquam, & ignem quàm aerẽ constat natura præstantiorem esse. Insuper & superiora corpora cælestia, suo motu dirigunt & rapiunt inferiora, ac in ea suas diffundunt virtutes, vt primum mobile rapida vertigine motum, sphæras omnes inferiores secum raptat, & in hæc inferiora viuificas deriuat vires & influxus. In ecclesiastica vero hierarchia (quæ saltem naturam & eius ordinationem deberet sequi) præpostero omnia aguntur ordine: qui superiores sunt dignitate, inferiores sunt vita, ac si aqua terræ subsideret, & aquæ ignis. Et à superioribus in inferiores proficiscuntur prauitatis, non bonitatis exempla: vnde inferiores inficiuntur, haud secus atque à cælo in terram aspergerentur venena.

Isaiæ 1.

Matth. 23.

Esaiæ 56. Quare recte in principio à nobis assumptum est: Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam.

¶ Tertia pars, ex pollicitatione nostra ostensura est, quomodo pastores ignorauerunt intelligentiam diligentiæ præstandæ circa custodiam & curam commissi gregis, non quidem ratione vacantis, sed intellectu pariter & voluntate præditi: pro quo saluãdo bonus ille & summus pastor animam suam posuit, preciosúmque sanguinem suum in precium effudit. Non parui sane momenti & ponderis est illa custodiẽdi ouilis dominici prouincia, neque segniter exercenda. Si quis enim pecora rationis prorsus expertia seruanda suscepisset, omni cura illa tutaretur à noxiis, & peruigil excubaret, ne quid integro deesset numero. Si etiam corporum humanorum cura cuiquam esset credita, eniteretur pro viribus illorum seruare incolumitatem, & omnem prorsus morbi occasionem tollere. Quæ igitur diligentia pro anima saluãda præstari debet, quæ longe plus est quàm corpus & quàm grex ouium? Quid enim prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Noli obsecro quicunque es pastor, inertia tua illum perdere, pro quo Christus mortuus est? Nam (vt Propheta inquit) maledictus qui opus dei facit fraudulenter. Et ad diligentiam præstandam super custodiendo grege commisso, nos ita salubriter admonet Sapiens: Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuósque greges considera. Quonam autem pacto sedulam adhibeas vigilantiam ad asseruandum gregem, docet Hieronymus, dicens: Latratu canum & baculo pastorali lupi arcendi sunt. Lupi quidem sunt dæmones, nostrum sitiẽtes sanguinem: & inexplebilis, vt nosipsos trahant ad damnationis societatem: auiditatis atq; crudelitatis. Hi baculo pastorali arcentur, quando autoritate & cura pastoris à præda iam ferme deuorata pelluntur. Latratu vero prohibẽtur lupi, quando feruẽti & assidua præconũ verbi diuini inclamatione effugantur, ne suam possint exercere rabiem: quam licenter ostendunt, cum negligentes sunt pastores. Non absurde itidem per latratum canum arcentem lupos à grege domini, intelligere possumus frequentem ipsius pastoris admonitionem & exhortationem, qua subditos in malum

Iohan. 10. *Matth. 16* *Marc. 9.* *Roma. 14.* *Ierem. 48.* *Prou. 27.*

malum procliues aut iam prolapsos, modo clanculũ, modo palam subleuet à ruina, & ad virtutem erigat. Id sane ad suum spectat officium, more soliciti medici occurrere morbis subditorum, & languore animi detentos, intentissima cura ad salutẽ instaurare: quod si segniter exequatur, reus est animarum quæ sua incuria pereunt, Testis certe est Gregorius, xl. distin. cap. Ephesiis, dicens: Cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit. Et eadem distinctione, ca. Pudicis, inquit Hieronymus: Innocens absque sermone conuersatio, quãtum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Et distinctione octogesimatertia, cap. Prouidendum, habetur: Mortẽ languentibus probatur infligere, qui hanc, cum possit, non excludit. Denique distinctione 86. cap. Culpam, dicitur: Culpam proculdubio faciẽtis habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Scriptum quippe est, nõ solum qui faciunt, sed etiam, qui consentiunt facientibus, participes iudicantur: & negligere (cum possit) perturbare peruersos, nihil aliud est quàm fouere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare: & probatur odisse vitia, qui condemnat errantes: neque reliquit sibi locum deuiandi, qui non pepercit erranti. Primus enim innocentiæ gradus est, odisse nefanda. Et latũ pandit delinquentibus aditum, qui iungit cum prauitate consensum: nihilque prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato. Sed prohdolor nũc de pastoribus verum est, quod dicit Isaias: Speculatores ei⁹ cæci, nescierunt vniuersi, canes muti non valentes latrare. Siquidem cæci sunt speculatores, quia non deflectunt pastores oculum diligentis considerationis super gregem suum: sed poti⁹ propriæ vtilitatis rationem habent, quàm saluti subditorum. Canes sunt muti, non valentes latrare: quia quæ in subditis reprehendenda sunt, aut dissimulãt, aut corripere non audent. Hæc autem omnia studeamus viri præstantissimi nunc (cum tempus adest) sic emendare, vt cũ summo pastore Christo æternæ vitę deliciis perpetuo pasci valeamus. Quod nobis concedat pater omnipotens, & filius, & spiritussanctus. Amen.

Rom. 1.

Isa. 56.

IN SYNODO EPISCOpali Parrhiſienſi, Sermo III.

Ae paſtoribus Iſrael qui paſcebant ſemetipſos. Ex Ezechiellis triceſimoquarto capite. Tubarum vſum ad excitandos in belli animos, acuẽdáſque vires apud antiquos fuiſſe, norũt omnes, ornatiſſime cœtus, qui Virgilianum illud de Miſeno lectitarunt:

Quo non præſtantior alter
Aere ciere viros, Martẽmque accendere cantu.
Nam & lituo pugnas inſignis obibat, & haſta.

Quin & populus Iſraeliticus in bellum profecturus, iubetur ad idipſum tubarum clangore animari, quum dictũ ſit Moyſi à domino: Si exieritis ad bellum de terra veſtra contra hoſtes, qui dimicant aduerſum vos, clangetis vlu- *Num.10* lantibus tubis: & erit recordatio veſtri coram domino deo veſtro, vt eruamini de manibus inimicorum veſtrorum. Quod ſi vim exhortationis ad ſubeunda difficilia præſtare poteſt ductilis buccinæ ſonitus prorſus inanimus & obſtrepens: maiorem ne efficaciam habere credenda eſt humana vox, ex mentis adyto prodiens, & aſtantium auditũ feriens? Nempe (teſte Quintiliano) viua illa (vt dicitur) vox alit plenius: & eo vehementius afficit, quo apertius & ſignificantius imo pectore recondita depromit. Teſtis eſt Pericles Athenienſium princeps, quemadmodum Valer. Maximus refert: qui quum aduerſus voluntatem populi loqueretur, iucunda nihilominus & popularis eius vox erat. Itaque veteris comœdiæ maledica lingua quanuis potentiam viri perſtringere cupiebat, tamen in labris hominis melle dulciorem leporẽ fatebatur habitare. Inque animis eorum, qui illum audierant, quaſi aculeos quoſdã relinqui p̃dicabat. Teſtis eſt & Hegeſias Cyrenaicus philoſophus, qui ſic mala vitæ repræſentabat, vt eorum miſeranda imagine audientium pectoribus inſerta, multis voluntariæ mortis appetendæ cupiditatem ingeneraret. Ideoque à rege Ptolemęo vlterius hac de re diſſerere prohibitus eſt. Taceo lenociniũ & dicẽdi fucum Ciceronis, qui

tanto

tanto verborũ apparatu & ornaméto apud Cęſ. pro Ligario vſus eſt, vt eũ vel inuitũ ad miſericordiã flexerit. Notum quoque eſt oĩbus illud ad Paulinũ beatiſſimi Hieronymi dictũ: Habet neſcio quid latétis energiæ viuæ vocis actus, & in aures diſcipuli de autoris ore transfuſa, fortius ſonat. Hæc ſane eſt tuba, qua torpentia corda eriguntur ad ſpiritualem pugnam ineundam contra principem huius mundi & aerias poteſtates, contra triſtẽ tenebrarũ cohortẽ & informia peccatorũ monſtra: quoniam (vt inquit B. Paulus ad Epheſios) non eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mũdi rectores tenebrarum harũ, cõtra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Hanc ſiquidem turbã frequenter perſonandam eſſe admonet Propheta, dicẽs: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba ex alta vocem tuam. Quæ vt crebrius audiatur, à reuerendo admodum in CHRISTO patre huius inſignis eccleſiæ vigilantiſſimo paſtore, laude & cõmendatione digno, quotannis ſecundũ antiquas patrum ſanctiones inferioru paſtorũ fit ſynodalis conuocatio, ad cognoſcendos dominici gregis cuſtodes: & eis vnà congregatis inſonat diuini verbi tuba, exhortans ad vigilantiã ſupra cõmiſſum ouile diligenter præſtandã: & quæ reprehenſioni obnoxia ſunt, vehementiore ſtrepitu detonans. Et nunc quidẽ mihi credita eſt prouincia hæc in tãto celebratiſſimorum virorũ conſeſſu perſonandi claſſica, licet ad id munus obeundũ minus idoneo. Quippe lãguidus mihi ſpiritus eſt, vix halitũ ſubminiſtrans ad huiuſce buccinæ inflationẽ: vox quoq; exilis & ſtridula, qua argutos videor interſtrepere anſer olores. Et vbi rẽ ipſam tẽtauero, conantẽ ardua forſan deficient vires, mediáq; in voce relinquent. Plurima ſiquidẽ rerũ eruditio, flatũ ſuggerit & ſpiritum (vt noſtis optimi patres) ad id officij rite peragendũ. Diuinarũ etiam rerũ pariter & humanarũ cognitio, neruos viréſque miniſtrat ad hãc abſoluẽdã prouinciã: quæ in me minus quàm res ipſa exigit, eſſe perſentio. Verũ ſecundũ Pſalmographi ſententiã, in dominũ omnis mea cura iactanda eſt, qui me enutriat, & non det fluctuationẽ animo meo. Ipſe quod imbecilles negãt vires, adiicere potens eſt, robúrq; & adminiculũ huic gerẽdo negocio ſufficere: quoniã ſapientia aperuit os mutorũ, & linguas

Ephe. 6 · Iſaia. 58 · Pſal. 54

Sap.10. guas infantium fecit disertas. Semper item præstare paratus est adiumentum, qui dat spiritum bonum petẽtibus se.
Lucæ.11 Si quis vestrum (inquit beatus Iacobus) indiget sapientia,
Iaco.1 postulet à deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei: Quinimo & ipse summe munificus
Ioh.16 bonorum distributor, nos ad petendum benigniter inuitat:
Matt.7 Petite, inquit, & accipietis. omnis enim qui petit, accipit.
Lu.11 & si quid petieritis patrem meũ in nomine meo, dabit vobis. Cum itaque præsidium dare possit, quia omnipotens: quum id velit, quia summe bonus: quũ ad id nos inuitet & prouocet, quia benignissimus: quid nos tardabit ad ipsum confugere? quid nos remorabitur opitulamẽ vltro oblatum petere? Quod vt fidentius impetremus, pulsanda est precibus sacrosancta dei mater, per quam accessum habemus ad filium, & angelica salutatione suppliciter exoranda: Aue Maria.

¶ *Væ pastoribus Israel qui pascebant semetipsos. Quarto & tricesimo Ezechiellis capite descripta sunt hæc verba.* Et in præcipuam huius orationis propositionem coram adducta. In quibus propheta diuino afflatus spiritu, pastores Israel eos vocat, quibus fidelium animarum cura commissa est, vt eos pascant scientia & doctrina. Nempe Israel interpretatur, vir videns deum, aut mens videns deum: quod
Gen.32. Iacob commutato per angelum suo nomine in nomen Israel, dixerit: Vidi dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Cui autem prædicta interpretatio melius adaptatur, quàm animæ rationali ad imaginem dei factæ? quæ nunc quidem spe per speculum & in ænigmate deũ
Psal.63 videt, postea ipsum visura facie ad faciem, cum videbitur deus deorum in Sion. Huiusmodi autem pastoribus Israel Propheta in verbis adductis æternam interminatur maledictionem, præsertim hanc ob culpam, quòd pascunt semetipsos. Qua in re quomodo delinquant pastores, tribus particulis succincte notabimus. Prima, quonam pacto seipsos pascant tibi & potus immoderato vsu. Secunda, quomodo inconcessis libidinum voluptatibus, vetitóque luxu. Tertia, quomodo lucrorum temporalium auida congestione, paucis explicabit.

Pro prima parte absoluenda (quæ ostensura est, quomodo pastores semetipsos pascunt nimio cibo & potu, corpus

pus ſaginando,improbáſque guſtus voluptates proſequẽdo)neminem latere arbitror, quòd in exordio naſcentis eccleſiæ,qui ſacris initiati erant & deſtinati, quotidianis fere ieiuniis ſeſe afflictabant, vt hoc exercitio corpus animæ ſubiectum,ad quaſuis bonas actiones redderetur idoneum.Quod & Paulus apoſtolus,licet perfectionis iã apicem conſequutus,ſe factitaſſe ſcribit: Caſtigo,inquit,corpus meum,& in ſeruitutem redigo.ne forte cum aliis prædicauerim,ipſe reprobus efficiar. Cum autem tepidior facta eſt charitas,rariora quidem erant ieiunia:ſed crapula & ebrietas cum omnibus, tum eccleſiaſticis ſummopere interdicta fuit,& ab eis aliena. Teſtis eſt Innocentius III. qui extra de vita & honeſtate clericorum, cap. à crapula ſalubriter admonet omnes clericos, dicens: A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant. vnde vinum ſibi temperent,& ſe vino nec ad bibendum quiſpiam incitetur,quum ebrietas & mentis inducat exilium,& libidinis prouocet incentiuum: Et 44.diſtinct.cap. Cum autem vinolentus,ait Hieronymus: Tibi ò ſacerdos de altari viuere,non luxuriari permittitur. vẽtris nanque ingluuies ad luxuriam prouocat facile, & omne opus bonum diſſoluit. Nempe venter & genitalia ſibimetipſis vicina ſunt,vt ex vicinitate membrorum, confœderatio intelligatur vitiorum. Hinc Nabuzardan princeps coquorum ipſius Nabugodonoſor,muros Ieruſalem deſtruxiſſe legitur: quia venter cui multitudo coquorum deſeruit,ædificia virtutũ ad ſolum redigit. Eadem 44.diſtinct.cap. Pro reuerentia: quanta ſit honeſtas in ſacerdotum menſa ſeruanda,oſtenditur: In omni,inquit,ſacerdotali conuiuio lectio diuinarum ſcripturarum immiſceatur.per hoc enim & animę ædificantur ad bonum,& fabulæ non neceſſariæ prohibentur. In hac autem ferrea ætate, qua obſcuratum eſt aurũ, & mutatus eſt color optimus: prohdolor, frequentius in tabernis & cauponis verſantur nonnulli ſacerdotes,quàm in templo dei,cum tamen extra,de vita & honeſtate clericorum,cap. Clerici,dicat Innocentius tertius: Clerici tabernas prorſus euitent,niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Et eas quidem frequentant cũ iis,qui prorſus alienæ ſunt vocationis, laicis inquã & ſuis parochianis,quorum ſocietatem iura ipſa viris eccleſiaſticis prohibent.

1.*Cor.*9

4.Reg.25.
*Hier.*29
39. & 52.

bent.nam quos ſtudiorum diſparitas ſeparat,morũ quoq; diſſimilitudo debet ſeiungere. Quippe xvi.quæſt.7.ca.n nona,dicitur:Cohærere & coniungi non poſſunt, quibus vota & ſtudia ſunt diuerſa. Et hoc pacto ſubditos ſuos, quos honeſtæ vitæ exemplo deberent ad meliora prouocare,non ſolum non emendant, ſed ad grauiora mala inducunt,nimiã familiaritatẽ(quę parere contẽptum ſolet) cũ ipſis contrahendo:& ſuorũ criminũ teſtes, inſpectores & ſocios,eos adhibendo.Vnde& ſubditi ſuorũ paſtorũ exemplo innitentes,in eadẽ labuntur vitia : quia(vt inquit Greg.)quũ paſtor per abrupta graditur,conſequens eſt vt grex ad præcipitiũ ſequatur: & qui labenti innititur, neceſſe eſt vt cum labente pariter labatur. Enimuero hi paſtores ſecundum ſententiam euangelicam cæci ſunt& duces cæcorum.Cæcus autem ſi cæco ducatũ prębeat,ambo in foueam cadunt.Perſuadent enim ſibi ſubditi, id eis licere impune,quod à paſtoribus fieri conſpiciunt, & confidentius idem perpetrant,ex quo ſuperiorum longe grauior efficitur culpa.Quod atteſtatur Greg.dicens: Deterius in populis prælati delinquunt,ac per hoc ipſi crudelius quàm cæteri puniuntur,ſecundũ illud Sapientiæ: Duriſſimũ iudiciũ in his qui præſunt, fiet. Et idem alio in loco: Scire prælati debent, quod ſi peruerſa vnquã perpetrant,tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos perditiõis exempla tranſmittunt.Vnde neceſſe eſt vt tanto ſe cautius à culpa cuſtodiant,quanto per praua quæ faciunt,nõ ſoli moriuntur.Nec ſolum paſtores huiuſmodi tempus, vt bonum operentur, conceſſum, inaniter conterunt: ſed & ſuis ſubditis iacturæ & perditionis temporis occaſionem præſtant.vnde grauia in vtriſque ſuboriuntur vitiorũ genera.Nam vt inquit Sapiens multam malitiam docuit ocioſitas.Denique, ne quid vitæ carnalis deſit, poſt ſũptas epulas à nonnullis ſacerdotibus iam luditur alea pernox: & quæ pauperũ ſunt,inhoneſto ludorũ genere diſſipãtur. Quod ſi in laicis deteſtandum eſt vitium, longe magis in eccleſiaſticis eſt deteſtabile.Nam vt ait Satyricus,

Matth.13. *Sap.6* *Eccl.33.*

Iuuenal.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet,quanto maior,qui peccat,habetur.

Et Gregorius:Quanto gradus altior,tanto caſus grauior Audiant obſecro,ſi qui tales ſunt, Bernardum, bacchanalium

lium ſacerdotium cui inſeruiunt, lepide deſcribentē: Diis, inquit, ſolent templa cōſtrui, altaria erigi, miniſtri ad ſeruiendú deputari, immolari pecudes, & thura concremari. Deo ventri templum eſt coquina: altare, menſa: miniſtri, coquinarij: immolatæ pecudes, coctæ carnes: fumus incēſoru, odor ſaporū. Ecce cui deo famulantur & miniſtrant, qui ſeſe ciborū copia & vino aſſidue ingurgitant. Sāctiſſimus Iohānes Baptiſta, ſpirituſancto repletus ex vtero matris ſuæ, qui nec vinū nec ſicerā bibit, ſed aqua duntaxat pro potu vſus eſt: non auſus eſt dominum noſtrū ad ſe, vt baptizaretur, venientē, manu cōtingere: ſed humiliter ſe exinaniuit, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Sacerdotes aūt Bacchi potius quàm dei, heſternā ructantes crapulā, & vino nondū digeſto venas inflati, accedunt irreuerenter ad menſam domini, cum tamen in Leuitico dictū ſit ipſi Aaron à domino: Vinum & omne quod inebriare poteſt, non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonij, ne moriamini. Si ſeruanda erat ſobrietas à ſacerdotibus, quando hircorū & taurorū fiebat ſacrificiū: longe valentiori iure nunc ſeruanda eſt, quando deo patri immolatur agnus dei, qui tollit peccata mundi. Cæterum ſi ſapiunt, ab huiuſmodi cœno voracitatis, comeſſationis & crapulæ, pedem retrahant, ne repētinus eis ſuperueniat interitus. Terreat eos q̄ſo vox prophetæ, dicentis quod in principio propoſitum eſt: Væ paſtoribus Iſrael qui paſcebant ſemetipſos.

Luc. 1. *Mat. 3* *Leu. 10* *Ioh. 1.* *Ezech. 34.*

¶ Secunda pars ex inſtituto declaratura eſt, quō paſtores paſcunt ſemetipſos libidinū oblectamenta ſectādo, & fœminarū cōſortia contra ius fáſque frequentando. Id luce clarius eſt, vnūquenque, cū altaris miniſterio & ſacris ordinibus mancipatur, ſeſe ſeruandæ ex illo die caſtitatis voto alligare, atque ſponte aſtringere. Id omnia clamant iura, & conciliorum decreta, nec à quoquā ignoratur. Citetur Innocent. 82. diſtin. cap. Poſuiſti, dicens: Sacerdotes quibus ſacrificandi & orandi iuge officiū eſt, ſemper debēt à mulierum conſortio abſtinere: quia ſi contaminatus fuerit carnali cōcupiſcentia qui orat quo merito ſe exaudiri poſſe credit, quū dictū ſit: Oīa mūda mundis, coinquinatis autē & infidelib⁹ nihil eſt mūdū, ſed coinquinata eſt eorū mēs & cōſciētia? Et eodē ca. Incōtinentes in officiis altaris

Ti. 1

poſiti,

positi, omni honore ecclesiastico priuentur: nec admittantur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Ad hanc autem continentiam integre seruandam nihil æque conducit, atque mulierum cōtubernia, colloquia & familiaritatem omnem refulgere. Nam vt ait Sapiens propter speciem mulieris multi perierunt. & ab hac, concupiscentia velut ignis exardescit. Non potest stuppa diutius igni præsēs esse, quin exuratur. Vir omnis stuppa est, mulier ignis. Idem admonet Hieronymus, dicens: 32. dist. cap. Hospitiolum: Hospitiolum tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant: quia non potest toto corde cum deo habitare, qui fœminarum periculosis accessibus copulatur. Fœmina cōscientiam secum pariter habitantis exurit nunquam de mulierum formis dispu tes. Fœminæ nomen tuum nesciant. Fœminam quam bene videris cōuersantem, mente dilige, non corporali frequentia. Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere. Et Isidorus: Si vis à fornicatione esse tutus, esto à muliere corpore & visione discretus. Circa serpentem enim nō eris diu illæsus. ante ignem consistens & proximus, à periculo diu tutus non eris. Licet ferreus sis, aliquando tamen dissolueris. Sed quò nunc sacerdotum & pastorum abiit pudicitia? Vltra Sauromatas hinc diffugisse visa est, & glacialem Occeanum. Nempe loco diuinarum contemplationum, quibus occupari deberent, mulierum formæ spectantur. Vnde omnis impudicitiæ est origo. Et reuera si quis ex ordine nostro frequentius quàm par est, & familiarius cum illis conuersetur, vix fieri poterit, vt ea quæ sursum sunt, sapiat. Nam (vt xxxij, quæst. 5. cap. Nec solo, dicitur) Impudicus oculus, impudici cordis est nuncius. Hinc ipsorum cum mulieribus oriuntur detestanda consortia, hinc concubinatus, stupra adulteria, incestus: quos cum spiritali affinitate sibi coniunctis mulieribus ob auditam earum confessionem, plerunque sacerdotes committunt. Quod quidē vltimum, vtpote incestus cum filia pœnitentiali, quàm graue sit, quàm horrendum, quantáque abominatione dignum flagitium, & canonicis sanctionib⁹ grauiter prohibitum, ostenditur tricesima, quæst. 1. capit. Omnes, vbi dicitur: Syluester quoque docens admonet vnum quenque sacerdotum, vt nullus causa fornicatiōis

Eccle. 7

1. Cor. 6

ad ſuam pœnitentialem accedat: quia ſcriptum eſt: Oēs quos in pœnitentia accipim⁹, ita filij noſtri ſunt, vt in baptiſmate ſucepti. Quaproter hoc ſcelus ſi quis perpetrauerit, non ſolum dignitatis honorem amittat, verumetiã vſque ad exitum vitæ ſuæ iugi pœnitẽtiæ ſe ſubdat. Ecce patrum decreta in fligẽtia amiſsionẽ gradus ſacerdotalis, & aſsiduam ad finem vſque vitæ pœnitentiam iis ſacerdotibus, qui ſuis filiabus ſpiritualibus, quæ eis peccata ſua cõfeſſe ſunt, flagitioſe cõiunguntur: vt ex ipſius pœnæ acerbitate, grauitas innoteſcat culpæ. Quinimo non minus eſt id peccatum quam commiſceri filiæ ſuæ ſpirituali, quam quis baptizauit, aut è ſacro fonte ſuſcepit, & eadem quoq; pœna plectendum. Sed abiiciantur poſthac obſecro hæc teterrima monſtra à ſacerdotum conſortio, & vitæ puritas induatur, antequam ira dei timẽda deſæuiat. Si Nadab & Abiu filij Aaron repentino perierũt interitu, percuſsi à domino ꝙ ignem alienũ obtulerint in lege typica & vmbratili: non effugient grauiores pœnas, qui igne concupiſcẽtiæ ſuccenſi, prorſus alieno à voluntate domini, audẽt polluto corde, ore & manibus ſacratiſsimum Chriſti corpus attrectare. Proinde, aqua lachrymarum & lauacro pœnitentiæ, hic ignis alienus, hęc vitiorum incendia reſtinguẽda ſunt. Quàm ſeuera autem ſit dei vltio in eos qui irreuerenter & impure diuina tractant myſteria, etiam ex eo conſtat, quod 1. Regum dicitur de Bethſamitis à domino percuſsis, eo quod vidiſſent arcã domini indigne, quũ reduceretur à Philiſteis ad filios Iſrael. Nam (vt eo loco dicit gloſſa ordinaria) nulli licebat detectã videre arcã, niſi põtifici. Percuſsi ergo ſunt eò quod indigni eſſent, vel indigne acceſsiſſent, vel non cuſtodiſſent arcam. Hęc autem plaga leuis nõ fuit, nec vulgaris. Nã percuſsit domin⁹ de populo Bethſamitarum ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Et quũ reduceretur arca domini ab ipſo rege Dauid, extendit Oza manũ ad arcã dei, & tenuit eã: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratúſque eſt dominus indignatione contra Ozã, & percuſſit eum ſuper temeritate ſua, qua impoſuerat arcam ſuper plauſtrum nouum, quũ deberet tamen portari humeris Leuitarum, vt dicit Liranus & Gloſſa interlinearis. Et mortuus eſt ibi Oza iuxta arcam domini. Ex priori quidem

Leui. 10

1. Reg. 6

2. Reg. 6

dem punitione extimuerunt viri Bethſamitæ, dicentes:
1. Reg. 6 Quis poterit ſtare in cõſpectu domini dei? & ad quẽ aſcẽdet ex nobis? Et non audentes eam apud ſe ſeruare, miſerũt eam ad habitatores Cariathiarim. Ex poſteriore verò
2. Reg. 6 punitione extimuit Dauid dominum, dicens: Quomodo ingredietur ad me arca domini? & noluit ad ſe diuertere arcam, ſed diuertit eam in domum Obededom Gethæi. Hæc autem ad noſtram inſtructionem ſcripta ſunt, & in figura illis contigerunt: vt exinde cognoſcamus, quod ſi adeo præſentanea & acerba punitione irreuerẽtia circa arcam veteris teſtamenti commiſſa (in qua continebatur mãna, tabulæ legis, & virga Aaron) vindicata eſt: longe grauiori haud dubie pœna plectentur ſacerdotes, qui verum illum panem cæleſtem, præcioſúmque eius ſanguinem indigne contrectant: qui tantis támque manificis dei donis, gratiis atque muneribus abutuntur: qui hoſtiam ſanctam
1. Corin. 1 & immaculatam in vaſe multorum ſcelerum notis contaminato collocant, qui polluto animo atque libidine ſordido, Chriſtum ſumunt dei virtutem & dei ſapientiã, in quo
Colo. 1 omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt abſcõditi: cuius manna illud Iſraliticum remota erat ſimilitudo, figuralis imago, & oſcurior vmbra: quoniam vt initio prælibatum à nobis eſt, Væ paſtoribus Iſrael qui paſcebãt ſemetipſos.
¶ Tertia pars, vt polliciti ſumus, enucleabit æternam dã-
Ezech. 34 nationem, à Propheta paſtoribus comminatam, qui paſcunt ſemetipſos, lucra pecuniaria ex paſtorali officio auidiſsime colligendo, animarum autem commiſſarum ſalutem prorſus negligendo. Memoriæ quidem proditum eſt apud Suetonium Tranquillum de Tiberio Cæſare, Auguſti Cæſaris ſucceſſore: quod præſidibus prouinciarum monentibus tributa & vectigalia imperatori pendenda, adaugeri debere, prudenter & ſcite reſponderit, boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere. Recta profecto ſententia, & optimo quoque principe digna. Nonnulli vero paſtores & curati noſtræ tempeſtatis, contrà deglutiunt potius pecora quàm tondent. Nam nimia ſeueritate exigunt interdum ſua perſolui iura ab his, quibus fortuna facultatem perſoluendi negauit. De quo conqueritur do-
Ibidem. minus per Ezechielem, dicens: Cum auſteritate imperabatis eis, & cum potẽtia. Si perit anima ſubditi pro qua
Chri-

Christus est mortuus,id parum admodum curatur:neque eam eruendi à faucibus lupi agitur diligẽtia. Si vero quic quã subtractum est persolui solitum, id toto studio recuperatur. Negantur nonnunquam ecclesiastica sacramẽta, aut sepultura Christiana, quoad persolutum fuerit quod exigitur. Sed quid hoc obsecro patres optimi? Nonne est semetipsum pascere? Nonne est temporalia diligenter curare lucra, spiritualia autem prorsus negligere? nulláque in subditum charitatis synceritate moueri, quare nec in deum, cuius factura & opus deperire sinitur? Vt enim vicesimaquin. quæst.1.cap. Diuinis, habetur: Quoties quis negligenter pascit dominicum gregem commendatum, toties conuincitur summum non amare pastorem. Impletum reuera cernitur, quod grauiter lamẽtabatur suo tem pore Apostolus: Omnes(inquit)quę sua sunt quærunt,nõ quæ Iesu Christi. Quod si rediuiuus præsentem rerum statum cerneret,& ad nos reuersus omnia (vti se habent) agnosceret, multo certe amplius id deploraret. Surgent (timeo)pastores pecorum rationis expertium, in iudicio contra generationem illam pastorum, quæ sua sunt quærentium,& non quæ Christi, & condemnabunt eam, quia diligentiam præstiterunt seruandi gregis commissi: illum ad fertilia duxerunt pascua,& reduxerunt ad caulas: eripuerunt oues à luporum feritate, & morbidas sanare curarunt. Animarum autem pastores, quæ (vt sanctissimus monet Petrus)nõ corruptibilibus, auro aut argento redẽptæ sũt. sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati, sinũt suas oues sine spirituali alimonia per vitiorum deuia aberrare. Non laborant balantes & errabundas ad ouile Christi reuocare, neque peccati contagione infectas ad sanitatem reducere. Conqueritur profecto grauiter de huiuscemodi propriæ vtilitatis pastoribus per Ezechielem dominus, dicens eis: Lac comedebatis,& lanis operiebamini,& quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis:& quod ægrotum, non sanastis: quod confractum est, nõ alligastis: quod abiectum est, non reduxistis: quod perierat, non quæsistis:& dispersæ sunt oues meæ, eò quod non est pastor, & factæ sunt

Philip.3.

1 Pet.1.

Ezech. 34.

in deuorationem omnium beſtiarũ agri, & diſperſæ ſunt. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerſo colle excelſo: & ſuper omnem faciem terræ diſperſi ſũt greges mei, & non erat qui requireret. Quæ quidem prophetæ verba ſingulatim exponenda ſunt. Vnde lac comedũt paſtores eccleſiaſtici, & lanis operiũtur, & quod craſſum eſt occidunt: qui ſubditorum bona ad ſuum victum rapiunt, multiplici veſtium varietate induuntur, & optima quæque ſuorum ſubiectorum ſibi in proprium vſum vendicant. Quod infirmum eſt, non conſolidant paſtores: & quod ægrotum, non ſanant: quando pronos ad vitia verbo exhortationis non corroborant, neque lapſos in ægritudinem animæ, ad ſanitatem per pœnitentiam reuocant. Quod cõfractum eſt non alligant, quando criminali peccato ab integritate vitæ dilapſos, correctione non redintegrant. Quod abiectum eſt non reducunt, quando errore vel hæreſi à veritate fidei obductos, ad ſynceritatẽ doctrinæ non rurſum conuertunt. Quod perierat non quærunt, quando deſperatione à deo auerſos, non reſtituunt ad ſpem ſalutis, promittẽdo ex dei miſericordia veniam. Diſperſæ autem ſunt oues, eo quod non eſt paſtor, quando per diuerſa vitia oberrant ſubditi propter defectum boni regiminis & doctrinæ. Paſtor enim nuncupatur, qui ouium bonum quærit, nõ ſuum. Nam qui ſuæ tantum ſtudet vtilitati, animarum ſalutem negligens, *is paſtoris nomine indignus eſt*, & mercenarius *à domino vocatur*: cum in dominicæ præcedentis euãgelio dicit, Mer-
Iohann. 10 cenarius autem & qui non eſt paſtor, videt lupum venientem, & fugit: quia mercenarius eſt, & ad eum non pertinet de ouibus. Factæ autem ſunt oues in deuorationẽ omnium beſtiarum agri, cum dæmonum iugo & ſeruituti ſubiiciuntur, qui poteſtatem accipiunt ſuper homines per vitiorũ deuia vagẽtes. Super oẽm faciẽ terræ diſperſi ſunt greges, cũ terrena & nõ cæleſtia petũt bona, opibus & deliciis inhiãtes: quia non admonẽtur quę ſurſum ſunt, quę-
Coloſſ. 3. rere. Nõ eſt qui requirit diſperſos greges, quia paſtores ꝗ ꝓprias expetũt delicias dominici, gregis dãna nõ curãt, neq; aliquo afficiuntur zelo aut deſiderio ad ſalutem animarum ſuorum ſubditorum. Et per Ieremiam idem paſto-
Iere. 33. ribus improperat: Væ, inquit, paſtoribus qui diſpergunt &

& dilacerant gregẽ paſcuæ meæ, dicit dominus. Ideo hæc dicit dominus deus Iſrael ad paſtores qui paſcunt populũ meum: Vos diſperſiſtis gregem meum, & eieciſtis eos, & nõ viſitaſtis eos: ecce ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum veſtrorum, ait dominus. Grauis eſt ſapientiſsimi patres hæc poſtrema comminatio, qua deus terrorem incutit iis, qui ſunt negligentiores, quòd viſitabit ſuper eos malitiam ſtudiorum ſuorum. Nec minus formidanda eſt illa ſententia domini, quæ prophetica voce Ezechielis deuunciatur: Propterea, inquit, paſtores audite verbũ domini: Hæc dicit dominus deus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare faciam, vt vltra non paſcant gregem meum, nec paſcant paſtores amplius ſemetipſos: & liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltra eis in eſcam. Et demum repetit eandem comminatoriam ſententiam: Ecce ego ipſe requiram oues meas. Nunc quum licet, ſolicito voluamus animo præſtantiſsimi patres, quàm dura erit illa redditio rationis ante diſtrictum iudicem, quando de vnoquoque ſubditorum nobis commiſſorum, reſpõdere ipſi ſupremo paſtori Chriſto debebimus: & pro his qui incuria noſtra perierunt, damnationis ſententiã ſubire: quanto tunc pauore concutiemur, cum quanto tremore ſtabimus ante tribunal Chriſti. Si quiſquam ægre de ſeipſo rationẽ reddet, quomodo de ſe & aliis centum commiſsis aut pluribus, exactam poterit reddere rationem? Sed quum datur hora ſalutis, negligentiam omnem fletibus diluamus, vt tandem à deo recipi mereamur in æterna vitæ cæleſtis tabernacula. Quod nobis concedat paſtor ille bonus, qui poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, Ieſus Chriſtus benedictus in ſecula, Amen.

Ezech. 34. — *2. Cor. 5.* — *Iohan. 10*

IN SYNODO EPISCOpali Tornacenſi, Sermo I.

VOs *autem genus electum, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus acquiſitionis.* Ex *prima epiſtola* B. *Petri deſumpta ſunt hæc verba.* Et in præcipuã orationis noſtre baſim adducta. Commendat in Oeconomicis Ariſtotelis, celebratiſsime conſeſſus, re- *1. Pet. 2.*

 ſpon-

ſponſum Perſæ cuiuſdã:qui interrogatus, quid equũ maxime pinguefaceret:oculus domini,reſpõdit. Eodé quoq; loco Libyci cuiuſdam dictũ probat,qui identidẽ rogatus, quod ſterquilinium agro foret optimum:domini,inquit, veſtigia. Simile quiddã priori dicto refert Xenophon in ſuo Oeconomico, vbi Iſchomachus ad Socratem ita facere verba inducitur:Pulchre nimirum barbarum illum interrogatum à rege, quoniam modo equũ (quem optimũ nactus fuerat)perquam celeriter ſaginaret, oculis dominicis,ferunt reſpondiſſe:Eadem ratione & mihi ô Socrates videtur,alia quæcunque oculum ipſum domini poſſe reddere meliora. Hæc ibidem. Haud aliter ſi quis ſciſcitaretur,quid oues præſertim conſeruat incolumes, & à luporũ tutatur rabie:adhibenda protinus eſſet reſponſio,paſtoris præſentia,qui oculis circunluſtrat omnia, & pedibus ſolicitis ouile circuit. Quod ſi id locum habeat in ouium brutarum atque mutarum paſtoribus, nonne longe amplius habere veritatẽ cõperietur in paſtoribus ouium rationalium,ſanguine Chriſti redemptarum? Nonne illorũ præſentia ſaluti eſt ouibus,ſicut & abſentia frequenter illis infert exitium? Si Moyſe quadraginta tãtum dies abſente à populo ſibi commiſſo, vbi tamen cum domino diuerſabatur in caligine nubis & cacumine montis Sinai, ad accipiendas legis tabulas digito dei ſcriptas,ipſe populus in cultum vituli conflatilis eſt prolapſus, & idolis immolauit hoſtias:quid aliud exinde colligere debemus, q̃ paſtoris præſentiam multum afferre momenti & ponderis ad rectam ouium directionem,cuius abſentia illis tantopere eſt damnoſa? Hæc omnia ſecum animo reputans reuerendus in Chriſto pater ac dominus, inſignis huius eccleſiæ Tornacenſis antiſtes digniſsimus:luſtrato diligẽter ouili ſuaipſius præſentia,inſuper ſolennem celebrare conuocationem paſtorũ populi ſibi crediti in hac ſynodo ceuocationem paſtorũ populi ſibi crediti in hac ſynodo celebri conſtituit,ad ea promouenda,quæ ouium ſuarum ſaluti conducibilia viſa fuerint. Idem quoque mihi pro ſua dignatione prouinciam dedit,ut poſt luculentam exhortationem ſuam in veſtro omnium cõſpectu iam habitam, ipſe cœptam admonitionem proſequerer,& corã hac ornatiſsima virorum corona verba facerem,ad propoſitum negocium ſpectantia. Quod ſane munus etſi viribus meis longe

Exod. 32.

longe maius obire non recusaui, vt ei, cui meipsum & omnia mea debeo, in re tam honesta morem geram. Verum quoniam ad id opus conficiendum humanæ vires minus sunt idoneæ, nisi diuino suffulciantur præsidio: pulsanda assiduis precibus est sacrosancta virgo Maria, diuinorum dispensatrix charismatũ. Siquidẽ (vt ait Bernardus) nihil nos gratiæ deus habere voluit, quod per Marię manus nõ trãsierit. Eius itaq; imploremus supplices auxiliũ, offerentes illi insigne illud angelici eloquij ad eam præconium: Aue Maria.

¶ *Vos autem genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus acquisitionis. Ex loco paulo ante citato.* Quæ quidem verba, tametsi ab apostolorum principe Petro, ad fideles cuiusuis professionis & vitæ dirigantur, vt ipse titulus in illius epistolæ fronte præfixus clare demonstrat: haud absurde tamen hoc loco accommodari possunt particulatim ad sacerdotes dei & pastores ecclesiasticos, vt qui sint eminentior & honoratior fidelis populi pars. Quod vt euadat dilucidius, præsentem nostram exhortatiunculam in duas diducemus particulas. In prima patefacere annitemur, quomodo ipsi sacerdotes & pastores ecclesiarũ, sunt genus electum & regale sacerdotium. In secunda vero, quo pacto iidem sint aut esse saltem debeant, gens sancta & populus acquisitionis. 1. Pet. 2.

Pro absoluenda priore nostræ orationis portiuncula, ad id primo ostendendum loco, sacerdotes domini esse genus electum: nõ est annotatu indignum, quod in libro Numer. scribitur, dominum videlicet præcepisse Moysi, quòd tolleret Leuitas de medio filiorum Israel, & consecraret eos atque separaret ad diuinum cultum ipsiúsq; tabernaculi ministerium: quod & ibidem à Moyse factitatũ esse narratur. Rursum in Exodo dixisse legitur dominus Moysi: Applica ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, vt sacerdotio fungantur mihi. Cuius quidem diuini præcepti executionem per Moysen factã, octauũ Leuit. cap. cõmemorat. Sed quorsum hęc? vt plane commonstremus quòd sicut in veteri testamento Leuitæ peculiariter erant selecti ad altaris officium, & de stirpe Aaron progeniti, ad sacerdotale ministerium: Nume. 8. Exo. 28.

haud secus in noua lege sacerdotes speciatim delecti sunt ad diuini cultus famulatum, pastores itidem ad gerendam dominici gregis sedulam curam. Proinde merito vtrique, & sacerdotes inquam & pastores, genus dei electum dici atque nuncupari debent: quinimo tanto potius & æquius, quanto nouæ legis status sublimior est & præstabilior ritu veteris instituti: quandoquidem vt lex vna ad alteram se habet legem, ita ministri altaris vnius legis ad ministros alterius. Itaque magna sacerdotum & pastorum ecclesiasticorũ dignitas hisce verbis insinuatur, quibus genus dei electum appellantur, & ad summi æterniq; regis famulitium acciti atque designati innuuntur. Cæterum attendere debent solicite, & apud se pensiculatius discutere, quonam pacto electi sint & acciti in sortem ecclesiastici ministerij, an videlicet intrauerint per ostium in ouile ouium, & ita veri sint pastores, vel vtrum aliunde introierint: & sic secundum euangelicum testimonium fures sint & latrones, pastorúmque nomine indigni. Siquidem si ambiuerint curam pastoralem, & cæca ambitione præcipites illam occupauerint, non sunt huiusmodi, electi
Hebr. 5. à domino vt id sortiantur officium, cum scribat B. Paulus ad Hebræos, ꝙ nemo sumit sibi honorem, sed qui vocatur
Psal. 64. à deo tanquam Aaron. Neque de aliquo illorum vere dici posset illud verbum Psalmi: Beatus quem elegisti & assumpsisti, habitabit in atriis tuis. Si præterea simoniaca labe, aut alio quouis illicito pacto, dato precio, ad ecclesiæ
Actu. 8. regimen aut beneficium prouecti sunt sacerdotes & pastores: quis illos recte vocitauerit genus electũ, quibus merito terribilis illa vox B. Petri ad Simonem Magum dici
Iohan. 2. debeat: Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ, quoniã existimasti donũ dei pecunia possideri. Et certe iampridẽ illi à Christo eliminati sunt & eiecti de suo tẽplo, quãdo facto de funiculis flagello, eiecit emẽtes & vẽdentes colũbas de tẽplo Ierusalẽ: illos durius increpitans, ꝙ facerent domũ patris sui, domum negociationis & speluncam latronum. Rursum quantumcunq; rectus sit sacerdotum & rectorũ in ecclesiam ingressus, adhuc tamẽ eo maior ipsos mouere debet solicitudo & anxia cura, vt secundum vocationẽ suam digne ac rite viuant, quanto altiorem intellexerint suæ sortis esse gradum. Nunquã ipsorũ animis excidat illud

ſud B. Petri monitũ: Quapropter fratres magis ſatagite, 2. Pe.1.
vt per bona opera certã vocationẽ veſtrã & electionẽ faciatis hæc enim faciẽtes, non peccabitis aliquando. Cõſiderate ò ſacerdotes cum tremore, quòd Saul à deo electus 1.reg.10
fuiſſe legitur ad regnũ Iſrael gubernandum: ſed quoniam inſolens factus eſt & tumidus animo, à domino reprobat⁹ 1.reg.15.
eſt & abiectus. Reuoluite etiam vobiſcũ, & Iudã Chriſti vocatione ad apoſtolatum eſſe accitũ: ſed auaritia excæcatus, è tanto culmine decidit in barathrũ damnationis æter Mat.27
næ. Amborũ caſus (oro) & præcipitiũ, vos omnes reddat Act.1.
cautiores & ſolicitos, vt ſecundum electionẽ veſtrã ea ſitis morũ honeſtate præditi, eo virtutum decore adornati, quo tandem ad æternæ vitæ conſortium etiã electi inueniamini, & de paucorum illorum numero, qui ſummæ veritatis teſtimonio, electi eſſe referuntur ad perpetuæ beatitudinis hæreditatẽ. Porro ipſi ſacerdotes & rectores eccleſiaſtici, in ſecundo noſtri thematis loco dicuntur regale ſacerdotium, autore Nicolao Lirano in ſua literali expoſitione: quoniam conformati ſunt Chriſto, qui eſt rex Pſal.106.
& ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedec. Gen.14
quem ſacra Geneſeos hiſtoria, & regem fuiſſe, & ſacerdotem dei altiſſimi perhibet. Haud diſſimiliter (inquit) qui verè Chriſtiani ſunt, nõ nomine tantũ, reges ſũt per ſub- Apo.5.
iectionem ſuarũ paſſionũ, & ſacerdotes per orationis deuotæ ſacrificium. Ideo in Apocalypſi ſanctorũ chorus deo concinit. Feciſti nos deo noſtro regnum & ſacerdotes. Ex quibus verbis liquido conſtat, eos qui ſacerdotali munere funguntur, regale obtinere ſacerdotium, quoniam ſuis Pſal.49.
edomitis concupiſcentiis, rectam habent rationem, in animæ ſuæ regno ſceptra tenentem & rerũ dominam: inſup & deo immolant ſacrificium laudis per feruens orationis ſtudium. Et id quidẽ non iniuria. Nam qui ſuis dominari nõ valet improbis cupiditatib⁹, ſed impellentibus illis prӕceps fertur in abrupta vitiorum: quis hunc merito regẽ appellauerit, & nõ potius miſerrimũ ſuarũ perturbationũ ſeruũ? cũ veritas euãgelica clare nobis intonet, ꝙ qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: & B. Petrus conteſtetur, ꝙ à quo quis ſuperatus eſt, huic & ſeruus addictus eſt. Verum Iohan.8.
nunc iure percontari licet oẽs, an regale ſit illorũ ſacerdo 2.Pet.2
tũ & paſtorũ ſacerdotiũ, qui ſympoſia & cõpotationes aſſi
due

due exercent, qui pleno vini haustu se proluunt, qui(vt
Prouer.23. verbis vtar Sapientis)cõmorantur in vino,& studẽt cali-
cibus epotandis:qui denique ad potus æquales certãt, &
annitũtur alios ebrietate obruere? Nonne tales in ebrie-
tatibus & comessationibus cõtra prohibitioné Apostoli,
Rom.13. ducunt dies suos, sæpius cauponã tabernámque vinariã q̃
ecclesiã frequentantes? Quis, oro, huiusmodi viris & Epi
curi de grege porcis, alios regendos cõmiserit, qui necdũ
seipsos regere norunt? Qui enim sibiipsi nequam est, cui
Eccle.14 alij bonus erit? vt ait Ecclesiasticus. Cõtra huiusmodi aũt
sacerdotes, nõ reges, sed cõpotores, terribiliter inclamat
Isaia.5 dominus, per Isaiam dicens: Væ qui consurgitis mane ad
ebrietatem sectandã, & potandum vsque ad vesperã, vt vi
no æstuetis. Cithara & lyra & tympanũ & tybia & vinum
in conuiuiis vestris: & opus domini nõ respicitis, nec o-
pera manuũ eius consideratis. Et rursum per eundé pro-
phetam paulopost: Væ qui potentes estis ad bibẽdũ vinũ,
Ibidem. & viri fortes ad miscendã ebrietatẽ. Rursum, & illud sciſci
tari non est superuacaneũ, an debitũ orationis sacrificium
deo offerunt, qui astãtes choro psallentium, vana miscent
colloquia, scõmata, risus, cachinnósque mouent, & eccle-
siasticũ interturbãt officium: aut qui tẽpore diuini officij
quod in choro celebratur, extra illius septa intra tẽplũ vl
tro citróque deãbulãt, Laicis confabulantur, aut secularia
pertractãt negocia? Quos mores conspicata plebs, aut ad
simile agendũ inducitur, aut in odiũ ecclesiastici gradus
ac cœtus ob tantã morũ improbitatẽ pertrahitur. Hocci-
ne, oro, est sacerdotũ officiũ, tẽplum dei cõmutare in pu-
blicæ confabulationis conuenticulũ? Hæccine est oblatio
orationis grata deo, in qua nec corpus, nec mens ipsa do-
mino est addicta? Extirpentur igitur huiusmodi informia
monstra ab ecclesia dei, euellantúrque & excidantur pe-
nitus sacerdotes Bacchi, ambulones & cachinones à tem-
plo: vt vere de sacerdotibus & pastoribus ecclesiasticis di
ci possit id beati Petri verbum, in principio adductũ: Vos
1.Pet.2 autem genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta, po-
pulus acquisitionis.

¶ Secunda præsentis orationis pars, pro nostra pollicita
tione ostensura est, quonã pacto sacerdotes domini & pa-
stores ecclesiastici, sint aut saltẽ esse debeãt gens sctã & po
pulus acquisitionis. Sane, autore B. Dionysio in lib. de di-

uinis nominibus, sanctũ illud dicitur, quod incoinquinatũ est, & ab omni impuritatis labe alienũ. Secundũ quam acceptionẽ sæpius inculcat auribus populi Israelitici dominus: Sãcti estote, quoniã ego sctũs sum. Dicitur & illud sctũm, secũdũ protritã in sacris literis nũcupationẽ, quod domino consecratũ est, & ab his quæ sunt prophana, separatũ: vt vestes sanctæ, loca sancta, calices sãcti. In qua quidẽ ratione & sacerdotes sancti dicuntur in Leuitico, quoniã dicati sunt diuino ministerio, & à laicorũ cœtu ac plebe disseparati. Quod cũ ita se habeat, par est, eos etiã à frequenti & quotidiano laicorũ contubernio penitus esse alienos, ne ex assidua cũ illis conuersatione, imbuãtur ipsorũ morib⁹ omnino secularibus, & spiritualia odio habeãt exercitia: vnde & ecclesiasticus ordo contẽptui habeatur à cæteris: vertatúrque in sibilũ, irrisionẽ & ludibriũ. Scriptũ vtique est in Psalmo de filiis Israel: Cõmixti sunt inter gẽtes, & didicerũt opera eorũ. At nõ pro solis illis scriptum est, sed & pro nobis, vt exẽplo illorũ cognoscamus, quod sicut ipsi Chananæis cõtra domini mãdatũ cõmixti, cõsortio eorũ pertracti sunt ad spurcitias cultus idolorũ: ita viri ecclesiastici, si crebrã habuerint cũ laicis in cõuictu familiaritatẽ, facile ex huiusmodi cõsuetudine cõtrahent illorũ mores ab honestate dedicatorũ templi ministerio virorũ longe abhorrentes, animumq; induent secularẽ, moribus illis respondentẽ. Secundũ primã etiã significationẽ. S. esse summopere decet ipsos sacerdotes & pastores dominicos, quandoquidẽ necesse est ipsos esse incõtamidatos ab omni carnali spurcitia & mũdos, quẽadmodũ in Leuitico de sacerdotibus loquẽs dominus, ait: Sancti erunt deo suo, & nõ polluent nomen eius. Incensum enim domini & panes dei sui offerũt: & ideo sancti erũt. Rursũ eodẽ loco legitur dominus ad Aarõ dixisse: Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculã, nõ offeret panes deo suo, nec accedet ad ministeriũ eius. Si corpis itaq; macula, q̃ citra culpã obuenit, prohibuit Leuitas altaris officio, quãto magis animi labes & carnalis immunditia, nunc vetare debet quẽpiã se ingerere ad tã sublime ministeriũ? Iterũ sequenti eiusdẽ libri capite perhibetur domin⁹ filiis Leui dixisse: Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filij

Leui. 19

Psal. 105

Leuit. 21.

Leuit. 22.

Israel

Iſrael domino, in quo eſt immunditia, peribit corã domino. Ecce corporis immunditia prohibet acceſſum ad ea quæ oblata ſunt ab hominibus ipſi deo. Nonne igitur potiore iure, inquinatio carnis debet vnumquenque prohibere ab immolatione ſupercæleſtis hoſtie? Inſuper agnũ Paſchalem manducaturi Hebræi, iuſſi ſunt renes habere accinctos, & panibus azymis veſci. Sed cuius rei id typus eſt & figura, niſi caſtimoniæ ab eis ſeruandæ, qui verũ agnũ Paſchalem ſunt immolaturi, vt in puritate cordis & corporis eundem ſumant, & in azymis ſynceritatis & veritatis? Lũbos enim præcingimus, inquit Greg. cũ carnis luxuriã per continentiã coarctamus. Sed age nunc etiã ſummorũ pontificũ autoritate mõſtremus, q̃ graue ſit in ſacerdotibus carnalis immunditiæ crimen, & quàm ſeuera caſtigatione plectendũ. Atteſtatur illud plane Innocent. ſecundus. 28. diſt. cap. Decernimus, his verbis: *Decernimus vt ij qui inordine ſubdiaconatus aut ſupra, vxores duxerint aut concubinas habuerint, officio atque eccleſiaſtico beneficio careant. Cum enim ipſi tẽplum & vaſa domini, ſacrariúmqu e ſpirituſſancti debeãt eſſe & dici, indignũ eſt, eos cubilibus & immunditiis deſeruire.* Cõprobat idem & Alexã. 3. in tit. de cohabitatione clericorũ ac mulierũ, capit. Clericos, ita ſcribẽs Salernitano archiepiſcopo: *Clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, qui publice tenẽt cõcubinas, p̱ ſuſpenſionis & interdicti ſentẽtiã debes arcti⁹ cogere, vt mulieres ipſas à ſe ita remoueãt, ꝙ de illis ſiniſtra ſuſpicio non poſſit haberi. Et ſi qui eorũ ad ipſas redire, vel alias accipere forte p̃ſumpſerint: ĩ aliquos eorũ debes perpetuã excõmunicationis ſententiã proferre, vt alij eorũ exemplo perterriti, à ſimilibus arceantur.* Audiendus itidem eſt & Hieronymus, fornicationem & concubinatũ ſacerdotum hiſce verbis inſectans: *Acerbiora gehẽnæ tormenta, ſacerdotibus & clericis fornicãtibus reſeruantur. Væ tibi ſacerdos, qui eodẽ ore oſcularis filiã veneris, quo pauloante ſumpſiſti filium virginis. O impie Iuda, oſculo filiũ hominis tradis.* Itaque ſicut Eſdras mulieres
1. Eſ. 10 alienigenas ſeparauit à populo Iſraelitico, cui contra domini præceptum erant connubio iunctæ: haud minore ſedulitate ſacerdotes iſti, veneris & cupidinis miniſtri, à templo domini ſunt arcendi, ne amplius illorum colluuie, ſen-

tina & ſpurcitia contaminetur.

Demum, poſtremo loco nunc reliquum eſt paucis aperire, quo pacto ſacerdotes & paſtores eccleſiaſtici, populus ſunt acquiſitionis. Quod quidẽ ſecundum actiuã rationem in præſentia eſt accipiendum, vt populus acquiſitionis dicantur, quoniam acquirant deo animas & lucrẽtur: aut per ſedulum orationis ſtudium, quod ſacerdotum eſt proprium: aut per diligentem vigilémque curam in ſalutẽ ouium commiſſarum, quod paſtorum eccleſiaſticorum eſt munus. Qui ſi deprehenderint aliquam ſuarum ouium eſſe deperditam, anxio debent animo illam quærere, donec inuenerint: & inuentam more boni paſtoris euangelici humeris benignitatis ſuſtollere, atque in caulã eccleſiæ ſtudioſe reducere: cõuocare demum amicos & vicinos ad cõgratulationem ob inuentam ouem quæ perierat. Hi plane paſtores, populus ſunt acquiſitiõis animarum & ouiũ, pro quibus CHRISTVS mortuus eſt. Verum interrogare hic libet, quomodo populus acquiſitionis ſunt paſtores illi, qui nullam ſalutis commiſſis gregis curam habentes, quàm maximo poſſunt annuo cenſu & in licitationis morem, ſuam parochialem eccleſiam aliis locant, plerunque indiſciplinatis, improbis, & corruptiſſimæ vitæ vicariis. Qui vt conſtitutum precium quotannis ſuo exoluant paſtori atque curato, adiguntur ad graues exactiões in ſuis eccleſiis populo imponendas, pro ſacramentorum adminiſtratione aut exequiarum celebratione, & ad cutẽ vſque miſeras oues attondent. Certe ſi qui tales ſunt, populus ſunt acquiſitionis, nõ animarum, ad augendũ Chriſti ouile: ſed pecuniæ, ad referciendam crumenam. Nihil quippe paſtores illi aliud petere videntur, niſi emulgere lac ſuarum ouium, & totam lanam ſibi arripere. Sane terribiliter inclamat dominus per Ezechielem contra huiuſmodi paſtores, quin potius mercenarios, dicens: Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: Lac comedebatis, & lanis operiebamini: & quòd craſſum erat, occidebatis: gregem autem meum non paſcebatis. Contra eoſdem quoque dominus per Hieremiam intonat; Væ, inquit, paſtoribus qui diſpergunt & dilacerant gregem paſcuæ meæ, dicit dominus: Sed nonne perſimiles ſunt hi duobus filiis

Luca.15. *Mat.18*

Eze.34

Hiero.23

1. Reg. 2 filiis Heli, Ophni & Phinees? de quibus dicit ſcriptura, ꝙ erant filij Belial, neſcientes dominum neque officiũ ſacerdotum. Extorquebant enim violentia à ſacrificantibus vnam partem hoſtiæ immolandæ. & cõtra ius ac fas ſibi rapina vendicabant. Propter quod vno die ambo gladio al-

1. Reg. 4 lophylorum in bello cæſi ſunt. Neque iidẽ diſſimiles ſunt

Matt. 15. & 23. ſcribis & phariſæis, qui diuerſas excogitarunt traditiones legi diuinæ contrarias, ad pecuniæ aucupium & quæſtum, qui deuorabant domos viduarum per ſimulatam prolixæ

Ioh. 18 orationis ſtudio ſanctitatem. Propter quod & alia ſcelera, in peccatis ſuis (vt prędixerat dominus) mortui ſunt. Quod nimirum & his timendum eſt paſtoribus, qui quæ ſua ſunt

Philip. 3 quærunt, non quæ Ieſu Chriſti: qui cum deo militare de-

1. Tim. 2. berent, implicant ſe negociis ſecularibus. Porro vetuſtũ Apollinis Pithij fuiſſe quondam oraculum, in officiis tradit Cicero, Spartam tandem auaritia perituram. Ego verò Delphicis tripodibus & cortinis longe verius eſſe timeo vaticinium, eccleſiam dei auaritia demum collapſuram in præceps. Author item eſt Hieronymus, ſynagogã Iudæorum ob inexplebilem ſacerdotum cupiditatem potiſſimum corruiſſe. Cõſimili ratione id ſummopere formidandum, ne & ipſa eccleſia dei (quæ propemodum ruinam minatur) propter inſatiabilem ſacerdotum & paſtorum philargyriam, auiditatémque pecuniæ, prorſus eat peſſum, & labatur in imum. At noſipſi grauiſſime cœtus, ſtudeamus omnes enixe ſic eſſe gens ſancta per ſeparationem à conſortio laicorum & continentiæ puritatem: & populus acquiſitionis animarum, per feruentem ſalutis earũ zelum: vt tandem à domino recipi mereamur in æterna cæleſtis Ieruſalem habitacula, & ibi cum CHRISTO verò & bono paſtore, ꝑpetuo gaudere. Quod nobis annuat deus omnipotens & benedictus in ſecula. Amen.

IN SYNODO EPIſcopali Tornacenſi, Sermo ſecundus.

Cogno-

COgnoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. Ex euangelii Iohannis 10. cap. deſumpta ſunt hæc verba. Et in primariam huius orationis baſim adducta. Aeternus ipſe ſpõſus celeberrimi patres, in dulciſſimo Cantici canticorum epithalamio, dilectam ſuam ſponſam ſanctam eccleſiam, *Cant. 4.* his compellat verbis: Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus. In quibus eã horto cõparat amœniſſimo, variis florum arborúmque fructiferarum generibus referto, & viretis dulcéque olentibus herbis adornato, quòd in ea mirus eſt graduũ eccleſiaſticorũ decor, ſacramẽtorũ ſeptiformis varietas, ac omnimodus virtutum ſuauem ſpirantium odorem ornatus: denique tã validũ diuini præſidij munimẽtum, vt portæ inferi prę ualere non poſſint aduerſus eam. *Mat. 16.* Hunc autẽ hortũ muro angelicæ cuſtodiæ concluſum, & ſignaculo ſupernæ deitatis ſignatũ tanquam annulo & ſigillo ſupremi regis, Chriſtus commiſit paſtoribus eccleſiaſticis aſſeruandũ, qui diligenter inuigilent, ne ſepta eius demoliantur aduerſarij, & deſtruant ſepem ipſius, ne irrumpãt in illum diruto muro huſtes inferni, omnémque illius auferant decorem, flores conuellãt & lætos frutices: inſerántque noxias herbas terræ ipſius, & virulenta plantaria, horridámque aſpectu reddant ac informem eius faciem. Quocirca ſacrorũ pontificum (quib⁹ horti huius eccleſiaſtici commiſſa eſt cura, vt hortulanis ſecundariis ſub Chriſto principe hortulano conſtitutis) munus eſt ac officium, frequenter (vt materialium hortorum cuſtodes facere aſſolent) hortum hunc myſticum inuiſere, totúmque obambulare, & attentiſſime circunſpicere, ſi ſolida ſit ac firma eius maceria, ſi placidi flores, & natiua ſpecie vernantes, ſi humecti frutices, cæleſtique pluuia largiter irrigati, ſuum afferant fructum: ſi denique non irrepſerint in ipſum vulpeculæ, aut id genus infeſtæ beſtiæ, quæ deuaſtent huius horti pulchritudinem, conſitas arbores erodant, roſaria depaſcantur & violas. Quæ omnia ſecum animo reputans reuerendus in CHRISTO pater & dominus, inſignis eccleſiæ Tornacenſis epiſcopus apprime dignus, memórque ſuſcepti diuina miſeratione pontificalis officij, creditum ſuæ fidei

hunc

hunc hortum ecclesiasticum, in hac soléni suæ diœceseos synodo, conuocationéque celebri, ingenti solicitudine visitare venit, ac diligentissimæ sedulitatis oculis circunlustrare, quanam sit habitudine ac vultu: vt si quid in eo cóperiatur marcidum, squalens aut labefactatum, vigilãti cura instauretur: si quid confractum, conculcatum pedibus, aut terra euulsum, sedula reparetur opera: si quid denique lãguidum, effossum aut dirutum occurrat, accuratiore industria resarciatur. Ad quod cõmodius efficiundum, mihi suo clientulo séper addictitio hanc cõmendauit prouinciã, vt post luculentam & salutarem admonitionem coram hac ornatissima virorũ corona ab ipso splendide propositam, quæ dicenda in eam rem superessent, cõtinua oratione prosequerer. Ipse verò, etsi non ignorem complures hic adesse, qui feliciore ingenio & huberiore dicendi copia, quàm præstare queam, hoc munus obirent: tamé ne vel transuersum (vt aiunt) vnguem ab eius iussis discedã, cui quoad vixero, semper debebo plurimum: submisi imbecilles humeros huic graui sarcinæ, in eo spem meã omnino collocans, qui teste Sapientia, aperit os mutorum, & linguas infantium facit disertas. Cuius vt præsentaneum sentiamus fauorem, ad sacrosanctam virginem Mariã dei matrem gloriosam, nostra vota precésque in primis conuertamus, offerentes ei angelicum hoc alloquium: AVE MARIA.

Sap. 10

Iohan. 10. ¶ *Cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Ex loco paulo ante citato*. Quæ sane ipsius summi primíque pastoris de seipso sunt verba, conditiones ac mores boni veríque pastoris exprimentia. Quoniam autem teste Philosopho, in omni multitudine ad vnum primum est deuenire, quod sit metrum ac mensura cæterorum eiusdem generis, in copioso quoque pastorum numero datur vnum supremum, & in excelso constitutum culmine, vtpote dominus noster Iesus Christus, pastorum omnium singularis idea, ac absolutum exemplar. Qui multos ante se misit pastores, tam quam typum & figuram eius referentes. Varios quoque post suum in carnem aduentum habuit pastorio munere insignes viros, eius vestigia propemodũ consectatos. Népe iustus Abel pastor ouium, ab inuido fratre trucidatus, agnum qui occisus est, ab origine mũdi, haud abumbrate ex-

Gen. 4.

expresſit. Ioſeph item ſanctus patriarcha, paterni gregis cuſtos, à fratribus diro liuore exagitatis diuenditus, Chriſtum paſtorem magnum à diſcipulo Iudæis proditum, ſignificauit. Quid Moyſen referam, ſoceri ſui Ietro greges poſcentem? Nonne liberatione populi Iſrael de Aegypto & legiſlatione, Chriſtum paſtorem verum effigiauit, ſaluatorem mundi, legiſque euangelicæ latorem? Sed & Dauid à leone & vrſo patris oues eruens, Chriſti paſtoris primi retulit imaginem, à faucibus leonis inferni & vnguibus vrſi ſæuientis, humanum genus eripientis. Nonne & in carne apparens paſtor noſter, angelico miniſterio paſtoribus ſuam annunciauit natiuitatem? quos protinus effecit ſui in mundum exortus præcones ac teſtes. Cúmque ſanctam ſuam eccleſiam ſuis ſtabiliret gradibus ac numeris, conſtituit in ea quoſdam (vt ait Apoſtolus) paſtores, qui huius primi paſtoris viuam repræſentarent ſpeciem. Et hi in naſcentis eccleſiæ exortu fuerunt apoſtoli, viriq; apoſtolici, veſtigiis Chriſti penitus inſiſtentes, & ponẽtes animas ſuas pro ouibus ſuis. Quibus ſucceſſerunt ſanctitate non diſpares, virtutéque & ſignis illuſtres viri & eximij, qui miro doctrinæ ſacræ probitatiſque ſplẽdore, gregem dominicum in viam ſalutis direxerunt. Et ita continuata ſeriæ adhæc tempora noſtra, deductus eſt ſacer paſtorum eccleſiaſticorũ ordo, & ad finem vſque mundi (ſicut & eccleſiæ ſanctæ ſtatus) protrahetur ac extendetur. Cæterum vt vero paſtorum nomine inſignantur, & rem ipſam, non nudum nomen paſtorum habeant, qui preſunt gregi Chriſtiano: notas & ſigna primi paſtoris in ſe oſtẽtent, eius mores referant, conditionẽſque ipſius prætendant, oportet: quandoquidẽ nomenclatura paſtorum prorſus ſunt indigni, qui nullam cum ipſo vero paſtore Chriſto gerunt morum ſimilitudinem aut conformitatem. Cũ igitur ad ipſum vt ſcopum debeat omnis paſtorum dirigi conſideratio & obtutus, quo illius ſimiles euadant ac æmuli: ante omnia opus fuerit, eas boni paſtoris conditiões (quæ in Chriſto mirifice ac eminẽtiſsime relucẽt) dignoſcere, & ad illas ſibi ſtudioſe vendicandas, cæteros paſtores in præſentia adhortari. Prætermiſsis autem reliquis, duas duntaxat huiuſmodi proprietates, propoſitiõi liminari annotatas, in præſenti ſermone pertractabimus, quẽ

Gene. 37

Exo. 3

1. *Reg.* 17

Ephe. 4

ſecundum hoc ipſum, in duas diducemus particulas.

In prima, quomodo paſtor dominicus ſuas oues cognoſcere debeat, oſtendemus: ſecundum primum aſsignati thematis articulum, Cognoſco oues meas. In ſecunda verò, quonam pacto debeant oues Chriſtianæ ſuum ediuerſo cognoſcere paſtorem, diſcutiemus: ſecundũ poſteriorẽ datæ ꝑpoſitionis principalis partẽ, Et cognoſcũt me meæ. ¶ Quantum ad priorem iam factæ partitionis portionem attinet, tres potiſsimum aſsignantur modi, quibus paſtor dominicus ſuas debeat oues cognoſcere. Horum primus eſt, quantum ad mores ipſorum & vitæ qualitatem, quam in ſingulis indagate & exploratam habere debet paſtor, ſecundum illud Sapientis in Prouerbiis dictum: Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuóſq; greges conſidera. Non quidem vultum corporis exteriorem, qui primo occurſu facile conſpicuus eſt: ſed interiorem animi faciem in qualitate morum propenſiore affectu & genere vitæ conſiſtẽtem. Secundũ cuius diuerſitatem varij quoq; applicandi ſunt ab ipſo paſtore directionis modi & exortatiõis, perinde atque diuerſis morborũ generibus, adhibenda ſunt à medicis corporum varia remedia, vt præclare demoſtrat B Gregorius, in ſuo paſtorali dicens: Non vna & eadem cunctis exhortatio cõgruit, quia non omnes eadem morũ qualitas conſtringit. Sæpe nanq; aliis officiunt, quæ aliis proſunt: quia & plerũq; herbę quæ hęc animalia nutriũt, alia occidunt. Lenis ſibilꝰ equos mitigat, catulos inſtigat. Et medicamentum quod hunc morbũ imminuit, alteri vires iungit. Et panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate ergo audientium formandus eſt ſermo doctoris, vt & ſua ſingulis congruãt, & tamen à cõmuni ædificatiõis arte nõ recedãt. Hęc Gregor. Qui deinde ſex & triginta admonitionis modos, pro qualitate ac conditione perſonarum quibus exhibendi ſunt, inter ſe diuerſos, partculatim explicat. Ex quibus hunc ſolum nũc proponemus, quod ſi rector eccleſiaſticus aliquos placido & miti ingenio nactus fuerit, à iuſtitiæ rectitudine digreſſos: hos ĩ ſpiritu lenitatis & facilitate animi ſtudeat admonere, atque ad rectam viam reducere, exemplo boni paſtoris, qui inuentam ouem centeſimam quæ perierat, non mutilauit nec affecit verberibus, ſed hume-

Prou. 27 · Gala. 6 · Matth. 18

ris

ris benigniter sustulit, atque ad suum ouile reportauit.
Et paterfamilias filio suo iuniori ad se reuerso, non ex- Luc.15
probrauit prioris vitæ flagitia & luxum, sed oscula & amplexus cum summa beneuolentia eidem impartiuit, pristinúmque ornatum restituit. Si quos vero proteruos & rebelles offenderit in suo grege, & aberrasse cognouerit à via veritatis: hos asperius & acerbius increpet, aut superiorum potestate perpellat ad mētis sanitatem, secundum illud verbum Apostoli ad Timothæum: Peccantes 1.Timo. 5.
coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Et illud eiusdem dictum: Prædica verbum, insta importune, 2.Tim.4.
opportune: argue, obsecra, increpa, in omni patientia & doctrina. Sic Corinthium incestuosum Paulus tradidit 1.Corin.5.
satanæ in interitum carnis, propter enormitatem criminis, vt spiritus eius saluus fieret in domino. Sic etiam Hymenæum & Alexandrum circa fidem naufragantes, idem permisit satanæ potestati, vt discerent non blasphemare. Quod si incurij & negligentes fuerint pastores ecclesiastici ad cognoscendas oues suas, an morbidæ sint aut peccatis sauciæ: de illis certe rationem reddent in die iudicij, quemadmodum Apostolus de præpositis & rectoribus Hebr. 13.
loquens, ait: Ipsi enim peruigilant, quasi rationem de animabus vestris reddituri. Et de vnoquoque subiectorum ipsi pastori commisso, dicitur à domino ad rectorem illud verbum, quod tertio libro Regum scribitur: Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius. Nonne igitur pro omnium suorum subditorum animabus erit anima pastoris? & longe quidem amplius criminis rea agetur, si illius negligentia perierint, quòd non cognouerit solicite oues suas, nec studiose id emendauerit in eis, quod correctione indigebat? 3. Reg.20

Secundo suas oues cognoscere debet pastor, quantū ad fidem ipsorum & doctrinam catholicam, & discutere sedulo, an syncera, pura & integra sit ipsorum fides, nihil habens superstitionis, vanitatis aut impietatis permixtū: Mat.13.
vel vtrum apud aliquo ipsorum inueniatur zizanium errorum prauorúmque dogmatum, superseminatum noctu ab inimico homine ipsi agro dominico, Quod vbi deprehenderit, protinus studeat euellere & extirpare infœlix loliū, ne latius proserpat & adaugeatur in perniciē aīarū

deinde verum fidei semen, illius noxiæ herbæ iam conuulsæ loco, elaboret anxius inserere. Cautiores itidem reddat suos frequēti admonitione, ne leuiter & facile admittant noua dogmata, quæ passim pullulant & oboriuntur hoc nostro æuo in graue scandalum & periculum totius ecclesiæ, vt hac nostra ætate completum videatur il-
2. *Tim.* 4. lud verbum Apostoli ad Timotheū: Erit, inquit, tempus cum sanam doctrinam nō sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidē auditū auertent, ad fabulas aūt conuertentur. Illud etiam eiusdem dictum nostra tempestate censetur adimpletum: Spiritus quidem manifeste dicit, quia in nouissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam. Nonne doctrina dæmoniorum existimari debet (oro) impietas Lutherana, superioribus annis oborta, & vniuersum concutiens orbem Christianum? Quæ totum ordinem ecclesiasticum confundit, inficians summi pontificis in cæteros spiritualem principatum &
Roma. 13. primatum, esse à deo, à quo tamen (vt ait Paulus) omnis est potestas, eundémque minimo cuique sacerdoti potestate coæquans. De septenario itidem sacramentorum mysterio, de pœnitentia & partibus eius, de præceptis dei & purgatoria post mortem afflictione, perperam sentire & longe aliter quàm receptissimi ex lōga antiquitate patres sancti, deprehenditur. Præterea probatissimorum autorū scripta, sacrorúmque conciliorum autoritatem omnem aspernatur, vt solus sibi sapere videatur, atque vtinam ad sobrietatem. Quódque his grauius ferendum est, sacrilegis Bohemorum erroribus iampridem damnatis, propensius fauet, periculosæque discessioni ab vnitate ecclesiæ magnam aperit fenestram, ansámque ministrat. Quæ, nisi diuina occurrat bonitas, & prouida patrū prudentia, haud dubie futura timetur. Itaq; de huiusce perniciosi dogma-
Marc. 1. tis insania recte dixerim, quod apud Marcum euangelistā scribitur: Quænam doctrina hæc noua? an diuinitus inspirata, vel potius à spiritu mendacij cordibus humanis instillata, ad perditionem multorum? Digna profecto (vt semel quod sentio proferam) quæ pontificia autoritate fun-

ditus

dit⁹ ſuccindatur & eradicetur, ne ſuum venenum in plures effundat, ac latius diſpergat. Alioqui locum in ea habebit, quod Hieronymus de Arriana ſcribit impietate, vtpote ꝙ paruã hæreſeos ſcintillam excitauit Arrius in Alexandria, quæ quoniam mature non eſt extincta, mox creuit in flammam ingẽtem, quæ totum depopulata eſt orbẽ. Ad quod incõmodum citius inferendũ eccleſiæ, plurimũ facit incautus illorum labor & ſudor, qui plus æquo Luthero dogmatiſtę addicti, volumina eius traduxerunt (vti accepi) ex Latino ſermone in Gallicum & Teutonicum, quo laicis & idiotis, nullam habentibus recti iudicij diſcretionem ad ſecernendũ album ab atro, aut lucem à tenebris, etiam materiam obiiciant ſeipſos perdendi, & coram cæcis ponant offendiculum. At quoniam ſoli perire nolunt, eo quod in libris illis ſub melle latet venenum, ſed multos quærunt perditionis eiuſdem conſortes & ſocios: digni profecto habentur hi traductores, vt & graui afficiantur ſupplicio ob ſuam temeritatẽ, & has ſuas elucubrationes, elaboratâſque tranſlationes Vulcano committi videant, atque in fauillam redigi, ne illarum lectione cæteri inficiantur.

Frigidus (ô pueri, fugite hinc) latet anguis in herba. *Virgilius.*

Tertio denique loco ſuas oues paſtores eccleſiaſtici cognoſcere debent, quãtum ad moderatam emolumentorũ temporalium ab ipſis perceptionem, ſine exactione, extortione & violentia. Fateor equidem, & id neminem latet, tã iure diuino & naturali, ꝗ humano & poſitiuo, ipſis paſtoribus miniſtrãtibus ſpiritualia officio, deberi à ſubditis neceſſaria ſubſidia ad vitæ ſuſtentationem & victũ, quemadmodum Aegyptiis ſacerdotibus ex horreis publicis miniſtrabantur alimenta à rege, cũ Ioſeph toti dominaretur Aegypto: & diuina ſanctione Leuitis tabernaculo inſeruientibus aſsignabantur decimæ & primitiæ in portionem eorum peculiarem. *Gene.47.* Sacerdotes itidem antiquæ legis, de oblatis ſacrificiis vnã accipiebãt partẽ, quæ dei iuſſione ceſsit eis in vſum. Quod & Paulus ad Cor. ſcribens, multifariã oſtẽdit, etiã permiſſum eſſe atque indultũ nouę legis cultoribus. *1.Corin.9.* Quis militat, inquit, ſuis ſtipendiis vnꝗ? Quis plantat vineã, & de fructu eius nõ edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis nõ mãducat? An & hoc lex nõ

dicit? Nõ alligabis os boui trituràti. Nũquid de bobus cu
ra est deo? An propter nos vtiq; hoc nõ dicit? Propter nos
vtiq; hæc scripta sunt: quoniã debet in spe, qui arat, arare
& qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis sp
ritualia seminauim⁹, magnũ est si nos carnalia vestra me-
tamus? Eodẽ quoq; loco contestatur idẽ, ꝙ qui altario de-
seruiunt, de altario participãt, quódq; dominus ordinauit
his qui euangeliũ annũciãt, de euãgelio viuere. Quinimo
Malach. 3. & per Malachiã prophetã asseuerat dominus, sterilitatem
plærunq; imitti terris & vineis, ꝙ nõ persoluantur, vt de-
bét, decimæ sacerdotibus. Si affigit, inquit, homo deum,
quia vos cõfigitis me? Et dixistis: In quo cõfigimus te? In
decimis & in primitiis. Et in penuria maledicti estis, & me
cõfigitis gẽs tota. Inferte omnẽ decimã in horreũ meũ, vt
sit cibus in domo mea, & probate me super hoc, dicit do-
minus: Si nõ aperuero vobis cataractas cæli, & effudero
vobis benedictionẽ vsq; ad abundantiã. Et increpabo pro
vobis deuorantẽ, & non comedet fructũ terræ vestræ, nec
erit sterilis vinea in agro, dicit domin⁹ exercituũ. Verun-
tamẽ hac tẽporalia accipiẽdi facultate (proh dolor) plæ-
rique pastores ecclesiastici nonnunq̃ abutũtur, neglectáq;
prorsus ouiũ cura spirituali, quæ sua sunt quærũt, nõ quę
Philip. 3. Iesu Christi: extorquẽtes interdũ vi & exigẽtes, quod iure
non debetur. Contra quos per Ezechielem prophetã ita
Ezech. 34. clamat dominus: Væ pastoribus Israel qui pascebãt semet
ipsos. Nonne greges à pastoribus pascuntur? Lac come-
debatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat, occi-
debatis: gregem autem meum non pascebatis. Quod in-
firmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sa-
nastis: quod confractum est, nõ alligastis: & quod abiectũ
est, nõ reduxistis: & quod perierat, nõ quæsistis: sed cũ au-
steritate imperabatis eis, & cũ potẽtia. Et dispersæ sunt o-
ues meę, eò quod nõ est pastor, & factę sunt in deuoratio-
nẽ omniũ bestiarũ agri. Propterea pastores audite verbũ
domini: Ecce ego ipse super pastores, & requirã gregem
meũ de manu eorũ: & cessare faciã, vt vltra nõ pascãt gre
gẽ meũ, nec amplius pascãt pastores semetipsos. Per Ier.
Ierem. 23. etiã idẽ cõqueritur dominus his verbis: Vę pastoribus Is-
rael, qui dispergunt & dilacerãt gregẽ pascuæ meæ, dicit
dominus. Ideo hæc dicit dominus de⁹ ad pastores, qui pa
scunt

ſcũt populũ meũ: Vos diſperſiſtis gregem meũ, & eieciſtis eos, & non viſitaſtis eos. Ecce ego viſitabo ſuper vos malitiã ſtudiorum veſtrorũ. Ad quod effugiendum iudiciũ, quiſque paſtorum ita curando gregi ſuo ſit intẽtus, vt vere dicere id verbum poſsit, quod in principio propoſitũ eſt: Cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. *Iohan.10*

¶ Secunda præſentis orationis pars (vt inſtituimus) eſt oſtẽſura, quonã modo debẽt etiã oues ſuũ cognoſcere paſtorẽ: quoniã nequaq̃ habetur integra officiorum inter paſtorẽ & oues exhibitio, niſi vicaria, mutua & reciproca ſit ouiũ quoq; ad ſuũ paſtorẽ habitudo. Itaque trib⁹ itidẽ modis debent oues viciſsitudine quadã, & facta viciſsim compenſatione offici j, ſuum cognoſcere paſtorem.

Primo, in honoris & reuerentiæ exhibitione, exterioribus ſignis venerationẽ præſerentibus facienda. Ad quod *Exo.20.* ſane diuino aſtringuntur pręcepto, dicente: Honora patrẽ tuũ & matrẽ tuã, vt ſis longæuus ſuper terram. Quod nõ modo de patre & matre ſecundũ carnẽ accipiendũ eſt, ſed multo etiã magis de parentibus ſecundũ ſpiritum. In qua quidẽ ſpirituali propagatiõe, ſancta eccleſia mater eſt noſtra, quod nos regenerauit Chriſto ex aqua & ſpũſancto. Paſtor autẽ eccleſiaſticus, noſter eſt pater myſticus, ꝙ illi animæ noſtræ cura eſt credita. Quod & Apoſtol⁹ ad Heb. *Heb.12.* ſcribens comprobat, dicens: Deinde patres quidem carnis noſtræ eruditores habuimus, & reuerebamur eos. Nõ multo magis obtemperabimus patri ſpirituũ, & viuem⁹? Et illi quidẽ in tẽpore paucorũ dierũ, ſecundũ voluntatẽ ſuã erudiebãt nos: hic aũt ad id quod vtile eſt, in recipiendo ſanctificationem eius. Confirmat idem Hierony. ita ſcribens ad Nepotianum: Eſto ſubiectus pontifici tuo, & quaſi parentem animæ ama. Quod autẽ de pontifice dicit, de quolibet etiam alio paſtore eccleſiaſtico eſt intelligendum. Quod ex B. Greg. verbis clari⁹ innoteſcit ſi ita ſcribentis Hermãno Metẽſi epiſcopo: Quis dubitet ſacerdotes Chriſti, regum & principum, omniũmq; fidelium patres & matres cenſeri? Nõne inſanię miſerabilis eſſe cognoſcitur, ſi filius patrẽ, & diſcipulus magiſtrũ ſibi conetur ſubiugare? & iniquis obligationib⁹ illũ ſuę poteſtati ſubiicere, à quo credit, non ſolũ in terra, ſed & in cælis ſe ligari poſſe & ſolui? Accedat his teſtib⁹ Augu. exponẽs illud verbũ Apoſt.

1. *Timo.* 5. in prima ad Timotheum epiſtola: Qui bene prẹſunt preſbyteri, duplici honore digni habẽtur. Presbyteri, inquit, qui bene prẹſunt vita & doctrina, digni habentur à ſubditis duplici honore, ſ. vt ſpiritualiter eis obediãt, & temporalia bona miniſtrent. Boni enim diſpenſatores & fideles, non ſolum honore ſublimi præmiandi ſunt, ſed & terreno.

Eccleſi. 7. Cui cõſonat & Eccleſiaſticus his verbis: In tota anima tua time deum, & ſacerdotes illius ſanctifica. In omni virtute tua dilige eũ qui fecit te, & miniſtros eius ne derelinquas. Honora dominum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes. Da illis partem ſicut præceptum eſt tibi, primitiarũ & oblationis atque purgationis. Quocirca grauiſsimũ eſt illorũ corã domino crimen, qui paſtorũ ſuorũ vitã, quanuis improba ſit, theonino dente circunrodũt, genuino ore dilacerant & inſectantur, obtrectatorio ſtudio carpunt,

Exod. 21. cum ſcriptũ ſit: Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur. Nec minus graue eſt illorũ ſcelus, qui ſuſurrones ſunt in populo, & obmurmurant in ſuos paſtores, ſi quid forte agãt cõtra ipſorũ placita & ſententiã, nõ attendentes murmur illud eſſe cõtra dominũ, cuius ſunt uicarij ac miniſtri. Quemadmodũ Moyſes filijs Iſrael, cõſuetudinario vitio cõtra ſe murmurãtibus, cõteſtatus eſt: Audiui,

Exod. 16. inquit, murmur veſtrũ cõtra dominum. Nos vero quid ſumus, quia muſſitaſtis contra nos? Et rurſum: Audiui mur-

Ibidem. murationes veſtras, quib⁹ murmurati eſtis cõtra dominũ. nos enim quid ſum⁹? Nec cõtra nos eſt murmur veſtrum, ſed cõtra dominũ. Neq; id ab re quidẽ. Cõtumelia nanq; miniſtris illata aut ignominia, in illorũ dominũ redundat ac retorquetur. Secũdo vero loco, debẽt oues ſuũ cognoſcere paſtoré in prõptà obedientiæ exhibitione: quæ recte præcipiẽtibus & quæ diuino mãdato nõ ſunt aduerſa, protinus obtemperent ſine cunctatione & cõtradictione. Quoniã impenſum illis obſequium, deo impẽditur: & illis inobediens, deo etiam recalcitrat: quemadmodum dominus apud Lucam diſcipulis ſuis perhibet, dicés: Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Quod & Apoſtolus ad Hebræos ſcribens, præcipit his verbis:

Lucæ 10 Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Et in Deu-
Heb. 13 teronomio legitur DOMINVS dixiſſe Moyſi: Si au-
Deut. 13 tem ſuperbierit homo, nolens obedire ſacerdotis imperio

rio, qui eo tẽpore miniſtrat domino deo tuo, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctúſque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Deut.21
Et in alio eiuſdem libri loco, filius contumax & proteruꝰ, qui nõ audierit patris & matris imperiũ, & coercitus obedire cõtempſerit: iubetur à domino deduci ad ſeniores & magiſtratus ciuitatis, & accuſari in iudicio à parentibus, demum morte condemnari, & lapidibus obrui à populo: vt auferatur malũ de medio eius, vniuerſuſque Iſrael audiens pertimeſcat. Atqui vnuſquiſque ſubditorum, filius eſt ſpiritualis ipſiꝰ paſtoris eccleſiaſtici, vt iam dictũ eſt. Qui igitur rebellis illi & reluctans fuerit, quæ honeſta ſunt & iuſta iubenti, graui dignus eſt pœna, & acerba animaduerſione plectendus. Quod etiam exẽplo ipſius Saul liquido conſtat, à deo reprobati & regio deiecti ſolio: quoniã Samueli ſacerdoti dei, imò diuino præcepto per Samuelẽ ei iniuncto, ſemel & iterum fuit inobediens, à quo & hãc audiuit ſententiam obedientiæ commendatricem: Nunquid vult dominus ſacrificia & victimas & non potius vt obediatur voci domini? Melior eſt enim obedientia quàm victimæ & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum. 1.reg.15
Quoniam quaſi peccatũ ariolandi eſt, repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. At ĩſiſtet quiſpiam, & hunc obiectabit cauillũ: Paſtor meus eccleſiaſticus improbam agit vitam, cunctorum oculis conſpicuam, & ſcãdalum multis inferentem. Nunquid igitur obedientiam illi præſtabo, qua ſe reddit indignum? Nonne ob corruptiſſimos eius mores & perditiſſimos, mihi licet honorem & obedientiã, alioqui debitam, illi denegare? Id plane cuiquam non licet, vt dominus in euangelio inſinuat, dicẽs: Super cathedrã Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. Quæ dicunt, facite: quæ autem faciũt, nolite facere. dicũt enim, & non faciũt. Ecce peruerſos illos fuiſſe, innuit his verbis dominus, qui eo tẽpore primatũ habebant ſynagogæ, & principatũ ſpiritualem in populo: illis tamen obtemperãdum eſſe planũ aſſeuerat. Quod & B. Petrus confirmat, dicens: Obedite præpoſitis veſtris, non tãtũ bonis & modeſtis, ſed etiã dyſcolis. Quinimo & ſuo nos exẽplo dominus idẽ edocuit, quũ principibus ſacerdotũ Annæ & Caiphæ, facinoroſis ac iniquis, honorem & obedientiam exhibuit. Mat.23 1.Pe.2. Iohan.18. Mat.26

hibuit. Et Paulus cæterique apoſtoli, in his quæ diuino præcepto non aduerſabantur, pontificibus Iudæorum & ſacerdotibus erant audientes. Nempe obedientia debetur ipſi dominico paſtori à ſubditis, non quidem ob vitæ meritum aut probitatem eius, ſed propter autoritatem præ-
Rom.13. dendi & eminentiam primatus, quam à domino aut promouente aut permittente accepit. Non eſt enim poteſtas niſi à deo. Quandiu igitur ea fungitur poteſtate, qua dei vicarius eſt ac miniſter, debetur illi honor & obedientia propter deum, cuius vicem & locum obtinet. Et qui pote-
Ibidem. ſtati reſiſtunt (inquit Paulus) non tantum ciuili, ſed & eccleſiaſticæ, dei ordinationi reſiſtũt, & ipſi ſibi damnationem acquirunt.

Demum, tertio loco debent oues ſuum cognoſcere paſtorem in conformitate vitæ, & imitatione veſtigiorũ ei9, progrediẽtium in via domini. Enimuero paſtores ipſi virtute & honeſtis moribus effulgere primum debẽt in ſuorũ ſubditorum conſpectu, ad exhibẽdum ipſis probitatis exẽplum, tanquam lucerna ſuper cãdelabrũ poſita, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. Quod & domin9 ſuos diſcipu-
Mat.5 los his verbis faciũdum admonuit: Sic luceat, inquit, lux veſtra corã hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt. Timotheum
1.Tim.4 etiam beatus Paulus ad idẽ hortatur, dicens: Nemo adoleſcentiam tuam contẽnat, ſed exemplum eſto fideliũ in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, in *caſtitate*. Titũ itidem Apoſtolus eiuſdẽ rei admonet, ita ſcribẽs: *In om-*
Tit.2 nibus teipſum præbe exẽplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate. Confirmat eandẽ ſententiam B. Gregorius in ſuo paſtorali, dicens: Lux gregis, eſt vita paſtoris. Decet enim dominicũ paſtorẽ & ſacerdotẽ, moribus & vita clareſcere: vt in eo tanquã lucis ſuæ ſpeculo plebs ſibi cõmiſſa, & eligere quod ſequatur, & videre poſſit quod corrigat. Rurſum idem in prædicto opere: Sit rector (inquit) operatione præcipuus, & vitæ viã ſubditis viuendo denunciet: & grex qui ſui paſtoris vocẽ moreſque ſequitur, per exẽpla melius q̃ p verba gradiatur. Qui enim loci ſui neceſſitate exigitur ſumma dicere, hac eadẽ neceſſitate cõpellitur ſumma mõſtrare. Illa vox nãque

que libentius auditorum corda penetrat, quam dicẽtis vita commendat: quia dum quid loquendo imperat, ostendendo adiuuat vt fiat. Nec inter malos tantummodo quę recta sunt, faciat pastor: sed bene quoque operantes subditos sicut honore ordinis superat, ita etiam morũ virtute transcẽdat. Hæc Greg. Cæterũ, reciproco ordine & mutuo quod vicissim præstetur officio, debent identidẽ subditi suũ pastoré vt ducẽ itineris & antesignanũ subsequi in via domini, æquisque passibus eius inhærere vestigiis, vt eius ductu ac auspiciis tandem perueniant ad patriam æternæ fœlicitatis. Nẽpe cũ dominus in euangelio contexens parabolam de pastore & ouibus, dixisset quòd pastor ante oues suas vadit, per bonæ scilicet operationis exemplũ, mox subiungit, quòd oues illũ sequuntur, per sedulum videlicet imitationis studium: eoipso significans, & pastorum esse, suis ouibus vitæ viã operando mõstrare, & subditorum esse, sui pastoris bona opera studiose cõsectari. Hinc post ablutos suorum discipulorum pedes, dixit illis dominus: Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Væ ergo pastoribꝰ qui praue viuendo, oues suas abducunt á recta semita per anfractus & prærupta vitiorum. Cæci enim sunt & duces cæcorum: Cæcus autem si cæco ducatum præstat, ambo ĩ foueam cadunt. Væ etiam subditis illis, qui pastorum ante se recte gradientium vestigia relinquunt: & per diuerticula atque præcipitia, aberrando à suis ducibus, miseri ferũtur. Nihil enim reliquũ ipsis est, quo se tueãtur aut à culpa excusent. Verum vt tandem receptui canamus, studeãt enixe pastores suas oues cognoscere, quantũ ad mores ipsarum, fidem & moderatam temporaliũ perceptionem: & oues ediuerso suum cognoscere pastorẽ, in exhibendo honore, obedientia & recta imitatione, vt demum vtrique simul perueniant ad læta sempérque virentia pascua beatitudinis æternæ. Quæ nobis omnibꝰ benigniter annuat ipse pastor bonus, qui est deus omnipotens & benedictus ĩ secula. Amen.

Ioh. 10. *Iohan. 13.* *Mat. 15.*

IN SYNODO EPISCOPALI Carnotensi, Sermo primus.

Væ

VAe pastoribus, qui dispergunt & dilacerant gregē pascuæ meæ, dicit dominus. Hier.3. *20.cap.cōscripta sunt hæc verba.* Et in præcipuam orationis nostræ propositionem nunc assumpta. Male tum res agitur, celeberrime cœtus, cum idipsum quod ad alterius conseruationem & custodiā deputatum est, infert sibi commissæ rei perniciem & exitiū, cui deberet salutem afferre. Vt cum dolium labefactat vinum sibi inclusum, aut pyxis vnguentum: cum itidem custos in vineis positus ad racemorum tutelā, illas desecat, surripit & suffuratur: cum denique dux & princeps exercitus, ipsum suæ fidei creditum non modo non tutatur ab hostibus, sed & eundem prodit inimicis, & hostili gladio perimendum exponit: Haud aliter res ipsa perperam geritur, cum pastores ouium CHRISTI sanguine redemptarum, non curant pastorali diligentia dominicum gregem sibi commēdatum fouere, ac diligere ad rectū salutis iter: sed eundem dispergunt, & dissipant in diuersos errorum anfractus, ac dilacerant venenatis dentium morsibus: luporum morte debacchantes & sæuientes in caulas ouium, quas conseruandas susceperunt. Nō itaque id mirum cuiquam videri debet, quòd in verbis propositis horrenda maledictio ore prophetico, imò dominico, superuantura denunciatur his pastoribus, qui improbitate sua dispergunt & dilacerant gregem pascuæ domini. Si enim opilionibus oues irrationales & pecora suæ curæ designata dispergentibus atque mactantibus, grauis merito debetur pœna: nonne grauior illis ingruit, qui rationales & imagine dei insignitas oues (quas custodiendas acceperunt) dilaniant, lupináque in eas rabie grassantur? Tanto sane grauior, quanto homo pecori dignitate pręstat. Proinde summopere probanda est ea canonica sanctio, quæ constituit quotannis in vnaquaque diœcesi synodicā conuocationē pastorum fieri debere, in qua ad ecclesiasticam attinentia disciplinam dirigantur in melius, & quæ à rectitudine deprehenduntur exorbitare, prouida cura emēdentur. Hac siquidem via vbi occurrerint pastores, gregē pascuæ domini dilacerantes, adamussim discutientur, & seuera animaduersione (vt æquum est) castigabuntur, ne am-

amplius oues dominicæ ſint eis in direptionem. Vt autem commodius id efficiatur, commiſſa mihi eſt à reuerẽtiſſimo præſule (cui iure nõ poſſum refragari) prouincia, exhortatorium coram hac præſtantiſſima virorum corona ſermonem proponendi: qui paſtorum eccleſiaſticorũ officia paucis explicet, & quanã ratione ſuo munere rite fungi debeant, ediſſerat. Verum idipſum recte præſtare non poſſum, niſi dei ſuffultus præſidio, qui aperit os mutorũ, & linguas infantium (vt ait Sapiens) facit diſertas. Ad quod efficacius impetrandum, inuocanda nobis eſt ſacratiſſima virgo Maria, & angelico ſalutanda præconio: Sap. 10

AVE MARIA.

¶ *Væ paſtoribus qui diſpergunt & dilacerant gregem paſcuæ meæ, dicit dominus.* Hiere. 23 *Ex loco prius citato deprompta ſunt hæc verba.* Et in orationis noſtræ baſim ac fundamentum nũc adducta. Quam in duas, & quidem perbreues, partes diducemus. Harum prior, quomodo mali paſtores diſpergunt gregem paſcuæ domini, dilucidabit. Poſterior verò, quonam pacto peruerſi paſtores eũdem domini gregem dilacerant, edocebit.

Pró priore diſſectionis huius parte abſoluenda, primum paſtores improbi diſpergunt gregem dominicũ verbo, aut peruerſam doctrinam & erroneam pro vera & ſana ſubminiſtrando, aut verbum ſalutaris doctrinæ vel correptionis neceſſariæ, ſuis ſubditis ſubtrahendo. Siquidem debet paſtor agreſtis ſuis ouibus læta paſcua & pinguia procurare gramina, quib⁹ alantur. Si ergo illorũ loco loe tiferas herbas & toxica, venenatáque pabula ipſis exhibeat, aut per ignauiã eas ad paſcua ducere negligat, nõne is gregem ſuum diſpergit & diſſipat? Sic ſane paſtor dominicus debet ſibi commiſſo fideliũ gregi adminiſtrare verbum dei, quod eſt cibus animæ & ſpirituale populi Chriſtiani pabulum. Quod ſi pro dei verbo, ad rectã fidem & bonos mores dirigente, proponat ei praua dogmata, Lutheranas inſanias olentia, & errores noſtra tẽpeſtate pullulantes contra fidei rectitudinem & eccleſiaſtica inſtituta: aut ſi in ſecretis ſuæ parochiæ conuenticulis huiuſmodi doctrinas hæreticorum diſſeminari, conniuentibus oculis permittat, is reuera gregem domini miſere diſpergit. Si quis etiam torpens ocio, neque per ſeipſum neque per

alium,

alium, necessariam suæ plebi doctrinam, quę credenda sunt & agenda demonstrantem, communicat: sed eam fame audiendi verbum dei contabescere atque deperire oscitãter sinit, & is quoque gregẽ pascuæ domini haud dubie dis-
Thre.4 perdit. Quod & Ieremias propheta in Threnis deplorat, dicens: Paruuli petierunt panẽ, & non erat qui frangeret eis. Paruuli enim malitia, & simplices animo, panem doctrinæ plerunque expetunt, & non est pastor qui panẽ illũ porrigat ipsis. Rursum debet rusticus pastor, si morbidas conspexerit oues suas & elanguidas, admouere illis manum medicatricẽ, & apto cataplasmate plagas earũ curare. Ita plane si pastor ecclesiasticus aliquem suorum subditorũ perspexerit lœtifero alicuius criminis laborare morbo, verbũ correptionis eidẽ debet adhibere, tanquã salu-
1.Ti.5 tare fomentũ & antidotum, quo à malo reuocetur. Quod & B. Paulus ad Timotheum scribens, quenque pastorem admonet, dicens: Peccantes corã oĩbus argue, vt & cæteri timorẽ habeant. Et rursum ad eũdẽ alio in loco: Prædica verbũ, insta opportune, ĩportune argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quod aũt Timotheo scri-
2.Ti.4 bit Apostol⁹, quisque pastorũ sibi particulatim esse dictũ putare debet, quoniam in Timotheo Paulus vnumquenque instituit pastorem ecclesiasticũ. Si ergo quempiam ex subiecta sibi plebe videat pastor dominicus irretitum laqueis diaboli, & implicatum grauibus peccatis, & in spiritu lenitatis eundem non corripit nec increpat: nõne & is dispergit gregem domini? sciénsque & volens illum perire sinit, de cuius anima redditurus est rationem in die iu-
Heb.13. dicij? secundum illud Apostoli verbum ad Hebræos: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem de animabus vestris redditur.

Secundo, dispergunt praui pastores gregẽ pascuæ domini malæ vitæ exemplo, quod obiiciunt oculis subditorũ, eósque suo facto ad imitationem pertrahunt, eorundẽque malorum perpetrationem. Ipse quidẽ supremus pastor Christus parabolico sermone, boni pastoris conditiones describens in euangelio, inter cætera dicit, quod cum oues suas emiserit, ante eas vadit, & oues illum sequuntur. Quibus verbis innuit, boni pastoris ecclesiastici esse officium, quòd per gressus bonæ operationis suas præcedat

dat oues, vt illius exemplo inducantur ad probæ actionis studium. Et hoc ipsum etiam admonet beatus Paulus Timotheum & Titum, quòd forma sint vitæ, & exemplum fidelium in omni virtute. Si igitur pastores dominici, qui suas oues deberent in callem salutis æternæ ducere per honestæ vitæ exemplum, eas deducunt in viam perditionis perpetuæ per prauitatis & nequitiæ opera, quæ palam omnibus agunt, nonne & ipsi dispergunt gregē pascuę domini, quem sua peruersitate pertrahunt ad consimilis vitę cōsortium? Enimuero (vt beatus testatur Gregorius) cum pastor per abrupta graditur, consequens est quod eū grex per præcipitium sequatur. Sed valde formidandum est, quod de huiusmodi pastoribus subiungit idem præclarus autor: Tot (inquit) mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmittunt. Quocirca studeant omnes quibus credita est dominici gregis cura, & verbo & exemplo illum recte formare ac dirigere, ne de numero sint eorum, de quibus ait propositum thema: Væ pastoribus, qui dispergunt, &c. *Hier. 23*

¶ Pro secunda nostræ concionis expedienda particula, quanuis plures assignari possent modi, quibus inutiles pastores dilacerant gregem pascuæ domini, is vnus tamen præsertim impræsentiarum à nobis suscipitur declarandus, quod huiusmodi declarationem sui gregis faciunt improbi pastores, effreni bonorum temporalium cupiditate, quia inducuntur ad expilationem suorum subditorum, & immoderatam lucri exactionem. Nanque debent pastores non quæ sua sunt præsertim quærere, sed quæ aliorum, & ad salutem spectant ouium suarum. Nunc verò (vt deplorat Apostolus) omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ IESV CHRISTI. Et verum itidē *Philip. 3* esse comprobatur, quod ait Isaias: Omnes in viam suam declinauerunt, vnusquisque ad auaritiam suam, à summo *Isa. 56.* vsque ad nouissimum. Nec minus & istud Hieremiæ verbum nunc locum habet in pastoribus nostri temporis: A minore vsque ad maiorem, omnes auaritiæ student: & à propheta vsque ad sacerdotē, cūcti faciunt dolū: Quotus *Hiere. 6* enim quisq; nunc dari posset pastor, q accuratiorē habet & *& 8.* exactiorem curam salutis animarum sibi commissarum,

quàm

quàm emolumenti pecuniarij ex grege ſuo colligendi? Nonne & Horatianum illud verbum in ipſis verum eſſe deprehenditur?

Protinus ad cenſum, de moribus vltima fiet
Quæſtio.

Nempe ex ſuis ouibus proprium quærentes commodum, eas vellere ſuo nudãt, lac emulgent, lanam corradunt, & nihil reliquum (quod non more harpyiarum abripiant) illis dimittunt. quam ob rem lupis ſunt perſimiles hi paſtores, in proprium ſæuientes gregem, & diligentius iura & parochialia integre perſolui procurantes, quàm ſpiritualia lucra: quinimo interdum venalia proſtituentes eccleſiaſtica ſacramenta. Contra quos terribiliter intonat dominus per Ezechielem prophetam, horrẽdam illis interminans maledictionem: Væ (inquit paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges a paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod craſſum erat occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis. Et paulopoſt, eodem in loco ſubdit: Propterea paſtores audite verbum domini: Hæc dicit dominus deus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores, & requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare faciam, vt vltra non paſcant gregem meum, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos. Et liberabo gregem meum de ore eorum, & non erit vltra eis in eſcam. Hæc ibi. Cæterum quæ inexplebili auiditate à ſuis ſubditis corraſerunt lucra tẽporalia paſtores improbi, in vſus inhoneſtos poſtea prodigunt & diſſipant effuſa manu: quoniam quæ male parta ſunt, vix vnquã prodeſſe ſuis autoribus aſſolẽt. Nempe huiuſmodi bona ab aliis expilata, hi in ſympoſia & compotationes, ſplendidaque conuiuia effundunt: & ſub titulo patrimonij Chriſti, bacchanalia viuunt. Illi verò ſolutis continentiæ frenis, domi concubinas alunt: & cum ſummo eccleſiaſticæ rei dedecore, quaſi vxorio alligati vinculo, mulierculis adhærent. Denique, alij ludis illiberalibus & vetitis (vt qui ſoli innituntur fortunæ) prouentus ſuos eccleſiaſticos exponunt, apud quos iam luditur ãlea pernox, & totos fere dies & noctes exercentur taxillorum & chartarum luſoriarum ſtudia. Verum ab his diſſolutiſſimis moribus reſipiſcendum eſt, præſtantiſſimi patres, reuocandique ſunt pe-

cesin

Eze. 34

Ibidem.

des in castigatiorem vitæ disciplinam. Et eleborādum totis viribus ad rectam dominici gragis gubernationem, vt tandem cum illo suscipiamur oēs in summi pastoris Christi æterna tabernacula. Quæ nobis demum concedat deus omnipotens & benedictus in secula. Amen.

IN SYNODO EPISCOpali Carnotensi, Sermo II.

ATtendite vobis & vniuerso gregi.] Ex vicesimo capite Actuum apostolicorum depropta sunt hæc verba, & in præcipuam huius cōcionis propositionem nunc adducta. Commemorat quidem eo in loco beatus Lucas, sacer historiæ apostolorū conscriptor, ornatissime confessus, quod Paulus euangelicæ legis altiloquus præco, cum peragratis multis ciuitatibus ad solidiorem fidelium ædificationē nauigio peruenisset Miletum: mittens inde Ephesum, vocauit maiores natu illius ecclesiæ, quos autore venerabili Beda, Grecus codex inibi presbytoros appellat. Illis autem ad sanctum Paulum profectis, atque in vnum coactis cœtum, salutarem ipse proposuit exhortationem, primum laborum à seipso indefesse susceptorū pro sacræ fidei propāgatione, declaratoriam: deinde vero, vt sedulam gubernando gregi dominico adhibeāt curam seniores illi ecclesiæ magistri, admonitoriam. Vbi & verba illa in frōte præsentis orationis proposita, inter cætera continentur, ad illos à B. Paulo prolata. Ad cuius sane cōmendabilis facti æmulationē, id canonica sanctione constitutum ab orthodoxis patribus crediderim, quod singuli episcopi quotannis solennem sui cleri conuocent synodum: in qua, exacta indagine perquirant, quomodo subditarum sibi ecclesiarum præpositi ac rectores, suo functi fuerint officio: & si quam in illis deprehendantur exorbitantia ab honesto, seuere & mature castigēt. Quam saluberrimā constitutionem, pōtificio cautam iure, vsúque diutino approbatā, ad vnguem obseruare satagens reuerendus in Christo pater & dominus, pōtificalē in hac insigni ecclesia Carnotensi dignitatē merito sortitus, curauit in hac celebri sua synodo

vniuersum sibi subiectũ acciri clerũ, vt exemplò B. Pauli illũ admoneat eorũ, quæ ad ouium ipsi creditarũ salutẽ curandã côducibilia sunt. Et quoniã huberior exhortatio cumulatiorẽ solet auditoribus afferre fructũ, mihi clienti lo suo dedititio has commisit partes, vt post præclarã admonitionẽ suã, corã modò propositã, quæ in eam rem dicẽda superessent, cõsequẽtes prosequerer. Ad quam plane arduam difficiléque prouinciã subeundã, cum sentirem humeros meos imbecilles, tanto impares oneri: leuaui oculos meos cũ diuino Psalte in montes mysticos & spiri-
Psal. 120 tuales, ad intercessores vtique sanctos (quemadmodũ exponit eũ locum in Psal. 120. Casiodorus, autor probatissimus) quorũ suffragio superna munera promererer, & vnde veniat auxiliũ mihi. Inter illos autẽ mõtes protinus obiecit se nostræ mẽtis obtutibus mons vnus, præter cæteros
Psal. 67 virtutum excellentia sublimis, & caput inter sidera cõdẽs sacratissima s. virgo Maria. Quæ (vt verbis utar Psalmographi) est mons dei, mons pinguis, mons in quo beneplaDan. 2 citũ est deo habitare in eo. Est etiã & ipsa, mons ille præcelsus, à quo vidit in spiritu Daniel lapidẽ præcisum sine manibus, statuæ quadriformis subuersorẽ. In hunc itaque montẽ leuemus nunc oẽs cordis nostri oculos, vt ab eo nobis veniat auxiliũ. ꝙ vt facili⁹ impetrem⁹, angelico præ-
Actu. 20 conio oblatã illi salutationẽ ꝓferam⁹, dicẽtes: Aue Maria.

¶ *Attendite vobis & vniuerso gregi.*] Ex loco pauloante citato desumpta sunt hæc verba, & in orationis nostræ basim ac fundamentum pronunciata. In quibus recto ordine admonentur pastores ecclesiastici, quod primum sibiipsis attendant, deinde vero commisso gregi. Nam ad gerẽdam totius multitudinis curã, prius debet ipse rector suos compoſuisse mores, propriámque vitam probe instituisse. Qui nanque seipsum regere nescit, quanã ratione aliorũ gubernationẽ rite exercebit? Et (vt ait Ecclesiast.) qui sibi nequã est, cui alij bonus erit? Itaq; sicut in ciuili administratione, debet ante quisquã assecutus esse prudentiã mona-
Eccl. 14 sticam, vt autor est in Ethicis Aristoteles, qua seipsum secundũ virtutẽ moderetur: ꝙ œconomicã, qua rẽ domesticam atque familiarem curet: aut prudentiam politicam, qua totius reipublicæ tractet gubernacula: ꝙ multo difficilius & magis arduum sit negotium, totam regere do-
mum

mum: & adhuc amplius, vniuersam ciuium frequentiam moderari: quàm seipsum, vnicum & singularem hominé, ad vitæ probitatem dirigere: sic certe in ecclesiastica moderatione debet primum quis proprios formare mores secundum euangelicam & apostolicam institutionem, antequam alios ad bene beatéque viuendum, iuxta illius documenta, manducat. Vt autem certus dicendorum nobis præfigatur ordo, in duas partes præsentem orationem dissecabimus. Quarum prima, quomodo sibiipsis debeant attendere pastores ecclesiastici, dilucidabit. Secunda uero, quonam pacto vniuerso gregi sibi commendato attendant, adaperiet. Pro absoluenda quidem priore partitionis huius portiuncula, nunc declarandum duximus, pastores ipsos trifariam præsertim sibi attendere debere.

Primo, à gulę intēperantia, ne in eā proruāt. Quod in primis salubriter admonuit ipse legifer noster Christus, euāgelicæq; doctrinæ magister optimus, cū ait apud Luc. Attendite aūt vobis, ne forte grauētur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius vitę, & superueniat in vos repētina dies illa. Quod postremū summę veritatis verbū, nō ociose adiectū putetur. Nā (vt testatur Ecclesiasticus) ꝑpter crapulā multi obierūt: qui aūt abstinēs est, adiiciet vitā. Exemplo quoque idem haud difficile ex sacrarū literarū prōptuario elucescet. Nonne Nadab & Abiu filij Aaron sacerdotes, arreptis thuribulis offerentes ignem alienum, á deo repentina morte sunt prostrati? Si causam tam subitarij interitus quis sciscitetur, hæc vna assignari solet: quoniam vt sentiūt loci illius interpretes, ipsi ambo tunc vino madentes, præcipites & inconsiderati ferebātur ad offerendū deo thymiamatis sacrificiū. Quod ex eo argumēto nō futiliter coniectāt sacri expositores, quia paulopost eodē loco interdixit deus vsum vini sacerdotibus, cum essent sacra ministraturi in tabernaculo domini, his verbis ad Aarō prolatis: Vinū & omne quod inebriare potest, nō bibetis tu & filij tui, quādo intrabitis in tabernaculū testimonij, ne moriamini: qa pręceptū sempiternū est in generationes vestras. vt habeatis sciētiā discernēdi inter sanctū & prophanū, inter pollutū & mundū: doceatisque filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est dominus ad eos per manū Moysi. Quāto igitur valētiore in

Luc. 21.

Eccle. 37.

Leui. 10.

Ibidem.

re, prohibita intelligi debet temulentia & vini ingurgitatio sacerdotibus nouę legis, qui vnicam illam & singularem hostiam, multiformibus victimis prioribus longe augustiorem, pro sui gradus officio debent in altari immolare? Apostolus itidem, episcopum legis euãgelicæ, & quibus ornari debeat moribus, describens: eundem perhibet oportere non esse vinolentum. Diaconos etiã, in ministerium altaris assumi debere cõtestatur, qui nõ multo vino sint dediti. Cui mira symphonia cõcordat veneranda pontificaliũ sanctionũ autoritas: Quippe Innocentius III. in epistolarum decretalium lib. 3. titulo, de vita & honestate clericorũ, cap. A crapula, hũc statuit canonem: A crapula & ebrietate omnes clerici diligẽter abstineant: vnde vinũ sibi temperent, & se vino: nec ad bibendum quispiã incitetur, eũ ebrietas & mẽtis inducat exilium, & libidinis prebeat incentiuum. Idem quoque & eodem in loco, cap. Clerici officia, cauponas & tabernas vinarias viris ecclesiasticis interdicit, in hunc modum: Clerici tabernas prorsus euitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Sunt enim illæ dæmonum officinæ, & omnis intemperantiæ schola, vbi omnis vitæ regula dissoluitur, & inconcessis voluptatibus habenæ laxantur. Rursum in volumine decretorum, 44. distin. cap. Cum autem, hic depromitur canon: Cum aũt sacerdos vinolentus esse prohibetur, gulæ intemperantiam nequaquã habere permittitur. Neq; enim ebrietas prohibetur, & voracitas permittitur. Vtrũq; enim inter opera tenebrarum Apostolus cõmemorat, scribens Romanis: Non in comessationibus & ebrietatibus. Ventris nanque ingluuies, ad luxurias prouocat facile, & omne opus bonum dissoluit. Hæc ibi. Quocirca ne iure sacerdotes Bacchi dicamini, & viuere Bacchanalia, compotationes & symposia fugite ô Christi sacerdotes & ministri dei altissimi. Secundo, attendant sibimet pastores ab ocio, ne illius torpescant inertia, quod ventris ex cibo & potu nimio distentionem solet consequi, vt viperina proles matrem virulentam. Quippe ructantes crapulam & vino obruti, ad nullum opus bonum sunt vtiles: sed aut in somnum segnes resoluuntur, aut aliquod inhonestum ociosorum studium aggrediuntur. Hãc autem scabram mentis rubiginem summopere fugiendam esse, admonet

1. Timo. 3.

Roma. 13.

monet ſolicite Eccleſiaſtes, cum ait: Quodcunque facere *Eccle.* 8
poteſt manus tua, inſtanter operare: quoniam nec opus,
nec ratio, nec ſapientia, nec ſcientia erunt apud inferos,
quò tu properas. Et Sapiens in Prouerbiis, dicens: Qui o- *Prou.* 28.
peratur terrram ſuam, ſatiabitur panib⁹: qui autem ſecta-
tur ocium, replebitur egeſtate. Rurſum idem: Noli dili- *Prou.* 20.
gere ſomnum, ne te egeſtas opprimat. Et iterū: Omnis pi-
ger ſemper in egeſtate eſt: In egeſtate inquam, nō tā cor- *Prouer.* 21.
poralium bonorum, ad hanc mortalem vitam agendā ne-
ceſſariorum, quàm virtutum & bonorum operum, quę
animam locupletare debent. Neq; ab hiſce præclaris ſen-
tentiis diſſentit euangelica doctrina hanc horrendam cō-
minationem deſidibus & ignauis intonans: Omnis arbor *Matth* 3.
quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem *&* 7.
mittetur. Quid enim ficulnea, totos tres annos ſteri- *Lucæ* 13.
lis, & iuſſa ſuccidi, ne amplius inaniter occuparet terrā?
quid etiam ea ficus, in qua quæſitus eſt fructus & non in
uentus, ſed folia tantum: & proinde diuina maledictione *Matth.* 21
perculſa, & protinus exareſcens, deſignat: niſi ſocordes & *Marc.* 11.
pigros perpetuo dei maledicto obnoxios eſſe, & demum
ſeueræ æquitatis eius ſecuri ſuccidendos? Quod identidē
inſinuat ſeruus ille piger, qui acceptum à domino ſuo ta-
lentum, defodit in terrā: & idcirco ligatis manibus ac pe-
dibus, iuſſus eſt proiici in tenebras exteriores, vbi erit fle- *Matth.* 25
tus & ſtridor dentium, Cæterum, inter alias quædam eſt
ocioſorum hominum occupatio, maxime omnium perni-
cioſa, & qua ſolent eccleſiaſtici viri plærunque detineri,
ludorum ſcilicet illiberalium & inhoneſtorum, qui in for
tunæ euentu aut omnino aut præcipue conſiſtunt. Enim-
uero de illis haud iniuria dici poteſt, quod de populo Iſ-
raelitico vitulum conflatilem adorante, ſcriptum eſt: Se- *Exod.* 32.
dit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere:
quandoquidem apud multos eorum, poſtquam exempta
fames epulis, menſæq́ue remotæ: ſurgitur ad ludos, & lu-
ditur alea pernox. In quo ſane deteſtabili ſtudio, primum
grauis fit temporis iactura, cum medios interdum dies &
integras noctes ſine fructu boni operis & cum prætermiſ
ſione diuini officij conſumunt, qui aleas aut chartas luſo-
rias in deliciis habent. Sentiunt & iidem ſæpenumero rei
familiaris detrimentum, & ad extremam rediguntur ino-

 piam

piam, aut ſaltem egenos & pauperes debita defraudant eleemoſyna, cum pecuniam in eos erogandam, ludo exponunt. Omitto rixas, contentiones & iurgia, deierationes, furores & horridas imprecationes, ſine quibus ii ludi raro exercentur. Propter quæ incõmoda & alia complura, Innocentius tertius in epiſtolis decretalibus, titulo de vita & honeſtate clericorum, capitulo, Clerici officia, hunc decernit canonem: Clerici ad aleas & taxillos non ludant, nec huiuſmodi ludis interſint. Et triceſimaquinta diſtinctione, capitulo, Epiſcopus, ex canonibus apoſtolorum profertur decretum. in quo ſententia excommunicationis fertur in deditos hiſce ludis: quam declinare volentes, ab eis (ſi ſapiunt) poſt hac abſtineant.

Tertio, attendant ſibi rectores eccleſiaſtici ab incontinentia vitæ & ſpurcitia libidinis, quæ ex crapula & ocio tanquam gemino parente exitiali, vt proles longe nocentior, enaſcitur: quemadmodum aperte teſtatur Ezechiel propheta, cum inter iniquitates Sodomæ, quæ fomenta præſtiterunt infandis illius libidinibus, enumerat ſaturitatem panis & ocium. Ab hac autem fœtidiſsima tabe luxuriæ, ſe mundos intentiſsima cura cuſtodire debent ſacerdotes, cum ob alia permulta, tum ob id potiſsimum, quoniam in ſuſceptione ſacrorum ordinum ediderũt deo votum ſolenne caſtitatis, perpetuo deinceps ſeruandæ, ex ipſa conſtitutione eccleſiaſtica, ab occiduæ plagæ eccleſia iam olim recepta: quę ſacris ordinib⁹ annexuit indiſſolubiliter votum continentiæ, & eos accipere volẽtibus, connubialia fœdera interdixit. Quanto magis iiſdem prohibitus intelligi debet cõcubinatus, fornicatio, adulterium, & cætera id genus mala, quæ diuino præcepto etiam omnibus cuiuſuis ſtatus hominibus vetita non ignorantur? Huiuſce vero rei teſtis locupletiſsimus eſt beatus Gregorius, cuius decretum affertur triceſimaprima diſtinctione, capite. Ante triennium, in hanc formam: A præſenti die omnibus epiſcopis dicatur, vt nullum facere ſubdiaconum præſumant, niſi qui ſe victurum caſte promiſerit: & qui continere noluerit, eum ad ſacrum ordinem nolumus promoueri. Quia nullus debet ad altaris miniſterium accedere, niſi cuius caſtitas ante ſuſceptum miniſterium fuerit approbata. Hæc ille. Quod ſi ſubdiaconi, huiuſmodi

Ezech. 16.

iusmodi promissione & voto viuendi in posterum in castimonia, obstringuntur: quanto valentius & arctius diaconi & sacerdotes, qui sacratioribus sunt ordinibus insigniti, eodem obligantur voti continentiæ sacramento, intemeratámque debent ad exitum vsque vitæ seruare castitatem? Sed proh dolor longe aliter res agitur hoc nostro seculo, in quo decor ecclesiasticus fœdissime conspurcatur sacerdotum incontinentia, vitáque probrosa. Nempe plærique sacerdotes non abhorrent domi suæ concubinas alere, & tanquam proprias vxores, habere mensæ & thalami socias. Alij vero fornicariis sunt addicti aut adulteris, alióve illicito contaminantur mulierum consortio, immemores prorsus emissi deo voti solennis, cuius sunt præuaricatores: cum tamen scriptum sit, Si quid vouisti deo, ne moreris reddere. Verum cur eos non deterret à tantis flagitiis infœlix ille exitus duorum filiorum Heli, Ophni & Phinees sacerdotũ? qui ambo leguntur simul interiisse gladio Philistæorum in bello, quòd inter scelera sua multa, dormierint cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi, vt sacra refert historia. Quare etiam eos tremore non concutiunt hæc Hieronymi horrisona verba? Acerbiora gehennæ tormenta. sacerdotibus & clericis fornicantibus reseruantur. Væ tibi sacerdos, qui eodem ore oscularis filiam veneris, quo pouloante sumsisti filium virginis. O impie Iuda, osculo filium hominis tradis. Audiant oro hi sacerdotes, non Christi, sed Veneris & Cupidinis, quænam sit illis definita pœna, tricesimasecunda distinctione, capitulo Erubescant, in hunc modum: Erubescant impij & aperte intelligant iudicio sancti spiritus, eos qui modo in tribus sacris gradib⁹, scilicet presbyteratu, diaconatu & subdiaconatu positi, mulierculas non abiecerint, & caste non vixerint, excludendos ab eorundem graduum dignitate. Hanc igitur pœnam & cæteras, à iure pontificio abunde determinatas, inferant episcopi fornicariis sacerdotibus ad tantæ abominationis extirpationem, vt dinoscantur non obsurdescere ad hanc admonionem apostolicam in principio propositá: Attendite vobis & vniuerso gregi.

Eccles. 5

1. re. 2. & 4

¶ Secunda nostræ concionis particula, iuxta constitutũ superius ordiné, est ostensura, quomodo debeãt pasto *Actu. 20.*

res ecclesiastici vniuerso gregi suo attendere. Quod plane adamussim & integre prestabunt, si in sua administratione duo præcepta plene obseruent: quæ in suis Officii Cicero dicit ab his teneri debere, qui reipublice ciuilis saluti consulere volũt. Eius verba sunt hæc: Omnino qui reipublicę profuturi sunt, duo Platonis præcepta teneãt. Vnum, vt vtilitatem ciuium sic tueantur, vt quæcunque agunt, ad eam referant, obliti commodorum suorum. Alterum, vt totum corpus reipublicæ curent, ne dum partem aliquam tueantur, reliquas deserant. Vt enim tutela pupilli, sic procuratio reipublicæ ad eorum vtilitatem qui commissi sunt, non ad eorũ quibus commissa est, gerenda est. Qui autem parti ciuium consulunt, partem negligunt: rem perniciosissimam in ciuitatem inducunt, seditonem atque discordiam. Ex quo euenit, vt alij populares, alij studiosi optimi cuiusque videantur, pauci vniuersorum. Hinc apud Athenienses magnæ sunt discordiæ exortæ: in nostra vero re publica non solum seditiones, sed etiam bella ciuilia pestifera. Hæc Cicero ibidem. Ita sane qui suo gregi salubriter volunt attendere in spirituali gubernatione, primum non quæ sua sunt quærant, sed quæ Iesu Christi: non suum perquirant emolumentũ, neglectis ouibus, sed præsertim ouium suarum salutem.

Secundo vero non vnam aut alteram curent ouilis dominici partem, cæteris prætermissis: vt diuites aut nobiles, neglectis pauperibus: sed totum gregem, & singulas eius partes. Haud secus atque naturam videmus non vnam corporis vegetare partem cæteris derelictis: sed totum corpus, & partes eius vniuersas. Hinc non ab re in verbis supradictis, vniuersitatis nota atque particula, scilicet vniuerso, adiecta fuisse putetur: cum admonet Apostolus, attendendum esse vniuerso gregi. Cæterum, hæc generatim dicta sint. Vt autem ad particularia magis descendat noster sermo, triplici etiam modo id efficiundum est, quod secundo loco proposita nostri thematis verba monent. Primo quidem, attendant pastores vniuerso gregi suo ab errore fidei & prauis dogmatibus, ne illis corrumpantur. Sane in loco supra citato, ex quo deprompta sunt primaria nostræ concionis verba, beatus PAVLVS in calce suæ orationis, tum propositæ ad

Actu.20.

ad presbyteros ecclesię Ephesinæ, hæc subnectit: Ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobisipsis exurgent viri loquẽtes peruersa, vt abducãt discipulos post se. Quod profecto Pauli verbum, tempore apostolorum adhuc in carne superstitum cópletũ est in Cerintho, Ebione, Marcione, & cæteris illius téporis hæreticis. Deinde per totũ ecclesiæ sãctæ decursum ad nostra vsque tépora, in variis (qui diuerso insurrexerunt ætatũ curriculo) magistris errorum, etiam id Pauli dictum habuit locũ & veritaté. Nostro verò seculo maxime cõpletã cernim⁹ hanc Pauli prędictioné in Martino Luthero, qui vt lupus rapax iam sub intrauit ouile dominicũ, ad ipsum pestifera sua secta dispergendũ. Idẽ insuper ex fideliũ cœtu iamdudũ exurrexit loquẽs peruersa, & multos sibi asciuit assectatores. Enimuerò ipse in cælum & superos impius est. cum supersanctã dei matré & sanctos omnes orari à nobis & honorari vetat. In mortales etiam omnes hunc habitantes orbẽ, est iniurius, cum eis licentiosam quandã & effrenã permittit libertatem præuaricãdi vniuersas leges ecclesiasticas. In totam quoque ecclesiam est contumeliosus, quoniam septiformẽ subsannat sacramẽtorũ eius distinctioné, ritúmque celebrandæ Missæ temerarius immutat. In sacerdotalem præterea ordinem incredibili debacchatur insania, ꝙ oés sacro baptismatis ablutos lauacro, asserit esse sacerdotes. Nec minus in statũ monasticũ, quia tria eius ꝓcipua vota pro viribus cõculcat, abnegãs ea fieri posse perpetua. Denique, & in eos qui hac sunt vita defuncti, & purgatoriis detinentur locis, idem immitis est & crudelis, cum asseuerat eis viuorum suffragia non prodesse, nec impendi debere. Sic sane in triplicem mundi machinã, cælestium, terrestrium, & infernorum, ipse Lutherus intolerabili insolentia bella gerit more gigãtum, ceruicosæque frontis erigit cornua. Hic plane est aper ille de sylua, qui exterminare laborat vineam ecclesiæ, & singularis ferus depascens eã. Hic etiam est vulpes illa subdola, quæ demoliri non cessat vineam domini Sabaoth. Quocirca ò pastores domini vigilate, ne lupus ille vorax clanculum subeat gregem vestrum. Videte ne quispiam vobis creditus, bibat de calice aureo Babylonis melle circũlito, sed pleno fellis: ne quis illius

Psal. 79.

Cant. 2

Hier. 51.

illius euoluat libros, lenocinio quidem verborum respersos, sed instillantes exitiale errorum virus in penetralia cordium. Cauete insuper, ne quis admiretur & suspiciat, aut amplexetur eius doctrinam, tãquam sanam & rectã: quoniam peruersa est, noxia & execrabilis, omnes ferme anteacti temporis hæreses, vt Iouiniani, Vigilãtij, Valdonis, Viclesi, Hussitarũ, & cæterorum eiusdem farinæ, resuscitans ac proferens in auras, vt totum exterminet orbẽ.

Secundo, pastores ecclesiastici attendãt vniuerso gregi suo ab irreuerentia, ne eam committant in res sacras, vt loca sancta & diuino dedicata cultui. In quibus nihil omnino geri debet & agi, nisi idipsum ad quod deputata sunt & designata: diuinum scilicet officium, pia sacramentorũ administratio, & deuota populi fidelis oratio. Quẽadmodum & verbo & opere contestatus est dominus noster, cũ
Ioh.2. facto de funiculis flagello, eliminauit ementes & vendentes de templo Hierosolzmitano, seuere ita eos increpitãs:
Mat.21 Mar.11 Luca.19. Nolite facere domum patris mei, domum negociationis. Alio quoque tempore consimilem in eos exercens seueritatem, intonuit illis: Scriptum est, quoniam domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam latronum: Ecce secundũ euangelicã narrationem bis exegit Christus templo suo negociatores. Sed summopere formidandũ est, ne & tertio eandẽ, imo grauiorẽ inferat animaduersionem in eos qui consimili aut maiore tenentur culpa, eiiciãtque eosdem in ira & indignatione terribilis sui iudicij de tẽplo suo superno, cælestis scilicet ciuitatis Ierusalem, de turbétque in imũ dãnationis æternæ barathrum. Siquidem nostra tempestate domus eius sacra, non orationis est locus fidelibus, sed deãbulationis assiduæ & confabulationis, cum tanta reuera vociferatione, obstreperóque tumultu: vt ne voces quidem eorũ qui in choro diuinum decãtant officium, extra ea scepta & penetralia templi queant audiri. Hæccine obsecro est reuerẽtia, quæ sacro debetur dei tabernaculo, officióque ecclesiastico quod inibi celebratur? Quid enim hæc deambulãtium & confabulantium in domo dei turba aliud arguit, nisi neglectum & contemptum quendam in deum & omnes sanctos eius? Sed nonne etiam hac tempestate templũ domi-

domini interdum fit domus negociationis? vbi cum ſacra fiunt, contractus exercentur inter vendentes & ementes, aut forenſes pertractantur ſtrepitus, aut ratiocinia peraguntur, debitorúmque exactiones & perſolutiones. Nõne cum hæc impune fieri permittuntur, domus dei cõmutatur in domum prophanam & publicam, vbi mercatura ſolet exerceri, fitque locus emporij? Cuius tamen zelo dominus noſter ita mouebatur, vt teſte Marco euangeliſta, ne vas quidem transferri per templũ permiſerit. Nunc verò non vas ſolum, ſed & alia quæuis ad vſum domeſticũ accommodata, palam per templum transferuntur, & conticeſcunt omnes. Itaque hæc omnia vigili paſtorum cura ſunt diligenter emendanda. Nec minor ipſis adhibẽda eſt opera, ne in cœmeteriis & locis proxime adhærentibus tẽplo, quippiam irreuerentiæ perpetretur à ſuis ſubditis: cũ & hæc conſecrata ſint, & ſoli mortuorum ſepulturæ addicta. Nõ exerceantur ſcilicet in eis publici mercatus vini, aliarúmve rerum: nec poſitis menſis celebrentur ibidem conuiuia nuptiarum, aut conuentuum publicorũ, quos cõfraternitates vocãt. Multo verò amplius cauendum, ne in ipſis cœmeteriis ducãtur molles choreæ, aut ludi prophani, pilæ, globi, ſagittarum, vel alij quiuis ibidem exerceãtur: quoniam hæc omnia in dei & eccleſiæ ſanctæ retorquentur inhonorationem & ignominiam. Marci. 11

Tertio demum & poſtremo loco, attendant paſtores eccleſiarum vniuerſo gregi ſuo ab improbitate morum, ne qua ſinatur iniquitas graſſari & inualeſcere in ſuo ouili, per ſuam ipſorum incuriam aut negligentiam. Quod congruenter admodum fiet, ſi bonæ vitæ exemplum quiſque paſtorum ſuis exhibeat ouibus, & greſſibus honeſtæ conuerſationis ante eas vadat: quem illæ ſubſequi ſtudioſe nitantur, & ita ab obliqua in rectam morum viam reuocentur. Proinde & Timotheum & Titum inſtitutos à ſe populi paſtores, admonet ſolicite Paulus, vt exemplum ſe præbeant fidelium in omni probitate & honeſtate. Contra verò, ſi improba ſit rectoris vita & ſcelerata, protinus in illius imitationem trahẽtur & ſubditi: & cum errante paſtore palantes ac errabundi, vagabuntur per deuia vitiorum: quandoquidem 1. Tim. 4. Tit. 2

autore

autore S. Gregorio in suo pastorali, cum pastor per abrupta graditur, consequens est vt grex etiã per præcipitium sequatur. Qui enim labenti innititur, necesse est vt cũ labente pariter labatur. Rursum idẽ autor in eodẽ etiã opere ait: Scire prælati debent, quòd si peruersa vnquã perpetrent, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos perditionis exempla transmittunt. Vnde necesse est, vt tanto se cautius à culpa custodiant, quanto per praua quæ faciũt, non soli moriuntur. Hęc ille. Quod si pastores recta incedentes virtutũ via, deprehenderint morbũ aliquẽ animi obrepsisse in aliquã suarũ ouiũ, admoneant eam primũ in spiritu lenitatis, deinde persistentẽ in sua malitia arguant, increpent, instẽntque opportune, importune, secundũ Apostoli monitũ, vt morbidã reuocent ouem ad sanitatem: ne si permittatur ipsa in suo contabescere morbo, aliæ deinceps illius lædantur contagio, proserpátque sensim lues illa tabifica in plures. Id nimirum iubet fieri dominus,
Isaiæ. 58 per Isaiam ita quenque pastorem compellans: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vócem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorũ. Et rectores ecclesiasticos, conniuentibus oculis dissimulantes peccata subditorum suorum, dure per eundem prophetã increpitat dominus, cum ait de illis: Speculatores eius cæci omnes, nescierunt vniuersi: canes muti, non valentes latrare. Quod etiã verbum propheticũ in his locum habet pastoribus, qui vt concilient sibi gratiã subditorũ suorũ, à quibus aliquod assequi sperant emolumentũ aut cõuiuiorum, aut donariorum, non audent linguam suam in verba correptionis mouere: sed adblandiuntur ipsis, & loquun-
Ezech. 13. tur eis placentia, consuentes (vt verbis vtar Ezechielis) puluillos sub cubitis vniuersæ carnis, ob fragmen panis aut pugillum hordei. Verum hos omnes acerba manet à deo infligenda punitio, nisi pedem retrahãt ab hoc deuio, cum in lib. Sapié. scriptũ sit, quod iudiciũ durissimũ in his
Sap. 6 qui præsunt, fiet: & dominus per prophetã denũciat, quod
Ezech. 33. & 34. oues suas de manu pastorũ requiret. Vnde ad quéque eorũ id dictũ à domino putari debet, quod in 3. Reg. lib. scribitur: Custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima
3. reg. 20. tua pro anima eius. Ad Hebræos itidem scribens B. Paul',
Heb. 13. de præpositis fidelium dicit, quod ipsi peruigilant quasi ra-

rationem de animabus ſubditorum ſuorum reddituri. Vt igitur hanc rationem exacte coram dei tribunali reddere queant ad ſuam ipſorum ſalutem paſtores, ita ſtudeant attendere ſibiipſis & vniuerſo gregi ſuo, vt tandem cum eo perueniant ad æterna cæli tabernacula: Quæ nobis omnibus demum annuat deus omnipotens & benedictus in ſecula. Amen.

IN CAPITVLO PROuinciali ordinis fratrum beatæ MARIE de monte Carmelo, Sermo.

Vum dixerint vobis filii veſtri, quæ eſt iſta religio, dicetis eis: Victima tranſitus domini eſt. Exod. 12. cap. conſcripta ſunt hæc verba. Non abſurde mihi dixiſſe viſus eſt Cicero, omnium ſententia Latinę eloquentię priceps, viri cũ doctrina tũ virtute præſtantiſsimi: grande in primis & arduum onus illum ſuſcipere, qui ſe vnum omnibus aliis ſilẽtibus præbet audiendum. Nempe quæcunque is affert in medium, non vnius dũtaxat aut duorum, ſed & omnium qui aſtant, iudicio examinãda depromit. In quibus ſi quicquã minus recte aut accõmodate dictũ fuerit, nõ poteſt illud tot ac tantorũ hoĩm cenſurã effugere, quin vel ab vno omnium deprehẽdatur, ac iuſte dãnetur. Et id potiſſimum, cũ hi, corã quibus habenda eſt oratio, eruditiſſimi ſunt, & ĩ omni diſciplinarũ genere prõptiſſimi. Quos, quicquid ꝓponitur, quale idipſum ſit, haud minus latere poteſt, q̃ acutiſſimos & lynceos habẽtẽ oculos, quod ſpectandũ obiicitur, præterire quo ſit colore præditũ. Id ſane vbi mecũ animo reputarẽ, cognoſcerémq; corã celeberrimo ſapiẽtiſſimorũ virorũ conſeſſu mihi habendã eſſe concionẽ: meæ imbecillitatis conſcius, recuſaui propemodũ hanc difficilem durámque prouinciã, vt quæ meis humeris impar, lõge valentioribus egeat, quàm mihi adeſſe ſentiã, viribus. Verũ altera ex parte adegit me vigilãtiſſimi digniſſimiq;

Pro-

Prouincialis sacrosancti ordinis Carmelitani augustissima autoritas. Cuius & insignis probitas, & literarum splẽdor, eum ad honoratissimã totius prouinciæ moderãdæ dignitaté euexerunt. Quo itidẽ duce & autore, eiusdẽ religionis successus magnũ sumpturus speratur incrementũ, extirpatis vndique vitiorũ monstris, & virtute in pristinã dignitatem reuocata. Impulit & me grauissima eorũ, qui à determinandis decernendísque rebus ad religionẽ eandem spectantibus, Definitores nũcupati sunt, sentẽtia, qui hoc munus obeundum mihi crediderunt. Quorũ iussis cũ reclamare, reluctarique non possem, id officij peragendũ suscepi, vestra omnium vel maxime beneuolentia confisus, & mihi persuadens, qualiacũque sint quæ dicenda proposui, ea vobis ingrata non fore, sed benigna omniũ aure excipienda. Verum ne id quidem institutũ à nobis auspicato perfici potest, si non adsit diuinum præsidiũ, quod operationes humanas omnes præcipue moderatur & dirigit, vt auriga currum, & nauem gubernator. quod vt expeditius assequamur, ad candidissimam virginem Mariã, Carmelitanæ professionis patronam & auspicem, nosipsos cum corpore tum mente conuertamus, ei offerentes illud suauissimum Gabrielis allcquium. AVE MARIA.

Exod. 12 ¶ [*Cũ dixerint vobis filii vestri, quæ est ista religio, dicetis eis: Victima transitus domini est. Ex loco prius adducto*] Quæ quidẽ verba sunt Moysi ducis populi Israelitici, quẽ excepturus ex durissimo Aegyptiorũ iugo, agni paschalis celebrata immolatione, docet quo pacto posteris suis respõdere debeant, qui hãc institutionẽ agni paschalis primum fieri viderunt, si forsitan ab eis sciscitatum fuerit, quidnã designet huiusmodi ritus agni paschalis. Monétque hisce verbis Moyses, vt filios suos edoceant eã esse victimã à domino institutã, cum eorum patres traduxit ex grauissima Pharaonis seruitute in libertaté. Quæ quidẽ verba tãetsi in hanc sententiã primũ prolata fuerint, nihilo secius & nostro conducere proposito, & ad Carmeliticæ religiõis præconium haud irrationabiliter accõmodari poterut. Nẽpe percontanti cuipiã de huiusce ordinis institutione ac vtilitate, nõ absone responderit quispiã: eũ esse vt victimã, qua sacrificantur animæ religiosorũ hui9 ordinis, deo. Cui sane huiusmodi animarũ victima longe est gratissima, dicẽte

ce Psalmographo: Sacrificium deo spiritus contribulat⁹. Psal. 50
Per quam quidem spirituale victimam fit transitus de carcere ac ærūna huius seculi, qui vt Aegyptus est, ad cælesté patriam ac fœlicitaté æternā, quæ est vera illa terra promissionis, fluens lac & mel. Per quod luculenter ostenditur Carmelitanæ religionis excellentia, tribus breuiusculis nostræ orationis partibus aperienda. Quarū prima demonstrabit eius excellentiā, propter exordij eius conditionem. Secunda idem explanabit, propter primi eius institutoris eminentiam. Tertia verò id idem declarabit, propter ipsius religionis vtilitatem, ac bene iustéque viuendi ritum, qui in ea seruatur.

¶ Pro prima parte absoluéda, q̄ Carmelitanæ religionis excellentiā ostēsura est, ꝓpter exordij ei⁹ præstantiā: id animaduertere nō est īdignū, carmelitani ordinis exordiū, ob tria potissimū, præcellentiam quandā insignē habere. Primo, quia ipsum ante institutionē diuino nutu & reuelatū est & p̄cognitū. Memoriæ enim proditū est, vt scholastica refert historia, Eliā Thesbitē de tribu Aarō progenitū (de qua & sacratissima virgo Maria originē duxisse legitur) primū religionis huius fuisse autorē. Ante cuius ortū Sabbacha pater Eliæ, vidisse fertur in sōnis viros niueo vestitos amictu, ipsum beneuole ac benigniter salutātes, quod cū secū ipse reuolueret, demiraretur q; quidnā idipsum portēderet, ipsum reuelationē à deo accepisse creditū est, ex eo nasciturum filiū, qui huiusmodi cādidatorum hominū cœtū primus institueret, & demū per totū terrarū orbē propagaret, Aliarū verò religionū primā institutionē nō ita diuinis monitis, sed hoīm arbitrio ac instituto factā legimus. Secūdo, exordij dignitatē manifestat apte locus, in quo Carmelitanus ordo primū institutus est, & à quo nomē desupsit, vtpote mōs Carmelus, quē ī terra sctā ī ter Phœniciā & Palæstinā sitū esse, diu⁹ Hiero. sup Isaiā autor est. Siquidē hūc mōtē cōscendisse legimus Eliā, primū Carmelitanæ religiōis caput & principē, vt eo in loco cælibē castāque vitā duceret: & quæ deus futura disposuerat, cōpleret. Quāto itaq; mōs iste Carmelus aliis est eleuatior, tāto certe magis æquū videbitur, si ꝑ præ cæteris virtutis fastigiū cōscendere enitamini. Nēpe mōs ob suā celsitudinē aptus est diuinæ cōtēplationi locus, & supercælestibus

ſtibus reuelationibus accipiendis, quàm locus planus, accommodatior: quemadmodum citius mōtes imbre irrigari, q̃ loca in planitiē ducta, liquido conſtat. Præterea mō æternā beatitudinē apte admodū deſignat: quippe quāto is editior fuerit & ſublimior, tanto cælo vicinior, & à terra diſtantior eſt. Haud ſecus quanto vitā à terrenarum rerum cupiditatibus liberiorē & ſemotiorē ducimus, tanto æternæ fœlicitati propius accedimus. Verū cōplures (q̄d magnopere dolendū eſt) occurrunt. à monte quidē nomē ſortiti, ſed montis faſtigia exoſi, in lutoſis conuallibus habitant, hominum frequentiam, improborūque contubernia colunt. Qui cum inter plebeios & infimæ ſortis viros, ſua neglecta dignitate, verſentur, vt eis moribus aſſimiles euadant, oportet. Enimuero, vt chamæleon, cuicūque rei propinquat, eius colorem protinus imbibit & cōtrahit: ita & homines illorum facile imbuuntur moribus, quibuſcū frequens eis eſt conſuetudo.

Tertio, Carmelitanæ religionis exordiū redditur præſtabilius cæteris, ob propinquitatē loci inſtitutionis eius, ad locū noſtræ redēptionis. Siquidē Carmelus mons, Iudææ cōterminus eſt, in cuius vrbe metropolitana redemptio noſtra conſummata eſt. CHRISTVS itidē præcipue pro Iudæis redimēdis, & potiſſimū venit. Nāq; mulieri Chananęæ rogāti pro liberatione filiæ ſuæ, dixit: Nō ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſrael. dein de, ſecundóque loco pro gentiū redemptione veniſſe phibetur. At hi qui primā Carmelitano ordini præſtiterūt originē, vt Elias & Eliſeus, ex Iudæis nati ſunt. Qui verò cæteris religionibus prima iecerunt fundamenta, ex gētibus progeniti ſunt. Cōſtat itaque, antiquiorē Carmelitanæ religiōis quàm aliarū, eſſe originē: & ratione exordij in hoc cæteris præſtare, iuréque victimam tranſitus domini dici, quemadmodum prius in themate aſſumptum eſt: Cū dixerint vobis filij veſtri, quæ eſt iſta religio, &c.

Matth. 15.

Exod. 12

¶ In ſecunda ſermonis huius parte, vt præmiſimus, vidēda eſt huius religionis excellentia, ob primi eam inſtituētis, vtpote Eliæ, dignitatem, tribus præſertim modis demonſtrandam.

Primum quidē elucet ipſius Eliæ dignitas, ꝙ prophetarum pater nuncupatus ſit. Quod vel eo conſtat argumē-

to.

to. Nam dominus Iohannẽ Baptiſtã (quo inter natos mulierum, ipſius teſtimonio, non ſurrexit maior) non Iſaiæ, non Ieremiæ, nec alteri cuipiam ex prophetis cõfert: ſed Eliæ vt excellentiſsimo, cum inquit de Iohanne: Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt. Et Gabriel ar- *Matth.11*
changelus ad Zachariam, cum ſanctiſsimi Iohannis ortum prænũciaret, ait: Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ. Siquidem Iohannes legitur veſtitus pilis came *Lucæ.1*
lorum, & zona pellicea circa lumbos eius incinctus. De Elia itidem ſacræ tradunt literæ, eum zona pellicea accinctũ renibus fuiſſe. Iohannes etiã continentiſsimæ & abſtinentiſsimæ fuit vitæ vt qui vinum nõ biberet, & locuſtas melque ſylueſtre commederet. Elias idẽtidẽ, magnæ fuiſſe ſobrietatis & abſtinentiæ, in ſacris literis memoratur. Propheticę quoque dignitatis in Elia perpenditur excellentia, quod ei clarius cæteris reuelatum credatur diuinæ incarnationis myſterium. Nam cũ in Carmeli montis vertice proſtratus ſepties puerum miſiſſet, qui obſeruaret an quicquã in aere ſuboriri vidiſſet: cum prius nihil conſpexiſſet puer, ſeptimo regreſſu vidit nubeculam albam, continentem intra ſe ſpeciem & efigiem hominis. Quo quidẽ *3.Reg.18*
indicio ſentiunt omnes, Eliam diuinæ incarnationis indubitato prænouiſſe myſterium: & per nubeculæ candorem, ſacratiſsimæ virginis Mariæ candidiſsimã puritatem: per hominis autem veſtigium, nubis ambitu & cõtinentia cõprehenſum, filium dei ſuſcepta carne humana in caſtiſsimæ virginis vtero degentem intellexiſſe.

Secundo dignoſcitur ipſius Eliæ præſtantia eo ipſo, ꝙ Chriſti propemodũ fuit emulus & imitator: eumque vt imago veritatem antecedebat, in quàm plurimis illi perſimilis. Chriſtus enim acerrimus vitiorum fuit deteſtator, vt qui ſepenumero Phariſæorum mala & fictitiam ſimulatámque ſanctitatẽ verbis aſperis inſectatus fuerit. Hũc in modũ Elias nõ veritus regis Achab & reginæ Iezabel *3.Reg.18*
ferocẽ ſæuitiã, quadringẽtos & quinquaginta prophetas Baal, quadringentos quoque prophetas lucorũ exterminauit glodio: & ſepiuſcule tum regẽ tum reginã, zelo dei ſuccenſus, reprehendit. Chriſtus inſuper quadraginta diebus & totidem noctibus à corporeo alimento potuque abſtinuit. Itidẽ & Elias, cum accepto pane ſubcineritio am-

ambulauit vſque ad montem dei Oreb, quadraginta die
3. Reg. 19 rum totidémque noctium ſpacio ſine cibo & potu victitás
Ad hæc Chriſtus quinque panes & duos piſces ita virtu-
te diuina adauxit, vt ex eis ſatiauerit ferme quinque mil-
Iohan. 6 lia hominum: & quæ ſuperauerant fragmenta, duodecim
cophinos impleuerint. Identidem Elias viduæ Sareptanæ
3. Reg. 17 oleum & farinam ſic multiplicauit, vt ſine illorum immi-
nutione mulier cum domo ſua illis enutrita fuerit, donec
Ibidem daret dominus pluuiã ſuper terrã. Demum, Chriſtus mor-
tuos ad vitam reuocauit, rediuiuóſque reddidit. Sic Elias
Ionam, vt aiunt, defunctum, mulieris Sareptanæ filium, re
ſuſcitaſſe legitur.

Tertio, declaratur ipſius Eliæ dignitas & excellentia
eam ob cauſam, quod eum dominus in transfiguratione
ſua dignatus eſt cum Moyſe aduocare, vt ſuæ diuinitatis
teſtem, ſuique aduentus veriſsimum comprobatorem,
contra ceruicoſitatem & duritiem Iudeorum: ad quam
Matth. 17 tamen transfigurationé non omnes paſsim apoſtolos ad-
Marc. 9 miſit. Quis ergo non videat eo facto dominum prætuliſſe
Lucæ 9 Eliam apoſtolis, & oſtendiſſe ipſum illis præſtantiorem
fuiſſe? Quocirca ratione dignitatis ipſius inſtituentis pri-
mum hanc animæ deo per monaſticæ vitæ profeſsionem
immolandæ victimam, non ab re dici poteſt hæc religio,
victima ſpiritualis trãſitus domini, ſicut & in principio aſ
Exodi 12 ſumptũ eſt: Cũ dixerint vobis filij veſtri, q̃ eſt iſta religio.

¶ Demum, tertia pars orationis noſtræ, huiuſce religio-
nis excelentiam patefacere annitetur ex vtilitate huius
ſacratiſsimæ religionis, quę tribus itidem modis eluceſcit.

Primo, quia virginitatis perpetuo ſeruandæ votum at
que propoſitum, ab Elia primo eius inſtitutore in primis
ortum habuit. Nempe is primus fuit, qui in veteri lege
virginitatem ſeruandam animo inſtituiſſe fertur. Quod
Caſsianus de inſtitutis monachorum comprobat his ver-
bis: Prior Elias, inquit, qui in veteri teſtamento virginita-
tis iam flores, caſtimoniæque præfigurabat exempla. Et
B. Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium de virginitate
ſeruanda, dicit: Increſcente ſegete, meſſor immiſſus eſt vir
go Elias, & virgo Elizeus, & multi filij prophetarũ. Quod
& Bap. Mantuanus Carmelitani ordinis noſtra tẽpeſtate
decus egregiũ, nõ ſuppreſsit, ſed hoc carmine cũplexus eſt:
Hæc

Hæc eadem (vt pote seruandæ virginitatis) sanctos mouit sententia vates.

Et magnos habet autores. Et dehinc subnectit:

Clara per hos magnus liquit vestigia calles
Elias, Eliadésque viri, gratissima cælo
Progenies, visura suo de semine diuos.

Hinc factum plærique autumant, quod Carmelitanæ religionis professionem amplectentes, digniorem quàm cæteri denominationem sortiti sunt. Nempe cęteri monasticæ vitæ obseruatores, à quopiã sanctorum primo institutore nomen sumunt: Carmelitæ vero, ob virginitatis seruandæ affinitatem (quæ & candido, quod reliquum tegit amictum, pallio designatur) ab ea quæ super omnes sanctos exaltata refulget, vtpote candidissima virgine Maria (cui peculiariter & cæteris obseruantius obsequiũ impendunt) nomen sibi vendicant: fratrésque B. Mariæ nuncupantur. Qui quidem titulus non nouitius est, neque arbitraria recẽtiorum institutione Carmelitis designatus, sed apostolorum tẽpore illis asscriptus, vt autor est Iohannes patriarcha Hierosolymitanus, in libro de institutione Monachorum sic inquiens: Propter primitiarum spontaneæ virginitatis similitudinem, singulariter repertã inter huius ordinis fundatores & dei genitricem: professores ipsius iam tempore apostolorum eam vocabant sororem suam, & seipsos fratres beatæ Mariæ cognominabant.

Secundo, huius religionis vtilitas eo innotescit, quod ipsa fuerit exemplar omnibus aliis monastice viuendi legibus. Quibus vt perfectione, ita quoq; & tẽpore, multo prior extitit: quãdoquidẽ omnes cęterarũ religionũ professiones, ab hac vna suum institutum & regulam desumpserunt. Quod luculentissime Baptista Mantuanus in tertio Parthenices Marianæ libro exprimit hoc carmine:

Quicquid habent alij montes pietatis, ab isto
Ducitur. hac vna plures è vite racemi
Diffusi, late terras atque æquora complent.
Hinc Carthusiacis æterna silentia claustris,
Hinc varias Benedictus oues collegit: ab isto
Canãbe nodosa tunicas arcere fluentes
Lignipedes didicere viri, quique arua colebant
Inuia, & assiduo terras ardore calentes.

Multa quoque & aliæ monasticæ institutionis genera idē elegantiſsime proſequitur, quæ ab hac religione deſcendiſſe commonſtrat.

Tertio, comprobatur huius religionis vtilitas eam ob cauſam, ꝙ adiutrix apoſtolorum fuerit in diſſeminãda fide & doctrina euangelica, vt atteſtatur Ioſephus Antiochenus, de perfecta militia primitiuæ eccleſiæ ita inquiēs: Perfectorum militum Chriſti apoſtolorum coadiutores, ſurrexerunt ſtrenuiſsimi viri, contemplationi dediti, ſanctorum prophetarũ Eliæ & Eliſei ſequaces: qui de monte Carmelo deſcendentes, per Galilæam & Samariam & Iudæam, fidem Chriſti docuerunt: quique in Marię virginis honorem, in mõtis Carmeli decliuio oratorium fabricantes, ſaluatoris matri deuotiſsime ſeruierũt. Prætereo conſulto, ꝙ ſummorũ pontificum ſanctionibus approbata ſit Carmelitani ordinis obſeruãtia, & eccleſiaſticis conciliis confirmata, vt in 6. lib. decret. titu. de religioſis domibus, capitulo, Religionum, hunc in modum decreuit conciliũ Lugdunenſe: Cæterum, eremitarum S. Auguſtini & Carmelitarum ordines, quorum inſtitutio dictum concilium generale præceſsit, in ſolido ſtatu volumus permanere. Quocirca deſiſtant poſthac æmuli in hunc tam ſacrum & approbatum ordinem oblatrare. Nõ enim ſuis obtrectationibus ei quoquo modo derogare poterunt, *neq; illius* candorem commaculare. Cæterum, celeberrimi patres, grauiter id dolendum eſſe exiſtimo, quòd *illi* ipſi qui hãc profitētur religionem, vitæ & morũ improbitate, ordinis ſui integritati magis detrahũt, quàm alij verbis. Plæroſq; enim eſt inuenire, qui ſolum religionis huius habitũ præ ſe ferunt, factis autem eam negant. Et hi maiorē inferunt dedecꝰ maculam atque infamiam, grauiúſque Carmelitis ingerunt, quàm improbiſsimi quique oblocutores: quandoquidem praua exempla, quàm verba, magis officiunt. Quid, obſecro, prodeſt contendere, Carmelitanum ordinem & antiquitatis & perfectionis nomine, mirũ in modum excellere, ſi minus quàm cęteri illius tam ſanctæ religionis profeſsionē obſeruent eius alumni: cum vbi reddenda erit coram ſupremo iudice totius vitæ anteactæ ratio, nõ quis digniorem antiquiorémque religionem profeſſus fuerit, ſed quis ſuæ religionis inſtituta melius obſer

uauerit

uauerit,districta fiet discussio? Illa sane deberet, viri sapientissimi, esse Carmelitarũ cum aliis cõtentio, non quis ordo altero sit excellẽtior, sed quis ordinem suum magis ad vnguem & integri⁹ seruet. Nempe tã dignus est ordo, quantam ei dignitatem profitentiũ illum vita affert. Quid, rogo, prodest gloriari, se ab Elia & Eliseo primam ordinis institutionem habere, & eorũ instituta operáque nõ peragere, neque illos duces vestros imitari? Summopere formidandũ est, ne Christus vobis exprobret, quod patrẽ habetis Eliam, opera tamen Eliæ non facitis: quemadmodũ Iudæis improperauit, ꝙ patrem haberent Abraam, eius tamen opera non facerent. Quid (quæso) cõfert, candidã in corpore vestem gerere, & mentem habere penitus deformem & coinquinatã peccato? cũ religiosum non faciat habitus, non candor amictũs, sed vita peccati immunis, & mens conscia recti, cuius solam rationem habet scrutans corda & renes deus. Facite ergo viri religiosissimi, vt semper sanctissima integerrimæ vitæ maiorũ vestrorũ exempla ante oculos statuatis: quos equidem longe melius, q̃ ego ipse, vel de nominibus & cognominibus, ob laudabilem ac nunq̃ intermorituram illorum actę vitę probitatẽ, nosse potestis. Ij enim omnino ab obscœnis illis voluptatibus, laudis ac virtutis inimicis, totúmque hominem in tartara demergentibus, abhorruerunt: necnon illustrissimam generis nobilitatem, amplissimas facultates, pingue patrimonium, pompas, honores, & corpore & omnib⁹ secretioribus animi affectibus spreuerunt: innumera denique alia, quæ carnales atque mundani homines mire complectuntur, ac impendio delectant, non modò forti atque infracto animo contempserũt, sed prorsus homine indigna iudicauerunt: & diuinã singularis vestri patroni Eliæ viuendi rationem, ab ineunte ætate, donec è viuis migrarẽt, fœlicissime sunt secuti. Atque hic q̃ pie, q̃ caste, q̃ sancte, q̃ sacris studiis, q̃ humilibus præcationibus, omne vitę tẽpus transegerint, nec dici, nec excogitari certe potest. Primũ siquidem fœdam illam carnis pruriginem, ac titillantes venereos insultus, cibi potúsque homines parcissimi, frequenti ieiunio macerabant: maceratos, multis precibus tandẽ marcescere cogebant. Norãt enim probe huiusmodi voluptatem hebetare animi vigorem, eneruare

Iohan. 8.

Psalm. 7.

vires corporis, accelerare senium, certissimã denique ma
lorum omnium escam esse. Adde quod nõ fugiebat viros
tam pios, in voluptatis regno nullum omnino esse tempe-
rantiæ locum. Meminerãt proinde, quibus perniciem at-
tulerit corporis voluptas, eo ꝙ plꝰ aloes habeat q̃ mellis.
Porro, intelligebant religiosissimi illi patres, hanc penitꝰ
contrariam esse huic potissimum zelo, quo ferebantur in
optimi maximi Iesu amorem, & in suscipiendam rerũ cæ-
lestium contemplationem. Hos hoc vnum inter maxime
egregia immortalitati consecrasse crediderim, quod quan
tumuis recte agerẽt, semper humilimi atque abiectissimi
haberi voluerunt. Quasi vero tãtorum virorum animum
Matth.11 præclare illius domini nostri Iesu Christi lectiunculę, Di-
scite à me, quia mitis sum & humilis corde, nulla vnq̃ cæ-
perit obliuio. Taceo quod tota plaustra, totas naues fortu
nę bonis refertas reliquerint, grauissimũ arctissimæ pau-
pertatis onus lubentissime subeuntes. Etenim hoc ipsum
mihi recte legisse videntur, quod scribitur in euangelio
Matth.16 Mathęi: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum,
& tollat crucẽ suã, & sequatur me. Quid enim prodest ho
mini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ de-
trimentũ patiatur? aut quã dabit homo commutationẽ ꝓ
anima sua? Ne vero oratione plus q̃ par est proliziore,
vobis fastidiũ pariã: supersedeo dicere, quot viri tũ pro-
borum morum, tum spectata vitæ integritate clari, ex hoc
religiosissimo vestro cœnobio, in totum terrarum orbem
fluxerint: longe enim plures, quàm olim ex equo Troia-
no Græci prosilierũt. Ad hæc, si cõmemorare vellẽ, quibꝰ
moribus, quibus literis, quibus virtutũ ornamentis, quãta
denique vitæ excellentia ac dignitate, religiosissimã hanc
domũ illustrarũt: me sane citius tẽpus deficeret, q̃ oratio.
Ad horũ igitur tã præclara stemmata vestrã omnẽ viuẽdi
rationem cõponite, illorum vestigiis penitus insistite, prę-
stantissimũ illorũ animũ, ad impetus & carnis & mundi &
dęmonis elidendos, inducite. Eia agite religiosissimi viri,
ne defatigemini, ne conquiescite, donec pulcherrimis ge-
stis honestissimum finẽ imposueritis. An aliquid vobis du
rũ videri debet, quo paratur æterna fœlicitas? Ardua est
equidẽ (iuxta Hesiodũ) virtutis via, sed in vertice manet
inæstimabile pręcium. Cogitate quæso, nihil esse tã arduũ
in

in rebus humanis,quod non efficiat,si sibi imperarit animus, vt magnopere velit. Cogitate, inquam, laborem esse breuem, fœlicitatē vero ad quā properatis, esse perennē. Et eā sane ob causam superius adducta est religionis isti⁹ dignitas,& demonstrata excellentia, vt quanto eā cognoueritis digniorem, tanto impēsius enitamini vitam vestrā eius dignitati assimilare, eámque pro sua dignitate obseruare. Quippe qui quantæ sit excellentiæ vestra religio co gnoscit, contemnit tamen illius præstantiæ vitam suā con formare, grauius sibi præparat & durius iudicium. Hos ta men à recto virtutum tramite graues lapsus & morū enor mitates, in meliorem statum reuocare potest tua vigilantissima cura, grauissime pastor, qui Carmelitarum huius prouinciæ auspicatissime moderationem suscepisti. Nem pe in te summus est sacrarum literarum splendor, quo tenebras omnes errorum tua clarissima luce propellas. In te itidem relucet animi integritas & virtutum copia, quibus aberrantes ad rectitudinem vitæ quàm facillime reducere potes. His accedit grauissima tuæ curæ pastoralis autoritas: qua, rogo, pullulantes in Carmelitanæ religionis agro vepres & mala gramina reseces, virtutū seminaria inseras: vt tuo pręsidio amplissima bonarum operationum seges colligi possit ab huius ordinis operariis,& in horreum æternæ beatitudinis recondi. Quam tandem post decursum huius peregrinationis agonem & stadium, concedat nobis deus in secula benedictus. Amen.

In capitulo generali ordinis Cluniacensis, Sermo.

P *Lātati in domo domini, in atriis domus dei nostri flerebūt. Psal. 1. & 90. deprōpta sunt hæc verba*, Atq; in præcipuā hui⁹ orationis propositionē adducta. Magnus ille prophetes & legislator Moyses, celeberrimi patres, cū à domino mittēdus esset ad Israeliticū populū, durissimo Pharaonis iugo eximendū: trepidus huiusmodi detrectauit legationem, & inter alia, vt liber Exodi ostēdit, hāc quoq; prætendit excusationē: Obsecro domine, nō sum eloquēs ab heri & nudiusterti⁹: & ex quo locut⁹ es ad seruum tuū, impeditioris & tardioris linguę sum. *Exod. 4.*

Cæterũ, si tantus vir & à deo ad arduam liberandi populi
Israel prouinciã electus, suæ causatus est linguę tarditaté,
qui tamé singulari familiaritate domino coniunctus fuis-
Exod.33. se scribitur. Nã vt deinceps Exo. attestatur, loquebatur do
minus ad Moysen facie ad faciẽ, sicut solet homo loqui ad
Nume.38. amicũ suũ. & in Num. de eodẽ asseritur, ꝙ erat Moyses vir
mitissimus super omnes homines, qui morabãtur in ter-
ra. Vbi & dominus excellẽtiæ eiusdẽ atque dignitatis cla
rissimũ perhibet testimonium, dicens: Si quis fuerit inter
vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per som
niũ loquar ad illũ. At nõ talis seruus meus Moyses, qui in
omni domo mea fidelissimꝰ est: ore enim ad os loquor ei:
palam, & non per ænigmata & figuras deum videt. Si, tan
tus, inquam, & diuinis muneribus cumulatissime insigni-
Ge.3.&18 tus, trepidauit coram Pharaone dei causam agere: quid
mihi, obsecro, factitandum est grauissime cœtus, qui sum
puluis & cinis, & nequaquam dignus soluere corrigiam
calceamentorum eius? Iusta ne mihi oblata est occasio tre
pidandi, reformidandique, coram hac splendidissima tan
Psalm.138 torum virorum corona hiscere, osque meum ad loquen-
dum aperire? cum non sit sermo in lingua mea, nec ea lo-
quendi venustas, quæ hoc grauissimo digna sit auditorio:
neque id doctrinæ suppetat, quod huic obeundo muneri
sufficiat. Quocirca nemo in admirationem adducatur,
obsecro, si meæ imbecillitatis cõscius, & huius oneris ma-
gnitudinem animo volutans, vehementi fuerim trepida-
tione affectus: quæ & vocem mihi propemodum præclu-
serit, linguæque negauerit officium, cum asserant philo-
sophi eam esse vehementis naturam timoris, ꝙ loquendi
nonnunquam adimat vsum, stupidúmque & obmutescen
tem reddat hominem. Verum ex altera parte animaduer-
Exod.4. ti attentius, quid Moysi nimia pusillanimitate contremi-
scenti responderit dominus: Quis fecit, inquit, os homi-
nis? aut quis fabricatus est mutum & surdum, videntẽ &
cæcũ: Nonne ego? Perge igitur, & ego ero in ore tuo, do-
cebóq; quid loquaris. Quibꝰ quidẽ verbis & Moysi, & om
nibꝰ pro domino locuturis, pollicetur pro sua benignita-
Sapien.10 te deus opẽ, facilæq; præsidiũ. quod & in libro Sapientiæ
magnę efficaciæ esse cõmonstratur: quoniã sapientia, in-
quit, aperuit os mutorũ, & linguas infantiũ fecit disertas.
Itaque

Itaque fretus diuini auxilij fiducia, hinc meas imbecilles vires grauissime prementi oneri, inualidos submisi humeros: sola maioribus meis (quibus meipsum & oĩa mea debeo) obediendi ratione inductus, qui quũ mihi hoc mun⁹ designarint, nõ possum illis morẽ nõ gerere. Siquidẽ non me fugit, quàm displiceat deo inobediẽtia, qua primus pa rẽs paradiso voluptatis factus extorris, in hoc miserũ exilij solũ detrusus fuit: qua itidẽ Saul ex summo regni fastigio deiectus est, & regio stẽmate destitutus. Neque cõtrà me præterit, quàm accepta deo fuerit Abrahæ obediẽtia, spõte filiũ suũ offerentis in holocaustũ, & largã exinde benedictionẽ consequuti. Quàm grata itidẽ CHRISTI obediẽtia, qui factus est obediens patri vsque ad mortem, mortẽ aũt crucis, & nos oẽs ea obsequẽdi prõptitudine redemit. Melior est, inquit propheta, obediẽtia quàm victimæ. A qua vt nullo pacto discedamus, iniunctam aggredi prouinciã pro viribus annitemur, si modo deiparæ virginis Mariæ implorauerimus auxiliũ, angelicũ ei suppliciter offerentes alloquium: Aue Maria. *Sap. 10.* *Gen. 3.* *1. reg. 14* *Gen. 22* *Philip. 2* *1. Reg. 15*

¶ De plantatione sacratissimæ religionis monasticæ loquuturi, quonã pacto in domo dei. s. ecclesia, altas radices fixerit, & in atriis eiusdẽ domus spirãtissimos flores cũ huberrimo fructu protulerit, ꝓstãtissimi patres, in duas ꝑtes nostrã oratiunculã partiemur. Quarũ prior exordiũ plãtationis eius & progressum, floridúmque illius germen ad hæc vsque nostra tempora strictim deducet. Posterior verò, nocumenta quæ perniciẽ inferunt & exitiũ plantationi huic mysticæ, sterilitatémque floribus & fructui producendo inducunt, explanabit. Ad prioris particulæ absolutionem accedentes (quæ plãtationis mysticæ huius syncerae religionis principiũ atque progressionẽ est explicatura) id in primis ostendam⁹ operæpreciũ est, quod si diligentiori indagine rimemur antiquã huius culturæ originẽ: cõperiemus eã ab optimo frugiferæ cuiusuis insitiõis autore domino nostro Iesu Christo, auspiciũ ortúmque sumpsisse. Et id perrecte quidẽ. nã ipse (vt de se testatur) vitis vera est, & quicunque ei fide per charitatẽ operante adhæserint, palmites sunt: qui in eo manẽtes, plurimũ fructũ afferunt. Itaque quũ in hoc mũdo diuersatus, plãtaret ecclesiã, omniũque virtutũ surculo fœcũdaret: tũ quoque *Iohan. 15.*

inseruit

inseruit bonum doctrinæ semen, ex quo tanta huius sa-
ctissimæ religiōis amplitudo enasceretur. Nēpe præcipu
vitę vestræ regularis obseruatio, in tribus potissimum in-
stitutis: tanquam fibris in vnam radicem conuenientibus
consistit: castitate, paupertate & obedientia: quorum si
vel vnum defuerit, non potest religionis vnquam sancti-
monia à quopiam integre seruari. Atqui, hæc tria doctri-
na euãgelica vel manifestissime deprompta sunt. Castitas
quidem ex eo, quod apud Matthæum ait dominus noster
Mat. 19. virtutis omnis plantator: Sunt eunuchi qui se castrãt pro
pter regnum dei. Non omnes quidem capiunt verbum i-
stud, sed qui potest capere, capiat. Vbi de eunuchis verbũ
facit, non qui materiali ferro, sed spirituali cultro conti-
nentiæ, omnes à se carnis cupiditatis resecarunt & abiece
Ibidem. runt. Paupertas verò ex eo, quod eodem loco ait vitæ cæ
lestis magister: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia
Leu. 14 quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me: & habe
bis thesaurum in cælo. Rursum alibi: Omnis ex vobis qui
Matth. 16 non renunciat oībus quæ possidet, nō potest meus esse di
scipulus. Demum, obedientia ex eodem euangelici magi-
sterij fōte profluxit, quum dicit: Si quis vult venire post
me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequa-
tur me. Quæ autem maior esse potest suiipsius abnegatio,
quàm spontanea propriæ voluntatis abdicatio, quæ per
obedientiam fit? Itaque liquido constat, hęc tria germina,
in quibus totius religionis summa consistit, suæ plantatio
nis initium ex euangelica sumpsisse cultura: & tum quo-
que validas & firmas ī viris apostolicis radices fixisse, qui
plantati fuerunt in domo domini per manum summi hor
tulani: & redolentissimos in primordio nascentis ecclesiæ
flores emiserunt, omnigeno virtutum odore adordatos, &
copiosissimos bonorum operum fructus suo tempore pro
ferentes. Videre tunc erat in apostolica cōgregatione ex
hac plantatione, multitudinis credentium cor esse vnum
& aīam vnam: neque quempiã aliquid vt suum sibi vendi
care, sed esse illis oīa cōmunia. Tunc vera spontaneáque
rerum caducarum & fluxarum, siue (vt interpretabatur
Bias ille) fortunæ ludibriorum contemptio, voluptatum
carnis abdicatio, honorúmque mundi aspernatio, admira
bili decore floruerunt, & omnimodũ protulerunt virtutũ
prouen-

prouentum. Neque Iudææ tantum angustis finibus, sed &
per totum orbem, quò apostolicæ personuit prædicatiōis
buccina, hæc sancta plantatio, hęc virtutū efflorescentia,
hæc fructuū ubertas diffusa est. Cumque longiusculo tē
poris interuallo inciperet huius sacræ plantationis radix
elanguescere, flores emarcere, fructus rariores fieri: misit
pro sua singulari in hoīes bonitate deus seruū suū Bene-
dictū, spiritualé sane & peritū agricolā, qui hanc plātatio-
nē rastro disciplinæ & sarculo monasticæ institutionis in-
nouaret, repastinarétque. Is aūt diuino spū ductus, in mon
te Cassino, vt domo domini, vineā domini Sabaoth plāta-
uit, tribus prædictis radicibꝰ innixā atque stabilitā. Aedifi
cauit etiā in ea turrim circūspectiōis & directiōis superio-
rū, & sepē custodiæ regularis atque monasticæ circudedit
ei. Verū dictu difficile foret, grauissimi patres, quanti ex
hac Benedicti plantatione flores, quantūve fructus pro-
dierit. Reuera non incōcinne huic nouellæ plantationis
autori accōmodari potest, quod in Psalmo scriptū est, vt- *Psalm. 79.*
pote quod vineā de Aegypto S. Benedictus trāstulit. Nā
fructuosā monachorū congregationē de tenebroso statu
mundi à duro Pharaonis imperio, traduxit ad sanctiorē
vitæ conuersationem. Eiecit gentes, & plantauit eā: quia
ex gentili ritu viuendi & huius mundi desideriis eductos,
ad virtutum semitam conuertit: Dux itineris fuit in cōspe
ctu eius: quandoquidē & verbo & exēplo docuit monasti
cam, secundum constitutam regulam, obseruare discipli-
nā: plātauit radices eius, & impleuit terram. Nempe vt ex
vno semine multa grana, & ex vna radice multi pullulant
rami: ita ex hoc primario monachorū patre, copiosa fœ-
tura & proles spiritualis progenita est. Cuius vt cognosca
tur sublimitas & altitudo, audiendum quod deinde se-
quitur: Operuit mōtes vmbra eius, & arbusta eius cedros
dei. Siquidem montium & cedrorū noīe, celsitudo & emi
nentia tum sanctimoniæ tū doctrinæ eorū, qui ex hac plā *Ibidem.*
tatiōe in domo domini exorti sunt, mirificéque floruerūt,
accipiéda est. Demū, q̄ late fusa sit & extéta ramorū huius
sacræ plātationis porrectio, aperte sequēs ostendit sentē-
tia. Extendit (inquit) palmites suos vsque ad mare, & vs-
que ad flumē propagines eius. Népe in omnes orbis ptes
deriuata est & diffusa huius sacratiss. ordinis ꝓfessio. Quā
obsecro

obſecro regionem dabis ſub orbe arctoo aut occiduo ſub ſole iacentē, q̄ nō habeat huiuſce plātationis ramuſculi, plantātos in domo domini, & in atriis eius florētes? Si luſtrare libet oculis & acie mentis intueri Germaniā, Hiſpaniā, Italiā, & trifidā Galliā: conſpicari in prōptu eſt, earū vnamquāque huiuſmodi plantularū & ramorū eſſe refertiſſimā. Cæterū longo poſt primitiui patris veſtri plātationem tranſacto tēporis curriculo, incuria paſtorū & ſurreptione licētioris vitæ, ī deteriorē ſtatū dilapſa ſunt oīa. Euulſa radix virtutū, & plantaria iuſtitiæ, quorū loco ſuccreuerunt vepres & ſpinæ vitiorū. Decuſſi ſunt flores honeſtatis & puritatis, & in domo domini exorti ſunt flores putidi, teterrimi odoris, qui graui etiā ſuo afflatu animæ vitā extinguant. Deperiit fructus bonorū operū, opportuno tēpore naſci ſolitus: & in domo monachorum prodiit quaſi ex adipe iniqui, fructus impietatis, horroris & iniu-
Pſal. 72. ſtitiæ. Sed quæ cauſa ſubeſt tantæ permutationis, obſecro, & quò obſcuratum eſt aurū puritatis monaſticæ, mutatuſ-
Thre. 4. que color optimus religioſæ ſynceritatis? Nulla ſane potior, quàm quod reiecto regularis obſeruationis iugo, in omnem diſſolutionem vitæ morumque improbitatem licētius abducti ſunt. Nempe quandiu regula à primo patre veſtro conſtituta, ad amuſſim & ad vnguem ſeruata eſt, nō habuerunt in domo religionis, locum hæc informia monſtra vitiorum. Fuit enim illa repagulum quoddam & retinaculum, quo continerentur inſolentes animorum motus, ne toto impetu ferrentur in vetita. At verò poſtquam id abruptum eſt vinculum, & effracto aggere, laxatiſque habenis, inſtituta ſanctiſſimæ regulæ peſſundata ſunt, & proculcata pedibus: tū demū oīs vitiorū eluuies & ſētina cœpit effrenatiſſimo agmine totū hunc ſacratiſſimū ordi-
Pſal. 79 nem obruere atque labefactare. Tūc (vt Pſalmographi in loco pauloante adducto verbis utar) exterminauit eā aper de ſylua, & ſingularis ferus depaſtus eſt hanc vineam, ī domo domini plantatam. Si cauſa requiritur, quia deſtructa erat maceria eius, & vindemiarunt eā omnes, qui præter-
Ibidem. grediuntur eam, diſſipantes hæreditatem domini, & per conculcatam diſciplinæ ſepem facile tranſcendentes. Vnde omnis deformitas, irregularitas, ſcandalorūque cumulus in hanc domini domum miſere inuectus eſt. Cæterum

deus

deus(cuius bonitas immenſa & pietas eximia) tantos miſeratus errores, tantam monaſticæ domus deſolationem & ſubuerſionē dolens, cōuerſus eſt ſua miſericordia ad nos: reſpexit de cælo, & vidit & viſitauit vineam iſtam noſtra tempeſtate, illi opem ferens: vt quæ prius inculta iacebat & horrida, ad culturam per rectam morum reformationē reduceretur. Perfecitque vineam iſtam, quam plantauit dextera ſua, & facta eſt manus ſua ſuper virum dexteræ ſuæ, & ſuper filium hominis quem confirmauit ſibi: reuerē- *Pſal.79* dum ſcilicet in Chriſto patrem & paſtorem animarum veſtrarum, qui hic adeſt, quem longo iam tempore cōfirmauit deus in huius monaſticæ domus moderamine & adminiſtratione. Siquidem is oculatiſſima mente cōſpiciēs denſos ſuccreuiſſe ſentes & mala gramina in domo domini, quibus ſpirantiſſimi flores, roſariáque virtutum & violaria ſuffocata fuerunt, & à ſperato fructu afferendo impedita: quicquid noxiarum herbarum pullulaſſe animaduertit, vigilantiſſima reformatiōis cura & opera euellere ſtudioſius elaborauit, feralibus & peſtiferis malorum radicibus eruendis intentiſſimam nauauit operam, ſenticoſos frutices, ſteriles tribulos, & vrticas prorſ⁹ extirpauit: purgatiſſimámque in domo domini plantatam vineam reddidit, vt nouam virtutum frugem florens edere poſſit cumulatiuſque producere: deſtructam huius myſticæ plantationis maceriam totis neruis reparauit, clauſtro diſciplinæ, muróque & promurali eam muniens, ne rurſum illã ſubeant vulpeculæ, quæ demoliuntur vineas, ne effrenata rurſum licentia & diſſolutio iugum monachalis ordinis ab- *Cant.2* iiciat. Cui quidem adiutor eſt indefeſſus & diligentiſſim⁹ in eo opere domini. Generalis totius ordinis, Cluniacenſis prior & gubernator, aliud nihil agitans mente, quàm quo pacto, quæ adhuc deformata ſunt, in debitam redigantur formam. Non modicis igitur prȩconiis extollenda eſt tua paſtoralis autoritas, non parum commendanda tua auguſtiſſima dignitas, neque mediocriter laudi danda tua diligentiſſima cura ampliſſime & benigniſſime pater Iacobe Ambaſiane, quæ noctes diéſque deſudat, vt ad rectum diſciplinæ ordinem referantur, quæcunque exorbitantia, quæcunque deuia, quæcunque ab ipſo religionis

gionis tramite sunt aliena. Id certe post dei auxilium re acceptum referri debet grauissimæ paternitati, quòd ni hac in domo domini religio floreat, vigor & seueritas m nasticæ vitæ integerrima obseruetur: atque in quàm plur. mis ex hoc Cluniacēsi fonte huberrime deductis riuulis, synceritas & integritas reformationis illabefactata tenea tur. Neque debita itidem laude fraudanda est vigilantia tua, nunquam dormitans neque dormiens, dignissime do mine maior, Philippe Bourgoyne, qui totus dei zelo ve lut alter Elias succensus, prophetas Baal & lucorum, dis ciplinæ gladio interficere studes, vt moriatur in eis mun dus, viuat CHRISTVS: occidatur in illis qui procul à recto calle aberrarunt, vita irregularis, exoriatur regu laris. Proinde præstantissimi patres, qui ad hanc celeber rimam conuocationem annuam certatim & vndique cō uenistis, oculis vestris proponite patrum vestrorum spiri tualium, pastoris inquam & maioris, exempla: & ad eorū imitationē totis viribus incitemini. Videtis duces vestros spirituales ad malorum eradicationem, bonorúmque plā tationem summo studio eniti. Torpescetis igitur, & illis la borantibus oscitabitis ociosi? Vecors reuera & timidus est miles, qui ducem suum in bellum strenue proficiscentem sequi formidat. Ne igitur vecordiæ & timiditatis damne mini, sequimini antegressos: & quemadmodum faciunt, & vos facere annitamini. Festiuus est apud Aesopum fabu latorem & plenus eruditionis apologus, de paruulo can cro: qui cum admoneretur à matre, vt recte & decēter ac non præpostere incederet, atque id sæpe molitus non pos set perficere, & à matre increparetur: I præ mater, inquit, ego sequar, & incessum tuum imitabor. Tum verò res di gna risu, mater quum maxime conaretur, non alio quam retrogrado & præpostero gressu incedebat. Illud sane nō homini solum, sed etiam omni animanti à natura inditum atque inganitum est, vt maiores imitetur: & ad eorum mo res, naturam atque ingenium, sese componat. Quum igi tur vos optimi cœnobitæ Cluniacēses, nacti sitis hos duos quasi principes huius domus integerrimos, sapientissi mos, eruditissimos, in quibus tantus virtutum splendor elucescit, maxime increpādi eritis, si in ea luce, quam ipsi

vobis

vobis præferunt, non ambulaueritis: si illos cum morum probitate & religione, tum etiam studio rerum sacrarum insignes, nõ fueritis imitati. Ego sane (vt ingenue fatear) soleo sæpe mecum crebris cogitationibus deplorare nõnullorum, cum huius ordinis, tum aliorum multorum cœnobiorum calamitatem: soleo frequenter illorum vicẽ deplorare, quod pastores habeant lõge semotos à grege, nihil de periculo sui gregis solicitos, occupatos negociis secularibus, multo maiorem operam impendentes aut propriis commodis, aut coaceruandæ pecuniæ, aut voluptati demum atque libidini, quàm propriis ouibus gubernandis. Magnam enim quidem curam habent lac exugere, lanis operiri, & omnia quę possunt corradere, vt etiam mel de petra, oleúmque de saxo durissimo (si fieri posset) exugerent: gregis verò & disciplinæ monasticę, diuinique cultus & instaurandorum ædificiorum, nulla mentio, nulla solicitudo. Qualem vos arbitramini in illis cœnobiis politiam atque dignitatem esse posse? quomodo valere membra putatis, vbi caput tam male affectum est? Sed tamẽ ex iis permultos noui, qui licet pastorem domi non haberẽt, honestam tamen atque religiosam vitam summa cum integritate ducerent. Admonet enim vnumquenque cœnobitam sui officij (etsi pastore careat) suus habitus, emissũ votum, vitæ genus, cuculla, rasa ceruix, & cæterę quædã notæ: quæ cum vos à reliquis hominibus disiungant, etiã admirabile quoddã & sanctũ viuendi genus pollicentur. Vos igitur cœnobitæ Cluniacenses, quum præter hæc omnia, etiam habeatis domi duos pastores veluti florẽtissima quædam lumina totius probitatis & doctrinæ, quanta digni eritis reprehensione, si à religione vestri officij declinaueritis? si non (vt dixi) quod faciunt, & vos facere annitamini? Non enim existimare debetis eas opes atque diuitias, quas tum vobis, tum aliorum ordinum cœnobitis, pij quondam deo deditì principes, opulentique viri liberalissime contulerunt, ob eam causam esse cõcessas, vt illis male vteremini: imò verò potius, vt illis enutriti, animũ auocaretis à rerũ mũdanarũ occupationibus, vósq; totos deo eiúsq; cultui & precibus deuoueretis. Maiorum enim vestrorum deuotio peperit diuitias. date operam, ne filiæ

Deut. 32

matrem

matrem suffocent. Eo enim consilio boni illi viri his opibus vos ornarunt, quòd existimarent, vt certe est, esse necessarium in omni bene constituta Christianáque republica, esse quosdam viros probos & cordatos, qui sine intermissione rogent dnm pro suis & populi pctis, pro salute regis & principũ, pro trâquillitate regni & reipublicæ, pro fertilitate terrarũ, aerisque tẽperie. Alij enim, vel negociationi, vel agriculturæ, vel disciplinæ militari vel dicẽdis causis ciuilibus, aliisque officiis atq; artibus intẽti sunt, vt cõmode illi spũali ministerio vacare nõ possint. Vestrarum igitur partium est, vestrique officij, pro acceptis ab illis beneficiis, sic vitam puram & ab omni vitiorum sorde alienam ducere, vt locum habeant fusæ apud deum vestræ preces atque orationes. Et tunc secundum sumptam in
Psal. 91 principio propositionem, religiosi omnes erunt plantati in domo domini, & in atriis domus dei nostri florebunt.

Posterior nostræ orationis particula, diuulsionem & dissipationem huius mysticæ plantationis pro pollicitatione nostra paucis explanabit. Isaias quidem propheta, diuini spiritus afflatu apprime edoctus, quinimo domin⁹ per Isaiam de vinea sua electa conqueritur, quam plantauit,
Isaia. 5 & ędificauit turrim in ea, & torcular extruxit. Quid est, inquit, quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci
Hiere. 2 ei? Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas. Hieremias itidem eadem de re in dei nomine cõqueritur: Ego, inquit, plantaui te vineam electam, omne semen verum: quomodo ergo cõuersa es mihi in prauum vinea aliena? Plãtaui: siquidem deus primo per dilectum filium suum, deinde per [illegible] patrem Benedictum, vt modo patefecimus, vineam religionis in domo domini, vt in atriis domus dei floreret, munimẽtisque salutaribus illam circunsepsit. Sed proh dolor, vbi illa expectatum deberet afferre fructum & vuas, produxit labruscas: omnis enormitatis & insolentię flagitia, facinora, sceleráque horrenda. In illa itidem vinea omne verum semen inseruit deus omnipotens, quũ nihil officij in ipsa religionis institutione desit, quod ad arcẽ perfectionis fastigiúmque & culmẽ virtutum perducat. Sed huiusmodi vinea per monachorũ insolentiam & dissolutionem facta est aliena à domino, & conuersa in prauum: vt de ea recte dici possit id quod in

Deutero

Deuteronomio populo Israelitico inproperat Moyses vir *Deute.32.*
dei: De vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. Vua eorum, vua fellis, & botr⁹ amarissimus. Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Porro vt generatim dicta, peculiarius enucleētur, supradictum fuit, solidam & firmam in domo domini plãtationem, tribus præsertim radicibus inniti, castitati, paupertati, & obedientiæ. Haud secus destructio & auulsio legitimæ plantationis, in eradicatione harum trium basium & columnarum religionis versatur: quæ nimium inualuisse, oculis corã cernitur: & tacẽtibus linguis, seipsam ꝓdit.

Primo siquidem radix castitatis in eccesiastica religiõis plantatione passim euulsa est per impuritatem vitæ, libidinem, & carnalium voluptatum cupiditatem. Vbi enim nunc vera & integra in religiosis castitas? Vbi mentis & corporis puritas? potissimum apud eos, qui nõ solum corpore, sed & animo in seculo versantur, obuios habent assidue mulierum aspectus, (de irreformatis loquor) quotidiana miscent cũ illis colloquia, & continuã exercent cõuiuendi familiaritatẽ. Inter quæ obsecro, quenã pacto, seruari potest absque carnis contagione mentis munditia? Nunquit potest homo, inquit Sapiens, abscondere ignem *Prou.6*
in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non plantæ comburantur eius? Sic qui ingreditur, inquit, ad mulierem, non erit mundus cum tetigerit eam. Et rursum idem: Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea. *Prou. 7*
Viæ inferi, domus eius, penetrantes interiora mortis. Sed vbi quæso nunc stupra, adulteria & fornicatioes vehemẽtius grassantur, quam inter deformatos monachos? qui patrimonium pauperum sanguine Iesu Christi comparatũ, incrapulam, ludos in concessos, ocium & nefandam libidinem, gula & ocio enutritã, profundunt, dissipant, distrahunt. Apud Romanos sane virgo vestalis in stupro deprehensa, quia ad seruandam castitatem erat ex instituto astricta, viua in terrã defossa fuit: & impudicitiæ tristes pœnas dedit. Quando fornicatus est insuper populus Israeliticus *Num. 25*
cũ filiab⁹ Moab in deserto Sethin, vt liber Numerorũ attestatur, grauissima à deo plaga affect⁹ est, suspẽsis primũ

contra solem in patibulis populi principibus iussu domini. Cum igitur tremendum dei non timent iudicium monachi, qui militare deo in omni vitæ sanctimonia deberent, sed à nulla temperant spurcitia? Quis eis dabit fugere à ventura ira? Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Horrende enim & cito veniet, supplicium sumpturus de his, qui non custodierunt vas corporis sui in sanctificatione & honore, qui templum dei violarunt, & membra sua, quæ (Apostolo teste) templum sunt spiritussancti, fecerunt membra meretricis. Faciamus obsecro patres optimi dignos fructus pœnitentiæ, ne nos repentino turbine inuoluat formidabilis ira dei. Abiiciamus omnem vitæ immunditiam, vt in castitate plantati simus & floreamus.

Mat. 3. *Sapien. 6.* *1. Corin. 6.* *Matth. 3.*

Secundo, voluntariç paupertatis radix, qua stabilienda est omnis recte plantata religio, eruitur per cupiditatē & appetentiam immoderatam diuitiarum in monachis efferuentem. Sane si beatissimo Hieronymo credimus, victus & vestitus diuitiç Christianorum sunt. Et sancto Paulo attestante, habentes alimēta & quibus tegamur, his contentissimus. Qui & Timotheum sic admonet: Diuitibus, inquit, huius seculi præcipe, non sublime sapere, neq; sperare in incerto diuitiarum: sed in deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant bonam vitam. Quod igitur huius seculi diuitibus nō permisit Paulus, vtpote diuitiis huius mundi copiose congestis confidere, id sibi monachi licere putant? Thesaurizant & ignorant cui congregabunt ea: sed cum interierint, non sument omnia: neque transibit cum illis gloria eorum. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus. Diuitum tamen huius seculi & monachorum longe dissimilis est conditio, quòd illi quæ sua sunt, possident atque coaceruant: monachi vero, non quæ sua sunt, sed quæ CHRISTI, quorum ipsi duntaxat designati sunt dispensatores & administratores. Quisquis igitur religionis amictu indutus, thesaurum grandem asseruas arca reconditum, quē in dies augere nō desinis: non tua illa est, sed pauperū pecu

1. Timo. 6. *Psal. 38.* *1. Timo. 6.*

pecunia, qui ad veſtras clamitant fores, & aſsiduis precibus aures obtundunt. Ipſi frigore & nuditate pereunt, vos eorũ pecunia nitido cultu veſtiti inceditis. Ipſi fame & ſiti ſunt confecti, vos crapula diſtenti, ingluuiem eructatis. Vos ſplendidis tectis & magnificis habitatis, illi domibus excluſi, non habent vbi caput reclinent. Sane in die iudicij ipſi pauperes vos furti arguent & rapinæ coram tribunali Chriſti, quod eis debita bona nimia tenacitate detinuiſtis, quod ipſorum homicidæ & interfectores fuiſtis. Paſce fame morientem, inquit beatus Ambroſius, ſi non pauiſti, occidiſti. Quid tunc reſpondebit quiſque noſtrum ad illum clamorem pauperum, ô patres grauiſsimi? Obmuteſcet plane, & ſua ipſius iudicante conſcientia, reũ æternæ mortis ſe acclamabit. Sed operæprecium eſt cognoſcere, quænam ſepultura ſit eorum qui paupertati ſeruandæ ſeſe addixerunt, & tamen peculiũ ſibi propriáque bona congerunt. Refert beatus Gregorius in libro dialogorum, monachum quendam apud quem inuenta fuit occultata pecunia, iuſſum ſepeliri in ſterquilinio extra Chriſtianorum communionem. Tradit etiam euangelium, diuitem illum auarum, cum mortuus eſſet, ſepultum eſſe in inferno. Itaque debita proprietariis monachis ſepultura atque humatio, eſt quòd eorum corpus in ſterquilinio condatur, anima vero tartareis pœnis perpetuo crucianda mancipetur. *Luc.16.*

Tertio, poſtremóque loco, obedientiæ radix, qua ſuſtentatur omnis religionis plantatio, euellitur in huius ſacræ culturæ diſsipatione, per inobedientiam, rebellionem, nimiúmque propriæ voluntatis amorem. Venit fili⁹ dei, qui eſt benedictus in ſecula, de cælo, non vt faceret voluntatem ſuam, ſed voluntatem patris ſui: cui factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Idem ipſe, & deus & homo, parentibus & legi ſubditus fuit. At monachus qui puluis eſt & cinis, ſuo prælato tumida mente & elata obedientiam præſtare negligit, ſuæ innititur ſententiæ; quod ſuo videtur iudicio bonum, exequi contendit: quum contra clamet beatus Paulus ad Romanos, omnem animam poteſtatibus ſuperioribus eſſe ſubditam: & qui poteſtati reſiſtit, dei ordinationi reſiſtit: & ſanctus Petrus obediendum eſſe dicat præpoſitis, non tantum bo *Iohan.6.* *Philip.2.* *Luc.2* *Roma.13.* *1.Petr.2.*

nis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. Apud Romanos certe tanto ſtudio militaris ſeruabatur diſciplina & obediendi rigor, quòd Manlius Torquatus filium ſuum ingenuæ indolis & virtutis adoleſcentem (qui prouocatus ab hoſte in ſingulare certamen, victoria potitus fuerat) ſecuri percuti iuſſerit, quod ſuo iniuſſu contra hoſtem pugnauerit. Propheta itidem ille vir dei, qui inclamauerat contra altare dei in Bethel, quod extraxerat Ieroboam rex ſacrilegus & idolorum cultor, quia contra dei prohibitionem comedit & bibit in loco illo, licet alterius pſeudoprophetæ mendacio deceptus, propter inobedientiam à leone in
3. Reg. 13. via præfocatus eſt: vt tertius liber Regum meminit. Quale igitur illos manet, & quàm durum iudicium, qui obedientiæ iugum inſolenter abiecerunt, præcipitéſque quocunque eos fert ſuæ propriæ voluntatis impetus, feruntur? Et ſane apud deũ nulla gratior, nulla acceptior, nulla maioris meriti virtus eſſe poteſt, obediẽtia. Hac probatus
Gene. 22. eſt & tentatus Abraam, hac maximopere deo placuit, quũ vt voci domini obediret, non recuſauit vel vnicũ dilectiſſimúmq; filium Iſaac ad immolationis locum perducere? Hanc quia Saul non habuit, abſciſſum eſt regnum illius:
1. Reg. 15. cui dictum eſt, Melior eſt obedientia quàm victimæ. Percibenter vobis recenſuero, optimi Benedicti ordinis cœnobitæ, pulcherrimum ſummáque laudis & commendationis memoria dignum obedientiæ exemplum, vt intelligatis quantum valet obedientia. Sanctiſsimus pater veſter Benedictus, vbi aliquando vidiſſet vnũ è ſuis cœnobitis, nomine Placidum, in locum quendam aut ſtagnum forte fortuna decidiſſe, ita vt periclitaretur: conuerſus ad S. Maurum, qui vnus erat è ſuis cœnobitis: i celer, inquit, Maure, & ſuccurre fratri tuo ne pereat: Res erat quidem ardua & difficilis, & nõ carens graui periculo, eũ, cui ſine ſuę ſalutis diſcrimine ſubueniri nõ poterat, recipere à tali periculo liberandũ. At vero Maurus, armatus illa fortitudine ſingularis virtutis obediẽtiæ, illuc q̃ celerrime profectus eſt: & quũ ſe in lacũ præcipitaſſet, nõ demergebatur: imò acſi ſolida firmáque terra extitiſſet, ſuper lacum decurrens, ad illũ fratrem peruenit, eúmq; à periculo mortis vindicauit. O virtutem admirabilẽ obedientiæ, per quã cũ fide præter rerũ naturam incredibilia eduntur opera. Hęc vobis

vobis optimi cœnobitæ, ſi frequens, ſi familiaris fuerit, iugum huius profeſſionis ſuaue reddet & onus leue. Hęc ceu commodum quoddam inſtrumentum erit ad facile de portanda vel grauiſſima quæque pondera. Illa non ſerui tus, vt quidam male calũniantur, ſed eſt iucũdiſſima quædam libertas. Hæc concordiam & conſenſionem in cœno biis alit, hæc pacem & tranquillitatem nutrit & cõſeruat, hæc ſeueritatem diſciplinæ quodã humanitatis lepore tẽperat. Quis quæſo eos dicet ſeruos atque captiuos eſſe, qui alacri promptóque animo obſequẽtes honeſtis maiorum ſuorum præceptis, vitam agunt puram, innocentem, religioſam, deo & hominibus acceptabilem? Ille quidem ſolum ſeruus & captiuus eſt, quem diabolus, quem pecca tum, quem fœda tetráque vitiorum, iræ, luxus, auaritiæ, ſuperbiæ cohors occupat & poſſidet. Mundani quidẽ vos dicunt ſeruos eſſe & captiuos, ſed nonne multo ſatius eſt, in hac breui anguſtáque vita, aliquo tempore pro Chriſto captiuum eſſe, & tandem perpetua libertate frui: quàm cõ tra, circunſcripto quodam modicóque tempore, libertatẽ, licentiámque male agendi habere, & poſtea æternis vinculis conſtrictum, perpetuo carceri & nunquam defuturę captiuitati mancipari? Equidem ſicui detur optio, neminẽ tam inſanum arbitror, qui non prius illud ſit electurus. An eſt, qui ignoret regnum cælorum eſſe venale? Nõ quidem ocio, luxu, requie, diuitiis, faſtu: ſed ſpiritus & rerum paupertate, labore, cõtinentia, ſolicitudine. Etenim ſi qui in hoc ſeculo ſuis voluptatibus & deliciis perfruuntur, æquali fructu & gloria cõpenſarentur in futura vita, atque ij qui omnem ætatem contriuerunt in labore, ſtudio, vigiliis, ieiuniis, cultu diuino, æqualiſque & eadem omniũ eſſet merces: eſſetis quidem (vt cum B. Paulo loquar) miſera biliores cæteris hominibus. At verò quum Chriſtus polli citus fuerit, beatos fore eos qui lugent, quoniam conſola buntur: & qui eſuriunt, quoniam ipſi ſaturabuntur: & qui abrenunciant omnibus fortunis vt deo ſeruiant, quoniam ad vitam æternam ingredientur: & quòd per multas tribu lationes oportet ingredi in regnum cælorum, certiſſima ſpes eſſe debet eis, qui per obedientiã patienter pro Chriſto ſuſtinuerint ſuæ profeſſiõis onera, quòd ſuorum labo rum fructus ampliſſimos atque huberrimos ſint aliquando

1. Cor. 15

Mat. 5

do recepturi. Quamobrem optimi cœnobitæ existimate nullum esse vitæ munus huic vestro anteponendum, modo illius admirabilis virtutis obedientiæ simul & castitatis atque paupertatis, diligentissimi obseruatores fueritis, si scelerum & inobedientiæ noxias radices euulseritis: vt post huius vitæ curriculum mereamini esse plātanti in domo dei cælesti, & in atriis supernæ matris nostræ Ierusalem, immarcescibili gloria florere. Quam nobis omnibus tandem concedat deus omnipotens, qui est trinus & vnus & benedictus in secula. Amen.

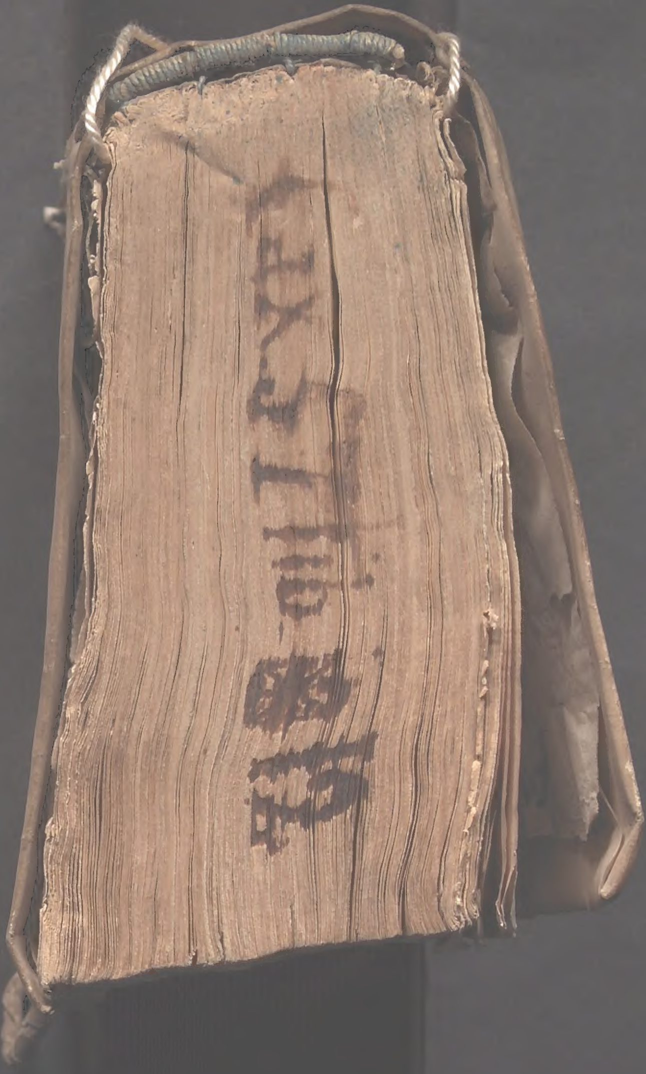
IVDOCI CLICHTOVEI Neoportuensis Doctoris Theologi, & Carnotensis canonici, Sermonum de Sanctis, doloribus beatæ Mariæ, Sententia excommunicationis, Valore missarum, modo sed habendi tempore pestis, dignitate sacerdotum ac de diuersis synodis.

FINIS.

EXCVDEBAT.
Anthonius Iurianus.

1547.

19

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm